Digitalizálta
a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár
és Információs Központ

302214

Budapest 1906 Április IV. évfolyam

JÖVENDŐ

MODERN MŰVÉSZETI

IRODALMI ÉS POLITIKAI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest
Akácfa-utca 63.

Előfizetési ára:
egy évre
12 korona

KÁNITZ C. ÉS FIA

BUDAPEST, V. KER.,
DOROTTYA-UTCA 12

Papirraktár, kő- és könyvnyomda. ∴ Műkönyvkötészet. Ajánlja a legművészibb izlésben készült papirczikkeket.

Fleischl Károly

.. szobrász ..
BUDAPEST
VI., Felsőerdősor-utcza 1. szám.

Elvállal mennyezet- és faldiszitések készitését teljes művészi .. kivitelben. ..

Károlyi György

BUDAPEST, V.,
Dorottya-utcza 14.

Papirraktár, kő- és könyvnyomda Műkönyvkötészet

A legművésziesebb izlésben készit papirczikkeket

Műasztalosok kárpitosok és diszitők.

FODOR MIHÁLY UTÓDAI

MÜIPARI VÁLLALAT ∴ Császári és királyi udvari szállitók.

Saját asztalos- és kárpitosmühelyek.

Budapest, kizárólagosan IV., Váczi-utcza 24. sz.

HARASZTI JÓZSEF

∴ bronzöntő ∴

Budapest, VII., Huszár-u. 5.

Csók István: Pihenés.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA BUDAPEST

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

OLVASÓINKHOZ

Adjuk hirül mindenkinek, kiket illet, hogy lapunk — a JÖVENDŐ és a MODERN MŰVÉSZET egyesüléséből — ezzel a számmal diszesen illusztrált művészeti, irodalmi és politikai havi folyóirattá alakul át.

Az eszméket, melyeket eddig külön-külön szolgáltunk, most válvetve, egyesült erővel hirdetjük. A nemzeti megujhodás előtt állunk. Nagy, szociális átalakulások küszöbén. Az irodalomnak és művészetnek a szociális politikával egyesülve a nemzeti lét alapelveit kell tisztáznia, a kultura igazságait hirdetnie, a művészi izlést fejlesztenie, nagy, europai szempontból tekintve: embereket, irányokat, elveket egyaránt.

Ezt fogja szolgálni a mi folyóiratunk. Szóban és képben a modern eszméket terjeszti, kommentálja, magyarázza. Művészi izlésben, előkelő hangon, magas irodalmi szinvonalon tartott havi folyóirat lesz, nemes formában, eredeti grafikai mellékletekkel, a legjobb magyar irók közreműködésével.

LÁZÁR BÉLA *LÓRÁNT DEZSŐ*

Hogy a modern magyar és europai művészeti törekvéseket közelébb hozzuk közönségünkhöz, jelezzük, hogy évenkint egy-egy

külön számot

adunk közre, melyet előfizetőinknek *kedvezményes* áron bocsátunk rendelkezésükre.

Az ezidei különszám a magyar és külföldi mesterek

vázlatkönyveit

fogja bemutatja. A vázlat kitünő bepillantást enged a művész lelkébe, felfedi alkotó módját, bemutatja érzése megnyilatkozását. A legérdekesebb megfigyelés, a vázlatnak a kész müvel való összevetése.

Vázlat-számunk

karácsony felé jelenik meg, a szines vázlatok háromszin nyomatban.

Egyszersmind jelentjük, hogy a *Modern Művészet*-ben megjelent grafikai mellékletek *a művész sajátkezü aláirásával ellátott* avant de lettre példányai 10 koronáért kaphatók, jelesen: *Fényes* Adolf szines litografiája, *Prawtinszky* Lajos rézkarcza

a „Jövendő" kiadóhivatalában.

CSEREPEK

A politikai válság véget ért. Ő felsége megbizta *Wekerle* Sándort a kabinetalakitással, aki kabinetjét ismert, de a legkülönbözőbb pártokból álló vezérférfiakból, egyelőre *Apponyi* Albert gróf, *Kossuth* Ferencz, *Andrássy* Gyula gróf, *Polónyi* Géza, *Darányi* Ignácz, *Zichy* Aladár grófból alakitotta meg. Az egész ország felizgatott közvéleménye e pillanatban reménykedéssel és várakozással tekint az uj kormány müködése elé. Meg kell várni, hogy mit hoz a jövő. Remény és bizalom az aggodalommal vegyest keletkezik bennünk a heterogén pártokból való összeállitás miatt, — de higyjünk a Gondviselésben, mely mindég megsegitette hazánkat a legválságosabb pillanatokban.

*

A márczius világszenzációja kétségtelenül az a rettentő katasztrófa, a mely egy kis franczia község szén bányaiban, néhány száz lábnyira a föld szine alatt lejátszódott. Feltámadt a viheder, pusztitó lángnyelvek csaptak össze a mélységben és a Föld szörnyü haragra lobbant démona ezrével fojtotta meg a vakmerő embereket, a kiknek birodalmába való betolakodását oly hosszu ideig türte. A borzalmas szerencsétlenség nyomán persze megindult a rekrimináczió. Több mint ezer ember vált a lángok és a mérges gázok áldozatává: ilyenkor csak természetes, hogy a közvélemény és a hatóságok lázasan keresik a bünöst, a kit a katakizmáért felelősségre lehet vonni. A courrieresi szerencsétlenség tehát tömérdek elkeseredést, bősz gyülölséget, engesztelhetlen visszavonást keltett föl. A franczia sajtó tombolva követelte a bányatársaság megrendszabályozását. Clemenceau szigoru vizsgálatot rendelt el, a társaság mérnökei kétségbeesve mentegetődztek; a megmenekült munkások pedig lázongó sztrájkkal keresték elveszett társaikért a boszut. A husz nap elteltével csodamód kiásott tizenhárom uj menekült — Nemy és társainak — kiszabadulása friss csóvákat halmozott az elkeseredés lobogó tüzére és erősitette a hanyagság és haszonlesés vádját, a melyet

A német mentők Courrieresben.

a társaság ellen támasztottak. Az egész gyászos és szomoru esetből, a hullabűzből és fojtó füstszagból, a komor dráma sötét szineiből, csak egy kis részlet emelkedik ki, mint a temető szomoru sirhantjai között a sokszinü és illatos verbéna; ez a mentők, különösen pedig a westpháli német munkások hősiessége. Ezek az egyszerü emberek, a kik egy idegen, sőt évszázadok óta ellenséges fajta gyermekei, póz és nagyképüség nélkül termettek ott a katasztrófa szinhelyén. Póz és nagyképüség nélkül szálltak le a mélységbe, a hullahalmok, az állati dögök, a fojtó gázok, a rombolva pusztitó lángok mindama szörnyüségei közé, a melyekről itt fenn, a föld felszinén, a czivilizáczió biztonságától körülvéve, tele tüdővel sziva a friss, szabad levegőt, nekünk biztos és határozott sejtésünk nem is lehet. Nehéz munkában, pillanatról pillanatra ezerszer koczkáztatva életüket, kutattak a westpháliak elveszett társaik után, a kiket franczia létükre is testvéreiknek tudtak. És a minden szépért és nemesért oly könnyen lángra gyuló franczia nép rajongó szeretettel ölelte magához a germán ellenség küldötteit, a kiknek felejthetlen ünneplésben, a szeretet, megbecsülés és hála tömérdek jelében volt részük. Az ő cselekedetük volt az első, a mely Szedán óta komolyan közelebb hozta a két nagy kulturnép szivét egymáshoz és bizvást többet tett a reváns-eszme elhalványitására, mint Vilmos császár összes beszédei. És ha ez a hatás tartós lesz, ha a Courrieresben ilykép elvetett mag virágzásba szökken: ezért a földalatti borzalmas katasztrófa nem volt túl nagy ár.

Marquis d'Arcangues, mint nevéből is következtethető, egy ősi franczia főnemesi családnak a sarja és választott maire-je, vagyis polgármestere Arcangues községének, a melytől nemzetségének családneve származik. Történt pedig, épen az elmult hóban, hogy a Combes-féle templomi leltározások során Arcangues községére is sor került. A marczona katonák feltűzött szuronyokkal jelentek meg a lezárt és lepecsételt arcanguesi templom ajtaja előtt és — épen ugy, a mint a mi vármegyeházi tanácstermeink előtt történni szokott — zordonan követelték a kulcsok kiadását.

A marquis pedig — ismét szakasztott ugy, mint a mi koalicziós vezéremberein — határozottan megtagadta

Marquis d'Arcangues elfogatása.

ezt és a szentély ajtajának a felnyitását. Ám a mi most jött, az némileg eltért a mi nemzeti küzdelmünk folyamán megszokott sablóntól. Következett ugyanis az erőszak alkalmazása. Ám Arcangues marquis nem mondotta büszkén, mint nálunk szokás:

— Az erőszaknak engedek! . . .

Sem pedig, mint Gróf *Károlyi* István, a kiváló magyar főnemes, a nagykárolyi vármegyeházán tette, nem ment szembe a szuronyokkal, hogy azután, a mikor ezek hegyét melle ellen szögezve találta, e szavakkal forduljon vissza:

— Csak ezt akartam látni! . . .

Nem. D'Arcangues marquis egészen máskép cselekedett. A franczia főur levonta az ellentállás végső konzekvenciáját is. Meggyőződése — bár kétségtelenül avult, ósdi és helytelen meggyőződése — szavát követve, nem engedett az erőszaknak sem. Nem bizta az ellentállást másokra. Hagyta, hogy a katonák megkötözzék és elhurczolják a templom ajtaja elől, a melyet kész lett volna élete és vére árán is megvédelmezni.

*

E zengzetes nevü hely Hubertusstock, a Hohenzollern-familia egyik családi kastélya. Aktualitást legujabban azzal nyert, hogy Eitel Frigyes, a német császár második fia, ide hozta nász után menyasszonyát, az ifju oldenburgi princzesszt. A hatalmas imperátor küldötte ide a dúsan lombozó Hohenzollern törzs ifju sarját, a kit épugy sietett megházasitani, mint trónjának örökösét. Ez Vilmos családi politikája. Familiájában is ápolja a családi erényeket, e nagy német virtust, a melynek ő maga, hat fiával oly fényes példányképe. Népének hagyományait követi ilykép és dussá, szaporává teszi házának családfáját, hogy ezzel biztositsa beláthatlan időkre annak hatalmát. Igy szerepel az erkölcs, mint családi politika — ad majorem Dei gloriam.

Kikocsizás a Hubertusstockból.

A konverzió tudvalevőleg nem egyéb, mint hitelművelet és pedig olyan hitelművelet, amelynél — mint ez a finánczoperácziók túlnyomó részénél történni szokott — a felek valamelyike veszit. A konverziók ellen tehát az érdekeltek közül különösen a hitelezők, semmiképen sem indokolatlan ellenszenvvel viseltetnek. —

Ezuttal azonban egy oly konverzióról számolhatunk be, amely minden érdekelt félnek a legteljesebb megelégedésére bonyolittatott le, egy oly konverzióról, amelynél mindenkinek érdekei teljes méltánylásban és kielégitésben részesültek. A *Jelzálog és Hitelbanknál*, ennek az európai hirü pénzintézetünknek financziális müveleteről van szó, amelylyel 3%-os nyeremény sorsjegyeit konvertálta. Ez a művelet egyaránt hasznára volt a banknak, amely azt keresztülvitte és az érdekelt nagy közönségnek, amely között a szóbanforgó papirok forgalomban vannak. Érdeme e nagyszabásu művelet Madarasi *Beck* Nándor udvari tanácsosnak, a bank elnökének és fiának dr. Madarasi *Beck* Gyulának, akiknek elméjében az egész konverzió terve megfogamzott. Beck Nándor neve valóságos pénzügyi programm. Egyike ő azoknak a szerencsés kezü fináncziéknek, a kik hatalmas képzeletükben egész sorozatát a pénzügyi müveleteknek megkomponálva, erős akaraterővel azt sikere is tudják vezetni. Minden pénzügyi müvelete egy-egy eredményes étape, mely a *Jelzálog Hitelbankot* tekintélyben, hatalomban az európai hangadó pénzintézetek sorába vezeti. Fia, Beck Gyula neve a magyar pénzvilágban fiatalsága mellett szintén igen előkelő csengésü.

Méltó és hivatott sarja ő a Beck-családnak, amely már nem is egy elsőrendü finánez-kapaczitással ajándékozta meg az országot. Kiváló érdemei elismeréseül csak nemrégiben magas kitüntetésben volt része, Ő felsége a vaskorona keresztjével diszitette fel. Legutóbb a földtehermentesités ügyében tartott ankéten tünt fel, amikor imponáló bátorsággal és nagy szaktudással fejtette ki ez ügyben mindenképen szabadelvü és modern külön véleményét a feudális mágnás urak véleményével szemben. A nagyszabásu konverziós művelet koncipiálásáért és keresztülviteléért bankja azzal rótta le iránta háláját, hogy legutóbbi közgyülésén helyettes vezérigazgatójává választotta.

E kitüntetéseken kivül, a melyeket a hálás részvényesek róttak le, egy magasabb kitüntetésben is részük volt, a mely a legmagasabb helyről érte őket. Ő felsége ugyanis Madarasi Beck Nándornak és utódjának a magyar bárói méltóságot adományozta.

A kitüntetéseket, melyek a legutóbbi években történtek, a közvélemény gyakran kommentárokkal kiséri. Ez a bárósitás mindenekben azt az érzést váltja ki, hogy itt a becsületes munka találta meg méltó jutalmát.

Courbet, — Munkácsy mestere, — az első modernül látó festő, halálos ágyán feküdt, számkivetésben, egy hideg téli napon. Barátai friss déli gyümölcscsel lepték meg. Gyönyörködve bennük, kezében tartogatta a mosolygó szinekben pompázó darabokat.

Ekkor fiatal lányok jöttek be hozzá üdvözlésére. Courbet-et ez meghatotta. Körülnézett, hogy egy festményt ajándékozzon nekik, de nem talált, — hát odaadta nekik a gyümölcsöt. Az ő szemében, a ki oly sokat és oly szenvedélylyel festette őket, a gyümölcs is festmény volt.

Mac Coll.

VASZARY JÁNOSNÁL.

Már minden együtt volt a kollektiv kiállitására, mikor Vaszary János mütermében jártam. Fadrusz villájában lakott, a Naphegyen. A villa most Margitay Tihaméré, a ki czéljaira átalakitatta. Csak nehány gipsztöredék, mely gazdátlanul fetrengett az udvaron, emlékeztetett a megholt gazdára. Szegény Fadrusz János, nékem feledhetetlen barátom, hogy oly korán el kellett pusztulnod! Most itt élek az emlékeid között, olvasom ki a munkáidból az érzéseidet, miközben készitem elő az életrajzodat!

Száraz, hideg tavaszi vasárnap délelőtt. A müterem még hideg, s telve van szinültig képpel, egymásra forditva, háttal a falnak. Költözőben van itt minden. A nagy elhatározás előtt áll a gazda, vajjon mit fognak szólani az önmagával folytatott viadalokban eltöltött évek eredményeihez?

Ezt a gondolatot fejezi ki a művész arcza, miközben hozzá fogunk a képek megszemléléséhez.

— Ezek itt a legrégibb képeim, — mondotta — miközben egymásután szedte elő a festményeket, a *Pásztorsipot*, a *Barányfelhőket*, ideges, sietős mozdulattal, csakhogy minél előbb végezzen velük. Bántja őt, ugy látszik, a a kezdés primitiv emlékei. Pedig micsoda öröm lehetett azok megfestése! Az előtérben álló kis virág minden szirmát végigtanulmányozta, a pásztorfiu formáinak egész gazdag konstrukcziója megfigyelve, — a fiatos naturalizmus első szárnybontása ez.

Mennyi emlék füződik a képekhez! — A természettanulmányoktól ittasult gyönyör emlékei! Jöttek aztán a nagyobb kisérletek, a *Bizanczi Madonna*, mely bizarrnak hatott, az *Aranykor*, mely erős figyelmet keltett, uj problémák, melyek képzeletét izgatták, de a melyeket elhagyott, hogy ujabbakkal foglalkozzék. Egyre-másra szedi elő a következő évek termékeit. A naturalisztikus hatásoktól az egyszerüsitéshez fordult. A világitás egységét keresve, lefokozta a szineket, átirja őket mély, tompa harmóniákba.

— Kerestem a finom intenczióket, főleg a hideg harmoniákat. Ez időben minden áttétel nálam, fényhatásokat kerestem, nem szinhatást. De már akkor is gondot forditottam a kézirás ereditéségére. A kézirás önállóságára sajnos, nálunk nem forditanak ügyet, s nem is méltányolják. Pedig a művészeti kvalitásoknak ez az egyik legfontosabbika.

Rippel-Rónaira gondoltam, a ki szintén féltékeny gonddal kereste a kézirása eredetiségét. A rokonság nemcsak abban van, hogy mindkettő somogyifi, — de izlésük sajátosságában is, mely szereti a finom, az apart, a ritka effektusokat, s irtózik mindentől, a mi banális, köznapi. Mindkettő szereti a magányt. Mindkettő nagy önelemző, s éppen ezért mind a kettő nagy összefoglaló. Művészetük az impresszió egységének megőrzésében kulminál, ám de a kézirásuk, melylyel impreszsziőikat kifejezik, más-más. Ezt a rokonságot megérezték s Vaszary volt az, ki elsőnek appreczialta nálunk a Párisból megtért Rippel-Rónai művészetét.

Ekkor figyelni kezdett a maga kézirására, — ecsetvezetésére. Eredeti, de nem egyforma lett az, viziójához alkalmazkodik mindég. Érdekes szemlélni, mint vezeti a mozgást az ecsetvonás iránya, mint ad életet a sikoknak, mint válik egyszerűvé, kifejezővé, formák összefoglalójává, itt apró foltokba, ott széles vonalkákba omolva.

Vaszary: Arczkép. *A Nemzeti Szalon Vaszary-kiállításából.*

Majd áttért ujabb művei bemutatására. Egyremásra szedte elő az olvasó lányt, a montboroni tengerpartot, a monakói kikötőt, a madridi muzeumot, a réten pihenő bucsusokat. Mily meglepetés! A fényhatást kereső egyszerre szinhatást sóvárgóvá változott.

— Igen, — szomjuhozom a szint, — mondotta, de azért talán nem váltam rikitóvá.

S elém tette az Álarczosbált, a Spanyol bikaviadalt, — s ime, az élénk szinek mint simulnak itt is, mindenütt, finom tonusfátyol alá. Palettáját meggazdagitotta, a vörös, zöld és kék vált uralkodóvá a régi szürkék, sötétzöld és feketék helyett.

— A kép egységét azonban különösen éreztetni akarom, — Velasquez ez elvét nagyon is szivemre vettem.

A jelenség konczentrálása a térben, — ime valóban a modern művészet főproblémája. Hogy ezzel a kérdéssel tisztába jött Vaszary, nagy annak a jelentősége művészetében. S valóban, az Olvasó lány, a Képet szemlélő nő, az Almárium előtt ülő nő, a Diványon fekvő nő, a Nő a tükör előtt, mind ennek a problémának a megoldása. Plaszticzitást adni alakjainak, nagy feladat a szőnyegtervelőnél! Ez egyszersmind művészetének utolsó állomása. De csak ma, holnap ujra kezdi. Mert őt a problémák csak addig érdeklik, mig meg nem oldotta. Azután elveti, mert a megoldás uj problémát vet fel, s elméje nem nyughatik. Ebben rejlik művészete fejlődésének titka.

Egy igazi nagy művészi szenzáczió emlékével távoztam a műteremből. Éreztem, hogy egy nagy művészt ösmertem meg. S a kiállitás hatalmas sikere ebben a véleményemben még jobban megerősitett.

A MŰVÉSZET KÉT HALOTTJA.

Carrière és Bihari.

A franczia és a magyar müvészetnek két halottja van; mindkettő a nemzeti müvészet tipikus képviselője.

I. *Carrière* már évek óta betegeskedett, a torokrák szenvedései kicsavarták kezéből az ecsetet, a nagy munkák, melyeket vártak tőle, megfestetlenek maradtak. De a mit alkotott, telve van nagy eredménynyel. Legösmertebb képe, a melyben müvészetének minden eleme benne van, a *bellevillei szinház*, e nagyszabású vizió a népéletből, mely Európa exportáruja, uraságoktól levetett ruhadarab, czivilizálatlan földrészek számára. Megragadó a közönség e bemutatása, amint egy alacsony szinház karzatán szétszóródnak és összetalálkoznak; együttmaradnak a fény és árny étheri milieujében. Olyan, mint a kivándorlási hajó fedélzetének egy jelenete, ahol emberi torzók halmozódnak, tömegben szállittatnak. E kép szimboluma a mindent átfogó félhomálynak, amelyben a látszólag napsugárban élő emberiség tovatengődik. Az emberek alig ösmernek egymásra legfeljebb, ha szomszédját megérzi ez áthatlan légkörben, melyet környezetnek nevezünk. S mindezen futó, illanó, érthetetlennek látszó atmoszféra fölött hatalmas lendülettel fut végig a felső amfiteatrum görbe vonala. Aki ezt festette, az monumentális feladatokra termett, akire a nagy falak várakoznak. Ahogy Puvis de Chavannesra vártak, a kinek egyszerüsége szinte a falból nőtt, melyen végtelen tisztasággal és üdén, mintha csak a fal terméke lenne a vakolatnak, alig szinezett, egyszerü kristályokba omlott a lehelete. Carrière tonusos fény és árnytömegével, neutralis és mégis szines ködével végigfuttatta volna a falakat, mint valami nedves párával, amelyet kritikusai szemére is vetettek, amikor a mosókonyha gőzölgéséhez hasonlitották képei atmoszféráját.

De a nagy feladatokhoz Carrière nem jutott el. Talán csak azért, mert nem élte meg. Mikor néhány évvel ezelőtt barátja Geffroy albumban foglalta össze müveit, a bevezetésben ezt olvassuk: „A müvész élete delén áll, teremtő erejének teljében.“ Ki tudta akkor, hogy napjai meg vannak számlálva? Csak az uj Sorbonne diszitésénél kapott monumentális feladatot. Páris városát festette, Bellevilleből szemlélve. Egy gazdag, változatosságában érdekes tájkép, csöndes, de belsőleg eseményekben gazdag éggel. A mindennap époszát rejti magában. A városházán csak a mellékfalakat diszithette, a menyezetet Besnard, korunk legnagyobb szinvirtuóza kapta. Rubens tanitvány ő is, mint Carrière. Rubens az az örök életforrás, a melyből a modernek közül oly sokan meritettek, a németek is Stucktól Slevogtig, ma, amikor Velasquez a jövő istene, Goya a profétája és Manet a papja.

Carrière kora halála nagy veszteség korunkra és müvészetére. 1849-ben született, anyja elzászi nő volt s ifjuságát Strassburgban töltötte. Az elzászi tájkép volt élete távoli háttere. Müvészi ösztöne későn ébredezett. Tizenkilencz éves volt, hogy először látott képeket, három évvel később mint hadifogoly Drezdába kerül s ott Rubenst ösmeri meg s ez elhatározó befolyást gyakorolt egész életére. De nem utánozta soha. — Ahoz lelke igenis friss volt, igenis a ma érzésétől telitett. Erősen visszhangozta az idő sóhajtásait és harczi riadóit; tele

volt részvéttel és szeretettel. Egyszerű emberszeretetével, a gyermek iránti gyengédségével, az anya kultuszával Segantinire emlékeztet. Erkölcsi érzése a csókban összpontosul. Mily sokszor festette a csókot, de imádta. Annak a képével nyitotta meg pályáját 1876-ban. Az akadémiai kurzuson nem tünt fel. A római dijra való pályázaton elbukott. Annál jobb, legalább az élet tanitványa maradhatott. Noha maga is elösmeri,

Carrière: A csók. *Eredetije Párisban.*

nem Rodin csókját, a hol az angyalok és ördögök csókolódznak, hanem az anyai csókot. *Maternité:* ez Carrière életének jelszava. Korán nősült, gyermekeiért rajongott, anyját hogy a régi mestereknek sokat köszönhet. De egyéniségét mindvégig megőrizte.

Azok közé tartozik, akik a fény megnyilatkozását lesik. Ő és Israels

e két ellentétes lélek, ösmerték meg legjobban a látható levegő titkait. Itt Rubens nem segithetett, de annál inkább a formák megérzésében, a felület finom életnyilvánulásainak megfigyelésénél, a mint a fátyolos mélységekből a formák kiszállanak. Carrière fejlődése az egyszerüség irányában indult meg. — Müvészete az egyes részleteknek, melyek czéljait nem szolgálják, folytonos elmellőzése. Sőt mellőzte még a szint is, noha alapjában igen szinesen érzett. Szürke szimfoniái telve vannak finom tónusokkal, a szemet gyöngéd polichromiáknak sejtelmivel gyönyörködtetve. Miként a szinben, a formákban is sokkal többet ad, mint a mennyi első pillanatra látszik. Minél jobban tanulmányozzuk képeit, annál több részletet veszünk bennük észre, a megfestett levegő fátyolán keresztül ujabbnál ujabb részletek bukkannak elő. — Eközben a felfogható határa egyre jobban kitágul, mint a természetben. — Ennek az optikai varázsnak mestere volt Carrière, oly időben, a mikor már Whistler a maga módján, a látás rendszeres trainingjére adta magát. Whistler tompává lett szemünket a szintónusok legintimebb finomságai iránt tette érzékenyné, Carrière a fény és árny részletei iránt tudatosan neutralisra lefokozott szinben. A prózafestés százada után ez a költészet feléledését jelentette, a világ ilykép szinkölteménynyé vált, megtalálta a lelkét, az Universum végre ismét egyéni szint kapott.

Hevesi Lajos.

II. *Bihari* Sándor csak a magyar müvészet halottja, — de nemzeti szempontból, mint a magyar genre-jelenetek kedves humoru festője, halála nagy veszteség.

Fiatal éveit Nagyváradon töltötte, a hol fotografus-inas volt, de lelke tele müvészi törekvésekkel. Bécsbe került, a hol, hogy az akadémiára eljárhasson, fotográfus-segédnek állott. Mikor már ugy, a hogy megerősödött müvészi készségben, Nagyváradra ment vissza szüleihez, ahol arczképfestésből éldegélt. Szeretett volna annyit összefesteni, hogy kimehessen Párisba, továbbfejleszteni müvészetét, de az arczkép-piktura igen keveset jövedelmezett. Szerencsére meczénása akadt egy nagyváradi gazdag ismerősében, akinek segitségével Párisba mehetett, a hol a Julien-iskolában Jean Paul Laurens vezetése alatt szorgalmasan dolgozott. Itt festette meg a *Czilinder-próbát*, melynek sikere arra bátoritotta, hogy hazajőjjön és egészen az akkor divatos genre-festésre adja magát.

Az ezt követő korszak volt Bihari müvészetének virágzási korszaka, melynek csucspontja a király tulajdonában lévő *Biró előtt*.

Mikor nemrég az orvos-szövetség kiállitásán ujra szemünk elé került teljes sikert aratott ujból, még teljesebbet, mint annakelőtte, mert megmutatta azt is, mint rombolja az idő Bihari tehetségét! Régi jó alkotását ilyképp meghatottabban szemléltük.

A *Biró előtt* egyesiti magában Bihari minden kvalitását. Bastien-Lepage naturalizmusában és világos szineiben s Jean Paul Laurens konstruktiv felépitési elvei szerint foggant alkotás ez. Szellemében müncheni genre, előadásában a legfinomabb franczia faktura, érzésében őshumor, magyaros jókedvü, derüs és megnyugtató. Alakjai egytől-egyig jól megfigyelve, jól végigtanulmányozva s kompozicióban kellően tagolva, — a legérdekesebb akadémiai mü, a mely azonban már kaczérkodik a modern szinfelfogással. A mit gyilkos éllel Degas mondott

Bastien-Lepageről, hogy t. i. a plein air Bouguerauja, — a *Bíró előtt*-re is alkalmazhatjuk: akadémikus modernség ez.

Ez különben is Bihari jellemző vonása. Ennek tulajdonithatjuk zajos sikerét és korai hanyatlását.

Az akadémikus köröket a rajz korrektsége elégitette ki. A modernek a szobába beömlő fényárny finom megfigyelése és biztos kezü visszaadása. Ha az akadémikus körök kifogásolták is, hogy perspektivában hibás az asztal mögött ülő alak lába, — a modernek ezt vállvonogatva hallgatták, mert hisz őket csak a szin, a fény, a levegő visszaadása érdekelte. Ebben pedig Bihari igen finom hatásokat ért el. Ilyképp mindkét csoport tapsolt Biharinak és sikere teljes volt.

Évek teltek, évek multak. Bihari festette tovább genre-képeit, sajnos, mindjobban a témát keresve. Ekkor kapta Nagyvárad megrendelését egy nagy történeti képre, a melynél igen sokat kinlódott a tárgy festőietlenségével. Őt az élet apró jelenetei érdekelték. Most egy nagy reprezentációs képet kellett festenie. mozgás, élet nélkülit s akárhogy igyekezett is a festés eszközeivel megoldani, nem volt vele megelégedve sehogy.

Ezek sulyos évek voltak, nagy lelki deczepcióval, a melyet tetőzött *Krisztus temetésének* sikertelensége. A nagy gesztus nem volt az ő eleme, — noha tehetségének főtulajdonsága : a tipikus, a jellemzetes meglátása, ezen a képén is kitünően érvényesült. De az idők megváltoztak. Körülötte uj nemzedék bontogatta szárnyát. uj jelszavakkal, uj festői ideállal, uj érzéssel, uj kritériumokkal. S Bihari megzavarodott. Egyensulyát vesztve ő is a fiatalok érzéseit kereste s Szolnokra vonult, uj erőt meriteni a plein air-tanulmányokból. Átmenetet alkot *Román*

Bihari Sándor: A bíró előtt. *A király tulajdona*

temetés-e, melyen a szürke fény finoman van éreztetve, de alakjai nem élnek; s igy a kettős feladatot: a kompozicziót és a levegőhatást teljes erőben nem tudta megoldani. Most már kizárólag levegőhatásokat studirozott, pedig már idestova negyvennyolcz éves volt, s lelkében nem volt meg az a gyermeki naivitás, a mire ehhez a föladatához föltétlenül szüksége lett volna.

Egy Meunier megtehette, hogy negyven éves elmult, a mikor felhagyott a festéssel és a szobrászmesterség megtanulására adta magát. Bihari nem tudott a fiatal nemzedék szemeivel látni s minden küzdelme mellett is vissza-visszaesett stilben és kompoziczióban nemcsak a régi genre-szerü felfogásba, hanem a maga régi kifejezési eszközeitől sem tudott megválni. Innét ujabb müveinek felemás hatása. Münchent és Bastien-Lepage-t még egybe tudta olvasztani, de a plein air reflexeinek vakitó szinjátéka, formát feloldó mozgalmassága az ő iskolás hagyományaival nem egyezhetett meg. Ez nagyon bántotta őt a legutóbbi időben s kezdett lemondani a küzdelemről; interieuröket festett ujra, ahol valóban több sikert remélhetett. S ujabb müveiben, éppen az interieurökben nem egyszer megtalálta önmagát. Emlékezzünk nagyhatásu képére az *Utolsó napsugár*-ra s rajta a tornáczon betörő napfény intenziv erejére, ragyogó tüzére. Itt Biharira még nagy sikerek várakoztak volna.

De kihullott az ecset a kezéből. Régi krónikus vesebajához akut szivbaj járult. Nyugalomra, föltétlen nyugalomra lett volna szüksége. — Az átélt izgalmak megölték őt. —

A művészt nem az ejti kétségbe, hogy az élettel nem versenyezhet, ellenkezőleg, tudja, hogy az élet csakis benne éri el tökélyét s a művészet czélja nem az életben rejlik, hanem magában a művészetben, a művészetnek minél finomabb kiépitésében.

KESSLER HARRY GRÓF.

MŰVÉSZET ÉS OSZTÁLYHARCZ

Irta: **KORISS KÁLMÁN.**

I.

A történelmi materializmus a társadalom életének vizsgálatára egységes, szigoruan törvényszerü alapot adott. A társadalom életét osztályérdekek összeütközése irányitja, az osztályharczok pedig bizonyos eszméket váltanak ki magukból, a melyek a gazdasági küzdelemnek kulturális kifejezőjéül szolgálnak. A művészet — mint a kulturális életnek egyik magasabb foku tényezője — szintén gazdasági harczokban gyökeredzik, gazdasági előföltételekhez van kötve, s ezen föltételek egyazon korban és helyen mindig ugyanazok. Azaz a művészet önmagáért nem támadhatott, önmagából nem fejlődhetik, hanem a kor eszméinek törvényeiből folyik.

Ezen jelenségek összefüggését épen az embernek emberi volta magyarázza meg. Az embert első sorban a megélhetés — a létfenntartás ösztöne — mint a legprimitivebb gazdasági érdek vezeti. Csakis ennek kielégitése után fejlődik — illetőleg érvényesül az agynak bizonyos önállóbb, — önmagát, jobban mondva a gazdasági harczok eszméjét szolgáló munkája. A megélhetési eszközök maguk alakitják a társadalomnak gazdasági eszmemenetét — a gazdasági irányelvekből a kornak fölfogása kristályosodik ki, — a művészet pedig ennek egyik része.

A művészeti felfogások küzdelmei, a művészet ethikája és esztetikája mindig társadalmi osztályfelfogást

képviselnek. Sem a szépnek, sem az igaznak nincsen abszolut mértéke, — ezek állandóan alá vannak vetve a korfelfogásnak, — miután pedig ez változik, azzal együtt történik az összes hozzája tartozó fogalmak változása is. De nem csak az egyes szavaknak adnak más és más tartalmat az időbeli változások, hanem az azelőtt összetartozó részek is felbomlanak, s az előbbitől teljesen eltérő, de az azokban gyökeredző elemekből konstruálódnak meg az uj irányelvek.

Az őskor művészete a nagyjában egyforma gazdasági viszonyok miatt egységes alapgondolattal bir. Tulajdonképen a szükségesnek, a szigoruan konstruktivnak egységes, határozott formákban való kifejezése. Hiányai, méretei mindig teljesen összefüggők s a szükségességnek mértéke — a melyik az izlést is diktálja: — a tárgyaknak az emberhez való viszonya. Az ősembernél ezen viszonyt a megélhetésnek közvetlen szükségletei irányitották, — tehát ideologikus felfogásuk nagyon szűk körre terjedt, — a mikor azonban a fejlődés kiszélesitette, más formába foglalta az ideologiát, a viszonynak két tényezője mindig több és több tartalommal telt meg, azaz az ember szellemi képességeinek, vágyainak, szükségleteinek növekedésével az ezek kielégitésére szolgáló tárgyak, módok és eszközök szintén nagyobbszerüekké, az ideológiának megfelelő mértéküekké váltak és képesek voltak a fokozottabb szükségleteknek fokozottabb kielégitésére.

Az osztályoknak őskori és valódi formája — a férfiak és nők osztálya — nem választható el művészet tekintetében épen a közös megélhetés feltételeinek biztositása miatt, ugy, hogy hozzá véve hiányos ismereteinket is, osztálymüvészetről az őskorban az osztályideológiák hiánya miatt nem szólhatunk.

De a mint a kulturával rendelkező társadalmi formák kialakulnak, a művészetek osztályjellege a leghatározottabban előtérbe lép. Az egyiptomi kultura művészi termékei egytől egyig az uralmon lévő dinasztiáknak és papi osztálynak művészi felfogását érvényesitik. S ezek bizonyos osztályfentartó jelleggel is birnak, nem csak dokumentumai az osztálymüvészetnek. Az épitészeti formák, a képes ábrázolások, szobrok merevsége ugyanis nem annyira a művészi tökéletlenséget, mint inkább az egyházi és uralkodói törvények által előirt ünnepélyes méltóságot mutatják. A merevségek, a fejlődés megakasztásának, a hagyományok szigoru fentartásának oka pedig az uralmon maradási vágya. Ők maguk a régi hagyományok eszközeivel lettek azzá, a mik, saját uralomra jutásuk intézményeinek fentartása, tehát további hatalmukat megőrzi. Azon társadalmi konstitucziók, a melyek a fáraóknak és környezetüknek fenmaradását biztositották, a művészetet előirt szabályokkal szintén befoglalták e törvényekbe azok támogatójául, tehát a művészet fejlődése a törvényektől való eltérés és ez magát az állam alapszerkezetét támadta volna meg. Az autokratikus társadalmak művészetének kü-

lönben közös jellemvonásai vannak az egyező államformának megfelelőleg. Az előre megállapitott kánonok szigoru törvényekké válnak, a művészetnek a társadalom evoluczióját jellemző munkája helyett az uralmon lévők hivatalos dicsőitése folyik, s az individualizmus teljesen megszünik. Minden hivatalos munkán látszik a tekintély fentartása nem csak a témákban, hanem a formákban is. És a mi szabadabb művészet lassanként belopódzott, ez az alsóbb osztályokból fakad, szemben állva az uralkodó osztályokkal ugyanakkor, a mikor a gazdasági küzdelem megindul, s az elnyomott osztályok öntudatosabbakká lesznek. Tárgyai és alkotói ezen természetesebb művészetnek csaknem kivétel nélkül közép- vagy közrendü emberek, a kikre nézve a fejlődés osztályérdeküknél fogva előnyül szolgált.

Az indus művészetben hasonló állapotokat látunk. Teljesen az uralkodónak és vallásnak szolgálatába lép s művészetüknek miszticizmusa egyetlen a nép tudatlan képzeletét akarja és tudja magának lekötni. Tudjuk, hogy a vallás a hiten alapszik, a hit pedig az általunk meg nem értett vagy félreértett dolgoknak kritika nélküli misztikus magyarázatából áll. A halál miszticizmusa megalakitotta a tulvilágot, a természeti jelenségek hatalmas megnyilvánulása az istent, az ősöknek tisztelete — a tulvilág hivése aztán — mint a misztikus jelenségek összehalmozódása, a vallást hozta létre. Az először csak emlékezés czéljából faragott ősök képei idők folytán eredeti hivatásukból kiestek, ködbe burkolództak, a kései unokák képtelenek voltak megérteni azoknak szerepét, s az ősemberek tudatlan agya az érthetetlent lassanként sejtelmes, földöntuli erővel ruházta fel, s ezzel a vallás körébe lépett. A faragott arczképekből bálványok lettek, s a mikor a vallás kultnsza a papi osztály kezébe ment át, ez hatalmát mindenképen megtartani igyekezvén, a nép gondolkozását azzal hitte lekötni, ha az istenséget minél nagyobb számban, minél pompásabban jelennek meg a tömeg előtt. Ezáltal a művészetet is szolgálatába kényszeritette, mert hiszen csak a müvészek tudtak testet adni a folyton merészebb gondolatoknak, a pompa fokozatos emelkedésének.

A görög művészet szintén osztálymüvészet, de az előbbiektől elütő tüneteket mutat. Mig ugyanis az előbbi államok uralkodó osztályai a néppel egyazon vérből származtak, — de azoktól a legteljesebben elkülönitve, aránylag nagyon csekély tömeget alkottak, — addig a görögök demokratikus államformája minden hellént befogadott. A demokratikus kormány önmagában ismét tagozódott ugyan, de egységes — valóságos hellén — osztályt képezett, igy tehát művészetük is a legteljesebben hellén művészet. — Mielőtt azonban ez a művészet kifejlődött volna, a papi osztálylyal biró népek felfogásának megfelelően a görögök művészete is magán viselte a szertartásos, sémákhoz kötött jelleget. — Azonban a görögök vallásának sokfélesége már előre kizárta

a papi uralomnak megszilárdulását, (a minek oka a földrajzi — és ezzel a gazdasági széttagoltság volt), — már pedig tudjuk azt, hogy a papi osztályok saját erdekeik miatt nem csak legerősebb támaszai, hanem legkitartóbb védői is voltak a csekély számu uralmon lévőknek, — a hatalmat kezükben tartó egyeduralkodóknak, főranguaknak.

A görög művészetnek — társadalmunk demokratikus voltánál fogva sajátságos, — gazdasági viszonyaiknak teljesen megfelelő esztetikája keletkezett. — Miután ugyanis az uralkodo-osztály egyuttal a nemzetet képviselte, — a gazdasági szükségletek kielégitését pedig a görögöket számban többszörösen fölülmuló rabszolga osztály végezte, — a hellének összessége csaknem teljesen közös, egyöntetü szellemi életet élt, — s ennek következménye a tömegmüvészet. Azaz a művészi alkotások témája nem az egyén, hanem a tipus, — az épitészetben a középületek nagy számánál ezek közös voltának hangsulyozása, — a mi a tömegarányokban, nagyméretü tagozások, — és a monumentális felé való törekvésekben nyilvánul meg. És a mint a szobrászatban a tipus bizonyos befejezett hatásu általános akcziót meg fölfogást fejez ki, — azonképen az épitészet is teljesen befejezett, egyöntetü, — a tömegméltóságot kereső, — aprólékosságtól tartózkodó emlékeket állit elénk. — A művész egyénisége a tömeg felfogásán keresztül érvényesül, — mintegy kifejezi saját gondolatának harmóniáját, a tömeg érzésével.

És — ezen tömegmüvészet mégis osztályjellegü a legteljesebb mértékben. Mindent csak a görög osztály szemével lát meg, minden csak ennek fölfogását, erkölcsét, világnézetét juttatja kifejezésre. Államférfiaik arczképei az uralmonlévők társadalmi életének dicsőségét hirdetik, a testnek harmónikus szépségeit ünneplő szobraik a hellén közerőt szimbolizálják — az előttük oly kedves testi fejlődést dicsőitik, — középületeik saját nagyságuknak pompáját hirdetik. Egyszóval osztályéletüknek ideológiája művészetükben teljesen kifejezésre jut, ez mindig a hellén osztályt szolgálja, annak az uralomhoz való egyedüli jogát hangos szóval hirdeti, — a mikor a hellén erőt, a hellén tudományt, — a hellének magasabb szellemi szinvonalát igyekszik bizonyitani minden alkotásával. Az emberiség fogalmát szük körre összevonja, olyan szükre, a milyenbe egyedül ő fér el, — aztán ennek a körnek szeparatizált művészetét az emberiség dicsőségének teszik meg korunk történetirói, kutatói.

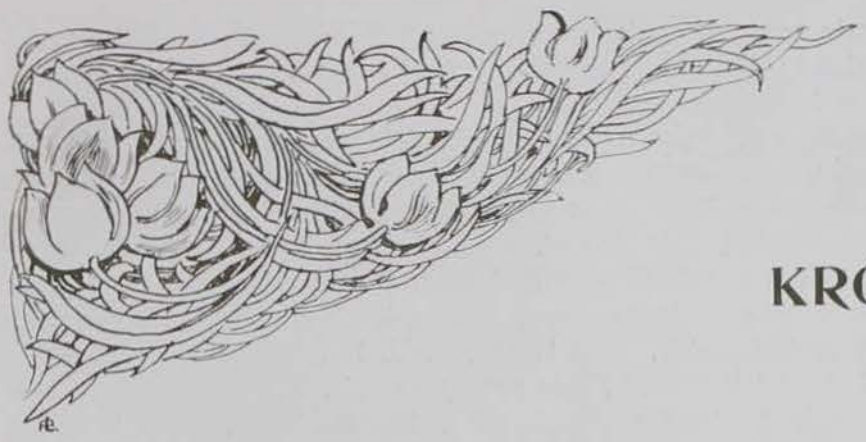
— S ezen pont épen az, a hol a történelmi materializmus alapján állók a polgári történelmi fölfogással ellentétbe jutnak. Az egyik ugyanis az emberiség életét irányitó osztályharcok szempontjából vizsgál, — ezzel a történelemnek nem csak egységes, hanem minden részbe bevilágitó, — s a véletlenséget kizáró kritikai alapot ad, — a hol soha nem az egyének és azok szeszélyei irányitják az eseményeket, — hanem ezek mindig törvényszerü okokból fakadnak, — igy az összefüggés a

jelenségek között állandó, — addig a polgári történelem kutatása egyének körül csoportositja az eseményeket, a melyek aztán teljesen az ötletszerüség jellegével birnak, — sem a kiinduló pontot, sem a czélt nem mutatják, — s a tömeget mint tényezőt minden jelenség okaiból, küzdelmeiből kizárják, a tömeg fejlődési utját egyszerüen elsikkasztják Igaz, az ilyetén felfogásnak alapját ismét tisztán látjuk és megértjük, ha nem fogadjuk is el. A polgári történetiróknak ugyanis egy közös jellemvonása fejeződik ki benne: a polgári osztály érdekeinek védése. A polgári történetirók soha sem azon okokat kutatják, — a melyek valamely esemény létrejöttét eredményezték, — hanem az elfogult osztályszemlélet által vezettetve mindent saját viszonyaikhoz és czéljaikhoz mérten birálnak el. Nem a megértésre törekszenek, hanem a mai állapotok és érdekek támogatását keresik mindenben. Pedig ha történelmi eseményeket vizsgálunk, soha sem szabad azokat osztályfelfogások szemüvegén keresztül nézni. (Osztályfelfogás és osztályharczok nézőpontja között nagy a külömbség. Épen e külömbség adja egyrészt a polgári- és másrészt a materialisztikus történelmi felfogást.) — Minden egyes eseménynek létrejöttét olyan jelenségek előzik meg, a melyeknek más következménye nem lehetett, — csakis az az egyetlen, a melyik valóban meg is történt. Az ok és okozat szakadatlan és törvényszerü lánczolata ez, — minden okozat egy ujabb eseménynek oka, egyik a másikból folyik, — s az evolucziò törvényeit adja. Igy tehát semmiféle eseményt nem birálhatunk meg a *mai* osztályharczok szempontjából, hanem csupán azon kornak osztályküzdelmein át nézve, — a melyik korban a történtek lejátszódtak. — A másik nézőpont egészen más czélokra törekszik.

E szerint ugyanis a ma felfogásával vizsgáljuk ugyan a jelenségeket, de nem hogy azokat a ma szerint okoljuk meg és magyarázzuk, hanem csupán ezt nézzük rajta: a mának és holnapnak eseményeit mennyiben befolyásolják az elmúlt dolgok?

Ez tehát tulajdonképen nem is történelmi, hanem gazdasági szempont, a létkérdésnek nézőpontja; az életbe közvetlenül belejátszik, azt bizonyos mértékig irányitja, — mig a másik — a történelmi vizsgálat meg nem változtatható, befejezett tünetekkel áll szemben s legfölebb a tanulságnak gyakran csekély értékü javát szolgálja. A történelmi események okainak vizsgálatánál is rendkivül óvatosnak kell lennünk. Szükséges azon viszonylatokat felállitani, amelyekből az események kifejlődtek, azon okokat fölkutatni, amelyekből csupán az ismert tények alakulhattak ki. Nem folyton következtetni, hanem felismerni törekedjünk azon alapgondolattal, — hogy ha nem fogadunk is el valamit a magunk igazságának, — nem vetjük félre, hanem a helyzetből természetesen folyónak tartjuk.

(Folytatjuk.)

KRÓNIKA

Műtárgyaink veszedelme. Mindenkit, aki a szépet szereti, mély fájdalommal tölt el a Bubics-féle eset. Egy műszerető főpap — mily ritka ez dúsgazdag arisztokráciánk és klerusunk között — ki vagyonát a *művészi szép* gyüjtésére forditja fejedelmi áldozatkészséggel, aki támogatója volt minden jó és nemesnek egy hosszú életen keresztül — agg korára, a 80 évvel együttjáró szellemi hanyatlással, itélőképesség csökkenésével csalók, gazemberek körmei közé kerül, akik kifosztják mindabból, mit egy életen át kétségkivül nagy áldozatokkal megszerzett. De végre is, ez csak a részvét dolga, melylyel az egyén iránt viseltetünk. A csalók dolga pedig a rendőrségé. A jogot nem érinti, mert végre is a nemes főpapnak jogában állott, *azt a mi az övé volt*, eladni, elajándékozni, vagy ha úgy tetszik ellopatni.

És bár fájdalommal veszünk tudomást a püspök *magángyüjteményének* pusztulásáról, meg kell nyugodnunk benne. De eltünt a lapok szerint *a kassai dóm kincstárának is egy része s az Eszterházy hitbizomany egy ládát megtöltő 400,000 koronára becsült kincse!* Ez már nem a püspök magánvagyona volt s ez indit arra, hogy a műtárgyak megőrzése érdekében néhány szót szóljak, mert lehetetlen, hogy minden úgy maradjon, mint eddig volt! Hogy ami értékeset és szépet az elmult századok összegyüjtöttek, azt a jelenkor „kulturemberei" — akik szeretik az elmult kor primitivjeit lenézni — akár hanyagságból, akár betegség vagy aggkori elmegyengeség folytán egyszerüen elharácsolják. Örökösen felhányjuk nagy keservesen, hogy régi magyar műkincseink nagy halmaza Bécsben, a császári muzeumokban van elhelyezve s az alatt nem teszünk egy lépést sem abban az irányban, hogy a még megmaradt s a Bécsben levőnél is értékesebb műkincseinket itthontartva, megvédelmezzük azt az imposztorok ellenében. A kassai püspöki palotában folyó gazdálkodásra is figyelmeztetve volt a közönség. Mihalik József, kitünő műtörténetirónk, a kassai muzeum rendezője, már évek előtt megjelent s a felsőmagyarországi ötvösművészetet tárgyaló művében panaszkodott, hogy a kassai dómnak úgy hazánk művészettörténetére nézve, mint anyagilag is mérhetetlen értékű műkincsei — hozzáférhetetlenek. Ugyanezt tette Divald is a „Művészet" hasábjain. Azt hiszem, nem magántulajdonról lévén szó, talán a hatóság is közbeléphetett volna s *akkor* még megakadályozhatta volna ezt az egész sajnálatos esetet.

De ha már arra kell szoritkoznunk, hogy a sajnálatos esetet csak konstatálhassuk, legalább vonjuk le az esetből a megszivlelni valót. Tanuljunk legalább a saját kárunkon!

Követelnünk kell, hogy a nem magántulajdont képező gyüjteményeink hozzáférhetőkké tétessenek és katalogizáltassanak, mert egyedül a nyilvános ellenőrzés lehetőségében rejlik az az erő, mely a Bubics-féle eseteknek legalább a jövőben elejét vehetné. Külföldön pl. nemcsak az aacheni dómnak Nagy Lajos királyunktól származó páratlan ötvösművei, vagy a kölni dóm mesés gazdagságú kincstára, hanem még a kisebb értékű kollekcziók is a nap bizonyos óráiban *mindenki* által megtekinthetők. Nem is vész azokból el semmi, sőt ellenkezőleg, a közönség bizalmától támogatva, még gyarapodnak is. Minálunk még az esztergomi főszékesegyházi kincstár vezetősége a legliberálisabb, amenyiben egy nappal előbb való jelentkezés (!!) esetén megtekinthető a nagyszerű gyüjtemény. Bizony itt is jobb volna, ha a nap bizonyos óráit, vagy óráját jelölnék ki s akkor *mindenkit* bebocsátanának jelentkezés nélkül is!

A másik ellenőrzés a jó katalogus, amely nemcsak az illető gyüjtemény tudományos kihasználását teszi lehetővé, de egyszersmind okvetlen szükséges, ha muzeumainktól tanitó hatást várunk. Sajnos, épen egyik legjobban datált s munkaerőkkel is kellően ellátott fővárosi intézményünknél — az *Országos Iparművészeti Muzeumnál* — hiányzik ez, hol *évek óta* nem kapható katalogus. Hogy viseltessék a közönség bizalommal az olyan intézmény iránt, hogy támogassa azt ajándékaival, mely még ezt a legelemibb kötelességét sem teljesiti. A közönség csak azokat az intézményeket támogatja, ahol a rend garancziát nyujt arra, hogy féltve őrzött s hazájának felajánlott műtárgya nyilvános ellenőrzés alatt áll. Nem róható még eléggé ez az eljárás a fővárosi idegenforgalom szempontjából sem. A nemcsak nemzeti, de általános kulturtörténeti értékkel biró gyüjteményeket minden Budapesten megforduló idegen felkeresi és azt hisszük, hogy az a külföldi, aki szokva van arra, hogy még a legjelentéktelenebb gyüjteménynél is magyarázó, gyakran gyönyörüen illusztrált kalauzt adnak kezébe igazán potom áron — ugyanaz furcsa képet formál a nálunk uralkodó viszonyokról, mikor a szolgák bajuszuk alá mosolyognak, ha katalogust kér és azt felelik, amit nekem feleltek három és két év előtt, sőt az idén is: „A régi katalogus elfogyott s új nincsen".

Elhunyt tagok arczképe. Az Akadémia nagyhete márcziusban zajlott le. Hogy a mi tisztelt Akadémiánknak nincs semmi köze a művészethez, az természetes. Még szerencse, hogy nem ismeri el feladatának a művészetek ápolását, — mily kétségbeejtő volna, ha a művészet — melynek oly elevenen kell érintkeznie az élettel — magára öltené a vaskalapot. A franczia példa elrémithet. De bocsánat, — az Akadémia pártolja a művészetet. Minden évben nagygyülést tart, azzal az állandó programmal: *„Szavazás elhunyt tagok arczképének megfestése tárgyában"*. Mily pokoli élcz rejlik e szavakban. Az Akadémia tehát csak akkor festeti meg tagjait, a mikor már azokat nem lehet megfesteni. Mily félreértése a festészetnek, mily tudatosan hamis helyzetbe kergetése a festőnek, a kit egy utált feladatra kényszerit, hogy t. i. rossz fotografiák után rajzolja össze egy elhunyt tag fejét. Szavazás? Hát szavazás elé

bocsátják azt, hogy elhunyt tagtársuk érdemes-e a lefestésre? Nincs ebben is egy részecske frivolitás? Tagtársnak életében elismerték. Ők, a kartársak már ítéltek. Méltónak találták a *nagy* tisztességre. Jó. Akkor minek szavaznak ujra? Mondják ki, hogy minden tagot megfestetnek, — de festessék meg a tagokat már életében, hogy az Akadémiában ne művészietlen ponyva, hanem értékes műalkotások kerüljenek. S hogy ezt ennyi idő óta senki se mondta meg az Akadémiának!

Thorma: Az aradi vértanuk. *A tavaszi tárlatból.*

Beöthy Zsolt és kora. A *Műcsarnok*-ban, ebben a tulipános világban, a közönség nagy érdeklődéssel szemlél egy képet, melyet pedig kerek kilencz esztendőn át szemlélhetett volna, ha 1896 ban megveszik a muzeum számára. Már pedig ez lett volna az egyetlen méltó helye. Ezt pedig már 1896-ban megmondta Beöthy Zsolt, sajnos, a *Budapesti Szemlé*-ben, a melyet, úgy látszik, még a kormány tagjai sem olvasnak. Thorma János Aradi vértanuk-járól van szó, a melyről Beöthy az idétt külön czikket irt (B. Sz 1896 140–151. l.), mondván többek közt ilyeneket:

„Először csak a borzalmasnak hiánya lep meg rajta, azután az egésznek nagy egyszerüsége engesztelget s szinhangulatának nemes tisztasága hiv fel figyelmesebb szemléletre s elfogulatlanabb belenyugodásra, mind önkénytelenebbül érezzük, hogy komoly művésznek minden izében nemes alkotásával állunk szemben . . . A legelső magyar kép, mely minden tolakodás és szemfényvesztés nélkül igaz természetet ad . . . Az irányzatosságnak ép oly kevés nyoma van e képen, mint a hatásvadászatnak . . . Alakjai hősök és nem hősködők . . . Ez a tartózkodás nem poétika, hanem művészet.“ . .

Beöthy Zsoltnak ez lévén a meggyőződése, természetes tehát, hogy megkérdezte nemzetétől »fog-e módot nyujtani rá, hogy Thorma képe valamely hozzá méltó környezetben találhasson állandó helyet?« S a nemzet e kérdésre nem válaszolt, Hallgatott, illetve nem hallgatott még Beöthy Zsoltra se, s a kép felcsavarva ott penészedett a művész padlásán. Most azután *odaajándékozta* a nemzetnek Még szerencse, hogy elfogadta. Ezt pedig elmondtuk mindeneknek *ut figura doceat*

Fejlesszük az izlést. A nemzeti megujhodás szükségének érzete ébredez. A művészetekben is erősen hangsulyozzák. Csakhogy a milyen hasznos e szempont kiemelése, annyira veszélyes is. Mert nehogy a sallangot nézzék a lényegnek. Nehogy külsőségeket az értékes elemnek. Mindenekfölött tisztában kellene lennünk azzal, hogy mi a nemzeti elem a művészetben? Csakhogy ezt úgy egy-két szóval kifejezni nem lehet. A művésznek meg kell tudni éreznie, hogy meg tudja éreztetni. Meg kell éreznie a magyar nép eredeti formanyelvében s első sorban tehát az a feladat, hogy ezt a formanyelvet tanulmányozzák a művészek. Ezen kell alapulnia a magyar, az eljövendő iparművészetnek. Ezt kell aztán bevinni az ipar minden ágába. Látjuk tehát, hogy itt nagy tervekről van szó. Hol kezdjük meg valóra váltását? Ezen töri a fejét lelkes művészünk *Feszty* Árpád, s értekezletet tart értekezletre, csakhogy a beszélgetések, viták, tanácskozások során valamelyes eredményre jusson. Mi azt hisszük: *Lechner* Ödön rámutatott a dolog nyitjára. Az iparművészetnek a *magyar házból* kell kiindulnia. Magyarossá kell tennünk épitészeti stilünket, s ha az magyar lesz, a mi a házba illik, butor, dísz, ruha, felszerelés, lassan-lassan mind e stilushoz fog alkalmazkodni. Nem lehet ez órák, hónapok, évek kérdése. Ide komoly akarat kell, ide évtizedes öntudatos *izlés-fejlesztés* kell. A kulturérzékünket kell kifejleszteni, kell magyarossá tenni, kell befogadóképessé fejleszteni, s ez nagy munka, nagy önnevelés, melyhez minden oldalról egyszerre kell hozzálátni, minden körben, minden módon. Ez az igazi tulipán!

A glasgowi képtár őrzi Whistler Carlyle portraitját. Mikor Whistler a képet Londonban először kiállitotta, 500 font sterlinget kért érte. Nem akadt rá vevő. Elküldte Párisba a Szalonba s 800 font sterlinget kért érte. Nem akadt vevője. 1888-ban Glasgowban kiállitást rendeztek. Elküldte oda s 1000 font sterlinget kért érte. Nem vették meg. 1891-ben a városi tanács megbizta két tagját, keressék fel Whistlert s próbálják a képet olcsóbb áron megvenni.

— Hogyan, önök sokalják az árát? szólt meglepetve Whistler. Most 1000 font az ára, öt percz mulva 2 ezer és tiz percz mulva 3 ezer lesz. Akkor aztán Liverpoolnak adom el.

— Hop, — mondotta a glasgowi ember. Ezer fontért a miénk. **Duret.**

△▽△

Kétféle művész van: az egyik képeit a természetből szedi elő, a másik lelkében találja meg, csak összehangolja a természet képeivel.

Scholz Vilmos.

WATTEAU ÁLMA.

Zsibongva zajlik Páris lenge népe
A szép tavasznap enyhe melegébe.
Ezernyi drága kirakat előtt
Tolongva sürögnek a járókelők.
Élcz, dal, kaczagás, csevegés megered
Szál, repked a léha lepkesereg
Pompás szinekben, vigan, boldogan,
Hisz a zsarnoknak immár vége van,
Meghalt a vén, a böjtös Napkirály —
De él a Régens. Itt a KarneváL

A hullámzó tömeg közt egymagába,
Mikéntha gyökeret vert volna lába,
Az ifjú Watteau áll bámész-merően —
Őt nem köszönti itt egy ismerős sem,
Kaczér dámák mellette elsuhognak,
Még tréfául se szolgál inasoknak,
Oly satnya teste, bús tekintete —
A lélek is csak hálni jár bele.

„Tehát valóban" igy sóhajt borultan,
„El kell itt vesznem, árván nyomorultan!
Hol a gyönyörnek habzik teli kelyhe,
Én szomjas ajkam egy cseppet se lelne!
Ugy többé nem visellek czudar élet,
Tovább ó balsors, nem küzdök tevéled!

S Watteau elindul végbucsúra szántan . . .
De mikor ott van a padlásszobában
Ott látja vásznát, festékit, ecsetjét,
Mik eddig kedvre, hitre hevitették,
Nem tud megválni hü barátitól ma,
S karját feléjük tárja, mintha szólna:
„Egy éjt még itt maradok körötökben,
Ti takar képek lengjetek fölöttem!"

S mikor ledőlt kemény fekvőhelyére
Azok ez álmot rajzolák eléje — — —

Van egy sziget Meseföldön valahol,
Hol a tenger azurszinü árja foly,
Nappal csendes, édesbéken elpihen,
De ha est jő, mozgolódik sebtiben.

Szellő támad . . . halk vihogás . . .
gyönge nesz . . .
Révpartjáról száz kis bárka kievez,
Amorettek lapátolják a habot,
Pufók arczuk pajzán kedvtől kiragyog.

Odasiet mind a tulsó part fele,
Várva-várja ifjak, lányok serege,
Tagjaikon selyem, bársony rengedez.
Kalapjukon tollu, szallag lengedez.

Leszökellnek a bárkákra nagyvigan,
Égve forró szerelemnek lángiban,
Sóhajuktól a kis flotta — nem csoda! —
Hogy dagadó vitorlákkal száll tova.

Mégis mégis . . milyen soká tart az út,
Mily gyötrelem mig az ember odajut!
Végre-végre partraszállnak. Ó gyönyör!
Teli szivük örömhangja ki-kitör.

Befogadja a párokat egy liget,
Hol feléjük márványszobor integet,
Aphrodite néz reájuk kegyesen
Tündökölve a hold szüzi fényiben.

Térdrerogynak az isteni nő előtt,
Elrebegnek buzgó imát, epedőt,
Pásztorbotjuk friss rózsáit lefüzik,
Az istennő kebelére feltüzik.

Aztán mintegy égi jelre eltünnek,
Felkeresik lágy gyepét a sürűnek,
Ott enyelgnek, ott csevegnek . . .
csókra csók,
Barna arczot simogatnak kis kacsók.

S im egyszerre odacsendül egy gitár,
Drága titkot, régi óhajt hőn kitár,
Megfelel rá egy bübájos mandolin,
Teljesülést igér ezüst hurjain.

S im egyszerre összeperdül a sereg . .
Játszi párok tündértánczot lejtenek,
És pihegve mámoritó hevétül
Mind egymásnak hű ölébe leszédül.

S turbékolnak földi gondtól mentesen,
Mig a hajnal mosolyogva megjelen . .
Még egy csók . . egy ölelés még . .
milyen üdv ! —
Ujra csend van, édes béke minde-
nütt — — — —

Watteau felébredt . . . arcza kipirulva,
A szive-teste csodatűzre gyulva . . .
Vásznához dől, forgatja ecsetét,
Keze alatt a munka szinte ég.
Lelkében az ábránd, a vágy, a szin
Alakot ölt ihlett vonásain,
Mit megtagadott tőle a való,
Pótolja képzelet, a szárnyaló.
Mit embertársi néki nem adának
Pazarul szórja az egészvilágnak! — —

S mikor az est rá biborfényt vete
Ott csillogott „Kithére szigete".

Lenkei Henrik.

Watteau: Kithére szigete. *Eredetije a Louvre-ban.*

A TAVASZI TÁRLAT.

Első közlemény.

Nagyon panaszkodik a közönség, meg a müvészek egyrésze a magyar mükritikára. De ha erősen utánna nézünk a dolgoknak, kiderül, hogy a panaszkodók egy táborba tartoznak. Mindkét fél — kizárólag az artisztikumot követelőkre — tehát reánk is neheztel. Röpirataikat ellenünk intézik. Még rágalmaktól sem riadnak vissza. Tagadják hozzáértésünket. Kétségbevonják elveinknek müvészi jellegét.

Nézzünk hát szembe állitásaiknak. Értem, ha egy Whistler panaszkodik a Ruskin-kritika ellen, mondván, hogy nem az a mükritika, ha a képet szimbolumnak nézzük, ha irodalmi szempontból vizsgáljuk, ha regénynek vagy költeménynek tekintjük s csak értelmi vonatkozásait veszszük figyelembe. Szatirája egész erejével támadhatta a moralizáló kritikát!

De mit szóljunk ahhoz, hogy nálunk éppen ellenkezőleg, az európaszerte legyőzött irodalmi festésnek akadnak prókátorai?

Értem, ha a kortárs véleményével szemben apellálnak a jövőre, a minthogy Stevens egyenesen axiomának tette meg a tiz évet a mütárgy igaz értékének megállapitásához. Hiszen igaz, — mindnyájan érző, befolyásolható, a környezet hatása alatt álló emberek vagyunk! Csakhogy erre a jövőre nemcsak Manet hivatkozott, hanem Benczur is, nemcsak Rodin, hanem Strobl is?

Ilyen körülmények közt, felvetődik S ha kell, ki gyakorolhatja a kriti- a kérdés: kell-e egyáltalán kritika? kát?

Ahogy évtizedek multak el hosszu évtizedek után anélkül, hogy Sha-

Rippl-Rónai: Interieur. *A tavaszi tárlatból.*

kespeare nagyságáról tudott volna a világ; ahogy századokon át semmibe se vették a Prado nagy mesterét, Velasquezt; ahogy Zolának kellett kiküzdenie Manet diadalát; ahogy Katona Bánk-bánjának szépségeit csak Gyulai Pál mélyreható elemzései után ismerték fel: az igaz érdemet a kritika állította kellő világításba, a rejtett szépséget a kritika tette közkincscsé, a kritika kutatott fel elkallódott értékeket, Ruskin nyitotta fel az angolok szemét, hogy Turner művészetének szépségeit megláthassák, Bürger-Thoré magyarázta meg legelőször Vermeer fényfestésének csodáit — igen, *a kritikára szükség van.*

De a kritikának, annak a kritikának, melyet a művészek is elfogadnának, a mesterséget ismernie kell. Ki ismerheti jobban a maga mesterségе fogásait, mint maga a festő, szobrász vagy költő? »A te igaz bírái d művészeted mesterei« — mondta Banville franczia verstanában a fiatal költőknek. De tartsunk csak szemlét a mesterek kritikai ítéletei fölött, s hüledezve látjuk, mily ferde a felfogásuk, mily egyoldalu a szemmértékük, mily önös a gondolkozásuk.

Csak egypár példát. Mengs szerint Rafael nem ismerte az ideális szépet (Gondolatok Rafaelről II. §. 1), s mialatt Leibl kijelentette: «Boecklin sok kárt okozott; különösen elítélendő a most divatos kritikanélküli dicsérete utolsó müveinek, melyeken a szin durvaságát látjuk ugyan, de sehol a sokat emlegetett kolorisztikus erőt», — viszont Boecklin kaczagott Millet plein air törekvésein, s «röhögött Leiblon, aki három évig ült egy falusi templomban, hogy három vén asszonyt fessen, az egyiket czifra fejkötőben, melyet kötni sokkal könnyebb lett volna. Micsoda unalmas, gondolkozásban lusta legény lehet!»

Reynolds akadémiai beszédei hetedikében felháborodva emlitette, hogy ha az a nagyobb müvész, aki erősebb a természethüségben, akkor Rembrandt még Rafaelnél is nagyobb volna. Courbet pedig egyenesen kaczagott Rafaelen és Franz Halsot jóval nagyobb mesternek hirdette. Viszont Delacroix Michel-Angelóért rajongott, ma pedig Rafael is, Michel-Angelo is az a modern müvészeknek, ami Poussin volt Frommentin-nek, a kiről kijelentette:

— On le consulte, on l'admire, on se n'en sert pas. (Tanulmányozzuk, bámuljuk, de nem kérünk belőle).

Ebből azonban nem következik, hogy a müvészkritikának nincs jelentősége. Van, de csak korlátolt értelemben. Ha az idegen müvész egyénisége megegyezik az övével, nincs a müvészkritikusnál finomabb megértő. A mit az amerikai Hunt Milletről mondott, Frommentin Rubensről, Stevenson Velasquezről, mindaz rendkivül becses, finom és mélyreható. Szóval, ahogy Boecklin megvallotta: „Csak azt tudjuk méltányolni, ami a magunk felfogásával egy szinvonalon áll, amit megérthetünk." Mit szóljunk ahhoz, hogyha látjuk, mint kicsinyelték egymást Hugo Viktor, Lamartine és Musset, — s megmagyarázza ezt Legouvé azzal, hogy ezt az elfogultságot a lángelme antipátiájának tudja be?

Egy kétségtelen. A kritikára szükség van, de a kritikát *nem irhatja a müvész.*

Az igazi kritikusnak nemcsak a technikát kell értenie, mert hiszen ezt értheti a müvész is. A technikát *is*, — mert hiszen a festő beszédét hallgatja, s meg kell értenie azt a belső muzsikát, mely a szinek, tónusok, formák, vonalak harmóniájából feléje cseng. Igaza van Stevensonnak: „Aki technikai kérdések iránt nem érdeklődik, annak a festészet iránt nincs érzéke". Ehhez évtizedes tanulmány szükséges. De e nélkül nincs mükritika.

Ámde ez nem elég. A technikán keresztül bele kell hatolni tudni a müvész lelkébe, meg kell tudni érteni és értetni czélzatait, felfogni törekvéseit, átérezni szenzáczióit, beleélni magát egész érzésvilágába. Érzés . . . ez a kristályosodást teremtő erő, az inspiráló forrás. A müvésznél a természet, a kritikusnál a mütárgy. Ilyképp a kritika is alkotás. A müvészet egyik fajtája. Anyaga a szó, tárgya a mütermék keltette érzés, — de nemcsak ez.

Itélkezés is. Figyeljük meg magunkat abban a pillanatban, amint egy kiváló müalkotás elé állunk. Mintha villanybatéria érne, choc-ot, ütést érezünk, amely egyszerre millió érzést kelt fel a lelkünkben. Ezt gyakran bevallják a kritikusok; Bürger-Thoré emliti, amint az első Vermeer-kép láttára a hágai muzeumban érezte át, — Stevenson Moro-nak Tudor Máriát ábrázoló arczképénél irja: „Ugy hat, mintha egy élő lénynyel érintkeznénk. Ütést érzünk e képnél . . ." (Velasquez életrajza, német ford. 137. lapon) Aztán ez az érzés mindjobban hatalmába kerit, egygyé válunk a müvészszel gondo-

Glatz Oszkár: Őszi nap *A tavaszi tárlatból.*

latban, érzésben, képzeletünkben. *A szemünkkel azonban gondolkozni is kezdünk*, száz jelenlévő benyomásunk ujul fel, melyeket a közvetlen látási képzetek szinte vizionárius erővel elevenitenek fel, „miközben élő erővé vált tapasztalataink ezer szép emlékkel erősbödnek". Mily szépen ir erről Diderot, s mily fontos ez a vizsgáló, összehasonlitó, elemző összevetés az itélet kialakulására, felismerni, hogy az a benyomás, melyet a mütárgy kelt fel bennünk, hogyan keletkezett a müvészben: közvetlen, eredeti, uj érzésvilágból-e és annak eredeti kifejezéséből? Mit köszönhet a müvész elődeinek? Mit önmagának? Meglátott-e ujat a természetben és ki tudta-e azt eredeti eszközökkel fejezni?

Moiret: Tanulmányfej. A tavaszi tárlatból.

Ha nem, — utánzó maradt, szolga lett s éljen bár a modernek fogásaival, ujra csak silány akadémikus.

Ez ellen tehát állást foglalunk.

Mikor kilencz év előtt a *Mücsarnokban* megjelentek a fiatal modernek, a kék vizzel, a zöld tehénnel, a sárga szinharmóniákkal, a zöld Madonnákkal: Olgyay, Mihalik, Vaszary, Fényes, Ferenczy stb. hullámzásba jöttek a kedélyek. A régi irány hivei, de maga a közönség is elfordult tőlük.

Ma nyert ügyük van.

Szinyei-Merse, Ferenczy, Fényes, Strobentz, Grünwald, Magyar-Mannheimer, Vaszary, Rippl-Rónay, Olgyay kiálltásai egy-egy diadalmas csatát jelentettek.

De nyomukban egy sereg fiatal müvész. *Ver Sacrum* tamad. S mit tesz ma a kritika?

Hadicsellel él.

A fiatal mestereket nem ütheti agyon. Azzal áll elő tehát, hogy az ujonnan megérkezettek *üres másolók, hitvány kullancsok, éretlenek, divathajhászók, uj iskolaiságot összekalapálók.*

Ne hallgassatok rájuk, fiatal barátim. Ők voltak azok, akik éveken át lenézték a modern szinfelfogást kifejezőket, mert nem találtak náluk novellára, elmélkedésre való témát. Tanuljatok ti csak a mesterektől. Álljatok meg az első teremben *Mednyánszky* előtt s az öreg mester ifjui hevét, technikai erejét és főleg téli tájának igaz hóhatását méltányló szemmel néz-

zétek. Az előtér havának tüzét, egyszerüségét, a felépités konstruktiv erejét minden fiatal müvész szeretni fogja. *Thorma* János nagy alkotásán a hangulat egységét, a vonalvezetés gazdag változatosságát, a szinharmóniában rejlő jellemző erőt s a jelenet megdöbbentő igazságát összeszorult szivvel élvezitek, ugy e? — *Glatz* nagy vásznán — ha bánt is a tulságosan egyforma világitás, — rajzának erejét figyeljétek. A kis teremben lévő kollekcióját a szürke tónusok finomságáért szerető szemekkel tanulmányozzátok. Mily igaz az esős őszi nap fojtott zöldje! Mily megható a falusi utcza komor egyszerüsége! *Magyar-Mannheimer* néhány kisebb vázlatán az ő finom érzését figyeljétek meg, amint biztos kézzel rögziti meg hangulatait. *Thorma* kisebb képén a paj tába besütő verőfény tüzét, *Kann* Gyula tájképein a szélesen látott táj szinességét, *Katona* esti hangulatán a finom tónust szeretnetek kell.

S mily megkapó *Rippl-Rónai* interieurjeinek mélységes egyszerüsége, mily finom *Strobentz* delikát szinharmóniája!

A második nagy teremben bizonyára meglep titeket *Endrey* Sándor női arczképén a nyugodalmas szinegység, amely döntő fordulatot jelent a festő pályáján, sőt *Szenes* Fülöp *egyik* férfiarczképét, melyen a jellemzően egyszerü kifejezésre jut, de főleg *Kacziány* Ödön hatalmasan átérzett *Golgothá*-ját is méltányolhatjátok. Mily nagy érzés hatotta át ezt a poéta-szivet, s mily monumentálisan egyszerü vonalakkal tudta azt kifejezni!

Márk Lajos vibráló szinekben, de finom harmoniaérzékkel komponált össze egypár kecses mozdulatu női alakot, s *Ujváry* Ignácz nyugodalmas egységet adott nagyobb, *Delelő* czimü képének, *Skuteczky* szinben igaz *Üstkovácsokját*, s *Bruck* Miksa finom fehér interieurjét is méltányolni fogjátok.

Jobbágy: Arczkép. *A tavaszi tárlatból.*

Ha pedig keresitek az ujabbak kvalitásait, *Jávor* Pál bohémjének szélesen felfogott karakterét, *Keményfy* Jenő női arczképének finom vonalvezetését, *Cserna* Rezső csendéletének delikát finomságát, *Nagy* Vilmos szinlátásának árnyalatokban való gazdagságát, *Frecskay* és *Pongrácz* mindjobban megerősödő szinharmonia érzését, *Pór* Bertalan jellemző erejének és formaérzékének hatalmas fejlődését, *Löschinger* Hugó nagy állatjellemző képességét szerető készséggel ösmeritek el, ugy-e?

A szobrászok között *Zala* György technikai bravurjával, *Donáth* Gyula megkapó szimbolumával hat. Egyébként az idősebb mesterektől nem kapunk semmit, Horvai, Tóth, Szamovolszky nem érdekelnek senkit, ám Füredi *Könyves Kálmán*-ja annál meglepőbb.

Hogy fog hatni igazi helyén, a millenniumi emlékmüvön?

Erő, jellemző képesség, karakter, mindez tagadhatatlanul része hatásának, melyhez azonban a karikaturaszerüség visszariasztó hatása is társul.

Azonban a tárlaton ti fiatal müvészek, ti vagytok a legérdekesebbek. Szobrászok és festők egész uj sora jelent meg először és izgalommal hallgattuk mondanivalótokat.

Mert nem igaz, hogy kullancsok vagytok, — vannak köztetek éretlen legénykék is, igaz, olyanok, akik ész nélkül egyszerüen magukra öltik idegen mesterek modorát, látni akarnak, Fényes, Ferenczy, Zombory vagy Telcs szemével,

Und haben ihm glücklich abgeguckt
Wie er sich räuspert, wie er spuckt.

Soraitokból azonban máris kiválik egynéhány, akik — ha dadogva is, — de uj nyelven akarnak beszélni.

Mit akarnak mondani? *Ez alkalommal csak a szobrászokat vesszük sorra,* — a jövő számban a festőkre kerül a sor.

Moiret, *Jobbágy*, *Pásztor* és *Bethlen*, — ti négyen uj nyelvet kerestek uj érzésteknek. Mindegyitöknek más-más az ideálja, s mindegyitök keresi az uj kifejezési eszközöket. Egyben mind a négy megegyezik, a világosság hatását a formákra hangsulyozzák. Ebben a modern impresszionista szobrászathoz kapcsolódnak, — de ez alapelvet mindegyik más-más eszközzel kisérli meg kifejezni. Ligetihez állanak legközelebb, — de kibontakozó egyéniségük más és más.

A festői szobrászat, mely a formák harczát is érezteti a világossággal, amint e harcz közben a formák átalakulnak, az uj forma megoldások nak kimerithetetlen kincsesbányája. A négy fiatal müvész innét merit.

Bethlen Gyula *Hajléktalanok*-ja nem a közönséges genre, reliefszerü kompoziciója vonalainak gyöngéd egymásba omlásából mély érzés száll felénk. Minden forma csak nagy masszájában érvényesül. A szobrászat, — mint Rodin mondja, — a lyuk és púp müvészete. — Bethlen a mozgást vezető formák helyes kiemelésével, a világitásnak a pupokra való konczentrálásával tudta érzését kifejezni.

Moiret már jóval józanabb, inkább elemez, részekre szed, semmint összefoglal. Ahogy a gyermek fejét sikokra bontotta, amint a fényelosztással ér-

zelmi hatást idéz elő, a homlokon keresztül az orr erős vonalán át, a felső ajkon futtatva azt végig, hogy megtörve előszökjék, finom árnyékokat szórva maga körül: mindez, bár az öntudatosság benyomását teszi, de hidegen még sem hagy.

Jobbágy is számbaveszi a fényt, annak formaalakitó hatását, de nyugodalmasabb hatásokat keres, az indulat-átmeneteket s azok jellemző kifejezéseit s noha szereti a részletbe elmerülést, figyelő gondját a nagy masszákra fordítja, egységes hatást keres, tömegeket foglal egybe.

Pásztor mindegyikőjük közt a legszélesebben lát, s bucsujelenete egyszerüségével megindító, formabiztonságával meglepő. Mily igaz itt minden részlet és mégis mily nagy formák alakulnak ki! A nagy sikok és a nagy mélyedések harmoniás egységét keresi.

Mellettük figyelmet érdemelnek *Berán* és *Mester* érmei, mindkettő háromnegyed profilban erős plasztikai hatást ér el, Mester jellemző ereje is megnyilatkozik Liszt arczképén.

Sarjadzás, friss hajtások, bimbók és tavaszi virulás intenek felénk a művészet szent berkéből.

Dr. Lázár Béla.

Jobbágy: Arczkép. *A tavaszi tárlatból.*

Egy szellemes szobrász meglátogatta fiatal kollegáját, a ki izgatottan huzza le a vizes lepedőt legujabb művéről s kérdőleg néz a mestere.

A mester megnézi elől, hátul s aztán igy szól:

— Ha e figura elől olyan volna, a minőnek hátul kellene lennie, remekműnek nevezném.

Hähnel.

Kotász Károly rajza

Bünbánat.

Ábrahám ben Meir ben Ezra után.

— Mi az élet?
Magszabott percz!
Ki mondhatja egyébnek?
Mi az ember?
Fáradt vandor, kit a tüske
Megtépnek.
Távozása bús s tétség,
Jövése lehelet,
Életének rejtélyére
Halál a felelet.
És e balga mindamellett
Földi rögnek rabja,
Akaratát, mint szerelmes
Szeszelyéhez szabja,
Kebelén csüng
Elsorvasztó hévvel,
Feltuházza
Szaz szerelmes névvel.
Ez pedig csak csalogatja, hivja,
Bolonditja, szive vérét szivja,
Édes csókkal csábitgatja
Virágos ölébe,
Mig lelkét mámornak
Füstjével födé be
Kincseket oszt néki,
Hogy koldussá légyen
S himes leplet? hogy alája
Rejtözzék a szégyen
Büvös dallal lop szivébe

Millió bünt, vétket,
S rozsákat szór, hogy ne lássa:
Örvény fölött lépked
Olaját és mézét
Lába elé ejti
S beléje a kígyók
Méregnedvét rejti.
Ajkairól balzsamot szív ajka,
Míg egyszerre fekély üt ki rajta.
Elterül előtte csábító mezében
S füszeres, tüzes bort csillogtat kezében
S a míg a por fia vágyva nyúl feléje:
Nem tudja, hogy az az ördögök epéje!
Ember, ember! szállj magadba!
Felejtsed a földit,
Lelked' rontja minden perc,
Mit a tested tölt itt
Elvezeti csillogóa
Felületes szemnek . . .
Szétjelfoszló álmot üznek,
Kik utánuk mennek!
Ember! Ember! enpéldám nézd,
Mivé lettem itten,
Hogy csalódtam, a ki magam
Csalhatlannak hittem!
E világnak nyüzsgésébe dobva:
Szikiái közt eltévedten járok,
Eltévedten, meggyötörve, kopva
S megmentomre: a halálra várok.
A mi másnak gyönyörüség, mámor,
Undorító csömör az már nékem,
Ragyogó dísz, palota és sátor
Én előttem hiu semmi régen!
Oh, engem is elragadt az
Ifjuságnak láza
S kápráztatott külsőségek
Szemvidító máza,
Ittam én is mámorából
Ifjukori bornak:
Tüzitalból, melynek mélyin
Szenvedélyek forrnak!
Ittam a míg meginogva
Mélybe buktam törötten
S büneimnek hullámai
Összecsaptak fölöttem.
Jaj én nékem!
A míg szemem magasba szállt,
Felhők közé tört be,
Magam addig elsülyedtem,
Kicsiny lettem, törpe!
Jaj én nékem!
Míg orczámon mámor égett
S ajakam neveteit,
Lelkem addig összeomlott,
Halálos beteg lett.
Kéjes napok rózsás kezük
Előre nyujtották
S aggkorom sátorát
Romokká gyujtották,
Bűbánat árnyait
Hajszolták beléjük
Borzadva, rémülve
Tekinték feléjük.
Jaj nekem!
Látom már mi volt az,
A miért epedtem:
Szétfoszló páraként
Huzódik megettem!
Almunkban számunkra
Kéj fakad, hir terem,
Am a bün valóság
S való a sirverem!
Embertárs! Eszmélj hát!
Ne hajszolj ködképet,
Ide nézz! köröttem
Mily siri sötét lett.
Ne ujjongj! hagyj abba
Mulatást, vigságot,
Csillogó villogó,
Szétfoszló hivságot!
Esztelen örül csak
Örökkön, örökké,
Mint én is mielőtt
Sötétség födött be
Embertárs! Eszmélj hát!
Kötélöv szoritson,
Fejedre hamut hints,
Zsákruha boritson,
Dagadjon tengerré
Könyeid patakja,
Lelked a bünbánat
Karmába ragadja,
E világ dolgiról
Forditsd el szemedet
S a halál házáról
Semmiért le ne vedd!

ROBOZ ANDOR.

Tipjeink a tavaszi tárlat dijaihoz:

A 4000 koronás társulati dijhoz: *Rippl-Rónai* vagy *Glatz*. A Forster-féle 3200 kor. dijhoz: *Thorma* János. A Harkányi-féle 450 kor. dijhoz: *Moiret* vagy *Pásztor*.

KISÉRTETEK.

Regény a magyar társadalmi életből. — Irta: BIHARI PÁL.

I

A „*Zöld ember*“ külön társaságok számára berendezett egyik pinczehelyiségében a rendes heti vacsorára gyültek össze az „*Előre*“ munkatársai és hivei. Karó, az „*Előre*“ vidékre szakadt munkatársa, ki véletlenül épen a fővárosban időzött, végig hallgatván egy csomó pohárköszöntőt, felállott.

— Halljuk, beszélj! kiáltotta valaki feléje.

— Hallgass . . . te . . . Srajber!

Karó szemei akkor már igen keresztbe állának. Tekintete ama bizonytalansággal tévelygett, mely a gondolatok zűrzavaros összekuszálódását fejezi ki. De, hogy lelke kihibbant már egyensulyából, azt legjobban a „Srajber“ felkiáltással árulta el. Mert német szót csak akkor használt, ha rendkivül fel volt izgatva, ha valakit nagyon meg akart sérteni, vagy ha becsipett. És akkor is csak egyetlen szót ejtett ki. Az illető mesterségét nevezte meg tudniillik a németek nyelvén. Már ismerték ezt a szokását. A nagyváradi tisztikar egyik mulató tagjába, ki tiszteletlenül nyilatkozott az ujságirókról, szintén ugy kötött bele, hogy az illető asztala elé lépett és a legnagyobb megvetés hangján vágta az arczába: tu Lajtinant!

Karó tehát kimondván a rettenetes szót: Srajber, beszélni kezdett.

Karó pohárköszöntői hiresek voltak. Körülnézett és hirtelen kimondván valamely szemébe ötlő tárgy nevét, ehhez fűzte mondókáját. Össze-vissza beszélt tücsköt-bogarat, mig rábukkant végre olyasvalamire, mi a felköszöntendővel összefüggött.

Ezuttal igy kezdte beszédét:

— Uram, ama fogason függő fehér kalap . . .

És igy végezte:

— Eljen tehát az „Előre“ fáradhatlan buzgalmu, zseniális szerkesztője: Bán Imre!

Utána aztán ujra megeredt a pohárköszöntők árja. Az összegyültek legnagyobb része szivarra gyujtott. A füst sürü felhőként borult a társaságra.

Utolsó szónoknak Bán Imre állott fel. A szavak lassan, méltóságteljesen ömlöttek ajkairól. Tekintetének zavaros fényét feszült figyelem tette merevvé, mozdulatlanná. Ez a figyelem befelé irányult, oda az agyra, melyben a gondolatok lassu, de biztos egymásutánban keletkeztek. A logika volt Bán Imre legnagyobb erőssége.

Az ő beszéde után megbomlott az összefüggés a társaság egyes tagjai között. Csoportok alakultak. Itt-ott felhangzott a rekedt kiáltás:

— Pezsgőt! és a kicsapódó dugók durrogása tompán vágódott bele a hangok zűrzavarába.

A legtöbb homlokon verejtékcseppek ragyogtak a villamos fény sápadt világában. A füst tömörülve, majd szétfoszolva huzódott az asztal egyik végétől a másikig. A társaság néhány tagja hátravetette fejét a szék támlájára és szivarját pöfékelve, megelégedetten, lustán nézett a vitatkozókra. Nem gondolkoztak, a szavak nem keltettek visszhangot agyukban. A zúgás, zsongás, a villamos lámpák serczegése elzsibbasztotta idegeiket. Karó könyökre hajolva bámult maga elé és kivéve vastag szivarját szájából, olykor-olykor rekedten mormogta: Srajberek, Srajberek . . .

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Bán Imrét négyen vették körül: Sándor Pista, a hirneves tárczairó, Bedő Kálmán az ujdonsült tanár, Kardos, a kritikus és Kemény Zoltán dr. ügyvédjelölt.

Bán Imre megismertetvén barátaival jövőheti czikkének tárgyát, hirtelen Bedőhöz fordult:

— Hát még most sem irsz nekem valamit? Most már készen vagy, tanár vagy.

Bedő mosolyogva felelte:

— Majd, majd...

— Látod fiam, ez a „majd, majd“ fene veszedelmes portéka! Nem jó vele játszani, mivelhogy már sok embert ölt meg és temetett el.

— De öregem, hiszen tudod...

— Hogyne tudnám! Nem akarod erődet szétforgácsolni, nem akarod a közönség szemét apróságokkal megkáprázatni, hanem nagy munkával akarod a világot meglepni! De lásd, a háboruban nem csak az ágyuk fontosak, de az egyszerü gyorstüzü puskáknak is nagy szerepük van...

— Hagyd öreg! ez nekem elvem! A mit te czikkeidben hirdetsz, a nemzeti szellemet, a nemzeti lelket, azt én majd nagy regényben akarom visszatükröztetni! Magyar társadalmat, magyar embereket fogok rajzolni, magyar gondolkozásmódot feltüntetni!

Bán Imre csillogó szemekkel mondotta:

— Oh! csak látnám...

Sándor Pista, a hires tárczairó, csendesen motyogta:

— Mennyi *mondat!*

Bedő Kálmán indulatosan fordult feléje:

— Mondat?

— Persze, hogy csupa mondat! Azt hiszitek mindég, hogy valami nagyot irtatok vagy beszéltetek, pedig csak mondatokat füztök egymáshoz. Ötven mondat: az egy tárcza. Ötszáz mondat: az egy könyv!

— Hát nem hiszed, hogy *magyar* regényt fogok irni?

— Hogyne hinném! Hiszem fiam, csak épen arra vagyok kiváncsi, hogy mikor utazol az Alföldre? A vonat...

— Ugyan Pista! ne bolondozz mindég!

— Hát nem magyar társadalmat akarsz festeni?

— Azt.

— És a szinhely Budapest?

— Az.

— Értem! Munkád czime ez lesz: A budapesti egyetem és az egyetemi könytár. Vagy: A rossz tanitvány és nevelője!

— Ugyan okosodj már meg, Pista!

— Felesleges, fiam! Olvassák a tárczámat igy is! Hanem most komoly kérdésem van hozzád. Nem érzed-e magadban néha, hogy — no, hogy is mondjam — hogy még hiányzik neked valami ahhoz, hogy ama bizonyos regényedet jól megirhassad? Őszintén felelj, komám!

Bedő mereven az arczába nézett Sándor Pistának és csüggedten mondotta:

— Érzem... és ez tönkre tesz, elvesztem bizalmamat enmagamhoz!

— Soh'se veszitsed, fiam, mert ezzel csak szerkesztőmnek teszel szivességet és beállsz lapjához második tárczairónak! Hires embernek! Hát megmondom, hogy mi annak a hiánynak a neve, a mit iróasztalod előtt érzel. Igen közönséges szó: élet!

Bedő összeránczolt homlokkal nézett le a földre. Egyik régi, vásott tanitványa gúnyos tekintetét látta magára szegeződni...

És alig hallhatóan ismételte:

— Az élet...

Mintha ez a szó varázsvesszőként érintette volna a négy ifjut. Arczukon, tekintetükben az a kifejezés jelent meg, melylyel valamelyes tá-

tongó mélységbe szoktunk alátekinteni, mig lelkünk lassan lassan csupa várakozássá, sejtelemmé olvad át és figyeljük a titokzatos sötétséget, az ismeretlenből felszürődő neszt...

Sándor Pista arczáról egy pillanatra eltünt a közöny és meleg részvét, jóság áradt szét rajta és tekintete szeretettel csüngött Bedő érdekes fején. Hirtelen megtörte a csendet:

— Kálmán fiam! valami eszembe jutott, nem vállalnál tanitványt? Hisz még nincs állásod...

A fiatal tanár ugy érezte, mintha köd huzódnék szét előle. Egyszerre hallotta a mulatók zsivaját, a poharak csengését és látta Karó bamba arczát, a ki poharába bort öntve, nagy megvetéssel motyogta: Srajberek, srajberek...

Bedő önkénytelenül zsebébe nyult és nevetve fordult Sándorhoz:

— Öt pengő a vagyonom A vizsga előtt ott hagytam valamennyi tanitványomat és abból éltem, a mit lapotok adott a regényforditásért. Mi nekem valót tudsz?

— Egy asszony akar magyar irodalmat tanulni. Holnap délután négy és öt között várlak az „Otthon“ kávéházban. Velem jössz...

— Asszony...

— Igen, igazi, élő asszony! Tudod, fiam, neked meg kell ismerni az életet, a társaságot, az örömet, a nyomoruságot, a bünt, a fertelmet, a szépet és a jót: az asszonyt! Aztán a budapesti magyar társaságot, tudod... a regényed miatt... te... te... jó csacsim...

Karó János a kis társaság felé forditotta fejét és akadozva kérdezte:

— Csacsi... ki a csacsi... én csacsi?...

Az „Uj Magyarország“ birálója: Kardos, nevetve kiáltotta:

— Hát azt hiszed, hogy csak rád vonatkozhatik e név? Van itt más is...

— Rossz vicz!

— Üssétek üssétek!

— Hát te Körös mit mondasz?

— Semmit! Holnap jelenik meg a kötetem! Kardos igen derék ember!

Karó rekedt hangon orditá tul valamennyit:

— Fiuk! menjünk kávéházba!

— Helyes! helyes!

— Pinczér! fizetek!

— Itt kezdje!

Mig a fizető-pinczér sorra ment, az ételt- és borhordók oda állottak az asztal köré és vizsga-szemmel figyelték, hogy ki mennyi borravalót tesz le és hogy valamelyik társuk nem kaparintja el az őket megillető részt.

A társaság tagjai, a hajlongó pinczérek között sürü füstfelhőktől kisérve, csoportosan tódultak a lépcső felé.

Csillagos szeptemberi éjszaka fogadta őket. A hüvös szellő, titkos, láthatatlan kézként röpült homlokról-homlokra és érintésére foszlani kezdett az a tompa zür-zavar, mely az esti lakomáknál sistergő gőzként üli meg az agyvelőket.

Bán Imre és három társa hátra maradtak

— Szökjünk meg, ajánlotta Bedő, ott az Erzsébet-tér, üljünk le valamely fa alá.

Sándor Pista egy villamos lámpa alatt megnézte óráját:

— Szervusztok! Reggelre tárczát kell irnom, a dicsőség drága!

Bán Imre nagy komolyan mondta:

— Velök illik mennem! Jöjj te is, Bedő.

— Sehogy sem érzem ma magamat öreg. Hiszen tudod, hogy ilyenkor használhatlan vagyok, megyek a fák alá... és te Kemény?

A sápad ifju ránézett kedves barátjára, mintha arczárul akarta volna leolvasni, hogy kivánja-e, hogy vele menjen:

— Kálmán, holnapután vizsgázom..

— Igaz! eredj hát haza!

Elbucsuzván barátaitól, Bedő lassu léptekkel indult az Erzsébet-sétatér felé.

Nem gondolt semmire. Hallotta pedig, amint a távozók közül néhányan hangosan kiáltották nevét. A hangok tova repültek füle mellett és csak épen, hogy hallotta azokat, azzal az öntudatlansággal, mely tudomásul vesz, de a belső jelentés felfogása nélkül.

Amig előrement, csak sejtette a körüle tova suhanó embereket, a gázlámpák alkotta fénysávokat és árnyékokat, de látni Sándor Pistát látta, amint ott lenn a pinczében ránéz az ő nagy, sötét szemével. Bán Imrének és a többieknek képe már elmosódva csoportosult körüle, mint valamely rossz fényképen a főszemély mögött, a háttérben rémlő alakok tömege. Bedő hallgatta Sándor szavait és ezek egyike élesen csengett ki a többi közül: Asszony! asszony!

— Vigyázz! hangzott egyszerre durván:

Bedő agyában a képek a csók, mintha valami nagy, nehéz tömegbe ütődtek volna: egymásra hulltak, megsemmisitették egymást. Tagjait rémület zsibasztotta el és mintha valami ködön keresztül látta volna a kocsit, mely recsegő dübörgéssel, szüntelen zökkenésekkel robogott tova a kövezeten. A kerekek majdnem érintették lábát és az egyik lámpás sárga fénye egy pillanatra megkápráztatta szemét. Már jó messzire volt a kocsi, midőn érezte, hogy a szive erősen dobog és egész testén csüggeteg gyöngeség olvad keresztül. Utána nézett? Már alig látta. A két lámpa villogása hirtelen szemébe vágott még egy fordulónál és Bedőnek ugy rémlett, mintha valamely vágtató szörnyeteg kaján tekintetü szemgolyói meredtek volna két oldalra.

Ujra elindult.

Az Erzsébet-tér fáinak lombja sötét-hamuszinü ködként olvadt az éjszakai levegő kékes homályába. Bedő leült egy padra és nézte a tovahuzódó árnyakat, melyeket a lámpáktól szétáradó fény, világos, sárga sávokkal bontott meg. A fák levelei az enyhitett homályban leheletszerüen finomaknak látszottak és a szélek alig észrevehetően olvadtak bele a levegőbe.

Bedő féloldalt dült és fejét a pad szélén nyugvó könyökére támasztotta. Két csillag merev nyugodtsággal szürte le fényét hozzája. A lomb egyik részén át a hold sápadsága tapadt arczára. A legkisebb szellő sem remegtette meg ebben a pillanatban a nagy mozdulatlanságot, mely lassan-lassan Bedő lelkébe is átömlött. Mereven nézett az ég felé. Hallgatta a nesztelenséget, melybe csak nagy ritkán furódott bele valamely kocsi távoli, tompa dübörgése. Mintha a föléje boruló fák lombja mind jobban finomodott volna. Végre lassan, nesztelenül, valamely árnyékkép hangtalanságával forgásnak indult. A hold együtt mozgott a lombbal. Aztán egybe olvad minden: a hold rejtelmes, beteges világa, a fáknak ködfoszlányonként lecsüngő levelei, az itt-ott előbukkanó légszeszlángok, az árnyak . . .

Bedő lehunyta szemét, de azért látta, érezte, a zajtalan keringést. Jól eső zsibbadság ömledezett rajta végig és a körüle rémlő világnak agyában összeolvadó árnyékképei fölött egy fogalom, egy szó suhant tova: asszony! . . .

II.

Midőn Csendics néni, Bedő lakás-adó asszonya másnap reggel nyolcz órakor behozta a reggelit, a fiatal tanár már föl volt öltözve. Mig a kávét szürcsölte, tekintete sürün telerakott könyvszekrényére tapadt.

Arczán a gyönyörnek az a kifejezése jelent meg, melyet szerelmeseken figyelhetünk meg, ha kedvesük közeledik. Az arany sarkok és czimek vidáman ragyogtak feléje az ablakon beözönlő napfényben. Bedő agyában ezer és ezer eszme hajszolta egymást, amint tekintete egyik könyvről a másikra szökött. Egyiknek elejéről, másiknak a végéről ötlött valami eszébe. Sőt egyes sorokat is látott és egy nagy téntafolt most is kellemetlenül hatott rá. Sándor Pista adta azt a könyvet igy vissza . . .

Bedő a délutánra gondolt és egyszerre eltüntek a képek szemei elől. Délután a kávéházban, ahol Sándorral találkozik, költeni is kell valamit. És neki alig van egy pár krajczárja. Ami tegnap este megmaradt, azt elkérte Csendics néni, mivel a mosóné hazahozta — fehérneműjét.

Bedő felső ajka megmozdult: az undor kifejezése volt. Ahogy ujra a könyvekre nézett, nem a bennük rejlő gondolatok elevenedtek meg előtte, de a könyvárusok, az ügynökök, kik minden elsején annyit zaklatták.

Rosszkedvüen állt fel az asztaltól. Elindult, hogy mig Csendics néni összetakaritja a szobáját, járjon egyet. A szük Ó-utczából a Váczi-körut felé ment. A szegletre érve, megállt egy pillanatra. Mindig oly jól esett a nyüzsgő, zajgó embereken végig tekintenie. Az egymás mellett tovarobogó kocsik, az ostorok csattogása, a villamos csöngetése, az egymással szembe rohanó emberek, az utcza sajátságos zaja elvonta figyelmét a lelkében hullámzó érzésektől, egymást hajszoló eszméktől, melyek annyiszor kifárasztották.

A nyugati pályaudvar felé fordult. Leküzdhetlen vágy vonzotta őt a nagy forgalmi helyek felé. Képzeletében ő is felült a vaskocsikra, melyek elvitték messzire: az ismeretlen felé!

Az ismeretlen! Azt kereste mindenütt: a könyvekben, az arczára tapadó tekintetekben, a föléje boruló égboltozat kékjében, a hold beteges halványságában és enmagában, a saját lelke ezernyi szegletében . . .

A hová ment, a merre nézett: ott lebegett előtte a nagy kérdőjel! És ment utána, mint a megigézett a kisértet után, mely hivja, csalogatja a temető rejtelmei felé. Ez készteté olykor, hogy megálljon és valamely férfiunak vagy asszonynak arczát vizsgálja hosszan, figyelmesen. Ez csalogatta a Rókus-kórház halottas kamrájába, hogy ott a halottak merev arczába merüljön el. Szeme kigyult, szive hevesebben dobogott, amint egy-egy pillanatra egyedül maradt a hallgatag emberekkel és ő feltünés nélkül intézte hozzájuk néma kérdéseit, melyekre azok feleletet sohasem adtanak.

. . . Bedő figyelmét embercsomó vonta magára, a mely nagy, fekete tábla körül csoportosult. Egy nagy napilap hirdetései voltak rajta kifüggesztve.

Egy légszesz-lámpa oszlopához támaszkodva, figyelte az olvasó alakokat.

Sápadt, ócska ruhába bujt asszony, szomoru tekintettel keresett valamit a fekete betük között. Kis leánykája, hátat forditva a táblának, vidám arczczal bámult az előtte zajló életre. Az asszony egyszerre a leányka szőke, hullámos fürteire tette kezét és minél tovább keresgélt eredmény nélkül a fekete táblán, ujjai annál jobban remegtek és annál mélyebben merültek a gyermek dus hajába: mintha a fekete tábláról valamely szörnyeteg tátogatta volna feléje torkát, hogy elnyelje őt is, meg gyermekét is. Az asszony másik oldalán őszbecsavarodott férfiu állott. Feje fáradtan hanyatlott alá, amint gyenge szemeivel betüzte a hirdeté-

seket. Nem talált semmit, megfordult. Levette kalapját és mig tekintete bizonytalan irányban révedezett, kezével kétszer-háromszor végigsimitotta homlokát. Aztán elindult, lassan, meggörnyedve . . . Bedő utána nézett és sóhajtott. Agyában pedig felmerült a kérdés: vajjon hová?

Aztán ujra a tábla felé nézett. A rongyos, kopott ruháju alakok közül élesen kivált egy elegánsan öltözött fiatal ember, ki fütyörészve, botjával játszva, nézett az apró betükre. Minden áron azt szerette volna mindenkivel elhitetni, hogy csak véletlenül került e helyre, hogy csak időtöltésből, unalomból olvassa a hirdetéseket. Egyszerre megfordult és Bedő épen az arczába nézhetett. Megdöbbent kifejezésétől. Az összeránczolt homlokáról, az arcz halványságából, a merev tekintetből ijesztőn rémlett feléje a kétségbeesés. Csak egy pillanatig tartott. Azután fütyörészve, botját forgatva ment tova a szép ruháju ifju. Jött helyére más. Jöttek egyre szakadatlanul. Bedő ugy látta, hogy a közelgők szemében a reménység fénye csillog és midőn távoztak, a szomoruság tompitó fátyollal boritotta be arczuk és tekintetük minden ragyogását. Gyorsan jöttek, lassan, kimérten távoztak. És egyik sem nézett a másikra. Mindegyik csak magával volt elfoglalva, a maga nyomorával, a maga sötét gondolataival . . . Egy fiatal nő szemében sajátságos tűz villant meg, a mint a fekete táblának hátat forditva, fényes fogatot látott tovarobogni. Bedő találgatta, hogy mit jelentett ez a villogás Talán az erénynek utolsó lobbanása volt. Hulló csillag fénye, a mely a sugaras égről nyomtalanul tünik el az éjszaka végtelen sötétjében...

Bedő mozdulatlanúl, a lámpaoszlophoz támaszkodva nézte az apró hirdetések közönségét. A fekete tábla, a kopott kabátok mintha óriási árnyékot vetettek volna előre. Árnyékot, mely lassan ráborult mindenre, ott sötét lett a napsugaras levegőben, az aszfalton és homályt boritott magára az égre is. Bedő maga előtt, mögötte, felette és enmagában is érezé a növekedő sötétet, melyből hatalmas, meztelen karok váltak ki.

Mintha fenyegetődzve emelkedtek volna az ég felé. Nem volt már olyan zajos az utcza. Tompábban hangzott a léptek kopogása, kocsik dübörgése. Mintha mindent félelem szállott volna meg. Legalább Bedő érezte ezt a félelmet. *Az az* embertömeg keltette fel ezt az érzést. Az a tömeg ott, mely kenyért keresni jött, mely a fekete táblától kérte azt, a mit isten megad a mezők madarainak.

A hallgató emberek mogorva arczán, az összeszoritott öklökön, a komor tekintetekben egy borzasztó szót látott Bedő megelevenedni: éhség! éhség!

Bedő megborzongott, mintha hüvös szél száguldott volna tova felette.

Kitépte magát a varázs alól: a tömeg közzé ment. Tudta, hogy a legborzasztóbb dolgok sem olyan félelmetesek közelről, mint bizonyos távolságból, a honnan a képzelet ijesztően megnöveszti az arányokat.

Maga is olvasni kezdett a kifüggesztett ujság-lapon. Otthon és a kávéházban is megszokta tenni. Az apró hirdetések rovatában ott rezeg maga az élet minden fényével és sötétségével együtt. Vidáman csap az olvasó felé az ifjui életkedv a levelezések rovatából, a nehéz küzdelmek sóhaja hallatszik azokból a sorokból, melyek az alkalmazást keresők kivánságainak szószólói és ijesztően feketéllenek a betük, melyekkel betegek, nyomorultak kiáltanak segélyért, alamizsnáért...

(Folytatjuk.)

WATERS ESZTER.

Egy cselédleány története. — Irta: MOORE GYÖRGY.

I.

Ott állt a vasuti állomás töltése mentén és a távolba eltünő vonat után tekintett. A kanyarulatot elfedték a bokrok, amelyek felett fehér felhökben kavargott a gőz, majd párákká foszlott a halvány esti szürkületben. Még egy pillanat és aztán az utolsó vasuti kocsi is eltünt. A fehér fellegek lassan alászálltak és harmatcsepphez hasonlóan rakodtak le a töltés kavicsain.

Mellette egy padon egy hosszukás, vörösesbarnára festett kosár állott, mely durva zsineggel volt összekötve. Testtartásán látszott, hogy a teher, amit hordott, nagyon nehéz lehetett. Kopott, szinehagyott sárga ruha és az évszakhoz képest nagyon is meleg kabátka volt rajta. Husz éves lehetett erős testalkattal, rövid karokkal. Nyaka tömzsi húsos volt és haja köznapiasan barna. Az orra kissé duzzadt, de szépen formált orczimpákkal. Ragyogó szürke szemét sötét pillák árnyalták. Ha kaczagott, arcza elvesztette közönséges, kissé komor kifejezését, tekintete ilyenkor boldogságtól sugárzott. A vasuti portás megkérdezte tőle, hogy talán félti a csomagját a kosár mellett hagyni? Mindkettőt — mondta — utána lehet szállitani a kis szamárfogaton, mely minden este eljön az állomásra, hogy rendeltetési helyére vigye a podgyászokat. Az ut Woodwiew-felé éppen balra fekszik és el sem tévedhet rajta. A fasor mögött már távolról látható a park rácsozata. — A férfi jóleső érzéssel vizsgálta a leány formás idomait, de az állomásfőnök hivó hangja kötelessége után szólitotta.

Körülötte a tájék kopár és elhagyatott volt, amelyen a leány ugy nézett körül, mint aki először látja a természet sivárságát. De tulajdonképpen saját gondolataival volt elfoglalva, amelynek ő volt a középpontja. Még mindig nem határozta el, hogy csomagját otthagyja-e a kosár mellett. A batyu nehéz volt és nem tudta, hogy a birtok milyen messze van az állomástól. Kijáránál a felvigyázó a jegyet kérte tőle és még mindég nem tudta, mitévő legyen. A keskeny út kezdetén vasrácsokat látott, a falak földig érő borostyán-indákkal voltak befuttatva és a hatalmas ablaktáblákon megtörtek a napsugarak.

Ilyen házakban már szolgált és tudta minő kötelességek várnak ott reá. De a woodwiewi élet, ahová alig egy félórája érkezett, ugy tünt fel előtte, mint valami nagy álom megfejthetetlen rejtélye és önmagába vetett bizalma ingadozni kezdett, képes lesz-e feladatának mindenben megfelelni? Bizonyára lesz itt egy pinczemester, egy lakáj és egy groom is, vajjon mit fognak majd azok róla gondolni? Találkozni fog egy első és egy második szobaleánynyal, sőt talán egy komornával is, akik a családdal már külföldön is utaztak. Már oly sokat hallott beszélni Német- és Franciaországról. Természeten ez képezi állandóan társalgásaik tárgyát.

Ha ő hallgatni fog, ezzel nyomban elárulja, hogy még sohasem volt ezekben az országokban. Kérdezni fogják majd, hogy milyen helyeken szolgált eddig és ha megtudják a valót, szégyennel kell távoznia. Hiszen annyi pénze sincs, hogy megváltsa jegyét Londonig és milyen okot fog majd felhozni Lady Elwin előtt, aki Dunbar asszony szolgálatából megszabaditotta és számára

Woodwiewben a konyhaleányi állást megszerezte. Nem, nem térhet vissza. Apja talán képes lesz haragjában őt is, meg anyját is megverni. De nem, ezt talán mégsem tenné. Ennek puszta gondolatára szégyenpir futotta be arcát. És kis testvérkéi is sirnának, ha visszajönne! Hiszen alig volt otthon betevő falatjuk. Nem, nem, arra, hogy visszatérjen, gondolni sem mert.

És arcza mosolygott, mint a juniusi nap. De boldog majd csak akkor lesz — gondolta — ha az első hét elmullott. Bár csak lenne a dél utánokra egy tisztességes ruhája. Az a kopott, sárga ruha, mely rajta volt, már nagyon régen lehetett uj. Perkál ruhái közül, az egyik még elég jókarban volt, ha feldisziti egy kissé lila szalagokkal, még meg teszi a magáét. Hallotta, hogy az ilyenfajta urasági házak nőszemélyzete kétszer öltözködik naponta és vasárnap selyem szoknyában és divatos kalapokban jár sétálni. A komorna természetesen megkapta a ház urnőjének összes levetett ruháit és a komornyikkal járt szórakozni. Mit fognak ezek a finom, jól öltözött emberek gondolni róla, az egyszerü leányról? A szive elszorult, ha erre gondolt és mély sóhaj tört ki kebléből, mert tudta, hogy keserü csalódások várnak rá. Sőt ha első negyedévi bérét meg is kapja, nem vehet majd ruhát magának, mert otthon nagy szükségben várják a pénzt. Negyedévi bérét! Valószinüleg csak havi bért, mert életében sohasem lesz képes egy ilyen állást tovább, mint egy hónapig betölteni! Mind ezek a rétek és toronymagas fák bizonyára az uraság tulajdonát képezik; akik bizonyára felette előkelőek, előkelőbbek, mint Lady Elwin, mert Lady Elwin nem kastélyban, hanem közönséges házban lakik, amilyenek a vasut mellett sorban épültek.

Utja egy sétányon vitt keresztül, ahol dajkák gyermekkocsikat toltak maguk előtt A város lármája nem jutott el eddig és a leány előtt mind jobban bontakozott ki jövendő sorsának képe Messziről két házat látott: az egyik szürke homokkőből, a másik piros téglából volt épitve, amelynek falára folyondár kúszott. Egy járó-kelőtől megtudta, hogy az egyik ház a paplak, a másik a woodwiewi uraság portásának a lakhelye. Ha a portás háza ugy néz ki, milyen lehet akkor az urasági kastély — gondolta magában.

Körülbelül száz méterre innen az ut szétágazott és terebélyes lombu fákkal volt beültetve. A levéltető alatt a levegő hüvös és kellemes volt, mely az agyonfáradt városi leányt látszólag felfrissitette. A fasor végén egy hatalmas, fehérre festett kapu állott, amelyen keresztül pompás sétányba jutott. A kapus utbaigazitotta, hogy merre menjen. Még soha sem látott ilyen hatalmas fákat és többször megállott, hogy gyönyörködjék a természet nagyszerüségében. A folyondárok valóságos tetőt alkottak a sétány felett és az ágak között itt ott kikandikáltak az égboltozat vándorló rózsaszinü felhői.

Kételyei ujra kinozni kezdték: életében soha sem lesz képes egy ilyen állást betölteni. Az ut kanyarulatánál egy pipázó kertészlegényt pillantott meg.

— Bocsánat uram, ez az ut vezet Woodwiewbe?

— Igen, itt az istállók mentén kell mennie, aztán balra.

Miután alaposabban szemügyre vette a leányt, hozzátette:

— Ön oly fáradtnak néz ki, podgyásza bizonyára nehéz? Megengedi, hogy segitsek?

— Igen, elfáradtam — felelte a leány — és csomagját a keritésre támasztotta. — A pályaudvaron azt mondták, hogy kosaramat a teher-

hordó kocsin később majd utánam küldik.

— Ah, úgy, ön tehát az uj alkalmazott? Hogy hivják?

— Water; Eszternek.

— Az én anyám itt szakácsné. Nagyon kell magára vigyáznia, mert különben sok kellemetlenségben lesz része. Néha valósággal olyan mint valami sátán, de ha nem bántják, akkor jobb asszonyt nálánál el sem tudok képzelni.

— Ön is itt szolgál?

— Még nem, de remélhetőleg nemsokára. Már két éve megtehettem volna, de anyám nem akarta, hogy felvegyem a livrét és igazán még most sem tudom, mit fog hozzá szólani, ha mégis az uraság szolgálatába állok.

— Hát ismét megüresedett egy szolgai állás? — kérdezte Eszter és félénken tekintett a fiatal emberre.

— Igen. Jim Storyt nyolcz nap előtt kidobták. Ha egy pohárral többet ivott a kelleténél, minden istállótitkot kikotyogott a faluban. Ezért tehát rendszerint elcsalták a „Vörös Oroszlán" vendéglőbe, a mi aztán mindig az uraság kárával járt.

— És ön akarja állását elfoglalni?

— Természetes, hogy én. Csak nem fogok életem végéig csomagokat czipelni Brightonban, mikor itt kényelmesebben is megélhetek. Az állás egész jó — és az ember itt mindent az első forrásból tud meg. Belőlem ugyan semmit sem fognak kiszedni a Vörös Oroszlán-ban, hogy aztán minden szót, amit mondtam megtáviratozzanak a londoni ujságoknak, amit másnap aztán az egész világ olvashat.

Eszter mindebből nem értett egy szót sem, csak nézte a beszélő embert — és egy alacsony homlokot, kis, gömbölyded fejet, hosszu orrt, hegyes állat és egy halvány, beesett arczot látott. Daczára lapos mellének, a fiatal ember erős testalkattal birt és izmos karjai, ha kellett, ugyancsak elbirták a munkát. A keskeny homlok és a fénynélküli szemek fantázia nélküli, közönséges agyra engedtek következtetni, de arczának szabályos vonásai és barátságos tekintete rokonszenvesé tették.

— Látom, hogy csomagjában könyvek vannak — mondta hosszu hallgatás után. — Szeret ön olvasni?

— A könyvek az anyám tulajdonát képezik — felelte gyorsan. — Nem mertem őket a pályaudvaron hagyni, mert még valaki elvitte volna őket.

— Tucker Sára, ez tudniillik az első szobalányunk, bizonyára kölcsön fog öntől kérni néhány kötetet. Mi mindent összeolvas ez a buta liba! Valóban borzasztó! Minden történetet, mely az utolsó három évben a képes ujságban megjelent, kivülről tud és ismeri az összes szereplők neveit. Pontosan megtudja mondani, hogy melyik lord mentette meg a vágtató kocsiból az utazó ladyt, amint a fogat éppen egy kétszáz méter mélységü örvény elé ért és ép ily pontosan ismeri annak a bárónak a történetét, akiért a legszebb leány holdvilágos éjjel a tóba vetette magát. Én magam nem olvastam ezeket a könyveket, de Sárával bizalmas viszonyban állok és ő valamennyit elmondotta.

Eszter a félelemtől remegett, hátha megtalálná kérdezni, hogy szeret-e ő is olvasni, mert egyáltalán nem tudott olvasni. A fiatal ember észrevette a leány arczán a változást, amiből arra következtetett, hogy a leányt kellemetlenül érintette mindaz, amit Sáráról mondott és rögtön megbánta, hogy olyan vigyázatlanul fecsegett.

— Csak jó barátok vagyunk, egyéb semmi! Sára és én soha sem fogjuk egymást megérteni. Különben is örökösen untatna azon történetek elmondásával, melyeket a hosszu téli éjszakákon a könyvekből kiolvas.

Meg aztán nem is tudom, milyen az izlése a férfiakat illetőleg. Én sokkal praktikusabb ember vagyok. Az a kis lovacska ott az istállóban jobban érdekel.

Miután attól félt, hogy a férfi ujból a könyvekről találna beszélni, minden bátorságát összeszedte és igy szólt:

— A pályaudvaron azt mondták nekem, hogy a teherhordó kis kocsin majd utánam szállitják a holmimat.

— A szamárfogat ma este nem is megy a vasuthoz és önnek bizonyára szüksége van a dolgaira. Majd beszélek a kocsissal, talán nekem megteszi. Terringettét, már egy félórája, hogy itt beszélgetünk. Még szemrehányást kapok, hogy feltartottam. Anyám már egy órája vár önre. Nincs egy lélek sem az egész kastélyban, aki segitene neki. Azt kell mondania, hogy a vonat elkésve érkezett.

— Akkor hát sietek — mondta Eszter. — Kérem legyen olyan jó és mutassa meg az utat.

A vasrács felé, mely a parkot szegélyezte, dus lombozatu örökzöld hajolt. A fákon át egy olasz stilben épült kastélyt lehetett látni, amely körülbelül ötven méterre lehetett. A partot az istállóktól egy magas, téglákból épitett fal választotta el és amint William és Eszter balra fordultak, William megmagyarázta Esternek, hogy az összes épületek, amelyeket maga előtt lát: istállók. A sok ajtó mögött lódobogást és lánczcsörgést hallottak. Aztán egy tágas, szép udvarba értek, melyre a ház oldalablakai nyilottak. A nagy ivezetü ablakok mögött látni lehetett a sietö cselédséget. Az udvar végén egy repkénynyel befutott fészer állott, melynek tulsó oldala a park másik részére nyillott. Éppen nehány pompás ló tartott a fészer felé és William sietett az ajtót kinyitni. A lovak szürke pokróczokkal voltak betakarva, fejükön csinos fökötökkel és az e czélra készitett kivágásokon át látni lehetett a nemes állatok éjfekete nagy szemeit. A lovakon fejletlen, apró gyerkőczök ültek, akik rövid lábaikkal ide-oda inogtak és időnkint füzfa vesszőkkel ütlegelték az állatokat.

— Nézze, ez itt Silver Braid, a hires versenyló — mondta William, amikor visszajött.

Türelmetlen kopogás zavarta meg a lovak szemléletében. Hirtelen a leány felé fordult és igy szólt:

— Ne feledje el majd azt a kifogást, hogy a vonat késett. A világért se mondja meg, hogy én tartottam fel, mert különben a pokolban lesz részem. Itt — és egy ajtóra mutatott, mely egy barátságos, hosszu folyosóra nyilott. A folyosó első ajtója a konyhába vezetett és Eszter nemsokára belépett ide. A konyha felette állott mindannak, amit Eszter e téren eddig látott. A tüzhely majdnem elfoglalta az egész baloldalt és körülbelül tizenöt nagy üst állott rajta, amelyekben csendben duruzsolt a gőz. A konyhaállványok egészen a menyezetig értek és csak ugy roskadoztak a drága edényektől. Eszter arra gondolt, hogy milyen nagy munkájába fog kerülni mindezt ilyen tisztán tartani.

— Itt van anyám az uj kézileány!

— Ugy? Valóban? — mondta Latch asszony és letette a czukorvágó kést. Eszter nyomban észrevette azt a hasonlatosságot, amely Latch asszony és fia között volt.

— Már azt hittem nem is jön. Persze, azt fogja mondani, hogy a vonat késett. Nemde?

— Igen, mama, a vonat egy félórai késéssel érkezett be az állomásra — felelt a leány helyett William.

— Haszontalan lusta kölyök, nem is kérdeztelek és belekotyogsz. Bizonyára te tartodtad fel a leányt. Hat vendége van a háznak és egész nap segitség nélkül állok. Ha Gale Margit nem segit, nem is tudom mitévő

lettem volna és igy is alaposan megkéstem.

A két szobaleány csinos perkál ruhájában szótlanul nézte Esztert. Eszter arcza elborult és midőn Latch asszony röviden ráparancsolt, hogy kabátját és kalapját vesse le és kezdje meg azonnal a munkát, mert látni szeretné, hogy mit tud, Eszter eleinte nem felelt semmit. Elfordult és halk hangon mondta:

— Először át kell öltöznöm és podgyászom sem érkezett még meg a vasutról.

— Ugyan ne akadékoskodjon. — Margit majd kölcsönözni fog egy köténytt.

Eszter habozott.

— Az a ruha, amit visel, nem ugy néz ki, mintha még valami ártana neki. Tehát előre!

A szobaleányok hangosan felnevettek, de Eszter arcza olyan komoly lett, mintha csak valami nagy, elviselhetetlen csapás érte volna.

II.

A kis szoba egyik végén a tető ferdén hajlott. Az egyetlen széles ablaküvegen keresztül a reggeli napsugár odatüzött a falakat boritó kékvirágos tapétára. Néhány durva szövetü ruha az ajtóra függesztve; a falon két kép; az egyik egy képes folyóirat fénynyomatu melléklete: virágkosarat tartó fiatal leány, a másik egy ódon metszet. Egy kis szekrénykén a Gale család fényképei voltak csoportositva és apró tengerzöld szinü vázák, amelyeket Sára születésnapjára kapott ajándékba.

Szorosan a fal mellett keskeny vaságy állott; azon feküdt Eszther valóságos napsugárözönben, nyitott szemekkel, álmodozva. Az órára pillantott, amely még nagyon korai időt jelzett. Felemelte karjait, hogy feje felett keresztbefonja. De ebben a pillanatban eszébe jutottak a tegnapi nap eseményei. Keserü mosoly vonult végig arczán. Eszébe jutott, hogy tegnap vonakodott zöldséget megmosni. A szakácsnőnek, amikor őt szidalmazta, nem felelt és ez dühében őt a konyhából kikergette. Eszébe jutott, mint rohant el első felháborodásában azzal a szándékkal, hogy azonnal visszatér Londonba gyalog; de William a fasorban utólérte és elzárta előle a menekvés utját. Miként igyekezett erővel szabadulni és amikor ez mégsem sikerült, minő keserves zokogásban tört ki. Milyen barátságos volt hozzá William és amikor végre engedett a fiu rábeszélésének és visszatért az urilakba, William megigérte, hogy a közötte és anyja között folyó perpatvart majd elsimitja. De Latsch asszony megtiltotta neki, hogy a konyhába lépjen és igy nem maradt más hátra, minthogy visszavonuljon kis szobájába. Most átgondolta egész helyzetét. Ha biztositva is volna visszatérése Londonba, hogyan merészkedjék anyja szemei elé? És mit szólna majd apja? Bizonyára kidobná a házból. Mivel érdemelte meg azt a sok veszélyt, ami olyan fenyegetőleg néz rá a jövő homályából, mikor senkinek sem vétett! Miért sértegette tegnap a szakácsnő?

Amint harisnyáját felhuzta, egy pillanatig gondolkozott, hogy Gale Margitot felkeltse-e?

Margit ágya a lejtősen eső fedél alatt, a kis padlásszoba egy homályos szögletében állott. A leány mély álomban szendergett; egyik karja leeresztve, rövid, széles arcza a tető nyillásán beözönlő világosság fénykörébe esett. Álma olyan szép volt, hogy Eszter egy pillanatra aggódni kezdett. De a leány hirtelen felnyitotta szemeit és olyan idegenszerü kifejezéssel nézett Eszterre, mintha az egy idegen világ lakója lenne.

Megdörzsölte szemeit és megszólalt:

— Hány óra van?

— Éppen hat óra.

— Akkor még sok időnk van; hét óra előtt nem kell lemennünk. Öltözködjék csak fel egészen, én addig várni fogok; nem szükséges, hogy én előbb fölkeljek — különben is megbotlanánk egymásba ebben a szük, kis oduban. Hogyan is aludhatik ezen a kis helyen két leány? Tükör csak *egy* van, az is akkora, mint a tenyerem. Az utazókosarát állítsa majd az ágy alá. Bizony, legutóbbi helyemen gyönyörü szobám volt, brüsseli szőnyeggel és márvány mosdókészlettel. Nem is tartanám ki tovább itten három napnál, ha —." Nevetett és lustán a másik oldalára fordult.

Eszter nem felelt.

— Nos, hát nincs igazam? Nem nyomoruságos odu ez két leány számára? Milyen volt a maga utolsó helye?

Eszter csak annyit felelt, hogy még nem régen szolgál és Margit, elmélyedve a saját gondolataiba, ügyet sem vetett a rövid válaszra.

Igaz, Woodwiewnek is meg van a maga előnye. Ehetünk, amennyi jól esik. Sőt még többet is kapnánk, ha a vén szakácsnő nem volna annyira zsugori. De ő neki meg kell hogy legyen a maga hasznocskája, azért a reggelitől megvonja tőlünk a szalonnát. Erről éppen eszembe jut és azt hiszem, tudja is, hogy a szakácsné haragszik magára. Nos, hátha meg akar itt maradni, igyekezzék őt megbékiteni.

— Miért küldött mosogatni, meg főzeléket tisztitani, mikor még annyi időm sem volt, hogy átöltözzem?

— Az bizonyos, hogy nem volt szép tőle, de ő már ilyen. Szidja a konyhaleányokat, ameddig csak birja. Azt azonban meg kell adni, hogy tegnap tényleg sietős volt a dolog, mert társaságot vártak. En szivesen kölcsönöztem volna magának a kötényemet, ha azt gondolta, hogy ruhájának meg fog ártani.

— Azért, mert valaki szegény . . .

— Ah! Nem ugy értettem! Tudom én jól, mi az a szegénység.

Margit összehuzta a füzőjét husos testén és az ajtóhoz ment, amelyen ruhái felakasztva függöttek. Szép leány volt, kissé fitos orral, nagy, világos szemekkel; haja — egy árnyalattal szőkébb, mint az Eszteré — simán hátrafésülve, hogy ezzel palástolja nagyon alacsony homlokát, ami szépségének egyedüli hibája volt.

Eszther e közben térdre bocsátkozott és szokásos reggeli fohászát mondotta, amikor Margit megfordult, hogy czipőit felhuzza.

— Hogyan! — kiálltott — maga még azt hiszi, hogy az imádkozás valamit használ?!

Eszther bosszusan pillantott fel.

— Nekem nincs kifogásom ellene — folytatta a leány — de, ha reám hallgat, a többiek előtt ne tegye, mert szörnyen fogják érte boszantani.

— Ó Margit! Csak nem lesznek olyan istentelenek, hogy e felett gunyolódjanak. Ami pedig azt illeti, miképpen vélekednek rólam, reám nézve az teljesen közömbös, hisz ugy sem maradok itt sokáig.

Midőn a padlásszobából lementek, az ajtókat, ablakokat felnyitották, Margit körülvezette Eszthert a szobákban, megmutatva minden egyes tárgynak a helyét és megmondotta, hány személyre kell a reggelihez teritenie. Ebben a pillanatban egész csoport férfi jött felfelé a lépcsőn, zajongva, közöttük néhány siheder-koru gyerkőcz is. Eszterre, aki éppen akkor lépett a szobába, durván rászóltak, hogy siessen. A leány, bár nem tudta, hogy kik ezek az emberek, készségesen szolgálta ki őket. Miután a reggelit gyorsan elköltötték, elsiettek az istállók irányában. Alig, hogy eltávoztak, az udvaron megjelent a ház ura fiával,

Arthurral, Az „öreg“, ahogyan mindenki nevezte, középmagasságu férfi volt. Lovaglónadrágot és bokavédőt viselt, amelyekben lábai meglehetős vastagoknak tüntek fel. A fiu gyönge növésü, szükmellü, nevetségesen sovány alaknak tetszett, szegletes, hegyes arczvonásokkal. Ő is lovaglónadrágot, gamásnit és lovaglócsizmáin hosszu sarkantyut viselt.

Amint atyja mellett állva ezzel beszélgetett, fénytelen, szőke hajával a bambaság benyomását keltette. Mihelyt azonban nyeregbe ugrott, mintha az egész alak átváltozott volna. Gyönyörü telivér pej kancán ült; de a ló — Eszthernek legalább ugy tünt fel — kissé sovány volt. Az istállófiuk is mindannyian sovány lovakon ültek. Az öreg egy izmos szürkén lovagolt és megelégedetten nézegette a fiu gyönyörü paripáját és egy szép barna mént, mely fejét büszkén felszegve hordozta. A mént a legkisebb lovászgyerek, egy pörsenéses arczú, vöröshaju kölyök ülte.

— Az Silver Braid, a barna ott, amelyet a „kis ördög“ lovagol; a pej, amit a vörös ül, Baylear, amely az epsomi nagy dijat nyerte. Ah, az volt csak a szép nap! Mindnyájan megfogadtuk. Huszszoros pénzt fizetett. Én tizenkét és fél shillinget nyertem rajta, Grover kisasszony harminczat. Ami Johnt illeti, az egész vagyont nyerhetett, de ez titoktartó, senki emberfiának nem szól. A szakácsnő nem fogadott, mert ő azt tartja, hogy szolgáknak valóságos átok, ha játszanak. A férje ugyanis a versenyeken ment tönkre. Azelőtt jószágigazgató volt.

Azután elmesélte Margit, amit erről a dologról hallott. Az elhalt Latsch, mint jószágigazgató, teljes bizalmát birta gazdájának. Állandóan nagy pénzösszegek voltak kezére bizva, amelyekkel sohasem tartozott pontosan elszámolni. De a nagy veszteségek a versenyeken annnyira megapasztották az elhalt öreg ur vagyonát, hogy birtokait gondnokság alá helyezték. Az uj rendszer alatt azután kitünt, hogy Latsch elszámolásai nem becsületesek. Latsch miután a versenyeken szintén nagy összegeket veszitett, hogy adósságait megfizesse, a reá bizott idegen pénzt használta fel abban a reményben, hogy a hütlenül eltulajdonitott összeget rövid időn belül képes lesz pótolni. De gazdájának teljes anyagi romlása megakadályozta ennek a szándéknak a kivitelében is és Latsch bizonyára pórul jár, ha felesége idejekorán ki nem menti a hinárból azáltal, hogy éveken keresztül megtakaritott pénzéből és az uraságtól évenként kapott jutalmak összegéből a hiányt nem fedezi. Nemsokára azután meghalt az öreg Latsch. A ház ura pedig nehány szerencsés fogadás révén ujra vagyonhoz jutott. A dolog mindinkább feledésbe merült, mig végre már csak ugy emlegették, mint a Latsch-családnak egy régi legendáját. Csak Latsch asszonyra volt annyira kiirthatatlan hatással a megtörtént baleset. Irtózottt ezektől a dolgoktól.

Barfields urat, aki Latsch fiát, Williamst magához akart venni, számtalanszor ridegen elutasitotta kérésével, csakhogy fiát teljesen mentve tudja ezektől a rosz befolyásoktól, amelyek szerinte egyedüli okai voltak férje halálának Aminő fájdalommal látta, hogy fiát lovagolni tanitják, olyan örömmel tapasztalta, hogy a fiu testalkata kizárja, hogy Williamsból zsoké lehessen. Ekkor a fiut Brigthonba vitte egy üzletbe, de a termetes fiu inkább másnak akart menni és Latsch asszony nagy szomoruságára Barfield asszony éppen ebben az időben meg is tette a fiunak az ajánlatot, hogy legyen nála komornyik. — De hát miért veszik el tőlem a fiamat? — kiabált Latsch asszony midőn ezt meghallotta, mintha csak a fiu abban a pillanat-

ban — midőn az előtte oly gyűlöletes sárga gombu, kokárdás livreet felöltötte — megszünt volna az ő gyermeke lenni.

— Ma reggel — mondotta Margit — ugy hiszem próbagalopp lesz. Nem tünt fel Önnek, hogy a „vörös“ nyereg nélkül ült Silver Braiden!

— Mi az a próbagalopp? — kérdezte Eszther kiváncsian. — Ugyebár ezek a lovak nem kocsiba valók? Olyan soványak!

— Kocsiba valók? Maga kicsi liba! Valóban semmit sem ért ehhez? Nem látja, hogy ezek versenylovak?

Eszther lehorgasztotta fejét és mormolt valamit, amit azonban Margit nem értett meg.

— Az igazat megvallva, magam sem értettem sokat ezekből a dolgokból, amikor ide jöttem; de itt egyébről sem beszélnek az emberek, csak lovakról. És most jut eszembe, — ha megakar maradni, nehogy egy árva szót is szóljon valahol a mi lovainkról; ha kérdik, ne is válaszoljon. Jim Storyt is azért bocsátották el, mert „A vörös oroszlán“-ban kifecsegte, hogy „Valentine“ megsántult. Nem is sejtjük, hogyan jutott ez az öreg fülébe. Én azt hiszem Lipót árulta el, aki mindig leselkedik a szolgaszemélyzet után.

Most csak azt akarom elmondani, miképpen tanitott ezekre a dolgokra Jim. Ő testestől lelkestől az enyém volt. Azt hiszem elárulhatom, hogy mindegyikünknek van itt valakije. Sára William után futkos, tudja, azután a magas ficzkó után, aki magát tegnap a konyhába vezette. Jim sohasem beszélt nekem másról, mint lovakról. Ha borus idő volt, minden este a fáskamrában jöttünk össze, szép időben sétálgattunk. Ha szegény Jimet el nem bocsátják, biztosan feleségül vett volna. Látja, ez éppen a baj nálunk, szegény szolgáló leányoknál. A szegény Jimmet kidobták, mint egy kutyát! Igaz, hogy nem lett volna szabad elfecsegnie, hogy a ló megsántult, de ezért mégsem kellett volna olyan csúfosan elkergetni a háztól.

Eszter elgondolkozott sivár helyzete bizonytalanságán: visszatartják-e még egy hétig vagy rögtön elküldik? És ha ott tartják még egy kis ideig, kifizetik-e majd a hétre eső bért, vagy üres kezekkel engedik utnak, amely esetben kénytelen lenne visszatérő utjában koldulással fenntartani magát? Mitévő is legyen, ha még aznap elbocsátják? Visszagyalogoljon Londonba? Lehetséges volna ez? Fogalma sem volt, minő távol lehet London, de az előző napi utazás rendkivül hosszunak tünt fel előtte; erdők, folyók, városok surrantak el mögötte. Nem, sohasem találná fel ujra ezt a végtelen utat. De meg kosarát sem birja a hátán odáig elczipelni. Mihez kezdjen? Ösmerőse nincs, akihez segélyért forduljon, pénze szintén nincs. Oh! miért is kellett erre a keserü sorsra jutnia neki, a szegény leánynak, aki senki ellen sem vétett? Még ha biztositva volna is a visszautazás, mit tegyen azután?... Hazamenjen?... Kihez?... Anyjához, ahhoz a szomoru, öreg asszonyhoz, aki — bizonyos — könnyek között öleli majd keblére és szomorkodva kérdi: „Szegény báránykám te, hát most mihez fogunk? Édes apád nem fog itthon megtürni.“

Mióta Eszter a konyhába lépett, Latsch asszony még egy szót sem szólt hozzá; de Eszternek ugy tünt fel, az asszony egész viselkedése elárulja, hogy csak az alkalmat keresi, hogy vele pörölni kezdjen. Kurtán azt parancsolta Eszternek, hogy siessen és az asztalt ujból teritse meg. Az imént ugyanis az istállók körül alkalmazott személyzet reggelizett; most pedig a többi szolgaszemélyzetnek kellett a reggelit felszolgálnia.

Az a sötétzöld ruhába öltözött hölgy, aki lilavörös orrát olyan magasan hordozta, Grover kisasszony volt, a komorna A kisasszony abban a pillanatban éppen Tucker Sárával, egy magas, szikár, halvány- és pörsenéses arczu, rőtvörösháju leánynyal beszélt. A komornyik beteg volt és a reggelihez nem jött le. Eszternek a szobájába kellett a theát felvinni.

Azután tányérokat kellett mosogatnia, késeket fényesitenie és mikor ezzel elkészült, edényeket surolt, zöldséget tisztitott és végre tüzifát hordott. Szorgalmasan dolgozott, mert félt Barfield asszonytól, akiről tudta, hogy tiz óra tájban a konyhába jön az ebédet megrendelni. A versenylovak éppen ebben a pillanatban tértek vissza. Margit odakiáltott a törpetermetü, kiszáradt emberkének, akinek sárga arcza gyakori emésztési zavarokra mutatott.

„Na, Randal ur, meg volt elégedve az öreggel?“

John nem adott érthető feleletet; valamit mormolt magában. De egész valója azt mutatta, hogy sport dolgokról nem szeret asszonyszemélyekkel társalogni; amidőn pedig a folyosón Sárth és Grover kisasszony elébesiettek és azzal a kérdéssel ostromolták, vajjon Silver Braid kiállta-e a próbát, bosszusan lerázta őket. Ha ő — ugymond — versenyistálló tulajdonos lenne, egyetlen nőt sem tartana szolgaszemélyzetében.

„Az ördög vigye ezt az örökös hápogást! Persze, hogy kiállotta a próbát! De mit is értenek ebből az asszonyok?“ — Mialatt John ezeket mormolta, szobájához ért, a melynek ajtaja mögött csakhamar eltünt.

— Utálatos kis ficzkó! — mondotta Sára — azt csak megmondhatta volna, melyik ló nyert. Olyan régen ismeri már az öreget, hogy egyetlen tekintettel meglátja, rendben van-e a ló?

— Tényleg, már beszélgetni sem lehet senkivel esténként a park rácsozatán keresztül, — kiabált Margit — mert az a kiállhatatlan John másnap reggel már mindent tud. Peggy gyülöli. Hiszen ti is tudjátok, hogy a semmirekellő minden este a fiatal Johnson után lopódzik és meglesi, mikor ez hazalovagol.

— Kikérek magamnak itt a konyhában mindenféle fecsegést — kiáltott ebben a pillanatban Latsch asszony. — Persze, a leányt nem látjátok itt állani? A dolgát el sem végezheti miattatok!

Eszthernek, bár a kiszabott munkát már elvégezte, még lunchről kellett gondoskodni. Mari kisasszony ugyanis vendégeket várt a tennis-partihoz. Sült csirkét kellett felszolgálni, cotelettet à la Soubise, spárgát, végül pedig csemegét. Eszther nem tudta, hogy mind ezek a dolgok hol állanak és igy a várakozással sok idő telt el. Bár meg akarta keresni az ételeket, de a vén szakácsnő rárivallt:

— Ne nyuljon semmihez, én magam is meg tudom keresni!

A várakozásban majd elveszitette a türelmét, mert a tányérok egy csomóban feküdtek és ő nem tudta megkülönböztetni, melyek az uraságé és melyek a cselédségé. De belátta rögtön azt is, hogy heveskednie nem szabad, mert csak ugy biztositathatja magának a helyet, a melyet elfoglal. Elhatározta tehát, hogy lehetőleg csendesen viselkedik és észrevétlen marad. Belátta, hogy ebben a házban meg kell tanulnia az alázatos meghajlást. Ilyen gondolatok között lépett be a szolgaszemélyzet étkező szobájába.

Az asztal körül tizen vagy tizenegyen ülhettek, de egymáshoz oly közel, hogy a kis társaság sokkal nagyobbnak tünt fel előtte. Midőn Margit mellé leült, minden arcz feléje fordult. Eszter észrevette, hogy vagy öt-hat idegen arczot lát, közöttük négy gyülöletes ábrázat — az

istálló fiuk, — a kiket valaha a versenytéren látott, de most nem ismert reájuk. Azonban vele, a komorna mellett, alacsony, mintegy negyven éves ember ült, vörös hajjal. A test már hizásnak indult, a halvány arczot rőt pofaszakál éktelenítette el még jobban. Randal, a ki az asztal felső részén ült le, kiosztotta a puddingot. A vöröshajut Swindlesnek szólitotta; de — mint Eszther később értesült — igazi neve Ward volt és Barfield első istállómestere. Megjegyezte azt is, hogy a „kis ördög" nem is a valódi neve annak a ravasz gyereknek és Eszther csodálkozva nézte a kis gnomot, amidőn ez a fülébe susogta, hogy életét adná, ha egyszer-kétszer jóllakhatna a puddingos tálból, de csak hozzászagolnia szabad, nehogy elzsirosodjék. Mikor pedig látta, hogy a leány nem érti meg, hozzátette:

— Tudja kisasszony, csak hetvenöt fontot szabad nyomnom és a pudding olykor átkozottul nehézzé tenne.

Eszthernek megtetszett a gyerek és saját jószántából a puddingot el akarta tenni az istállógyerek számára; de a rőt Swindles észrevette és megtiltotta. Ez az epizód az egész társaság figyelmét a kis lovászgyerekre terelte és Eszther még inkább elcsodálkozott azon a valósággal tiszteletnek nevezhető bánásmódon, amiben a nevetséges kis figura — idősebb társaival — részesült. Az asztal másik felén, Swindles baloldalán egy hosszu orru, álmos szemü istálógyerek ült, görbe vállakkal, aki — ugy látszott — a társaság házi bolondja; különösen Swindles ingerelte fáradhatlanul. Most éppen azt mesélte, hogy a szegény Jimnek milyen bosszusága volt az „öreg"-gel.

— De hát tulajdonképpen miért szólitják mindig Lipót urnak, mikor Randalnak hivják? — koczkáztatta meg Eszther a kérdést a „kis ördöghöz".

— Rotschield Lipót után hivjuk igy — felelt ez. — Randal majdnem olyan gazdag, mint amaz. Az epsomi nagy dijban egész halom pénzt nyert; kár, hogy ön nem volt itt, szintén fogadhatott volna. (Folytatjuk.)

Istenek embert hogyha gyülölnek
Csordulatig töltik poharát:
Pénz, paripák, lángszemű hölgyek,
Minden övé, a mit szeme lát.

Istenek embert jaj, ha szeretnek,
Zsugori marokkal messze lökik el,
Jár számkivetetten, eretnek,
Szivében a gondok réme kikel.

Komjáthy Jenő.

▽△▽

A vázlat nem rossz rajz, a vázlat lényege az egész benyomásnak.

Nadler Róbert.

▽△▽

A kép főszemélye a fény.

Manet.

Aki nem tud firkálni, az rajzolni sem tud.

Székely Bertalan.

△▽△

Szomoruan ment az utczán egy peruginai polgár.

— Min búsulsz koma? — szólitja meg ösmerőse.

— Hogyne búsulnék, mikor olyan sok az adósságom.

— Szamár, — törjék ezen a fejüket a hitelezőid, — felelte az ösmerőse.

Poggio, Facezie, 1403.

△▽△

Az arisztokrata művészi alkotásnak nincsenek ősei. **Donáth Gyula.**

△▽△

A tájkép a tonusok kérdése.

Courbet.

BUDAPEST MŰVÉSZI SZÉPSÉGEI.

Kora ifjuságomat külföldön töltöttem.

A városi ember könnyen rámondja, hogy mindenek felett a sikságot szereti, ha nem is igen ismeri. De azért elhihetjük neki, hogy őszintén mondja, annyira bevésődött a magyar ember lelkébe a rónaság szépségébe vetett hit, annyira egybekapcsolódott hazafias érzésével, talán jórészt Petőfi nyomán.

De hogy mit foglal magában a végtelen sikság arra nézve, aki ott nőtt fel, azt megérteni alig lehet. Végy fel egy marok fekete földet és szívd be az illatát.

A Mátyás templom.

Ha mohón szivod be, követhetsz, de ha haszontalan rögként eldobod, nem fogsz megérteni.

Mi, az alföld gyermekei nem adunk magunknak számot a természet szépségéről, de azért élvezzük öntudatlan odaadással; megbűvöl, mint a hogy a mondában Orpheus zenéje megbűvölte az oktalan állatokat. Naplementekor, munka után, a midőn minden csendes, csak egy-egy kolomp hangzik, aztán az is elnémul, midőn az arany kalászok sötét árnyalatot kapnak, sejtelmesen egybefolynak a távoli facsoport feketélő fái és végleg letünik a nap a látóhatárról — lenézünk a messzeségbe, szemünkkel követjük és érzésünkben búcsut mondunk a távozó napnak, visszafojtott lélekzettel, szinte szent áhitatba elmerülve — mig a harangkongás fel nem ébreszt, a friss esti szellő meg nem csap: akkor haza indulunk; a táj végtelennek látszik a félhomály burkában s a friss levegőtől erőt nyerve, oly szabadnak érezzük magunkat, hogy a szárnyával fejünk felett elsüvitő madarat se irigyeljük, hisz szabadnak érezzük magunkat, mint a légi madár. És a reggel üditő levegője, az ég kékje, a nap tüze, a tél ereje, a tavasz varázsa, nyáron az élet nyüzsgése és éles ellentétekben gazdag szinezése, az ősz letompitott tarkasága örökké ismétlődve és örök változatossággal mint ezer és ezer kép

vonulnak el előttünk és ez a szépség hozzátartozik életünkhöz, benne élünk, átengedjük magunkat hatásának. Nem tudjuk, de tény, hogy a magunk kis világában müértők vagyunk a legjobb értelemben.

Engedünk a kép hangulatának, lebilincseltetjük magunkat általa, a pillanatnyi hatás vezérli gondolatainkat, irányitja és gazdagitja képzeletünket — ugyan van-e művész, aki műve elé fogékonyabb nézőt kivánna?

De valójában még egyébként műveletlen szemünk csak a rónaság szépségét érti meg.

Igy történt, hogy a midőn a fővárosba kerültem, csak azt láttam benne, ami visszataszitó. Aki megszokta, talán nem is tudja, hogy mit zár magába a modern város fogalma. A házak, mint rossz fényképeken eldőlni látszottak, hogy összemorzsolják a bennük és alattuk nyüzsgő tömeget. Aztán mindegyik egy-egy tömlöcz. Mit ér az, hogy szabadon mehet a lakó egyikből a másikba? Mintha egyik fogságból a másikba kerülne! A másiknak sincs levegője, a másikhoz is ritkán téved a napsugár, a másikban is idegen lakik alatta, fölötte, mellette és ha ő maga fütött tágas szobákba került is, a pinczelyukban, a padlás gerendák alatt éhező, fázós gyermekek kunczognak, de még a fényesen megvilágitott termekben is sápadtak az arczok, idegesek a mozdulatok, fáradtak a szemek. Az utczán degenerált, vézna emberek járnak-kelnek, szemrehányó pillantást vetve meleg téli bundánkra. Aztán a gyermekaggok, a kényszerzubbonyként czifra köntösbe öltöztetett sápadt gyermekek, gazdagság és szegénység szivfacsaró ellentétben, úton-útfélen. És mint örökké nyomasztó érzés a szabadság hiánya.

Ez az impressió elvakitott és csak lassacskán jutottam rá, hogy milyen sajátosan szép, milyen gazdag *művészi benyomásokban* ez a mi fővárosunk.

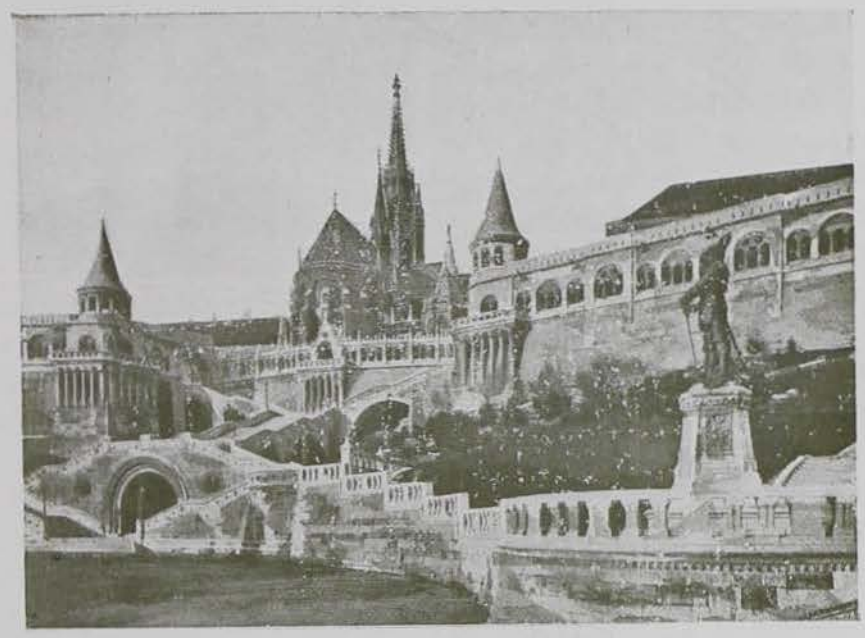
I. A Halászbástyán és a Mátyás-templomban.

A Duna rakodópartján kőlépcsők vezetnek le a folyó vizéig. Egy este leültem a lépcső alsó fokára. Különösen nyugodt éj volt, az ég, mint egy sötét kupola megszakithatlan egyöntetüséggel zárta el fölöttem a látóhatárt, sötéten, hogy nappali derüs szinét még csak sejteni sem lehetett. A viz mintha megállt volna folyásában. Egy teherhajó vesztegelt a part mellett, kis házikójából, mely fehérkék csikos volt, vörös fény szüródött keresztül. Valaki árnyék gyanánt végigment a fedélzeten, aztán ott is néma csend honolt, mintha az örök béke, örök nyugalom világát élnők. De mégis a tulsó parton visszatükröződő fények alig látható reszketéssel figyelmeztettek arra, hogy mozgás is van, hogy az örök nyugalom, a nagy béke e benyomása nem a valóság. Itt nappal nyüzsög a munkásnép, a hajókról ki-be hordják a terhet, a hajókémények kürtölnek, kocsik dübörögnek, csupa hajsza, zaj és szin. Átvillan az agyon a kép, hogy annál erősebbé tegye kontrasztjával az éj nagy csendjének

hatását. Szótlanul elmerülve a nagy varázsmester, az éj világába, néztem a sötét háttérről is éles körvonallal leváló Buda mesés silhouettejét. Egybefolyik az egész kép, egy nagy massza a Gellérthegy a czitadellával, a királyi palota robusztusan dominálló körvonalaival, az egész túloldal mintegy egy kéztől tökéletes, művésziesen szaggatott konturral odarajzolva. De mintha a művész mégis egy pontba akarta volna összpontositani a figyelmet, mintha több szeretettel, több lélekkel alkotta volna, vagy mintha munkája közben elragadta volna a hév és feledve az egészet, a lelkesülés pillanatában alkotta volna meg a Mátyás templom körvonalait.

Hosszan elnéztem a képet, a mindig jobbban elboruló eget, a mindjobban egybeolvadó Budával és hirtelen élénk vágyat éreztem: elmenni oda!

Szép, világos vasárnap délelőtt mentem el; már messziről csodálat és öröm fogott el a templomhoz vezető halászbástya láttán. A természettől megszoktuk, hogy a legváltozatosabb képeket egybehangolja, de elbámulunk ezen az emberalkotta művön, mely egységes, mint a természet képei, noha közelebbről megnézve szertelen sokféleség, melyből összetevődött. Széles kőlépcső vezet

A Halászbástya.

fel; a kőkorlát minden egyes diszitményének más és más a mintája; az oszlopcsarnokok oszlopainak más és más a törzse, a talapzata, a feje. A fedett csarnokok kúpalakú tornyokhoz vezetnek, közbe merész arányu tornyocskák kötik le figyelmünket és a román stilus változatos ornamentikája, az elrendezés könnyedsége, a mesteri kiszögellések pihenésre hivogató kőpadjai. Érdekesebb és érdekesebb formák, melyeket mind

fel tudott használni Schulek Frigyes, az épitőművész.

Delelőre sietett a nap és amint fénynyel öntötte el a várost, mintha csak öröme telt volna szépségében, csillogó gyémántokkal látszott telehinteni a folyam vizét, ezüstös fénynyel még a szürke házfalakat is ünnepi köntösbe burkolta; még az öreg czitadella nyilásain is meleg kék ég nézett keresztül, mintha fényárba merült volna a város és ujjongana, hogy ünnep van és a halászbástya teremtve van arra, hogy megértsük ezt a szót. Csak *Tóth* István Hunyady szobra nem látszik megérteni, áll mereven, egykedvün. Annál inkább disze a bástyának Szt. György szobra. Reliefszerüen elképzelve, jobb elhelyezése nem is lehetne, itt teljesen érvényesül. Beczézzük a Kolozsváry testvérek e művét és egyben siratjuk, hogy művészetünk, mely a XIV században ilyet tudott létrehozni, nem fejlődhetett tovább a török pusztitása folytán. Igaz, hogy különben nagyra fejlődött volna? Nehéz eldönteni; de tény, hogy a prágai Hradsinon levő Szt György e mása mesterekre vall.

Hazafelé menőben voltak a hivek, mire a templomba értem. A homlokzat valóságos meglepetés. Különös bátorság az, melylyel az épitőművész a román falra a bejárat fölötti háromszöget csipkeszerü finomságával és a könnyed, tagozott tornyot rámerte épiteni. Látta Mátyás király geniális épitésze lelki szemeivel, hogy ez ily szép lesz? Vagy csak a torony szépségére gondolt és megvetette az alapot? Tény, hogy úgy odaillik, hogy el se tudjuk képzelni, hogy hajdan csak oly alacsony, egyszerü tornyocska állt helyén, mint a szemben levő Béla torony, mely egyike ama kevés maradványnak, mely épen maradt a régi időkből, — ez III. Béla korából.

De menjünk be a templomba, — ismerjük meg előbb belül, hogy aztán megértsük külsejét.

Valóságos szemfényvesztés ment velem végbe. A magasan boltozott templom homályban volt. A szines üvegeken beható fény megaranyozta az oltárt körülvevő ablakokra festett szentek glóriáját és ugy látszott, mintha csak ezek világitottak volna. És mintha tudta volna a napsugár, hogy templom belsejébe hatol a gót és részben román ablakokon keresztül, pazar ragyogással vette körül a főoltárt. Amit szines ablak hatásban elérhet, elérik e templom ablakai. A fény az ő szolgálatukban áll. — Csakhogy derengeni hagyják a nagy térben elvesző kis ember számára, kinek lelkét a beszürődő fény ebben a formájában különös hangulattal tölti el: im mesélni kezdenek a kövek.

Vajjon igazán Szt István épitette első alapját? A hagyomány azt tartja és nekünk jól esik elhinnünk. Talán már Gellértet ide temették? Volna rá némi bizonyiték. De az biztos, hogy a tatárjárás előtt állott, hogy, mint a krónikás mondja, tért ide be IV. Béla bőjti imát mondani a tatár jövetelének hirére. Csak az imént magunk is vad hordaként zuditottuk nyilainkat szomszédainkra, még alig-alig lettünk részeseivé nyugat kulturális tényezőinek és ime jön a vész, ránk nézve kétszeresen veszedelmes. Meg-

Betlen: Hajléktalanok. A tavaszi tárlatból.

tudunk-e vini evvel a néppel, mely mint mi, keletről jöve, ismeri harczi módunkat és avval a fanatikus hittel jön, hogy a világ uralma az ő osztályrésze. A förgetegként romboló áradat a templomot is utjában éri: a falak gyöngék a tatárral szemben; de már erős a hit, már erős az állam és ujra, szebben felépülnek a falak is. Disz, fény, pompa, dicsőség hangoznak benne az Anjouk alatt. — Jagello, a hatalmas lengyel király, a fényes velenczei doge, osztrák herczegek, a pápai követ, János görög császár királyi fényben egyesülnek Boldog asszony templomában. Itt teszi le Hunyady dicsőséges zászlóit, itt buzditja Kapisztrán a népet és még egy fényes jelenség a török vész előtt: itt vezeti oltárhoz Mátyás Beatrixot a nép örömujjongása közt. Sárga selyem palástja van a királynőnek, aranynyal átszőtt kék selyem ruhája, drágakővel, gyöngygyel; hat herczeg tartja az arany takarójú menynyezetet, szines, tarka a kiséret, elől a velenczeiek keleti pompával; soha fényesebb nem volt a templom belseje. A történelem aztán mintegy szeszélylyel egyszerre puszta falak, romba dőlt szobrok, oltárok elé vezet. A Korán szavai lesznek a kopár falak egyedüli diszeivé; a Mátyás templom a törökök főmecsetévé lesz. Minden tönkre megy körülötte — csak ő áll — talán, hogy továbbra is szemmel tartsa a haza sorsát? Mátyás palotája is összeomlott és templomából viszi ki lelkes körmenet az ujra épitendő palota alapkövét Mária Terézia alatt.

Egy rövid lélegzet és amint hajdan csellel a török, most egyszerre kardcsapás nélkül vonul be Jellasich.

A jelenben volnánk? Hisz félszázada sincs, hogy ismét ujjongott a nép temploma körül, amidőn oltárhoz vezette királyunk a legszebb királynőt.

Mi varázsolta elém a multat? A polichromia pogány tarkasága, a józan négyszögü alap merészen hordozott boltozatával, a sokszinü ablakokon beható fény középkori miszticizmusa?

A templom teljesen átjavitott — ez sajnos elmaradhatatlan volt és ha nem is lehetett a régit megtartani — pedig annak különös a varázsa — megtartotta Schulek Frigyes, amit birt, behatolt az épület szellemébe és régen se lehetett más összhatása, odairányitva pillantásunkat a főoltárra, melyet a merészen meg nem tá-

masztott kupola kiálló bordáival és a ráeső fény, czéljának megfelelően kiemel. A körülötte és a jobb oldalon levő ablakfestmények alakjai és a kaleidoskopszerü ablakrózsák szinharmoniája gyönyörü. A kápolnákban az alaknélküli ablaküvegek itt zöld, ott sárga alapszinükkel más és más különös hangulatot keltenek.

Mig az ablakok teljesen lekötnek, alig jut eszünkbe közelebbről megnézni a freskódiszt. Látjuk, nagy korrajzi studium eredményei, tartalmuk megfelelő, szineik összhangban vannak a falfestéssel és mint Lotz és Székely festményei jól megrajzoltak, és hatásuk mégis közömbös. Hiába, az archaizáló festészet a művészi igazság, az egyéniség, a lélek rovására megy, nem hiába üti fel fejét napjainkban a modern templomfestészet problemája. A részletek keresése különben se hálás feladat a Mátyás templomban. Bántó részletnek találom pl. a III. Béla csontjait tartalmazó kősiremléket; az aranyozott alakok a falon esetlenek, a vártornyokból összeszerkesztett emlék tagozottsága mellett is nehézkes, az egész mesterkélt. — Annál igazabb a Béla torony alatti keresztelő kút. Vaskos formái, erősen ívelt hajlásai, a terhet könnyen viselő oroszlánok a román stilus erejét kihasználó, az anyag minőségével számoló, eredeti művészkézre vallanak. Helyét teljesen kitölti, sőt elveszi azt a hiányérzetet, melyet esetleg az előcsarnok asszimetriája okozhatna, ugyanis csupán ezen az oldalon hosszabbodik meg az oldalhajó. E meghosszabbodás különben román-gót épitészetünk jellemző vonása. Különös vegyülete e két stilnek az egész lassan épült templom. — Tiszta gót stilust csak a kis Szt.-István kápolna mutat. Kis, homályos, de sokszinü előcsarnokban időzve, mig a rendesen elzárt kápolnácska ajtaját fölnyitják, azt képzeljük, hogy sötét kis ájtatosságra szánt kápolnába fogunk lépni; ez az előcsarnok impressiója. A midőn belépünk, annál mohóbban keressük a beözönlő fény forrását. Ujjongó halleluját vélünk hallani. Es ezt a fényességet, melyet az épitész szerkezettel,az ablakot és falat diszitő művész szinharmoniával hozott ki, a belső berendezés bombasztikus külső aranymázzal igyekezett kiegészíteni. Valamint a belső szerkezet, tökéletes a kis kápolna külseje. Ez a kis hozzáillesztett, de önmagában külön egységet képező kápolna kicsisége mellett is megértetheti velünk a gót stilus szépségének titkát, az épület külsejét illetőleg. Az ékitést, ha ugyan lehet úgy nevezni, nem utólagos hozzáillesztéssel alkalmazza, hanem a szükségrészek szerves egészébe olvasztja be a mondhatnám raffinált gót stilus. A szemnek jól eső, hogy mily könnyedséggel viselheti az alapfal terhét, mely tulajdonképen elveszti teher jellegét az áttört könnyebbé és könnyebbé váló részek által. Ez finom, csipkeszerü, bonyolult — a déli fal, melynek alighanem Anjou-korabeli épitészek adták meg jellegét nagy felületeivel, egyszerü támaszaival, mint a belső szerkezet kifejezője érdemel figyelmet. Ha valamely művészetben, úgy az épitészetben gyümölcshozó a becsületes munka. Művészileg becsüle-

Pásztor: Bucsu. *A tavaszi tárlatból.*

tes, a mennyiben a külső megfelel a belsőnek; az oszlop valóban terhet visel, a pillér valóban támaszt, az ablak fényt bocsát be, a fa fát akar mutatni, nem aranyat — ennek az elvnek következetes keresztülvitele adja a nagy stilust, s a Mátyás templom déli oldalának és szentélyének nagy stilusa van.

Gyönyörködve körüljártam a templomot és nem tudtam betelni vele. Fönn töltöttem a delet; betértem egy csendes kocsmába, majd elgondolkozva a látottakon sétálgattam a csendes, tiszta uctzákon. És visszatértemkor hogy-hogy nem, bevonzott ujra a szép templom. Délelőtt elkerülte figyelmemet a Mátyás torony alatti Loretto kápolna. Alighanem az Anjouk építették és van benne valami olaszos jelleg. A falakon galambok, az ablakon rózsák, szép régies oltár, finom ellentéte a Szt-Imre kápolna XVIII. századbeli oltárának, mely a jezsuita művészet, a jezsuita hamis vallásosság, a barokkság hamis művészetének példája. Ebben a kis kápolnában mindig imádkozik egy-egy áhitatos lélek. Magam csendesen merültem el az itt meghúzódó kis Cranach-kép nézésébe. Aztán idegenek jöttek és hivatásszerüen darálta le az őr, hogy ezek itt Erzsébet királynő kézimunkái, ez egy Cranach kép, ez egy Mária-szobor II. Ulászló idejéből, melyet a magyarok befalaztak a törökök elől; Buda felszabadulásakor egy felrobbanó puskapor raktár ledöntötte a falat és ott maradt a szobor, épen, mint egy csoda. — A csendesen imádkozó felriadt imájából és én is sietve elhagytam a templomot.

Mire ujra a bástyára értem, mögém került a nap. Kékes-barna-lilás tónusokban egyszerű szinnel rajzolódott le a Gellért, a vár, a hidak ívei, a bazilika hatalmas kupolája és a túloldal dísze, az országház. És a Dunasor sötét gesztenyefái alatt mintha lassabban, méltóságosabbanhöm pölygött volna a Duna medrében.

Nemes Márta.

Az igazi irót arról lehet felismerni, hogyha csak egy lapját olvassuk, találunk benne legalább *egy* olyan mondatot vagy fordulatot, melyet csak ő irhatott. **Brandes György.**

Kacziány: Golgotha. *A tavaszi tárlatból.*

MÁRTON LOVAG.

I. fejezet. — Amelyben Elemér és Boldizsár, a két reményteljes lovag szörnyü mérkőzésre készül.

Márton, a Zajgó vár ura fölötte tekintélyes rablólovag volt Felső-Magyarországon. Volt neki hét vára, haminczhárom falva és töméntelen jobbágya. — Márton lovag ama kor közgazdasági szelleméhez hiven nem őstermeléssel, hanem kereskedelemmel foglakozott. Tudniillik a földjein átutazó kereskedőket fosztogatta ki hadiszolgálatra berendelt zsellérjeivel. A hazai kereskedelem terén kifejtett eme sikerdus müködése elismerést és tekintélyt szerzett neki az egész országban, ugy, hogy a többi rablólovagok szivesen küldték hozzá fiaikat néhány évi tanfolyamra, mondván:

— Eredj fiam Márton lovag várába, láss, tapasztalj és tanulj ottan.

Abban az időben, amikor történetünk kezdődött, két ilyen ifju, de föltétlenül előkelő származásu és nagyreményü lovag tartózkodott Zajgóvárban: Elemér és Boldizsár. Elemér szőke volt, Boldizsár barna; Elemér ábrándos, méla kedélyü, Boldizsár szilaj, szenvedélyes. De hadi erényekben mindketten egyáltalán jelesek voltak.

Márton lovagnak egyetlen gyermeke volt csak: Katalin leányzó, aki olyan szép volt, hogy apja haminczhárom falvában és hét várában se talált volna szebbet senki, akinek egy csöpp esze van.

Egy vasárnapon, amikor a várnép munkaszünetet tartott (az akkori munkaszüneti törvény szerint vasárnap csak az élelmiszerek és dohányzási

czikkek rablása volt megengedve), a gazdag lakoma után, vidám poharazás, illetőleg kupázás közben Boldizsár lovag átszólította a szomszédos terembe Márton lovagot. Az ifjunak már piroslott a füle a bortól és ezért megindulással mondta:

— Uram, ne vedd tőlem zokon, ha bevallom, hogy én Katalin kisasszonyt szivem legtisztább érzeményével szeretem. Esküszöm neked, hogy szerelmem a lehető legeszményibb és az anyagiasságnak egyetlen makulája sem szennyezi be azt. Óh uram, felelj, hogy remélhetek-é, vagy nem.

Márton lovag megvakarta a feje bubját és kelletlenül válaszolta:

— Ezer kopja, milliom nyilvesszö!... Mondhatom, hogy kellemetlen a dolog. Tudniillik épp egy órával ezelőtt hivott félre Elemér és ő is szórul-szóra ugyanilyen vallomást tett.

Boldizsár vad dühvel sziszegte:

— Az a holdsugár-szopogató, sápkóros leveli béka? Az a... Márton lovag szigoruan szakitotta félbe:

— Elég, Boldizsár! Ne feledd, hogy a lovagiasság törvényei szerint az embernek csak jelenlétében illik kellemetlenségeket mondani!

— Óh bocsáss meg uram, hogy egy pillanatra elragadott hevem és megfeledkeztem magamról. De ő mindig oly alamuszi módon sütötte le a szemét, hogy igazán nem néztem volna ki ezt belőle!... Hát tudod mit? Válaszszon maga Katalin kettőnk között. Akihez az ő szive hajlik, azé a győzelem!

— Márton lovag méltósággal felelte:

— Bocsánat, de az én leányom az erkölcsös hajadonok mintaképe! Ő szerelemből semmit se csinál!

... E közben Elemér lovag észrevette a várur és Boldizsár eltünését és szive megtelt kinzó gyanuval. Atment hát a másik terembe és — csodás véletlen! — ugyanekkor Katalin is megjelent a tulsó ajtóban.

A két ifju odatérdelt a gyönyörü hajadon elé, egyik jobbról, a másik balról és esengtek szerelemért. — Ugyanekkor pedig árlejtést rögtönöztek egymás között, hogy ki szereti jobban Katalint. Elemér mondá:

— Oh menyei leányzó! Én miattad fogadalmat teszek, hogy három évig nem ejtek ki magánhangzót és csak mássalhangzókkal fogok beszélni, mint Szana Tamás.

Boldizsár fitymálva vágta vissza:

— Ez semmi! Én fogadalmat teszek, hogy öt évig vas-álarczot fogok viselni és soha le nem vetem egy pillanatra sem!

— Ez is valami? Én megfogadom, hogy tiz évig nem fogok használni zsebkendöt!

Boldizsár diadalmasan tromfolt rá:

— Gyerekség! Én már a múltban sem használtam husz esztendő óta, — Katalin miatt.

A várúr végét vetette a hosszura nyuló versengésnek:

— Lovagok, lovagok, ezen az uton sohasem fogunk eredményhez jutni. Elvégre a lovagiasság szabályainak e kényes esetre is megvan az eljárási módozata... Katalin lányom, eredj ki a konyhába és nézd meg, hogy készül-e már a parfait.

Mikor a férfiak egyedül maradtak, Boldizsár komoran mondá:

A versenyző daliák. *Márk Lajos rajza.*

— Hát legyen! Döntsön kettőnk között a kard! Az egyik halva marad a porondon, a másik pedig megkapja Katalint.

Elemér egy kissé elsápadt, de azért ő is kifogástalan bátorsággal mondá:

— Hát jó. Döntsön a kard!

Márton lovag helyeslően bólintott a fejével, de aztán megfontoltan mondá:

— Elvben helyeslem az elintézési módot, de inditványozom, hogy hivjunk össze egy fegyverbizottságot a párviadal módozatainak megállapitása végett . . .

Terringette, ha már az egyiknek meg kell halni, nem szeretném, ha az a vád terhelné a lelkiismeretemet, hogy nem tartottam be a formákat.

Az ebédlő-asztal vendégeiből hamarosan megalakitották a fegyverbizottságot, amely nyomban összeült tanácskozásra.

Ezalatt a két ellenfél szabály szerint távol tartózkodott egymástól. Boldizsár három pint bor társaságában visszavonult a szobájába. Elemér lovag pedig gitárjával Katalin ablaka alá ment és fölénekelte hozzá a „János vitéz" ős-motivumait . . .

II. fejezet. — Amelyben két hősünknek hadierélyek csillogtatására nyilik alkalma.

A fegyver-biróság, rövid három órai tanácskozás után meghozta határozatát, amelyet Márton lovag hirdetett ki a két ellenfél között. A nagy czinteremben gyültek össze az urak, mig Katalin az ajtó mögött a kulcslyuk előtt foglalt helyet. Márton lovag föllépett a baldachinos emelvényre és a következő beszédet intézte a két ifju lovaghoz:

— Fiaim! ifju lovagok! A fegyverbiróság méltányolta a komoly okot, amely benneteket páros viadalra, végső leszámolásra késztet. — Ám azt egyrészt fájdalmasnak, másrészt fölöslegesnek tartotta, hogy két deli, nagyratermett levente gyilkolja egymást. A fegyver-biróság ennél sokkal szebb, sokkal dicsőbb diadalt jelölt ki számotokra. Ugyanis előőrseim most jelezték, hogy az ellenség erre fog elvonulni a Vág-völgyén Csehországból. Ez az ellenség Salamon, a budai izraelita, aki nagy mennyiségü selyem és brokát-készletet szállit Budára és aki a multak tapasztalatain okulva, elég vakmerő volt társzekereit zsoldos katonákkal megerősiteni. Az ellenség tehát itt van, fiaim, a harcznak dicső hajnala mosolyog reánk és itt az alkalom, hogy vitás kérdésetek a legnemesebb versengésben döntődjék el. Föl fiaim, a csatára! És aki bátrabb lesz, aki a harcz halhatatlan erélyeiben ragyogóbb, — azé lesz Katalin leányom, Isten engem ugy segéljen!

Leirhatatlan hatást keltett e szónoklat. A daliák szemében vitézi láng gyuladt ki és a két ifju arcza nemes becsvágytól égett.

— Első leszek! — mondta Boldizsár lovag.

— Reszkess Salamon, vén izraelita! — mondta Elemér lovag.

A csata Márton lovag hadai és a Salamon társzekerei között meg is történt másnap délután. E csatáról a

történelem sajátságos módon nem emlékezett meg, de a Zajghó-család történetének legragyogóbb lapjain van följegyezve emléke

Az ütközet Márton lovag fényes diadalával végződött, Salamon, a vén izraelita mindjárt az első összeütközésnél elesett és a vezér eleste demoralizálta a zsoldosokat, akik csakhamar rendetlen futásban keresték menedéket.

Elemér ugy harczolt, mint egy oroszlán, Boldizsár pedig mint egy király-tigris. Rettenthetlen hősökként haladtak a hadak élén, lelkesitően kiáltva:

— A királyért és a hazáért!

Aztán zsákmányul ejtették az összes selymeket, brokátokat, csipkéket, sőt a rettenthetetlen Boldizsár a Salamon csizmája talpában egy értékes chekk-könyvet is megtalált...

Társzekerekkel, foglyokkal meggyarapodva tértek vissza a várba Márton hadai. A vár udvarán kinzó izgalommal várakozott már Katalin, kezében egy babérkoszoruval, amelynek szalagjára sajátkezüleg himeztette be a komornájával a következő felirást:

— „*A nemesszivü győzőnek!*“

Ezt a két ifju kérő közül az egyik fogja kapni a leány kezével együtt. Jaj, de melyik? Boldizsár-e, vagy Elemér-e? Mert mi, akik a szivekbe látunk, elárulhatjuk, hogy bárha Katalin szeplőtlen erényü, sőt tudatlanságu hajadon volt, bensejében azért már volt némi véleménye arról, hogy ki volna jobb a kettő közül: Boldizsár-e, vagy Elemér.

Az izgalomtól halványan várt tehát, mig atyja az udvaron maga köré gyüjtve hadait, a zsüri döntését hirdette ki a lovag előtt:

— Fiaim, ifju lovagok! Isten dicsőségre vezérelte fegyverünket és bőségesen megjutalmazta lelkes vitézségünket. Ti, fiaim, kitüntetek a hősiességgel, amelyet a szent ügyért, mindnyájunk közös ügyéért tanusitottatok. Elemér, te a mai naptól kezdve a „*Salamon-verő*“ melléknevet kapod, te pedig Boldizsár a „*Selyem-elvevő*“ czimet... Ám ha különbséget akarnánk tenni vitézségtekben és halhatatlan érdemeitekben, — nem tudnók azt megtenni. Te is hős voltál, Boldizsár és te nem kevésbbé, Elemér. A zsüri csak azt határozhatta, hogy nincs több két ily nemes lovag a föld kerekén; egyébként a versenyt holtversenynek nyilvánitotta.

Ezek után most már a fegyverbiróság is kénytelen volt elfogadni Boldizsár előterjesztését, hogy döntsön a kard. Meg is jelölték a párviadal helyét és idejét. A viadal a várudvaron fog lefolyni holnapután délután és a fényes ünnepélyre a környék összes urai meghivatnak. Feltételek: hosszu, egyenes kard, végkimerülésig, szúrás kötelező; az ellenfelek mezitlenül lesznek. Katalin külön páholyból fogja szemlélni a viadalt.

Amikor ezt a határozatot kihirdették, Katalin fölsikoltott és ájultan alélt össze. Ám amikor föleszmélt, Boldizsár forrón sugta a fülébe:

— Győzni fogok!

És Elemér szintén szerelmesen rebegte:

— Győzni fogok!

A hold ezüstös fénynyel hintette be Zajgó vár csúcsait és rejtelmes árnyakkal népesitette be a folyosókat, erkélyeket, fülkéket.

Egy ilyen rejtelmes árnyék végig suhant a kőoszlopos folyosón és besurrant Katalin hálószobájának ajtaján. E rejtelmes árnyék Elemér volt.

Katalin már várta őt s ennek folytán meglepett sikoltással kapta össze fehér pongyolája fehér redőit. Aztán a két szerelmes egymás keblére omolt. Némi idő elteltével sirva szólott Katalin:

— Óh Elemér, éltem egyetlen virága, merészen szárnyaló sas lelkemnek egén, — hát holnap elveszitselek örökre! — Elemér elsápadt, de aztán szent ihlettel válaszolta:

— Győzni fogok!

— De Boldizsár jobban kezeli a kardot, mint te és erősebb is nálad!

Elemér ég felé emelte szemét és áhitattal rebegte:

— Isten segiteni fog!

Katalin szomoruan válaszolta:

— De Isten a párviadalokban mindig azt segiti, aki jobban tud vivni ... Óh Elemér, borongó szivemnek derengő hajnalhasadása, — nem engedem, hogy gyászos éjszakává változtassanak! Elemér is mélyen megilletődött és megrendülve hajtotta le fejét. De aztán büszkén mondta:

— De kiállok mégis ... érted! Érted? Érted!

Katalin ujból Elemér keblére borult és némi idő elteltével forrón sugta:

— Van egy mód, hogy egymáséi legyünk! Hogy boldogak legyünk!

— Hah! És mi az?

— Szökjünk meg. Egy zsákban összeszedtem előre aranyat a kincstárból és ...

Elemér méltatlankodva tiltakozott:

— Nem, nem! Gyáván megfutamodjam? Soha! ... És mennyi az az arany?

— Tizezer darab.

Elemér forró homlokához szoritotta kezét és gyöngült hangon sóhajtotta:

— És mit fog szólni Boldizsár? Mit fog szólni a társadalom? Megfognak vetni!

— Nem Elemér, ha majd észreveszik, hogy tizezer arany is eltávozott velünk, a társadalom nem fog megvetni bennünket!

... Másnap reggel sem Katalin, sem Elemér, sem a tizezer arany nem volt található a várban. — A gyáva megfutamodás óriási megbotránkozást keltett és Márton lovag kétségbeesve kiáltott föl:

— A szerencsétlen ifju örökre tönkretette magát, — diszkvalifikálva van!

Elemér azonban ilyen állapotban is hosszu életü volt. Dél-Magyarországon földet vásárolt magának és itt élt boldogan Katalinnal.

De megjegyzendő, — mert ez roppantul fontos, — hogy ezentul mindig csak mezőgazdasággal foglalkozott és soha egyetlen izraelitát sem rabolt ki. Mert azért nem volt egészen czinikus a lovag-törvények irant és jól tudta, hogy aki egyszer diszkvalifikálva van, az a lovagiasság szabályai szerint soha sem rabolhat többé.

Nagy Endre.

IPARMŰVÉSZET

A milanói kiállitás előtt. Pakolunk. Utra készen állanak a műtárgyak. Mennek-mennek idegenbe, meggyőzni a világot, hogy micsoda nagy — modern-magyar-eredeti-iparmüvészet — vagy müvészeti ipar virágzik e hazában, a szalmafellángolások fénye mellett. Megyünk Milanoba, ahol az egész világ egybegyüjti *objets d'art*-jait, ahol nagy vendégszeretettel fognak fogadni, tért, helyet szivesen nyitnak, mert várnak tőlünk valamit. Sajátságos, a külföldön hamar megérezték, hogy nálunk feldolgozatlan, ősi, hamisitatlan, népies formakincs rejtőzik. Amikor azt egyesek — ugy ahogy tudták — (de hogy tudták !) — kezdték beleaplikálni a dekorativekunstos műalkotásaikba, a külföldön menten megérezték, hogy ennek földszaga van, ennek öseredeti ize van, csak pártolni kell és ki fogja forrni magát. Minden külföldi kiállitáson a modern magyar törekvésnek volt a legnagyobb sikere. Főleg népiparunknak, — s különösen, ha egy Vaszary, egy Jámbor és Bálint, egy Krisch Aladár, egy Lakatos igazi modern szellemben éreztették, vagy ha Rippl-Rónai nagy dekorativ eredetisége nyilatkozhatott meg. Sőt helylyel-közzel a kevésbbé müvészies formákba belekényszeritett népies iz révén az iparmüvészeti társaság bazárjainak rendezőit is méltányolták. Persze vérszemet kaptak és lassanként ők lettek a kiállitások urai. Szerencsére, a milanói kiállitáson az igazi *objets d'art*-ok tervezőire is gondoltak, s pl. Rippl-Rónai régebbi müveit előszedve a muzeum depotjából, kiszellőztetik a milanói csarnokban. Helyes-e, hogy müvészeink teljesen visszavonulnak az iparmüvészeti mozgalmaktól ? Helyes, hogy másoknak engedik át a teret, ahelyett, hogy igaz szeretettel munkálkodnának a müvészi izlés terjesztésén ? Nemrég — a modern magyar müvészet jelesei előtt vetették fel a kérdést, — örömmel konstatáljuk : a lelkiismeret megszólalt. De helyesen hangsulyozták, hogy törekvéseik nem azonosak a szobaberendezők czéljaival, hogy ők a müvészies ipar alatt mást értenek, mint sallangos bécsi formát, hogy ők teremteni akarnak a magyar nép szelleméből és evégből közös akczió sürgős megindítását látták szükségesnek. Mily örömmel látjuk mi, hogyha méltó kezekbe kerülne és méltó helyen nyilatkoznék meg a nemes eszme. Méltó helye csak — a *Műcsarnokban* volna s a Társaságnak feladata, megalapitani a festői, szobrászi és épitészeti szakosztály mellett az iparmüvészetit, egyenlő jogokkal, egyenlő kötelességekkel, s e külön osztály külön zsürivel rendezné kiállitásait e czélra átengedett termében, a hol csakis a müvészi szempont uralkodnék, a hol csak igazi *objets d'art*-okat lehetne bemutatni. A legmagasabb igények folytonos hangoztatása nélkül nem lesz magyar iparmüvészet soha. — De magyar ipar sem.

Szék egy egyptomi királysirból.

Szék egy egyptomi királysirból.

Egyptomi műkincsek. A kairói muzeum számára még egyre folyik Ős-Egyptom felkutatása. A királyok völgyében most Davis M. Theodore vezetése alatt folytatott ásatások alkalmával csodálatos iparmüvészeti müremekekre bukkantak, egy régi sirban, körülbelül Kr. e. 1700-ból. E mükincseket Tii királyné szüleinek, Jua és Tiuának sirjában találták. Érintetlen állapotban állottak a sziklasir belsejében. Az egyik, mintha csak XVI. Lajos-korabeli, a másik, mintha csak hamisitatlan empirstilusban készült volna. Oly müvészi mindkettő, friss és üde vonalvezetésben, könnyedségben és előkelő hatásban. E két, ujonnan felfedezett ős-egyptomi szék a *leggyönyörübb* müalkotások közé tartozik az egész világ müvészetében.

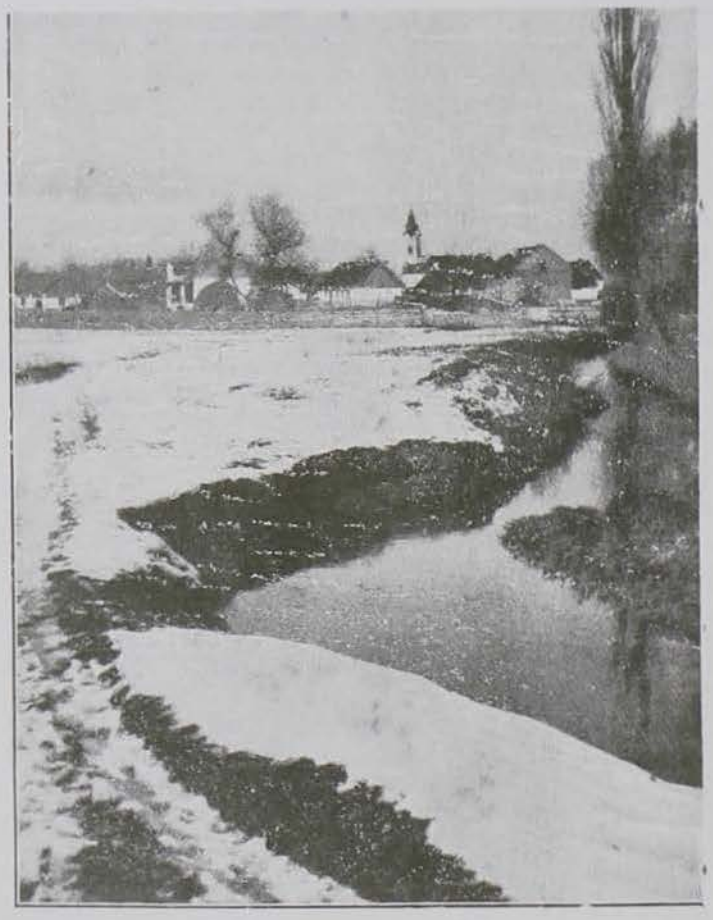

Szines reprodukczió. A magyar tájképfestészet nagy mesterét *Szinyei-Merse* Pált végre ugy fogja ösmerni a magyar közönség, a hogy megérdemli. A magyar föld szépségének nincs lelkesebb poétája Szinyeinél, a ki azonban érzéseit mindenkor a festő eszközeivel fejezte ki, már akkor, a mikor a legelső europai mesterek. *Majálisát*, melyet 1873-ban festett, 1901-ben tüntették ki a müncheni nemzetközi tárlaton, tehát frissnek, hatalmasnak, nagyszabásunak ismerték el *huszonnyolcz* évvel később is. Ez aztán az igazi siker. Hol lesz 28 év mulva sok mai nagyság? Ki dijazná meg ma Szinyei egykori ellenfele, Keleti bá'képeit? Szinyei nemcsak úttörő, de nagy müvész is. A *Könyves Kálmán r.-t.* nagy érdemet szerez a magyar közönség müizlése fejlesztése körül, a mikor pompás szines aquarellnyomásu reprodukczióban egymásután bocsátja közre nagy mesterünk alkotását. Most a *Holdtölte*, *a Pipacsos táj* s a *Reggel* jelent meg. Mindahárom a modern technika legmagasabb szinvonalán áll. Nyomon fogja követni ezt a *Majalis*, a mester nagy alkotása, a mely szintén kitünően sikerült, a mester azt is örömmel approbálta. Az egyes mülap ára igen olcsó (diszes keretben 44 korona.)

AZ AMATŐR TUDNIVALÓI

Amatör-fotografia. Itt a tavasz, — s az amatör-fotográfus örömmel siet ki a természetbe, a hol a müvészi szépnek száz faja várakozik reá. Az amatör-fotográfia utóbbi időben nálunk is gyönyörüen fejlődik. Bemutatjuk egyik kiváló amatörünknek finom izléssel felvett tájképét, a természetből mily biztos érzéssel olvasta ki a képet. Az amatör-fotografus művészete főkép ebben nyilatkozhatik meg. Érzését látjuk kifakadni, a mint oda áll a végtelen nagy természeti kép elé, hogy abból biztos érzékkel kiolvassa azt, a mi lelkét megihlette. Amit az amatőr-fotografusnak különösen figyelmébe ajánlunk az az, hogy igyekezzék nagy egységeket teremteni, harmoniákat, a melyekből *egy* alapérzés sugárzik ki. Ez adja meg az amatör-fotografiának a müvészi jelleget. A például bemutatott fölvételnek éppen ez az egységes vonalhatás, a természet-szelet vonalritmusának ez a változatossága kölcsönöz különös bájt. Kérjük is olvasóinkat, hogy müvészies felvételeikkel keressenek fel bennünket. Mi minden beküldött képről s első sorban müvészi szempontból véleményt mondunk, a különösen sikerülteket közre is adjuk.

Tóth J. amatörfelvétele.

HÁROM ÍR IRÓ.

Show, Wilde, Moore.

A modern angol irodalomban három ír játsza a főszerepet. Müveik közül: *A jelentéktelen asszony, — Az ördög czimborája, — Waters Eszter,*

Show Bernard.

(a regény melynek közlését megkezdjük) hozzánk is eljutottak.

1. *Show* Bernard-t — ösmeri már közönségünk a *Hősök* királyszinházi előadásából. *Az ördög czimboráját* a Vigszinház adja elő fokozódó érdeklődés mellett. Az ír ember komplex egyénisége nyilatkozik meg Show irásaiból. Rabja hangulatainak, melyek változnak, mint a tengerszem felszine, s érzéseinek, melyek sokkal mélyebbek, mint a minőknek látszanak. Tele van látszólagos ellentétekből, s ellentéteken keresztül fejlődik harmóniává.

Ujságiró, békeapostol. szocziálista, Ibsen-kultusz terjesztője, kritikus és drámairó volt egymásután. Pályáját ugy változtatta, izlését ugy idomitotta ideáljait ugy cserélte, mint más ember az ingét. Van valami benne Baudelaire-ből, akinek életczélja volt: *épater les bourgeois.* Mint drámairó szatirákat ir régi ideáljaira, mint kritikus pokoli szatirával fordul a maga alkotása ellen, megtagadja, amit tegnap istenitett, s rajong azért, amit holnap meg fog vetni. Az ir ember belső lázongása viharzik irásaiban.

S ebben a ritmusban nincs semmi, ami bántó, megfejthetetlen és köznapi. Csupa finom egység az egész ember. Ha Carlyle hőskultuszát kikaczagja, ha a feminizmust visszavezeti a nő ősi természetére, ha a richardi karakterben rejtett nemes indulatokat fed fel, mindezen ellentétekből wagneri melódia hangzik ki, ibseni lélekelemzés, — csakhogy egyéni megnyilatkozásban.

Az ír impresszionista, — de benyomásai mind egyesülnek lelkében, hogy egységes képpé formálódjanak. A modern kultura minden eleme benne van Show oeuvre-jében, de ezek fölött — mint nagy összekapcsoló — ott az iró lelke. Wilde is a kultura terméke, a prerafaelismussal kevert impresszionismusé, — Moore egyenesen Goncourt-Manet hive Dickens emlőin nevelkedve, — Show-t Ibsen formálta, a szocziálisz-

tikus eszmék ihlették, az angol pietismus tette szatirikussá, de ír faja, a nemzeti vonás, — mely közös benne társaival, Wilde-dal, Mooreral, ha mindegyiknél más-más árnyalatu is, — adja meg az alaptonust, ez a kulcs a lelkéhez.

Szertelen, csapongó képzelet, mélységes melancholia, finom emberszeretet, hajlam a különczködésre : olyan Show, mint egy régi vágásu ir főur, aki vadul hajszolja a vadat erdeiben, hogy aztán eltemesse magát kastélya négy fala közé, lelki gyakorlatait fanatizmussal végezve és kegyetlen dölyffel nézve le az emberiséget. Ebből a középkori írből sok van irónkban is, — ezért hóditották meg oly nehezen az angol közönséget, mely csak azt tudta méltányolni bennük ami melodráma, sziporkázó szellem, brutális képe a valóságnak vagy szertelen tulzása a részleteknek.

Pedig Show-ban titkos melódiák rezegnek, — minket éppen ez kap meg. A groteszk mosoly mögött könytől fátyolos szemeket látunk. Wildeban is sok az öngúny, Moore egész életén át az önkritikának áldozata, — s ez a nagy emberi vonás, hozza őket közelébb a szivünkhöz.

Hasztalan kaczag Show a hőskultuszon, hasztalan gunyolja a Fabianusokat, hasztalan keresi a hátborzongató hatásokat: lelkébe látunk és kiolvassuk belőle az emberiség jövőjébe vetett mély hitét, melynek hangjait az angol clown csörgősipkája nem tudja tulzajongani.

A melodráma sallang, — kell a mobnak! — a borzalmas ornamentika, — olcsó megalkuvás a londoni izléssel, — az igazság: a lappangó érzés, a szellem, a lélek, mely minden szertelensége mögött, mint finom alaphang, végig kizeng irásaiból.

2

A világkiállitás nyarán láttam Wilde Oszkárt utoljára Párisban. A Szajna partján ődöngtem, mikor ráakadtam; ott ült a Danton-szobor közelében, egy kis kávéház terraszán, abszintos poharára hajolva.

Nagyon megváltozott. A régi szépségéből alig maradt meg egyebe, mint a szemének ragyogása, az is betegesen tüzes, idegesen nyugtalan volt. A kopott eleganczia palástolt nyomorába volt burkolózva. Egész lénye néma panasz a társadalom ellen, mely részvét helyett brutális büntetéssel támadt volt reá. Nőiesen érzékeny lelke kifordult medréből, lelki egyensulya megbomlott s az abszint mérges mámorába temetkezett. Órákon át ültünk egymás mellett, némán beszélgetve, gondolatokba merülve, mint az ismeretlen vidéken utazó, akinek magára erőszakolt egykedvüsége egyetlen szórakozása. Ez hát a sokat szenvedett, beteg lelkü nagy ember, aki magán tapasztalta hires paradoxonát: a társadalom néha megbocsát a gyilkosnak, de soha az álmodozónak ?! . . .

Párisról beszélt, melyért már nem rajongott. Egyáltalán már nem tud rajongani. A Reading Gaol kiölt a szivéből minden reményt.

Ránéztem: ez hát a gyönyör hires hirdetője? Mi lett az egykori Wilde Oszkárból, akinek jelszava vala: *Pas le bonheur, mais le plaisir* s ezzel körébe vonta mindazokat, akik a szép élet hirdetésével az érzéki szépség sóvárgó szerelmesei voltak. Mint a fiatal Antinous, fiatalsága szépségében ragyogott, amikor elsőben tért meg diadalmas párisi utjából ködös hazájába, hogy magával vigye a franczia szellem mérges virágait,

Baudelaire artisztikus szatanizmusáf, Barbey d'Aurevilly illatos cinizmusát. Micsoda szép napok voltak azok!

Robert Sherard, aki legbizalmasabb barátja volt, meg akarta magyarázni ezt az életet, amely maga egy nagy

Wilde Oszkár.

paradoxon. *Privately Printed* kiadott egy életrajzot, mely baráti érintkezésük története kapcsán, fényt akart vetni Wilde Oszkár ellentmondásokban gazdag lelkére. Hogyan, *Lady Windermere legyezőjé*-nek, *A jelentéktelen asszony*-nak, *Dorian Grey arczképé*-nek szerzője és a Reading Gaol fegyencze egy személy? A szépség hirdetője és a fizikai elváltozás áldozata, a művészi kultusz főlkent papja és e szellemes paradoxonok szerzője egy ember? Mi e titok kulcsa?

Előkelő ir családból származott, apja nagy műbarát, kitűnő archeológus, anyja pedig az irek szabadságköltője volt, aki *Speranza* név alatt irta hires ódáit. Már nagyatyja is iró volt, a *Melmoth* czimü regény szerzője, Goethe és Walter Scott barátja, akinek müveiért egy Balzac és Baudelaire rajongtak.

A tehetséges ifju a legkitünőbb nevelésben részesült, az oxfordi egyetemen Ruskin legjobb tanitványa lett s már ez időben nagy feltünést keltett a Magdalen-college-ben tartott előadása az angol izlés brutális szintelenségéről, mely egyszerre a közfigyelem tárgyává tette.

Költeményeinek első gyüjteménye Swinburne, Baudelaire és Keats tanitványának mutatták, de érzékenyebb, merészebb és filozófikusabb volt mindegyiknél. Különösen prózában irt kisebb költeményei, melyek Poë hatását is éreztetik, keltettek nagy feltünést. Ide irunk egyet:

A tanitvány.

Hogy Narcissus meghalt vala, gyönyörének forrása egy serleg édes vizből egy serleg keserü könynyé változott, az Oreádok sirva jöttek ki az erdőből, hogy dalt énekeljenek a forrásnál, megvigasztalandó őt.

Mikor látták, hogy a forrás egy serleg édes vizből egy serleg keserü könynyé változott, megbontották hajuk zöld fonatát és sirtak és szóltak vala:

— Nem csodálkozunk, hogy siratod kedvesed halálát, mert ő oly szép volt.

— Hát Narcissus csakugyan szép volt? — kérdezte a forrás.

— Ki tudhatná azt jobban, mint te, — felelték az Oreádok. — Soha felénk se nézett, de téged keresett mindig és partodnál feküdt végigterülve a gyepen és tekintetét reád szegezte s vized tükrében látta a maga szépségét.

A forrás pedig igy felelt:

— Aztán... Én szerettem Narcissust, mert a mikor partomnál feküdt végigterülve a gyepen és tekintetét reám szegezte, szeme tükrében mindig csak a magam szépségét láthattam.

Ime a szerelem paradoxona. Ez volt Wilde alapigazsága: az ember lénye — szerinte — a paradox. Az ő paradox-hajhászása szellemének legfőbb terméke, a müvészetté vált hazugság, a kultura üvegházi nö-

vénye. Ez volt az, ami az angol legmagasabb társaságot is elbüvölte, társalgásának szeszélyes formái, szellemének meglepő játéka, a különösnek, a nem mindennapinak ideges keresése, a nőies lágyság, a hiu művészieskedés, a férfiatlan ellentétkeresés. Mikor megházasodott, az ő háza lett az uj angol művészvilág középpontja. Drámái, regényei mesésen jövedelmeztek; volt év, hogy kétszázezer korona jövedelme volt és fényüző hajlamainak élhetett. Egy középkori fejedelem módján, renaissance-kori öltözetben, szinte archeológiai hüséggel berendezett lakásban élt és a fiatal Rafaelt utánozva, barátai kiséretében egy napsugaras szép délelőtt Rafael kosztümjében sétált végig London legélénkebb utcáján, a Pal Mall-on, kezében napraforgóval, mely a gyönyörsóvárgás jelképe.

Mint költeményeiben, az életben is kerülte mindazt, ami a tömeg izlése volt, ami banális érzés, brutális valóság. Álomvilágban élt, képzelete csapongásait igyekezett valóra váltani. A naturalizmus igazságától a képzelet igazságához fordult. Azt irja egyhelyt *Intentions* czimű essaygyüjteményében:

„Ami valóságban megesik, a művészetre megromlott. Minden rossz költemény őszinte érzésekből fakad. Természetesnek lenni annyit jelent, mint magától értetődő lenni, ami pedig magától értetődő — művészietlen."

Máshelyt pedig:

„Ah, ne mondja nekem, hogy együttérez velem. Ha az emberek együtt éreznek velem, érzem, hogy nincsen igazam . . ."

Az ő művészi ideálja a valóságtól csak inspirációt nyert szimbolum, jelkép, melyet ha felad, megszünt művészet lenni. Az életet, a természetet is a művészet vezeti, a természet a művészet után formálódik át. Hogy érti ezt? Képzeletünkben? zt mondja:

„Honnét, ha nem az impresszionistáktól kaptuk — mi londoniak — azt a csodálatos barna ködöt, mely utczáinkon áthuzódik, a gázlámpákat beárnyékolja és házainkat hatalmas árnyékokká változtatja . . . Azt a rendkivüli változást, mely London klimájában az utolsó tiz év alatt beállott, elsősorban az impressziónista festőiskolának köszönhetjük."

Ez jó, — a klimaváltozást a festészet szülte. Ez Wilde paradoxona, noha csak annyi benne az igaz mag, hogy a művészet uj szépségideált állit fel és tud elfogadtatni s hogy azt, amit Dickens idejében rutnak, spleenszülőnek tartottak, London köde most művésziesnek tetszik, mert Whistler és a skótok megértették a benne rejlő szépet és művészi ékesszólásukkal széppé tették a tömeg szemében is. De Wilde szellemében maga a klima változott meg a művészet hatása alatt, — olyannyira hatalmasnak érezte ő a művészetet, — és ezért általánositotta azt. Narcissus forrása, mely önmagát szerette a kedvesében is.

Hogy ennek az önzésnek beteges tulzásba kellett átalakulnia, nagyon természetes. Barátai, élükön Sherarddal, féltették is őt, éppen azért, mert nagyon szerették, de Wilde elindult a lejtőn és többet nem lehetett visszatartani. Megismerkedett élete démonával a fiatal Douglas lorddal és lelke üldöző ördögei előbb megkisértették, mint Szent Antóniust a puszta sakáljai, azután megejtették, mint Pomponiust a démonikus Thais.

Az angol hipokrizis pedig pokoli boszut állott. Egy óra alatt erkölcsi halottá és koldussá tette. Regényeit elkobozták, darabjait levették a müsorról, jövedelmét lefoglalták és ő taposta két évig a száraz malmot. Iszonyu lelki krizisen ment át. Az elfinomodott eszthét belekerült a gonosztevők bandájába, a gyilkosok

és utonállók közé és megtanult imádkozni.

Büntetése kiállása után az európai társadalom bizonyára segitette volna, hogy ujra emberré legyen. Mert volt benne morális erő. Kiszabadulása reggelén két amerikai ujságiró kereste fel s nagy összegeket ajánlottak fel neki, ha megirja szenvedésének történetét. Az amerikaiak honfitársaik szenzációimádására számitottak. Wilde ezt megvetette.

— Hogy tudnak önök ily ajánlattal jönni egy gentlemanhez? — mordult rájuk.

Egy ismeretlen lady huszonnégyezer koronát küldött neki, hogy kiszabadulása után legyen mivel uj életet kezdeni. Felesége családja egy esztendőt kötött ki a megtérésre s ha a próbát kiállja, visszatérhet nejéhez és gyermekéhez. Wilde Dieppe-be ment, munkához látott, megirta a *Ballad of Reading Gaol*-ját, ezt a csodálatos történetet a gyilkos testőrről, egy lázas agyvelő lázálmát, cinikus öngúnyját, szivet marczangoló bűntudatát . . .

A kiszabott idő előtt azonban kifogyott a pénze. Wilde-t ismét elcsábitotta volt fényüző hajlama. Mindennapos munkától pedig még inkább irtózott, mint azelőtt. De Anglia hajthatatlan maradt, neve utálat, ő maga közmegvetés tárgya. Ha vendéglőben mutatkozott, az ott levő angolok tüntetőleg vonultak ki. Nem egyszer kiköptek előtte. Energiája pedig megtörött. Családja ragaszkodott a határidőhöz, élete démonja pedig egyre csábitotta. És ő engedett. Elment Nápolyba, a fiatal lord Douglashoz ujra. De e hirre a lordot kitagadta szigoru atyja és Wilde koldusszegényen, elhagyatva, megvetve állott a világon egymagán. Párisba ment, ahol névtelen munkákkal tengette életét, az abszint mámorába temetkezett, mignem a gyilkos méreg megkönyörült rajta.

A világkiállitás nyarán láttam őt utoljára. Ott ült a kávéház terraszán, abszintos poharára hajolva. És némán beszélt szenvedéseiről! Az ötödik pohárnál már lázas álomképek üldözték. És ő hörpintgette egyre az abszintos poharát, csak a tizediknél ragyogott fel a szeme gyilkos tüzben. Akkor már feledte élete paradoxonát, már exaltált képzeletében csapongott s boldog mosolylyal tántorgott tovább.

— Fizesse ki az abszintjaimat, — babogta, aztán eltünt . . .

3. *Moore* György — a harmadik ir — az angol irodalom finom impresszionistája, a Manet-Whistler-Wilde kör műkritikusa és regényirója egyszemélyben. Regényét, amelynek közlését most megkezdjük, a modern angol irodalom immár klasszikusnak tekinti.

Eleinte a festői pályára készült s Párisban Manet-Degas társaságában megösmerkedett az uj festői problémákkal. De önkritikája gyilkos erejével elpusztitotta müvészi ideáljait. Ugy érezte, hogy a festői képzelet néki nem adatott. Visszatért Londonba, ahol ujságirónak állott be. Keresztül-kasul járta Londont s tollat fogott a festészet védelmére. *Modern Painting* cimü könyve Whistler és Manet glorifikálása. Reporter korában gyüjtötte az anyagot *Waters Esztther*-jéhez. Ezekből az elemekből alakult ki irói egyénisége: az impresszionista irók és müvészek elve alapján komponálta azt, amit őszinte szemmel, fogékony szivvel megfigyelt.

Bejárta Londont keresztül-kasul, hogy ez ismeretei alapján megirhassa — a cselédleány történetét.

Csak nemrég olvastuk *Egerton* György egyik regényében, *az Isten malmá*-ban a következő sorokat:

— „Szabad tudnom, hogy melyik ujabb regényt, amely a mai kor erkölcsi állapotát festi, tart ön maradandó értékünek?

— Ez nehéz dió! Bizonyos szempontból Waters Eszthert.

Moor György.
Manet eddig ismeretlen festménye után.

— Sohsem hallottam a hirét. Ki a szerzője?

— Egy ir, Moore a neve.

— Ó, — kiált fel a tanácsosné diadalmasan, — tudom már! Ő irta a *Take back the Virgin Page*-t is, ugy-e?

Mary nem tudta elfojtani nevetését.

— Azt hiszem ön téved. Bizonyára Moore Tommyt gondolja. Az a Moore, akiről én beszélek, György."

Ez a Waters Eszther egy londoni szinezetü cselédregény, a legmüvészibb impresszionista stilusban irva. Aki a Goncourt testvérekre gondol, Daudet-ra, a legfinomabb Maupassantra, annak lehet csak fogalma Moore-ról. De nem egészen. Mert Moore nem tagadhatja meg faját. Most a költői nyelv legmagasabb régióiba emelkedik, majd leszáll a mindennapi társalgás közönséges prózájába, a londoni dialektus nyelvén beszéltetve alakjait. bámulatos hüséggel. Szereti halmozni a ritka jelzőket s felhasználja a modern franczia teknikusok minden fogását, hogy amellett balzacierővel karaktereket adjon s belemarkoljon az életbe, amely a puritánokra persze elrettentő hatással volt.

Amikor tiz évvel ezelőtt megjelent, a felháborodás viharát idézte elő, a nagy kölcsönkönyvtárak kivették a forgalomból, — szakasztott ugy, mint a hogy Wilde müveivel tettek.

De az irodalom megmentette, — hivei felnyitották a közönség szemét, megmagyarázták neki, hogy amit erkölcstelennek tart, az mély vallásosság, hogy nem a prüderiának van igaza, hanem a költő mély érzésének, s hogy *Wathers Eszter* sorsában nagy költői igazság rejlik.

Ma már — látjuk — Moore könyvét megértik az angolok is. Örvendünk, hogy bemutathatjuk olvasóinknak.

Wilde izlése lényegesen eltért az enyémtől. Szerette a pompát, a szalon és müterem alkották birodalmát, én pedig ugyszólván az utczán élő ember vagyok, aki képtelen a szalonélet nyügét és a tartalmatlan mütermi fecsegéseket elszenvedni. Wilde keresvekereste, hajhászta a gyönyört, szórakozást, mig előttem a szórakozás minden czéltalan művelet közül a legunalmasabb, nemtekintve persze néhány kivételes esetre.

Show.

KIS KIÁLLITÁSOK

Szablya-Frischhof és iskolája. *Szablya* Ferencz Hollósy-tanitvány, s müveivel néhanapján találkoztunk a *Mücsarnok* és a *Nemzeti Szalon* tárlatain. Nagybányán tanult ő is s a Hollósy-iskola felbomlásával társai ő köré csoportosultak. A fiatal festő azután a fővárosban is iskolát tartott s a maga és tanitványai müveiből kiállitást rendezett a Philantia termeiben. Szablya Ferencz köré egypár igen tehetséges fiatal müvész csoportosult, a kik a látás és az előadás minden közössége mellett szorgalmasan dolgoznak a maguk egyénisége kialakitásán. Nem annyira iskola ez, mint inkább együttes haladás közös czélok felé. Benkhard, Gölöncsér, Kedvek, Lévy Róbert mind többékevésbé Szablya szemével látja még a világot, de közös bennök az a nagy energia, a mivel a világot jól és határozott szines megjelenésében akarják látni. Szigoru rajzkulturán mentek keresztül, rajzaik a formák gondos megfigyelését, részletező elemzését és egységes összefoglalását egyként mutatják. Szinfelfogásukban a nagybányai mesterekhez állanak legközelebb, Ferenczy, Grünwald, Thorma széles foltlátására törekszenek, a szinek éles felrakásában, a formák szintétikus egybefoglalásában nyilatkozik meg kolorisztikus érzékük, kevés ügyet vetve a féltónusok finom átmeneteire, a finom egybehangolásokra, a tónuslátás rejtelmeire. Igenis pozitivek, igenis részletezők. Ez iskolának nagyon egészséges s örömmel látjuk, hogy ebben eltérnek a Hollósy-iskola dogmáitól, ismereteket, biztos benyomásokat gyüjtenek és ebben a vezérük Szablya Ferencz a legkiválóbb. Az iskolának igen sok hölgytagja van, első sorban Sz. *Lohwag* Ernesztin asszony, a kinek egy balatoni képén nőiesen finom a sárga szalmakalap összehangolása a lilaszinü bluzzal, s báró *Pongrácz* Klarissza kisasszony, a ki több mint mükedvelő, — önarczképén a texturás részletek tónusfinomsága megkapó — s *Anarássy* Ilona grófnő egy kistájképén figyelemre méltó az ecsetkezelés merészsége. A kis termekben akttanulmányokat találunk, mind komoly jelei az iskola igaz müvészi törekvéseinek.

A Szablya-Frischhof kiállitás. Tervezte Lakatos Artur.

Szenes Fülöp műtermében. Szenes Fülöp, mielőtt elindult volna Párisba, Londonba, friss művészeti benyomásokért, a mütermében felgyülemlett vázlat-, rajz- és tanulmány-anyagból kiállitást rendezett. A kik érdeklődtek a művész mühelytitkai iránt, itt igazán meglepően érdekes anyagot találtak. Szin és rajzvázlatai révén bepillanthattunk Szenes Fülöp lelkébe, a kit a kolorisztikus problémák izgatnak első sorban. A plein-air tanulmányok mellett karakterstudiumokkal, az egységes tónuslátás keresése mellett finom gobelin-hatásokkal találkoztunk. Meg akarta ismerni az anyagát, a szénrajz, a vörös krétarajz, a pasztell és az olaj minden furfangjával megpróbálkozott. Most a kifejezés erejét, majd a szinek tüzét kereste. Itt képhatást akart elérni, hatásos kompoziczióra törekedett, amott egyszerüen a mozdulat érdekessége, vagy a szinek finom összehangolása izgatta. Nem egyszer megkapó közvetlen hatásokat ért el, közvetlenebbeket, mint kész dolgaiban, melyeknél sokszor a vázlatban rejlő intenciókat nem tudta tökéletesen kihozni. De Szenes nem tartozik a csüggedő természetek közé. Önbizalma az ereje. Őt mások sikere csak fokozott munkára sarkalja. Nincs benne semmi Feuerbach exaltált lelkéből, a ki Boecklin mütermében hazajövet, kétségbeesve tördelte kezét és siratta vesztett éveit. Ellenkezőleg, Szenes ki akarja küzdeni önmagával szemben a sikert, neki fáj a megalkuvás, melybe a környezet gyakran belesodorja, a mi ellen kézzel-lábbal tiltakozik. Most is ilyen tiltakozás, müvészi ereje fejlesztését sóvárgó vágyakozása vezeti külföldre, hogy ott, az igazán müvészi környezetben egészen müvészi ideáljainak élhessen, mint akkor, a ritka perczekben, a mikor kis vázlatain dolgozva, a szüz természettől kérte az ihletet.

Születnek olykor . . .

Születnek olykor szent balsors sötétjén
Óriás lelkek . . . csupa láng, mesés fény . . .
Csoda álmokat valóvá teremtve,
Ragyogást szórnak ők minden szivekbe.

Hódoltok nékik, rózsát, babért szórva . . .
De mit ér nekik a babér, a rózsa?
Dal, kép, szobor, rim nyomán csupa mély seb:
A szív mindég egy álommal szegényebb.

Óh ne mondjátok, hogy isten kegyeltje,
Kinek így pusztul váltig szive, lelke;
S csak úgy boldog, ha ráborul a sirhant,
Mikor még legszebb álma el nem illant.

TELEKES BÉLA.

Gyönyörü lovagkor. Igazi tipografiai müremek megjelenését jelenthetjük. *Nagy* Endre groteszk humora és *Márk* Lajos müvészete a karikatura teremtésben egyesült abban a müvészies kiállitásu kötetben, melyet a *Globus* nyomda nagy ambicióval állitott ki. Közöljük belőle mutatványként az egyik elbeszélést, Márk rajzával és beható méltatására még visszatérünk.

▽△✓

Versek. *Telekes* Béla e szerény czimmel adta ki legujabb kötetét. Voltaképen egy marék költemény, telve sejtelmes melancholiával, finom iróniával és erős érzéssel. Egyik lapját mutatványul kiszakitottuk.

Bari bibornoknak volt Vercelliben egy kórháza, a melyet az ingyenélők megrohantak. Mikor a bibornok már megsokalta a kifosztogatást, megbizta szolgáját Petrillot, hogy tisztitsa meg a léhütöktől a kórházat.

Petrillo orvosnak öltözködött és elment Vercellibe, a kórházba. A betegek és a tettetők egyformán köréje sereglettek.

— Valóban, itt sok a nagy beteg, — mondotta Petrillo. De mindegyiktöket meggyógyitom egyiktök husával. Holnap egyet közületek megölök, darabokra vágok, felapritom és beadom nektek orvosságul.

A léhütők, a tettetők, az ingyenélők erre világnak futottak.

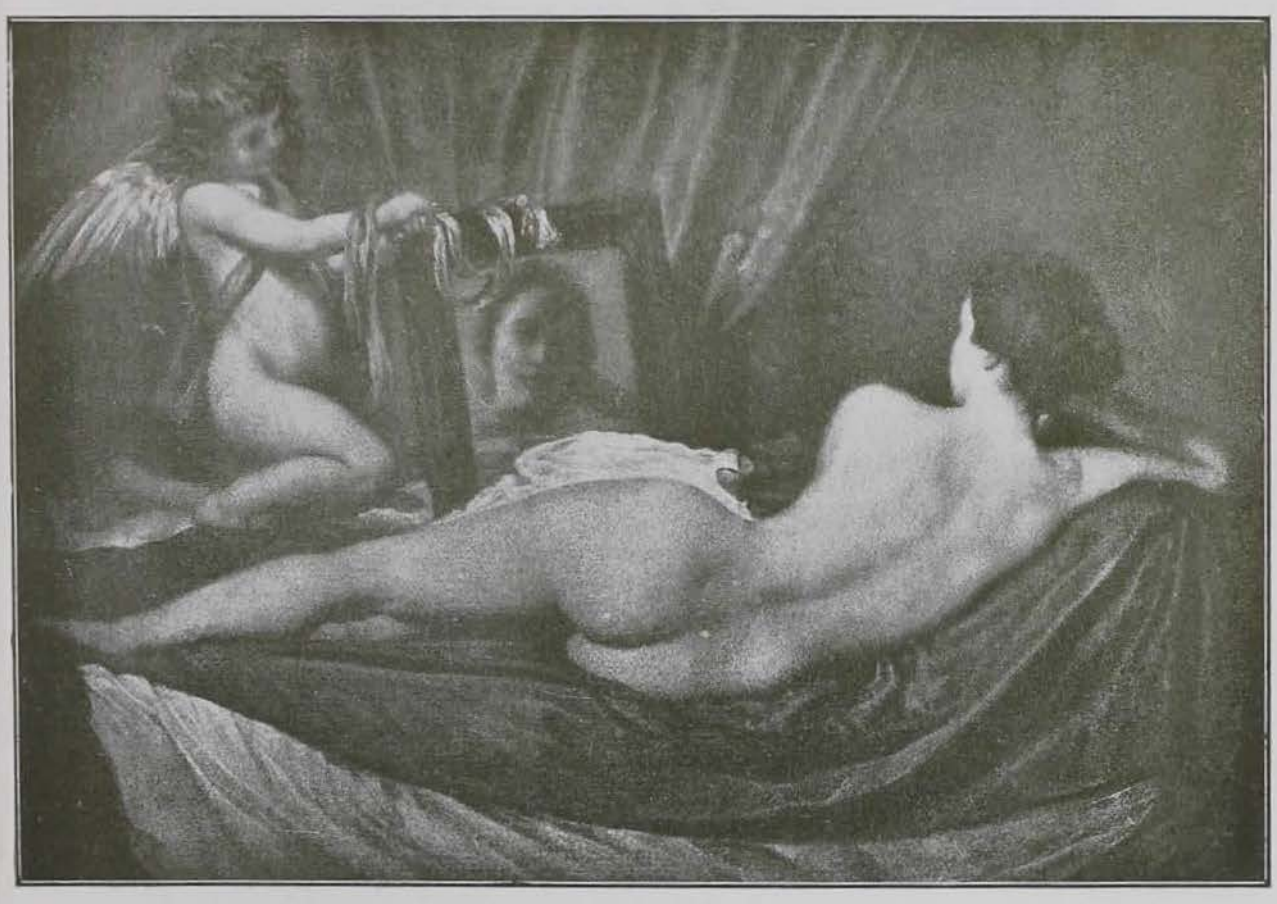
Poggio, Facezie, 1403.

INNEN-ONNAN

Velasquez Vénusát közöljük, a mesternek azt a müvét, a melyet eddig Rokebyben, egy angol főnemes vidéki kastélyában rejtegettek s a hatalmas alkotásban csak kivételesen gyönyörködhetett földi halandó. (Itt aztán felvetjük a kérdést: jogos ez? A nagy müalkotások elrejtése nem visszaélés-e az emberiség jogaival?) Most azonban a kép, melyet a londoni szállodatulajdonosok óriási áron megvásároltak, a National Gallerybe került. (Micsoda okos emberek ezek a londoni szállodások! Hogy fog sietni minden müvészet iránt érdeklődő Londonba, s hogy vissza fogják nyerni a kép árát!) Maga a kép a mester egyik legérdekesebb alkotása, a melyet — mint azt Beruete, a legkiválóbb spanyol Velasquez-kutató megállapitotta — a király rendelt meg és Luis Mendez de Haronak ajándékozott, onnét Peace herczeghez s végül angol tulajdonba került. Velasqueznek ez az egyetlen Vénusa, melyet Tiziano inspirálására festett, de mennyire nincs benne semmi Tiziano buja Vénusából, mily finom, karcsu, gyöngéd e szüzies, tiszta test. Az angol mübirálók, a kik eredetijét is látták, a testszin gyöngéd, harmatos üdeségét is dicsérik.

Müvészet az iparban. Az iparjogvédő egyesület *Ballai* Lajos min. tanácsos inicziativájára szakosztályt alakitott, amely az ipari tárgyak minden ágába a müvészi szempontok bevitelét fogja propagálni. A védőjegyek, ételsorok, plakátok, ex libriseк, körlevelek, levélpapirok stb mind magyar müvészek izlésének termékei legyenek: ime a czél, melyet a szakosztály maga elé tüzött. Elnökké *Edelsheim-Gyulai* Lipót bárót, ki maga is tehetséges festő, választották meg.

A szakosztály eredményeit mi készséggel fogjuk ismertetni.

Velasquez Vénusa. *Most a londoni National Gallery-ben.*

Az érem kultusza örvendetesen terjedni kezd. A tavaszi kiállításon is találunk Mestertől, Szirmaitól s jelesen Berántól finom plaketteket. Tavaly éremkedvelők egyesülete is alakult, 150 taggal, s a szám

Mester: Liszt. *A tavaszi kiállításból.*

betelt, most már csak pártoló tagokat vesznek fel. Erre való tekintettel megindult egy mozgalom, hogy megalapitsuk az *Érembarátok egyesületét*, hasonlókép 150 taggal.

»Az intimus müvészetek közé szokás sorozni az érem- és plakett-müvészetet, mert a müvész főként finomságok visszaadására törekszik bennök és mivel müködése területének méretei megszabottak. A megkötöttség azonban egyoldalu: éppen csak a méretekre szoritkozik. Az érem adott méretein belül, mint egy kis világban, egész müvészegyéniségek elférnek. És minden érem vagy plakett, ha müvész keze alól került ki, épp olyan beszédes mütárgy, épp oly összefoglalt kifejezése készitője egyéniségének mint akár a legszertelenebb méretü szoborcsoport.

Az érem, a plakett mütárgy; multja épp ugy visszatükrözi alkotójuk és keletkezésük korának egyéniségét, mint a festővagy szobrászmüvészet multja. Az egyes müvészek ez egyéniségén tul annak a kornak jellemvonásai is megállapithatók rajtuk, a melyben alkotójuk élt. A legrégibb görög és római érmek csak ugy jellemzik korukat, mint a legrégibb görög és római szobrok. Pisano, Carodosso, Matteo de Pasti, Sperandeus, Antonio Pollajuolo stb., az olasz renaissance éremvésző mesterei nemcsak a maguk egyéniségét örökitették meg érmeikben, hanem korukét is.

Az érem és plakett kulturhistóriai emlék. Megőrzi az utókor számára történeti alakok külsejét s ezen belül kifejezi koruk egyéniségét. A modern érem- és plakettmüvészet franczia befolyás alatt fejlődött a 19-ik század elején; Denon, Andrieux, Dupré és Oudiné az igazi megallapitói. Később Dupui, Chaplain, Roty, Charpentier, Vernon, Heller, Peter, Legastellois, Rivet, Yencesse, stb. eddig el nem ért tökélyre emelik a müfajt.

És megindul az egész világon az érem- és plakett-müvészet, a németek közt, s nálunk is, a hol *Beck* Ö. Fülöp és *Telcs* Ede a mesterei. Az éremkedvelők egylete az idén Beck plakettjét, jövőre Telcsét osztja ki a tagok közt. A megalakulandó uj egylet tehát az idén *Beck* Ö. Fülöp plakettjét adhathaja *évi 12 korona tagsági dij fejében*. Eddig tagokul a következők jelentkeztek: Telcs Ede, Gergely István, Iván Ede. Pravotinszky Lajos, Polgár Márton, Lechner Ödön, Endrey Sándor, Faragó Géza, Gerecze Péter dr., Ritter Ignácz, Sasváry József, Balassa József dr., Ligeti Miklós, Guttmann Géza, Brünauer Emma, Quittner Zsigmond, Stark Izidor, Fejér Lajos, Hochmann József, Jónás Dávid, Böhm Henrik, Róth Manó, Molnár Béla, Seidner Miklós, Wertheim Pál, ifj. Mild Gyula, Pais Elek, Bálint Zoltán, Jámbor Lajos, Loránt Dezső, Lázár Béla, gróf Teleky Sándor, Gohl Ödön, Csányi Károly, dr. Pákozdi Károly, Sziklay Jenő, Sternád Béla, dr. Baumgarten Nándor, dr. Neumann Miksa, Kilényi Hugó. Jelentkezni lehet a szerkesztőségben. Az alakulás husvét után fog megtörténni.

Az aracsi rom. *Gerecze dr. felvétele.*

Aracsi romok. Torontál megye aranykalásztól rengő rónaságán, hol e festői romok állanak, erős, terjedelmes város állott, melynek még neve is elenyészett s csak ujabb időben vette fel egy idegen nevü szomszéd község. A XII. században már állnia kellett itt e tiszta román stilusban épült remek három hajos téglatemplomnak, mert kivéve tornyát, minden izében a legtisztább félkörives alkotás. Tornya — Henszlmann állításával szemben — világosan későbbi, XIII. századi toldalék. Igen nevezetes domborművet ásott ki e sorok irója a templom zárdaudvarán, hol az a dombormü lefordított lappal járdakőnek volt alkalmazva. Egy esküre emelt kezü szakállas pap, két süveges alak feje, egytornyu templom, s kiterjesztett szárnyu sas és felkantározott ló látható a IX—X. századbeli domborműven, amely arra mutat, hogy e helyen már a magyar kereszténység előtt is templom állhatott. Az aracsi romok hazánk legszebb épitőművészeti alkotásai közül maradtak fenn s ma is a legfestőibb romok egyike. Alig száz évvel ezelőtt még épen állt a templom, de a vihar ledöntötte falait s anyagát sok ideig szabadon hordták szerte szét, mig a megye őrizet alá nem vette. Pompás művészi részletei: három keleti oltár fülkéje, egy főfala diszes pillér fejezeteivel, nyugati homlokfala egykori diszes rózsa ablakának maradványaival; a faragványos vállkövekről kiinduló keresztboltozatok nyomaival stb. ma is meglehetős épek.

Végtelen kár, hogy ennek és hasonló romban heverő remek romjainknak szakszerü leirása és fölvételei ma is megjelenésre várnak. (*Gerecze Péter.*)

Csoportkiállitások. A *Nemzeti Szalon*ban érdekes kiállitásokat terveznek. *Ferenczy* Károly alelnök tervezi ugyanis olyan kiállitások rendezését, amelyeken müvészeknek csak az általa meghivott müvei vehetnek részt. Ilykép a kiállitás elvesztené vásári jellegét; nem tél-tul felaggatott, hanem tudatos izlés által összeválogatott müvek adnák meg a harmonikus hatást. Az ilyen kiállitás izlésfejlesztő ereje kétségen kivüli.

KÖZGAZDASÁG.

A Magyar Agrár- és Járadékbank Részvénytársaság a minap tartotta X. évi rendes közgyülését madarasi Beck Nándor udvari tanácsos elnöklete alatt. amelyen 32 részvényes 29.460 szavazattal volt jelen. Elnök a jegyzőkönyv vezetésével Fellner Frigyes dr. vezértitkárt bizta meg, a jegyzőkönyv hitelesitésére pedig Herzog Mór Lipót báró és Mandel Gyula részvényeseket kérte fel. Ezután előterjesztetett az igazgatóság jelentése. A közgyülés a jelentést tudomásul véve, a felmentvényt ugy az igazgatóságnak, mint a felügyelő-bizottságnak megadta és elhatározta, hogy az 1,788.163 korona 10 fillér tiszta nyereségből 1,200.000 korona, vagyis 5 százalék, tehát részvényenkint 20 korona osztalék fizettessék ki és ezen összegnek, valamint a mult évről áthozott nyereségnek levonása után még fenmaradó 384.488 kor. 83 fillér tiszta nyereségből 20 százalék, vagyis 76.897 korona 77 fillér, mint alapszabályszerüleg megengedett legmagasabb javadalmazási hányada tartalékalaphoz csatoltassék és az igazgatóság alapszabályszerü jutalékának 38.448 korona 88 fillér összegben való levonása után még fenmaradó 472.816 kor. 45 fillérből a külön tartalékalap számára 20.000 korona utaltassék át és az ezután fenmaradó 252.816 korona 55 fillér uj számlára vitessék át. A szelvények f. évi április hó 1-től kezdve az intézet pénztáránál, a Magyar Jelzálog-Hitelbanknál, a Magyar Leszámitoló- és Pénzváltóbanknál Budapesten, vagy az Unió-Banknál Bécsben fizettetnek ki. Végül a közgyülés, tekintettel arra, hogy a felügyelő-bizottsági tagok megbizatása az alapszabályok értelmében lejárt, a felügyelő-bizottságba három évre megválasztotta Kun Ákost, Kemény Ákos bárót, Tolnai Arnoldot és Ullmann Pál dr.-t. A közgyülés madarasi Beck Nándor elnöknek, Barta Arnold vezérigazgatónak, buzgó és sikeres müködésükért jegyzőkönyvi köszönetet szavazott. A közgyülést követő igazgatósági ülésen madarasi Beck Nándor elnökké és Bujanovics Sándor elnökhelyettessé ujból megválasztatott. Az ügyvivő igazgatóságba Barta Arnold, madarasi Beck Nándor, Bujanovics Sándor, nagyenyedi Enyedy Béni és csetei Herzog Péter báró küldettek ki. Fellner Frigyes dr. vezértitkár igazgató-helyettessé neveztetett ki. Tedesco Armin főhivatalnoknak a czégvezetői jogosultság adományoztatott.

Az Angol-Osztrák bank közgyülése. Az Angol-Osztrák Bank márczius 27-én tartotta Bécsben évi közgyülését. A gyülés hozzájárult ahhoz, hogy a mérlegben kimutatott 3,683.683·18 korona összegből 1,250.000 korona kihasittassék és a fenmaradt 2,436.683·13 kor. állapittassék meg 1905. évi nyereségként. Továbbá elhatározták hogy részvényenkint 12 korona osztalékot fizetnek és a fenmaradó 33.683·15 koronát uj számlára viszik át. A gyülés ezután hozzájárult ahhoz az inditványhoz, hogy a részvénytőkét 48 millió koronáról 60 millióra emeljék fel, még pedig akként, hogy 50.000 darab uj, teljesen befizetett 240 koronás részvényt bocsájtanak ki. De majd csak akkor, ha azt az igazgatóság jónak fogja látni.

A III. kerületi Takarékpénztár r. t márczius 18-án tartotta meg évi közgyülését Mezei Mór dr. elnöklete mellett. Az igazgatóság a következő előterjesztett mérleget elfogadta és ugy az igazgatóságnak, valamint a felügyelő-bizottságnak a felmentvényt minden irányban megadta. — Mérlegszámla. Vagyon: Pénzkészlet 46.640·91 korona, váltószámla 2,985,291·42 kor., jelzálogilag fedezett követelések és különféle adósok 718.853·66 kor., ingatlan vételhátralék 88.000 kor., ingatlanok számlája 100.220·13 kor., különféle értékek és értékpapirok 27.078·81 kor. üzleti berendezés 4500 korona, összesen 3,970.582·93 korona. — Teher: Részvénytőke 198.400 kor., ujabb kibocsájtás 151.600 kor., teljes részvénytőke 350.000 kor., rendes tartalék 10.000 korona, külön tartalék 30.000 korona, tartalékbetétek 2,712.406·27 kor., különféle hitelezők 818.257·55 kor., fel nem vett osztalék 630 kor., átmeneti kamat és tételek 19.138·60 kor., egyenleg mint nyereség a 198.400 kor. régi részvénytőke után 30.150·51 kor., összesen 3,970.582·93 korona.

MTA AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

Szines műmellékletünk.

E havi számunk szines műmellékletére felhivjuk az olvasó méltányló érdeklődését.

CSÓK István szinekben gazdag festményét reprodukáltattuk HERBST műintézetében, a mely, mint olvasóink láthatják beigazolta, hogy e téren is lehet elsőrangu munkát produkálni.

H. J., Nagyvárad. Fényképfelvételei közül egyet, a mely finom tonusérzékkel adja vissza a holdfény hatását, közölni fogjuk.

R. K., Budapest. Igaza van, a városliget áprilisban különösen szép, — telve a legérdekesebb levegőhatással. Müvészeink nem igen veszik figyelembe. Kár, — amatőrfotográfusainkra itt uttörő munka várakozik.

B. M., Budapest. Szép költeményét vettük és közölni is fogjuk.

M. J. Budapest. Az, hogy kezdő iró, nem tenne semmit. A tehetségnek mi szivesen nyitunk tért. De ez a költeménye éppen ezt a tehetséget nem árulja el, ellenben a fiatalságát nagy mértékben.

P. A. Budapest. Fogadja szép leveléért hálás köszönetünket. Megőrizzük kellemes emlékeink között.

W. E. Székesfehérvár. Beck Ö. Fülöppel beszéltünk s amennyiben fölös példánynyal rendelkezik szép Gyulai-plakettjéből szolgálni fog.

Több levélre a jövő számban.

Felelős szerkesztő:
LÓRÁNT DEZSŐ.

A művészeti részt szerkeszti:
LÁZÁR BÉLA.

Köhögés, rekedtség és hurut ellen nincs jobb a Réthy-féle pemetefű-cukorkánál!

Vásárlásoknál azonban vigyázzunk és **határozottan Réthy-félét kérjünk,** mivel sok haszontalan utánzata van.

Dr. Gölis-féle emésztő-por.

(1857 óta kereskedelmi cikk.)

Étrendi szer, kitünő hatása van a különösen nehezen emészthető ételek föloldására, valamint az általános emésztésre és így a test táplálására és erősítésére is. Naponta kétszer használva, evés után egy kávéskanálnyit téve a nyelvre s a szokásos itallal leöblítve, kedvező befolyást gyakorol a hiányos emésztés következtében föllépő jelenségeknél, minők: **gyomorégés, nyálkaképződés, székrekedés, aranyeres bántalmak, altesti pangás** stb.

Ásványvíz-gyógymódnál mintelő-vagyutókura, vagy egyidejüleg a gyógymóddal kitünő hatást fejt ki.

Minden doboznak dr. Gölis pecsétjével és a bejegyzett védjegygyel kell lezárva lenni s mindenkor határozottan dr. Gölis-féle emésztő-por kérendő a vétel alkalmával.

Egy nagy doboz ára 2 K. 52 fillér, egy kis doboz ára 1 K. 68 fillér

Dr. Gölis-féle egyetemes emésztő-por központi szétküldése:

Bécs, I., Stefansplatz 6. (Zwettlhof.

Főraktár:

Török József gyógyszertara BUDAPEST, Király-utca 12. és Andrássy-ut 26. szám.

Dr. Lengiel Fr.-féle **NYIRFA-BALZSAM**

Tavaszszal a nyirfából kifolyó nedvet már az őskorban ismerték a nők, mint kitünő szert, sokféle bőrbaj ellen. Szakszerüleg választott anyagok és bevált eljárás által sikerült ezen növényi anyagból oly mesterséges balzsamot előállitani, a melynek hatását a bőrre határozottan csodásnak lehet nevezni. Lassu lehámlás által a bőr megujul, mely azután minden kiütéstől, szeplőtől, foltoktól, vörösségtől stb. menten mutatkozik. Rancok és himlőhelyek lassankint teljesen elsimulnak. Az arcszin üde és jól színezett lesz. **I korsó ára 3 korona.** Dr. Lengiel benzoé-szappana lényegesen elősegiti a hatást. Darab ára I korona 20 fillér és 70 fillér.

Főraktár Magyarország részére:

Török József gyógyszertára

Budapest, Király-utca 12. szám

és Andrássy-ut 29. szám.

A már 53 év óta dicséretreméltólag ismert, s a 71012. sz. Bm. leirat követelményeinek teljesen megfelelő

UJ-VUKOVÁRI

arctisztitó kenőcs

szeplő, himlőhely, sömör, májfoltok, fakadékok, forrósági pörsenések, orrvörösségek és minden egyéb arcvirágzások ellen, valamint az uj-vukovári

bőrszépitő szappan

mely az arckenőcscsel a használati utasitás szerint alkalmazva, még korosabb egyéneknek is virulò és fiatal kinézést kölcsönöz.

Egy nagy tégely ára kor. **60** fill., kisebb **1** kor., szappan **1** kor. Utánzásoktól óvakodjunk! Csak **Krajcsovics** által **Vukováron** készitett kenőcs valódi. — Minden tégelyen **Krajcsovics**, a készitő arcképe látható.

Föraktár: Budapest, Király-u. 12., és Andrássy-ut 26. Török József gyógyszertára.

3 NAP

alatt minden kéz bársonysimává és hófehérré lesz

dr. Kovács kézpaszta

által, — ára 1 K 20 fill.

Mindenütt kapható V. gyógytár, VI. Gyár-utca 17. Kivánatra „toilette titkok" ingyen és bérmentve.

LUSER L.-féle TOURISTA-TAPASZ.

Biztosan és gyorsan ható szer tyukszem, szemölcs és a talp, valamint a sarok bőrkeményedései, továbbá mindennemü bőrelszarusodás ellen. A hatásért jótállás vállaltatik.

E tapasz csak egy nagyságban létezik és pedig darkint 1.20 kor.

Mindig határozottan LUSER-féle tourista-tapasz kérendő.

Központ szétküldési raktár

Schwenkl L. gyógyszertára, Meidling-Bécs.

Csak akkor valódi, ha minden használati utasitás és minden tapasz a mellettes védjeggyel és aláirással el van látva, azért is erre ügyelni kell.

Magyarországi föraktár

Török József gyógysz. Budapest

Király u 12 · Andrássy-ut 26.

1 doboz ára 1.20 K., vidékre 1.65 K., előzetes beküldése mellett bérm.

Francia folyékony hajfestőszer (Chromatique Parisien) ::

melylyel minden hajat tetszés szerint 10 perc alatt állandóan megfesthetni feketére, barnára vagy szőkére. Tulajdonságai: a szin állandó s a természetes szintől meg nem különböztethető, alkalmazása egyszerü. **Ára 4 kor.** A használathoz szükséges csészék, kefék stb. **1.20 korona.** ◙ Föraktár **Budapesten:**

Török József gyógyszertára Király-u. 12. és Andrássy-ut 26.

Fogak

szájpadlás és gyökér eltavolitása nélkül 3 koronától feljebb. Az általunk készitett és a párisi fogorvosi akadémia kiállitasán aranyéremmel és a diszkereszttel kitüntetett fogak nagyon könnyen megszokhatók és beszédnél semmiféle nehézséget nem okoznak. Vidéki megrendelések 12 óra alatt elkészittetnek csakis a FOGORVOSI INTÉZETBEN

Budapest, Erzsébet-körut 50. sz.

a Royal-szállóval szemben. — Fogorvos: **LŐFFLER EMIL.** Rendelés 9—12-ig, 3—7-ig. — Fogtechnikai főnök: **GROSSMANN SIMON.** Fogad egész nap. **Pájdalom nélküli fogmütétek 2 korona. Tartóstömések 3 koronától.** Rossz és fajós fogak aranykoronával lesznek ellátva, továbbá új, amerikai eltávolithatatlan aranyhidak 10 évi jótállás mellett készittetnek.

MÉRSÉKELT ÁRAK, részletfizetés mellett is.

?

MAGYARHON ELSŐ, LEGNAGYOBB ÉS LEGJOBB HIRNEVŰ ÓRAÜZLETE.

Alapittatott 1847

Brauswetter János

Szegeden.

Cs. és kir. kizárólagosan szab. chronometer- és műóra- föltalálója a remontoir ingsoraknak stb. stb.

ÓRÁK, ÉKSZEREK 10 évi jótállással

RÉSZLETFIZETÉSRE

Képes árjegyzék bérmentve. Javitások pontosan eszközöltetnek.

?

ÁLLATORVOSI RENDELÉSEK kis állatoknak.

Naponta d. u. 3—5-ig.

ÖHLER BENŐ állatorvosi rendelő intézetében Erzsébet-körut 2., I. em. (Telefon-szám 80—10)

15—20 éves hölgyeknek! **A SZÉPSÉG TITKA.** Vigyázzon jól, mert itt a nyár!

Eredeti levelek hiteles másolata:

Egy csongrádi menyecske levele: A Diana Crém és Diana szappant minden oldalról ajánlották, melyet meghozattam és nagyon hálás vagyok érte. Sárgás szeplőimet és pattanásaimat teljesen elveszitettem annyira, hogy arcom és kezem oly finom tiszta lett, mint az alabástrom.

Egy szatmári uriasszony irja: Mult évben hozatott Diana-Crém és Diana szappanból kérek 1—1 adagot, mert ez az egyedüli szer részemre, mely megakadályozza, hogy tavaszi szeplőim láthatlanok legyenek.

Egy fővárosi primadonna nyilatkozata: Mi színésznők tudjuk legjobban megitélni, hogy milyennek kell lenni egy finom arccrémnek és szappannak. Hát mondhatom, hogy a Diana-szépitőszereket kipróbáltuk többen és az volt az általános vélemény, hogy a Diana-crémet és Diana-szappant bátran világgá bocsáthatják, sok nő hálás lesz érte és nem fognak szégyent vallani vele.

Tisztelt gyógyszerész ur! Sziveskedjék a Diana pirositójából küldeni 10 koronáért két üveggel, mondhatom, hogy mindnyájan nagyon meg vagyunk elégedve.

Tisztelettel Z. K. grófnő.

T. Erényi Béla urnak Budapest. A küldött Diana pirositó sokkal többet ér, mint a külföldi drágább pirositók, azért én barátnőmmel mindég ezt használom. Kérem Abbáziába küldeni 1 üveggel, mert jövő héten oda utazom. Üdvözli Dr. K. K.-né.

Egy kopaszodó ur aláirásával kaptuk a következő sorokat: Feleségem részére ajánlották a Diana hajszeszt, melyből 1 üveggel hoztam. A mennyiben hajhullása fél üveg elhasználása után megszünt, a második felét én használtam el. Most magamnak kérek még egy üveg «Diana hajszert», hogy megmentsem azt a pár szál hajamat, mely még megvan, de nem szeretném elveszteni.

Egy tégely **Diana-crém** (éjjel használható zsiros crém) **75** krajczár, **Diana-szappan 75** kr., **Diana-parfum** (originalis nagy üveg) **5** korona. **Diana-puder** 3 színben (szarvas bőrrel) **75** kr., egy tégely **Diana-pirositó 5** kor. Egy üveg **Diana-hajszesz 4** kor. Központi főraktár, honnan a szállitás naponta titoktartás mellett történik utánvéttel: **Erényi Béla Diana-gyógyszertára, Budapest, Károly-körut 5.**

BUDAPESTI VILLAMOS VÁROSI VASUT RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.

HIRDETMÉNY.

A budapesti villamos városi vasut részvénytársaság t. cz. részvényesei az ***1906. évi április hó 12-ik napján, délelőtt 11 órakor*** a társaság helyiségeiben VII., Kertész-utcza 10. szám alatt tartandó

XV-ik RENDES KÖZGYÜLÉSRE

ezennel tisztelettel meghivatnak.

Napirend:

1. Az igazgatóság évi jelentése és az abban foglalt inditványok.
2. Az 1905. uzleti év mérlegének és zarszamadasának előterjesztése.
3. A felügyelő-bizottság jelentése és a fölmentvény megadása iránti inditvány.
4. A nyereség felosztasára vonatkozó inditvany.
5. Öt igazgatósági tag választása.

A részvények letehetők f. évi április 4-ig bezárólag az angol osztrák bank budapesti fióktelepénél V., Fürdő-utcza 6. szám alatt.

Az igazgatóság.

Kivonat az alapszabályokból:

18. szakasz: Minden részvényes jogositva van a birtokaban levő minden 25 drb társasági részvény után egy-egy szavazatot a közgyülesen gyakorolni. Szavazati joggal biró azon részvényesek, kik a közgyülesen személyesen, vagy helyettes által resztvenni kivánnak, kötelesek a közgyülés megtartására kitüzött határnap előtt 8 nappal részvényeiket a le nem járt szelvényekkel együtt az igazgatóság által a közgyülést egybehivo hirdetményben kijelölt helyeken letenni.

20. szakasz: Az évi mérleg és zarszamadas, valamint a felügyelő bizottság jelentése a K. T. 198. §-a értelmében a közgyülés megtartását megelőzőleg 8 nappal a társaság helyiségeiben közbetekintésre kitétetnek.

21. szakasz: Azon részvényesek, kik személyesen nem jelennek meg a közgyülésen, magukat egy e czélból külön meghatalmazott szavazatképes részvényes által képviseltetik. Kiskoruak, vagy gondnokság alatt allók törvényes képviselőjük által képviseltetnek; nők és jogi személyek oly meghatalmazott által is képviseltethetik magukat, kik maguk nem részvényesek.

(Utánnyomás nem dijaztatik).

ELSŐ MAGYAR ÁLTALÁNOS BIZTOSITÓ-TÁRSASÁG BUDAPESTEN.

I. Tűz-, szállitmány-, jég- és betörés-biztositási üzlet.

Negyvennyolczadik évi zárszámla 1905 január 1-től deczember 31-ig.

KIADÁSOK. BEVÉTELEK

KIADÁSOK.	K.	f.	BEVÉTELEK.	K.	f.
I. Tűzbiztositás.			**I. Tűzbiztositás.**		
Kifizetett károk és költségek 9.645,125·80			Az 1904. évről áthozott készpénz dijtartalék a viszontbiztositott rész levonása után és minden megterhelés nélkül	5300000	—
levonva viszontbiztositott károk és költségek	4.120,250·56	5524875 24	Tűzbiztositások után bevett készpénzdijak és a f. évben lej. dijkötelezvények és dijváltók	16.724,710·95	
Függőben maradt károk tartaléka		530936 09	lev. törl. dijak 1.744,170·89		
Szerzési költségek a viszontbiztositott rész utáni bevétel levonásával		1072659 79	viszontb. dijak és dijrészletek 5.391,611·58	7.135,781·97	9588928 97
Jövedelmi adó és bélyegilletékek		257284 99	Az 1904. évben függőben maradt károk tartaléka		523156 72
Postabérek		115247 24	**II. Szállitmány-biztositás.**		
Adakozások közhasznu czélokra		13500 —	Az 1904. évről áthozott készpénz dijtartalék a viszontbiztositott rész levonása után és minden megterhelés nélkül		100000 —
A tűzbiztositási üzletet terhelő igazgatási költségek		1142661 59	Szállitmánybiztositások után bevett készpénzdijak	541,151·52	
Behajthatlan követelések leirása		15334 80	levonva: törlesztett dijak 29,996·78		
A következő évek készpénz-dijtartaléka a viszontbiztositott rész levonása után és minden megterhelés nélkül		5300000 —	viszontbizt-dijak 435,944·07	465,940·84	75210 68
II. Szállitmány-biztositás.			Az 1904. évben függőben maradt károk tartaléka		77664 51
Kifizetett károk és költségek 250,078·14			**III. Jégbiztositás.**		
levonva viszontbiztositott károk és költségek	189,207·08	60871 06	Az 1904. évről áthozott dijtartalék		226204 89
Függőben maradt károk tartaléka		75006 04	Jégbiztositások után bevett készpénzdijak	3.116,504·38	
Szerzési és igazgatási költs. a viszontbiztositott rész utáni bevétel levonásával		1114132	levonva: törlesztett dijak 289,280·78		
A következő évek készpénz-dijtartaléka a viszontbiztositott rész levonása után és minden megterhelés nélkül		100000 —	viszontbizt. dij. 1.742,422·15	2.011,702·93	1104801 45
III. Jégbiztositás.			Az 1904. évben függőben maradt károk tartaléka		25835
Kifizetett károk és költségek 1.947,035·24			**IV. Betörésbiztositás.**		
levonva viszontbiztositott károk és költségek	1.310,501·80	636533 44	Az 1904. évről áthozott készpénz dijtartalék a viszontbiztositott rész levonása után és minden megterhelés nélkül		120000 —
Függőben maradt károk tartaléka		3862 55	Betörésbiztositások után bevett készpénzdijak és dijrészletek	189,883·60	
Szerzési és igazgatási költs. a viszontbiztositott rész utáni bevétel levonásával		237055 62	levonva: törlesztett dijak 27,712·49		
Bélyegilletékek		45376 62	viszontbizt. dijak 87,001·32	114,713·81	75169 79
Behajthatlan követelések leirása		18089 67	Az 1904. évben függőben maradt károk tartaléka		6060 26
A következő évek dijtartaléka		367818 44	**V. Egyéb bevételek.**		
IV. Betörésbiztositás.			Szelvény, takarékpénztári, váltó és egyéb kamatok, valamint árfolyam-nyereség eladott értékpapirok és idegen pénznemek után		936960 88
Kifizetett károk és költségek 24,408·10					105298 01
levonva viszontbiztositott károk és költségek	12,768·91	11639 19			
Függőben maradt károk tartaléka		4393 57			
Szerzési és igazgatási költs. a viszontbiztositott rész utáni bevétel levonásával		30001 90			
A következő évek készpénzdijtartaléka a viszontbiztositott rész levonása után és minden megterhelés nélkül		155000 —			
V. 1905. évi nyeremény-számla.					
Társasági házak tiszta jövedelme		2513750 68			

II. Életbiztositási üzlet.

Negyvenharmadik évi zárszámla 1905 január 1-től decz. 31-ig.

KIADÁSOK. BEVÉTELEK.

KIADÁSOK.	K	f.	BEVÉTELEK.	K	f.
Törlesztett kötvények dija	1042540	19	A m. évből áthozott dijtartalék	8995052	23
Visszaváltott kötvényekért	1655585	08	Befolyt dijak: ez évben kiállitott kötvények után	2194514	75
Halálesetek után kifizetett kárösszeg	3475300	26	az előbbi években kiállitott kötvények után	1430313	91
Lejárt kiházasitási tőkékért	3171417	87	a biztositott tőke emelésére forditott nyeremények	74574	79
Kihazasitási biztositásoknál haláleset következtében dijvisszatérités	99035	89	Illetékek	35417	59
Függőben levő károk és dijvisszatérítések tartaléka	637693	08	Kamatjövedelem	398061	11
Függőben levő kiházasitási tőkék tartaléka	269361	50	Mult évi függőben volt károk és dijvisszatérítések tartaléka	71309	81
Évjáradékokért	397107	39	Mult évi függőben volt kiházasitási tőkék tartaléka	29876	40
Viszontbiztositási dijak	559566	32			
Bélyegekért	309403	52			
Irodai bér, postadijak, nyomtatv., uti s egyéb költségek	941670	79			
Tiszti fizetések	277356	65			
Adóért	27482	12			
Orvosi dijakért	164841	06			
Szerzési és dijbehajtási költségek	1161477	89			
Behajthatlan tartozások leirása	52612	04			
Kisorsolt biztositások tartaléka	10000	—			
Dijtartalék ez év végén	9659505	79			
1905. évi nyeremény	1017450	15			
	11869407	59		11869407	59

VAGYON. Mérleg-számla 1905. évi decz. 31-én. TEHER

	K	f.		K	f.
Értékpapirok 83.965,810·25 K ugyanis:			Dijtartalék: 99.005,093·51 K levonva a viszontbizt. dijtartalékot 2.405,587·72 K	9159950	79
1·740.700 Kor. n. é. m. kir. 4%-os kor. jár. 95·75 K-val	1666720	25	Biztossági alap	702440	94
5.000,000 Kor. n. é. m. földh. 3½%-os záloglevelek 88·70 K-val	4435000	—	Kiházasitási tőkék nyeremenye	712532	35
15.442,400 Kor. n. é. m. földhit. 4%-os talajjavitási és szabály. zálogl. 98·— K-val	15133552	—	Függőben levő károk és dijvisszatérítések tartaléka	637693	08
15.658,800 Kor. n. é. m. földhit. 4%-os kor. zlgl. 98·75 K-val	15455235	60	Függőben lévő kiházasitási tőkék tartaléka	269361	50
9.296,400 Kor. n. é. pesti m. ker. bank 4%-os kor. zlgl. 97·25 K-val	9040749	—	Túlélési csoportok számlája	197710	82
4.923,200 Kor. n. é. kisbirt. orsz. földh. 4½% z.-lev. 100 K-val	4923200	—	Előre fizetett dijak 1906—907. évekre	27682	—
2,000 Kor. n. é. kisbirt. orsz. földhit. 5%-os zlgl. 100 K-val	2000	—	Fel nem vett nyeremények	6762	25
6.990,000 Kor. n. é. m. orsz. közp. tkp. 4%-os zálogl. (április) 96·75 K-val	6762825	—			

	K	f
5.506,000 K n. é. Magyar földhitelintézeti 4%-os korona záloglevél — — à 98.70	5434422	—
1.047,800 K. n. é. Magy. földhitelint. 3½%-os záloglevél — ... — — — — à 88·70	929398	60
4.724,400 K n. é. Pesti hazai első takpénztár egyesületi 4%-os záloglevél — à 98·—	4629912	—
726,600 K n. é. Pesti hazai első takpénzt. egyesületi 4%-os községi kötvény à 97·75	710251	50
1.000,000 K n. é. Magyar leszámitoló- és pénzváltóbank 4%-os záloglevél — — à 97·50	975000	—
1.740,000 K n. é. Kisbirtokosok orsz. földhitelintézeti 4%-os záloglevél — à 98·—	1705200	—
190,000 K n. é. Kisbirtokosok orsz. földhitelintézeti 5%-os záloglevél ... à 100·—	190000	—
200,000 K n. é. Magy. jelzáloghitelb. 3%-os nyeremény-kötvény — ... — à 111·—	222000	—
250,000 K n. é. Magyar ált. takarékpénztári 4% záloglevél à 98·25—	245625	—
4000 K n. é. «Otthon» irók és hirlapirók köre 4½%-os kötvények — ... ... à 100·—	4000	—
7956 drb Magyar-franczia biztositó részvénytársasági részvény... — ... ... à 200·—	1591200	—
649 drb Bécsi bizt. társasági részv. à 480·—	311520	—
997 drb Hazai általános biztositó részvénytársasági elsőbbségi részvény ... à 200·—	199400	—
A fenti értékpapirok s többi után az év végéig esedékes kamatok — ... — — — —	203981	78
Tisztviselők és szolgák nydijalapjának értékei:		
900,000 K n. é. Kisbirtokosok orsz. földhitelintézet 4½%-os záloglevél à 100·—	900000	—
442,000 K n. é. Egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár 4½%-os zálogle v. à 100·—	442000	—
Ezen értékpapirok után az év végéig esedékes kamatok — — — — — — —	10035	—
«Ormódi Ormódy Amélie alapitványa» értékei:		
50,600 K n. é. Kisbirtokosok orsz. földhitelintézet 4½%-os záloglevelek à 100·—	50600	—
Az év végéig esedékes kamatok — — —	379	50
Első magyar általános biztositó társaság «Tűzoltók segélyalapja» értékei, letétben a m. kir. állampénztárban:	74649	36
Leszámitolt és visszleszámitolt váltók —	311610?	34
Társasági házak — — — — — — —	3158325	50
Különféle adósok:		
a) Pénzkészlet és maradványok a képviselőségeknél — — — — — — — —	1652693	68
b) Maradványok idegen bizt. intézeteknél	1483179	44
Jégbiztositási osztály folyó számlán — —	199839	26
Központi pénzkészlet — — — — — —	265707	74
	32556292	17

		K	f
... vény à 500 frt — — — — —		6000000	—
Társasági tartaléktőke — — —		6000000	—
Külön tartalék* — — — — —		2543539	66
Árfolyamkülönbözeti tartalék — —		4143016	99
Tűzbiztosit. dijtartalék készpénzben a viszontbiztositott rész levonásával és minden megterhelés nélkül	5.300,000·—		
Szállitmány-biztositási dijtartalék készpénzben a viszontbiztositott rész levonásával és minden megterhelés nélkül — —	100,000·—		
Jégbiztositási készpénz-dijtartalék ...	367,818·44		
Betörésbizt. készpénzdij tartalék a viszontbiztositott rész levonásával és minden megterhel. nélk.	155,000·—	5922818	44
Tűzbiztositási függő károk tartaléka		530936	09
Szállitmány-bizt. függő károk tartal.		75006	01
Jégbizt. függő károk tartaléka ...		3862	55
Betörésbizt. függő károk tartaléka		4393	57
Különféle hitelezők — — — —		510825	08
Előbbi évekről eddig fel nem vett osztalékok — — — — — —		4119	—
Tisztviselők és szolgák nyugdijalapja		1421870	84
Első m. ált. bizt.-társ. «Lévay-alap»		198693	38
Első magyar által. biztositó-társaság «Ezredéves alapitvány» — — —		86018	8.
Ormody Vilmos-alap — — — —		40327	48
Ormódi Ormody Amélie alapitványa		50905	50
Első magyar általános biztositó társaság «Tűzoltók segélyalapja» ...		74649	36
Életbiztositási osztály folyó számlán		2432557	69
1905. évi nyereség — — — —		2512750	68
		32556292	17

* Az idei hozzájárulásokkal 2993237 kor. 79 fillérre emelkedett.

	K	f
[illegible]		
528,000 K. n. é. pesti hazai első tkpt. egy. 4%-os zlgl. 98·— K-val — ... —	517440	
44,000 Kor. n. é. m. jelz.-hitelb. 4%-os nyereménykölcs. kötvényei 124·— K-val	54560	—
M.jelz.-hitelb. 4% klcs. 80 db nyereményjegye 40·— K val — — — — —	3200	—
4.900,000 Kor. n. é. m. jelzálog-hitelbank 4%-os záloglevelei 97·50 K-val ... —	4777500	—
380,000 Kor. n. é. m. jelz.-hitelbank 4½%-os zlgl. 100·— K-val — — —	380000	—
Beszterczebánya - brezovai és piski-vajdahunyadi vasuti els. kötv. — — — —	1418376	90
440,000 K n. é. egyes. államad. 4²⁄₁₀%-os ezüstjárad. (april) 100·— K-val	440000	—
60,000 K n. é. egyes. államad. 4²⁄₁₀%-os papirjáradék (febr.) 100 K-val	60000	—
7.950,000 Kor. n. é. triest-parenzoi h. é. v. 4%-os elsőbbs. kötv. 99·90 K-val — —	7942050	—
1.490,000 Kor. n. é. «Rudolfbahn» államadósság 4%-os kötv. 100 K-val — —	1490000	—
1.000,000 Kor. n. é. Wiener Verkehrs-Anlagen Anleihe 4%-os kötv. 100 K-val	1000000	—
374,000 Lire olasz 5%-os járadék és kamatai — — — — — — — —	37139	—
Tulélési csoportok értékpapirjai:		
205,300 Kor. n. é. m. k. 4%-os koronajáradék 95·75 K-val — — — — —	196574	75
1905-ben esedékes kamatok — — —	712278	05
Jelzálog-kölcsönök — — — — —	107058	40
Kötvény-kölcsönök — — — — —	10004603	—
Viszontbizt. kötvény-kölcsönök — —	8980	40
A közp. tartozása folyó számlán — —	2432557	69
Vezér- és főügynökségek és mások tartozásai — — — — — — — —	3272079	45
	100503365	24

	K	f
	100503365	24

Budapest, 1905 decz. hó 31-én.

Steiner Jenő,	**Gergely Tódor,**
életbiztositási könyvvivő.	a központi könyvezés főnöke

Az igazgatóság: **Báró Harkányi Frigyes, Jeney Lajos, László Zsigmond, Ormody Vilmos, gróf Zichy Nándor.**

Szende Károly, aligazgató.

A fenti zárszámlákat és mérlegeket megvizsgálván, azokat a törvényben s az alapszabályokban meghatározott elvek szerint készülteknek és azok egyes tételeit a fő- és segédkönyvekkel teljesen megegyezőknek találtuk. Budapest, 1906 március 9-én.

A felügyelő-bizottság: **Burchard-Bélaváry Konrád, Hajós József, Németh Titus, báró Radvánszky Géza, Berzeviczy Albert.**

BUDAPEST • Ferencz József rakpart.

HUNGARIA NAGYSZÁLLODA

Külön lakosztályok fürdőszobákkal

A kávéház teljesen ujonnan berendezve

Gyönyörü fekvéssel a Duna partján, remek kilátással a királyi palotára, a budai hegyekre és a Dunára. A jelenkor minden kényelmével berendezve

BURGER J. KÁROLY igazgató.

Ha őszül a haja

használja a hirneves

STELLA-VIZET

mely nem fest, hanem a haj eredeti színét adja vissza.

Kapható egyedül ZOLTÁN BÉLA gyógyszertárában.

Ő császár és királyi fensége József főherczeg udvari szállitója.
Budapest, V. ker., Szabadság-tér, Sétatér-utcza sarok.

Egy üveg ára 2 korona.

«THE GRESHAM»

ÉLETBIZTOSITÓ TÁRSASÁG LONDONBAN.

ALAPITTATOTT 1848-BAN.

Magyarországi fiók Budapesten

V., Ferenc-József-tér 5—6. szám. (saját palotájában.)

Vagyon 1904 december 31-én	216.505 894.39	korona
Érvényben levő biztositasai (tőkeösszeg)	650.000 000.—	»
Dijtartalék	213.612 256.51	»
Biztositott teleknek kifizettetett	491.748,857.43	»
1904. évi dij (es kamat) **bevét**	32.391,311.51	»
A magyarországi üzlet magyar értékekben elhelyezett dijtartaléka	25.132,222.10	»

A magyarországi igazgatótanács:

Gróf Andrássy Géza, v. b. t. t. orsz. képv., elnök.
Gróf Batthyány Tivadar országgyülési képviselő.
Gróf Benyovszky Sándor, országgyülési képviselő.
Bolgár Ferencz orsz. képv., a képviselőház alelnöke.
Eszterhazy Mihály, v. b. t. t. orsz. képviselő.
Gróf Karatsonyi Jenő, v. b. t. t. orsz. képviselő.
Simon Jakab, tőzsdetanácsos.

Ügyvezető-igazgató:
Takacs Zsigmond,

Igazgató-helyettes:
Beckett A. Reginald.

A Balassa-féle valódi, világhirü angol

UGORKATEJ

a legkitünőbb szépitőszer; felülmulja az összes létező szépitőszereket. Azonnal eltávolit szeplőt, májfoltot és minden tisztátalanságot az arcról es annak friss üdeséget, fiatalságot kölcsönöz. Ára 2 kor. Ugorkaszappan 1 kor. Poudre 2 kor. és 1 kor. 20 fill. **Ugorkacréme 2 kor.** — Kapható minden gyógyszertarban és drogueriában. — Főszétküldési hely:

Balassa-gyógyszertára, Budapest—Erzsébetfalva.

»Globus« müintézet és kiadóvállalat részvénytársaság Budapest, VI., Aradi-utcza 8. sz.

Steinbach Gábor

Ameublements complets kárpitos és diszitő

BUDAPESTEN

VI., Podmaniczky-utcza 18.

TELEFON-SZÁM: **20-76.**

Roth Miksa

üvegfestő és mozaikmüves

Budapest

VIII., Kender-utcza 24. szám.

HERBST SAMU

Fényképészeti, czinkografikai
és chromoautotipiai
sokszorositó intézete

BUDAPEST, MIKSA-UTCZA 8.

GÜNTHER WAGNER PELIKAN-FESTÉKEI

Legfinomabb jegyü festékek művészek részére. Árlapokat és mintákat kivánatra küld a gyáros: Günther Wagner, Hannover és Bécs.

Alapitva 1834. 30 kitüntetés.

.. TELEFON 106 ..

A világhirü **Winkelmann**-zongora **valódi angol** szerkezetével és remek lágycsengésü hangjával minden zongora-művészt és szakzenészt bámulatba ejtett; megtekinthető és .. **gyári árban** kapható a ..

ZEITTER ÉS WINKELMANN-FÉLE

ANGOL ZONGORA-TEREMBEN .. **BUDAPEST,** PÁRISI-UTCZA 2. (félem.) Váci-utca sarkán

Ugyanott kapható más bel- és külföldi **zongora** és pianino a **legjutányosabb árak** mellett 360 koronától kezdve feljebb. Zongorák kölcsön kaphatók, hangolás, javitás és bőrözések csakis szakképzett munkások által pontosan eszközöltetnek. — **Angelus Orchester amerikai zongorajátszó készülék egyedüli főeláru-sitója.** ..

TELEFON 106.

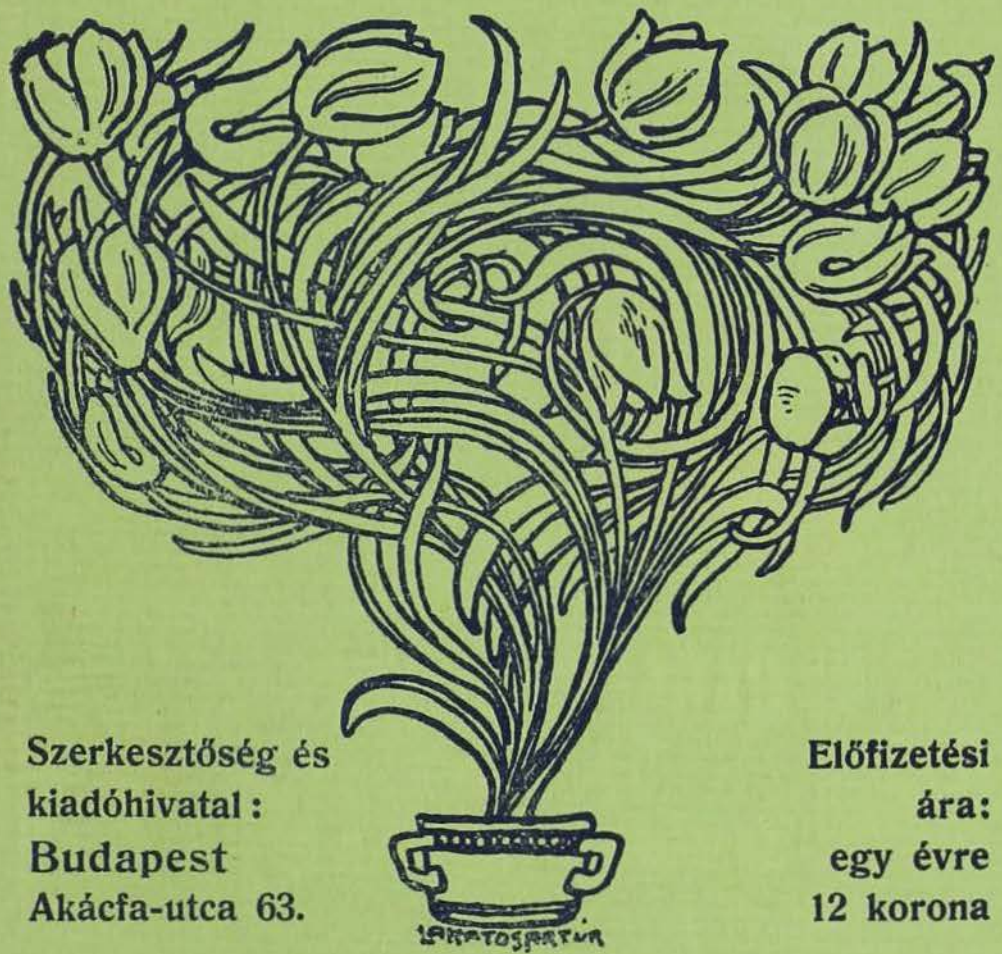
„Globus" müintézet és kiadóvállalat részvénytársaság Budapest, VI., Aradi-utcza 8. sz.

Budapest 1906 Május IV. évfolyam

JÖVENDŐ

MODERN MŰVÉSZET

IRODALMI ÉS POLITIKAI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest
Akácfa-utca 63.

Előfizetési ára:
egy évre
12 korona

KÁNITZ C. ÉS FIA

BUDAPEST, V. KER.,
DOROTTYA-UTCA 12

Papirraktár, kő- és könyvnyomda. ∴ Műkönyvkötészet. Ajánlja a legművészibb izlésben készült papirczikkeket.

Fleischl Károly

.. szobrász ..
BUDAPEST
VI., Felsőerdősor-utcza 1. szám.

Elvállal mennyezet- és faldiszitések készitését teljes művészi .. kivitelben. ..

Károlyi György

BUDAPEST, V.,
Dorottya-utcza 14.

Papirraktár, kő- és könyvnyomda Műkönyvkötészet
A legművészviesebb izlésben készit papirczikkeket

Műasztalosok kárpitosok és diszitők.

FODOR MIHÁLY UTÓDAI

MÜIPARI VÁLLALAT ∴ Császári és királyi udvari szállitók.
Saját asztalos- és kárpitosmühelyek.
Budapest, kizárólagosan IV., Váczi-utcza 24. sz.

HARASZTI JÓZSEF

∴ bronzöntő ∴
Budapest, VII., Huszár-u. 5.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

MTA AKADÉMIAI KÖNYVTÁR

A „JÖVENDŐ“ műmelléklete.

Paál László
eddig ismeretlen festménye.

Lávaeső Nápoly utczáján. *Kotász Károlynak a helyszinén készült rajza.*

A TÜZISTEN SZEREPE.

(A Vezuv kitörése és a san-franciscói földrengés alkalmából.)

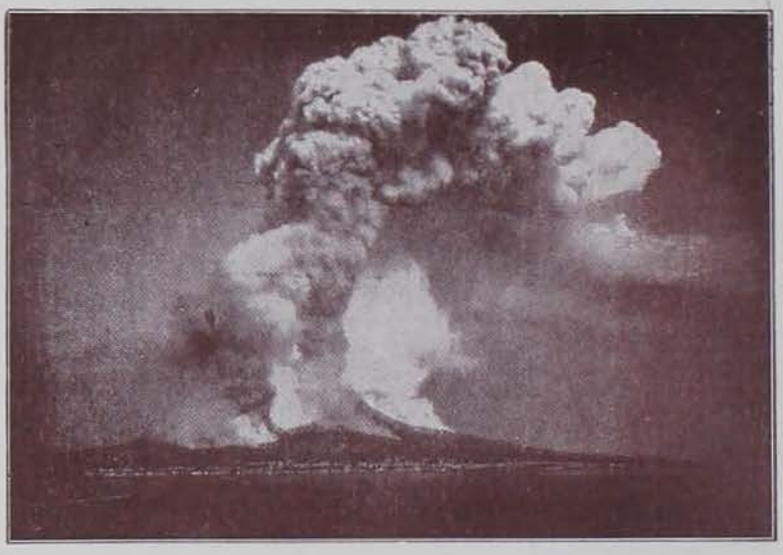
Valami háborog a föld mélyében. A tüzisten megmozdult. A Vezuv torkában és a kaliforniai partokon egyszerre nyilt meg a föld. Van ezek közt összefüggés?

A földrengés háromféle lehet, olyan, a mikor a föld felszine egyszerüen bedül, aztán a tisztán vulkanikus földrengés, melynek középpontja a kráter, a lávában levő gázok és gőzök kitörése által előidézve, végül pedig a tektonikus földrengés, a mely a hegyek alakulásával áll szoros kapcsolatban, a mikor a rétegekben ür áll elő, a melyeknek kiegyenlitésekor földrengés származik. A san-franciscoi földrengés ez utóbbihoz tartozik, nem vulkanikus jellegü tehát, hanem a kaliforniai beomlási terület egy része, még pedig 300 kilométer nagyságu területen folyt le, szokatlanul heves és ruganyos volt. A rengések nem voltak elszigeteltek, hanem a főrengést gyengébbek előzték meg és követték. Nem lehetetlen, hogy a Vezuv kitörésével szoros kapcsolatban állottak, noha nagy, földrengésmentes, más tektonikai szerkezetü földrészek választották el őket egymástól. De nem lehetetlen ugyanis, hogy már kiégettnek hitt vulkánok éppen a földrengésektől megzavarva, ujból fölélednek. A martinique-i szerencsétlenséget a karibi tengerparti földrengések előzték meg, a minthogy most is földrengést észleltek éppen ezen a vidéken, közvetlenül a Vezuv kitörése előtt. A kapcsolat tehát világos.

Tüzisten igen szeszélyes. Évszá-

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

zadokon át nyugton marad, aztán csak hirtelen megbomlik. A Vezuv ördöge is sokáig nyugodott. A rómaiak nem is tekintették tüzokádónak Igaz, hogy találtak csucsan sajátságos fekete köveket, egyébként azonban minden frissen zöldelt és a kráter lejtőin nyugodtan legelésztek a barmok — Egyszer csak megrengett a föld. Nagy felhők szálltak a hegyek fölé. A kitörést ez szokta megelőzni, azon vizgőz és füst eredményeként, melyek a kráter szakadékaiból szállanak ki. Ilyen vulkán-felhőt mutatunk be mi is egyik képünkön. Ezt követi a kitörés, iszonyu gázexplozió, a mely a kráteren levő egész földterületet a levegőbe röpitette, vizgőzzel telitve, mely a kráter torkából ömlött elő. A Mont Pelée kitörésénél mérges gázok és tüzes homok is iszonyu mennyiségben jött elő, melyek előbb a magasba szállottak, aztán mint fojtó szőnyeg, lavina módjára zuhant alá. A Mont Pelée oldalán óriási lávaréteg hullámzott alá, de itt nem ez okozta a katasztrófát, mint a Vezuvnál, a hol Herkulanum felé zuhogott az izzó folyékony kőréteg. Csak a mikor ez az omlás megszünt, állott be nyugalom.

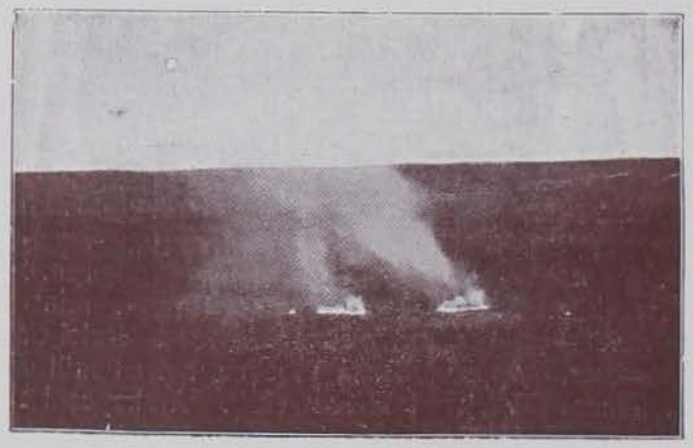

Vulkánfelhők.

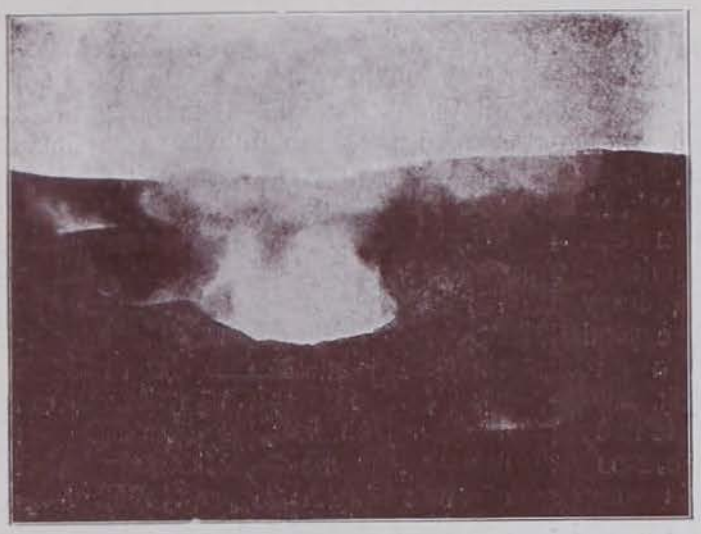
A pompejii lávarétegben megkövesedett emberi alakokat találtak, a kik kétezer év előtti szenvedéseikről némán zokognak felénk.

— A vulkánoknak ime ezek a typikus kitörési rohamai, — persze csak azoknál, melyek huzamosabb ideig pihentek. Máskép áll a dolog olyan tüzokádóknál, a melyek csak ideig-óráig kis szünetek után vagy állandóan háborognak.

A legjellemzőbb jelenségeket a jelenleg működésben levő tüzokádónál, a Hawaii szigeten levő Mauna Loa hegynél találjuk, a lábánál nyugvó tüztóval a Kilauea kráterben. Ez a Mauna Loa 4200 méter nagyságu hegy, tehát megközeliti az Alpesek legnagyobb

Tüzsziökut a Kilaueai tüztóban.

A Vezuv kráterje.

csucsát, de fekvése nem elég impozáns. Megmászása tehát nem nagyon fáradtságos, csak unalmas. Három nap kell hozzá, miközben egyre azt képzeljük, hogy sik földön megyünk. De ha a csucsára jutunk, belenézhetünk az iszonyu krátertorokba, mely szinte hat kilométernyi széles az egyik oldalon, kétharmad a másikon. Formája eliptikus, s oly nagy, hogy egész Budapest kényelmesen elférne rajta. A nyilást vékony megkövesedett lávaréteg takarja, ezeken keresztül folyik át a lávapatak szökőkutak módjára. A terület izzásban van. Éjjel csodás látvány ez, amint e fénylő masszák és impozáns tüzes szökőkutak dübörögve jönnek elő a mélyből . . .

A legnagyobb vulkánikus csodák közé tartozik a hegy lábánál a kilaueai tüztó. Állandóan folyékony állapotban levő lávató áll előttünk, melyet kihült láva szegélyez. Este a 3600 méter nagyságu tón tüzek gyulnak ki, égni látszik az egész, néha néha 15—20 méter magasba tüzszökőkut lövell elő, a kőzet a szemlélő előtt megolvad, s csodás szinben ég.

Ime, ilyennek kell képzelnünk a földet azon állapotában, a mikor még az élet lehetősége nem volt lehetséges felületén. — Aminthogy lenn, a föld mélyén, találunk olyan kőzetekre, a melyek valamikor izzó állapotban lehettek, nagyon hasonlitanak a szemünk láttára megkövesedett lávakövekhez. Ebből könnyen jöhettek arra a következtetésre, hogy valamikor a föld tüzfolyós állapotban volt. De alaposabb vizsgálat ezt korai következtetésnek mutatta, akármennyire egyeznek is a Kant-Laplace teoriával, mely szerint a föld és az összes csillagok eredetileg gázanyagokból fejlödtek, melyek lehülés révén tüzes patakokká lettek, végül megkövesedtek.

De az ujabb kutatások alapján bebizonyithatjuk, hogy a legszilárdabb anyagnak, ha oly nagy, mint földünk, folyékonnyá kell válnia belsejében, már csak azon iszonyu nyomás folytán is, melyet a külső rétegek gyakorolnak a belsőkre. A nyomás folytán pedig minden tárgy meleg lesz, — földünk is. Kiszámithatjuk, hogy 160 kilométer mélyben 4000 foknyi a hőség, a melynél minden előttünk ismeretlen anyag tüzállapotba jut, igen sok pláne gázzá változik. Ez megmagyarázza

Ember a lávarétegben.

a föld belsejének lávaszinü kőzeteit. Innen szedik a vulkánok lávatömegeiket.

De ez is igen egyszerü magyarázat, a viszonyok lenn, a föld mélyében még bonyolultabbak. Mert a rettenetes nyomás folytán ezek a lávarétegek nem mozoghatnak, — s igy nem kell félnünk attól, hogy a föld mélye egyszer csak explodál. Bizonyos meleg fokon túl a gázok különben sem egyesülhetnek, a magasabb régiókban, hol a lehetőség meg volna adva, oly fokozatos az átmenet, hogy az egyesülés megint lehetetlen A természet nem katasztrófaszerüen fejlődik.

Csakhogy vannak kivételek. A föld egyre jobban kihül. De nem egyformán. A földréteg, melyet éppen a kihülés teremt, nem egyforma vastag. A tenger alatt jóval vastagabb, mint a hegyek alatt. Itt nagy kihülések keletkeznek, különösen a tengerpartokon, ami az öblök keletkezését megmagyarázza. De ha ez a földjelenség előáll, a mélység tüzes kőzetei megszabadulnak a nyomás alól. Folyékonnyá válhatnak, s a szakadékból mint tüzes lávaréteg zuhan elő, gázok képződhetnek és az explozió beállhat. Ime, igy keletkeznek a Vulkánok.

A földalatti menydörgés a gázexplozió előhirnökei, ezt füstfelhő megjelenése követi, melyet nyomon követ a kiömlő lávapatak. De ez magyarázza meg azt is, hogy miért találunk tüzokádókat a legnagyobb számban a tengerpartok közelében.

A tüzokádó nem marad örökre tevékeny állapotban, de azután is sajátságos jelenségekre bukkanunk. Ilyenek a vizivulkánok, a mint Amerikában a Yellowstoneparkban láthatók, — s eredetileg a karlsbadi *Sprudel* is ilyen volt. A föld mélyében kihalt vulkanikus rétegek fel-

Vizivulkán a Yellowstoneparkban.

Lávaeső a nápolyi kikötőben.

Kotász Károlynak a helyszínen készült eredeti rajza.

forralják a vizet, a mi néha kitörésekre is vezet, — a mint az képünkön is látható.

Egyáltalán bámulatos a Tüzisten szerepe. Most egyszerre nálunk is, Amerikában is megmozdult, — elemi csapások, melyek ellen még a megértés sem védelmez. De legalább az a megnyugtató, hogy az emberi értelem belehatolhat a természet csodás titkaiba.

M. J.

Az eszünk talán elegendő arra, hogy megmondja: mit hogyan kell tennünk. De mit ér, ha tenni nem tudunk?

Innen van, hogy sokszor a mi tanácsunkkal — mások boldogulnak, olyanok, akiknek nincs elég eszök, de tenni képesek.

K. Lippich Elek.

▽

Ha a *gondolat* kelt fel bennünk szépérzést, az a költészet érdeme. A festészetben a gondolat holt betüvé válik, mely a lényegből nem tartalmaz semmit. Ha mégis ez idézi elő a hatást, visszaélés a festészettel.

Meier-Gräfe.

Ha meg akarod ismerni az utaimat, velem kell jönnöd. Ugy madártávlatból csak nyeglén itélhetsz.

K. Lippich Elek.

▽

A szép a jellemzetes, mert az öntudat a jellemzetesben találja meg a hasznost, amit aztán lelkes szeretetére méltónak tart.

J. F. Raffaelli.

▽

A szép a természetben van. A ki kitudja belőle ragadni: azé.

Dürer.

A papagály.

Irta: BALLA MIKLÓS

A Kisfaludy társaság pályázatán dicséretet nyert.

Az ódon butorok körében
Az ablakfülke mélyiben,
Vén zsölylyeszék kopott ölében
A Malcsi kisasszony pihen.

A szoba rendes. Véres harczok
Képei födik el falát,
Nehéz, nyomasztó levegőjét
Levendulaszag hatja át.

Az ablakban muskátli zöldel;
A sarokban kis asztal áll,
Rajta hatalmas vaskalitban
Töpreng egy öreg papagály.

Az a világ, mi négy falával
Körülveszi e kis helyet,
A kortól messze elhagyatva
Egy egész évszázad lehet!

A régi minden. Nem vetődött
Egy hajszálnyi uj lom bele,
Csak nyütt a holmi évről-évre
És Málcsi kisasszony — vele . . .

Mikor még uj volt ez a pamlag!
És Málcsi még Emmácska volt! . . .
— De miért is bolygatnók a multat?
Hagyjuk pihenni, a mi holt . . .

De ah! Malcsika ajka táján
Édes mosoly pajzánkodik
Malcsi kisasszony éber szemmel,
Valami szépet álmodik!

Valami szép álom a multból,
Midőn uj volt e zsölye még . . .
Olyan mintha tegnap lett volna,
Pedig be rég volt, óh be rég! . . .

*

. . . A templomból jöti, Károly urfi
Hozzá szegődött s udvarolt.
Zsinoros mente fedte vállát
Az oldalán meg szablya volt.

A többi leány irigy szemekkel
Kisérte őket szüntelen —
S Malcsika pár nap elteltével
Megtudta mi a szerelem?

A teljes, tiszta boldogsághoz
Az esküvő volt hátra még . . .
— De egyszerre a hon határin
Piroslani kezdett az ég!

Csatába ment, ki nem volt gyáva
S csatába ment a vőlegény . . .
S Malcsi mélységes bánatával
Otthon maradt maga, szegény . . .

Azaz hogy mégse; nem magában
Lóri, a kedves papagály
Megérté fogékony eszével
Hogy urnőjének szive fáj.

S egyszer, — hogy hogy nem, tudja [Isten! —
(A leány nem adta ezt sokér!)
Szépen tagolva igy recsegte:
„Málcsika! Karrcsi visszatérr!"

És ismételte százszor egy nap,
Hizelgve kért, kedveskedett,
A leány csüggedő hitébe
Ujabb reményt csepegtetett.

— De mult az idő. Karcsi nem jött
És hir sem jött felőle már . . .
De egyre sürübben merült fel
A láthatáron — Aladár.

— Aladár úr kereskedő volt
S a szomszéd utcában lakott
Először vigasztalta Malcsit
De később — udvarolgatott.

A lány sokat sirt eleinte
Ám hogy soká hiába várt.
Sajgó szive heggedni kezdett
És — meghallgatta Aladárt.

Kissé nyers volt az uj gavallér
De tüzes szókban szertelen
S Málcsika úgy érzé, hogy ismét
Megtudta: mi a szerelem? . . .

Vidám lett ujra. Együtt jártak
Az utcákon, a zöldbe kint
S a városban a jó barátnők
Irigykedni kezdtek megint.

De hogy az első csók elcsattant
— A leányban elhült a vér! —
A sarokból bús feddés hangzott:
„Málcsika! Karcsi visszatér!“

Megborzadt . . . De hogy tova űzze
A múltak kelő árnyait,
Keblére omlott lovagjának
S megkétszerezte csókjait.

De Lóri nem tudott feledni
S mint kinzó lelkiismeret
Mind többször ismétlé a vádat
És Málcsikának réme lett.

Örömmel megvált volna tőle
De nem mert, Isten tudja mér'?!
S már hinni kezdett a szavának,
Hogy Karcsi mégis visszatér . . .

*

— És visszajött! Csapatja élén!
Sebbel s babérral homlokán! —
Gyönyörrel tárta felé karját . . .
— De futott tőle a leány . . .

Ilyen sebet a harczmezőn sem
Kaphatott vón' szegény szive! . . .
Megértette az első szóra,
Hogy itt nincs mit keresnie . . .

Érzé, hogy lelkében egy világ
Keserve, kinja összegyül! . . .
— S eltávozott; örökre elment
Egy szemrehányó szó nélkül . . .

*

Az esküvőre készülődtek,
Gyült a család ifja, fia. —
S a szent napon felmerült egy kis
Anyagi differenczia.

Málcsika már felöltözötten
Türelmetlen fel és lejárt,
Oltárho készen, mirtusággal
Epedve várta Aladárt.

De a vőlegény késett, késett.
Az idő mult; elmult a dél . . .
Aladar nincsen . . . De tőle jött egy
Finom hajtásu kis levél.

«Málcsika édes, megbocsásson,
De én üzletember vagyok;
Csalódtam az anyagiakban:
Igy hát nem házasodhatok» . . .

A leány elsáppadt. A szivéből
Mind agyába tolult a vér . . .
Összeroskadt . . . Lóri megszólalt:
«Málcsika! Karcsi visszatér!»

*

A szoba csöndes. Nem zavarja,
Csak a papagály halk zaja,
Min áttör olykor szaggatottan
Málcsi kisasszony sóhaja . . .

. . . Rossz emlékek . . . Kiujul mindig
A be se heggedt régi seb . . .
Az óra fut; az évek nőnek,
A remény pedig kevesebb . . .

Osz van megint. Künn a vidéket
Csipős, hideg szél járja át,
Dér lepi a földet, a fákat
Mint Malcsi kisasszony haját.

Arczának bájos gödröcskéin
Mit hajdan irigyelt a nő,
S csodált a férfi: kiméletlen
Barázdát vont át az idő.

A kis házban a régi minden,
Nem került semmi uj bele,
Csak nyült a holmi évről-évre
És Málcsi kisasszony — vele.

Itt-ott tán a szú is perceg,
Barnúl a kép: a sok csata
És lelket, bútort, mindent átjár
A levendula illata.

Lóri hallgat. Öregszik ő is,
Csak akkor szól, ha enni kér
S köszönetképen ezt csacsogja:
„Málcsika! Karcsi visszatér!“

Bár bizni nem mer, — mégis mindig
Örömmel hallja a szavát,
Szivét ilyenkor uj reménység
Sejtelmes álma hatja át.

Napokat tölt ablakánál
Lesve, hogy mégis visszatér . . .
— Künn gúnyos szél kaczag szemébe
S mindent fehérre fest a dér . . .

▽

MUNKÁCSY PLAGIZÁTOR?

Amerika vádol.

Munkácsy Mihály nagy művészi egyénisége ma éppen ugy hat, mintha még élne és alkotna egyre. Foglalkoztatja folyton a szellemeket. Barátjait és ellenségeit egyaránt. Csakhogy egy idő óta mintha az ellenségei hangosabbak volnának. Az, hogy a plein-air lázas napjaiban az ő borus szinei, kompozicziójának fogásai, tipusainak ismétlése a fiatal kritika szemében nem talált méltánylásra, mindenki megérthette. De a harczos napok multán lassanként kiemelkednek hatalmas erényei. El fog jönni az az idő, amikor ujra — még pedig megtisztultan — teljes fényben fogjuk látni. A berlini, velenczei kiállitások kitünő előhirnökei voltak jövendő hirnevének.

Az Óczeán tulsó feléről most ujra vad lárma hangjai zajlanak felénk. New-Yorknak szenzácziója van. Azt ottani Metropolitan Muzeum of Artban látható ugyanis Munkácsy *Mozárt*-ja, melyet tulajdonosa: Gen. Rossel A. Alger kölcsönzött oda. Az amerikai hazafiui hiuság azonban most váddal illeti a mestert. Egy amerikai művész. Thomas *W. Shields* ugyanis bemutatott egy képet, mely hasonlókép Mozart utolsó requiemjét ábrázolja s plágiummal vádolja a magyar mestert.

A Muzeum igazgatója pedig belement a dologba, felállitotta Shields képét a Munkácsyé mellé és az amerikai kritikusok hajba kaphattak.

Bemutatjuk olvasóinknak mindkét képet, hogy azután ahhoz füzhessük megjegyzéseinket arról a kérdésről, mi a plagium a képzőművészetben?

Halljuk a vádat:

— Én — beszéli Shields — én csak barátaimra hivatkozhatom, akik tudtak a dologról, tudták, hogy én festettem meg először Mozárt requiem jelenetét. Munkácsy látta a vázlatomat, sőt a kész képet is, s nehány évvel később ő is megfestette Most aztán megeshetik, hogy mivel én tanitványa voltam, engem fognak plagizátornak nevezni.

Mialatt Geromenál tanultam Párisban, meglátva néhány Munkácsy-képet, elhatároztam, hogy tanitványa leszek. — Reám nagy hatással volt atyám egyik elbeszélése egy zenész haláláról, akinek halálos ágyánál barátai eljátszották kedvencz zeneművét. Csináltam róla egy vázlatot és elküldtem nagybátyámnak Londonba, akinek tetszett az eszme, de arra kért, kutassam ki, nem történt-e hasonló jelenet valamelyik hires zeneköltővel, amely esetben annak az arczképét festhetném a képbe. Felfedeztem a Mozárt haláláról szóló történetet, csináltam egy másik vázlatot, melynek már ő volt a főhőse. Megmutattam ezt Munkácsynak, aki el volt tőle ragadtatva. *Megtartotta a vázlatot* s buzditott, hogy vázoljam meg ujra. Ez 1878-ban történt.

Én több más vázlatot is csináltam s mikor Thomas B. Clark megbizott egy zenei thémával, kidolgoztam ezt, némely változtatással. 1882-ben ki ki volt állitva a National Académiá-

SHIELDS : Mozart Requiemje.

ban, 1884-ben a párisi Szalonban. Munkácsy 1886-ban Amerikába jött s megnézte képemet. 1887-ben áthozta képét, amely *eredeti vázlatom másolata* volt s kiállitotta New-Yorkban. Kétségtelen, hogy kisebb részletekben van köztük különbség, de a csoportositás vázlatom feldolgozása.

Nem szóltam erről senkinek Munkácsy halála előtt, de örülök, hogy az amerikai közönség most itéletet tehet."

„Az amerikaiak közül sokan Shields képét jobbnak tartják" — teszi hozzá a *The World Magazine*, ahhonét ez elbeszélést forditottuk.

Elsőbben is Shields előadására ez a megjegyzésünk: Munkácsy csak egyszer járt Amerikában, 1886 decemberében, alig egy pár hétig. Látta-e ekkor Shields képét, vagy nem, — egészen mellékes, mert az ő műve már régen készen volt.

Malonyay szerint 1885, Ilges szerint 1884 telén festette, bizonyos tehát, hogy 1886 deczemberében képe már régen készen volt Különben is Shields műve 1884-ben „Mozart chantant son Requiem" cz. alatt ki volt állitva a párisi Szalonban, ezt a párisi kritikusok jól tudták, de azert sgyik se vádolta plágiumal, noha éppen Mozárt-jával kezdődik meg ellene a modern kritikusok háboruja.

Mert tegyük fel, hogy Shields-től vette az eszmét, — plágiumról van itten szó?

Az eszmével Munkácsy szuverén módon bánt, — teljesen a maga viziójához alkalmazta. Nemcsak, hogy részletekben tért el tőle, de Shields kompozicziójából kő nem maradt kövön. Amit Munkácsy képén kifogásoltak, a részletek elnagyolt voltát, a jelenet szinpadszerüségét, sőt még azt is, hogy a legendát festette meg s nem a történeti igazságot s oly jelenet középpontjává tette Mozárt-ot,

ami nem vág karakterébe; mondom, mindez igaz lehet, a mű mégis hatalmas elrendezésével, a belőle kisugárzó hangulatával, bánatos melankoliájával a nagy mester szellemét mutatja. Első sorban az elrendezés egészen Munkácsyé, — ugyanaz a téma, ugyanaz a kompozició tagolási módja, mint a *Siralomház*, a *Krisztus Pilátus előtt*, a *Milton*, *A zálogházban*, stb. művein, egy sikba helyezett alakok, a baloldalról beözönlő fényvezetés, a jobb, vagy baloldalt felállitott főhős, a csoportoknak a középsikon való tagolása. Sőt a hagyományos Munkácsy alakokkal is találkozunk. Mozárt bánatos felesége a *Milton* álló leánya, a *Krisztus Pilátus előtt* gyermekét tartó anya, ugyanaz, aki a *Siralomházban* a katona mellett áll részvéttel teljes tekintettel, — ami ha meg van Shields képén is, csak azt bizonyitja, hogy ezt Munkácsytól vette, a mester régi képeiről. Nem ok nélkül volt annyira elragadtatva tőle, hogy tanitványának állott be. Sőt megfordithatjuk a vádat. Shields egész kompoziciója Munkácsy régi műveinek az ügyetlen utánzása, főleg *Milton*-jának a hangulata, persze a mester szelleme nélkül.

Az ötlet? Shields az ötlettel egy jelentéktelen, primitiv kompozicziót, egy kis Munkácsy-utánzást izzadt össze. Munkácsynak sem sikerült véle Miltonja szinvonaláig emelkedni, — de igen: hatalmas érzésének egész erejét éreztetni s egyes mesteri részlettel nagy festői ingéniumát ragyogtatni. Nem az irodalmi ötlet a lényeges a képzőművészetben. Ez esetben

MUNKÁCSY Mozart halála.

Fra Angelico firenzei Krisztus Pilátus előtt-je

Krisztus Pilátus előtt is plagium, a bemutatott primitiv kép. — Fra Angelico firenzei műve, — már évszázadokkal Munkácsy előtt feldolgozta az irodalmi eszmét, sőt csirájában benne van az egész Munkácsy. De mit csinált belőle a magyar mester?

Shields tehát jobban tette volna, ha nem áll elő nevetséges vádjával. Az ő képén minden, ami irodalom, az övé, minden, a mi piktura a Munkácsyé; Munkácsy műve, hibáival és erényeivel, egészben és részleteiben, teljesen a mesteré.

Azon amerikai kritikusokról pedig, akik Shields művét jobbnak tartják, elhallgatjuk a véleményünket. Az udvariasság kötelez.

Egész életemen át rajzoltam. Ha társaságban voltam, ugy ültem, hogy a társaságot vagy legalább annak egy csoportját láthassam, legrosszabb esetben egy alakkal is beértem, s oly gyorsan vagy oly szorgalmasan rajzoltam, ahogy az idő vagy az emberek tevékenysége megengedte. Nem kértem engedelmüket, de igyekeztem, hacsak lehetettlopva dolgozni; mert ha a nő — sőt gyakran a férfi is — tudja, hogy rajzolják, ugy igyekszik előnyös pózba vágni magát s mindent elront; az állás aztán keresetté lesz. Nem boszankodtam azon sem, ha akkor hagytak el, mikor csak félig voltam készen, valamit mindég nyertem. Mily gyönyörü csoportokat jegyeztem be gyakran vázlatkönyvembe, fény és árnyba merült alakokat, mindazon előnyökkel, melyeket csak a magára hagyott s meglopott természet nyujthat.

Ezt gyakran lámpafénynél is megcselekedtem; nincs jobb alkalom a nagy fény- és árnymasszák megfigyelésére. Állva, menve, lovagolva rajzoltam; lánykákat az ágyban, önfeledt állásokban a kulcslyukon keresztül rajzoltam. Festményeket keveset, gipsz után valamit, a legtöbbet a természet után.

Nála találtam a legtöbb kielégitést, abból meritettem a legtöbb hasznot; ő volt egyetlen tanitómesterem, vezetőm, jótevőm. Ahol találom, csókot vetek feléje, hacsak gondolatban is: a bájos lánynak, a pompás ménnek, a remek tölgynek, a bozótnak, a viskónak, a palotának, a naplementének és holdfénynek. Mindezeket szeretem, szivem feléjük dobog.

Chodoviecki Önvallomása 1776.

▽ ▽

A müvészetben a hangsuly inkább a szerszámon és azoknak az anyaggal való kontaktusán nyugszik, semmint a kedélyen, érzelmen, tudáson vagy kombináláson. Ez utóbbit a nem müvészekben is fellelhetjük, de nem tudnak nékik formát kölcsönözni. A kő kristálya, vagy egy szin, vagy egy tonus felragyog, — s uj perspektivák nyilnak meg — a müvész előtt.

Klinger.

Irta: KORISS KÁLMÁN.

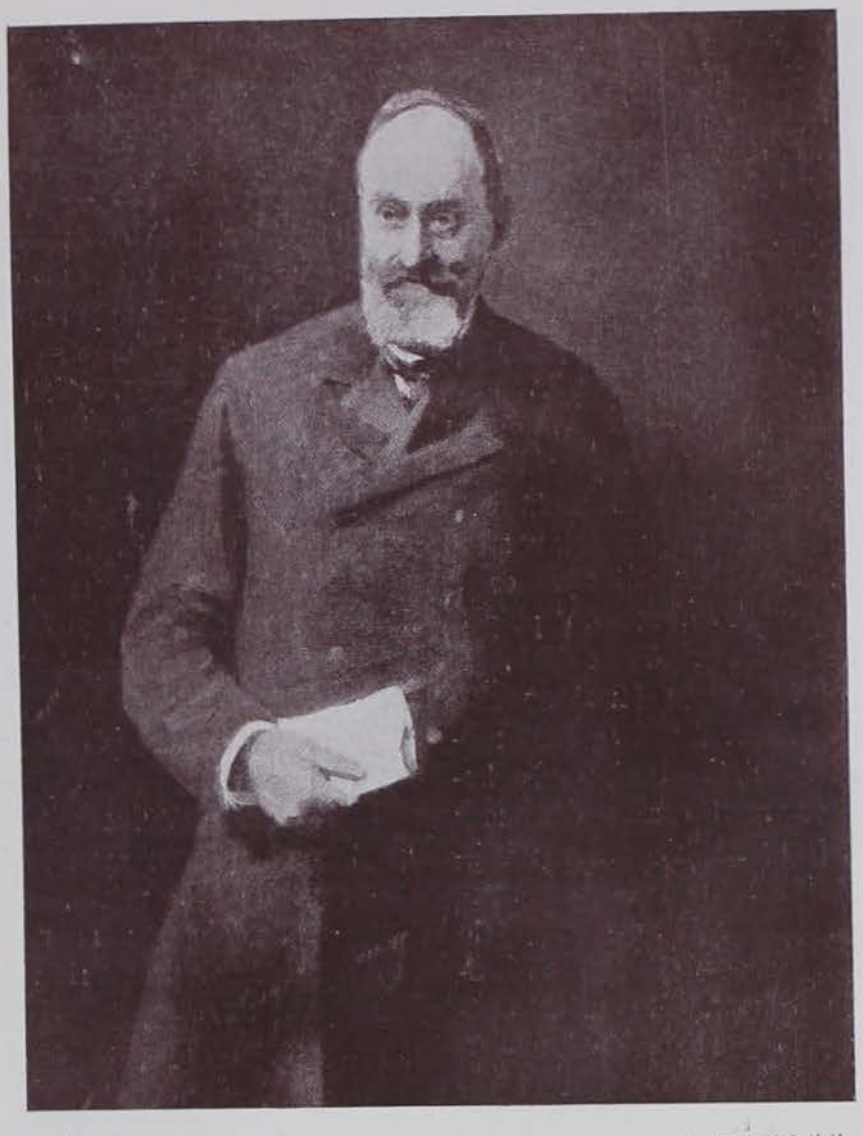
II.

A tárgyilagosságnak alap-törvényéből kiindulva, minden müvészi terméknek ismertető jelei a következőkben nyilvánulnak meg: Első sorban az általános emberi érzések, indulatok, felfogások hatása alatt állanak, az emberiség jegyét viselik magukon, az ember gondolatvilágából, felfogásából nem emelkedhetnek ki. Másodszor azon kornak ideológiája tükröződik vissza rajtuk, amelyben létrejöttek és harmadszor a korok és osztályok ideológiájának az egyének, a müvészek által való megértését mutatják.

Az egyén feltétlenül csakis korának és osztályának ideológiáját nyilvánithatja meg munkáján — teljesen uj — szeparatizált gondolatnak kifejezője nem lehet, — mert hiszen még a legradikálisabb világfelfogásoknak is meg van a maguk folytonos átmenete egyik eseményből a másikba. De viszont az individuum mindig bir sajátos jelleggel agyalkata miatt s ahogyan egyetlen agy — mintegy szürőn keresztül — átbocsátja magán az általános felfogást, — ez adja meg egyuttal az egyéniséget is. Nemcsak leszür azonban az agy eszméket, hanem agyának speziális jellegével ad is valamit a köznek, tehát mintegy összeolvadnak az egyéniségek *körben*, viszont abszorbeálódik a köz az *egyénben*. Az agybeli jelenségeknek ezen körforgása egy-egy kornak teljes ideológiáját adja, ezt tehát a müvész akarva sem tagadhatja meg.

Azonban a müvészetnek ezen szempontból való vizsgálata még csak kulturtörténeti értékkel bir, a megértést szolgálja anélkül, hogy a mának és holnapnak életébe befolyna. A tárgyak csak dokumentumok, nem pedig reális értékü pozitivumok.

Egy kornak és egy osztálynak ideológiája az igazságoknak szükebb körre összevont formáját adja. Az egyén meg van fosztva állandó emberi jellegétől — indulatai, vágyai, szenvedélyei — agybeli élete mind csak addig terjedhetnek: ameddig azt az osztályszemlélet megengedi. A gondolatbeli tartalmat külső formák igyekeznek pótolni, a magasabb szinvonalu általános emberit az egyénnek kicsinyes értékü sajátságai. A természetrajzi ember, — aki gondolkozik, él és cselekszik, — akinek gondolatai vezetnek és nem vezettetnek, — eltünik s helyébe lép a gépember, — aki a beléje helyezett osztályideológia mechanikus cselekvője. Ezzel szemben áll az a müvészet, ahol az alkotott tárgy nemcsak alkotójának örök emberi jegyét viseli magán — de a kikről és aki által beszél; — azok is benne élnek az állandó ember igazságaiban, ezen állandó igazságok pedig a természetnek törvényeiből folynak, — igy tehát a gazdasági életet irányitó törvényszerüségek révén más korok ideológiájának is részét képezik. A

PÓR BERTALAN: Arczkép. A tavaszi tárlatból.

művészetnek tehát ezen jelenségei állandó etikai hasznot nyujtanak.

Michelangelo Szibillái és Prófétái az ő Olaszországának széttagolását, — hatalmas, de hasztalan küzdelmét jelképezik, — de az emberi mozgásnak, indulatoknak, a gondolatok határtalan csapongásának olyan tiszta — és az embert annyira jellemző — állandó képét nyujtják, hogy a ma osztályainak ideológiája is fölleli benne teljes közönségét, teljes értékét. Tehát Michelangelo nemcsak korának volt művésze, nemcsak korának és osztályának ideológiáját értette meg és állitotta elénk, — hanem az ideológiákat kiválasztó embert is. Azaz nem az ideológiák által abszorbeált embert és emberi gondolatokat örökitette meg, hanem az ideológiákat *teremtő* erőt festi és faragja. És amikor állandó emberi tulajdonságokat mond el — a gazdasági harcok ideológiájának állandó

részessévé válik mindaddig — a mig osztályharczok s a mig emberi küzdelmek lesznek.

A müvészet akkor válik általános emberivé, ha az osztályellentétek megszünnek s helyettük az összes emberiség boldogságának ideológiája vezeti a társadalom fejlődését.

Az osztályharczok bizonyos mértékig megkötik a fejlődésben lévő osztályok müvészetét, — viszont egyes osztályérdekek és osztályideológiák uralomra jutása az osztálymüvészetet bámulatosan magas szinvonalra emelheti. Legjobban láthatjuk ezt a 13-dik században kezdődő polgári müvészet hatalmas föllendülésén. A 13-ik század végén kialakulnak a polgári fejedelemségek és köztársaságok az Apennini-félszigeten, a kereskedő és ipari osztály átveszi a vezetést, gazdaságilag teljesen független és jól szituált helyzetbe jut, kialakul a polgár életének megfelelő osztályideológia — s ezzel az irodalom, a müvészet, a kulturális életnek rendkivül gazdag tartalmat ad. Nem a „klasszikus“ müvészet tanulmányozása tette nagygyá a 13., 14., 15. század müvészetét — (mert hiszen a görög-római müvészet tanulmányozásának okát viszont hol keressük?) — hanem a gazdasági életnek kialakulása és az ezt kisérő ideológiának megnyilvánulása. Ez a müvészet a 13., 14., 15. századbeli olasz polgári müvészetnek tökéletes képe, — minden legkisebb gondolat ehhez van kötve, — a vallásosság a meggazdagodott polgárnak pompaszerető áhitatata, — ahol egyenlő része van a feltünési vágynak és a hitnek. Krisztus életének számtalanszor megfestett képsorozata hol a gazdagabb, — hol a kevésbbé jómódu polgár családi életét örökiti meg azon erkölcsi, — társadalmi felfogásnak megfelelően, — a melyik akkor vezette az uralkodó osztályokat. S amint a vagyonosodás nagyobb mérveket ölt, — az anyagias felfogás folyton több tért hódit, — mert a gazdasági jólét emelkedése több és több élvezetre nyujt alkalmat. Amig Botticelli „Tavasz“-án a mithologikus alakok is nélkülözik a testiség és érzékiség hatását, — addig Rafael Madonnái élni és szeretni vágyó asszonyok, — akiknél Krisztus nem a megváltó többé, hanem csupán az életerős nőnek szerelmi gyümölcse.

— A polgári müvészetnek egyazon karakterét a polgári osztálynak diadalmas előre nyomulását, — különböző változatokban mindenütt feltaláljuk. Ettől fogva a polgári társadalom ideologiájának megfelelően teljesen egyazon alapon nyugszik a müvészet a külömböző korokban és országokban, csupán a kor és a nép speciális szinezete ad lényegbe nem ütköző eltérést.

— Olasz földön a polgári társadalomnak egyik legerősebb támasza az egyház volt. Ott ugyanis épen annak kialakulása adta meg az egyháznak világi hatalmát, — mert kifejlődésre, időre nézve jóval előbb történt más országokénál. A többi államokban azonban az egyház ilyetényaló alakulását a feudális nemesség elfogadta, — s miután a gazdasági fejlődés lassabban történt

DITTRICH ZOLTÁN: Arczkep. *A tavaszi tárlatból.*

ezeknél, mint Olaszországban, — a fellépő polgári osztály nem csak a nemesség védelmezőjével is szembe került — és igy a folyton erősödő polgári osztály gazdasági érdekből függetlenitette magát nem csak a nemességtől, — hanem a katolikus egyháztól is. Ennek megfelelően osztályfelfogása bizonyos ujabb elemeket fogadott magába, melynek következménye a müvészetnek némi eltávolitása. — Német földön szintén a polgár a müvészet középpontja, — de bizonyos komor, — tekintélyeskedő, zárkózott formában jelenik meg, — életmódjuknak megfelelően.

A polgári osztály gazdasági etikája a müvészet erkölcstanát is kiépiti. Ha követjük azon utat, — amelyen a polgári társadalom gazdasági fejlődése halad, teljesen tiszta képét nyerjük a polgári müvészet kialakulásának is. A polgári társadalom fejlődése alapfeltételéül az *egyéniség* szabad fejlődését állitotta fel. Erre épen a feudalisztikus államforma megtörése miatt volt szükség, mert csakis ez uton lehetett a kis exisztenciáknak önálló gazdasági boldogulását biztositani. A polgár vagyona nem hübérbirtok többé, hanem szabad személynek szabad tulajdona, amelylyel az egyén függetlenül rendelkezett. Mint minden revolutionisztikus fejlődési folyamat — a polgári társadalom alakulása is nagyobb energiával választotta ki magából az ideológiákat, amelyeknek

udományos és művészeti jelenségei éppen forradalmi fejlődésüknél fogva mohón keresik az uj ismeretlen irányokat, — s ezen eszközökkel is küzdenek a fejlődésnek polgári iránya mellett. Ebből tisztán megérthetjük, miért volt nagy a polgári művészet a polgári társadalom kialakulási folyamata alatt.

III.

A fejlődés utja a művészet forradalmi megnyilvánulását szükségszerü eszközének tekintette, de amint a fejlődés befejeződött, — a forradalmi irány magától megszünt, — a polgári osztály pedig célját — a polgári társadalmat — teljesen elérte.

Az emberiség az örök evoluczióban él s az evolucció utjában felállitott korlátok csak arra valók, — hogy legyen mit lerombolni a haladásnak. E korlátok lerombolása változtatja át az evolucziót revoluczióvá, — ezután pedig ismét az állandó fejlődés folyik tovább. Amikor valamelyik társadalmi irányelv czélhoz jut, ez csak a forradalmi haladás befejezését jelenti, anélkül, hogy a szabad fejlődésnek utja egy pillanatra is elzáratnék. Mindazon intézmények tehát, — amelyek bizonyos elveket állandósitani akarnak, — éppen az evolucció törvényeinél fogva — revolucziónisztikus ellenáramokat választanak ki, — melyek a felállitott korlátok ledöntését eredményezik.

(Folytatjuk.)

Faragó nem nyert díjat. *Fényes kupont vág.*

Az Abbazia művészasztalánál. *Polgár Márton rajza.*

KRÓNIKA

A modern müvészet és a tudomány. A tudósok bogárgyüjteményében ritka csodás példányok találhatók. Ilyen volt többek közt az a doktrina, hogy az igazi tudós az, aki nem tud irni. A francziák közt azonban ennek hamar nyakát szegték, s most már az angolok, sőt horribile dictu még a németek is követik. De akik a magyar tudományos irodalmat ösmerik, azok tudják, hogy ez a bogár nálunk még vigan tenyészik, sőt mesterségesen ápoltatik. Egy másik ilyen bogár, hogy a modern élet törekvéseihez a modern szellem megnyilatkozásaihoz semmi köze az igazi tudósnak. Ez a csúf és czopfos doktrina is kiveszőben van. De nem nálunk. A párisi, az angol főiskolákon, sőt ujabban a németeken is most már a modern élet törekvéseivel is számolnak. Nagy meglepetéssel olvassuk a nyári egyetemi előadásokat hirdető jegyzékekben, hogy hány egyetemen hirdetnek a *modern müvészetről* előadásokat. Berlin, Bozen, Erlangen, Königsberg, Kiel, München, Münster, sőt a stuttgarti müegyetem stb. mind részt vesz a modern müvészet ismertetésében. Csak nálunk zárkóznak el feneketlen gőggel ez eszme elől. Itt még vigan terpeszkedhetik a tudós czopf, de nem sokáig. Jön, mert jönni kell, egy jobb kornak és ezzel együtt egy jobb felfogásnak, amely elsöpri a korlátolt maradiságot és azt a nemzeti tudományt teremti meg, amely az életet fogja szolgálni.

Müvészeti dijak. A főváros hirhedté teszi magát ezekkel az ominozus Ferencz József-dijakkal, melyeket évről-évre ugy czélját, mint formáját tekintve egyre változtatnak, — persze mindenkor az illető jelölt érdekében. Eleinte kész irói és müvészi egyéniségeket kerestek, — mert olyan pályázóknak akarták odaadni a dijat. Aztán kimondták, hogy ez ösztöndij, s kezdő tehetségnek való. Adták olyannak. Most ismét forditottak egyet az elven. Kiadták két jól szituált, megrendelésekkel bőven ellátott müvésznek, akik közül mindegyik érti a közönség nyelvét és azon beszél, nem a magáén. A sok tehetséges kezdő pályázó pedig ütheti bottal a négyezer koronák nyomát. Tiszta bort kérünk hát a pohárba. De azonkivül pedig szakértő zsurit. A városatyaság és a mükedvelőség már sok pusztitást vitt végbe a müvészetek körében. Müvész-

zsürit kérünk mindenüvé, s becsületes művészeket, akik az elvek szentséges szempontjából ítélnek. Tisztelet, becsület a polgári igényeknek, — de ide nem pénz, nem hiuság kielégítés, — ide követem alásan, szakértelem kell, — s akkor a bizonytalan elvcserélés és a tehetségek kedveskedő megítélése nem okozhat kárt, s nem rendítheti meg hitünket a — nemzeti megujhodásban.

Az igazi tulipán. Hogy kell-e a nemzeti felbuzdulás? A *Leipziger Ill. Zeitung* erről a kérdésről egy véresszáju képet közölt. A mikor a *magyar* szobrászat fellendülését zengjük, amikor a *magyar* modern művészet világhirü sikereiről számolhatunk be, a *magyar* királyné tiszteletére a *magyar* fővárosban emelendő templom diszét, arczképszobrát a királynő udvara, csupa *magyar* mágnás és mágnásnő, *Bécsben* egy tizedrangu *osztrák* szobrászfaragónál rendelte meg. S ezt a képet mutatjuk be itt a L. I. Z. nyomán. Hát nem véresszáju egy közlemény ez? A Nopcsa bárók, Festetichek, Ferenczy Idák nem tudják vajjon, hogy magyar földön magyar művészet is terem? Látták-e a bécsi Piskokiállításon Ligeti Miklós Anonymusát? Hogyan, még Becsben sem nézték meg a magyar kiállitást? S mért éppen ehhez a Klotz urhoz fordulnak, olyan nagy a bécsi bálványimádás? Ez a bálvány pedig faragatlan tuskó. Micsoda kicsinyes, fából kifarigcsált ezen a szobron minden textura, — mily esetlen, bizonytalan a májesztétikusnak hirdetett előre lépés, — mily minden báj nélküli az intimnek kikiáltott mestermü. Szégyen ilyen tehetségtelen márványczölöpöt a királyné tiszteletének szentelt templomba behurczolni. Magyar nemzeti érzés — hol maradsz? Müvészi izlés, — nem lázongsz? Türöd, hogy rád tukmálják a bécsi rongyot márványszobor alakjában is? Nem is hisszük, hogy a magyar mágnások ezt a világcsúfját megesni engedjék. A tulipán ez ellen élő tilalomfa.

A bécsi Erzsébet, a budapesti örökimádás templom számára.

Pályabiróságaink itéletei. Ritkán keltett olyan megütközést itélkezés, mint a grafikai kiállitásé. Amig a műcsarnoki dijkiosztást álltalános elismerés követte, addig a grafikai kiállitását általános felháborodás. És sok igazsággal. Ha a sport mintájára elvül mondanók is ki, hogy

egy-egy művész mindaddig megkapja a díjat, míg más jobb nem akad, akkor is mindenkor csak a kiállított műtárgy alapján szabad ítéletet mondani. Éppen-azért Glatz és Major, a figuralis- és tájrajz-díj nyertesei, ha el is vitték újra — ki tudja hányadszor? — a díjakat, elvégre becsületes munkákkal vitték el. De a könyvillusztráczió terén most igazán nem Nagy Sándor egyetlen rajza volt az egyedül kiváló, hiszen ott volt a *Márk* Lajos hatalmas fala is, telten teli megkapó fantáziával készült szatirikus rajzokkal. — (egyet közülök mi is bemutattunk lapunk előbbi számában.) Hogy a tanács ezt az ő falát egyszerüen meg sem látta, ez olyan vérlázitó igazságtalanság, aminő a mi protekcziós világunkban is páratlanul álló eset. Azt hisszük, hogy érezni fogják ezt illetékes helyen és gondoskodni fognak a reparálásáról.

KESERGÉS.

— AMITAI BEN SEFATJA. —

A 12-ik századból.

Népek közé eltévedten,
Mi buktunk a legmélyebben,
Meddő vágy, hogy lábra álljunk:
Sorsunk az, hogy porrá válljunk . . .

Halld meg imánk, halld meg végül:
Ne hagyj tovább vigasz né'kül,
Oszoljon a bánat ködje,
Utainkat rózsa födje . . .

De tégy velünk bármi képen,
Jövő sorsunk bármi légyen,
Legyen bús vagy vigasságos:
Te maradsz az igazságos! . . .

ROBOZ ANDOR.

ÉJSZAKÁK.

A hold alatt, az őszi éjszakában,
Mikor a lankás vörhenyes vizéből
A hallgató, párás ködök születnek:
Álmodtál már a szenvedésről!? . . .

Aranyszin nádnak hulló, rőt bugáin,
Mikor az éjfél árnyai mesélnek:
Ne menj a partokon, minek siratnád,
Hogy hinni tudtál a meséknek.

A hamvas árnyu, nyirkos éjszakákon,
Mikor a függönyök sötét redőin
Felém suhannak sáppadt, szürke rémek,
Ott egymagamba tőlük mit se félek,
Hisz ők az én örök kisérgetőim.

De félek kinn a déli napsugáron,
Mikor körülkeringnek néma árnyak,
Csontos kezükkel arczom simogatva
A vad, zsibongó utcza-forgatagba',
Ahol az emberek csoportba járnak

KÁRPÁTI AURÉL.

Sok nagy szellemnek a katasztrófájába került, míg kialakulhatott egy-egy — útszéli igazság. K. Lippich Elek.

A gondolatot a művészetben a szenvedély és a szerelem révén lehet megérzékiteni. A nagy művészt szenvedélyes szerelme vezeti a formák megteremtésében.

E. Carriére.

Minden nemesen érző ember szereti a ragyogó szint. Ruskin.

▽

Mikor Bastien Lepage iskolája átvette az impresszionisták elveit, az akadémikus körök kezdtek megbarátkozni a megalkuvókkal. Degas felkiáltott:

— Egyre szidnak bennünket, miközben a zsebünkben kotorásznak. Szegény Degas, — ma már kirabolták!

TELCS EDÉNÉL

A művész most felemás életet él. Künn az Epreskertben, a maga műtermében és benn, a Váczi-utczában, Kallos műtermében, ahol a Vörösmarty-szobron dolgoznak együtt. A nagy munka javában halad előre, már a mult napokban Carrarát is megjárták, hogy a márványfaragás ügyes-bajos dolgait rendezhessék.

Az epreskerti csöndes műteremből most vitték el a kecskeméti Kossuth-szobrot, hatalmas mellék-alakjával, mely a *forradalmat* ábrázolja. A műteremben most dekorativ munkák és főleg kisérletezések találhatók. A művész titkos érzéseit rejtegetők. Amelyekben a legrejtettebb érzelmei lappanganak. A magányos órák szülöttei. Álmok, ábrándok, tervek és érzések. Ezek között leptük meg Teles Edét, akivel elbeszélgettünk, anélkül, hogy tudta volna, hogy ő most objektum, a kritikus elemző boncz-kése alá került s igy önkénytelenül nyiltak meg előttünk lelkének szavak által el nem leplezett érzései.

*

— Sokat most itt nem igen fog találni, — mondotta a művész, — nem itt vagyok legfőkép elfoglalva, hanem Kallos műtermében, ahol Vörösmarty szobrán dolgozunk.

De e közben rendre takarta le a munkáit, a palota diszeket, a bányász életből vett e reliefeket, melyek törekvéseire igen jellemzőek.

— Nehéz feladat volt, mert Meunier kisértéseitől óvakodnom kellett s a rokon feladatban a magam érzéseit kifejezni. Leszállottam a bányászok világába és lestem kifejezéseiket. A relief zárt stilusában nem sok mozgás lehetséges és én még ezek között is fokozott erővel kerestem az egyszerüt. Meunier is ezt kereste s éppen azért féltékeny gonddal őrködtem, hogy ne hasonlitsak rá. Pedig nem hiányoztak a csábitó véletlenségek. Még külsőségekben sem. A magyar bányamunkásnak is olyan lehajló karimájú a fövegje, mint a belgáé, de elhagytam, mert a külsőségek után indulónak szeme ezen akadt volna meg legelőbb. A vázlatokat nézze, mert az érzés azokban a legfrissebb. Amint most itt fejlesztem őket, a kis mintákon, folyton arra törekszem, hogy minél zártabb kompozicziókat, egyszerü vonalakat és egységes tömegeket nyerjek. Én nem vagyok hive a festői szobrászatnak . . .

Eközben egy idősebb férfi büsztéje elé értünk. Csupa apró forma, telve részletigazsággal, finom megfigyelésekkel, gazdag kifejező erővel.

Megállottam a szobor előtt, — s ebben válasz rejlett a művész szavára. Ő megértette.

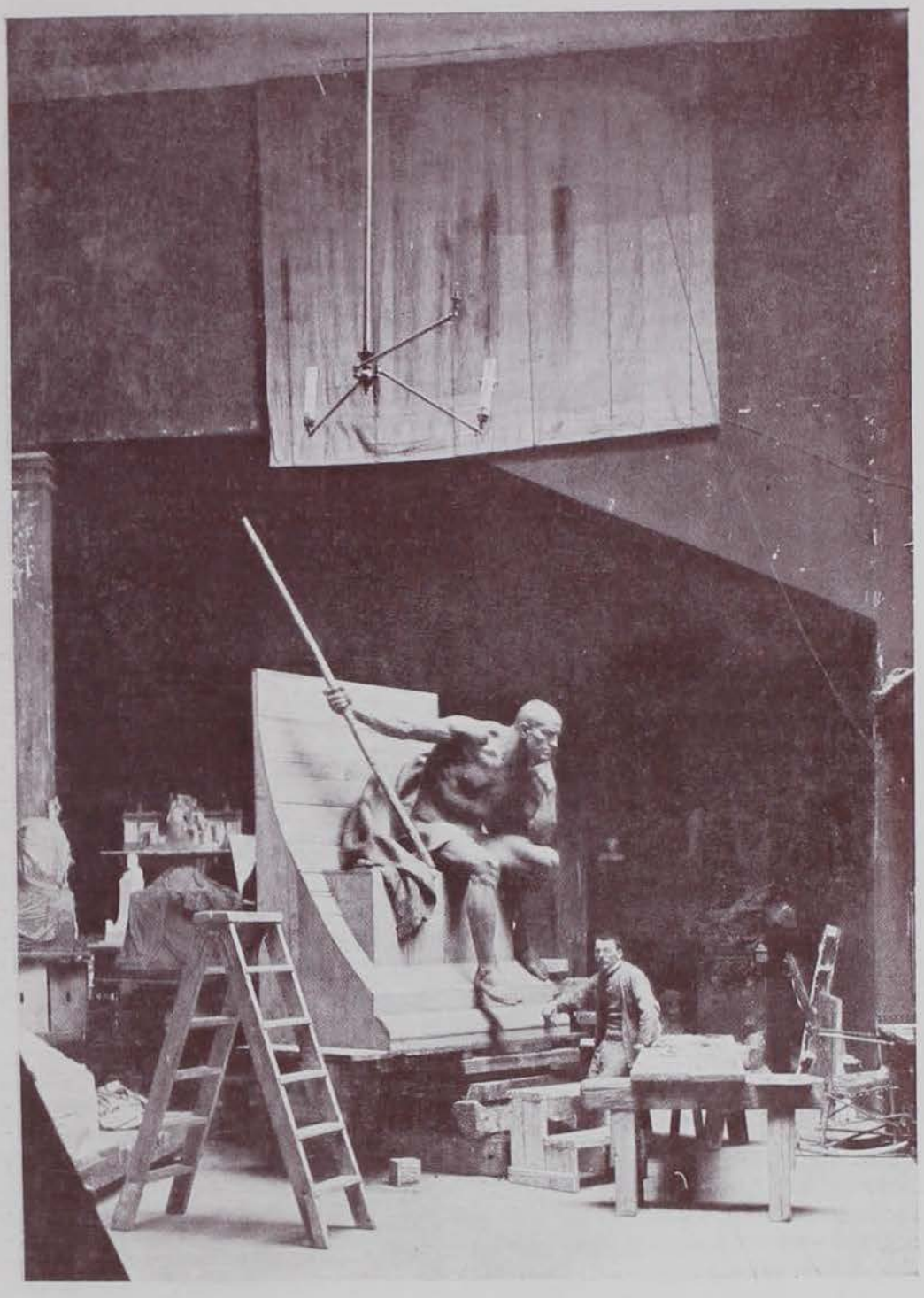
— Ez más, — ez portrait, — ebben lehet festői részleteket is találni, — meg aztán nem ugy értem a festői szobrászatot, hogy a világitás kérdését teljesen eliminájuk.

— Azt hiszem, ezt nem is lehet. A fény mindent körülölel, — feleltem, — a formákat is s amint azokon végig suhan, most tréfás bujókát, majd halálos bujdoklást rendezve, formákat teremt, kiemel és hangsulyoz. Ezt a formahatást megrögziteni a szobrász feladata.

— A forma maga, a kész, a megtapintható forma a fontos, — felelte a művész, — még pedig nem a forma szine, hanem a konturokon belül kialakult forma. A maga egyszerüségében. A leegyszerüsitett forma, — elhagyva mindent, ami fölösleges.

Eközben leleplezte Szilágyi Dezső készülő hermáját.

— Én ilyennek képzelem Szilágyit, — az

TELCS EDE mütermében

akaratembert, hatalmas járomcsontjával és főleg alsó ajkának szinte állati erejével. Dacz, energia, értelem, — minden itt van ezeken az ajkakon, — sörteszerü hajának fölfelé álló tömegében, — s pillantásának vad erejében. Ezért nincs rajta egy forma sem részletezve.

— Hogyan, — a szemeket ebben a primitiv formában akarja meghagyni?

— Természetesen. A festő feladata megjelölni, hogy szürke, kék, vagy fekete volt-e a szeme. Nekem csak a kifejezés erejét kell éreztetnem. A görögök tudták, hogy miért formálják ki csupán csak a szemgolyót, elhagyva még a pupilla beletörlését is. Ez a plasztika. Minden egyéb részlet lehet festőileg érdekes, de a formákat nem magyarázza. Csak elaprozza. Azelőtt én is jeleztem a kisebb formákat is, — most ezeket elhagyom, hogy még egyszerübben, kizárólag csak a döntő formákat hangsulyozzam. Nézze ezt a kis szobrot, — ez egy franczia középkori munka, micsoda érzés ül ezen az arczon, micsoda báj és gyöngédség s mivel hozta ki ezt a hatást? Egyszerü formákkal. Mások csinálhatnak bajuszt bronzból, szállanként követhetik a szakáll és haj alakját, — én csak egységes masszának nézem s minden egyebet eliminálok. Mások a gombot is részletezhetik, — néha talán jobban, mint az arczot. Ez lehet barokizlés, — de nem az én izlésem, — én nem keresem a texturát, a mustrákat, a himzések, szövetek karakterének visszaadását, — engem a csupasz forma érdekel, más semmi.

Aztán elővette egy készülő plakett-jét, mely Popper Dávid gordonka-művészt ábrázolja, amint gordonkájára hajlik.

— Talán sikerülni fog a jellemző mozdulatot visszaadnom s az arcz karakterét. Noha ezt még keresem. Az orr igen erősen dominál az arczon, bántja még az érzésemet. Ezt még tanulmányozni fogom. De az ilyen kisebb dolognál a fődolog az érzés, melyet a konturnak kell kifejezni s ha ezt eltaláltam, túl vagyok a főnehézségeken.

Bementünk a kisebb müterembe, ahol egyik tanitványa plaketten dolgozott.

— Ezek itt a zenepalotára kerülő dombormüvek, a zene történetét feltüntető ábrázolások, amint a puttók táncolnak, énekelnek, az egyes korok stiljét jellemző formákban.

Donatello éneklő angyalkáira gondoltam, miközben szemem felkuszott a falakat körülölelő frizekre. A londoni Parthenon-frizek gipszmásolatai voltak.

— Azokat nem én csináltattam. A müterem azelőtt Szécsié volt s én csak bérelem a fővárostól.

— Hogyan, Szécsi szerette Phidiaszt? mondtam meglepve, miközben az elhalt szobrász barok müveire gondoltam.

— Dehogy szerette — felelte Telcs, — hát nem látja, hogy füvet festetett a lovak lába alá? Neki nem volt elég a képzeleti sik, — neki füves föld kellett — s kimutatott a nagy müterembe, ahol Szécsi egyik kutjának kolosszális gipszfigurái kiabáló barokmozdulatokkal viaskodtak...

Megértettem a keserü kézlegyintést és mentünk tovább, gyönyörködve a zenepalota bájos frizeiben, melyeknek gyönyörü vonalaiból mintha zenehangok törtek volna felém.

— Hát ez a felvétel hol készült? — szóltam, egy fotografiát szedve fel az asztalról.

— Ezt egy amatör-fotografus barátom csinálta nemrég, mikor még itt állott a Kossuth-szobor nagy mellékalakja. Azóta már meg is öntötték s a jövő hó elején leleplezik. Ez az alak a *Forradalom*, — csakhogy kasza van az alak kezében, miközben lelkében kitörni kész, heves indulatok tobzódnak...

*

Elbúcsuztam. A kis néptelen Lendvay-utczában nem járt senki. Arra gondoltam, hogy mily boldogság lehet igy élni, az ideáljaink között, a lelkünkben élő ábrándok megtestesitésével foglalkozva. Amikor gyönyör a kenyérkereső munka. Amikor nemcsak lopva lehet azzal foglalkozni, amit szeretünk. **r. a.**

A boldogság virága nem az elvek magaslatain terem, hanem az élet völgyeiben.

K. Lippich Elek.

BUDAPEST MŰVÉSZI SZÉPSÉGEI

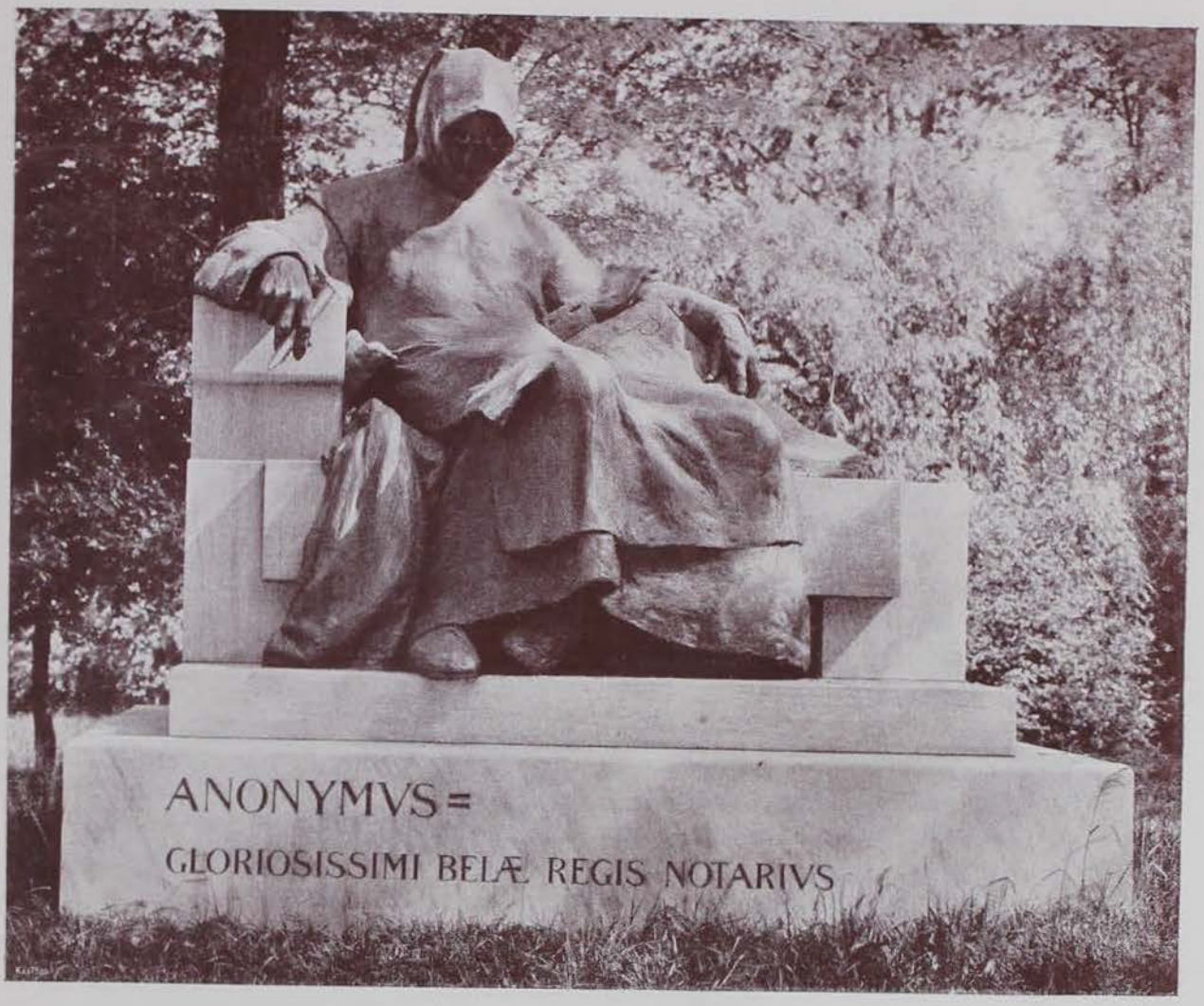
II. A városligetben.

A városliget kora tavasszal.

Midőn a gyermek mesét hallgat, vágy ébred fel benne: elmenni a csodás világba. Az én leghőbb óhajom az volt, hogy bár elmehetnék Andersen mesebeli báljára, ahol teljes pompában egybegyűlnek a virágok; a kert, a rét szines, illatos virágai mind-mind. Mint amolyan vidéki lány, midőn a Fasoron át először léptem be a városligetbe, azt hittem, hogy e régi vágyam teljesült. Dús keleti szőnyeg pazar szinhatása ezernyi ezer virágból szőve. A nap sütött, könnyü fehér ruhás gyermekek kaczagva szaladtak végig az élesen megvilágitott sárga uton, erős lila árnyékot vetve maguk elé; üde, világos, örömteli kép volt ez. Milyen pazar a természet; midőn a gyenge virágok már nem birták el az időjárás viszontagságait, midőn az utolsó őszi-rózsa se birt daczolni a hideggel, a föld kopár lett, szomoruan kopár — ujra ott jártam és ekkorra mint egy Phoenix, feltámadt hamvaiból — az ősz szépsége. A liget tulajdonképen nem nyáron él, ha akkor telik is meg a város lakóival — nyáron ezen az ápolt, virágos kerten kivül szomoruan porosak, tikkadtak a pázsit, a fa levelei. Őszszel annál szebb. Lombhulláskor reggel halvány ködbe van burkolva a táj, a fák, amint messzebb és messzebb állnak, mind inkább elvesztik anyagiasságukat. Egy folt a háttér, tónusban alig különböző, csak kékbe menő szürke szinével eltérő szinfoltok a fatörzsek, mindinkább halványulva, lassanként elvesznek a messzeségben. Nincs körvonaluk, nincs domboruságuk, nincs mondhatnók szinük, de teljesen érvényesül bennük az alapforma. Sose látjuk máskor ugy a fatörzsek és ágak bizarr hajlásait, soha, hogy ugy mondjam, szép mozdulataikat. A nap lassacskán elűzi a ködöt, erős határvonalak tünnek elő, a már gyengülő

nap hamvas lilává festi az utat, sárgavörös száraz levelek tarkitják, az ágak kopársága mellett uralkodni látszanak a sötétzöld fenyők. Az előttem feltáruló képeknek megvannak a maguk tanulságaï, leczke volt, melyet meg kell értenie annak, aki művész, vagy csak szépet élvező akar lenni. A primitiv szem nem látja azt, amit a kimüvelt. Különös, de ugy van, hogy maguk a természetet okvetlenül megfigyelő tájképfestők is csak lassanként jutottak arra. hogy példának okáért a közelfekvő tárgy élesebb a távolabbinál és még később, hogy az átmenet fokozatos. Pedig az ember azt hinné, hogy aki egyszer figyelmesen megnézi, ami előtte van, csak ugy meglátja, mint egy másik megfigyelő, aki ugyanazt 500 év előtt nézte meg. Könnyen ebbe a téves fölfogásba esünk és azért nehéz ma, megértenünk, hogy Giotto kortársai az ő alakjairól azt mondták, hogy a természettel téveszthetők össze. Ez arra mutat, hogy a természet megfigyelése önmagában nem elegendő a látottak felfogásához és hogy a természeten kivül maguktól a müvészektől is tanulnunk kell, arra legjobb példa a japán festészet. A japán festő, akiről elismerhetjük, hogy az európaival egy magaslaton áll, egészen másképp látja ugyanazt a tárgyat. Ez is mutatja, hogy a szép felismerése nem olyan egyszerü, hogy ugy mond jam, nem velünk született. Vannak müértők, akik a müvet kész formájukban megértik, mint kiválasztott, leszürődött szépet; de ez nem elég; ez az ember csak az egyik forrásból meritett. Maga állhat mint kiválasztó a széppel szemben, maga részesülhet többé-kevésbbé a művész élvezetében; ám igyekezzék a szépet fölfedezni. Erre a mi kis ligetünk rendkivül alkalmas. Nem bir az amerikai kert kimért tökéletességével, sem az olasz pompájával — egyszerüen, természetesen művészies; ápolt, de nem nyirbált, ahol rendezett is, nem merev.

Legszembeötlőbb képe mindenesetre a Vajda-Hunyad a tó fölött. Mint egy koszoru veszik körül bokrok és fák, be-behajolva, mintha szépségükre hiún, csodálnák magukat a viz tükrében. Maga a várrészlet is, mintha tudná, hogy becses szépsége miatt szemelték ki e helyre, az ország szivébe, az országból éppen őt. Itt nem tesz zord, harczra váró benyomást, mint otthonában, de mint kis részlet, nem is tehet és itt nem is kell, hogy tegyen. Ha átmegyünk a kis hidon, balról a XIII. századbeli jaáki templom gazdag román kapujának hü másolata érdekes példája annak, hogy mint változott meg a dekoráló művészet alapirányzata. Ma egyszerü, kevéssel akar hatni, — emez dúsgazdag, tömött, tulhalmozott. És mindegyiknek igaza van, ennek akkor, amannak ma. A jaáki templom a román, Vajda-Hunyad épületszárnya a gót stilust képviseli, a renaissance stilus szerényebben üti fel fejét, mintegy jelezve, hogy neki a sors zivatarja kevés tért engedett ebben a hazában. Egymás mellett egy képet alkotnak, — pedig mindegyik egy más világnézet megnyilvánulása. A gót épületszárny szabadon van tervezve, a jaáki kapu is

Ligeti Miklós Anonymusa.

A városligetben.

idegen kápolnához van illesztve; az egész kis térség megkapóan szép. Ott mindig méla hangulat rab a vagyok és bevárom az estét; a szürke fal még hangulatosabb az esti homályban. Egy alkalommal — mintha az ördög játszott volna velem — ugy tetszett, mintha nehéz, vontatott lépéssel csak most jöttek volna ez épületek; a román épitészeti jellegü keresztfolyosó messze Francziahonból csatlakozott a jaáki templomhoz, föl-fölvéve egy-egy román diszitményünket, innen is, onnan is; messze Hunyadról jön a vár, Pozsonyból a XVI. századbeli kut és most odasorakoznak erre a kis helyre, szorosan körülem és hallom, amint mély hangon elmondják egymásnak, hogy mi járatban vannak. Odavánszorogtak nehéz kőtestükkel, hadd lásson a magyar ember valamit épitészete remekeiből. Ide csak eltéved és lát egy keveset, nyerhet valami halvány sejtelmet. Persze bármily szép, csak szinházi

diszlet, csak dekoratio, csak visszfénye a mult alkotásainak. És ott ül Ligeti Miklós misztikus Anonymusa és mereng a multon. Egyszerü magatartása, természetes elhelyezése, .amint a sötét sürü facsoportból kiemelkedik, a legszebb egészszé teszik ezt a kis darab ligetet. A szem megpihen rajta, az alakot nyugalom tölti el, mily jó, hogy zavartalan csönd van körülötte. Neve Anonymus — nincs neve, nem képmás ez — gondolat, az elmult idő lassu lemorzsolásának gondolata. Nekem azt fejezi ki, másnak talán mást. Gondolkozóba ejt minden esetre, mert lelke van. Egyszer télen jártam arra; este volt, a facsoport merev zuzmarával fedve, kusza árnyékot vetett a hóra Anonymus gondolkozott és az egész liget gondolkozni látszott Ember nem járt arra, madarak három elülső ujjának ékalaku nyomai érték csak a tiszta havat. Soha annyira nem látszott a liget fáinak művészies csoportositása. A varjak károgása misztikus, zord hangulatot kölcsönzött, csend, aztán ismét károgás; figyelünk, befogadó képességünk nő, megnyilik a szemünk, elfelejtünk mindent, amit eddig láttunk, azt a szint látjuk, melyet csak az az egy pillanat birt megteremteni, azt az eget, azt a havat, azt a fát, azt az árnyékot, melyet nem látott előttünk senki és nem fog látni többé soha senki. Az az árnyalat, melylyel ez a kép a másiktól eltér — a kép lelke. Ha azt meglátom, látom a szépet. Nézni kell, nézni szivvel, lélekkel, odaadással. Nézni a levegöt a fák közt, mint vibrál nyáron, mint burkolja be fénytől átjárva a teli koronát, kitöltve a tért, kitöltve szinte láthatón, kidomboritva a tárgyak hármas dimenzioját, egyre más az ég, a felhő, a föld, örök a változatosság, minden, nincs

Siremlék a Városligetben.

állandó vagy akárcsak ismétlődő képe a természetnek. Egy egyszerü sirkő van a ligetben, felirata egy szó: fuit. Ez is azt mondja, nincs állandó a természetben. A percz nem áll meg, a gondolat, mire végig gondoltam, a multé — örök elmulás az élet. Ez valamikor Arany János kedves helye volt. Azóta is tele van poézissel.

Nemes Márta.

Akit semmi sem, vagy csak nagyon kevés dolog érdekel: alantas lélek. A magasabb foku értelmiség mindenben talál valamit, amit érdemes észrevenni.

K. Lippich Elek.

KÉT NOVELLA.

Irta: BIRÓ LAJOS.

1. A gyermek.

— Sikkasztottam, — mondta a férfi.

Az asszony arcza halálsápadt lett.

— Még négy-öt napom van. Szökni fogok.

Az asszony nem szólt. Bosszusan mondta a férfi:

— Mit nézel úgy? Hát kártyáztam, szeretőm volt. No!

Az asszony halkan mondta:

— Lehetne talán segiteni . . . Apa . . .

— Nem lehet. Százezernél több. Összeszedem, amit lehet. Az éjjel megyek. Hamburgba . . . Amerikába . . .

— Én veled megyek.

A férfi arczán kiragyogott az öröm.

— Óh te drága, te édes. Csakugyan jönnél? Hiszen én mindig csak téged szerettelek igazában.

Egyszerre megnyugodott. Leült. Tervezgetett.

— Pénzt viszek magammal. Ott megbecsülik azt, aki ér valamit. Ha ügyes az ember és pénze is van, ott boldogul. Milyen jó lesz, nem törődni senkivel, semmivel. Ketten élni . . .

— Hárman.

— A férfi rábámult.

— Hát a kicsi? — mondta az asszony.

Óh csak nem gondolod, hogy őt is elvisszük! Négyhónapos gyereket ilyen nagy utra! Itthagyjuk a mamánál.

— Akkor én nem megyek, — mondta hidegen az asszony.

A férfi könyörgött:

— De édesem, drágám, szivem.

— Nem.

A férfi végre beleegyezett. Este összecsomagoltak valami ruhát, sokat nem szabad, hogy gyanut ne keltsen, és mentek a vasuthoz. Az asszony karján a kicsivel. Ősz volt, köd, a poronty köhögött.

A terembe nem mentek be, künn bujkáltak és lopva surrantak be a kocsiba. A fülke piszkos volt, nedves a ködtől, dohányszagu, a bőrpárnák szinte tapadtak. Emberek jöttek-mentek, beültek a fülkébe, de a gyerek sirt és lassankint egyedül maradtak.

Az asszony a gyerekkel foglalkozott, a férfi bámult ki a sötétbe és reszketett, mikor lépések hallatszottak. A vonat dübörögve furta be magát a ködös éjszakába.

Késő ősz volt, még nem fütötték a kocsikat. És az éjszaka egyre hidegebb lett. Amint a hegyek közé vágtatott be a vonat, az ablakokra jégvirágok rakódtak. Minden nyiláson dermesztő hideg sziszegett be, és a menekülő pár didergett. A gyerek köhögött.

Hajnalodott. Kétoldalt a fenyőket már hó lepte el. Dermedt testtel, álmatlanul és sápadtan nézték egymást.

— A kicsinek láza van, — mondta az asszony.

A férfi összevonta a szemöldökét.

— Orvost kellene keresni, — tördelte az asszony.

— Ostobaság. Nincs annak a gyereknek semmi baja. Szoptasd meg.

A kicsi arczán pir tüzelt. Szegény, vékony ajkai cserepesek voltak. Nem szopott . . .

— Én orvost keresek, — zokogta az asszony.

A férfi durva lett. Megfogta az asszony csuklóját.

— Itt maradsz. Itt maradsz, vagy . . El akarsz árulni? Azt akarod, hogy nyomunkra jöjjenek?

— De beteg, látom, hogy beteg.

— Hát minek hoztad magaddal? Én nem akartam. Te akartad.

Az asszony ült. Könnyes szemekkel bámult a gyermekére. Fuldokló, hosszu lélekzettel nyelte el a zokogását.

Jött egy állomás. Ki kellett szállniok. Ettek. A férfi csak, az asszony nézte a gyereket.

Aztán ujra a vonatba, neki a nagy útnak. A gyerek elaludt.

— Alszik — mondta az asszony.

— No látod.

A karjai között tartotta gyengéden, reszkető gonddal. A vonat dühödten rohant előre, csörömpölve, zakatolva.

A férfi fáradtan hunyta le szemeit.

Egy irtózatos sikoltás. A férfi felugrik. Az asszony örjöngve sikolt.

— Meghalt! Meghalt!

A férfi dermedten bámul. Nézi a gyermeket: meghalt. Künn mozgás hallatszik és az agyán átvillan a rémült gondolat: ez elárulhatja őket, ezt senkinek sem szabad megtudnia.

— Kezével tapasztja be az asszony száját:

— Hallgass, hallgas!

— Az asszony zokogva nyög. A férfi a fogát csikorgatja.

— Hallgass, hallgass!

A folyosón mozgás támad. A férfi kimegy.

— Semmi sem történt — szól — egy szegény, beteg, hiszteriás asszony . . .

Bejön. — Az asszony fuldokolva zokog.

— Fogsz hallgatni! — rivall rá. — Meg vagy őrülve? Minek hoztad el azt a kölyköt?

Az asszony kinzottan nyög. Dermedten szoritja magához a gyermeket.

A férfi parancsol:

Nem szabad senkinek megtudnia, hogy meghalt. El kellene temetni, vizsgálat volna, rendőrség, utlevél, — a végén elfognának. Ugy kell vinned, mint eddig.

Az asszony félőrülten néz rá. Csendesen zokog és mereven szoritja magához a gyermeket. Dél. Utasok jönnek-mennek. A férfi halkan parancsol.

— Takard be az arczát és foglalkozz vele ugy, mintha élne.

Az asszonynak már kiszáradt a szeme és zavaros fény lobog benne. Engedelmeskedik. Szól a kicsihez, gügyög neki, aztán kibontja mellén a ruháját és elfordul.

A férfi gyanakodva nézi . . .

A vonat egyre rohan, vágtat, dübörög . . . Alkonyodik. Meggyujtják a lámpákat. Jön az éjjel, feketén és végtelenül . . . Sohasem lesz már hajnal?!

Végre! Hamburg!

— A gyerekkel nem szabad kiszállnunk — mondja a férfi. El kell rejtenünk.

Az asszony hallgat.

— A kofferbe.

Az asszony egy kézmozdulattal tud csak tiltakozni.

— Kell! — mondja a férfi.

A koffert kinyitja, rakosgat benne. A vonat rohanása lassul, mindjárt megáll. Az utasok a folyosóra tódulnak. A férfi a gyermek után nyul. Az asszony görcsösen kapaszkodik belé.

— Te! — mondja a férfi és felemeli az öklét. Az asszony félholtan dől hátra, a kezei ólmosan hullanak le. A vonat megáll. A férfi megkapja a gyermeket, a zár csattan egyet, a hordárok berohannak és egyik viszi már a koffert.

Az asszony a kezét nyujtja utána. A férfi megfogja a kinyujtott kezet és vonszolja magával az asszonyt.

Kocsiba ülnek.

— A koffer . . . — suttogja az asszony.

— Jó helyen van, — mondja a férfi.

A kocsi szalad velük a tenger felé. Csónakba ülnek. Hajóra szállnak. Bemennek a kabinjukba.

— A koffer . . . — sugja az asszony.

— Mindjárt hozzák.

Hozzák. Az asszony leesik mellé a földre.

— A kulcsát!

— Nem. Valaki be talál nyitni és észreveszi.

— Csak egy perczre . . . Hadd lássam

— Nem. Majd éjjel.

Kimegy. A hajót nézi, a berendezést, hol van elhagyott rész, milyen magas a korlát. Az asszony benn fekszik a földön és öleli a koffert.

Kilencz óra.

Tíz . . .

Tizenegy . . .

A férfi lemegy az asszonyhoz.

— Kelj fel. Eltemetjük.

Az asszony értelmetlenül bámul rá

— A tengerbe, — mondja a férfi. — Kinéztem, hol dobhatjuk be észrevétlenül.

A koffert kinyitja. Halomra gyürve ingek, ruhák és a gyermek.

Az asszony ujra zokog. Magához szoritja a testet.

— Siessünk — mondja a férfi.

Az asszony nem mozdul.

Márk Lajos: Szentivánéji álom. *A tavaszi tárlatból.*

A hajó elindul. Hangos kiáltozás, csörömpölés, nyikorgás A férfi a fedélzeten áll és nézi a partot. Bemegy a kabinba.

— Gyere ebédelni.

— A kulcsot, — nyöszörgi az asszony.

— Nem, — mondja a férfi és egyedül megy ebédelni.

Az órák telnek. Az asszony fekszik a földön és öleli a koffert. A férfi a fedélzeten jár-kel.

Este. A szalon lassan kiürül, az utasok lefekszenek, a fedélzet sötét.

— Ej, hát te itt maradsz. Majd én magam . . .

— Nem, nem! — könyörög az asszony.

Felkel. Ingadozva botorkál a lépcsőn. A fedélzeten vannak. Teljes sötétség. A férfi fogja a kezét. Ő vonszolja magát utána, görcsösen szoritva a gyereket.

A korláthoz értek. A férfi suttog.

— Itt vagyunk.

A gőzgép kattogása hallatszik és a viz suhogása, amint a csavar szeli. Az asszony térdre esik.

— Ne, ne . . . — tördeli őrült félelemmel A férfi dühbe jő.

— Azt akarod, hogy rajtakapjanak bennünket?

A gyermek után nyul. Az asszony karjai, mintha vaskapcsok lennének, ugy zárják körül a kicsit.

A férfi durva erővel rántja szét az asszony karjait, megfogja a gyermeket, áthajol a korláton és beleejti a tengerbe. Egy csobbanás. Az asszony végigzuhan a fedélzeten, a férfi pedig megkönnyebbülten sóhajt egyet.

2. Az ötödik szimfónia.

A férfi felment a szinpadra.

— Jössz? — kérdezte a lánytól.

— Mindjárt, — mondta a lány. — Csak a kerti jelenethez kell még bemennem.

Később együtt mentek el vacsorázni.

— Akarsz pezsgőt? — kérdezte a férfi.

— Igen.

Másfél üveg pezsgőt ittak meg. A férfinak lobogott a szeme, a lánynak ferdére siklott a kalapja. Lázasak voltak a jókedvtől, az élet örömétől, az elszántságnak és a sikereknek a duhaj mámorától.

— Menjünk kávéházba?

— Nem, — válaszolt a lány egy mély pillantással.

Hazamentek a férfi lakására Mikor a lépcsőn felfelé indultak, akkor tört ki a férfiből az egész öröme.

— Most, — mondta a hóditók gőgjével, — most megházasodom ... Az apró nyomoruságoknak vége. Lesz pénz. Igazgató leszek a bankban. Azután a gyárban. Még husz más helyen. Százezreket kapok, megmarkolom őket és milliókat fogok szerezni. Annyi pénzed lesz, amennyit akarsz . . . Akarsz pénzt? Kapsz. Akkor élünk majd.

Hallgatott egy kicsit, felemelte az öklét.

— Aki utamban van, azon átmegyek. Legázolom Ha párbaj kell, legyen párbaj Nem engedem, hogy felpiszkálják azt, ami elmult. Tőled kaptam pénzt? Kinek mi köze hozzá?

A leány csodálkozva nézett rá.

— Te ezt nem érted, — mondta a férfi. Tudod vannak dolgok az ember multjában, amiket nem jó ilyenkor emlegetni. De lesz rá gondom, hogy ne is emlegessék őket. Ne gondolj velük. Rendben lesz minden. Most mennek a dolgok. Annyi pénzt kapsz, amennyit akarsz

Benn voltak a sötét lakásban. A lány megcsókolta a férfit, ledobta a kalapját és toporzékolt jókedvében. Világosságot gyujtottak.

— Ohó, — szólt a lány, — mi az?

A férfi odanézett.

— Még nem láttad? Egy Beethoven-maszk Drezdából hoztam . . . Beethoven halotti álarcza volt: fehér gipszből, német ízlés szerint arany koszoruval. Sötét bársonynyal bevont deszkalapon feküdt, lezárt szemmel, komor homlokkal, daczos állal és összezárt ajkai körül a fájdalom kettős vonásával. Félelmes volt, komor és engesztelhetetlen.

A férfi átment a másik szobába. A lány ijedten nézte a halotti arczot az aranykoszoruval, félelme ingadozott egy perczig, azután könnyü kedvvel, a fajtájának egész halottcsufoló szemérmetlenségével fogott egy piros rózsát a virágai közül és odatette a komor homlok fölé. A rózsa befeküdt az arany koszoru közepébe és az ives homlokot kiáltozta be a maga durva pirosságával. A lány nevetett.

A férfi jött ki a másik szobából. Ledobta magát a diványra.

— Urak leszünk, — mondta.

A lány odament hozzá. Mellé simult.

— Elviszel Monte-Carloba? — kérdezte.

— El. Csak legyen meg az esküvő. Három hónapra rá már elszököm veled egy hétre. Elviszlek. Minden meglesz, amit akarsz, kocsi, ruha, pénz . . . Most mennek a dolgok.

Megcsókolták egymást. A lány csendesen ujjongott.

— Most minden megy, — mondta a férfi.

Tombolt a jókedvük, a szerelmeskedésük, a győzelmes galádságuk. Ölelkeztek. A férfi azután hallgatott. Maga elé nézett a diadalmas akarat gondolkozásával. A lány hozzáhajtotta a fejét. A férfi megrándult:

— Mi az?

A rózsára mutatott, amelynek piros színfoltja ledérül kiabált le a gipszhomlok fehérségéről.

— Mi? — kérdezte a lány.

— A rózsa, — szólt megdöbbenve és hebegve a férfi.

A lány nevetett.

— Én tettem oda.

A férfi riadtan bámult a halotti arczra. A szigoru homlok mozdulatlan volt, a szemhéjak is, az összezárt ajak is. De ebbe a halotti némaságba a szemérmetlen rózsa valami rettentő és kinos diszharmoniát vitt bele és az összezárt ajak fájdalmas ránczai még mélyebbre vésődtek általa. A fejre felülről esett a világitás és a fehér arczon sötét árnyékok nyultak lefelé.

A férfi nem tudta tőle elforditani a szemét. Komor és felséges volt a fej, de fenn a homlokán rikoltozott a rózsa. El kellene venni ezt a rózsát. De nem mert megmozdulni. Nézte a nagy halott megcsufolt fejét és átdidergett rajta valami félelem.

Rettenetes az a rózsa. Rémületes az az arcz . . . Most már meg is mozdult; a fájdalom vonása megvonaglott és a homlok komorsága fenyegető lett. Él.

Beethoven . . . Megpróbálta elforditani a fejét, a félhomályban keresett mást, amit nézzen.

De ott volt a rózsa, a szemérmetlenség virága és szineskedett,

Kann Gyula: Arczkép. *A tavaszi tárlatból*

mozgott, kiabált, tombolt a meggyalázott homlokon. A homlok él.

Beethoven . . . Most már egészen élt. A mámoros férfi érezte, tudta, látta, hogy egészen él. Ránézett és kábult agya egészen eltelt egy fenyegető nagy erő félelmével.

A szeme előtt elhomályosult minden. A nagy sötétségből csak a fej világított ki a rózsával homlokán. És ekkor egyszerre, váratlanul, megdöbbentően, dübörgő hatalmassággal hangokat hallott.

Mi az? A lányhoz fordult, de az aludt. Aludt. Hogy lehet aludni ilyen rettentő zajban? . . . A hangok áradtak, ütemesen robogtak, megdagadva dübörögtek előre . . . Mi ez?

A férfi megrettenve könyökölt fel. Rettenetes. Mi ez? A hangok harsogva nyomultak egymás nyomára... Nem lehet kétség benne. Csakugyan az A rettenetes szimfónia, az ötödik, a sors-szimfónia . . .

Ránézett a halotti arczra. A Beethoven-fej most már egészen élt, mozgott, fenyegetett, sugárzott és világított. A szimfónia dübörögve rohant előre. Hangjai kopogva, zengve, zúgva, ropogva, harsanva és dübörögve követték egymást, óriási ütemes áradásokban, végtelen, félelmes, ringó hullámokban. A hangok beárasztották a szobát, egyre dőltek, a falat ostromolták és az ajtónak ütődtek neki. Mint a harang kongása ugy követték egymást, a férfi agyvelején érezte az ütéseket és ha befogta a fülét, megszázszorozódott az erejük. Nem lehetett menekülni előlük. Az arcz egyre fényesebb és egyre komorabb lett, fenyegető, mint egy isten, ugy kormányozta a hangoknak ezt a vizözönét. Rettentő.

A sors-szimfónia ez . . . A férfi didergett. Alázatosan, megdöbbenve és félve huzódott össze A lány aludt mellette.

Mit akar itt ez a lány? Milyen szemérmetlen, ledér és alávaló teremtés ez? Milyen hitványak ők ketten, amint galád számitással tervezgetik a jövőt: egy másik nő kifosztását, megcsalását Milyen galádak és alávalóak, amint az egész világot meg akarják csalni és ki akarják fosztani.

De a sorsot nem lehet megcsalni... A férfi hallotta, amint a sorsot jelentő hanghullámok fenyegetően, a bűn ismeretével és fenyegetésével robognak előre. Fázott. Mi az ő öröme, mámora, boldogsága? Mi a biztos alapja? Csak forduljon el tőle valaki, csak tudja meg valaki a galád árulást, csak jöjjön valaki, aki a multat előkutatja és akit elhallgattatni nem lehet... Vége mindennek. Reszketett.

A szimfónia még mindig áradt és dübörgött. Rettentő félelme ekkor haragra vált a lány ellen, aki mellette feküdt. Ő a gyalázatos, a bűn társa és a bűn szerzője. Dühödten rázta meg.

— Mi az? — kérdezte álmosan a lány.

A férfi orditott:

— Ki innen, kiáltotta rémülten és kétségbeesve, ki veled innen!

A lány védekezett.

— No, no, bolond vagy?

— Ki veled, orditotta a férfi. Nem hallod?

A lány kétségbeesve védekezett. A férfi szoritása fájt és sajgott a karján. Nem lehetett védekezni. Künn volt az éjszakában egyedül.

A férfi bezárta utána az ajtót. A dübörgő hangok még teljes erejükben voltak. Alázatosan, összetörve, remegő félelemmel nézett a meggyalázott halotti arczra. A hangok lassan, széles hullámzással, sirva apadtak, a fehér arcz az istenek győzelmes haragjával tekintett rá és a férfi alázatosan, összetörve bukott le előtte a földre.

▽▽

KISÉRTETEK. 2

Regény a magyar társadalmi életből. — Irta: BIHARI PÁL.

Bedőnek tekintete egyszerre néhány, ritkitott betüvel szedett szón akadt meg: „magyar nyelv és irodalom“... Még nem olvasta el a többit, de érezte, hogy ennek a hirdetésnek rája nézve jelentősége van. Tekintete mohón futott végig az apró betükön:

„A Schreier-féle leánynevelő-intézet pályázatot hirdet a megüresedett magyar, német, francia nyelvi és irodalmi tanszékre.

Bővebb felvilágositást ad

az igazgatóság.“

Kerepesi-út 56.

Ugy látszik, még nem kaptak tanárt. Pedig már szeptember vége felé jár az idő.

Bedőt hirtelen megszállotta az a halasztást nem türő tettvágy, mely időközönként elfogta, hogy azután a legnagyobb csüggedtségnek és kedvetlenségnek adja át helyét.

— Azonnal elmegyek. Hátha épen jó pillanatban láttam meg ezt a hirdetést. Állami vagy városi állást úgy sem igen kaphatok már az idén Budapesten. A vidék...

Nem akarta végig gondolni. Gyorsabban ment. Amint a Kerepesi-útra fordult be, megnézte óráját. Féltizenegy. Felmehet.

A nagy, háromemeletes ház kapuja előtt diszes ruhába öltözött portás állott. Se bajusza, se szakála. Rettenetes komolysággal nézett a feléje közeledő Bedőre, és még mielőtt az szóhoz juthatott volna, hirtelen kinyitotta a száját:

— Pfehln?!

Bedő meglepetve nézett a komoly emberre:

— Tessék?

— Pfehln?

— Hogy?

Ugy látszik, hogy a kapus elvesztette türelmét. Szája még egyszer olyan nagyra nyilt és sokkal hangosabban kiáltotta:

— Pfehln?

Bedő arcán egy pillanatra a bambaságnak az a kifejezése jelent meg, melyet a legokosabb emberen is megfigyelhetünk a meglepetés első perczében, midőn valamely teljesen felfoghatlan jelenség előtt állanak.

A két férfiú farkasszemet nézett egymással, mig a kapus szája ismét kerekre nyilt:

— Nó hát, m'tétszik?

Bedő még egy pillanatig némán nézett a rejtélyes férfiú arcába, mig egyszerre megkönnyebbülten kiáltott fel:

— Aha! hogy mi tetszik? Befehlen? Ugy-e ezt kérdezte tőlem bácsi?

— Bersze... freili!

Bedő szinte jókedvü lett, mintaki hirtelen valami nagy rejtélyt oldott meg.

— Hát mondja bácsi, miért szólitott németül meg?

— Hát vagyunk elégelé leányisgóla... tedszik tudni?!

A tanár gépiesen morogta:

— Hogyne, hogyne...

Pedig akkor még csak nem is sejtette, hogy milyen összefüggés van egy előkelő fő- és székvárosi tanés nevelő-intézet, meg a kapus német megszólitása között.

— Lehet ő nagyságával, az igazgatónővel beszélni?

— Igen, erste Stock, elsé ajdó...

A fényes lépcsőház, a puha szőnyeg, a sok aranyozás, a szegletekben álló pálmák ünnepélyesen hatottak Bedőre. Igazán előkelő intézet lehet... Amint az első emeletre ért, az a gondolat cikkázott át agyán, hogy vajjon milyen hangulatban fog lejönni? Mi lesz a következő percben? Képzelete működni kezdett...

Megnyomta a villanyos csöngetyüt. Fekete ruhába öltözött leány nyitotta ki az ajtót. Szeméből mély szomoruság sugárzott ki. Bedő érezte, hogy mig az a lány ránéz, tulajdonképen nem is látja.

— Beszélhetek az igazgatónővel?

— Oui, monsieur. Entrez s'il vous plaît.

A lány ajkairól úgy hangzottak el ezek a szavak, mintha valamely gépezetből kerültek volna elő.

Bedő belépett. A fekete ruhás leány egy oldalajtót nyitott ki:

— Puis-je savoir vôtre nome? Szabad nevét kérdeznem?

Bedő átadta névjegyét és csodálkozva nézett a fiatal leányra. Vajjon miért beszél francziául? A kiejtése után itélve, nem lehet franczia.

Nem töprengett tovább. Figyelmét a helyiség kötötte le. Nagy, tágas teremben volt. A közepén hosszu, zöld posztóval fedett asztal huzódott végig. Körüskörül székek. A falakon vékony keretekbe foglalt oklevelek. Köztük kézimunkák, rajzok, leányarczképek, elhervadt bokréták.

Az ajtó kinyillott.

Bedő az első pillanatban csak két női fejet látott egymás mögött, úgy, hogy a hátulsó kissé előre hajlott.

A tanár felállott a székről, melyre közben leült és bókolt. Egy pillanatra elfelejtette, hogy miért is jött tulajdonképen. Annyira lekötötte figyelmét a két, most már egymás mellett álló nőalak. Az egyik, az, ki először lépett be, nem lehetett kevesebb, mint ötven éves, de a maximumot illetőleg nagyon eltérők lehettek a vélemények. Ennek a bizonytalan koru nőnek arczát ugyanis keresztül-kasul boronálta az idő, de fejét holló-fekete paróka boritotta. Holló-fekete és fényes. De már arra nézve a derék hölgy valamennyi ismerőse megegyezett, hogy ez a fény korántsem az, melyről a költők énekelnek szerelmi mámorukban, hanem az, mely a hajkenőcs-gyárosok dicsőségét zengi.

Bedő ugyanazt az undort érezte, mely a zsir látására fogta mindig el. A zsir az állatinak, érzékinek, a durvának jelképe volt előtte.

Képzelődését, mely ép ugy túlozta a szépet, mint a rutat, ünnepélyesen komoly, de rácsogó szavak akasztották meg további munkájában:

— Bedő tanár úrhoz van szerencsém?

— Az vagyok.

— Schreier Heléna vagyok, ez intézet igazgatónője.

A mellette álló hölgyre mutatott:

— Unokahugom. Tessék helyet foglalni tanár úr!

A ket hölgy vele szemben helyezkedett el. A fiatalabbnak saját haja volt még és ott, ahol az ősz szálak még nem alkalmatlankodtak, szintén fekete. Hosszu, keskeny arcza, összeszoritott ajkai, apró, rideg tekintetü szemei, kellemetlenül hatottak Bedőre. Különösen két oldalt előmeredő csipői bántották szép-érzékét.

Néhány pillanatig szótlanul ültek egymással szemben.

Az asszonyok fürkészve vizsgálták Bedőt, úgy, hogy az szinte zavarba jött. Aztán ujra felébredt benne az iró, a lélekbuvár, az ismeretlent hajhászó és ő is rájuk szegezte tekintetét.

Az öreg ruhája kötötte le első sorban figyelmét. Uj divatu selyemből készült és mégis, mintha rég elmult időkre emlékeztetne. Mintha az uj idők és a multak szelleme birokra keltek volna egymással a szabásban. Bedő töprengett, hogy melyik vajjon a győzedelmes. De nem tudta eldönteni, mert az öreg német nyelven megszólalt:

— A tanár úr szakmája?

— Német, franczia, magyar.

Az öreg asszony gondolkozva hajtotta le fejét:

— Ugy, úgy . . .

Unokahuga ismételte:

— Magyar, német, franczia... Igen, igen...

Az öreg összevonta szemöldökeit:

— Német, franczia, hm, nagyon bajos!

A fiatalabb utána mormogta:

— Nagyon bajos...

Bedő meglepetve kérdezte:

— Mit tetszik mondani?

Az öreg még komorabban nézett rá:

— Franczia, franczia monsieur! C'est bien difficile!

A fiatal sóhajtott:

— Ah... extraordinairement difficile!

Ámbátor, hogy a két hölgy most már francziául is elmondta, hogy *bajos*, Bedő még mindig nem tudta, hogy mire vonatkozik ez a kellemetlen jelző. Az öreghez fordult:

— Mi bajos nagyságos asszonyom?

— Hogy mi? D'enseigner le français chez nous. A francziát tanitani nálunk!

A fiatal nagy búsan bólintott fejével:

— D'enseigner le français...

Bedő türelmetlenül kérdezte:

— Mais pourquoi? Miért?

Abban a pillanatban, midőn kiejtette az első franczia szót, észrevette, hogy a két asszony előrehajtja fejét, szemük kitágul és arczukon feszült kiváncsiság ül. És ekkor megértette, hogy azért szóltak hozzá francziául, hogy őt megvizsgáztassák...

Arczát elboritotta a pir és magyarul folytatta:

— Miért volna itt nehéz francziát tanitani?

Az öreg észrevévén, hogy a tanár magyarul szól, kedvetlenül felelte:

— Mert nálunk minden növendék tökéletesen beszél francziául és németül.

A fiatalabbik Schreier-hölgy haragosan vágott közbe:

— Tökéletesen!

— Nos és aztán?

— Hát aztán? A vén asszony mosolyogva huzta szét széles száját. Hát aztán? Hm!

Az öreg szavait, ki egyre francziául beszélt, a fiatal is ezen a nyelven tóditá.

— És aztán? hm! Hát..., ne tessék megsértődni... hát a tanár könnyen válhatik nevetségessé, ha czöglingjei észreveszik, hogy hibát ejt.

Bedőben hevesebben forrt a vér:

— Letettem a vizsgát!

Az öreg mindent elkövetett, hogy arcza mosolygóssá váljék:

— De tanár ur, ne vegye sértésnek. Hisz nem önre vonatkozik, csak ugy általában mondtuk... Ugy-e Anasztázia?

Anasztázia, a fiatalabbik Schreier-hölgy szemeit forgatva és szintén mosolyogva bizonyitotta, hogy bizony csak általánosságban szólt a nénike, meg ő is...

Bedőnek ugy tetszett, mintha két kigyó mozgatná előtte fejét. A bosszuságtól rekedten kérdezé az öregtől:

— Számithatok a hirdetett állásra?

— Az állásra? Hát... Anasztázia, nány folyamodvány érkezett be eddig?

— Huszonöt nénikém.

— Igen huszonöt... De még nem döntöttünk... Tanár ur pesti?

— Itt tartózkodom.

— Ugy, itt? Szép... biztosan tanit még máshol is... reálban, gimnáziumban, ha nem csalódom... igen, ismerem a nevét valamely értesitőből.

— Csalódik asszonyom, még nem tanitottam nyilvános iskolában.

Bedőnek ugy tetszett, hogy a két asszony arczán a megelégedettség kifejezése villan át.

— Nem tetszik tanitani? Persze, persze... talán az ujságokból... igen, ön munkatársa a... ejnye... hogy is hivják... a

— Nem vagyok munkatársa semmiféle lapnak.

— Igazán nem? No nézze meg az ember . . esküdni mertem volna, hogy olvastam valahol a nevét! Hej, hej, milyen boldog is az olyan fiatal ember, akinek nem kell a létfentartásért küzdenie és tanulmányainak szentelheti minden idejét!

— Igaz, nagyságos asszonyom, de én nem tartozom a sors e kegyeltjei közé, már nagy ideje, hogy magam keresem a kenyerem . . .

Bedő hirtelen elhallgatott, megdöbbentette az aszonyok arczán megjelenő kifejezés. Volt abban valami a kárörömből és a kellemes meglepetésből. Aztán mintha gyorsan álarczot öltöttek volna fel. Hidegen, a megvetésnek bizonyos nemével néztek Bedőre. Az öreg fitymálva és csakugy odavetőleg kérdezte:

— Hát aztán mi az igénye tanár urnak?

Bedő egy pillanatig gondolkozott: az állam 1000 forintot fizet helyettes-tanárnak. A magánintézetek ugyanennyit. Itt pedig olyan fényes a lépcsőház . . .

— Ezerkétszáz forint, asszonyom!

A két nő egymásra nézett. Aztán Bedőre és ujra egymásra, mintha valami hihetetlent hallottak volna. Mind a ketten egyszerre kérdezték:

— Hogy tetszett mondani?

— Ezerkétszáz forint.

Az öreg asszony gonosz tekintettel mérte végig Bedőt. De egyszerre mintha eszébe ötlött volna valami, ujra a mosolygós álarcz jelent meg rajta és végre magyarul szólalt meg:

— Tanár ur bizonyára a vidékre akar menni, az államhoz . . . ott fizetnek annyit.

Bedő érezte, hogy ezeknek a hölgyeknek ugy kérdéseiben, mint modorában van valami végtelenül bántó, valami, ami az árverésen megjelenő hiénákra emlékeztette, de még nem volt egészen tisztában, hogy mi az, ami sérti, ami arczába kergeti a vért.

— Nem akarok vidékre menni, épen nem, a fővárosban akarok maradni.

Alig ejté ki ezeket a szavakat, midőn az asszonyok arcán ujra ott volt a kifejezés, mely egyszer már megdöbbentette. Az öreg szemei villogtak, összehuzott szemöldökei alól ravaszul leselkedett a gonoszság:

— Ugy, itt akarja maradni tanár ur, hm! Anasztázia, mit fizettünk a dr. Freiernak?

— Ötszáz forint chére tante!

— Ötszáz forint . . . Pedig milyen kitünő tanerő volt uram! Kitünő, mert nálunk csak kitünő tanerők müködnek! Szegény, a nyáron meghalt, a galoppozó Schwindsuchtban! De tudja tanár ur, én a pénzügyben genereuse vagyok és ajánlok 600 florin! Ha hajlandó az állást elfoglalni, akkor holnap megbeszélhetünk . . . tessék addig überlegen monsieur!

A fiatalabb Schreier-hölgy hátrahajtotta fejét és szurós tekintettel vizsgálta Bedőt, ki egyszerre megértette, hogy miért puhatolództak olyan behatóan magánviszonyai után. Persze, most már tudják, hogy rászorul az állásra. Bedő agyában egyre ott forgott a szó: hiénák! hiénák! Ajkának szélei megrándultak a haragtól, szeme szikrázott, felállott.

A két Schreier álnok mosolygással nézett rá, szemükből kiváncsiság leselkedett.

Anasztázia mosolyra huzta szét száját és mig tőle kitelhető nyájassággal igyekezett beszélni, Bedő kellemetlenül megborzadt, mintha kigyósziszegést hallott volna.

— Hát gondoljon meg kedves tanár ur, holnap ilyenkor sziveskedjen ide fáradni és méltóztasson bizonyitványait is elhozni, mert intézetünkben a legjobb tanerők müködnek, a legjobbak . . .

Bedő meghajtotta magát.

Az előszoba ajtaját ujra a feketé-

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

ruhás, szomoru leány nyitotta ki előtte:

— Bonjour monsieur!

Mig lehaladt a lépcsőkon, ugy érezte, mintha sürü köd nehezednék lelkére. Lassan közeledett a kapuhoz. A márvány-oszlopok, a pálmák most komoran meredtek feléje. Fülében egyre ott hangzottak a Schreierék németesen kiejtett franczia és magyar szavai. A szomoruság pedig, mely az ajtót nyitó fiatal leány szemeiből sugárzott ki, mintha lomha árnyékként huzódnék utána és vetődnék előre . . .

III.

Vedressné, az „Első magyar viszontbiztositó-intézet" uj igazgatójának felesége jóizüen kaczagott:

— No nézze meg az ember! Maga igazán derék ember Sándor! Hát nem feledkezett meg igéretéről?

A hires tárcza-iró Bedőre mutatott:

— Amint látja, asszonyom.

Vedressné nagy, fekete szemeit Bedőre emelé, a ki kissé zavartan kapta le tekintetét a szép asszony arczáról.

Egy pillanatnyi csend állott be.

Bedő a szőnyegre nézett és ugy tetszett neki, mintha közte és a vele szemben ülő asszony között valami árnyék terülne el. És mintha neki nem szabadna megmozdulni, nehogy az árnyék megbillenjen. Vedressnének pedig ugy rémlett, hogy ő valami feleletre vár. Várt . . . és a csend bóditóan hatott a lelkére. A lefüggönyözött szoba olyan ködszerü, füstös. Bedő feje elmosódva emelkedik ki a homályból . . .

Vedressné kissé megrázkódott. A merev nézés okozta ezt a sajátságos hagulatot. Egyszerre tisztán látott. Vidáman csevegett:

— Köszönöm, Sándor ur — szorgalmas leszek, Bedő ur — a szép asszonynak olyan furcsán esett ezt a nevet kimondani — nem fog rám panaszkodni.

Sándor Pista felállott székéről:

— Remélem szép asszony! — de nekem megbocsátja ugy-e, hà távozom, hiv a moloch: a szerkesztőség.

* * *

Egyedül maradt az asszonnyal.

Az asszony, az asszony . . .

Ugy szerette volna ezt a szót ismételni, hangosan, hallhatóan. Szerette volna ajkai között forgatni, mint azokat az édes, olvadó czukorkákat.

Itt volt előtte, akit eddig csak sejtett: az asszony.

Ismert nőt eleget, volt társaságban gyakran. A középiskola padjain is irt már szerelmes verseket és egy varróleány ajkairól égető tüz áradt szét egész testébe. Egyetemi évei alatt nem egy kalandja akadt és volt idő, hogy a buja ölelések majd megfojtották és teste, lelke elcsüggedt, elbágyadt. És nem tett egyebet, minthogy tanulmányozta az asszonyt: a könyvekben, a müvészetben és a bonczoló-asztalon. És mégis mindig érezte, hogy az asszonyt: egészen, teljesen, a maga millió rejtelmével, ezer titkával, a maga mindenhatóságában és finomságában az igazi asszonyt még nem látta. De most, ime ott ül előtte, az igazi, a kit érezett, ha vére olykor szilajon vágtatott erein keresztül, midőn behunyt szemmel bámult maga elé és ugy tetszett neki, hogy ott van valahol körülötte, hogy hat rá és hatalmában tartja. Ott ül most finom, fehér szövetbe burkolva. Nem is személy ebben a pillanatban számára, csak fogalom: az asszony, a szenvedélytől izzó, a szerelmes, a szép, a tiszta, a ragyogó erény, a feneketlen bün, az asszony. Nem érzett ebben a pillanatban semmi olyast, a mi a férfit a nő felé hajtja. Hisz alig ismerte,

néhány pillanattal előbb még csak sejtése sem volt róla. Azt érezte, a mit az elfáradt vadász, ki midőn már lemondott a zsákmányról, egyszerre vad bukkan elő a csalitból és csudálkozva mereszti rá szemeit. A megelégedettség, a · kielégitett vágy, a béke érzése száll a fegyveres férfiu szivébe. Nem is nyul azonnal puskája után . . . örül magának a ténynek, hogy v a n, hogy előtte van a vad. Nem is gondol arra, hogy ez még megmenekedhetik, hogy még nem az övé, csak azt élvezi, hogy ott áll im néhány lépésnyire tőle, hogy kinálkozik.

Bedő szeme ragyogott, de nem volt ebben a fényben érzékiség, csak mély, mély gyönyörüség.

Vedressné érezte ennek a tekintetnek melegségét, de nem pirult el miatta. Tudta, hogy nincs abban semmi rája nézve sértő. Nem égette, nem perzselte Szinte jól esett neki, mintha langyos eső hullana fejére, arczára s aztán lassan-lassan végigömlenék egész testén.

A tanulásról, az irodalomról beszélt Bedő, de Vedressné nem a szavakra, hanem a fiatal ember férfiasan lágy hangjára figyelt. Mintha az a hang finom sugarakat lövölne szét, amelyek gyöngén izgatják és finom szálakként huzódnak rajta végig. Ez a hang fülébe cseng akkor is, mikor Bedő elhallgat és ő felel. Elmondja, hogy Sándor Pista egyik estélyén addig bosszantotta a bécsi intézetben nyert müveltségével, mig kijelentette, hogy tanul ő majd magyar irodalmat is, csak küldjön neki mestert . . . és most komolyan fog tanulni, komolyan . . .

Mikor ezt a szót „komolyan“ kimondotta, egyszerre elhallgatott . . .

Megdöbbent A szoba félhomálya olyan szomoru és mintha a tükör, a konsolon elhelyezett apró tárgyak, a milói vénusnak a zongora mögötti szegletben fehérlő márványutánzata, sőt maga a zongora is mozdulatlanabbul, merevebben állanának most helyükön, mint máskor.

A pajkos, jókedvü asszony, sehogysem tudta rendes hangulatát megtalálni.

Kinyitotta az ablakot:

— Jőjjön Bedő ur ide az erkélyre.

A ház az Andrássy-ut egyik mellékutczájának szegletén állott. Az erkélylyel szemben volt az Operaház és az Andrássy-ut tulsó oldalán a Drechsler féle nagy kávéház és étterem.

A szeptemberi nap leáldozóban volt. Sugarai pirosas fénynyel verődtek vissza a dalszinház ablakairól. Az Andrássy-ut faburkolatán tompa zajjal robogtak tova a kocsik, a nyüzsgő embertömeg léptei alig hallatszottak az aszfalton. A kávéház előtt százával ültek, de a beszéd zaja nem hallatszott fel az erkélyig. Bedőre olyan különös hatást tett ez a majdnem nesztelen mozgás. Mintha valamely álomkép huzódnék tova előtte és mintha az emberek, a kocsik puha bársonyon haladtak volna előre, lassan, óvatosan, hogy zajt ne üssenek.

Vedressné hangja olyan lágyan hangzott bele a csendbe:

— Az időt naponként határozzuk meg. Holnap négytől-ötig van ideje?

— Amikor parancsolja.

Aztán köznapi dolgokról kezdtek beszélni. Az Andrássy-ut szépségéről, a dalszinház balsikerének okairól, majd politikusokról, szinészekről.

Bedő hangjában mély megindultság zengett, mintha mindaz, amit mondott, legbensőbb érzéseivel függne össze.

Vedressné pedig csak néha-néha felelt. Fejét a szék támlájára hajtva figyelt az előtte feltáruló képre és mig tekintete előtt összemosódtak az emberek, kocsik, az Andrássy-uti fáknak lombjai, csak Bedő szavait hallgatta. Mély nyugalom szállott

lelkébe. Lecsillapult benne az a nyugtalanság, mely a „pajkos asszony“ nevet szerezte számára. Végtelen békét és csendességet érzett maga körül és belsejében. Nem gondolt a multra, jövőre, még a jelenre sem. Mintha sajkában ringott volna és körüle nem lebenne szél, alatta nem mozogna hab . . A kormányos pedig mesét mond, csendes, lágy hangon, megható, szép mesét a tenger tündéreiről és a habok alatti élet rejtelmeiről . . .

IV.

A mint este együtt ültek a kerepesi-uti „Otthon“ kávéház nagy kerek asztalánál, Kemény figyelmét nem kerülte el az a megindultság, mely Bedő egész lényén elömlött. Hátrahajolt a nagy karosszékben és megmegszakitva a beszédet, szemét félig lehunyva nézett maga elé. Olyan megnyugtatónak, lágynak érezett mindent. A villamos lámpa zümmögése úgy hatott rá, mintha csendes, téli délutánon, a kandaló tüze mellett ülve, görnyedt hátu macska dorombolását hallgatta volna. Akik pedig olvastak, bizonyára kedves hirekről vesznek tudomást, arczukról a jólérzés, megelégedettség sugárzik le

Kemény összeránczolt homlokkal nézett maga elé az asztalra. Ujjai idegesen doboltak a hideg márványon. Közbe-közbe Bedőre tekintett, a ki néhány percz óta némán bámult az előtte függő villanyos ivlámpára.

— Bedő . . .

A tanár feje mozdult egy pillanatra, aztán tovább nézte a fehéren izzó gömböt.

— Kálmán . . .

A tanár lassan-lassan Kemény felé forditotta fejét és ugy nézett rá, mint a ki mély álomból ébred fel és mindarra a mi körülötte van, még az álmok tompa fátyola borul.

— Mit mondasz Zoltán? Ugy-e szóltál?

— Nagyon szórakozott vagy ma, Kálmán! Valamit mondani akartam. Igen . . . Sándor! adjon csak egy szivart!

Meglátszott Keményen, hogy nem bántja a fizető pinczér hosszadalmassága, ki először kiválogatta a a világos szivart, aztán a zsebébe nyult, előkereste a vágót és mikor már a szivar végéből szabályos ékalakban kihajitott egy darabot, az asztal közepe felé hajolt, hogy gyufát huzzon ki a tartóból.

De hiába nyomogatta Kemény a szivart, hiába vágott még egyszer bele, végre is égett, és a füst ott karikázott az asztal felett és Bedő kérdően függeszté rá szemeit.

— Kérdezni akartam Kálmán . . . ugy-e te is kaptál ma levelet Arankától?

Mintha fénysugár villant volna végig Bedő arczán, mikor a nővére nevét hallotta. Azután elpirult. Szégyelte, hogy épen ma nem beszélt Keménynyel Arankáról. Épen ma, midőn olyan fontos hireket hallott otthonról, Nagyváradról.

— Kaptam levelet én, is Zoltán . . . de ugy-e te is tudod, Arankát a felső leányiskolához nevezték ki tanitónőnek

— Gratulálok Kálmán . . . nekem is megirta . . . te . . .

Most Kemény arczát futotta el a pir. Székét közelebb tolta Kálmánéhoz.

— Néhány nap mulva én is készen leszek. Tudod azt is, hogy Váradon nyitok irodát és . . . látod, Kálmán, igazán nem tudom, miért nem beszéltem veled erről eddig . . . ámbár ugyis tudod . . . mennyire szeretem Arankát és mihelyt irodám megindul kissé . . . remélem ennek az évnek végére . . . ősszel . . . feleségül veszem . . . ugy-e beleegyezel, Kálmán?

Kemény régi jó barátjára függeszté csillogó szemeit

Bedő ajkai remegtek, alig tudta megindultságát leplezni. Szó nélkül fogta meg barátja kezét és igy ültek néhány perczig hallgatva, élvezve a néma, a lélek legmélyén rejtőző boldogságot . . . Olyan édes az ilyen csend. Az ember szinte fél hangot hallatni, mintha az első szó megtörhetné a varázst, mely a némaságban rejlik. A gondolatok, érzések, mint valamely sima bársonydarabon keresztül suhannak az ilyen csendben egyik lélekből a másikba.

Azután beszélgetni kezdettek meghatottan, komolyan.

És valahányszor Kemény kiejtette az Aranka nevét, Bedő az asszonyt látta maga előtt, a mint ott ült az erkélyen és fehér ruhája habos hullámként mozdul meg az őszi délután félhomályában

Később irodalomról, művészetről beszélgettek és Bedő arczán lázas pir lobogott, szeme tüzesen villogott be a villamos fénybe, amint ezuttal századszor és ezredszer elmondotta Keménynek :

— A szerelemnek nincs törvénye. A szerelem magából merit mindent. Csak önmaga itélhet maga felett, más senki! . . . Nincs korlát, mely a szerelmet jogosan feltartóztathatná utjában . . . Minden gát, melyet eléje vetnek: erőszak! Kinek van joga a zuhatagot, melynek magasabb hatalom szabta meg utját: rohanásában megállitani? . . . És a csillagot, mely szerelmes elmerengéssel fut alá az augusztusi éjszakába? . . . Talán egy másik csillag felé . . .

— Érzem Kálmán, hogy igazad van, mert én szerettem volna Arankát akkor is, ha nem volna szabad, ha még mielőtt ismertem, elrabolta volna valaki előlem . . .

Bedő csillogó tekintettel kérdezte:

— Ugy-e, ugy-e? Te mindig értettél engem Zoltán!

A kávéházban alig volt már valaki. Az ivlámpák fénye átlátszó, sápadt fátyolként terül szét a helyiségen. A levegő idegesen vibrált, mintha belső nyugtalanság bántaná. A pinczérek unott fehéres arczai élésen váltak ki a fekete ruhákból. Csüggedten, fáradtan álltak egy-egy üres asztal előtt és várták, várták az éjszakának, ennek a fekete rabszolgatartónak lassu kimulását.

Bedő tekintete a pénztárnál ülő leány arcára tévedett.

A szeme olyan fekete, olyan bársonyos, éppen *olyan* . . És odament hozzá és szólott hozzá gyöngéden, tisztelettel. És midőn elbucsuzott tőle: megfogta a kezét lágyan, szeretettel és szavaiban bensőség remegett, mint mikor a lombnak zugásából kihallik a forró nyári szellő szerelmes sugása, ugy, hogy a lány csudálkozva nézett utána . . .

Szótlanul haladt Kemény mellett a Kerepesi-uton. Elnézte a gázlámpák halovány sávait, a fáknak, a házaknak sötét árnyait. A késői járókelők léptei, egy-egy kocsinak robogása meg-megtörte az éjnek csendjét, hogy azután annál kényelmesebben terpeszkedhessék ujra széjjel a némaság. Máskor figyelte az éjnek hangulatát, a járó-kelők sajátságos alakjait, akik lassan, kimért lépésekkel haladnak előre . . . Az utczai szerelemnek pillangóit, akik most is ott suhantak el mellette . . . De nem látja szemük hideg fényét, melybe hasztalanul igyekeznek a vágynak forró csillogását erőltetni. Csak egyszer nézett fel . . . Egymáshoz simuló pár jött feléjük . . . Nem látta, milyen az arczuk, milyen az alakjuk, csak azt a csendes, boldog derüt érezte, mely egész lényükön elömlött. Még akkor is érezte, mikor azok már messzire mögötte voltak . . . És megfordult és nézett utánuk . . .

V.

Az a különös eset történt, hogy másnap ügyet sem vetett Bedő Kál-

mán a könyvkirakatokra, hanem egy előkelő szabóüzlet remekeit bámulta. Néhány percz mulva maga is restelte a dolgot és azzal a szilárd elhatározással indult tovább, hogy soha nem vesztegeti többé ilyen hiábavalóságra az időt. Figyelni fogja az embereket, mint máskor szokta sétái közben. Ime, milyen érdekesen halovány annak a fiatalembernek arcza, ki a szemközti ház előtt jár fel és alá. Lépéseinek szabályos egyformasága azt mutatja, hogy vár valakit. Vajjon kit? Úgy látszik, hogy nőszemélyt, mert a ruhája választékosan elegáns. A fekete kabát olyan szépen simul testéhez . . .

Bedő hirtelen önmagán néz végig és kellemes érzés fut rajta végig. Az ő kabátja is fekete és nem is régi, de a szabása olyan végtelenül közönséges. Olyan ügyetlen az öreg Kovács, az ő régi szabója.

Eh! . . . Milyen bolondságokon jár ma az esze . . . Elég volt. S ujra elindul, de néhány percz mulva megfordul és megint csak nézi azt a fiatal embert . . . Hogy kifehérlik a fehér selyem nyakkendő a fekete kabátból . . .

Ördög vigye a kabátokat és nyakkendőket! Olyan keveset törődött eddig velük. Az öreg Kovács váltig erősitette, hogy nincsen egyetlen megrendelője sem, aki olyan kevés kifogásolni valót találjon a ruhákon. Látszik, hogy jó izlése van.

De mintha ma vége volna *annak* a jó izlésnek . . . Igazolni igyekszik ezt a gyengeséget. Elvégre, ha az ember mindennap egy előkelő, gazdag asszonyt tanit, illő, hogy némi gondot forditson ruházatára. Ez természetes . . . Ez még sem hiuság. Valamint az is tény, hogy az öreg Kovács képtelen volna olyan ruhát készíteni, mint aminő például azon a fiatal emberen van. Másrészről azonban az is világos, hogy bármelyik szabóhoz fog menni, annak fizetnie fog kelleni.

Az az átkozott pénz . . .

— Jó napot Gnädige' Herr!

Bedő meglepetve nézett a férfiura, ki kizavarta elmélkedéséből.

A Schreier-féle magánintézet kapusa kedélyesen mosolygott feléje:

— Tedzik suchen az Direktrisz, ist oben, haza van!

Bedő lelki szemei előtt pedig ez a szép szabásu fekete kabát lebegett . . .

Rajta se állana rosszul.

— Igen? itthon van? jó . . . felmegyek barátom!

A kapus tisztelgett és Bedő lassan haladt felfelé a puha szőnyegekkel boritott lépcsőkön és ugy érezte, hogy a márvány-oszlopok, a sok aranyozás, sőt a pálmák is dermesztő hidegséget árasztanak ki magukból. És másnap már tanitott.

(Folytatjuk.)

Bármennyire is érdekeljen bennünket a teknikai bravur, a művész érzésének megnyilatkozása a legmeghatóbb. Van-e szebb, mint egy ember érzése a természet előtt s mily gyönyör együttérezni véle!

G. Mourey.

▽△▽

A fa-, kö-, rézmetszetnél egyetlen elv: a fény és árny logikus elosztása az uralkodó, aszerint igazodik el mindig a teknikai elárás is.

Braquemond.

Az államkormányok, összetételök természeténél fogva, mindenütt hajlamosabbak a hagyományokhoz való ragaszkodásra, mint a szabad szárnyalásu ujitásokra. De az egyéni invenciók szabadságában gyökerező művészetek terén egyetlen művelt nemzet kormánya sem gördithet mesterséges akadályokat a művészetek fejlődése elé. Sőt ellenkezőleg, anélkül, hogy bármely irány mellett agitatórius szerepet vállalna, türelmével és hatalmával minden tisztességes törekvésnek lehetőséget kell biztositania.

K. Lippich Elek.

WATERS ESZTER.

Egy cselédleány története. — Irta: MOORE GYÖRGY.

— Én sohasem láttam az epsomi versenyeket — felelte Eszter.

— Micsoda? Még nem látta az epsomi versenyeket? Pedig én is ott lovagoltam, négy font volt a zsebemben és mégis lefőztem valamennyi istállót.

Az összes istállófiuk tányérjait telerakták huspástétommal, burgonyával és főzelékkel, ugyszintén Eszterét is. Lipót és Swindles urak, valamint a szobaleány és a szakácsné valami pástétomfélét ebédeltek, amiből egy kis szeletet nyujtottak a kis ördögnek is.

— Es ezt nevezik itt ebédnek!... — Ezzel kezébe vette a kést és a villát, levágott a pástétomból egy darabot és igy szólt Eszterhez:

— Magának nem kell sohasem három fontot fogynia, a leányoknak erre nincsen szükségük. Nem is hinné, mennyire hajlom én a hizásra. Ha nem gyalogolok naponta Portsladeig és vissza, rögtön három-négy kilót hizom. Aztán meg kell kezdenem mindjárt kölönböző hajtószerekkel. Ismeri ön a hajtószereket?

— Valamikor három Beecham-pilulát vettem be.

— Ah, pilulát? Az semmi a ricinus olajhoz képest.

Eszter csodálkozva tekintett az apró emberkére. Swindles hallotta a feleletet és hangos nevetésre fakadt. Valamennyien tudni kivánták, hogy Swindlest mi hangolta ilyen hirtelen jókedvre és miután Eszter azt hitte, hogy bosszantani akarják, megtagadott minden további választ.

Az első adag pástétom és nyulpecsenye elfogyasztása után valamennyien hátradőltek székeikben és megindult a szóáradat különböző dolgokról.

— Tudjátok — kezdte Swindles, miközben Jimre tekintett, meg akarván győződni, hogy még itt van és hallani fogja gunyos megjegyzéseit, — tudjátok, hogy az öreg milyen gyorsan szokott beszélni és nem szereti megismételni azt, amit egyszer mondott. Miután Jim ezt nagyon jól tudja, mindenre igy felel: — „Igenis, nagyságos ur!“ — „Megértettél teljesen?“ kérdezte az öreg. „Igenis, nagyságos ur“, mondotta Jim, aki egy szót sem értett az egészből, de bizott abban, hogy majd mi elmondjuk neki a hallottakat. Alig hogy az öreg harmincz lépésnyire távozott, Jim barátunk azzal a kérdéssel fordult hozzám: „Mit is kell tennem tulajdonképpen? De ma vélenül valamennyien jóval előtte voltunk és egyedül ő nyargalt az öreg mellett, aki mondókája végén szokása szerint kérdezte? „Megértettél teljesen?“ — amire Jim szokása szerint felelte: „Igenis, nagyságos ur!“ Mikor Jim hozzánk ért, sejtettem, hogy nem tudja mit kell tennie, igy szólottam hozzá: „Ha nem értetted meg tökéletesen, inkább kérdezd meg még egyszer.“ Jim azonban erősködött, hogy teljesen érti az öreget. „Ugy? Hát akkor mivel is bizott meg?“ kérdeztem. „Azt mondta“ felelte Jim, „hogy lovagoljak Kittyvel gyors tempóban és várjam meg őt a pálya végén.“ Nekem ez mindjárt nevetségesnek tünt fel. El nem tudtam képzelni, hogy az öreg egy olyan lovat, mint Kitty, gyors tempóban engedne lovagolni. Jim azonban égre-földre esküdözött, hogy jól hallotta a parancsot és mindketten elvágtattak Soutwick-Hill irányában. Messziről láttam, amint az öreg karjaival a levegőben hadonázik, de hogy mit mondott, azt nem

hallottam, majd elmondja Jim. „Ugy-e, te kanóczfejü."

— Csak nevessetek, én mégis amellett maradok, hogy háromnegyed gyorsaságban kellett galoppoznom — és hogy a társalgást más tárgyra terelje, Lipót urtól még egy adag pástétomot kért. A kis ördög éhes szemeivel mohón tekintett az utolsó darabra, amit Lipót ur a „kanóczfejü" tányérjára rakott. Midőn Jim látta, hogy Eszter nem iszik sört, igy szólt:

— Az embernek igazán azt kell hinnie, hogy ez a leány soványitó kurát tart és a goodwoodi favoritot akarja lovagolni.

Ezt a megjegyzést általános kaczaj követte és sikerétől felbátorodva, Jim átkarolta a leány derekát.

De a kis ördög számitásaiban csalatkozott, mert nem gondolta, hogy ez a csendes, igénytelen leány igy fel tud fortyanni és egy hatalmas pofontól ijedten hanyatlott vissza székébe.

— Goromba asszonyszemély, hát nem érti a tréfát? — hebegte Jim.

Esztert nagyon felboszantotta a lovászfiu viselkedése. Az ebéd ideje alatt hallott beszélgetésből bár nem értett egy szót sem, szegénységének és elhagyatottságának érzetében mégis azt hitte, hogy a kis ördög csipős megjegyzései neki szólanak. Az egész társaság kissé feszélyezetten ült helyén, különösen Margit és Lipót ur. Margit nem tudta magába fojtani felháborodását és igy szólt:

— Végre mégis meg fogják tanulni ezek a szemtelen zsokékölykök, hogy a cselédszoba nem istálló. Be sem kellene őket ide ereszteni.

Lipót ur helyeslőleg bólintott és intett a kis ördögnek, hogy hagyja abba a suttogást, aztán Swindleshez fordult, hogy mesélje el, miképen sikerültek a próbaversenyek.

— Azt már hallottuk — mondta, — hogy Silver Braid lett az első, de még nem tudjuk hogyan és nem ismerjük a sulyokat sem.

— A próbaversenyről — mondta Swindles — a következőket mondhatom: Én Rake-t lovagoltam, aki hét fonttal áll Bayleaf alatt. Ginger körülbelül ugy lovagol, mint én és a kis ördög rendes utczai öltönyben szintén elég jól vezetett.

— Igen, de ki tudja, nem dugott-e ólmot a nyereg alá?

— A kis ördög ezt tagadja, ugy-e kis ördög?

— Persze, hogy tagadom, és nem is törődöm azzal, amit rólam mondanak, de konyhaleányoktól még sem hagyom magamat pofon ütni.

— Most már hallgass és nézd, hogy kitakarodj, eleget hallottunk már ebből, — mondta Lipót ur.

— Tehát előirás szerint startoltam — folytatta Swindles — és megkezdtük a futamot. Ginger körülbelül háromnegyed lóhosszal volt mögöttem és Bayleaf majdnem kihuzta a nyeregből. Az öreg háromnegyed mértföldnyire állott a starttól és Ginger igy aránylag igen könnyen nyert, de aztán tovább versenyeztünk a malomig és a kis ördög lóhosszal első lett, hacsak Ginger nem engedte czélzatosan a kis ördögöt nyerni.

— Czélzatosan? — kiáltott a kis ördög. — Mikor még négyszáz méterrel voltunk a czél előtt, visszatartottam lovamat, anélkül, hogy Ginger észrevette volna és az utolsó ötven méterben félhosszal nyertem. Ginger sem lovagol jobban, mint a többiek.

— Nézzétek csak — mondta Swindles — inkább eltűr még egy pofont Esztertől, semhogy valaki azt állitsa róla, hogy Ginger finisben letudja győzni. Legfeljebb Tinman. — Ugy-e, kis ördög.

— Azt nekem ne mondja senki, — szólalt meg ismét Lipót ur — hogy Bayleaf egy mértföldnyi távol-

ságban meg hagyja magát verni, mert akkor bizonyára nagy sulykülönbség volt közöttük.

— Nem hiszem, hogy bárki is Goodwoodban vele a lovaglásban versenyezni tudna, — jegyezte meg Swindles.

Karjaikat az asztalra támasztva, késük hegyén egy-egy darabka sajttal, figyelmesen hallgatták a leányok és a zsoké-gyerekek, amint Lipót ur és Swindles ur az esélyek felett vitatkoztak, amelylyel uruk a Steward-dijat Silver-Braiddal meg fogja nyerni.

— De azok az örökös próbafuttatások — fakadt ki Swindles ur. — Hányszor mondtam már az öregnek, hogy szüntesse be őket. Az ember nem teszi ezt olyan lovakkal, amelyeknek kiválóságáról amugy is meg van győződve. Az egész környék tele van besugókkal. Már annyira jutottunk, hogy nem lehet a lovakat anélkül megitatni sem, hogy másnap ne legyenek tele vele az összes ujságok. Ha tehetném, megmutatnám a társadalomnak . . .

Swindes ur felhajtotta a sörét és olyan hevesen csapta le poharát, mintha csak a kémek valamelyikét akarta volna agyonütni. Egy pillanatig mindenki hallgatott, mig végre Lipót ur szólott ismét :

— Jöjjön fel hozzám, kóstolja meg az uj dohányomat. Mr. Arthur nemsokára lejön, talán megmondja, hogy milyen sulyt lovagolt ma reggel.

— Vén kópé ! — mondta Swindles, — aztán felkelt és letörölte simára borotvált arczát. — Csak nem akarja velünk elhitetni, hogy nem tud semmiről ? Mintha nem tudnók, hogy az öreg mindent elmond, amikor reggel beviszi neki a theát.

Lipót ur hangos kaczajra fakadt, aztán Swindlestől követve, titokzatos léptekkel kiment a szobából.

Eszter különös zavarral nézett utánuk. A versenypályákról eddig csak azt hallotta, hogy azok szégyenteljes helyek, ahol az emberek biztos romlásnak néznek elébe és a fogadást mindig mint sulyos bűnt tekintette, de ebben a házban ugylátszott, nem gondolnak más egyébre. Nem, ez a hely nem való egy vallásosan nevelt leánynak.

— Olvassuk tovább a regényt — mondta Margit. — Az uj szám már megérkezett. Ott hagytuk el, amint az operaénekesnő kéri a bárót, hogy szökjön meg vele.

Sára kihuzott zsebéből egy képes lapot és elkezdett hangosan olvasni.

III.

Eszter a plymouthi egyházkerülethez tartozott. A plymouthi templomban — ha azt a házat, melyben az istentiszteletet tartani szokták egyáltalán templomnak lehet nevezni — nem volt egyetlen szentkép, vagy miseruha, zenét sem lehetett hallani, egyáltalán hiányzott ott minden, ami képes lett volna a képzeletet izgatni. Az életről nem tudott egyebet, mint azt, amit saját maga tapasztalt. Mindössze csak az evangeliumi passziójátékokról hallott. A képes családi lapocska regénye alkotta reá nézve az élet megnyilatkozásainak első ismeretét és emberi tartalma megrázta, mint a kereszténység első hivőit a felállitott bálványképek. A történet hőse egy szinésznő volt, aki szerelmi vallomást tett Norrisnak. Egy erkélyen állottak. Felettük tündöklött az azurkék ég és a romantikusok régi kedvencze, a jó öreg hold pazarul szórta ezüstös sugarait és a kertben pompázó virágok illatát feléjük hozta az éjszakai szellő. A férfi frakkban volt és vakitó fehér ingmellében gyémánt gombokat viselt, a szinésznőnek pedig gömbölyü fehér karjai voltak. Évek óta szerették egymást és a legkülönösebb dolgok történtek velük, amelyek mindenkiben azt a

meggyőződést keltették, hogy a sors predesztinációja folytán egymásnak vannak szánva. Eszternek akarata ellenére hallgatnia kellett a felolvasást. Mikor a fejezetnek vége volt, nem tudta leküzdeni ezt a megjegyzést:

— Nem tartja bünnek Sára kisasszony az ilyen regények olvasását?

Sára néma csodálkozással nézett rá. Grover asszony pedig ingerülten szólt közbe:

— Hát akkor miért ül tulajdonképpen még mindig itt? Nem adott önnek Latch asszony semmi foglalkozást?

És Sára, aki nyomban felismerte a helyzetet, gúnyosan jegyezte meg:

— Legutolsó helyén bizonyára nem engedték meg önnek, hogy regényeket olvasson? Azok bizonyára irigyelték azt a kis szabad időt.

Ezzel a dolog be is lett volna fejezve, ha Margit hirtelenében el nem mondja, hogy Eszther podgyásza tele van könyvekkel.

— Nagyon szeretném látni azokat a könyveket — mondta Sára. — Fogadok, hogy imádságos könyvek.

— Akármit mondhat rólam, de a vallásomat nem engedem hogy meggyalázza.

— A vallását meggyalázni? Hiszen azt nem teszem. Csak azt mondtam, hogy ön soha sem olvasott az imádságos könyvnél egyebet.

— Mi nem is használunk imádságos könyveket.

— Milyen könyveket olvasott akkor?

Eszter vonakodott, de habozása elárulta és Sára, aki sejtette a valóságot, gyorsan elébe vágott.

— Azt hiszem ön egyáltalán nem is tud olvasni. Öt pennyben fogadok, hogy még öt sort sem tud a regényből kibetüzni. Eszter eltolta magától a feléje nyujtott ujságot és szivében a megaláztatás és keserüség érzetével eltávozott a szobából. Woodwiew és minden tartozéka elviselhetetlenné tünt fel neki e pillanatban és anélkül, hogy a szakácsné haragjára gondolt volna, felszaladt szobájába és magára zárta az ajtót. Miért, oh miért okoz nekik oly nagy örömet, ha engem kinozhatnak? — kérdezte szenvedélyesen önmagától. Az ő hibája az, hogy nem tud olvasni? És könyveire gondolt, amelyet anyjára való tekintettel oly nagyon szeretett és amelyek ily szégyenbe döntötték. Még a czimlapjaikat sem volt képes elolvasni és tudatlanságának érzete ólomként nehezedett reá.

A könyvtár elég tarka és változatos volt: „Parley naptára“ mellett „Barátságos visszaemlékezések az idegenből“, „Az apátság krónikáiból“ és „Tamás bácsi kunyhója“ hevert, a „Lamb elbeszélései Shakespeare drámái után“ czimü munka mellett egy szakácskönyv és Roda „A szerelem hivatása“ czimü regényei, aztán a szentirás és egy énekeskönyv.

Ide-oda forgatta a könyveket, miközben elgondolta vajjon milyen titkokat rejthetnek ezek az előtte ismeretlen betüalakok. Titkuk reá nézve ép oly nagy volt, mint a csillagoké.

Wathers Eszter Barustapleből származott. A plymouthi egyházkerület szigoru szabályai szerint nevelték és ifjuságának emlékei imádságokkal és a családi élet boldogságával állottak kapcsolatban. Tizedik életéveig él vezte ennek a családi életnek a boldogságát, mikor is meghalt atyja, aki szobafestő volt s aki már kora ifjuságában rossz társaságba keveredvén, az ivásnak adta magát és igy nagyon gyakran megesett vele, hogy nem volt képes munkába menni, mig egy napon ittasan elterült az utcza kövezetén és napszurást kapott. A kórházban istenhez fordult, kérve, hogy szabaditsa meg szenvedéseitől. És ekkor igy szóltak hozzá a barátok: „Eddig sohasem gondoltál istenre, légy tehát most türelemmel, majd ismét megfogsz gyógyulni, mert Isten

könyörületes.“ De megakarod-e őt ismerni szíved minden vonzalmával, hogy hálád annál nagyobb és igazabb lehessen?

Waters John elérzékenyült: belépett a szent egyletbe és előbbi társaságától, akik mit sem akartak tudni istenről, elmaradt. Megtérése és későbbi vallásos élete megnyerte számára Thornby Mary vonzalmát. Mary atyja azonban nem akarta beleegyezését adni a házassághoz, mig John meg nem igérte, hogy le fog mondani életveszélyes pályájáról. Waters John beleegyezett ebbe és az öreg James Thornby, aki régiségüzleténél néhány száz aranyat keresett, bizonyos feltételek mellett átengedte üzletét az ifju párnak, ugy, hogy John apósa vezetésével szép jövedelemre tett szert régi üvegek, ékszerek és butorok eladásával.

A szent egylet többször kifogásolta John foglalkozását és többször felkeresték őt ez ügyben, igy szólva:

— Ezt természetesen egyedül Istennel kell majd rendbe hoznod. De ezek a dolgok — és ezzel a régi üvegekre és ékszerekre gondoltak — könnyen kisértetbe hozzák gyöngébb embertársaidat. No de természetes, hogy ezt egyedül istennel kell majd elvégezned.

John Waters ezért többször lelkiismeretfurdalást is érzett, vajjon foglalkozása becsületes-e; de feleségének lágy hangja és szemének barátságos tekintete mindig megnyugtatták lelkiismeretét. A betegségtől hátramaradt szenvedés lehetetlenné tette számára azt, hogy más foglalkozást válasszon és mindezek a dolgok egy időre eloszlatták kétkedéseit. Igy tehát élete alkonyáig régiségekkel kereskedett, egyes dolgok árusitásáról azonban, amit a szent-egylet különösen kifogásolt, lemondott.

Amikor meghalt, özvegye megkisérelte az üzletet tovább vezetni, de már idős és szintén beteges volt, nem segithetett ebben leányának. A következő évben elvesztette atyját. Barnstapleben pedig egyszerre sok minden megváltozott; uj házakat épitettek és Watersné szomszédságában uj üzletet nyitott valaki, amely nagyobb és szebb volt, mint az övé, ugy, hogy Watersné kényszeritve volt üzletét potom áron eladni és ismét férjhez menni. Második házasságából több gyermeke született, a bölcső sohasem volt üres és Esztert senki sem hivta másképpen, mint a kis „gyermekápoló-nő“. Eszter nagyon aggódott szegény anyjáért, akinek egészségét az egymásután született gyermekek mélyen aláásták. Anyát és leányát gyakran lehetett esténkint együtt látni, az egyiket mellén egy ujszülött csecsemővel, a másikat karján egy másféléves fiucskával. Eszter nem merte anyját egyedül hagyni Hogy állandóan segitségére lehessen, otthagyta az iskolát és igy soha sem tanult meg olvasni.

A Saunders asszony és férje közt lefolyt czivódásoknak legtöbbször Saundersné templomjárása volt az oka, mert a férfi jobban szerette volna, ha az asszony otthon marad és gondját viseli a gyermekeinek. Gyakran megvádolta azzal is, hogy a barátokkal megnem engedett viszonyt folytat és hogy még nagyobb fádalmat okozzon neki, ilyenkor mindig azzal fenyegette meg, hogy öt shillingel többet költ el majd a korcsmában, mert tudta, hogy az asszonynak ez minden verésnél jobban fáj.

Igy aztán megesett, hogy a Saunders családnak legtöbbször alig volt mit ennie és Eszter gyakran órákig töprengett azon, honnan vegyen táplálékot beteg anyjának és éhes testvéreinek. Egyszer közel harmincz óráig nem ettek semmit. Ekkor Eszter magához hivta kis testvéreit és valamennyiüknek imádkozni kellett, hogy isten segitse meg őket. Imád-

ságuk meghallgatást nyert, mert fél egy órakor meglátogatta őket egy előkelően öltözött hölgy, kezében virágcsokorral. Megkérdezte Saundersnét, hogy van-e étvágya, mire ez azt felelte, hogy egyáltalában nem szabad étvágyának lenni, mert nincs a házban egy falat ennivaló sem. A hölgy ekkor egy aranyat adott nekik és ismét letérdeltek valamennyien és megköszönték Istennek, hogy nem hagyta őket elveszni.

Daczára annak, hogy Saunders sok pénzt vitt a korcsmába, csak nagy ritkán volt részeg és mindig dolgozott. Gépeket festett be és szakmájában igen ügyes munkaerőnek ismerte mindenki és 25—30 shillinget keresett hetenkint. Büszke, sőt gőgös ember volt, de pénzért mindenre képes, egy shillingért még büszkeségét és gőgjét is feláldozta. Sokat foglalkozott politikával is, de nem sokáig habozott politikai meggyőződését a legtöbbet igérőnek áruba bocsájtani és midőn Eszter betöltötte életének tizenhetedik évét, kényszeritette, hogy lépjen szolgálatba, akármilyen emberekhez és akármilyen állásba Barnstapleből már régen elköltöztek és Bauxhall Bridge Road egy kisebb mellékutczájában laktak, annak a gyárnak a közelében, ahol Saunders dolgozott. És mióta Londonba költöztek, Eszter állandóan szolgálatban volt. Miért is tartsa el? Hiszen nem az ő gyermeke, van a sajátjából elég!

Anyja esténkint néha meglátogatta Esztert, ha az néhány pillanatra megszabadulhatott a terhes munkától. Ilyenkor anya és leány egy kendőbe burkolva fel és alá járkáltak az utcza járdáján és kiöntötték egymásnak szivük keservét. De ezek a pillanatok igen ritkák voltak. Eszter régi, düledező londoni bérházakban szolgált, ahol kora reggeltől késő estig dolgoznia kellett: burgonyát hámozni, ágyat megvetni, szobát kitakaritani, hust kirántani, tojást főzni, szőnyegeket porolni és fehérneműt mosni. Egyike lett azoknak a londoni leányoknak, akik nem tudják, hogy mi a szórakozás és mi a nyugalom, akik mögött, ha néhány perczre leülnek pihenni, rögtön megszólal rabszolgatartójuk korholó hangja: „Nincsen semmi dolgod, hogy ilyen kényelmesen lustálkodol?“

Két asszonyának a butorát elárverezték és igy kénytelen volt helyét otthagyi és hazamenni. Mikor ez másodszor történt meg, atyja megragadta a karját és rárivalt:

Mit? Nem tudsz helyet találni? No majd magam fogok utánanézni. Mondd csak, voltál a hetvennyolczas számban?

— Igen, de előttem már más valaki volt ott és azt fogadták fel.

— Mi az ördögöt csináltál hát akkor, ha nem te voltál az első? Bizonyára megint az anyád szoknyáján lógtál.

— És mi van a huszonhetes számmal?

— Oda nem mehetek. Dunbar asszonynak nagyon rossz hire van.

— Rossz hire van? Ki vagy te tulajdonképpen, hogy igy mersz nyilatkozni hölgyekről? Ki mondta azt neked, hogy Dunbarné rossz aszszony? Bizonyára a Szent Mihály templom barátai. Hisz azt mindjárt gondolhattam volna. Most pedig nézd, hogy kitakarodj a házamból!

— De hát hova menjek?

— Miattam elmehetsz a pokolba. Mi közöm hozzá.

— Egy-kettő takarodj. Nem hallod?

Eszter nem mozdult. Erre a szitkok özöne következett, aztán verés és valóban csoda volt, hogy Eszter élve került ki mostohaatyja kezei közül, aki csak akkor csillapodott le, mikor Saundersné megigérte, hogy Eszter elfoglalja Dunbaréknál az állást. Csak rövid időre — mondta az anya gyermekének. — Talán Dun-

barné sokkal jobb asszony, mint a milyennek a róla terjesztett hirek után tartanád. Tedd meg szivem az én kedvemért, mert különben mind a kettőnket megöl.

Eszter néhány pillanatig gondolkozott, aztán ránézett anyja szomoru arczába.

— Jó — mondta — holnap elfoglalom Dunbarnénál a helyet.

Dunbarné azonnal szolgálatába fogadta. Nála a leánynak nem kellett éheznie és megszabadult attól a könyörtelen bánásmódtól is, mely még a következő nap puszta gondolatát is félelmetessé tette előtte és kétségbeeséssel töltötte el. És miután Dunbarné látta, hogy egy minden tekintetben kifogástalan és jó leányra akadt, tiszteletben tartotta vallásos kételyeit is. Sőt mondhatni nagyon jól bánt Eszterrel, aki rövid idő alatt megszerette, ilyenformán nem gondolt már annyit urnője könnyelmü életmódjára sem, mint kezdetben. Ez végzetes fordulatot képezhetett volna Eszter életében, aki fiatal és szép volt, amellett fáradt és beteges. Ilyen kritikus volt helyzete. Ekkor hallotta Lady Elwin egy jótékonysági látogatása alkalmával Eszter történetét és nyomban megigérte a leány anyjának, hogy más állást fog neki keresni, sőt arra is vállalkozott, hogy a leányt magához veszi és kioktatja a finomabb házi teendőkben, hogy annál könnyebben megfeleljen uj állásában. Ilyen módon jutott Eszter Woodwiewbe, mint konyhaleány.

És miközben kezében tartotta a könyveket, — amelyekből egy szót sem tudott olvasni — szomoru és örömtelen életére gondolt, amely keserüséggel és fájdalommal töltötte el érintetlen, szenvedélyes lelkét. Szegény testvérkéire gondolt, beteg anyjára és arra a zsarnokra, aki rajtuk töltené ki ütlegekkel bosszuját, azért a néhány falat ételért, amit elfogyasztana, ha most otthon volna. Nem, el kell türni minden sértést, minden megaláztatást, el kell felejtenie, hogy itt mindenki ellensége. Mik ezek a szenvedések azokhoz képest, amit otthon kellett elviselnie? Igazán eltörpülnek mellettük. — És mégis égett benne a vágy Woodwiewet örökre elhagyni. Még soha sem volt ilyen távol hazulról. Eddig mostoha atyja minden durvasága mellett láthatta anyját és beszélhetett vele és elmehetett a templomba is. Woodwiewben nem volt senkije sem, csak Margit, aki feljött hozzá, hogy vigasztalja és aztán ismét magára hagyta. Ezt a vágyat azonban le kellett küzdenie és ez a küzdelem kimeritette és midőn ismét lement, teljesen közömbös volt az iránt, amit mások mondottak.

(Folytatjuk.)

A művész czélja nem lehet a természet egyszerü másolása — ez különben is lehetetlen. A művész olyan hatásokkal találkozik a természetben, melyeket csak átirhat a maga eszközeivel. Nem mindig az, amit szemeinkkel látunk, idézi elő a hangulatot, teremti a képzelet működését. A természet előtt is a képzelet teremti a képeket.

E. Delacroix.

△▽△

A metszet legfőbb eleme a papiros fehérsége.

Bracquemond.

A színészt egy forum bizonyára érdeme szerint méltat: az adókivető-bizottság.

Girardi Sándor.

△▽△

Minden kialakult stílusnak megvan az az elementáris hatása, mely egy rákövetkező hosszabb vagy rövidebb időszakot a szellemi kérődzésre rákényszerit. De be kell következnie mindenkor a felszabadulásnak, mert még a stílusok uralmánál is hatalmasabbak az élet fejlődési törvényei.

K. Lippich Elek.

A TAVASZI TÁRLAT.

Második közlemény.

Multak a hetek és mi csodálkozva néztük, mely képekre jön rá a felirat: *Megvették.* Mintha büvölet tartaná fogva a magyar közönséget, — a Bruck Lajosok, a Neográdyak pszeudoművészetétől nem tud szabadulni A művészietlen, de tetszetős művészkedés rabszolgája. A művészi kvalitások iránt még mindég nincs érzéke.

Mi az a *művészi kvalitás?*

Demonstráljunk egyszer. Gondoljunk a XI. teremben kiállitott *Jendrassik*: Az ajtó előtt és *Nagy* Vilmos: Az uj karkötő czimü képeire. Az összehasonlitást megkönnyiti, hogy mindketten egyazon modelleányt festették meg.

A ki csak a kép tárgyát nézi, *Jendrassik* képét azonnal megszereti Ime egy nagykendős leány áll az ajtó előtt s furcsa arczot vág. A szép fekete szemü gyerekleányt szivesen elnézzük. Aztán hogy ragyog azon minden, a haja, a szeme, a nyaka, a kendője, még a fehér czipellője is. Szinte ki akar lépni a keretből. Az ajtó is minuczióz us munka. Festője kiülte, az utolsó bordáig odafestett mindent, hajszálecsettel, gondosan.

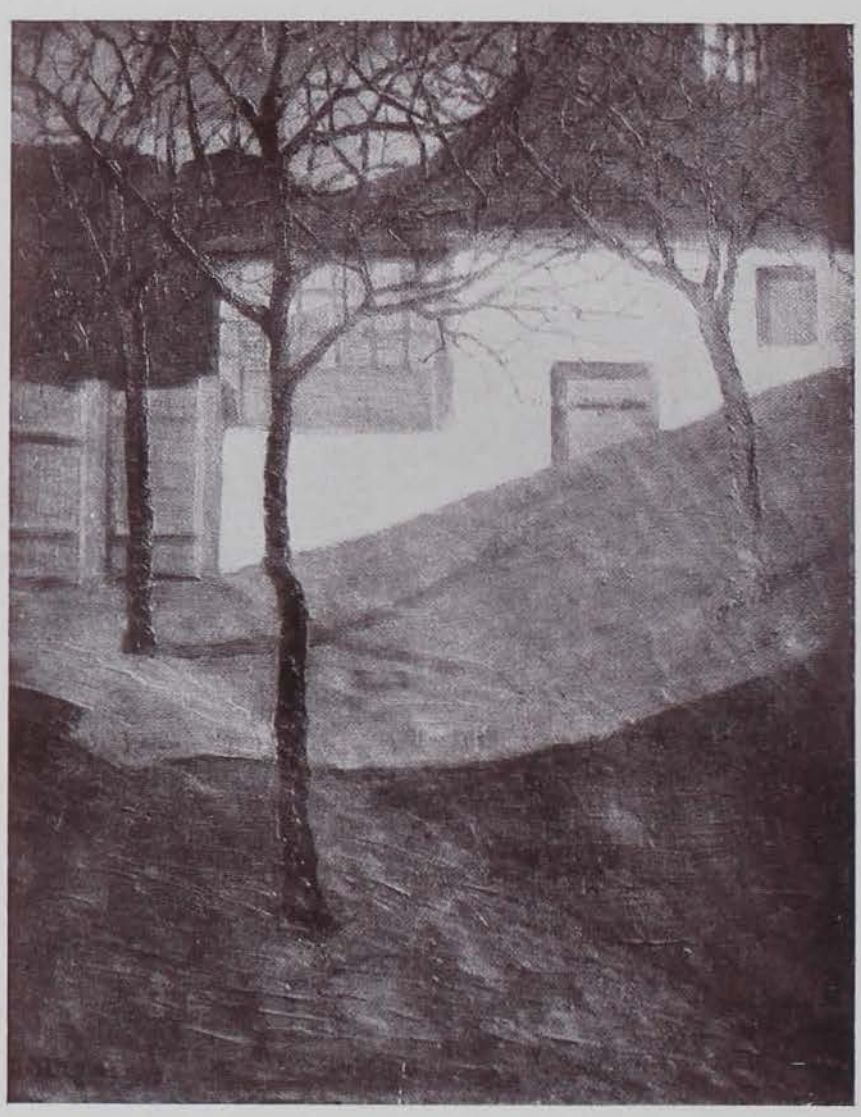
Igy gondolkozik a közönség.

Aztán odaáll *Nagy* Vilmos képe elé és — nem érti. A leány gazdag brokát ruhában ül egy zsöllében, nézi a karkötőjét? Hol van a karkötő?

A közönség nem veszi észre, hogy már abban a pillanatban, mikor e kérdést feltette magában, nem nézi a képet művészi szemmel, arról nem is szólva, hogy Jendrassik képének az értékelésében egyetlen egy pillanatig sem a képet nézte. Folyton hamis képzeteket *füzött* a képhez. Egyre idegen eszméket *vitt be* a képbe. Csakhogy Jendrassik ezzel számolt, mikor képét festette s tudta, hogy mit akar a közönség tőle, hogyan néz egy képet és ehhez alakitotta képét, beállitásban, kidolgozásban, részletezésben. Ilyképp mindjobban művészietlen lett. Művének nincs egysége. Szinei szétesnek. A háttér szinértékei éppen olyan erősek, mint az előtér valőrjei. Vonalfogásokkal teremt tért, nem szinnel, nem is keres levegőhatást, mely a szineket finoman intonálná

Márffy: A Boulevardeon. A tavaszi tárlatból.

FANTA—ALKONY: Holdfény. *A tavaszi tárlatból.*

Nagy Vilmos — ellenkezőleg — csakis a művészi összbenyomást kereste. Ennek feláldozott minden mesét, minden részletet; lehet homályos értelmi vonatkozásban, de biztos és határozott a szinek viszonylataiban. A nagy egységet adja, a mint az egyes szinfoltok egymáshoz közelednek, befolyásolva, emelve, verve egymást. A szinek teremtik a tért, — azaz itt van az a pont, a hol Nagy Vilmosnak fejlődnie kell, mert a szinek teremtik ugyan nála a tért, de nem elég erőben. A plasztikai hatás és a dekorativ egyritmusban hullámzó felület ellentétes még nála. A palettáját megtalálta, az ecset kezelésében is mind egyénibb, viziója őszinteségét, dekorativ izlését is el kell ismerni, mind olyan tulajdonság, mely magasan föléje emeli őt társának, s mégis, kizárólag művészi hatásra törekedve, küzdenie kell az érdeklődés megteremtéséért, melynek pedig a *megalkuvók* ingyen lesznek osztályosaivá.

De szolgálhatunk még egy példával. Vegyünk két arczképet, az egyiket *Stetka* festette s Glück Frigyest ábrázolja, vadonatuj vadászruhában, a másikat *Pór* Bertalan festette s Goldzieher Vilmos dr.-t ábrázolja, a kiváló szemorvost.

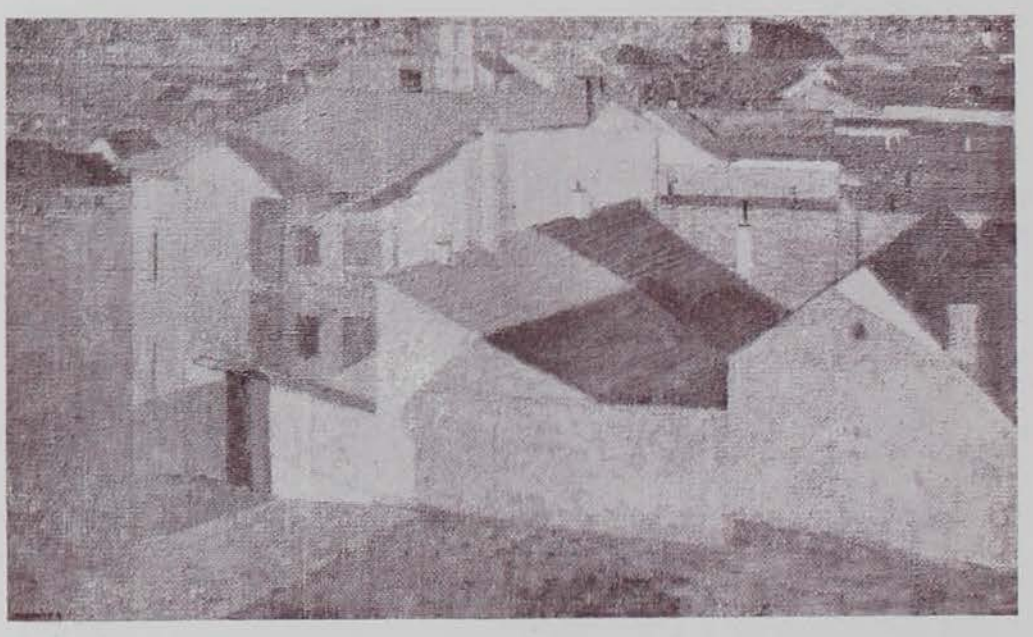
Két világ ez a két arczkép! Egész világnézetek választják el őket egymástól. Az egyiket gombfestészetnek, a másikat lélekábrázolásnak mondhatjuk. Az egyik abból indul ki, hogy az arczképfestészetnek a tárgya az ember *eszméjének* a kifejezése, de ez az eszme nem lehet közönséges, nem lehet köznapi, az embert ki kell emelni a környezetéből, reprezentálnia kell. Ha vadászkosztümben rajzolja emberét, keresnie kell az ünnepélyest, a szép vonalat, halmoznia az igaz részleteket s aprólékos gonddal ügyelni az összbenyomás minél mutatósabb voltára. Semmi sem lényegtelen a természetben, a mellény gombja éppen olyan fontos, mint a bajusz kunkorodása, a vadászfegyver szine csak olyan jelentős, mint a vadászkalap karimája, a lényeges az egész, összes részleteivel, a kabát hajtéka, a kutya nedves orrczimpája egyaránt. S ime minden részlet ott van Stetka arczképén. Az egész mégis nehézkes, levegőtlen, hamis — pláne a szobavilágitásban, mely plein airt hazudik, az egyoldalu fényben, melynek ellentmond a háttér. Részleteiben minden igaz lehet, de egészében csupa hazug konvenczió.

Mennyire más *Pór* Bertalan ideálja. Ő lélekmegnyilatkozást lesett s az embert akarta ábrázolni, a mint a formák egységében, a tónusok igazságában és egymáshoz mért finomságaiban karaktert adnak. A kutató, töprengő embert látjuk, a ki mosolya mögött önelemzést végez. Ha nem ismernők az ábrázolt alakot, tudnók, hogy itt egy mélyen gondolkozó ember áll előttünk. A főjellemvonás a hatalmas koponyán, a domboru homlokon nyugszik. A művész ott konczentrálta a fényt, mely szinte világit, a mint finom formarajzával kiemelkedik a háttér sötétjéből. Tekintetében kutató önmagába mélyedés: itt lélek száll felénk, érzés csap a lelkünkbe. Ezt a hatást éppen a

kicsinyes formamegoldások elhagyásával érte el. Glück Frigyes arczán egyformán részletezett minden, a fény végigfut a formákon, orrczimpát, alsó ajkát, szemhéjat egyformán megvilágitva. Egyformán mindent, tehát egyiket sem Goldzieher Vilmos szemének a kifejezése adja meg az arcz karakterét, csak az összbenyomást látjuk, a kicsinyes formákat elnyeli a nagy impresszió egysége. Az egyik izgalmát egyaránt észrevehetjük, látjuk, mint festi az első modellje minden részletét a mesterségét üző nyugalmával, a másik kutat, keres, behatolni igyekszik a lélek rejtelmeibe, keresve, mit gondol a modellje a mosoly álorczája mögött? Ez ad életet a vászonnak!

*

Mily könnyü a tapogatódzót, a kisérletezőt lesajnálni! Ez történt a

Jakobovics: Házfedelek. *A tavaszi tárlatból.*

reprezentálni, a másik jellemezni akart. Az egyik matériának nézte az emberét, a másik a lelkét kereste. Az egyik mesterember, a másik teremtő művész.

Ha igaz, hogy az arczképből kiolvashatjuk a festő lelkiállapotát, hogy minden zavar, szórakozott tekintet, minden vesztett érdeklődés, lelkesedés vagy unalom otthagyja nyomait a vásznon: Stetka közönyét. Pór fiatalokkal. Pedig azok akarnak valamit. De mit?

Forradalmat nem lehet minden tiz perczben rendezni. De forradalomra egyelőre nincs is szükség. Az a nagy mozgalom, melyet a nyolczvanas évek művészei megindítottak, egyre nagyobb hullámokat vet és oly termékenynek bizonyult, hogy még egyre ujabb nagy egyéniségeket revelál. Az alap a természetnek meg-

figyelése, de a természetet a hány originális művészszem figyeli meg, annyiféleképpen látja; közelebbtávolabb állhatnak a művészegyéniségek egymáshoz, közös érzés, temperamentum, faji jelleg és az együttműködés hatása bizonyos egyformaságot is teremthet, — de ebben az egységben mennyi a különálló, az egymástól elütő!

Természetet festett Manet is, Carriére is: tegyük csak egymás mellé a két művészt és ime az egyiknek művein hogy vibrálnak a fénysugarak, mint rezegnek egymásba a szinek reflexei; a másik műveire a borus, melenchólikus szomoruságnak mily hatalmas tónusfátyola borul!

Most csak két ellentétet ragadunk ki, — de közöttük mily sok az átmenet lehetősége. Emlékezzünk vissza a skótok tompa fényére, a svédek stilizált foltjaira, a belgák gondtalan szines egységeire, Segantini ragyogó levegőjének monumentális erejére, pedig mindezek a plein air egységes alapján állanak, a tónusok harmónikus egybehangolásának kifejezésére törekedve. De ez egységes alapon mily gazdag a változatosság lehetősége.

Akarnak-e ujat a fiatal magyar festők?

A kritikusok többsége egy kalap alá fogva őket, egyszerüen kijelentette, hogy nem akarnak. Modern akadémiát játszanak. Azelőtt a régieket, most az ujabb festőket utánozzák. Az utánzás mindig akadémikus sablonhoz vezet. Igaz. Ezekkel nem is érdemes foglalkozni.

S valóban, itt egy Fényes, ott egy Zombory, amott egy Zemplényi, emitt egy Grünwald kópiája mered felénk. A kis modern akadémikusok valóban jelentkeznek. Ellesik az ujabb fogásokat és játszanak akadémizmust. Ki a hibás? A zsüri, mely beeresztette őket. Krutsay Ferencz, a ki Fényest, Hoffmann János, a ki Zemplényit, Augusztin Mariska, a ki Zomboryt, Csáktornyai Zoltán, a ki még teljesen éretlen, Sándorházi V. Béla, a ki Grünwaldot utánozza stb. nem valók egyelőre nyilvános kiállitásba. Le kell vetniök gyermekczipőiket s meg kell tanulniok látni. A maguk szemével. Vagy pedig, ha ehhez nincs tehetségük, legalább is technikában kell megérniök, hogy ne dolgozzanak olyan piszkosan, mint Sándorházi, oly gyerekesen naivan, mint Csáktornyai.

Ebben tehát megegyezik a véleményem kritikus kollégáimmal.

Ellenben különvéleményt jelentünk be egypár fiatal művészre nézve, a kiknél az egyéni s művészi látás egy sajátosan finom megnyilatkozását találtuk. Egy uj szinlátást. A miben — véletlen-e, tudatos-e? — többen megegyeznek.

Az alap, a melyen állanak, a természetnek fátyolos látása. Mintha valami finom, átlátszó patyolaton át látnák a világot. A fény megtörik. Szinek egységbe olvadnak. Széles foltokká alakulnak a formák, a nagy formák, a részleteiket vesztett formák. A tónusfátyolon át finom, tört szinek, gazdagon feloldva, gyönyörü átmenetekkel, de sehol rikitó hatás, mindenütt halk, diszkrét, gyöngéd

CSERNA REZSŐ: »Emlékek.« *A tavaszi tárlatból.*

tonalitás, tompa fény, fojtott szenvedély, mélység, csend és melankólia.

A mint vándorlunk a termeken, már a harmadikban találkozunk első képviselőjével, *Cserna* Rezső csendéletével. *Emlékek*. Ez a czime. Valójában: szürke háttér, fénykép, lila kendő, sárga és fehér virág az üvegvázában. De micsoda finom, gyöngéd tónusegységben. A virágfestőnek a szemében él a virág is, mint az ember, azt érzi, a mit ő, busul, bánkódik, örül és mosolyog. Cserna a finom, a diszkrét összehangolásokra hajlik. E gyöngéd, fojtott hangon elmondott lirai költeményének fátyolos szinei érzésben gazdagon nyilatkoznak.

A kilenczedik teremben *Jakobovits* Artur kap meg viziója eredetiségével. Három képe közül kettőn a kékes szürke-fehér tónus dominál, a harmadikon, (ez a legjobb) a halvány téglavörös egyesülve a zöldeskékkel. Falurészlet, nagy háztetőkkel, csupa nagy, széles folt, csupa jól egybefoglalt egység, egyszerű szinekre redukálva, a melyek azonban gazdagok a részletekben. Másik két munkájára havas fehér fátyol borul, de a szürkés-fehérbe a lilás árnyékok belejátszanak s mint finom erezet átjárja egységét.

Közel áll hozzá *Fanta-Alkony* István. Nála a fátyolos szinharmóniát a holdvilág vagy a reggeli szürkület teremti. Különösen eredeti és költői a holdfény lilás-kék fátyolának mindent átalakitó ereje, mely megüli az utczát, a házat, a fák lombjait, tompitja az ablakból kiáradó lámpafényt, finoman vibrálva suhan át a tárgyakon, gyöngéd árnyékokat teremtve mindenfelől. A holdvilágos éj miszticizmusa megkapó erővel van itt kifejezve. *Fanta-Alkony*-nak egész világ rejlik a lelkében, csak a lelkében élő árnyalakokat kell vásznára vetnie. Nem, mint a régi iskola hamis irodalmi sallangokkal, de a szinek titkos zenéjével, a festő módján, fejezi ki a lelkében élő rejtelmeket. Költő az érzelmeiben, de festő a kifejezésében.

A negyedik fiatal művész *Hódi* Géza. Ő is tónusban látja a világot s a tónusfátyolt nála is egyszer a lilareflexekkel végigszőtt hó, másszor a sárgás-zöld napfény teremti. Zöld kalapos kis *Pannikája* csupa hunczfut kifejezés és előadásban csupa odalehelt, átlátszó, patyolatfinom tónus. Vizhordó gyerekei, a nagy havas uton, a napsugárban rezgő hókristályokkal, melyeken az árnyékok finom lilákba játszanak, mozgásban és szinben egyformán érdekesek. A bögre zöldje, tompa lefokozottságában, különösen finom. *Márffy*-ban vibráló esprit, ideges mozgékonyság kezd mind eredetibb formában jelentkezni, s ez a mozgás szinben van érezve, tompa, fátyolos szinekben.

Ők öten, viziójuk közössége mellett, mégis más-más egyéniség. *Cserna* delikát lágysága, *Jakobovits* tompitott szinei, *Fanta-Alkony* misztikus egyszerüsége, *Hódi* gyöngéd tónusai, Márffy vibráló szinei egyben megegyeznek: a tónusos levegő keresésében, de ezen az alapon nagy erővel teremthetnek külön-külön stilust, ki-ki a maga érzése szerint.

A minthogy *Gulácsy* tudatosan dolgozik is a maga stilusán, a mely minden archaizáló törekvése mellett tele van szinpoézissel, melyet még az se ront le, hogy az angol preraffaellisták módjára irodalmi· vonatkozásokkal próbálja gazdagitani, mint most, hogy Dante és Beatrice találkozását rajzolta. Dante két versét irja a vásznára, pedig a képén minden ott van, nemcsak a külső szimbólum, Dante biborsapkája, hanem a belső jelleg: Beatrice csodás tekintete is s ott az az álomvilág a kissé megnyult vonalakkal, merev, geometrikus egységeivel, a meleg, mély szinek, melyek minden olasz versnél szebben beszélnek a találkozás isteni kéjéről.

De lehet stilus a természet abszolut egyszerü visszaadásában is, ha elég erős, hogy az egyszerüség megkapjon. *Ziffer* Sándor, *Ditrich* Zoltán, *Uferbach* Jenő, *Mérő* István ezt keresik, *Mérő* még erőtlenül, *Uferbach* még igen rajzosan, de Ziffer hatalmas állatfestőnek, Ditrich erős figurálistának igérkezik, a kinek férfi arczképe a jellem visszaadásában, a formák biztos megérzésében kész és határozott eredmény. Ebben, a formákat jellemző karakterisztikus vonások bator visszaadásában ő a leg-

Uferbach:
Vitatkozó szocialisták. *A tavaszi tárlatból*

erősebb. A többiek is ezt: erőt s nagy egységet keresnek Szinfelfogásukban hajlanak a brutális felé, de az erő e tulcsapongása fiatal embereknél sohasem baj.

Ime ezt keresik a fiatalok. Jó uton indultak, — várjuk az eredményeket.

Dr. Lázár Béla.

A művész mindent könnyebben viseljen el, mint a dicséretet.

Girardi Sándor.

▽

Ha igaz, hogy egy műtárgy annál maradandóbb becsü, minél inkább fejez ki egy emberi érzést, bizonyos az is, hogy az a művész a legtökéletesebb, akinek leggazdagabb a viziója, az eszközei, melyekkel érzését fejezi ki, lehetnek aztán akárminők.

G. Mourey.

▽

A tömeg bámulása megforditott arányban áll az egyéni tehetséggel. Minél közönségesebb vagy, annál jobban csodálnak.

Zola.

A modern művészek iskola nélkül, a régi mesterek segitése nélkül fejlődtek. A tradicziók korában ez máskép történt. Akkor az ifju művész nem önmagát, hanem a tisztelt előmintát másolta. A tradicziók bukásával megszüntek az előminták és ujakat kellett teremteni.

Meier-Gräfe.

△

A közönséges ember felismeri azt, aki ő nála kiválóbb, de utánozni csak azokat a tulajdonságait képes, amelyekkel csekélyebb értelmi tehetségénél fogva érintkezni tud.

K. Lippich Elek.

AZ ÉLET MÉLYSÉGEIBŐL.

Irta: GORKIJ MAXIM.

Gorkij Maxim.

Egy forró nyári estén, elfáradva a napi munkától, lehevertem egy régi düledező ház mögé. Egy komor ház aljába. A nap lenyugvóban volt és vörösen izzó sugarai megvilágitották hasadékait és a falak szenyfoltjait. A szegény ház még szegényebb lakói, patkányok és egerek módján osontak ki és be az alacsony ajtókon s arczukon az éhség, testükön rongyos ruha. Ezeknek az embereknek szenyes volt a lelkük is, csakugy, mint a rajtuk lógó rongydarabok. A nyitott ablakokból egyhangu zaj hallatszott, amelytől nemsokára elszenderegtem.

Közelemben hirtelen valaki egy bölcsődalt kezdett énekelni:

„Tente, baba, tente szépen!“ Nem is hittem sohasem, hogy ilyen házakban szelid dallal altatják el az anyák gyermekeiket. Lassan felkeltem helyemről és odasompolyogtam a régi hordókhoz, ahonnan a hangok hallatszottak s ott feküdt egy faládában egy kis leány, mélyen lehajtotta a fejét, felső teste előre-hátra rengett s magában zümmögte: „Tente, baba, tente.“

Kezében egy fakanál, melynek végére vörös rongy volt csavarva s szeme mosolygva nézett le az igy megformált különös bábura.

Micsoda csodálatos szemek és a szomoru tekintetben mily halálos szomoruság! Amidőn meglättam, elfelejtettem minden szenyt a kezén és arczán. Körülötte részegek röhögése és szitkozódása hallatszott. Törmelékek között ült, körötte minden szét volt dulva. A lemenő nap vérvörösre festett mindent és kisértetiessé tette a képet.

A leány észrevett, félénken és bizalmatlanul tekintett rám s mint az egér a macskatekintettől, odalapult a falhoz. Én pedig mosolyogva néztem a gyermek szégyenlős piszkos arczát. Ajkait összeszoritotta, szemöldökét felhuzta.

Végre felkelt. Kartonszoknyácskáját megigazitotta, zsebébe tette a babát és lágy gyermekhangon kérdezte tőlem:

— Mit akarsz?

A leány 11 éves lehetett, törékeny alakkal. Figyelmesen szemügyre vett.

— Hát nem felelsz? — kérdezte rövid szünet után.

— Köszönöm, nem akarok semmit, csak játszál tovább. Mindjárt elmegyek.

A leány azonban néhány lépést tett felém és hangosan, érthetőleg mondta:

— De csak gyere velem — egy fél rubelért.

Nem értettem meg mindjárt, de valami borzasztót sejtve, önkénytelenül összerezzentem.

A leány egészen közelembe lépett, vállával hozzám simult és anélkül, hogy rám nézett volna, közömbös hangon folytatta:

— Csak gyere egész bátran! Nem akarom a szeretőimet az utczán keresni, de nem is kereshetem, mert az anyám kedvese elitta az utolsó jó ruhámat is . . . Hát csak gyere . . .

Szótlanul eltoltam magamtól. Kérdőleg nézett rám. Ajkai széle megremegett és szemével álmodozva tekintett a távolba.

— Ugyan, ne ellenkezz, gyere velem. Azt hiszed talán, kiáltozni fogok? Ne félj — az már régen volt . . . Most már nem szoktam kiabálni . . . most . . .

Anélkül, hogy a mondatot befejezte volna — egyet köpött.

Ellöktem magamtól, szivemben az utálat és részvét érzésével. De a gyermek halálosan szomoru tekintetét soha sem tudtam elfelejteni.

Grafikai kiállitás. A czim alig fedi a tartalmat. Grafika alatt első sorban a fa-réz-, kőmetszetet értjük, a Nemzeti Szalon kiállitásában pedig a szén-, viz-, czeruza-, kréta-, pasztell-, tussrajzok dominálnak. Közönségünk azonban a metszet iránt nem igen érdeklődik, ellenben már kezdi appreczialni a rajzot a rajz kedvéért. Érthető tehát, ha müvészeink — első sorban azonban a kezdők — ehhez a kifejezési formához fordultak.

Hogy ezzel elérjük-e azt a czélt, melyet a kormány a grafikai kiállitások alkalmából kitüzött dijakkal el akart érni: igen kérdéses. A magyar grafika nehezen bontakozik ki. Közönségünk nem tudja, hogy mit méltányoljon egy rézkarczban, egy könyomatban, vagy egy fametszetben, s ezért modern müvészeink jelesebbjei hátat forditanak ezeknek a müvészeti ágaknak. Nagy kár, — a közönség mondhatatlan müvészi élvezettől fosztja meg magát.

A jelen kiállitáson is a szénrajz dominál. Ezen a téren, főleg a figurális rajzban Glatz Oszkár vezet, — most is hatalmas kollekcióval állitott be — s noha már kétszer nyerte meg a dijat, nem igen férkőzik a közelébe senki. Glatz Oszkár a szénben hatalmas kifejező eszközzel rendelkezik. A jelenségek biztos visszaadását, a fény és árny átmenetei segitségével, biztos szinérték-érzékkel éri el. Valami józanság van viziójában, de nem válik bántóvá sehol. A jellemzetes megtalálásában különösen erős, a természet részleteinek kikeresésében nem a hangulatától, hanem az értelmétől vezetteti magát, a mi által mély hangulati hatásokról mond le, de erejével, tökéletes valószerüségével megragad. Nincs meg ez a részletgazdaság Nagy Vilmos szénrajzaiban, de helyette annál több az érzése; ő már fest is a szénnel s mivel szinesen látja a természetet, átirásában, a fény és árny visszaadásában, a gyöngéd féltónusok kiemelésében érzelmi hatások rejlenek. Jávor Pál tanulmányfejeiben a szélesen látott formák ereje kap meg. A tájrajzban Major Jenő elvitt már egyszer egy dijat, pedig most inkább megérdemelné, mert szinesebb, puhább, bársonyosabb lett az előadása. Egyáltalán ezen a téren találjuk a tárlat erősségeit. Van itt Kacziány Ödönnek egy hatalmas pátoszszal megérzett tája, Ráth Panni néhány finom interieurje, de első sorban Halász József bársonyos ragyogásu tájképkollekcziója e nemben a kiállitás legmüvészibb darabjai. E vidéki rajztanár igazi poéta-lélek, a kiben a természet mély, szonorikus melódiákat ébreszt.

A kiállitás második érdekesebb csoportja a pasztell, melynek Katona Nándor, Pálinkás Béla, Kézdi-Kovács müvei adják meg jelentőségét. Különösen meglepően szinesek, — de nem rikitók — Pálinkás telt szinekben ragyogó kis müvei, egy szinsovár lélek finom szincsokrai. A fiatalok közt Márffy, Cserna, Koriss Kálmán müvei is érdeket keltenek, mind a háromban delikát tónusérzék nyilatkozik meg.

A könyvillusztrácziók között kiemelkednek Márk Lajos olajvázlatai, Nagy Endre „Gyönyörü Lovagkor" czimen épp most megjelent szatirikus novellagyüjteményéhez. Márk egész vibráló temperamentuma, finom szatirája, erős karikatura-hajlama a legszebb harmóniában jelenik meg. Ez a rajz-sorozat a kiállitás egyik legfőbb érdekessége. A konkurrenseiről, Balázs és Undi gyerekes gyerekrajzairól jobb nem is szólani.

Pravotinszky Lajos pályadíjas rézmetszetének szénvázlata.

Az exlibrisek, czeruza, kréta s tollrajzok tömegéből (egyik sem kapta meg érdeklődésünket) Nagy Sándor egy finom tusrajza az előcsarnokban hatásosan kiemelkedik. Ez igazi Nagy Sándor! Buja vonalképzelet tombol rajta. Csupa egymásbaomlás, ölelkezés, a vonalak össze és kibujása jellemzi. A vizfestmények közt dijra érdemes aligha fog akadni. Edvi-Illés és Tull már többször megnyerték a dijat, különösen az első, szorgalmával ismét figyelmet kelt. Edvi-Illés Aladár rodostói, gallipoli s zágoni részleteket festett, — igenis fotografikus hűséggel. Lehet, hogy ez volt a feladata, — mindenesetre viziójának elaprózása lőn a következménye. A vizfestmények finomsága nem tűri a kicsinyes részletek száraz regisztrálását. Még Hadzsi Olga művei a legkülönbek. Van bennük valami ragyogó könnyedség, odavetett egyszerüség, mi a nagy vizfestőkön fejlesztett izlését mutatja.

Áttérve az igazi grafikára, ki kell emelnünk Pravotinszky Lajos szines rézkarczait, ő a kiállitás egyetlen igazi grafikusa. Nagy érzés, a rézlap kifejezési eszközeinek szuverén tudása, valami heroikus vonás szinfelfogásában jellemzik művészetét, mely a nagy foltok, a széleslátás eszközeivel éri el hatásait. Barta Ernő mezzotintoi Carriére-t juttatják eszünkbe, mély érzése más, főleg uj és eredeti kifejezési formát kereshetne. A rézkarcz többi müvelői közt az öreg Rauscher aquatintái szárazak, Székely Árpád rézkarczai kemények, a többié pedig csupa kezdetleges kisérlet. Ez áll a kiállitott kőrajzok s fametszetekre, Conrád és Józsa Károlyt kivéve, akik nagy biztonsággal kezelik késüket, különösen érdekes folthatásban utóbbinak »A kut« czimü aktja.

Végül meg kell emlitenünk két fiatal müvészt, egymásnak tökéletes ellentéteit: Gulácsyt és Coulint, az első csupa érzés és bizonytalan rajz, a másik biztos rajz és semmi érzés. S ez ellentétes karakterek ellenére, mindkettőben sok az értékes anyag. De mivé fognak kifejlődni?

ELFELEJTETT IRÓK.

I. PETŐFINÉ SZENDREY JULIA (1828—1868)

Petőfi Sándor feleségéről régóta tudja az irodalom, hogy költőnő volt. Tizenöt évvel ezelőtt Szana Tamás kiadta költeményeit, naplóját Jókai Mór, s mindebből egy sokat szenvedő lélek zokog felénk. Az ötvenes és hatvanas években különválva második férjétől, Horváth Árpád egyet. tanártól, elzárkózva a világtól, élete nagy emlékének élt, teljes magányban, csak lelke furiáitól kinoztatva. Minden írása ezt visszhangoztatja. Azt az a költői rege is, a melyet most mutatunk be olvasóinknak először, s az a költeménye, mely Szana gyüjteményéből kimaradt. A második, a prózában irt költeménye szimboluma Petőfi Sándornak, az erősnek, aki megvédte őt, a gyengét; az első, a halált vágyó poéma, Petőfi után eped, a nagy halott után . . .

1. Halottak estéjén.

Ti boldogok ott künn a temetőben,
Kik alusszátok örök éjetek;
S én boldogtalan, szánalomra méltó,
Hogy köztetek még most sem lehetek!

Oh, mert ki nem fogy az inségnek árja,
S az üldöző sors sem pihen,
Egyik csapása a másikat éri,
S ki tu ja, mennyit bir még el szivem.

Ha el nem vérzett, nem szakadt meg eddig,
Mi van még hátra, mi fog jönni még?
Mi lesz, s milyen lesz az az utolsó csepp
Mikor megtörve igy szól majd: elég!

Ti boldogok ott künn a temetőben,
Kik már nyugosztok, kiszenvedtetek;
S én boldogtalan, szánalomra méltó.
Mikor leszek már én is köztetek!

2. A fenyő és a vadrózsa.

Rengeteg erdő közepén emelkedett egy kopár, meredek kőszirt. Az egész erdő sík rónaságon feküdt, melyen csupán az egyetlen magas pont, e magányos szikla volt látható. Terméketlen köveit szürkés moha födé; imitt-amott még ez is hiányzott, s csak az éles mezetlen kövek fénylettek elő. Ellenben az egész erdőség földét a leggyönyörübb, a legélénkebb zöld pázsit takará, a fák derekát folyondárok ölelék körül, mig tövükben ibolya, vadrózsa, gyöngyvirág és földieper virult. Higyjétek el, szebb erdőt az egész világon hasztalan keresnénk. Volt is benne ezer meg ezer, vagy talán még több dalos madár: bugó gerlék, csattogó fülemilék, éneklő rigók, csörgő szarkák, melyek kora reggeltől késő estig hangoztatták, mindegyik saját modorában, saját hangváltozataiban: *Oh, mily szép az élet!* *oh, mily szép a világ.* Persze, hogy ők az ő életüket és az ő világukat, az erdőt értették, mert szerencséjökre mást nem ismertek, másról fogalmok sem volt. Akkor talán másképen énekeltek volna. — Lenn a pázsiton töméntelen, szebbnél szebb virág kandikált elő a buja zöld fű körül, elszórva, rendetlen csoportozatokban, hol sokan együtt, tömegben, hol kevesen, néhol egy-egy magányos virág, hol sárga, mintha egy lehullott csillag volna, hol piros, mint egy vércsepp, vagy kék, mintha az égboltozatot tükrözné vissza, vagy pedig olyan tiszta hófehér, mintha egy elrejtőzködött, a tavasz által ott feledett hópehely volna. Ki tudná szineik dús vegyületét vagy számtalan árnyalatát elmondani, elég az hozzá, hogy mind szépek, illatosak és boldogak voltak. Soha emberi kéz nem érinté e virágokat, emberi nyom nem tapodta e pázsitot; soha idő előtti enyészet nem pusztitott itt el egyetlen virágot, nem fonnyasztott el egyetlen fűszálat. Nőttek, virultak és elhervadtak a természet rendje és törvényei szerint. Télen aludtak mélyen, csendesen, jó melegen betakarva a lehullott falevelek puszta rétege által és hólepelbe burkolva a tél fagya ellen. Tavaszszal életre ébresztve a nap legelső sugarai által, melyek kicsiráztaták a szunnyadó magot és kihajtják az éledő csirát a földből. Nyáron virulva, illatozva, midőn virág virágra borul, fűszál fűszálhoz hajol, s a falevelek remegve simulnak egymáshoz és a szellő suttogása csupa életről, boldogságról beszél. Ősszel pedig lassan-lassan hervadozva pihenni készültek, hogy a téli álom nyugalmát élvezzék. Évről-évre, évszakról-évszakra igy ment ez mindig háborítatlanul, zavartalan folyamatban.

A bolognai temetőben. *Dr. Balassa József amatörfelvétele.*

De ott fenn a sziklán más volt ám élet; ott sem virág nem virult, sem madár nem dalolt, sem szellő nem enyelgett. Ősi földrázkódások csodás szüleménye volt e kőszirt. Mintha benne a természet minden ridegségét, terméketlenségét egy tömeggé összpontositotta volna, hogy körülötte annál dúsabban, annál életerősebben tenyészthessen mindent. Hegyes, kiálló élei, sima, egymásra halmozott kőlapjai, növénytelen, kopár bordái kizárni látszanak a termékenységnek minden lehetőségét. És mégis legmagasabb csucsán, hozzá-

férhetlen magasságban, áll egy óriási fenyőfa, oly nagy, oly erőteljes, oly terjedelmes, hogy párját az egész rengeteg erdőben hiában kereste az ember; pedig tudjátok-e, hogy az mérföldekről mérföldekre terjedt és szebbnélszebb százados tölgyekkel és cserfákkal volt tele. Meglátszott rajta, hogy ez az erdő királya, a rengeteg disze, a növényzet koronája. S körülette sehol egyetlen bokor, egyetlen virág sem volt látható, annál megfoghatatlanabb, annál csodásabb, hogyan nőhetett a fa ott a sziklacsúcson, a széditő magasban. Honnan szí elég tápot? hol talál gyökereinek elég helyet? hogyan képes szélvésznek viharnak ellentállni, mely szabadon éri minden oldalról? Lenn az erdőben egyik fa a másikat védi a szél dühe ellen, egymást oltalmazzák, közös erővel tartóztatják föl a vihar romboló megrohanásait; egyik sem áll magányosan kitéve; mindeniket csak a többin keresztül hatolva s ez által erejében megtörve, vagy legalább gyöngitve érte a dühöngő, pusztító elem. Ámde ez a szikla fenyője széditő magasban, mindnyájok fölé emelkedve, egyedül, nem védve, nem oltalmazva semmi által, egész nagyságában kénytelen volt szemtől-szembe, erőt erő ellenében, megviaskodni a dühöngő orkán legvadabb kitöréseivel. És ő mindeddig győzedelmeskedett; dereka egyenes, hajthatatlan maradt, büszke sudarát merészen emelé ég felé és sötét, örökzöld ágait hatalmasan, mint óriási karokat terjeszté maga körül. Őt nem fosztá meg az ősz leveleitől, ő nem aludta át a telet; ámde virágokat sem hozott neki a tavasz, sem enyelgő lepkét a nyár. Soha madár nem rakott ágai közé fészket: hogy merte volna gyöngéd gondoskodásainak tárgyait, azokat a vékony héju tojáskákat, piczi, pelyhes fiait e szüntelen vihartépte, az elemekkel ily védtelen szemben álló fának oltalma alá helyezni?! — Büszkén, egyedül hajthatlanul folytatta életét a fenyő sok-sok éven át. Örömei szilaj, csupán ő általa ösmert vad gyönyörökből álltak. Ő büszkeségében, erejében, egyedüliségében találta örömét. A mi másnak halála lett volna, neki életerejét edzette. Szemben a viharral, kitéve a déli nap legégetőbb sugarainak, sziklatrónján mindenek fölé emelkedve, mi őt környékezé, látva a hajnal legelső pirkadását, az alkonyat legutolsó fényét, mindig készen a küzdelemre, győzelmének érzetében, megközelithetlen magasságának tudatában élte le napjait, éveit . . . s ebben lelte örömét, ez tölté el vad kéjjel a legutolsó ízig, midőn minden ágában recsegve, ropogva viaskodott régi ellenével, a viharral, melyen örökké kifogott, mely mindig megszégyenülve volt kénytelen távozni, mig ő ottmaradt helyén, büszkén, győzedelmesen.

Azonban egyszerre csak változás történt. A ki meg tudná mondani, hogy jött az a mag oda, amelyből ez óriásfa származott, ki vagy mi hozá fel épen e sziklacsúcs tetejére: csak az tudhatná azt is, madár hozta-e vagy a kavargó szélvész, vagy a természetnek mi más utján jött fel ugyanazon sziklára, még pedig épen a fenyőfa tövébe ama mag, melyből az a vadrózsa nőtt, mely egyszer csak, kora tavaszszal, annak alján hajtá ki gyönge ágait, piczinke leveleit. Ki tudná megmondani, hogyan mikép tévedt ez ide, hol eddig sem virág, sem fűszál nem vert soha gyökeret? Ki tudná hogyan? . . . elég az hozzá, hogy ott volt, hogy szemlátomást növekedett, erősödött, hajtott, sőt végre virágozni kezdett, mig végre egészen átfogá, átkarolá a fát, aztán egyre magasabbra nyujtá ágait, egyre dusabbbak lőnek levelei és ágai pirosabbak, illatosabbak.

Mi történt ez alatt a fenyővel?

Először csak bámult a kis gyönge hajtáson ott lábánál, aztán figyelni kezdett erősbödésére, végre érdekkel nézé minden egyes levelének fejléséti, szaporodó ágait, feslő bimbóit. Lassankint elhagyá régi szilajsága; minél többet foglalkozott a kis, egyre gyarapodó bokorral, melynek ágai egyre magasabban kúsztak fel oldalán, s illatos virágai gyöngéden simultak hozzá, annál kevesebbet törődött a sudarát környező viharral. Végre csak egy gondja lőn: megvédeni a kis gyönge rózsabokrot, távol tartani mindent, am annak árthatna vagy épen életét fenyegethetné. A nap sugarait csak ágain át-

Endrey Sándor: Arczkép *A tavaszi tárlatból.*

szűrve bocsátá a bokorra, az esőt csak mint harmatcseppeket aláhullani, s ha a szélvész, az ő régi ellene, tusára hivta őt, nem állt vele harczba, meghajtá előtte sudarát, minden ágát szerte engedé zilálni, csakhogy minél előbb elvonulni láthassa az ellentállásra nem talált vihart. Oh, mint féltette kis virágát, ez lett egyetlen gondja, öröme; hisz ez által ismerte meg a mindennel közös, csak általa még eddig soha sem sejtett gyönyört: szeretni! Mit ott alant minden fa, minden virág, minden kis fűszál minden évben élvezett, arról ő neki magas, kivételes helyzetében mindeddig fogalma sem volt. Nem nélkülözé, mert nem ismerte. Eddig csak az ellentállás szilaj gyönyöreit, a küzdelem vad kéjét ismeré, a boldogságot csak most találta föl a kis vadrózsa bokorban, mely gyöngeségében erős derekánál keres támaszt, átfonva őt virágos karjaival s felküldve hozzá illatát. Hát még mikor végre a rózsabokornak most már lombdús, elég menhelyet igérő ágai közé egy kis parányi madárpár fészket rakott! Midőn esténként oda tértek pihenni, éjjel ott aludtak, hajnalban csicseregve, fütyörészve szálltak ki fészkükből. — Nemsokára igazgatni kezdték fészköket tollal, virágokból elszállt pamutszerü pehelylyel bélelni és jó puhára, melegre készíteni, mire aztán egy, két, három, négy piczinke tojás lett látható a fészek alján. Oh, ekkor a fenyőfa öröme leirhatatlan volt! Mennyire meghatotta, midőn látta, mint ül fészkében türelmesen az egyik madár, mig a másik messzi elszáll táplálékot hozni a hátramaradottnak. Végre kikeltek a kis pelyhes madárkák s az öregek egész áldott nap jöttek, mentek, soha nem unva meg, soha el nem fáradva, hogy szüntelen éhes fiaikat táplálják, kik az öregek közeledtére már messziről mind kitátották szájacskáikat s csipegtek, a hogy csak tudtak, lesve, mindenik ma-

gának követelve a hozott magocskákat. Aztán ezek is felnőttek s elkezdtek a fa körül szökdécselni, kissé fel-fel emelkedni, körül-körül röpkedni a fát, végre pedig elszálltak az öregekkel, le a völgybe, az erdőbe. Hogy felt a fa ekkor, hogy remegett, hogy soha többé nem látja őket, nem hallja csevegésöket. Mint őrült, midőn őket messziről megpillantá és haza térni látá! Nem is maradt a kis fészek soha üresen; az elköltözöttek helyére mindig jöttek mások, kik tojásaikat a fenyő alatti vadrózsabokor levelei közé rejték. Csak télen, midőn a bokorról minden levél lehullt, s az őszi szél felkapta és elsodorta azokat, mikor a vadrózsabokor is a többi növénynyel együtt téli álmát alvá, csak ilyenkor gondolt a fenyőfa régi napjaira vissza, mikor oly büszke volt magányos, megközelithetlen magas helyzetére, erejére, nagyságára és szilaj küzdelmeire. Oh, mint vágyott volna most ott lenn a völgyben lenni, elrejtve a többi fa között, védve vihar és szélvész ellen! Nem magáért, oh nem! a kis vadrózsa miatt aggódott: hátha egy olyan irgalmatlan vihar elriasztja ágai közül a kis fészek lakóit, a madárkakat, vagy leszaggatja derekához simuló ágait s összetépi, eltördeli, vagy pedig — s ettől félt legjobban — a tél hidege áthat gyökeréig s megfagyasztja azt, hogy soha többé ki nem hajthat. Ilyenkor ugy irigyelte a többi fákat az erdőben, kik lehulott leveleikkel védhették az alattok nőtt bokrokat, mig az ő levelei soha le nem hullnak. Ugy-ugy megrázzá ilyenkor ágait, hogy legalább a rajtok lévő hóval takarhassa be jó melegen gondoskodásának tárgyát. Amazoknál odalenn, kiket száz bokor és fűszál környez, a kiveszettek helyét ujra pótolhatják azok a virágok és növények, melyek még megmaradtak; de ő, ki közelében soha egyetlen egy fűszálat sem látott ez egy bokron kivül nőni, *ő ezt veszitse el?* Borzadva gondolt ennek lehetőségére s vadul csapkodta össze ágait. De a tél megkimélte őt, s nem fosztá meg annyira féltett boldogságától, minden tavasszal ujra kihajtott a rózsa, egyre dúsabb, magasabb, virágzóbb lett.

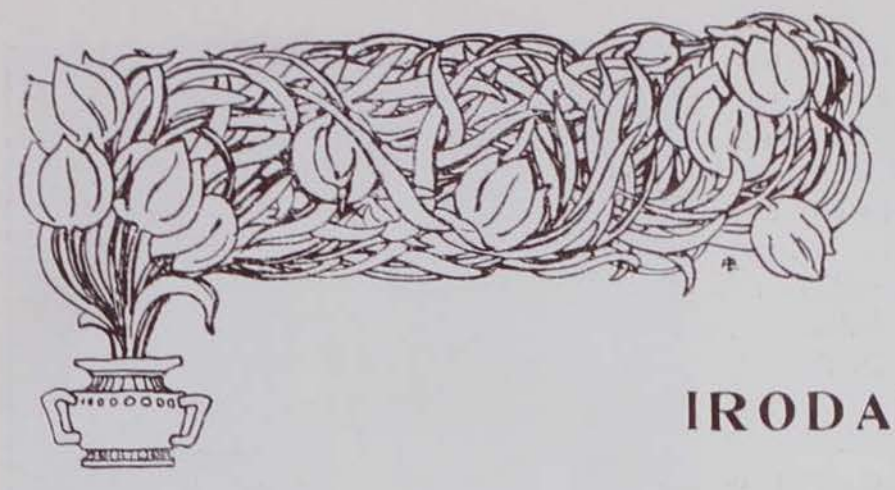
Itt volt ismét a nyár, tikkasztó forró, mindent elperzselő nyár. Csak a rózsabokornak nem ártott; a fenyőfa hűs árnyékba takará őt messze szétterjesztett ágaival. És a rózsabokor már egészen körülfogta hatalmas derekát; egyes ágai már oly magasan nyultak fel a törzsön, s friss eleven levelei hozzá simulva, enyelegve rezegtek és suttogtak körülötte.

Ekkor egyszer déltájban, nehéz fekete felhők alakultak a látnatar szélén, melyek egyre terjeszkedve, sürösödve huzódtak az ero felé s tompa zugás és halk dörgés kiséretében mindinkább elboritak az egész égboltozatot. Remegve simultak a rózsabokor sugár, hajlekony ágai a fatörzshöz, amint a feltámadó vihar szele végig-vegig zugott a szikla fölött. Küzdelemre készült a fenyő, meg-megrázva ágait, hogy csak ugy recsegtek belé, mintha erejét akarná próbálni vagy tenyegetőznek, hogy visszariassza a vele már-már tusába kezdő szelvészt. — Irtóztató égiháboru tört ki; szemkáprázlató fénynyel, mint óriási tüzkigyók czikkáztak a villámok a dörgő, csattogó felhőtömegből elő. A szikla fölött is függött egy vészterhes, egymásba gomboiygó felhőcsoport, minden irányban áthasogatva a czikkázó villámsugaraktól; rohamra sodort feléje a vihar egy másik sárgás szürke fényü felhőtömeget. Egyszerre pillanatnyi csend állott be, nyomasztó, félelmes csend, erre vakitó lángözön s egy iszonyu csattanas következett és a sziklatetőről egy óriási lángoszlop emelkedett, oly magasra, hogy összekötni látszott az eget a tölddel. A fenyőfa égett.

Mire az idő kiderült, a felhők elvonultak és a nap tarka szivárványivet vont az erdő fölé, a sziklacsücs puszta, kopár földét korom és hamu födé, melyet az esti szél széthordott, ki tudja: hová? ki tudja: merre?

Ez a fenyőfa története. Ne sajnáljátok, ne busuljatok rajta: hisz ő boldogsága közepett szünt meg élni, szeretve és szeretetve!

A művészet az, mely a legszemléltetőbben bizonyitja be: milyen nagy az ember, ha a természettel egyesülni tud s hogy milyen semmi egymagában, mikor elszakadt a természettől. K. Lippich Elek.

IRODALOM

EGY ANGOL IRÓ.

(Zangwill Izrael, a „Mary Ann“ szerzője).

Tavaly ilyenkor a *Műcsarnok* nemzetközi kiállitásán mindnyájunkat megkapott egy hatalmas arczkép.

Botjára támasztva kezeit, ült egy férfi, egyenesen, előre tekintve. Bodor hajfürtjei széles homlokot árnyékoltak, merész ivü szemöldök alatt szurós tekintet szikrázik, keleties szerecsen tipusa van arczának, mely a simára borotvált arcznak határozott karaktert adott.

Egy egész müvészi életrajz volt ez az arczkép, a fehér-fekete finom átmeneteivel jellemezve, mely megőrzé az arcz szinének sajátos tonusát, a felsőkabát selymének fényét, a sétabot jellemző redves háncsának rajzát, de mindezt csak nagy vonásaiban, csak annyi, ami a lényeget megadja. Objektivitásra törekedett a festő, de nem fojthatta el felindulását, melyet reá az ábrázolt alak mágikus tekintetével gyakorolt. A száj rajzában, az orr finom hajlásaiban éppen ugy jellemet keresett, mint a szem kifejezésében. Mindamellett nem lett kicsinyessé sehol, de egységes összhatást ad. Lenbach a szem erős hangsulyozásával elnyomott volna mindent, az arcz tipikus erejét éppen ugy, mint a ruha texturáját.

Ennek az arczképnek a szerzője, Solomon J. Solomon hűbb volt önmagához és a modelljéhez: éppen ebben rejlik nagy szuggesztiv ereje.

A festő aranyérmünket nyerte, — képét a Szépmüvészeti muzeum szerezte meg. Ábrázolja pedig a *Nemzeti Szinház* nagysikerü darabjának, a *Mary Ann-nak* szerzőjét, Zangwill Izraelt.

Ki ő és merre van hazája? Londonban lakik, de álomvilágben él. Első müveit ujságirói működése közben szerzett benyomásai inspirálták, de már itt, a *Ghetto gyermekei*-ben megnyilatkozik irói karakterének fő jellemző vonása: álmok álmodója. Amikor felösmerte ezt az érzését s megirta legjelesebb alkotását a *Ghetto álmodozóit*, egyszerre a maga teljes nagyságában bontakozhatott ki irói képe. Solomon arczképe ezt az em-

bert ábrázolja. A botjára támaszkodó embert, aki néz maga elé, szurós tekintettel, mialatt lelkében egy idegen világot rejteget. Kétlaki élet: zsidó sors! Ezt éli át minden hőse, Uriel Acosta, Sablatáj Cevi, Spinoza, Heine, Lassalle, Beaconsfield lord s elsősorban ő maga, Zangwill, a cionisták vezére, a ghetto igazi álmodozója.

Solomon J. Solomon: Zangwill Izrael arczképe.

Ebből az álomvilágból hatalmasan megfestett alakok lépnek elénk, bámulatosan éles konturokkal megrajzolva és mégis finoman szines atmoszférába meritve. Napsugárba mártott tollal ir, — erőt ehhez a zsidó lélek nemes tulzásainak ismeretéből meriti, melyek hőseinek minden hibáját és minden vétkét megmagyarázzák. Megmagyarázzák, tehát mentik.

Megmagyarázni: ebben a szóban benne van az epikus költészetre való hajlam, — benne van a drámaiság teljes hiánya. S mikor egy ifjukori elbeszélését, a *Mary Ann*-t szinpadra vitte, epikus tulajdonságainak gazdagságával leplezhette csak a drámairói képesség hiányát.

Soha érdekesebb ellentétet nem kaphatnánk ennek igazolására, mint éppen a fiatal *Bernsteint* és *Zangwillt*. A született drámairó, akinek a *Baccarat* a hatodik darabja, de már a közönség szuverén ura. Vezeti, hangolja, kénye kedve szerint. Jeleneteket épit, mesteri biztonsággal. Karaktereket mutat be, elejtett szavakkal. Hogy megmagyarázzon valamit, elég neki ahhoz egy néma tekintet. Zangwill az ellentéte. Apró részletek halmozása nélkül nem tud jellemezni. Érzéseket ábrázol, melyeknek illata van, de megfogható formákba alig zárhatók. Nem az indulatok merész kitörésére, hanem a szenvedélyek lappangó játékára találja meg az igaz szavakat. Zangwill alakjai csupa belső életet élő emberek. Zsidó történetei-

ben és az angol életből vett meséiben egyaránt. Minden alakja egy-egy forrongó lélek, akiket a viszonyok lebilincselhetnek, de álmaikat nem adják fel. Ezek napról-napra, óráról-órára küzdenek az őket lebilincselő külső viszonyokkal s Zangwill éppen ebben a küzdelem-festésben erős. Mennyire nem drámai feladat, mint ellenkezik a szinpad perspektivájával!

Bernstein tudja ezt jól. Az ő lelkében heves, ha muló indulatok rajzanak s e kitörések hullámtorlódásait mesteri igazsággal fejezi ki. Nem száll le a lélek mélységeibe. Mert a mély vizekben nem tud evezni. De a eklél felszinéről is tud gyönyörü virágokat szedni.

Zangwill mélyebb, egyszerübb, naivabb lélek. *Mary Ann*-jának bájos egyszerüségéből a szerző tiszta lelke szállt felénk, olyan ő, a minőnek Solomon J. Solomon festette: — tiszta álmok álmodója. I. b.

▽

Harmincz novella. Az uj emberek egyik legérdekesebbje, *Biró* Lajos, mutatkozik be ebben a kötetben, amely csupa frisseség és egyszerüség. Biró Lajos emberlátásában van valami szatirikus él, az élet kisérteties felfogása, de sehol sem válik brutálissá, mert elementáris erőket éreztet, egyszer az életösztön vadságát, másszor a morális érzés feltámadását, — mint ahogy azt mutatja az a két darab is, melyeket kötetéből mutatványként bemutatunk. A gondos és eredeti nyelven irt kötet az Athenaeum kiadásában jelent meg. Ára 2 kor. 80 f.

Ábránd és való. E költeménykötet szerzője *Bányai* József abban az ábrándvilágban él, hogy költő. A valóság pedig az, a mit a czimlapján hirdet: „A magy. kir. tud. Akadémia nagynevü tagja méltóságos Gyulai Pál e könyv iróját, mint nagy magyart és a valódiságoknak a hivét ajánlja." Igen, Bányai lehet nagy magyar, lehet hive a valódiságoknak, — de nem költő, mert költővé az még nem tesz senkit, hogy nagy magyar és hive a valódiságoknak. Gyulai Pálnak igaza van. Szerző hive a valódiságoknak, ime igy konstatál:

Zimony, Belgrád szomszédváros,
Beszállást csenget sok hajós,
Kinek van jó utlevele,
Jöhet, mehet által vele!
A kiknek nincs, azok szöknek,
Ha az uszáshoz jól értnek.

Igaz. Ez valódiság. Sőt nagy magyar is a szerző, hiszen lefotografáltatta Rákóczyt, Mátyás király szobrát, a visegrádi romot, Gábor Áront, Kossuth Lajost és — önmagát, — de azért még nem költő, sőt még a költészet ábéczéjét sem érti, énekeive ekkép:

Nem zöldül meg az udvari akáczfám,
Szomoruan ülök lombtalan alján . . .

Vagy:

Lelkesülök a szép
Formás lábakon,
Pórleány is hol lép,
Utczán, udvaron.

Szóval: Gyulai Pálnak, noha az Akadémia nagynevü tagja, keservesen igaza van.

Petőfiné Szendrey Julia összes munkáit egy fiatal iró, *Bihari* Mór összegyüjtötte, bevezette és jegyzetekkel látta el. A mü felöleli a tehetséges irónő összes prózai és verses müveit, naplóit és forditásait s megmenti egy sokat hányatott sziv, finom költői lélek, nagy lelki keserveket átszenvedett iró oeuvre-jét. A müből most két részletet mutatunk be, — s előre is felhivjuk rá a közönség figyelmét.

▽

Közgyülés után. A paktum tehát nem sikerült. Helyes. Paktumokkal igaz ügyet ugy sem lehetett szolgálni soha. Az iparművészeti társulat jelenlegi vezetősége olyan erősen ül a nyeregben, hogy az ellene felhangzó vádakat kikaczaghatja. Helyes. Csak az a kérdés, hogy ki kaczag legutoljára? Az iparmüvészeti társulat jelentésében csak egyet konstatál, hogy idei tárlata „kevesebb örvendetes jelenséget mutatott fel, mint az előzők". Azt azonban kereken tagadja, a mit az ellenzék (s többek közt mi is) állitunk, hogy „a társulat müködése ki nem elégitő" és „a mai rendszerrel nem is lesz kielégitő soha." A többség most még az ő oldalán van. Helyes. A tények beszélni fognak és az iparmüvészeti társulat — miután leadminisztrálta magát és az iparmüvészetet — arra a csodára fog ébredni, hogy *falain kivül* virul az igazi iparmüvészet. S ha ezt az eredményt makacs vaskalaposságuknak köszönhetjük: előre is ezer köszönet érette! Az iparmüvészeti társulat sirassa addig is a *Mintalapok* beszüntetését, s kapálózzék ellene kézzel-lábbal, s gondolkodjék „közvetlenül felhasználható mintákról" továbbra is. Hát ez az iparmüvészet? A kopizálás terjesztésére, a modern sablonok megteremtésére alakult? Hát az a czélja, hogy *Gondolkodásra Lusta*, teremtő erejét vesztett iparos-nemzedéket teremtsen? A mintalapok pedagógiai haszna csak ez lehet: a **Tehetségtelenség** nagyra mivelése. A kit rászoktatnak a szolgai másolásra: alkothat az? Hát jó, zokogjon tovább az iparmüvészeti társulat, nevelje tovább nagyra müvészi alkotásra képtelen klikkjét, engedje dominálni a zsürijében a laikus elemeket, hivja be a választmányába a hivatalos nagyságokat, — ez az az út, a melyen a kivánatos czélhoz jut: a **Szellemi Csődhöz**. Csak tessék tovább is kéz alatt megbizásokat osztogatni, csak tessék ezentul is kiszoritani a müvészelemet a társulatból, akkor aztán jönni fognak a Kunstunddekorationos urak, bádogozott ágyaikkal s pléhvel berakott asztalaikkal, hórihorgos kutjáikkal és vásári bódéikkal, — de az igazi müvészet kivonul, uj otthont keres, — a *Nemzeti Szalon*-t vagy a *Mücsarnokot*, — de a magyar iparmüvészetet agyonütni nem lehet mégse! Mennyi friss tehetséget kergetett meddő tétlenségbe a t. társulat eddigi rendszere. Mennyi lusta tehetségtelenséget burjánoztatott fel a t. társulat eddigi rendszere. De már virrad. Szavunk visszhangra talált. A müvészek öntudatra ébrednek, s — jő a **Ver Sacrum**.

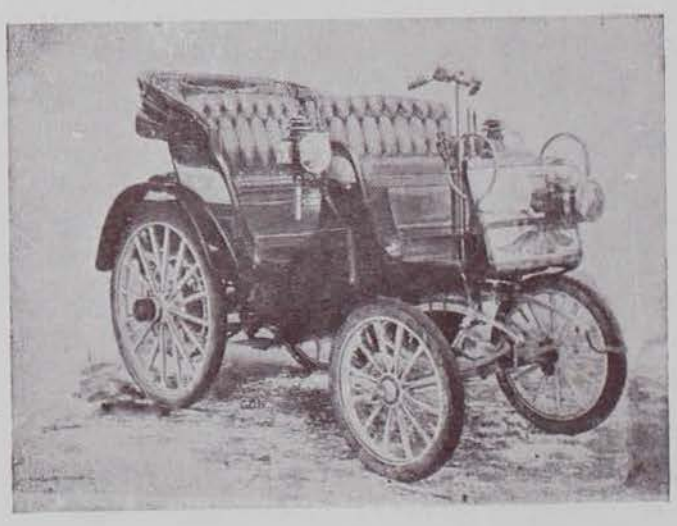

Beketow Wardia lovon.

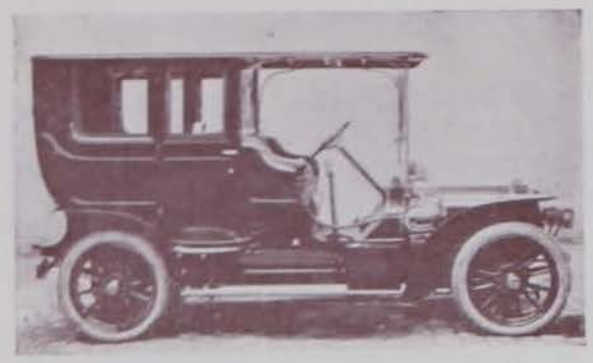
Modern kávéház. Budapest a kávéházak városa, — s igy természetes, hogy a modern elv: müvészivé tenni az otthont, a kávéházak modern müvészi szellemben való kiépitésében nyilatkozott meg legelőbb. A kávéház a mi népünk otthona, — s nincs is város, a mely olyan szervezetten kifejlesztett kávéházi élettel birna, mint a mienk. A ki egy modern kávéházat praktikusan be akar rendezni, annak ösmernie kell a főváros egész organismusát A *Modern Kávéház*, mely az Eskü-téren a Vágó testvérek müvészetét hirdeti, gyakorlati berendezés szempontjából is állja a kritikát, müvészi szempontból egyenesen elsőrendü. Finom szinhatás, mely élénk és még se bántó, fogadja a belépőt, eredeti vonalvezetés a fabutorokban, izlés a csillármunkákban és magyaros iz a falidiszekben legfőbb tulajdonságuk. De a térteremtés müvészetében is kitünő megoldásokat kapunk. Intim fülkék keletkeznek, a melyeket a fába applikált háromszinnyomatok derüssé tesznek s nemes egyszerüvé is azáltal, hogy a fal magyaros izü ornamentikája végig van vezetve a kárpitokon is. Kétségtelen, hogy a Vágó testvérek, akikre a *Nemzeti Szalon* uj helyiségének berendezését is rábizták, ezzel a tervezetükkel elsőrangut alkottak. Örvendetes, hogy meg tudták találni a magyar iparosokat, akik intencióikat megértették. Egypár iparosunkat, akik a müvészi intenciók átérzésében különösen kitüntek, legyen szabad névleg is megemlitenünk. A *Thonet testvérek* a famunkákat szolgáltatták a maguk speciálitásaiban, de a müvészek teljes átérzésével. A Thonet testvérek ujabb müveit különben is jellemzi, hogy kitünően illenek a modern stilhez Csupa szerkezet, kevés léha disz és nemes egyszerüség Igen kiválót alkotott *Breuer* Mór kárpitos mühelye is, amelynek a finom szinhatást, a precziz munkát s a magyaros szinösszeállitást tulajdonithatjuk. A kávéházban nincs sok mümárvány, de ami van, *Münz* Izidor gyárából, mindvégig szolid munka. Ki kell emelnünk a hatalmas tekeasztalokat *Horváth és Csillag* gyárából s az üvegmunkákat *Burger* Anna és fiai hutájából. Csakis az ő komoly együttmüködésöknek tulajdonitható az elért nagy siker.

INNEN-ONNAN

Az automobil eszthétikája. Az automobil kiállitás, mely áprilisban zárult, érdekes megfigyelésekre adott alkalmat. A haladást mutatta, még izlés dolgában is. Emlékezzünk vissza az első automobilokra, melyek hét-nyolcz évvel ezelőtt dübörögtek, zakatoltak végig az utczákon s nézzük meg ezzel szemben a legujabb tipusokat, ezek már nem teherkocsik többé, hanem finom, zajtalan phaetonok, melyek játszva suhannak végig az aszfalton. De ez a haladás még nincs befejezve. Ugy vagyunk ezzel is, mint a kerékpárral, melyek csak a legutóbbi időben tudtak izlésessé fejlődni, a mikor a felépités bájában és az anyag megtakaritásában alig hagynak hátra kivánni valót. A vasépitészetnek ez közös sorsa volt. Eleinte nem igen biztak az anyagban. Egy nagy terhet vivő alkalmatosságot nagynak, esetlennek kivántak meg. Pedig nem a kocsi hordja a terhet, s minél könnyebb a kocsirész, annál könnyebb terhet kell a szerkezetnek czipelni. Egyébként izlés szempontjából az volt a főbaj, hogy az automobilnak a kocsiból kellett kiindulni s az első formák utánzatok voltak, a bak lecsuszott a kocsivezető számára, ki egy rudat igazitott. Ez izléstelen forma volt, — a legszebb vonalától megfosztott kocsi. A fejlesztésnek aztán abból kellett kiindulnia, hogy a kocsi váljék a fődologgá, a motor kevéssé. A motor irányitójának ülése minél kevesebb tért foglaljon el. Nem hisszük, hogy teknikailag lényeges legyen, hogy a kocsivezető elől üljön a kocsis módján, — lehet, hogy maga a kocsirész épül ki egy-egy kajüte mintájára, szinte szoba-kényelemmel. Itt a teknikának a szépérzékkel karöltve kell együttmüködnie, hogy a kényelmet a szép formával harmoniába hozhassa. Hogy ily irányban már megindult a fejlődés, elég, ha egy 1888-iki nesseldorfit egy 1906-iki Delaunay automobillal vetünk össze, — a mit most képben is bemutatunk.

Nesseldorfi gép 1888-ból.

Delaunay gép 1906-ból.

Beketow Wardia lovon — maga a báj, a kecsesség és művészet. Micsoda bravur kell ahhoz, hogy csodás ugrásai annyira könnyedeknek hassanak, annyira magától értetődőnek, s éppen ezért művészien szépnek. Fontanával való kettős játéka is tökéletesnek hat Egyébként is ritkán volt Budapesten olyan kitünően szervezett czirkusz, csak egy magyar Toulouse-Lantrecre volna szükség, aki művészileg ki tudná zsákmányolni azt a sok szépet, ami az akrobaták mozdulataiban, a bohóczok komikumában rejlik.

Az érembarátok egyesülete legközelebb megtartja alakuló közgyülését. Az uj egyesület, mint már jeleztük, az éremkedvelők egyletének alapszabályait fogja követni, mely az egyesülés czéljául a magyar érem és plakettmüvészet fejlesztését tüzte ki. A czél elérésére tagjai számára tagilletményül évenkint egy érmet vagy plakettet készittet, de magánfelek megrendeléseit is közvetiti, szakvéleményt ad s esetleg előadásokat és tudományos kirándulásokat is rendez. Uj tagul jelentkezett *Löwenstein* Arnold, igazgató. Tagjelentkezéseket elfogad lapunk müvészeti szerkesztője. Itt emlitjük meg, hogy az érczkedvelők egylete pályázatot irt ki plakettre. Határidő 1906 november 1.

Mark Twain amint költ.

Rodin Gondolkozó-ját leplezték le a napokban Párisban. A nagy franczia mester ez alakja eredetileg a *Poklok kapujának* egyik mellékalakja, de Mourey agitácziójára bronzba öntve, odaállitották a Pantheon oszlopcsarnoka elé. A leleplezési ünnepen ott volt egész Páris. Az államtitkár, Dujardin-Beaumetz tartotta a beszédet, egyebek közt igy szólva: „A *Gondolkozó* izmos, mint egy athléta, nyugodt, ereje érzetében, melyet csak a jog védelmében használ. Ha mozdulatában látható a fáradtság némi jele, talán emlékszik a

Rodin Gondolkozója. *Rodin barátai közt.*

küzdelem és elnyomás hosszu századaira. A nép szellemében gondolkozva, nem feledheti, hogy ő volt az, aki a földet munkálva, elvetette az első magot és aratta az első bosszu kalászt. Ő volt az, ki száz évvel ezelőtt a vasából kicsiholta a szabadságot. Ő az a szorgalmas munkás, aki a természetadta anyagokat kifejlesztette és felhasználta a társadalmi jólét biztosi tására. Ő az végül, aki a munka által megteremtette a modern világot, hogy hosszas fáradozásaihoz méltóvá tegye."

Ennek a szimbóluma, *Dujardin-Beaumetz* államtitkár szava szerint, Rodin *Gondolkozó*-ja, a modern plasztika e hatalmas alkotása. Képünk azt a jelenetet ábrázolja, mikor Rodin barátai társaságában felállitatta a szobrot.

ÉRTESITÉS.

— **Ős-Budavára megnyilt.** Messze földön hires, szépséges nyári mulatóhelye a mi szép fővárosunknak *Ős-Budavára*, amely az idén érte meg fennállásának tizedik esztendejét. Amióta *Friedman* A. igazgató vezetése alatt áll ez hatalmas arányu vállalat, azóta különösen olyan magas szinvonalra emelkedett, hogy messze tulszárnyalja a külföld hasonló rangu és irányu mulatóhelyeit. Az idei jubiláris esztendőre különösen fényesen átalakittatta *Friedman* igazgató ezt a kis tündérvárost s variété szinpadára, amely páratlanul áll ma a kontinensen, a legjobb, legkiválóbb müvészi erőket szerződtette. Az első hónap hatalmas müsorában szerepel *Johnson és Wells* néger duettje, amely először hallható Európában, *Nora Morée*, a 16 tagból álló *The Georgia Piccaninis* néger csoport, amely már kedves ismerőse a főváros közönségének, továbbá a regényes multu *Margaret Morgan*, Felim pasa szépséges felesége. A többi attrakció is mind elsőrangu s valamennyi meglepetésszámba megy. Az óriási müsor családias jellegü s ugyanaz a szellem vezeti Friedman igazgatót vállalata egész vezetésében. Ős-Budavára szombaton, május 12-én nyilt meg nagy ünnepségek keretében s azóta az előkelő közönség annyira látogatja, hogy mindenki jól teszi, ha előre váltja meg jegyét a varieté szinházba, amely minden este zsufolásig megtelik a legelőkelőbb publikummal.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

SZEKESZTŐI ÜZENETEK.

Szines műmellékletünk.

Egy uj Paál-László-kép. A nagy magyar tájképfestő müvei most egyre-másra kerülnek felszinre. Amióta sikerült a közérdeklődést feléje irányitani, főleg francia nyelven irt életrajza révén, a Paál-képek tulajdonosai egymásután adnak életjelt magukról. Örvendetes jelenség, hogy a magyar mübarátok nagy készséggel ragadják meg az alkalmat, hogy Paál müveinek birtokába jussanak. Ujabban a most bemutatott kép került magyar kézbe. A gyönyörü festmény a müvész legsikerültebb kompozicziói közé tartozik, s főleg szinhatásban elragadó. Fény és szin világit felénk a kép középsikjából, s a falevelek közt átsuhanó napsugár aranyfátyola sugárzik végig a tisztáson. A nagy mester egész költészete benne van.

Az általános érdeklődést, melylyel olvasóink a *Jövendőt* uj formájában fogadták, hálásan köszönjük. Legyen szabad jelentenünk, hogy lapunkat irodalmi és müvészeti tartalomban gazdagon, a magyar kultura szolgálatában folyton fejleszteni fogjuk, s e czélból a magyar szempontokon kivül a *külföldi müvészetet*, a *természettudomány* és *társadalmi élet* egész mezejét felöleljük. Előkészitünk czikksorozatokat a carrarai márványbányákról, a delfti porczellánról, a virágkultuszról a nagyvárosokban, a franczia modern müvészetről, első sorban Besnard, Claude Monet, Vuillard, Denis, Maillol müvészetéről, ismételve, hogy a *magyar irodalom és müvészet* kultuszát egy perczre sem tévesztjük szem elől.

K. A. Budapest. Az *Éjszakák* czimüt kiadjuk. A másik kettő ugyanegy érzést, de kissé zavarosabban variál.

U. E. Budapest. Mindegyik verse merő próza.

P. K. Budapest Sem versét, sem prózáját *nem használhatjuk*.

A. É. Budapest. Naivitások.

Sz. Ö. Budapest. A realismusról irt czikkét nem használhatjuk. Nincs benne semmi realitás.

R. A. Budapest. Mi is örvendtünk azon, hogy a tippjeink a tavaszi tárlatra rendre beütöttek. Azt hisszük, hogy ez igen igazságos itélkezés volt. Csakhogy igen ritka. Kivánatos volna, ha a müvészek gondoskodnának arról, hogy az itélkező-zsüribe mindenkor *erős meggyőződésü* tagok jussanak.

Felelős szerkesztő: LÓRÁNT DEZSŐ.

A müvészeti részt szerkeszti:
LÁZÁR BÉLA.

Segédszerkesztő: HORVÁTH ELEMÉR.

Fogak

szájpadlás és gyökér eltavolitása nélkül 3 koronától feljebb. Az általunk készitett és a párisi fogorvosi akadémia kiállitasán aranyéremmel és a diszkereszttel kitüntetett fogak nagyon könnyen megszokhatók és beszédnél semmiféle nehézséget nem okoznak. Vidéki megrendelések 12 óra alatt elkészitetnek csakis a FOGORVOSI INTÉZETBEN

Budapest, Erzsébet-körut 50. sz.

a Royal-szállóval szemben. — Fogorvos: LÖFFLER EMIL. Rendelés 9—12-ig, 3—7-ig. — Fogtechnikai főnök: GROSSMANN SIMON. Fogad egész nap. **Pájdalom nélküli fogmütétek 2 korona. Tartóstömések 3 koronától.** Rossz és fajós fogak aranykoronával lesznek ellátva, továbbá új, amerikai eltávolithatatlan aranyhidak 10 évi jótállás mellett készitteinek.

MÉRSÉKELT ÁRAK, részletfizetés mellett is.

BUDAPEST • Ferencz József rakpart.

HUNGARIA NAGYSZÁLLODA

Külön lakosztályok fürdőszobákkal

A kávéház teljesen ujonnan berendezve

Gyönyörü fekvéssel a Duna partján, remek kilátással a királyi palotára, a budai hegyekre és a Dunára. A jelenkor minden kényelmével berendezve

BURGER J. KÁROLY igazgató

«THE GRESHAM»

ÉLETBIZTOSITÓ TÁRSASÁG LONDONBAN.

ALAPITTATOTT 1848-BAN.

Magyarországi fiók Budapesten

V., Ferenc-József-tér 5—6. szám. (saját palotájában.)

Vagyon 1904 december 31-én	216,505,894.39	korona
Ervényben levő biztositasai (tőkeösszeg) ... ... —	650,000,000.—	»
Dijtartalék ... ... — ... ... —	213,612,256.51	»
Biztositott feleknek kifizetteteit	491,748,857.43	»
1904. évi dij (es kamat) **bevét**	32,391,311.51	»
A magyarországi üzlet magyar értékekben elhelyezett dijtartaléka ... ... —	25,132,222.10	»

A magyarországi igazgatótanács:

Gróf Andrássy Géza, v. b. t. t. orsz. képv., elnök.
Gróf Batthyány Tivadar országgyülési képviselő.
Gróf Benyovszky Sandor, országgyülési képviselo.
Bolgár Ferencz orsz. képv., a képviselőház alelnöke.
Eszterhazy Mihály, v. b. t. t. orsz. képviselő.
Gróf Karatsonyi Jenő, v. b. t. t. orsz. képviselő.
Simon Jakab, tőzsdetanacsos.

Ügyvezető-igazgató:
Takacs Zsigmond,

Igazgato-helyettes:
Beckett A. Reginald.

A már 53 év óta dicséretreméltólag ismert, s a 71012. sz. Bm. leirat követelményeinek teljesen megfelelő

UJ-VUKOVÁRI

arctisztitó kenőcs

szeplő, himlőhely, sömör, májfoltok, fakadékok, forrósági pörsenések, orrvörösségek és minden egyéb arcvirágzások ellen, valamint az uj-vukovári

bőrszépitő szappan

mely az arckenöcscsel a használati utasitás szerint alkalmazva, még korosabb egyéneknek is viruló és fiatal kinézést kölcsönöz.

Egy nagy tégely ára kor. **60** fill., kisebb **1** kor., szappan **1** kor. Utánzásoktól óvakodjunk! Csak **Krajcsovics** által **Vukováron** készitett kenőcs valodi. — Minden tégelyen **Krajcsovics**, a készitő arcképe látható.

Főraktár: Budapest, Király-u. 12., és Andrássy-ut 26. Török József gyógyszertára.

LUSER L.-féle TOURISTA-TAPASZ.

Biztosan és gyorsan ható szer tyukszem, szemölcs és a talp, valamint a sarok bőrkeményedései, továbbá mindennemü bőrelszarusodás ellen. A hatásért jótállás vállaltatik.

E tapasz csak egy nagyságban létezik és pedig drbkint 1,20 kor.

Mindig határozottan LUSER-féle tourista-tapasz kérendő.

Központ szétküldési raktár

Schwenkl L. gyógyszertára, Meidling-Bécs.

Csak akkor valódi, ha minden használati utasitás és minden tapasz a mellettes védjeggyel és aláirással el van látva, azért is erre ügyelni kell.

Magyarországi főraktár
Török József gyógysz. Budapest
Király u 12. Andrássy-ut 26.

1 doboz ára 1.20 K., vidékre 1.65 K., előzetes beküldése mellett bérm.

Francia folyékony hajfestőszer (Chromatique Parisien) ::

melylyel minden hajat tetszés szerint 10 perc alatt állandóan megfesthetni feketére, barnára vagy szőkére. Tulajdonságai: a szin állandó s a természetes szintől meg nem különböztethető, alkalmazása egyszerü. **Ára 4 kor.** A használathoz szükséges csészék, kefék stb. **1.20 korona.** ✉ Főraktár **Budapesten:**

Török József gyógyszertára Király-u. 12. és Andrássy-ut 26.

HIRDETMÉNY.

Ezennel közhirré tétetik, hogy miután a **Magyar Kir. Pénzügyminiszterium** ellenőrző közegei a Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték **XVIII. sorsjáték** I. osztályára szóló sorsjegyeket felülvizsgálták, azok a főelárusitóknak árusitás végett kiadattak.

Az I. osztály huzása **1906 május hó 23.** és **25-én** tartatik meg. A huzások a **Magyar királyi állami ellenőrző hatóság** és királyi közjegyző jelenlétében, nyilvánosan történnek a Huzási teremben (IV., Eskü-tér, bejárat a Duna-utca felől). — Sorsjegyek a Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték valamennyi árusitóinál kaphatók.

Budapest, 1906. évi április hó 29-én.

Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték Igazgatósága.

Tolnay. Hazay.

3 NAP alatt minden kéz bársonysimava és hófehérré lesz

dr. Kovács kézpaszta

altal, — ára 1 K 20 fill.

Mindenütt kapható V. gyógytár, VI. Gyár-utca 17.
Kivánatra „toilette titkok" ingyen és bérmentve.

ÁLLATORVOSI RENDELÉSEK kis állatoknak.

Naponta d. u. 3—5-ig.

ÖHLER BENŐ állatorvosi rendelő intézetében Erzsébet-körut 2., I. em. (Telefon-szám 80—10)

?

MAGYARHON ELSŐ, LEGNAGYOBB ÉS LEGJOBB HIRNEVŰ ÓRAÜZLETE

Alapittatott 1847

Brauswetter János Szegeden

Cs. és kir. kizárólagosan szab. chronometer- és mórsa. fültalálója a remontoir ingaóraknak stb. stb.

ÓRÁK, ÉKSZEREK 10 évi jótállással

RÉSZLETFIZETÉSRE

Képes árjegyzék bérmentve. Javitások pontosan eszközöltetnek.

?

KISS

szerencséje

NAGY!

A Kiss Károly és Tsa bankház

az egyetlen cég, mely **azonnal** minden egyes huzás után nagyrabecsült vevőinek nyereményeit a következő nagy budapesti hirlapokban közzéteszi:

Budapesti Hirlap	**Független Magyarország**
Pesti Hirlap	**A Nap**
Magyarország	**Neues Pester Journal**

A'ki alkalmatlankodásnak, zaklatásnak érzi, ha leveleket kap, vegyen osztálysorsjegyet N. N. anonym jelzés alatt a **Kiss** bankházban. — A nyeremények közöltetése által mindenki a leggyorsabban és legkényelmesebb módon értesül arról, hogy sorsjegye nyert-e! — Ezen közlésekből egyuttal megtudja mindenki, hogy a **Kiss** bankház vevői mindig szerencsével játszanak, mert

Kiss szerencséje Nagy!

Az I. osztály huzása már e hó 23. és 25-én lesz.

A sorsjegyek árai: Egy nyolcad 1.50, egy negyed 3, egy fél 6, egy egész 12 K.

Kiss Károly és Társa a magy. kir. szab. osztálysorsjátek főelárusitó helye

Központi iroda: **Kossuth Lajos-utca 13.**

FIÓK-ÜZLETEK:

VI. ker., Váczi-körut 5. sz.
VII. „ Erzsébet-körut 22.
VIII „ József-körut 78. sz.

»Globus« műintézet és kiadóvállalat részvénytársaság Budapest, VI., Aradi-utcza 8. sz.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Steinbach Gábor

Ameublements complets kárpitos és diszitő

BUDAPESTEN

VI., Podmaniczky-utcza 18.

TELEFON-SZÁM: 20-76.

Roth Miksa

üvegfestő és mozaikmüves

Budapest

VIII., Kender-utcza 24. szám.

HERBST SAMU

Fényképészeti, czinkografikai
és chromoautotipiai
sokszorositó intézete

BUDAPEST, MIKSA-UTCZA 8.

GÜNTHER WAGNER PELIKAN-FESTÉKEI

Legfinomabb jegyü festékek művészek részére. Árlapokat és mintákat kivánatra küld a gyáros: Günther Wagner, Hannover és Bécs.

Alapitva 1834. 30 kitüntetés.

.. TELEFON 106 ..

A világhirü **Winkelmann**-zongora valódi **angol** szerkezetével és remek lágycsengésü hangjával minden zongora-művészt és szakzenészt bámulatba ejtett; megtekinthető és .. **gyári árban** kapható a ..

ZEITTER ÉS WINKELMANN-FÉLE

ANGOL ZONGORA-TEREMBEN .. **BUDAPEST,** PÁRISI-UTCZA 2. (félem.) Váci-utca sarkán

Ugyanott kapható más bel- és külföldi **zongora** és pianino a **legjutányosabb árak** mellett 360 koronától kezdve feljebb. Zongorák kölcsön kaphatók, hangolás, javitás és bőrözések csakis szakképzett munkások által pontosan eszközöltetnek. — **Angelus Orchester amerikai zongorajátszó készülék egyedüli főeláru-sitója.** ..

TELEFON 106.

»Globus« müintézet és kiadóvállalat részvénytársaság Budapest, VI., Aradi-utcza 8. sz.

30234

Budapest 1906 Junius IV. évfolyam

JÖVENDŐ

MODERN MŰVÉSZETI

IRODALMI ÉS POLITIKAI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest
Akácfa-utca 63.

Előfizetési ára:
egy évre
12 korona

KÁNITZ C. ÉS FIA

BUDAPEST, V. KER.,
DOROTTYA-UTCA 12

Papirraktár, kő- és könyvnyomda. ∴ Műkönyvkötészet. Ajánlja a legművészibb izlésben készült papirczikkeket.

Fleischl Károly

.. szobrász ..
BUDAPEST
VI., Felsőerdősor-utcza 1. szám.

Elvállal mennyezet- és faldiszitések készitését teljes művészi .. kivitelben. ..

Károlyi György

BUDAPEST, V.,
Dorottya-utcza 14.

Papirraktár, kő- és könyvnyomda Műkönyvkötészet

A legművészviesebb izlésben készit papirczikkeket

Műasztalosok kárpitosok és diszitők.

FODOR MIHÁLY UTÓDAI

MÜIPARI VÁLLALAT ∴ Császári és királyi udvari szállitók.

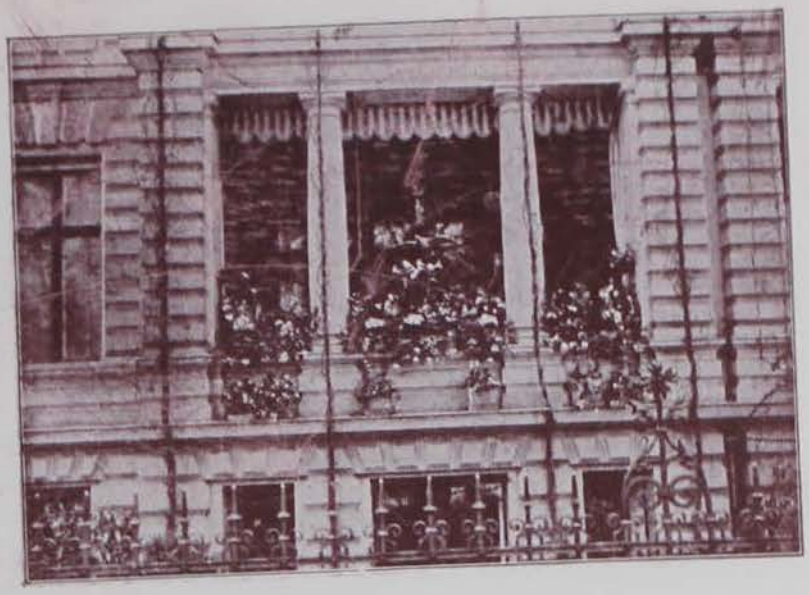
Saját asztalos- és kárpitosmühelyek.

Budapest, kizárólagosan IV., Váczi-utcza 24. sz.

HARASZTI JÓZSEF

∴ bronzöntő ∴

Budapest, VII., Huszár-u. 5.

Virággal díszített erkély Berlinben.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

VIRÁGOS ABLAKOK.

Aki életében csak egy-két gyomot tépett ki s egy-két virágocskát ültetett is el, már szebbé tette ezt a világot, mint amilyen azelőtt volt. RUSKIN.

Budapest gyönyörüen fekszik, vannak müvészi szépségei is, erre mi — egy ép most folyó finom tanulmányban — rá is mutatunk. De benn a városban hiányzik valami, ami pedig lelket, szint, bájt adna a városunknak, szebbé tenné mindnyájunk életét, hiányzik a *virágos ablakok* sora.

Aki Londonban megfordult, tudja, hogy ez mennyire máskép van ott. Györgyi Ilona, aki most egy angol egyetemi tanár felesége, irta egy szép czikkében, hogy virágdiszben nehéz Londonnal vetekedni. Ott a családi házak gazdájának (még ha bérlő is) nem kell háziurat, házmestert kérdezgetni, szabad-e virágot termelni a ház falán. Ha csak egy lábnyi pázsitszegély vagy földcsik futja is körül a házat, menten odaültetnek a fal tövébe néhány borostyán indát, rőtbe forduló Virginia fölfutót, leánysomot, aztán azt a tündérszép Pyracanthust, amely nyáron az ajtó félkörü ive fölé menyasszonyi koszorut fon mirtushoz hasonló fehér virágaiból, hogy őszre meg korállpiros bogyók fürteivé legyen minden virága.

Még Berlinben, a szigoru, rideg Berlinben is nagy meglepetés vár a virágok barátjára. Nem beszélve a paloták, villák és magánházak előtti kis kertekről, nincs olyan kis erkély, ahol virág el ne férne, nincs olyan kis ablak, ahol a muskátli ki ne virulhatna. A pelargoniák különösen alkalmasak, mert ha érzékenyek is a

Zsellérember faerkélye Grünewaldban.

fagy iránt, de mint a Kapföld gyermekei szeretik és elviselik a meleget és kedvvel sütkéreznek a napon.

De nemcsak az előkelő házak erkélyein, — egy egyszerü zselléremberfaerkélyén is felénk mosolyognak a legrikitóbb szinekben pompázó muskátlik. Nemcsak a szines virág érdekes azonban ez erkélyen, hanem az a finom egyszerüség is, amelylyel a ház épitőmestere odatette ezt az erkélyt; mily finom báj van a vonalaiban.

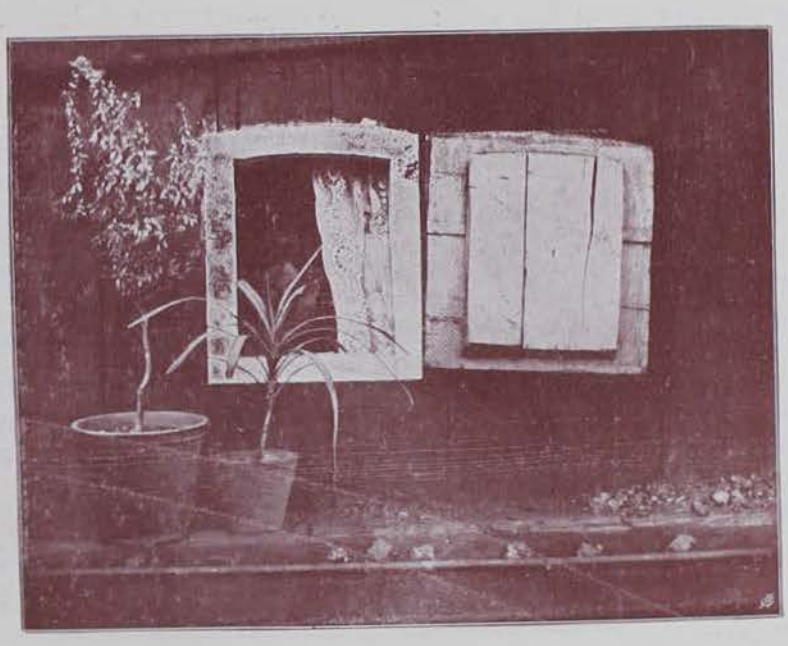
A portáslakás ablakában előkelő magnoliák virágzanak, — bizonyára nem a portás költségén — ellenben az oleander meg a kaktus, melyeket a napra kitett, inkább a szivéhez nőttek.

A legmeghatóbb azonban minden kép között az a pinceablak tavaszi pompában, mely a kis ember virágszeretetét mutatja. Miután ugy, ahogy átteleltek, kitették az első napsugár mosolyára a virágokat, a pelargoniákat, muskátlikat az ablakba, s velük a kis kanárit, hadd szellőzzenek, szivják be az üditő, frissitő levegő balzsamát. Költészet kerül ilykép az egyszerü emberek nehéz életébe. A virág ápolása nemes érzéseket fakaszt fel a lelkükben, érzéseket, melyeket a mindennapi küzdelem majd elfagyasztott.

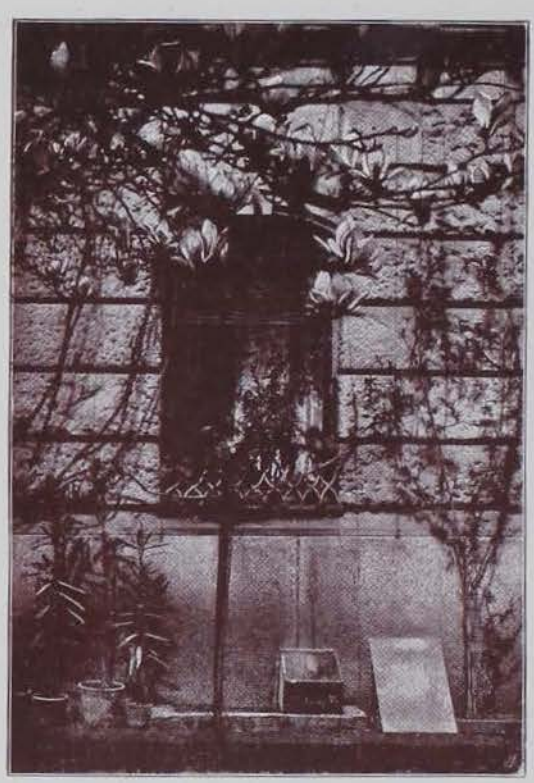
Nem sokkal gazdagabb költészetben a spreehalász élete sem. Csak a virágdisz, melylyel ablakát disziti, lop be oda egy-egy mosolygó napsugarat. Egy virágzó fuksia és egy sárkányliliom cserépben, — ime az egész ablakdisz, de egyszerüsége mellett is megkapó, mert nemes szivet sejtet, — talán éppen azt a nőt, akinek arca az ablak félárnyékában felösmerhető.

Mint látjuk, nehéz arra szabályt adni, hogy minő legyen az ablakdisz. Az illető szive, vagyoni helyzete és érzése szerint változik. De nem a költséges virágdiszekre gondolunk. Györgyi Ilona például ilyen tanácscsal szolgál:

„A legszebb elrendezés az, ha az ablakpárkány két sarkába két finom levelü, de jól a falhoz tapadó kuszó növényt tesznek; ilyenek a törpelevelü Ampelopsis, amelyet csak addig kell vezetni, mig a falhoz tud támaszkodni, azután magától kuszik az ablak mentén, gyönyörü keretet alkotva. Ablakba való a Garrya is, ez meg örökzöld növény, gyönyörü halványzöld barkákkal, a Ceanothus szintén kiállja a telet és kéket virit, a téli jázmin meg aranysárgát. A Clematisok minden faja olyan erős, hogy hideget, meleget kiállnak s nyáron át már a kétéves növények is hatalmas virágfürtökkel tapadnak a falhoz. De aki nem akar mindjárt a kuszó növényekig merészkedni, annak két sor virággal is sok örömet fog adni egy-egy ilyen ablak. A külső sor legyen mindig lefutó virág; ez először is gazdagabb hatásu, aztán meg ablakon lévő virágoknak nem is szabad a szobát elsötétiteniök. Leghálásabb a borostyán levelü muskátli; ennek gyönyörüen ivelt levelei vannak, s minden inda végén nagy virágbokréta himbálózik, rózsaszin, égő skárlát, lazacszin, sötét bibor, vagy fehér. A második sor fölálló virág legyen; ne nagyon magas, hogy inkább egy tömegbe olvadjon össze a másikkal. Ez lehet szintén geránium, de lehet más is. Egy hampsteadi régi szürke kőháznak pompás meleg szint adott az, hogy a virágvályuk érczfényü, sötétvörös kályhatéglákkal vannak keretelve; az összes virág sötét, borvörös muskátli és a felfutó vöröslevelü ampelopsis; mig például a vörös kőből épült házakon, amelyeknek ugyanis nagyon meleg a szinhatásuk, egész hüvösséget adott meg a fehér és zöld mintáju cserépdisz; ezekből a gondot sem kivánó,

Virágos hajóablak egy Spree hajón Berlinben.

Portásablak virágzó magnoliák között Berlinben.

elpusztithatatlan Tradescantia zöld indái függtek le; aztán jött egy sor fehér székifü (marguerite) mögötte meg egy sor spárgafü rezgő zöldje, mint egy zöld selyemfátyol. Egy ablak virágkészlete *hatvanöt krajczárba* került."

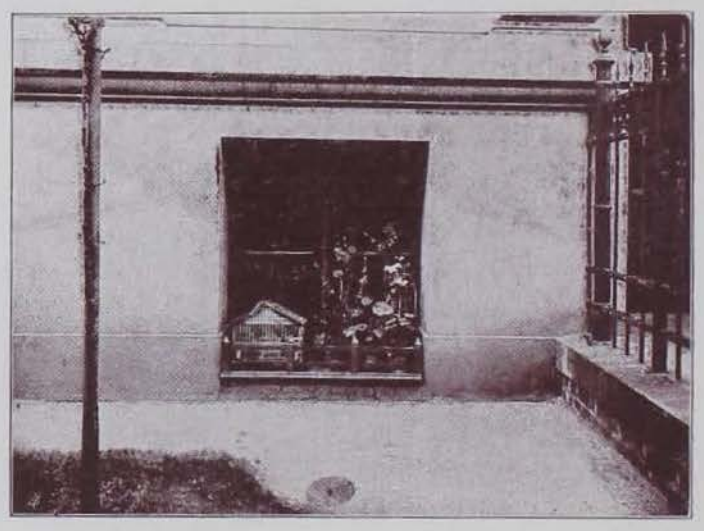
Nálunk ritka a virágdisz, — csak az iparművészeti muzem földszinti ablakaiban és a Verő-féle leánynevelő intézetnél látjuk alkalmazva.

Az a fő, hogy szeressük a virágot és szeretettel ápoljuk. A virág az ápolást kivánja. Vizet, árnyékot, táplálékot kér.

Kivánja, hogy időről-időre átlelepitsük, friss földbe tegyük, segitsük a dudvával és férgekkel folytatott élet-halál harczaiban. Mily kedves dolog meglesni, hogy mit akar a virág? Aki szereti a virágot, együtt él, együtt érez vele, s ha hervadoz, már segiti, s ő ezért illatozik és neveli, nemesiti érzéseinket.

Ebben rejlik a virágkultusz pedagogiai hatása. Éppen azért igen kivánatos lenne, hogy a főváros ujra felvenné az elejtett fonalat, a gyermekek közt ujra kiosztatna virágápolásra szoktató növényeket, mert ezzel a felserdülő ifjuság jellemképzésére nagyszerü eszköz rejlik.

A festmény akkor befejezett, ha eltünt minden eszköz nyoma, melynek az eredményt köszönhetjük. Whistler.

Pinczeablak tavaszi pompában.

Budai részlet *Dr. Balassa J. amatörfelvétele.*

BUDAPEST MŰVÉSZI SZÉPSÉGEI

III. A budai részeken.

A szem gyönyörei! Egész külön világot küszönhetünk mi a szemnek, világot, melyet kiki magának fedez fel, teremt, megalkot.

Volt egyszer egy német. Persze professor. Ez egyszer kézbe kapta Goethe utleirásait szép itáliai utjáról. Nagyon fellelkesült a költő irásain, nekiindult fölkeresni Itália szépségeit. — Visszatértekor csalódottan panaszolta el, hogy fele se igaz annak, amit Goethe ir, a többit csak ugy költötte. Pedig hihető, hogy mindent még szebben látott, mint a hogy leirta, mert a benyomást őserejében visszaidézni nem lehet. A hogy Goethe látta, nem láthatja senki más; amit ő látott, csak az ő szemének létezett, — de a szépség dús világa tárva-nyitva van mindenki számára, válassza ki mindenki a magáét.

Mily szép például a bástya! Még csak első kisérlettel próbálgatott a tavasz a tél nyomába lépni, hogy a János-kórház felől keskeny kerülőforduló utczácskán felmentem a bástyára, a régi erős bástyafal mentén végig a sétányon.

Az első napsugár rózsaszinüre festette a nemrég esett havat, az ég halvány-kék volt, a levegő puha, tavaszi, az egész táj mintha kerete lenne a szőke lánykáknak, kik imakönyvükkel kezükben a templomba mentek. Mire elnémult a harangszó, üres lett a sétány, az ablakok fehér csipkefüggönyei mögött is csak egy-egy fekete ruhás öreg anyó látszott félig eltakarva. Aki még birta, elment, ó-

divatu, suhogó fekete selyem ruhában, amilyet nem látni sehol a városban, csak itt. De olyan fényes tiszta ablakokat se és olyan előkelő, egyszerü ősi alakokat, olyan lassu léptü, tisztes öregeket, akik előtt kalapot szeretnénk emelni; ha bevinnének házukba és leültetnének a régi nagy karosszékbe, megkérdeznők, hogy hogy is volt hát a régi szép időkben? Ez a várhegytető hangulata. A hegyoldal annál élénkebb. Mint Chamisso ismert költeményében az óriáslány gyermekjátéknak nézve a parasztot és ekéjét a kötényébe szedve örömmel szaladt apjához, — mintha dombot, fát, apró szines házikókkal szedte volna tele és az egészet elszórta volna örömteli ugrándozásban — ugy van beépitve Buda, ez a kedves szépnek kincses bányája. Még ahol szabályos is, nem tünik annak, annyira változatossá teszi a hegy alakulata. Gustav Pauli Velenczéről irt munkájában kiemeli, hogy akik a Canale grandet azért nevezik a világ legszebb utczájának, mert viz fölé van épitve szebbnél-szebb paloták sorozata, nem meritették ki szépségének okát, mert az egyenes utak unalmasságával szemben már ezáltal is előnyben van, hogy kanyargó volta változatossá teszi és épületeit az által, más-más perspektivából viszi a szemlélő elé Az egyenes út, mint a legrövidebb, czélszerü, de nem szép és Buda szépségének titka is nagyrészt elrendezésében rejlik.

Tulajdonképen nem a jellemzően nagyvárosi az, ami a nagy várost széppé teszi és talán általánositható az a megfigyelés, hogy nagyobb müvészi élvezetet nyujt a finom érzésü lélekre egy düledező fal romantikája, mint a páratlan Andrássy-ut elvitázhatatlan szépsége. Ilyen tipikus nagyvárosi szépség, amilyent pl. szép középületektől várunk, némileg elvész nálunk az által, hogy — amint azt sokat siratta már a sajtó — szép épületeink szük utczákba vannak rejtve és elnyomatnak a magánépületek bérkaszárnya jellegü szürke épitkezése által. Az ujabban megindult modern épitkezés csak lassanként fogja megszakithatni az egyforma, többé-kevésbbé izléstelen bérházak egyhanguságát. Müvészlelkek még e házak szorongó sokasága közt is fölfedezték a szépet. Camille Pissarot az ihleti meg otthonában, ha a magas épületek közt zuhog az eső, fényes hátú hintóikkal vágtatnak a lovak, áz emberek kifeszitett ernyőikkel lótnak-futnak, az eső csak ugy dől, elönti az aszfaltba burkolt utat, a gyöngén pislogó lámpafény rezegve tükröződik vissza a felgyülemlett vizben, az egész kép mozog, vibrál. A nagyvárosi képek e fajának mindenütt megvan a maga lelkes piktora — csak a mi fővárosunknak nincsen, kik szeretettel csüggnének városukon és azt legszebb pillanataiban ábrázolnák — pedig fővárosunknak csak ugy vannak élénk utai, dekorativ hidjai, de nincs Whistlerje; a Dunapart száz részlettel ép ugy alkalmat adna erre, mint a balpart nem egy utczarészlete, mondjuk a szerb templom, vagy a Kossuth Lajos-utcza este, a két kiemelkedő szimmetrikus ház érdekes silhouettejeivel stb. Ezek tulajdonképen minden nagyváros szépségei, ami természetesen nem azt jelenti, hogy e részt egyhangu egyformaság uralkodnék. Mindenesetre fővárosunk szépségét nem a belváros ilynemü képei hozzák létre. Ha teljességgel megakarjuk szeretni és tudatára jutni szépségének, madártávlatból kell megnéznünk.

Egymással vetekedik Budapest képe a Gellértről, a Várhegyről és a Rózsa-dombról. A Gellértre, a várba, bár fehér hollóként el-el kerül egy-egy anglius vörös Baedeckerével, de sőt még a város lakosai is — ami nálunk talán még több annál; de a Rózsahegyre senkise téved, ő a vá-

ros mostoha gyermeke; most kezd csak kiépülni, csendes, szerény, nem vetekedhetik sem a sziklás Gellérttel, sem a nagymultú Várhegygyel. De aki szereti a vadrózsát, a zöld füvet, a szőlőlugast, a friss jó levegőt, barátságos gyümölcsöst és messzire korlátlan kilátást — munka után derűt, jókedvet, menjen fel a Rózsa-dombra. A jelenkor az ideges, gyors megfeszitett munka kora — azért oly kedves nekünk városunk közelében a falusi, vasárnapi csönd; a rézsut felvezető Margit-utcza csinos nyaralói ellenére, talán darabos kövezete, talán a kezdetén szorongó kis házacskái miatt, kis sárga templomával ezt a benyomást teszi. Csakhamar szabad réthez érünk; gyalogösvény vezet erre is arra is. Minden oldalról messze belátunk Budapest hegyes-völgyes környékeinek panorámájába; itt-ott egy fa, nem zárja el a szabad kilátást, csak a látóhatár. Széltében-hosszában nem nagy a változatosság; barna-sárga utak, itt egy gyümölcsös, ott nyaralók. Az üde levegő és a csend teszi, hogy sétámban elfeledkeztem utam czéljáról, midőn egyszerre mérföldkővel jelzett kis köves magaslaton elém tárult a város, szebben, mint bárhol, szebben mint valaha. Prágával, Salzburggal szokták összehasonlitgatni, én nem merném semmivel sem összevetni, csak önönmagával.

Középen a szürke kék folyam hidjaival, melyek mintegy vaskapocsként összetartva egységessé teszik a képet. A Gellért uralkodik rajta; a zord tömb hatalmas tömegét csak a czitadella képes méltón lezárni Nem szabadna lebontani, az a barbárság, nem a hazaszeretet jele lenne. Igaz, osztrák kormány épittette, igaz, hogy onnan bombáztatta a várost, de hiába, a történetet nem lehet meghamisitani és állnia kell e szomoru emléknek ép hazafias szempontból — emlékezzék a magyar szomoru multjára és okuljon belőle. — Alatta a Várhegy, tetején az ujonnan kiépült királyi palotával. A franczia-barokk stilus okszerütlen diszitése elvész a távolságban és a hatalmas épület összhatása emeli a képet; világos szinmassza a Gellért sötétje előtt. A kert leér a hegy tövéig, Ybl mesteri várbazárjáig. A budai Dunasor csendes, csak a vizen röppennek ide-oda a propellerek, egy-egy regatta csónak gyorsan suhan el, erős, fiatal férfiak szines csikos öltözékben gyors ütemben szelik a vizet, a hidakon is lótnak-futnak a miniature emberalakok — fönn olyan csend van és olyan szép a kép, valóban létért való küzdelem nógatja izgatott sietségre a tömeget? Nem művészkéz állitotta össze Potemkin módjára az elénk táruló képet? A Duna palotasora nem sejtetné velünk; ott az országház, Steindl műve, ott az Akadémia, kissé elrejtve a Vigadó, terek, szobrok. Ami az élet terhére emlékeztethetne, el van fedve. Gondtalan művész eszméinek bőségében ezerfélét alkotott és geniejének erejével egyesitette: ez Budapest képe. Leirni csak egymásutánban lehet — a szerencsés szem egyben fogja fel. Nem is fogja elfelejteni, ha szép, üde napon látta a Rózsa-domb kis köves magaslatáról Budapest páratlan madártávlatát

Nemes Márta.

A remekmü nem árulja el az izzadság nyomát, — nem sejtet semmiféle munkát, befejezett a kezdés pillanatában.

Whistler.

▽

Sokáig talentumos dolognak tartották az izlésnélküliséget, mert ebben keresték az erőt. Az izlésnélküliben volt mindig valami eklektikus vonás, a mely az angol művészetet is befátyolozta. Monet ennek az ellentéte: egyéni izlése uralkodik rajta.

Meier-Gräfe.

Éjjel az északi tengeren.

Sötét, idomtalan tömeg,
Halad hajónk a nedves éjben.
Egy-két alak fent diderég,
A nap felkeltét várva ébren.

Ég és a tenger egybefoly,
Mint roppant sírbolt feketéllik. —
Hol kél fel a nap, merre, hol?
Keressük ég halvány szélit.

De mindenütt feketeség,
Elaludt a lét minden lángja,
Csak a hajó őrmécse ég,
Miként kriptában síri lámpa.

Hogy van még élet idefent,
Nem látja ember, már csak hallja,
Sgél egyhangú síráma zeng,
S csapgó hullám dermesgtő jajja.

S szívembe száll egy sejtelem!
Sejteni vélem a mély titkot,
Hogy az egész nagy végtelen
Csak feneketlen pusgta sírbolt.

A mindenség kihalt, kihült,
Az égi test mind síri lámpa,
A mérhetetlen kripta űrt
Nem hatja által gyönge lángja.

Mint itt hajónk az éjjelen,
Várván, a hajnal mikor virrad:
Ekkép bolyong a végtelen,
Tátongó űrben mind a csillag.

Egyik se lát fényt vigasgúl,
A vak sötétben csak azt hallja,
Hogy a nagy űr viharja dúl
S gokogva sír az idő jajja!

Palágyi Lajos.

Magyar kiállitás. Magyar kiállitás alatt az *Uránia* azt érti, hogy a festők magyar tárgyakat festettek. Sorozzon bár engem is a modernkedő lágyfejüek közé egy izléses szerkesztő társam, a rajztanárok egyletének Tardos-Krennerje, sebaj, elviselem a legujabb polemiahangot és kijelentem: a festés magyarsága nem a magyar tárgyban, nem a magyarországi motivumban s nem az előadott anekdotában rejlik. Ez egészen hamis irányba terelné a művészet nemzeti jellegét. Unos-untalan kérdezzük: nem franczia festő Delacroix, Fromentin, Besnard, a kik algiri tárgyakat dolgoztak fel? Ép algiri képeikben a legfrancziásabbak. Ugyanazt a tárgyat az angol Tissot egészen másképp dolgozta fel, — az egyikben csupa francziás látás, a másikban merő angolos szellem nyilatkozik meg. Hát franczia festő Paál vagy Munkácsy, mert franczia földön s földet festettek? Vagy magyar festő Pettenkofen, mert szolnoki tárgyakat ábrázolt? A magyarságot a festői meglátásból, az érzelmek megnyilatkozásából kell kiérezni. Az *Uránia* kiállitása tehát nem azért magyar kiállitás, mert magyar tárgyakat festettek magyar festők, mert pl. Vaszary-kollekcziója, a spanyol, olasz, franczia motivumok mellett is erős magyar kiállitás volt. Az Uránia kiállitása azért magyar kiállitás, mert van benne *Mednyánszkynak* egy jeles magyar képe, mely csupa mély magyar bánat, s van ezen kivül egy nagy reveláczio, egy magyar fiatalnak, *Pálinkás* Bélának egy pár magyar tájképvázlata, melyekből a magyar szinsovárgás, a magyar szinimádat elemi erőben nyilatkozik meg, finom szincsokrokat állitva belőlük össze, a legkitünőbb izlésről tanuskodva. Nincs azokban semmi egyéb, csak szin, — de egy erős temperamentum szilajságával visszaadva. Ez az erős temperamentum szélsőséges, aminő a mi temperamentumunk. Ezért magyar az ő pikturája. Amit kapunk, csak egy nagy csomó igéret, — (de a ki ilyet mer igérni, arra nagy kötelességek is várakoznak.) A kiállitás magyarságát érdekesen variálják *Pörge* G. hajszál-ecsettel készitett finom képei, bámulatos finomságok, melyeket egy hajszál választ el a finomkodástól. Ebbe néha bele is esik, — most azonban e veszélyt kikerülte, s a bemutatott képekből magyar levegő, magyar szinhatás száll felénk, — amolyan tavaszi érzés, a mikor rügyfakasztó eső után kisüt a nap. Ez a lágy temperamentum is szélsőséges, de a bánatos, merengő egyszerüségében, nem egy népdalunk fejezi ki, hát az is a miénk. A melyik képben ez és ilyesféle nyilatkozik meg eredeti vizióban, az mind magyar és művészet. Az *Uránia* kiállitáson még egyéb dolgokat is látni, Rubovics egy jó tájképét, Böhm Ritta és Cserna Rezső egy-egy finom vázlatát. Aztán igen sok értéktelen holmit Nagy Zsigmondtól, Berkestől, Bachmanntól, Wetzeltől stb. stb.

A Photo-klub kiállítása. Az amatörfotografusok legjobbjai most a *Műbarátok körében* rendezték II. magyar kiállításukat, a hol egypár igazán finom szemü és művészi izlésü amatörrel ismerkedtünk meg. — Még pedig ujakkal is. Hogy Eszterházy Mihály, de főleg Haranghy György elsörangu amatör, azt tudtuk, de nagyon kiváló dolgokat kaptunk Belházy Imrétől, Kovács Gyulától, Kelemen Lajostól, Friedrich Kálmántól, Magyar-Rosenberg Emiltől, Stolz, Petrik, Schmidt, Kárász Géza uraktól is. A kiállítás azt igazolta, hogy az amatörfotografia kitünő nevelőeszköz a művészi megértésre. Milyen képszerüen, milyen finom érzéssel látnak amatőrjeink! Szeretnie kell a festészetet annak a ki igy tud látni és a meglátottat igy tudja visszaadni.

Karrikatura-kiállitás. A *Nemzeti Szalon* bezárta a grafikai kiállitását, hogy karrikaturakiállitást rendezhessen. A magyar karrikatura-művészet legjobbjai Linek, Polgár, Márk hiányoznak (mert hiszen Márk szatirikus rajzai, melyeket a grafikai kiállitásból átvettek, nem karrikaturák). A Jeney-ek s társaik rajzban, meglátásban igen-igen ódivatúak, a nagy fej, kicsiny test kómikumát tulságosan kiaknázták; mi uj formákat keresünk, mert éppen a vonalhatás az, a mi, a milyen gazdag lehetőségekben, oly hamar kopik hatásában. A kiállitás legszebb darabjai *Vadász* Miklósnak rajzai, a *L'Assiette au beurre* számára, — ezekről azonban más helyen beszélünk.

Rajzolta: Barta Ernő — *A gyermekvédő-liga exlibris kiállitásából.*

A MAGYAROKHOZ (1849.)

Nem zug már csatazaj magyaroknak földjén;
Haldoklók sóhaja zord zajba merülvén,
Megtört ajkaikról panasz hat az éjbe:
»Magyarok harczának vége, immár vége!«

Szabadság hősein győztes a nyers erő!
De szabadsággyilkos, zsarnok lett a nyerő!
Rajta hát, oroszok, üljetek ünnepet
A levert szabadság holtteteme felett.

Szegény föld! Hogy omlék néped szive vére,
Nemes küzdelmának mártirság a bére,
Elszánt hőseidben bizott Európa,
S lengyel-sorsra jutsz tán, korán elpusztulva . . .

De ragyogó hajnal lesz majdan az égből;
Ölni, boszut állni hősi tábor kél föl
És majd egyesülnek szent ügyért küzdőkkel,
Német földön a kik áldoztak éltőkkel.

S ha egykor lángra gyul az ifju nemzedék,
Hogy a zsarnokságot szélvészként szórja szét,
A hősi magyar név irva zászlajára,
Tör elő győzelmes diadalutjára.

IBSEN HENRIK.

„DORIAN GRAY ARCZKÉPE."

Mi inspirálta regényéhez Wilde Oszkárt?

New-Yorknak most általános érdekü szenzációja van. Egyik magánképkereskedő kiállitott egy festményt, *Ward* Basilnak 1884-ben festett arczképét, melynek keletkezése szoros kapcsolatban van Wilde Oszkár világhirü regényével: *Dorian Gray arczképé*-vel.

Ez a regény hatalmas lélekelemzés, az angol iró szellemének tüzijátékszerü fényétől megvilágitva. Dorian Gray-t megfesti egy festő barátja és e kép azt a csodás erőt kapja, hogy Gray helyett öregszik, ő maga megőrzi ifjuságát. Amint azonban perverz hajlamai megnyilatkoznak s tékozló, bűnös életmódba kergetik, végül bűnbe sodorják, — rútul a kép, elveszti szinét, formáját, roncscsá válik.

A regénynek ez a része különösen ragyogó, nemcsak érdekes, de mélyrehatóan lélekelemzés is, Wilde Oszkár leghatalmasabb alkotása. A vége csinált, romantikus és szertelen. Halva találják a kép mellett, de ő maga vén, rút, utálatossá válik.

A regény keletkezési történetét igy beszéli el Ward, a regény amerikai uj kiadásának előszavában:

— „1884 táján sokat járt londoni műtermemben Wilde. Öcsém, akit akkor festettem, oly rendkivül szép ifju volt, hogy Oszkár elnevezte őt *Ragyogó Ifjuság*-nak.

Egy este, mikor Wilde nézte a befejezés előtt álló arczképet, elbüvölve mindenkit brillans csevegésével, egyszerre csak felsóhajtott:

— Mily kár, hogy egy ilyen gyönyörüséges teremtésnek is meg kell egyszer vénülnie!

— Igaz, valóban — feleltem, — mennyivel kellemesebb volna, ha öcsém egész életén át megmaradhatna mai állapotában és helyette arczképe vénülne. Kivánom, vajha ugy történnék!

Ez volt minden. Wilde elhallgatott. Én még vagy egy negyedóráig dolgoztam a képen, mialatt Wilde csak nézte, nézte, sokáig. Egymásután dobta el aranyvégü czigarettáit. Majd csöndesen felkelt s elhagyta a szobát.

Ez Londonban történt, kevéssel ezután családi ügyekben Amerikába kellett visszamennem, sokáig mit sem hallottam Wildéről.

Egy napon aztán kezembe akadt regénye s meglepetéssel veszem észre, hogy minő csira volt elejtett szavam. Abból nőtt ki a regény. Wilde lelkében termékeny talajra talált, mert ez a lélek telve volt az ellentétek iránt való mesterséges érdeklődéssel..."

Ward arczképe, melyet most bemutatunk, egy sugár, egészen Wilde-izlésben formált ifjut ábrázol s valóban érdekes adatul szolgál arra a kérdésre: mi megy végbe a költő lelkében, mikor inspirációit nyeri?

A lángelme mindig a magamaga mestere. Szabályokat és törvényeket állit fel magának, erről ösmerjük fel.

Wittmann.

Ward Basil: Arczkép: Wildét inspirálta regényéhez

MŰVÉSZET ÉS OSZTÁLYHARCZ.

(Vége.)

Irta: KORISS KÁLMÁN.

Amikor tehát a polgári társadalom intézményeit konzerválta, elzárta a fokozatos fejlődés utját, — s a fejlődést forradalmivá változtatta. — De — ismét polgári felfogásból kiindulva — ezen konzervativizmusra a szerzett magántulajdon elvénél fogva, — feltétlenül szüksége volt. Miután a magántulajdon megtartása és öröklése a *tőke* uralmát biztositja, természetes, hogy a tőkések a már egyszer megszerzett hatalmat elveszíteni nem akarják, hanem czéljuk azt minél jobban és minél tovább megőrizni. — Ebből aztán egészen természetesen következik az a belső ellentmondás, amelyik önmagából kiindulva támadja meg a polgári társadalom konstitucziót. Amig ugyanis fejlődésüknek alapja az egyéniségnek szabad érvényesülése volt, — s ez az ut a tőkeszerzésre vezette őket — addig a tőkét megőrizni már egyénekkel szemben kellett, — tehát a tőke az egyének ellen, az egyéniség *szabad* érvényesülése rovására összefogott a magántulajdon csorbithatatlan megvédésére.

— A védelemnek állandó intézménye a müvészetnek fejlődését az osztályideologia keretébe akarta beszoritani, — de nem mint az ideológiának szükséges kulturális tartozékát, — hanem mint a konzervativ irányzatnak támogatóját. — Ismétlődik tehát az osztálymüvészetnek állandó folyamata. A müvészet a tőke — a hatalom eszközévé válik, a hatalom dicsőitését üzi, mert gazdaságilag függ attól a tőkétől, amelyik őt kizsákmányolja. — A müvészeti forradalmat — mint a polgári revoluczió ideologiájának részét — nem táplálta többé semmi, igy tehát ismételni kezdette önmagát, — s a polgári társadalom *fenntartó* törvényeinek létrehozásakor a polgári müvészet szabályait is megállapitotta. Azt pedig nagyon jól tudjuk, hogy a szabályokba foglalt müvészet a müvészetnek alapfeltételét, — a szabad szemlélődést, a müvésznek és alkotásának harmóniáját — támadja meg. A müvészet nem keres többé *alkotásra* méltó gondolatot, hanem a mindenható tőke rendelkezésére áll, a tőke akaratának — minden fejlődéstől ment kapitalista felfogásának — hü, de teljesen tartalmatlan és fejlődésképtelen kifejezője.

— A polgári társadalom alaptörvényeinek megállapitása az akadémikus müvészetet eredményezi. Nem keres többé ujat, nem kutat tovább a fejlődés utján, hanem a már megtevőt akarja megőrizni minden áron, — mint a hogyan a gazdasági törvények a gazdasági intézmények megmaradását czélozzák. — A gazdasági élet és ennek ideológiája közötti harmónia tehát a polgári társadalomban is állandóan megmarad, — mert hiszen épen a gazdasági életből fejlődik ki, — de a mint a gazdasági élet reakciós irányá a gazdasági forradalmat eredményezi, — azonképen az ideológia reakcziója a müvészet forradalmának szolgál alapjául, — még pedig a

gazdasági revoluczióból fakadva — azzal szoros kapcsolatban.

... A mai művészeti forradalmak minden egyes fázisa gazdasági küzdelmeinkben leli magyarázatát. A tőke csakis azon művészeti felfogás gazdasági helyzetét biztosítja, — a melyik az ő céljait szolgálja, a megélhetést csupán osztálymüvészetének teszi lehetővé, — miután pedig ezzel az állandó fejlődésnek szegül ellene, — azt a revolucziò eszközeihez kényszeriti.

A polgári társadalom a művészetet nem a kulturális élet törvényszerü megnyilvánulásának tekinti, — hanem egy teljesen elkülönödött elme véletlen játékának — mihelyt az nem áll a tőke szolgálatában, — igy tehát annak fennmaradását is egyéni tetszésétől vagy nemtetszéstől akarja függővé tenni. Az egyéni művészetet, az egyén érvényesülését hirdeti akkor, — a mikor az egyéntől vagy megvonja az individualitás lehetőségét a tőke elvonása által, — vagy pedig a tőke mindenhatóságával ezen egyéniséget kreaturájává alacsonyitja le. — Az üzleten fölépült polgári társadalom a művészetet is üzletté tette, ezáltal közvetlenül bele vitte azt a gazdasági élet küzdelmeibe — és a mikor a termelők csoportja a kapitalizmussal szemben fölvette a gazdasági harczot, a művészet is a gazdasági harcznak részesévé lett annál inkább, — mert az osztályideológiák viaskodása a művészet küzdelmét az ideológia terén is kifejlesztette. — Igy tehát a művészeti forradalom nem csak az eszmék forradalma, hanem gazdasági jogokért — a megélhetésért — is küzd a kapitalizmussal szemben.

— A művészek gazdasági küzdelmei világosan megmagyarázzák korunk művészeti forradalmának szétforgácsolódását, ellentmondásait, — bizonytalanságát, tapogótódzásait. — Mert ezen forradalmi művészetnek mégis csak a tőkéből kell megélnie — és mert a kapitalista nem tekinti mulhatatlan szükségletének a művészetet, — a művészek kénytelenek konczessziókat tenni a kapitalista világnézetnek. Ez az ellentmondások és bizonytalanságok alapja. — Miután az akadémikus művészet még a technikára nézve is kánonokat állapitott meg, — egész művészeti irány keletkezett a technikai különféleségek létrehozására, a mi az erők szétforgácsolódását okozta, — a művészeti forradalom meg nem értése és utánzása pedig az önmagával való ellentmondást szülte. — Sokan magát a művészeti forradalmat tekintik czélnak és nem látják be, hogy e forradalom csak a szabad fejlődés utjának előkészitése; — vagy pedig forradalmi küzdelmeket folytatnak a formák ellen a tartalom teljes mellőzésével és annak rovására.

Mivel az akadémikus művészet a fejlődésnek utját vágta, a fejlődésnek beilleszkedése a gazdasági harczok életébe bizonyos tapogatódzások, félénk vagy bizonytalan kisérletezések után történhetett csak meg. Ezért találunk korunknak művészeti irányai között bizonyos eklektikus kisérletezést is, a mi azonban épen a

fejlődésnek állandósága és erőteljessége miatt lassankint felszivódik egyik vagy másik müvészeti irány által, — s igy végül teljesen éles határ jön létre a polgári és forradalmi müvészet között. A polgári müvészet a multé lesz, csupán kulturtörténeti adattá válik, — a forradalmi müvészet pedig előkészíti utját a jövő müvészetének, — egy sokkal magasabb szinvonalu társadalmi müvészetnek.

— Miután a kollektivizmus felé való haladás a gazdasági jólétet mindinkább biztositja, az osztályellentéteket megszünteti, — a müvészet nem fog többé a tőkétől függni, hanem erejének és öntudatának teljességével alkothat.

— A jövő társadalom eszménye nem osztály-eszmény többé, hanem az *emberiség* eszménye, — igy tehát sokkal szélesebb körü, tartalmasabb, általánosabb a mainál. — A gazdasági élet biztositása a polgári életet betöltő gazdasági küzdelmeket megszünteti, — illetőleg azokat másodranguakká teszi, — s helyükbe lép az ideológiák tiszta kifejtése, a fejlődésnek fokozatos és akadalytalan előrehaladása.

— A müvészetnek mostani forradalma — valószinüleg hosszas uton keresztül haladva, annak osztálykarakterét majd teljesen eltünteti. Megszünik majd a proletármüvészet a kapitalista müvészettel egyetemben, — a mostani müvészeti irányok az általános emberi felé finomulva az embernek önmagával és a természettel való harmóniáját fogják keresni. Az individualizmus a gazdasági függetlenség miatt teljesen kifejezésre jut, de viszont az egyén is szorosabban összeforr a körrel, mert a körből és egyénből folyó erőknek ezeknek létrejövő czirkulációja — a gazdasági életnek törvényeiből következve — sokkal nagyobb mérvü lesz, — az ebből származó produktimok pedig tartalomban sokkal gazdagabbak lesznek.

Mindez persze csak az általunk ismert törvényekből — és ezeknek eddigi eredményeiből vont következtetések, — és az emberhez kötött relativitással bir, — de mai ismereteink szerint a társadalmat irányitó evoluczió törvényeinek keretébe teljesen beleillők, — azonban egy ennél még magasabb fejlődési folyamatot semmiképen nem zárnak ki.

A remekmü hatása mint a virágé, czél nélküli, öröm a müvésznek, egy illuzió az emberbarátnak, egy rejtély a botanikusnak, az érzés és az alliteracció egy esete az irónak. Whistler.

▽

A magátólértetődő hiányzik eppen Whistler müveiből s a munka nyomainak eltüntetését, melyet a remekmütől követelt nem találjuk müvében. Nála minden csinált virág. Meier-Gräfe.

Az igazi szép minden ujabb megtekintésnél szebb lesz, a csupán érdekes gyakori látásnál egyre érdektelenebbé válik.
Ratzel Frigyes.

▽

A nagy müvész vak, mert lát, — vak, mint Tiresias és Homér; egyes szervek óriási ereje csak mások kárára és elhanyagolása mellett fejlődhetik ki. Elfogultság és idioszinkrázia nélkül nincs müvészi látás.
Neumann Károly.

KRÓNIKA

Hermann Ottó tanácsa. Tóth Béla egy *Esti levelében* a totalizatőr-intézményt sürgetve, szavait Hermann Ottóhoz intézte, mint aki azt annak idején szóba hozta a parlamentben. Hermann Ottó válaszában kaptunk egy jó tanácsot: Azt mondta, hogy ha igazságos ügyet védünk, ne elégedjünk meg a kérdés egyszeri felhozásával, hanem ha alkalomszerü, ha nem, ismételjük egyre. Megfogadjuk a jeles mester szavát és tisztelettel — de igen határozottan — ujra és ujra kérdezzük az iparművészeti muzeum igazgatóságát: „Mikor kapjuk meg az Iparművészeti Muzeum katalogusát?“

Az uj zsüri. A tömegnek finom érzéke van, — a maga érdekeinek megvédésére. De mi a tömeg? A művészetben mindig a tegnap, — a mi még jó, ha nem a tegnapelőtt. A kopott sablon, az ezerszer eljátszott banális melódia, a tökéletes köznapiság: ime a tömeg. S a tömegnek az a jó, a mi ezeket a kitaposott utakat nem érinti, köreit nem zavarja s engedi a megszokott sablon kintornázására. Fényes igazolása ez igazságnak a *Műcsarnok* uj zsürije. Kibuktatták az ultramoderneket, győzött a maradiság, bejöttek ismét a régi jók. Mit jelent e választás? Szomoru erre még gondolni is. Az uj művészi igazságok keresése helyett ismét a tegnapi hazugságokat fogják dédelgetni, tele lesznek a falak banálitásokkal, s a genre, meg ujra a genre teng majd tul. *Iczi piczi almát* fog kinálni a piros pozsgás menyecske fehérre kivasalt ingujjban, *két tűz közé* kerül a falusi ártatlanság, s *ejnye be hunczfutul mosolyog* a keritésmögül a Jutka . . . Lehet-e majd mindennek *ellentállani*? A kivasalt nadrág, a fehér czipellő, a rongyos ingujj ismét el fogja foglalni illő helyét a falakon, a hol az ultramodern világban szinértékek, finom szinharmoniák, gyöngéd tónushatások, a magyar atmoszféra megnyilatkozása, biztos valeur-keresés s más hasonló modern csalások kisértettek. A modern magyar művészet, mely egy Ripp-Rónai, Fényes, Ferenczy, Vaszary, Magyar-Mannheimer stb. stb. müveszetében kezdett európai szinvonalra emelkedni, — most ismét a konzervativ-zsüri visszaszoritó hatása alá kerül. Modern művészek, meddig tűritek ezt a frivol játékot? A szomszéd Bécs tudott segiteni magán, — csak ti nem tudtok? Szeczesszió, — igazi szeczesszió, — kiválás a tömeg-művészetből, önállóságra ébredés, — az egyivásuak tömörülése, — jöjjön el a te országod! És el fog jönni. Közeledik a magára eszmélés!

Szobor és közvélemény. Berlinben egy kis intim komédiát adtak elő a minap, roppant beillett volna Budapestre is! Az orvosszövetség kezdeményezésére emlékszoborra hirdettek pályázatot, melyen Klimsch szoborterve lett a győztes. Bemutatjuk a pályamunkát. Igen egyszerü, a tradicziók határai közt mozgó, szimpla alkotás. Csak egyben tért el a siegesallée-i mintáktól: nem adta hősét frakkban, gérokban, a hogy az életében járni szokott, nem fotografikai hüségre törekedett, hanem a relief-portrait-en kivül allegórizálta a Virchov küzdelmét a hamis tanokkal, az erős ·ősembernek a vadállattal folytatott küzdelmével, egyszerüen dekorativ hatásra törekedve. Pályatársai közt éppen egyszerüségével tünt ki. A zsüri tehát melléje állott. De nem az orvosok, Virchow fia, az a bizonyos „hű előfizető", lapunk barátja, a kik mind ellene fordultak. Mindenki a *maga* Virchovját kereste. Hogyan, — Virchov emlékén egy reliefecske ábrázolja Virchovot? Mi őt egész alakban akarjuk. Ugy, a hogy járt-kélt, hatott, tanitott, agitált és cselekedett közöttünk. Én az apámat akarom, — sirt a fia, — én a pártvezért akarom, — követelődzöttek a liberalisok, — nekem müködése, tudós foglalkozása közben mutassa be, — kiabáltak az orvosok A *Jugend* megfelelt erre és megrajzolta azt a Virchov-emléket, amelyet a *közvélemény* követelt: Virchov ott egy őskori állat csontvázán lovagol. A dolog tehát már komikus. Csakhogy az éremnek komoly oldala is van. Az, hogy a müértelemnek micsoda barbár tudatlansága ritt ki e felszólalásokból. Mert hiszen meg lehet Klimsch tervét kritizálni. Igenis egyszerü, mélyebb gondolat és eredeti érzés nélkül való munka. Plasztikai jelentősége is csekély. De azok a szempontok, a melyekkel a berlini felszólalók állottak elő — tökéletes műbarbarizmus. Ők a Siegesallée mértékével mértek. Nekik részletigazság kell, nem érzés; — nekik ruha kell, nem plasztikai hatás, — szomoru volt ezt a barbár üvöltést hallgatni. Mint mikor a néhai perzsa sah tapsolt a zenekarnak, mikor hangolt és kirohant a páholyából, mikor megkezdte az ouvertürt. És történt ez 1906-ban, abban az évben, a mikor megnyilt Berlinben a szépmüvészeti muzeum. Furcsa történet, — mint ha nem is kulturállamban, hanem teszem — *nálunk* — Barbáriában — történt volna meg.

Klimsch: Virchov-emlék.

Festetik a holtakat. Müpártol tehát megint az Akadémia! Hogy meghalt tiszteletbeli tagja, *Szász* Károly kegyes szivvel elhatározta, hogy hát megfesteti a képes terem számára. Szép, kegyeletes érzés. Azt is helyeseljük, hogy egyszer, kivételesen igazi müvészhez fordult. Boruth Andorhoz, a Stettkák, Ballók. Burgerek és a többi hivatalos festők helyett. De kérdjük: mit érezhet most Boruth, a vérbeli festő, a ki a jelenség igaz hatását kivánja, keresi, adja vissza, azt a látási benyomást, melyet benne az élet kelt, a természet, a való jelenség. Mestere, Velasquez bizonyára erre tanitotta. Mit

érezhet, mondom, a természet finom interpretálója, a kit egy lehetetlen feladat elé állitanak? A Stettkák, Ballók és Burgerek ilyenkor gyönyörüen megalkuszszanak: elő a fotografiákkal, s jöjjön a minek jönnie kell, a permutáczió, kombináczió, a bábú, s rajta a megboldogult ruhája, csupa szurrogatum, a valóság helyett. Igy festik a holtakat. De okvetlenül szükséges-e, hogy a mi az Akadémiából sarjadzik, azon penészvirág kéljen ki? A halottszagot muszáj terjeszteni? Vajjon nem volt-é az okvetetlenül bizonyos még Szász Károly életében, hogy halála után arczképben fogják megörökiteni? Dante forditója nem érdemelte-é meg azonnal, virágjában, férfi élete teljében, a megörökitést? Ha igen, — a mihez kétség sem férhet, — mért nem bizták meg *akkor* Boruth Andort, ami feltétlen biztositék lett volna arra, hogy őszinte, igaz müvészetet kapnak, mert közvetlen benyomás keltette érzésből fakadt volna. A M. Tud. Akadémia ezt a régi czopfját, melylyel tulajdonképen önmagának árt, s véle csak önmagát csalja, végre is levethetné. Festesse az élő jeleseket de ne holtuk után. Csakis igy kaphat igaz és értékes müvészetet. (Másodszor.)

A HÁROM HALÁSZ.

— CHARLES KINGSLEY —

Három halász a sik tengerre kélt
Nyugat felé, amint a nap leszállt;
Nejére gondolt mind, ki értük élt
S gyermekére, ki rájuk egyre várt . .
Mert küzdjön a férj és sirjon az asszony,
Kis kereset: sokan élnek a hasznon,
S oly kin a műhelyben az élet . . .

Három asszony fenn a toronyban ült,
Világot gyujtva, — már lement a nap, —
A barna felhőt nézte, mint repült
S a szélvihart, amint erőre kap . .
Mert küzdjön a férj és sirjon a párja,
Oly gyors a vihar s oly mély a viz árja,
S szörnyü a műhelyben az élet . . .

Három halott a fénylő fövenyen
A hajnalpirban, — elvonult az ár, —
S a nők aggódva várták csöndesen
Azokra, kik nem jönnek vissza már . . .
Csak küzdjön a férj és sirjon a hü nő,
Már távol a sajka, habokba letünő,
S megszünt a műhelyben az élet . . .

ZSOLDOS BENŐ.

JOSAFAT VÖLGYÉBEN.

És hordjuk a terhet, bár roskad a vállunk,
És enyhe nyugalmat sehol se' találunk;
Csak hordjuk a terhet, bár roskad a vállunk.

És röpdös a vágyunk el messzire egyre,
A bérczes oromra, a kékfejü hegyre;
Csak röpdös a vágyunk el messzire egyre.

S vad sziklatetőről vad sziklatetőre
Futunk, rohanunk mind előre, előre;
Vad sziklatetőről vad sziklatetőre.

És villog a pallos, a végzet, az átok.
És lökve taszitja a barát a barátot;
És villog a pallos, a végzet, az átok.

Fönt hid vezet át a nagy Semmi-világba,
Es arra tolongunk lihegve, sovárgva;
Roncs hid vezet át a nagy Semmi-világba . ...

PATAI ZSIGMOND.

A festmény főhőse a fény.

Manet.

A Szent István szobor egyik reliefje.

A SZENT-ISTVÁN-SZOBOR.

Diák voltam még, mikor a Szent-István szoborra gyüjtöttek. Emlékszem, a főtisztelendő tanár ur ékes szavakkal magyarázta meg Szent István jelentőségét. A hős és kegyes fejedelemét, aki karddal és kereszttel kezében szervezte az országot. S a hálás utókor lovasszobrot állit majd néki az épitendő halászbástyán, a Mátyás-templom mögött, szobrot, mely sajogjon, mint az arany a napfényben, hirdetve az ezeréves haza dicsőségét . . .

Szegény főtisztelendő professzorom (az Isten nyugosztalja szegényt) nagy lelkesedéssel beszélt a szoborról, mely képzeletében megelevenült s monumentális erejében megnyilatkozott.

Ekkor hallottam először *Strobl* Alajos nevét. Azóta várva várom, hogy mikor hull le a lepel a nagy király lovasszobráról. Sokszor gondolkoztam, — a halászbástyán járva, — illik-e oda lovasszobor? De illik-e egyáltalán Szent Istvánhoz lovasszobor?

A nemrég kezembe akadt Schulek Frigyesnek egy kis füzete, mely a budavári főegyház környékének rendezéséről szól és meglepetésemre ugy találtam, hogy a kérdés, mely engem is évek óta kinozott, a nagy magyar épitőmester lelkét is háborgatta. A gondolat, hogy a halászbástyát Szent István emlékével kell összekötni, Schulektől ered. Ő fejtette ki, hogy a koronázó templom, a hivatalos istentiszteletek, a Szent István-napi körmenetek ugyszólván magában rejtik ős idők óta éppen e helyen a nagy király emlékét.

Abban is igaza van, hogy a halászbástyának az lesz a legszebb felavatása, ha történeti multunk e kimagasló alakjának emlékével hozzuk szoros kapcsolatba, s művészileg ilykép tetőzzük be.

Annyira magától értetődő volt e gondolat, hogy nem talált ellenzésre s a mester eszméje kiviteléhez foghatott. De milyen legyen Szent István emléke?

Lehet-e lovas szobor?

Mert nálunk az a sablonos gondolat, hogy jeleseinket, — még gróf Andrássy Gyulát is! — azonnal lóra ültetjük. S illik-e a halászbástyára lovasszobor?

A halászbástya geniális megteremtője mindkét kérdésre egyenesen azt felelte: Nem, százszor nem!

„Az általános lóháti művészet ellenkezik első sorban Szent István király egyéniségének és történeti multjának jellemével, mert a ló, mint a helyváltoztatás mótora, a mozgóságot képviselvén, ellenkezik a megállapodással, melyre Szent István király a nemzetet késztette; továbbá a ló, mint a hadviselőnek hordozója, mint a hadviselésnek eszköze, ellentétben áll Szent István király jámbor keresztény szent életével, békés munkásságával, apostoli tevékenységével, a nyugati kultura meghonositójával, szóval a szenttel."

Igy szólt Schulek Frigyes, a mester, s tépelődik tovább emlitett irásában, kifejt-

vén, hogy a ló hadverő királyt igenis megillet, de nem Sz. Istvánt, akit, ha jellemezni akarunk, csak mellékalakok halmozásával vagy banális, zsánerszerü eszközökkel tehetünk.

De a halászbástyára sem illik a lovasszobor, — mondotta 1894-ben Schulek Frigyes, — hiszen hová nézzen a szobor honnét lehessen látni, ha nem akarunk néki monstruozus nagyságot adni.

Adjunk rá baldachint? Az nyomasztólag hatna a szoborra. Másrészt a gótikus stilusba kergetné a szobrászt, a mi nem felel meg a nagy király korának s a Mátyás-torony fattyuhajtásaként szerepelne.

Mi tehát itt a kiút?

Sahulek szerint az, ha a szobrász simul az épitészhez, s nagy, nyitott, tágas csarnokba helyezett *ülő* Szent István szobrot tervez.

Aztán menten megrajzolta, minőnek képzeli ő a Sz. István-emléket.

Ezek után azt hiszem senkit sem lephet meg, hogy a *szakertők* — lovasszoborban állapodtak meg és megbizták véle Strobl Alajost. Csináljon ő a halászbástyára szabadon álló lovasszobrot és czáfoljon rá Schulek mesterre, mert a szobrászat önálló művészet, mi köze néki térhez, helyhez, környezet kompozicióhoz?!

S ime leleplezték a czáfolatot.

A czáfolat pedig igen gyenge érv, ellenkezőleg fényes igazolása Schulek mesteri intuiciójának. Kiderült, hogy a szobrászat kötve van a helyhez, hogy a szobrásznak komponálnia kell a térben, hogy harmóniát nem lehet környezettel való nemtörődömséggel elérni.

Amint ott állunk az emlék előtt, az első benyomás megsemmisitő erővel a talapzatról száll felénk. A hatásnak ez a főforrása. Schulek mester tudta, hogy mit tervez, s hogy a mit tervez, azt a környezettel szoros kapcsolatba kell állitania, benne tisztán élt a nagy épitőknek harmonia- és arányérzéke, mely a kicsi formát beleolvasztja a nagy vonalakba, s ha mint egészet vagy mint részletet nézzük talapzatát, abból kort, hangulatot, érzést olvasunk ki, ugyanazt, amely a bástyát a Mátyás-templom románrészletein át kapcsolja össze.

Három részre van tagolva a talapzat, az alsó rész fölött szimmetrikusan emelkedik az egyre keskenyedő másik kettő, — a ritmusa tehát egyszerü, de ebben az egyszerüségben mennyi a finom elosztás, hajlás, kiemelkedés, a csipkézettel, oszlopkötegekkel, apró oszlopokkal tarkitott sikok sora. Nyugodt, halk, szemet gyönyörkedtető melódia hangzik felénk. Sehol nyugtalanságba nem vesző kicsinyesség, sehol izgalmat sejtető mozgalmasság. Egyszerü hangok, halk zene.

Érezte ezt a szobrász is s a románszerü stilusba igyekezett belekomponálni a reliefjeit, — mindenesetre nem kiabalta tul a tömeget, s ez már érdem (noha a reliefjei — a relief törvényeinek szempontjából — egészben hamisak).

Amit azonban a talapzatra helyezett, maga a lovasszobor, tökéletes igazolása Schulek aggodalmának. Sz. István király egyszerü, nyugodt vonalakban való megjelenitése helyett egy iparművészeti kirakattárgyat kaptunk, telve apró-cseprő részlettel, minden részlet jobban hat, mint maga az egész. Sz. Istvánt ez a *löhati művészet* nem adja, — a művész reliefekkel segitett hát magán. A lovas alak lehet Szent László, de nem okvetlenül Szent István. Csak a reliefek igazolják, hogy Sz. István. Lenn, a bástya aljáról nem hat, — a pesti oldalról nem látszik, — a templom előtti térről nem elégit ki. A templom oldalfala elé kell állanunk, hogy megkapjuk silhuette-jét, s ily közelről tekintve, minden részletét jobban élvezhetjük, mint az egészet.

Miért? Mert Strobl-nek nincs monumentális vonala. Mert ő részletművész, mert képzeletét első sorban a részlet foglalkoztatja s nem a fővonal, a mi pedig a monumentálitás alapja. Ő maga beszélte el, hogy mily beteggé tette őt a probléma, *mi* legyen a királyon, *mi* legyen a kezében?

„Stróbl évekig gyötrődött a tépelődésben. Könyvtárakat olvasott össze, százszámra bujta a muzeumokat, éjjeleken át

Szent István szobra.

Szobrász: Strobl Alajos.
Épitész: Schulek Frigyes.

vitatta eszméit a magyar és idegen tudósokkal, a históriku sokkal, az éremgyüjtőkkel. Böngészte a levéltárakat és járta az erdők magányát, hol a nagy gondolatok születnek.“ (Magyar Hirlap.)

S micsoda nagy gondolatot keresett?

A Szent István kazuláján látható Szent István alakban végre megtalálta a nagy gondolatot. Lándzsát ad a kezébe és ráteszi a szent palástot.

A lándzsa-kérdést — ő felsége egy megjegyzése azonban ujra megbolygatta, aki az apostoli keresztet szivesebben látta volna Szent István kezében.

»S most elölről kezdődött az idegsorvasztó tépelődés, melynek gyötrelmei egészségét is megtámadták. Betegen vonult el falusi otthonába. Egész kis könyvtárt vitt magával a X-ik századról szóló történeti munkákból. Alig lábadozott s mar ujból olvasni kezdett. Közbe pihent, sétált . . . de a kereszt folyton üldözte.« Ez a hosszu kereszt a király kezében elronthatta volna a szobor hatását. Végre egy bizanczi reliefrajz megnyugtatja, ahol megtalálta a keresztben végződő rövid jogart, de ezzel problémáitól még nem szabadult meg. Jött a korona kérdése, aztán a kosztüm, a fegyverzet, a lószerszám, a lótakaró, a heveder s végül (!) a ló. Csak mikor mindezeket a részleteket megállapitotta, kezdé el a mintázást.

Hát ez lehet a módja egy monumentális szobor megteremtésének?

Csakis felaprózott részlethalmazat lehet az eredmény. A lótakaró, czifra bojtjaival, uralkodik a silhuetten, a néző érdeklődését leköti a palást rajza, a ló farkának apró részletei, a befont sörény, mert *e sokféleben nincs egység.*

Fentebb már szóltunk a reliefekről, — Strobl relief-felfogását kell most megvilágitanunk. Nem kivülről befelé, hanem belülről kifelé hatol alakjaival, a mi teljesen elhibázott módszer, minden hibája innét származik.

Pedig a márványtömb külső sik lapjából kell kiindulnia a művésznek s e képzeleti sik folytonos figyelembe vevésével hatolhat csak a márvány tömegébe. A háttér tehát itt mélyebb, amott kevésbbé mély lehet, de a képzeleti mellső sikból egyetlen alak egyetlen részlete sem léphet ki.

Nézzék meg közölt képünket, — menynyire más sikban fekszik a Szent István előtt meghajló pogány, mely ilykép nem a márványtérben él, csak oda ragasztottnak látszik; vagy a haldokló vitézt gyóntató kámzsás barát feje, mely kiesik a képzeleti sikból, annyira magas relief, a mi még bronzreliefnél is kirivó volna, pedig általánosságban azt mondhatjuk, hogy a bronz magasabb kezelést tűr meg, mint a világos kő, hogy éppen oly érthetővé váljék. Az *odaragasztottság* hatását fokozza még az is, hogy a háttérben lévő alakok nincsenek térbe helyezve, hanem benne ragadnak mintegy az *agyagban*, — különben is a reliefnek ilyetén hibás felfogását az magyarázza, hogy művészeink kizárólag az agyaggal dolgoznak s nem gondolnak a kő véle teljesen ellentétes karakterére.

Ha tehát a Szent István emlék tanulságait egy mondatba akarjuk összefoglalni, akkor azt kell mondanunk:

Szobrászati emléknek harmoniában kell lenni a térrel, s ebben a kérdésben a térművészt — az épitészt — illeti meg az első szó.

Aminthogy most is Schulek mestere az igazság.

A nagy művész, mint a nagy költő — miért adunk nekik külön neveket? — eltudják fojtani misztikus erejüket és energiájuk formáit a legnagyobb mértékben kifejlesztik. Mourey Gábor.

▽

A próféták veszedelmesek, gyakrabban vezetnek a pusztulásba, mint győzelemhez. Ezt érezte Ingres, mikor Rubensről szólván, ezt mondta tanitványainak:

— Ha a képei előtt mentek el, le a kalappal, de ne nézzétek meg.

Besnard

Ménard René: Antik földön — *A párisi Szalonból.*

KÜLFÖLDI KIÁLLITÁSOK.

I. A párisi Szalonok

Párisban a hivatalos Szalonok felett megkondult a halál harang. A rekompenzációs és zsüris szalonok felett, melyek művészgyárokká és kooperativ érdekszövetkezetekké lettek. A szabad Szalonoknak közeleg a jövője! Melyekben nincsenek dijak és kitüntetések, nincsenek zsüri hatalmak és itélkező kottériák. Ahová szabad a belépés mindenkinek. A lélekharang kong és dideregve huzódnak össze hangjára a nagy Szalonok A birkózás csak ezután kezdődik de e harczban a biztos győzelem a modern művészeté, melynek össze kell morzsolnia a hivatalos nagy Szalonokat, a zsibáruk világvásárját, hogy e szétkorhadt kiállitási rendszerből életre kelljenek az apróbb, intimebb, teljesen független szabad Szalonok.

Párisnak van már egy ilyesfajta szabad Szalonja: az *Independant*-oké. Husz éves elmult, de csak mostanában kapott erőre és tekintélyre. Az idén hatezerre rugott itt a kiállitott munkák száma és Dujardin-Beaumetz ur, a teljhatalmu „bonhomme des Beaux-Arts" már pezsgőt is koczintott a kiállitókkal a hivatalos megnyitáson. Náluk kiállithat mindenki, aki tiz frankkal megváltja munkáinak a belépti diját. A legujabb törekvések emberei itt tömörülnek, a modernség szellője árad felénk és itt forrong a jövendő művészete.

A Claude *Monet*-ék forradalma e termekben már régen elviharzott. Egymásmellé rakott szűz szinpettyeikkel ócska dalosokká lettek a pointelisták is. Konfettis vásznaival nem kelt többé borzalmakat *Signac*. *Rhysselberghe*-nek pedig, aki a női testek szépségeit tolmácsolja e modorban, sok őszinte tisztelője akad. A legfrissebb emberek sem foglyai már a szinfelbontás problemájának. Ujjai hegyében ott bizsereg, amit *Cézanne*-tól és *Gaugin*-tól tanult, de már neki lendülve, önálló nagy utakra készülődnek. Dekorativ hatásokra törekesznek, keresik az élénk szinharmóniákat, minden munkájukból a vonalak szeretete száll és játékos művészei a primitiv egyszerüségre törekvő rajznak.

Az elitek csoportjában találtuk *Vallotton*-t és *Vuillard*-t, akiket igen mélyen meglehetett ismerni most egy kollektiv kiállitásukon. Milyen forrongó és ideges ez, milyen hajlékonyak japáni vonalai és milyen száraz nyugodtsággal formálja női testeit a másik. Interieurökben szinfoltokban lát ez mindent, folt jelenségnek fogja fel még az emberi arczot is, — fényeffektusok játékát, lefokozott fénycsóvák finom szétszóró-

Caro-Delvaille: Trio. *A párisi Szalonból.*

dását figyeli a másik. Itt volt *Maurice Denis* is primitiv giottos vonalaival. Napsütések gazdag szinskáláját, árnyékok vetődésének suhanásait senki olyan érzékeny szemmel meg nem látja és olyan harmonikusan meg nem festi, mint ő. A fiatalabbak közül való *Manguin*, aki női arczokból és drapériákból csak a legintenzivebb szineket keresi ki, a többieket mind szándékosan mellőzi és elhanyagolja. Tulajdonképpen nagyobb szinfelületeket analizál. Rokon tárgyu képein szürkés egyszerüségre törekszik *Puy*, nehány szinnel ügyetlenkedő, de találó vonalakkal fejezvén ki eredeti módon mindent. A szorosan vett tájképfestők között igen érdekes volt *Friesz*, akit a kikötők csendes élete érdekel. Benéz a fáradtan veszteglő hajók közé és erős napsütésben felkutat rajtuk eddig meg nem látott szineket. Igen nagy eredetiséggel dolgozik *Dufy* is, aki havas tájakat fest, amint végig simogatja őket a hideg téli nap

Sokat vitatkoztak *Henry Matisse* képe felett, melyen mezitelen emberpárok tánczolnak és szeretkeznek elysiumi mezőkön. Vékony konturok szabják meg csak rajta az emberi testek formáit és széles, élénk szinsikok — sárgák, vörösek és zöldek — tartják őket össze. Ilyenformán akar csinálni a művész valami különös nagy szinharmóniát. Némelyek őrültségnek, mások pedig a modern művészet legszabadabb produktumának tartják. A ma művészi forrongásának benne van minden erénye és hibája.

Anélkül, hogy valami naczionalista érzés diktáltatná, az előhaladók csoportjába kell beiktatnom feltétlenül egy fiatal magyart is: *Czóbel Bélát* akinek nyolcz képe a modern törekvések szubsztratuma. Durva kézzel, könnyen rajzol és modeljeiből, azok arczából, brutálisan kisajtolja a karaktert. E mellett nagy kolorista, akinek keze alatt pillanatra születnek meg bátor, hatásos szinharmoniák, nemcsak a jövő áll előtte, hanem jelenje is van, olyan érdeklődést tudott munkáival

Boldini: Arczkép. *A párisi szalonból.*

rövid idő alatt kelteni maga iránt. Három szalonja van tavasszal Párisnak. Ámulni egyikben sem igen lehet. Öntudatosan, önálló esztétikával dolgozók az Independant-oknál is kevesen akadtak. Mind mások után fut a sok ezernyi vászon festője. Ezek a legfrissebb proletárok, akik eladják magukat azoknak, akiknek egy fikarczczal is többet ér a pikturájuk. A két nagy szalon pedig régi és mai mesterek temetőhelye. A „*Société des Artistes Français*“ százötven évvel ezelőtt dajkája volt a királyi palástok oltalma alá huzódó művészeteknek. Ma nincs semmi létjogosultsága. A művészet evolucziójának erős eseményeihez sincs, a jövendőben éppen semmi szerepe. Csak arra való, hogy uniformisos képeket gyártó apró művészek eljussanak a medaille-ok létráján a tekintélyt adó „Hors Concours“-ságig. (Fog-e például *Bréauté* vagy *Gauzy* hozzá jutni? Minden erreváló eszközzel rendelkeznek hozzá, ügyességgel, érzéssel, tudással, szentimentálizmussal. Biztos és kipróbált eszközök!) Öreg mesterei kihaltak, az ujabbak pedig elszökdöstek tőle és nem maradtak nála csak az akadémikuskodó utánzók, meg a jelentékenyebb külföldiek, akiket még mindég csábitanak a prix-k. Az angolok például nagy számban vettek részt, (egyet T. *Congdon*-t *The Music Master*-jével bemutatunk.) Kevés a jelentősége a művészet evolucziója szempontjából, — csak eredmények összefoglalása. Most legfőbb vonzóerejét azon terem képezi, ahol Henri Martin állitotta ki, a toulousi kapitolium számára készült festményeit. Csendes mozgásu kaszásokat látunk munkában egyik triptrichonján, folyó partján áldogálnak a másikon szerelmes párok, ábrándos emberek a nyugvó nap sütésében. A neo-impresszionisták módján apró szinpettyekből épiti fel nagy képeit olyanformán, mint az öreg *Pissaro*, nyugodtan, talán túl tudatosan, szinte kőmives mester módjára dolgozva. És csodák-csodája, mig Pissaro-ékat kiátkozta ez a „salon officiel“, addig ime szivesen látta Henri Martint és vele udvarképessé tette a pointilizmust.

Egy szempillantás a közbenfutó galériákról a szobrok óriási csarnokába pittoresque látványt nyujt és monumentálisat. De ha egyenként vesszük szemügyre a szobrokat, oda minden gyönyörüségünk. Siralmas kőfaragó munka nagy részük, melyeknek a járatlan amatör is hamar

Maurice Dénis:
A plague-on.

A párisi Szalonból.

Martin: Az élet. A triptichon középső képe. A párisi Szalonból.

észreveszi értéktelenségét. Szomszédjában a másik nagy szalon, a „*Société Nacionale des Beaux-Arts*“ kevés szobra még oázis a márványok, gipszek és bronzok e zürzavaros tömkelegében. Itt oda menekülhetünk az egyetlen *Rodin* munkához, egy férfi fejhez, gyönyörüséget és vigasztalást keresni. Itt van még körülötte nehány marandó szobor: *Fix-Masseau*-nak a fény effektusokat felfogó reálisan megmodelált női portraitja, *Grurtia*-nak nehány lapos sikokkal mintázott megnyujtott férfi feje, *Wittig*-nek egy rezgő levegőbe burkolt női arcza és *Steilen*-nek pár pompásan mozgó macskája.

A piktura e Szalonban is szemlátomást évről-évre összébb rokkan. A tegnap mesterei pusztulnak és vegetálnak. *Roll, Besnard, Cottet, Lucien Simon, Blanche, Gaston La Touche* a legujabb hulló csillagok. Egy termet a megboldogult *Carrière* emlékének szenteltek itt és ez az egyedüli hely, ahol jóleső mély harmonia fogad. Amint képeinek tónusos, párás barnás levegőjéből előbukkannak és ismét visszasimulnak a fejek, homlokok, jellemző arczcsontok, csodálatos lágyságu kezek, mintha búgna valami melancholikus összhangos zene. Formái és vonalai ugy hajolnak, kanyarognak, hogy mindég tülembe cseng, amit a mindenség mozgásainak ritmikus egyformaságáról hirdetett. A tegnap nagyjai közül magához n éltót álli-

Martin: Az élet. A baloldali rész.

Martin: Az élet. A jobboldali rész.

tott ki *Ménard*, aki most a Sorbonne számára festett két nagy opálos tónusú antik földet s a kigyóhajlékonyságu, bűvészkezü *Boldini*, akit teknikai bravur szempontból senki sem múl ma felül. A kevésbé ismertek közül előrerukkolt *Caro Delvaille*, akinek trio-ja a kifejezés megkapó élénkségével ér el hatást, de főleg *Boutet de Monvel*. Mozaikként ható fríz az egyik képe, két görnyedt vállu munkás vontat rajta sárgás-kékes leszálló szürkületben nyugodt vizü folyón hajót. Olyan, mint egy régi egyptomi munka. Egyszerü, keresetlen és összhangzó, mint másik képe, melyen egy kékruhás, krinolinos hölgy indul sétára a versaillesi park sárga porondján virágos gruppok és nyirott koronáju zöld fák között. A zöldek, sárgák, kékek nagy szinlapokban való egymásmellé állitásával mély dekorativ hatásokat hoz ki, ugy hogy képe e Szalonban a legmonumentálisabb.

Ime ilyenforma az arcza a három párisi Szalonnak. A két agonizáló mellett bátran rugtat előre friss erejében a harmadik, a független Szalon. A hivatalos és zsüris szalonok azonban nemcsak Párisban agonizálnak. Mindenütt! És csak a modern művészet igazi hivein áll, hogy pusztuljon e korhadt rendszer és lépjenek helyébe a jövendő művészetének segitő társai: *a szabad szalonok*.

Bölöni György.

A festőtől eredeti meglátást követelünk. Minél szerencsésebben irányitja hajlandóságát a külsőségek felé, annál sikerültebb lesz az illusztrációja.

Meier-Gräfe.

▽

Minden erős költői egyéniségben a közönség azonnal ellenséget lát. Ösztönszerüleg megérzi, hogy itt az a hatalmas, aki ekdves szokásaiból kikavarja, az avultat megsemmisiti, az Örök-tegnapot a templomból kikorbácsolja.

Wittmann.

II. A londoni kiállitás.

A Royal Academy idei kiállitása érett állapotban mutatja be a modern angol művészetet. Nem folyik itt sem uj irányok harcza, — de a modern szinfelfogás és szinprobléma kutatásainak eredményei pompás példányokban tárultak elénk.

Uj talán az, hogy *Saw* — az uj prerafaelista vezér — tanitványokat kapott. Denis Eden „A csalfa képzelet tobzódásai"-ban, *F. Craig* „Eretnek"-jei nemcsak tárgyban, nemcsak forma megoldásokban, tipus keresésben, de — sajnos — kemény rajzban, kicsinyes látásban és rikitó tónuskodásban az első predafaelista csoportot követik. Ezek az angolok a tonusfinomságokat nem akarják meglátni, szinte kerülve kerülik, csak hogy művészetük annál élesebb ellentétbe kerüljön a franczia iskola emlőin táplálkodó skótok művészetével.

Ebben ők — ugy látszik — a nemzeti virtus kérdését látják. Egy George *Henry* tonusfinomságai, egy Salomon J. *Salomon* szinszépsége előttük üres hivalkodás. Pedig Salomon idei arczképei, köztük az, melyet mi is bemutatunk, micsoda hatalmas jellemzések, az angol ember szinte tipussá emelve.

Kitünően van képviselve az idén az angol mesterek legtöbbje: *Shavnon* arczképpel, *Alma-Tadema* a klasszikus genre-rel, *Sargent* a John Hopkins egyetem négy tanárja csoportképével, de a tájképfestők is, első sorban *Mitchell*, *East*, *La Thangue* kitünőt alkottak, erejök teljében levő mesterek ők mindannyian.

Felülmulja azonban mindezeket *Brangwyn* hatalmas „Velenczei temetése."

Ez a kép, ugy tetszik, nemcsak a londoni kiállitás fényeresége, hanem az idei esztendő legnevezetesebb művészi alkotása.

A prerafaelismust és a modern de-

Solomon: Arczkép. *A londoni kiállításból.*

korativ szinfelfogást eddig is Brangwyn egyesitette a legeklatánsabban Ebben a művében azonban a legérettebb. A dekorativ sik kiképzését a formák erőteljes éreztetésével ösz szeegyeztetni: még eddig egyik művében sem sikerült néki oly kielégitő eredménynyel, mint éppen most. A legtöbbször igenis plasztikátlan volt. Ez a müve azonban szinben is, rajzban is, formában és plasztika éreztetésben egyaránt a legerősebb. Hogy ezek után fog-e még fejlődni Brangwyn: nem tudjuk. Kétségtelen, hogy ez az alkotása a maga stilusának, egyéni viziójának páratlanul érdekes megnyilatkozása.

De ő is, csak mint egyén, érdekes; s mert egyén, hát nem lehet iskola. A jövő evolucziója most csak az lehet, hogy az ő eklektikusan összetett voltából kiválaszt a jövő művésze egyet s uj kapcsolatba hozza Ezt tette ő is a prerafaelistákkal, Pvis-vel és az impresszionismussal, s e különböző elemből megteremtette a maga stilusát.

Sikere e pillanatban teljes.

Györfy Lajos.

AZ ÖNZŐ ÓRIÁS.

Wilde Oszkár meséje.

Naponta, iskola után rendesen az Óriás kertjébe jártak játszani mind a a gyerekek. Ez egy nagy, tündér-szép kert volt, puha, zöld gyeppel. Itt, amott pompás virágok nyilottak, hasonlatosak a csillagokhoz, és volt ott tizenkét barazkfa is, amelynek ágait tavaszszal gyöngéd rózsa és gyöngyfehér virágok boritották, ősszel pedig gazdag gyümölcstermés. Madarak daloltak a lombok között, oly édesen, hogy a gyermekek minduntalan félbeszakitották a játékot hogy a nótázást hallgassák. Mily boldogság is itt lenni! — mondogatták egymásnak.

Egy napon haza jött az Óriás. Látogatóba járt barátjánál, Emberevőnél, ahol hét évig mulatott. Hét év multán, mikor kifogytak minden mondanivalójukból, elhatározta, hogy vissza tér kastélyába. Megérkezvén, látta, hogy a gyerekhad miként lepi el a kertet, vigan ugrándozva.

— Mit kerestek itt — rivalt rájok durván, mire a gyerekek eszeveszetten szétfutottak.

— Ez az én kertem, csupán az enyém — mondogatta magában s itt nem vigadhat más emberfia, csak jó magam. Kapta magát, hatalmas fallal keritette és egy táblát akasztott ki:

> Ezen területre szigoru büntetés terhe alatt tilos belépni.

Roppant nagy egoista volt az Óriás. Az apróságok, szegénykék játszóhely nélkül maradtak. Megpróbálták ugyan az ország-utra járni, de az csupa por volt és éles kavics. Igy hát, iskola után, a nagy fal köré gyülekeztek s mesélgettek a csodás kertről, mely mögötte van. — Milyen boldogok is voltunk mi ott — ismételgették nagy szomoruan.

És jött a tavasz. A környék csupa virág volt meg madárdal. Csak az egoista Óriás kertjében maradt rideg tél. A madarak nem tértek vissza, mert nem látták benn a gyerekeket s a fák is ép ezért elfeledték rügyezni. Egy apró virág, kidugta ugyan buksi fejét, de mikor meglátta a tilalom-táblát, szépen visszabujt és aludt tovább. Ennek csak a hó és a dér örült. „A tavasz kikerülte ezt a kertet — kiáltozták — s igy mi itt vigan élhetünk egész esztendőn át.“ A hó beteritette a gyepet egy nagy fehér köpönyeggel, a dér pedig befestette az összes fákat ezüstfehérre. Azután meginvitálták az északi szelet, aki el is jött. Hatalmas bundába burkoltan keresztül-kasul rohant egész nap a kertben s pajkosan döntögette a kéményeket. — „Isteni hely“ — üvöltötte „ide meg kell hivni még a jeges esőt.“ Az is eljött. Minden nap három óra hosszat verte a háztetőt, amig minden zsindelyt összezúzott, azután bejárta a kertet, gyorsan amint csak telt tőle. Egész szürkébe volt öltözve s lehelete hideg volt, mint a jég.

„Nem értem, miért késik a tavasz“, kérdezte az önző Óriás, mikor az ablaknál ült s lenézett fagyos fehér kertjébe. Remélem, csak hamarosan megváltozik az idő.

De a tavasz nem jött és a nyár se. Az ősz elárasztotta a határt arany gyümölcsesel, csak az Óriás telke maradt kopár. — Mily önzés — mondá ő. És igy nála örökös tél maradt, az északi szél, a jégvihar, a dér és a hó táncoltak a fákon.

Egy reggel arra ébred az Óriás, mintha kedvencz nótáját hallaná. Oly édesen csengett fülébe a dal, hogy hamarjában azt gondolta: a király muzsikusai huzzák ablaka alatt. Pedig csak egy kendericze volt, aki a párkányon csicsergett, csakhogy oly rég volt, hogy ő madár hangot hallott, hogy ez a világ legszebb énekének tetszett. Erre kapta magát s felhagyott a jégeső s feje tetejére álltan járta a tánczot, melyhez az északi szél dudolt s kéjes illat szállott be a nyitott ablakon át.

„Ugy sejtem, végre itt a tavasz“ és kiugorva az ágyból lenézett a kertbe.

És mit látott?!

Valami csodálatosat. A fal egy nyilásán bebujtak a gyerekek és felültek hintázni a fák galyára. Minden fán egy apróság ült. És annak ugy megörültek a fák, hogy ujra megjöttek a gyerekek,

hogy egy pillanat alatt virágdiszbe öltöztek s karjaikkal gyöngéden átölelve a gyerekeket, himbálták őket. A madarak röpködtek s örömükben vig dalra gyujtottak s a virágok kikukucskálva a fű bársonyából, kacagtak. Elbájoló volt minden, csak az egyik szögletben még ott maradt a tél és ott állt egy gyerek. Oly apró volt, hogy nem tudott fölkuszni az ágakig és keservesen sirt. A szegény fát ugy ellepte a dér és hó, körötte bugott az északi szél. „Mássz fel csöppség" biztatta a fa és amennyire csak birta, lehajtotta fagyos ágait, de még azokat sem érte el a kis gyerek.

Meglágyult erre az Óriás szive. „Milyen egoista is voltam! most tudom, ezért került el a tavasz. Felsegitem az apróságot a fára, azután ledöntöm a falat, örök időkre légyen a kertem a gyermekeké."

S igazán bánta előző cselekedetét.

Lassan lesompolygott, kinyitotta ajtaját s a kertbe lépett. Amint észre vette őt a gyerekhad, ezerfele szaladt, a kertben pedig abban a pillanatban ujra tél lett. Csak ép az a parányi gyerek maradt ott, mert szemét tökéletesen elboritván a könnyek, nem látta az Óriás közeledtét, a ki vigyázva a háta mögé került, nagy gyöngéden felemelte s a fa törzsére ültette. Rögtön kivirult a fa, a madarak csattogva röpködték körül és a gyermek kinyujtva kezecskéjét átölelte az óriás nyakát s megcsókolta az ajkait. Mikor meglátta a többi, hogy az Óriás már nem haragos, mind visszafutott a kertbe és velök jött a tavasz. „A kert a tietek kis barátim" biztatta őket az Óriás és egy hatalmas csákánynyal rombolni kezdte a falat. És a nép, mikor délben a piacra ment, álmélkodva látta, hogy az Óriás csodálatos kertjében vigan játszik a sok gyerekkel.

Mulatozva telt a nap s este illendően jó éjt kivánva bucsuztak az Óriástól.

„De hol van a kis pajtástok — kérdé — az, akit felsegitettem a fára?" Őt szerette meg legjobban, mert tőle kapta életében az első csókot.

„Nem tudjuk — felelték a többiek, — talán már előbb elment."

„Mondjátok meg neki, holnap okvetlen veletek jöjjön" — kérte az Óriás, de a gyerekek mondják, hogy nem igérhetik, mert nem tudják hol lakik, az előtt sohse látták. Elszomorodott erre az Óriás.

Amint kijöttek az iskolából, rögtön ott voltak és játsztak minden nap. De a legkisebb, akit olyan végtelen megszeretett, nem jött soha. Az Óriás kedves volt mindnyájokhoz, de vágyva vágyakozott kedvence után s gyakran emlegette: „mint szeretném ujra látni!"

Évek mentek, évek multak, az Óriás gyöngült, megöregedett. „Sok szépséges virágom van — mondta — de mégis csak a legbájosabb virág a gyermek".

Egy téli reggelen, jól beburkolva, ismét az ablakfülkében ült. Most már nem gyülölte a telet, mert tudta, hogy a tavasz csak alszik és a virágok pihennek.

Egyszerre ámulva mereszti szemét a távolba, néz, néz. Mert csodálatos is volt a jelenség, melyet látott. A kert legtávolabbi zugában egy fát teljesen beboritott szűzfehér virága. Ágai csupa aranyból voltak és csillogott rajt az ezüst gyümölcs, s alatta állott a kis fiu, akit ő olyan igen nagyon megszeretett.

Boldogan botorkált le a lépcsőn, ki a kertbe. Áthágott a hólepte gyöpön a gyermekhez. Mikor közelébe ért, a rettenetes dühtől kipirult arccal kérdé: „Ki cselekedte ezt, ki sebezett meg?" Mert apró tenyerén a gyermeknek két szeg volt átverve és ép ugy két szeg parányi lábacskáján is.

„Ki cselekedte ezt, ki sebezte meg? — kiáltá bőszen az Óriás, — „mond és én hatalmas kardommal összeapritom!"

„Oh nem, — felelte a gyermek, — mert ezek a Szeretet sebei."

„Ki vagy te," — kérdi az Óriás és valami különös, félelmes érzés fogta el, majd térdre borult a kisded előtt.

A gyermek mosolyogván az Óriásra, megszólalt: „Egyszer te megengedted, hogy a te kertedben játszam, ma te jösz velem az enyémbe: a Paradicsomba."

És aznap délután, mikor a játékos gyereksereg berontott a kertbe, ott találták halottan az öreget a fa alatt teliteli szórva szüz fehér virággal.

Angolból: **Sydney Carton**

KISÉRTETEK.

Regény a magyar társadalmi életből. — Irta: BIHARI PÁL.

Kemény Zoltán sápadt arczát szokatlan pir borította, a mint felfelé sietett a lépcsőkön Bedőhöz.

Olyan nagyon szerette és becsülte . . .

Zsenge gyermekkora óta leghübb bajtársa volt. Együtt jött vele a fővárosba, együtt tanultak, küzködtek és kerestek eszményeket. Nagy tisztelettel és csodálattal csüngött vele egykoru barátján. Elbüvölte annak gyors eszejárása, elragadták fényes ötletei, sziporkázó szelleme és a bátorság, melylyel uj, legalább az ő szemében egészen uj elveket hirdetett.

Órákig elhallgatta Bedő fejtegetéseit, melyek folyamán saját szavaitól megrészegülve, szinte prófétai ihlettel hirdette eszméit, meggyőződéseit. Képzelete vakon ragadta a legelvontabb fogalmak régióiba, a hol gondolatai szines szárnyu, ragyogó pillangókként szabadon csaponghattak szerteszét. Kemény ilyenkor behunyt szemmel bámulta a káprázatos játékot, lelke megrészegült, józan, higgadt gondolkozását megvesztegette a sziporkázó, tündökölő pompa és hitt barátjában, mint valami fiatal szentben.

Ő maga egészen ellentéte volt Bedőnek. Hallgatag, csendes ifju, ki órahosszat, figyelve tudott ülni vitatkozók társaságában, anélkül, hogy egyetlen megjegyzést tett volna. Megalkotta véleményét lassan, csendesen s ami egyszer meggyőződéssé vált lelkében, az megmaradt abban szilárdan, változatlanul. A hallott, vagy olvasott nézetek fel s alá hullámzottak lelkében, mig egyik elsöpörte a másikat. Maga ez a hullámzás eltartott sokáig, sokáig s ilyenkor álmodozó, révedező tekintettel nézett maga elé, mintha várná, lesné a belsejében lezajló csendes küzdelmet. Mikor aztán megállapodott valamely nézet mellett, akkor arcza hirtelen tűzbe borult, szemében czikkázó fény lobbant fel. Hősnek érezte magát, kinek ismét van egy eszméje, melyért életét kész feláldozni . . .

Ezen az estén szokatlanul élénk volt. Hevesen kopogott és nagy zajjal rántotta fel az ajtót:

— Meg volt! Tul estem . . . Utazom . . . Holnap . . . Szervusz!

Bedő felugrott az asztal mellől és barátja elé sietve, melegen megszoritotta kezét:

— Hála Istennek! . . Gratulálok ügyvéd ur!

Kemény mind a két kezével átkarolta nyakát és megcsókolta:

— Sürgönyöztem . . . Arankának!

Bedő arcza még jobban felderült:

— Hogy fog örülni . . .

— Elhallgattak.

Kemény szerelme volt az egyetlen tárgy, melyről a két jóbarát nem beszélt egymással egészen nyiltan, a közvetlenség melegével.

Bedő ösztönszerüleg érezte, hogy az ő bonczoló eszejárásának nem szabad erre a térre tévednie . . . Legyen az egészen a szivé, az érzéssé . . .

S azoké legyen a mai este is.

— Zoltán, ne menjünk ma sehová, vacsorázzunk itthon, az én szobámban, mint régente . . . És beszélgessünk.

És ugy tettek.

Bedő Csendics nénivel jóféle hideg husokat hozatott, aztán letelepedtek az alacsony lámpa megvilágitotta asztalhoz és mindketten végtelenül jól érezték magukat.

Lassan, lassan indult meg a beszélgetés, mivelhogy olyan kellemes volt a hallgatás.

Különös, hogy Bedő, a szónak mestere, sehogysem tudott ezuttal

folyékonyan beszélni. Meg-megakadt és tekintete a szoba hátterének árnyékain révedezett . . . Ugy érezte, hogy valamit el kellene barátjának mondania, de ez a valami olyan határozatlan, ködös és — szárazon jelenté:

— Már tanitom azt az asszonyt . . .

— Tudom, hiszen emlitetted a kávéházban . . .

— Igaz, igaz, emlitettem.

És ujra hallgattak . . .

De azért, amikor elváltak, ugy érezték, hogy ma este egészen kitárták egymásnak szivüket, lelküket . . . Annyira a saját belvilágába merült mindegyik, hogy nem is képzelték, hogy a másik azon kivül él.

Bedő a lépcsőig kisérvén barátját, igy szólt:

— *A többit* holnap a vasutnál beszéljük meg . . .

A többit . . .

Kemény megértette és fejével bólintván, boldogan sietett a kapu felé . . .

Bedő pedig még sokáig ült mozdulatlanul és egyet-egyet szippantva szivarjából, mereven nézte a füstöt. Ott kóválygott, imbolygott előtte, széthuzódva jobbra, balra és beleolvadva a háttérben szétlapuló árnyakba.

A fiatal tanár tekintete egyszerre a könyveken akadt meg . . . A nagy üvegszekreny előtt is ott kavargott a füst . . . S mintha a könyvekből lassan kiszivárognának a szürke elméletek és keresztül huzódván a füstön, beszivódnának agyába, hogy azt keresztül-kasul barangolják.

Im itt a nagy próba! Összerezzent: Miféle próba? Hányszor elmondta Keménynek, hogy a szerelem független minden társadalmi törvénytől . . Egyetlen birája a szív . . . Amit ez sugal, az a helyes, az a jó . . .

Eddig hirdette, tanitotta . . És most? . . .

Izgatottan ugrott fel a székről és fel-alá járt a szobában. És most? . . Nem tudta pontosan végig gondolni . . . Mi a különbség a mostan és a máskor között . . . Valami, valami . . . Ez bizonyos . . .

Ledobta magáról a ruhát és lefeküdt.

Sokáig, sokáig farkasszemet nézett a sötétséggel, miközben gondolatai össze vissza czikkáztak, de ugy, hogy mégis volt valami központjuk . . . A nagy sötétből ki-kiemelkedett a fehérruhás asszony alakja és Bedő kerekre nyilt szemekkel nézte, mig egyszerre az arcz, a ruha és a sötétség alaktalanná folyt össze előtte . . .

Végre ugy érezte, hogy teste, lelke bágyad és pillái lassan leereszkedtek.

A sötétség selymes fátyolként borult föléje és gyöngéd nő ujjakként simitotta végig égő homlokát . . .

Pillái ujra felnyiltak és ő mozdulatlanul bámult a semmibe és magába szivta a végtelen csendességet, mely szinvajként áradt szét agyvelejének lázas sejtjein . . .

Lassanként édes zsibbadtság szállotta meg egész lényét. Csendesedett benne minden testi és lelki működés. Mintha a sötétség finom hálóként borult volna lelkére, ugy, hogy a külső jelenségeknek csak legfinomabb árnyai lopódzhattak tudatába.

Élébe tüntek az élet jelenségei, de átfinomodott, leheletszerü körvonalakban . . .

A szinek nem élesek, de gyöngék, lágyak és a hangok, melyek fülébe lopódznak, olyanok, mint a messzeségben elhaló zene utolsó akkordjai.

Aztán halk, halk zsongás . . . Emberek, házak, városok, rég látott vidékek részletei, ruhák darabjai, össze-vissza suhannak el előtte, de mind hangtalanul, nesz nélkül . . .

Aztán ujra az asszony . . . Ugyanaz, ki ott ült vele az erkélyen és mégis egészen más. Tiszta, mint a permetező harmat és légiesen finom, mint a születő sejtelem . . .

Bedő pillái ujra aláereszkednek és ugy tetszik neki, mintha rózsaszinü üvegen nézne maga elé . . . Az asszonytól jobbra, balra, felette, alatta rózsaszinü foltok, melyek lassan-lassan rezgésbe jönnek és hirtelen violába, sárgába és száz más, sápadt tónusu szinváltozatba csapnak át . . .

Az asszony mozdulatlan és olyan fenséges . . .

Bedő egész lényén gyönyörüség olvadt által, mint mikor a fürdőben félig elalélt, kéjesen érzi tagjain a meleg vizet végigömleni . .

És a zsibadtság lassan, lassan terjedt Bedő testén, lelkén végig . . . Mintha öntudata átolvadna a mélységes csendbe és az éjszakába, mely nem mutat meg abból semmit, a mit fekete köpenyébe burkolt . . .

A szinfoltok eltünnek, majd visszaröppennek . . . Majd mintha finom, álmos hang zsongna fülébe. Aztán apróságok merülnek fel előtte az öntudatlanság ködéből; tárgyak, mikre sohasem gondolt, aztán egy komikus jelenet az iskolából, ugy, hogy ajkai mosolyra nyilnak . . . Végre ismét az asszony . . . Mintha kezét nyujtaná feléje és édes borzongás fut végig nem annyira testén, mint lelkén . . .

Ez üdvösséges, szelid érzés, mind jobban finomodik, mind szellemibb.. Olyan, minőt akkor érezhet az alvó ember, ha fürtei felett pille lebegteti gyönge szárnyait . . .

Aztán valami nagy bizonytalanságba olvad egész lénye és merülni kezd az öntudatlanságba . . .

Lassan, lassan sülyed, mintha langyos, nyári éjszakában, puha, fekete bársonyon fekve ereszkednék alá, alá . . .

És rá borul a végtelen nyugalom . . .

VI.

Bedő kedvetlenül indult az iskolába! Milyen ellentét az ő elméletben kigondolt tanitási módszere és aközt, melyet a gyakorlatban kell alkalmaznia.

De mi köze a Schreier-féle magánintézetnek a módszerhez, a tanitási elvekhez! A fődolog a tandij, a növendékek száma. Ezeket pedig csak azért küldik a Schreier-féle magánintézetbe, mert mindjárt az első hét után franciául köszönnek az iskolából hazatérő leánykák a papának és mamának! Ah! mennyire imponáló az, ha a mama bevezeti leánykáját a szalonba és a kis angyal, az öregebbik Schreier-hölgy betanitotta bókkal hajolván meg, „bon jour"-ral köszönti a jelenlévő válogatott társaságot . . .

Bedő, amint a Kerepesi-útra fordult be, mosolygott. Eszébe jutott az első nap. A kis Rózsási Malvin mindjárt az óra elején felállott és franciául jelenté:

— Hideg van. Felvehetem a gallért?

— Felveheti, de mondja most franciául, hogy *hideg lesz* . . .

A kis lány bambán nézett rá:

— Hideg lesz . . . lesz . . . kérem ezt nem tanultuk, csak azt, hogy hideg van . . .

Ez volt Schreier Heléna módszere.

Bedő gondolatokba merülve ért az V-ik osztályba vezető előszoba ajtajához, midőn egyszere sajátságos kiáltás rezzenté fel gondolataiból:

— Nem vagyok én kutya! nem!

Bedő meglepetve kereste, hogy ki szorul ilyen ténynek szóval való erősitésére.

A kis Billicz Blanka kisirt szemekkel állott az ajtó előtt és lábával toppantva ismétlé:

— Nem vagyok én kutya!

Bedő önkénytelenül elmosolyodott . . .

Szent Isten, ha ezt a mosolyt meglátná valamelyik Schreier! Egy tanár, aki mosolyog! Összeránczolta a homlokát és komoly hangon kérdezé:

— De édes lelkem, mit áll ezen

a hüvös folyosón, hát ki állitja, hogy maga kutya? Melyik lány sértette meg?

— Nem lány, tanár ur . . . ha lány volna! A nagysága, a fiatal öreg nagysága!

Billicz Blanka könyben uszó szemeiből egyszerre derülten kezdett sugározni a pajkosság, aztán szégyenlősen a föld felé hajtván szép barna fejét, csengő kaczagásba tört ki . . .

Bedő nem kérdezte meg ennek a hirtelen kedélyváltozásnak okát, jól tudta milyen általános derültség támad az osztályban, valahányszor valamelyik lány a *fiatal öreg* nagyságát emliti. És a világért se nevezték volna egymás között másképen Anasztáziát, akinek pedig ez a sokat megvitatott fiatalság valóságos Achilles sarka volt . . . Csak egyszer merte az egyik pajkos növendék szemtől-szembe igy szólitani! Egy csepp hija, hogy ki nem csapták . . . ezer szerencséje volt, hogy a legjobban fizetők közé tartozott.

De csak egy pillanatig tartott a kis Blanka jó kedve, aztán ujra elkomolyodott bájos arczocskája:

— Nem állom ki tanár ur . . . nem állom ki . . .

— De hát mi baja Blankácska?

Ebben a pillanatban Anasztázia ő nagyságának hangja élesen tört az ajtón keresztül:

— A te makacsság nem lehet többet elhordani, vertragen . . . ha noch einmal, még egyszer fog vorkommen, akkor leszünk mi azon kényszerhelyzetbe versetzt, hogy tégedet ausschliessolunk, vagyis kizárunk!

Billitz Blanka sirva fakadt:

— Szegény, szegény Lea . . . tetszik látni tanár ur . . . milyen ez az Anasztázia nagysága . . .

És pityergett keservesen.

— Blankácska nem szabad igy beszélni! Jöjjön azonnal az osztályba!

Bedő ezt szigoru tanári hangon akarta mondani, de amint megszólalt, érezte, hogy minden szavában lágy rezeg a sajnálkozás, a részvét. Boszszankodott! Az ördögbe is, sohasem lesz belőle minta-tanár.

Ez az önmagával való elégedetlenség aztán élesebbé és keményebbé tette hangját, midőn ujra megszólal:

— Nem hallotta Blanka? azonnal jöjjön!

Bedő már a kilincsre tette kezét, de a zokogó gyermek nem mozdult helyéről . . .

— Nem megyek . . . sohasem megyek . . . inkább meghalok . . . még ma! Azért utasitott ki, mert azt mondtam, hogy Lea nem tesz soha roszszat . . . ezért bántott . . . ezért kiáltott ugy rám, mint valami ku . . . u . . . tyára . . .

A bájos leányka szemeiből csak ugy omlottak a könyek.

Bedő még egyszer és ünnepélyesen megállapitotta, hogy szigoruság és erélyesség dolgában nem mintatanár, azután benyitott az osztályba, hol neki kellett a következő órát adnia.

Bedő meglepetve állott meg. Sajátságos látvány tárult eléje. A terem közepén, az ajtónak háttal fordulva, Anasztázia állott valami alsó szoknyaféle ruhában. A szoknya hasitékából hosszu szalag lógott alá, mely vékony kigyóként rándult meg, valahányszor a jeles tanhölgy élénkebb kézmozdulattal igyekezett gáncsoló szónoklata hatását emelni.

A növendékek állva hallgatták. Valamennyi homloka ránczba huzódott. Valamennyi arczán és mindenik tekintetében merev dacz ült.

A padok előtt pedig Anasztáziával szemben Roger Lea állott, ugyanaz a szomoru, feketeruhás lány, aki Bedőnek ajtót nyitott, midőn először lépett a Schreier-féle intézet termeibe.

Anasztázia úgy elmerült a bánatos leány lehordásába, hogy meg sem hallotta az ajtó nyitását.

De Roger Lea felemelte földre

szegzett tekintetét és amint észrevette Bedőt, halott-halovány arcza pirba borult és szemében égő tűz szikrázott. Keble izgatottan hullámzott, ajka szélei megrándultak, majd egész testén ideges borzongás remegett végig és tekintetét hirtelen Anasztáziára függesztvén, ez egy pillanatra elhallgatott, annyira meglepte az az emésztő, gyülölettől égő tűz, mely a szegény, hallgatag Lea fekete szeméből lobogott feléje . . .

Halálos csend nehezedett a teremre. Az a tűz, mely a feketeruhás leány tekintetében égett, szikrát pattantott a többi növendék szemébe is, mint mikor üszköt vet valaki gyulékony anyagokkal teli raktárba és egyszerre lobogva, pattogva, serczegve és sustorogva törnek elő mindenfelől a lángok . . .

A gyülölet, a harag, a méltatlankodás villámai czikkáztak a padokból Anasztazia, az érdemes tanhölgy felé.

Bedőt feszélyezte a helyzet. Előre lépett. A nagyra megfordult Anasztázia és amint meglátta fiatal tanárját, elfonnyadt, sárga arcza barátságos kifejezésre kényszeredett, és mig balkezével hátra, a kigyóként tekergődző szalaghoz kapott, jobb kezét Bedő felé nyujtotta.

— Ah . . . ezer bocsánat, hogy igy — az öreg-fiatal tanhölgy szemérmetesen jártatá tekintetét végig nagyon is hiányos ruházatán — ilyen pongyolában látja itt engemet, de épen a momentben jött fel panaszolni hozzám monsieur doktor Fenyő erre a Roger Lea, ki versagte az engedelmesség és nem ment segiteni monsieurnek a harmadik emeletre, a szertárba, lehozni az experimentekhoz nöthigolt eszközöket. Eltávozom magam cher monsieur és kérem a Roger Leának a levitákokat olvasni. Fogom behivni az erste és zweite Klassen is, mivel a Fräulein Szabó a pinczében van a favágókkal és nénimnek migrainje van . . .

Anasztázia kinyitotta a terem egyik ajtaját és rikácsolva kiáltá:

— Kinder! — átjönni — ezt az órát itt lesztek . . .

Anasztázia bájos mosolylyal fordult Bedőhöz:

— Kérem monsieur, csak tessék szigorun neki a levitákat olvasni.

Azután kisleányos tipegéssel kisietett a teremből.

A szomszéd termekből dobogás, vidám beszélgetés, kaczagás, könyvek csapkodása hallatszott. A leánykák szedelőzködtek.

Nem tünt itt fel az ilyen költözködés senkinek sem. Megszokták épen úgy, mint Anasztázia pukkerliit. Az órák egy részét a két igazgatónő foglalta le magának — elméletben. De gyakorlatban a tanitásra szánt időt, a konyhában, a piaczon, üzletekben, vagy ködös, barátságtalan napokon az ágyban töltötték a tanügy terén kiváló hölgyek. Ilyenkor aztán a szakácsné vagy szobalány, szurtosan, lucskosan benyitott abba az osztályba, hol tényleg tanitott valaki:

— Azt izenik kérem a nagyságáék, hogy tessen tanár úrnak a második és harmadik osztályt a negyedikkel összevonni!

Ép ilyen összevonások történtek akkor is, ha Anasztázia vagy az öreg nagysága az intézetben alkalmazott két tanitónőt magánügyei számára zsákmányolta ki. Igy például Szabó Szerafin kisasszony ebben a pillanatban a favágókat ellenőrzi a pinczében, mig Kelemen Erzsi, a másik tanitónő, különböző levelek széthordása és számlák kifizetése, továbbá füszer- és egyéb áruk megrendelése körül érvényesiti ama tehetségeit, melyekről tanitónői oklevele tesz tanubizonyságot . . .

De mindez elvégre Schreierék magánügye, azt teszi és úgy tesz tanitónőivel, amint neki tetszik, hisz megfizeti őket . . .

A fődolog, hogy a szülők meg legyenek elégedve és azok meg vannak! És hogy ne lennének . . . hisz a Schreier-féle iskola lépcsőháza valóban páratlan a maga nemében. És nem fizet-e minden lány ezer forintot a bennlakásért? És nem kap-e minden szülő ezen felül is négy-ötszáz forintos számlát az év végén . .

Hát kell-e ennél több is?

Valóban hajszálhasogató, ki még más egyebet is megkövetel egy előkelő tanintézettől . . .

Nagy sajnálattal kell kijelentenünk, hogy Bedő az ilyen szűklátókörü emberek közé tartozott és most is, mint már annyiszor, szörnyen boszszantotta Anasztáziának az osztályok összevonását elrendelő parancsa.

Komoran állott a katedrán, mig a leánykák a padokba tolongtak. Szinte elfeledkezett Roger Leáról, ki még mindig nem mozdult el helyéről és várta a további lehordást. Mert megszokta, hogy Anasztáziának mindenek engedelmeskedjenek. Arczán lázas pir és megdöbbentő sápadtság váltakozott.

A mozgolódó, fészkelődő, helyet kereső leánykák egyszerre, mintegy varázszóra elcsendesedtek. Észrevették Roger Leát, mindnyájuk kedvenczét. A jó, a kedves Leát, kinek mindegyikhez volt egy jó szava, ki apró bánatjaikban megvigasztalta őket, ki egyiknek a kézimunkában, másiknak a rajzban, harmadiknak pedig az irásbeli feladat elkészitésében segédkezett. Most pedig ott állott a terem közepén szomoruan, csüggedetten. Beszédes ajkai fájdalmasan összeszoritvák és hosszu, selymes pillái, finom, kékes árnyékot vetnek kedves arczára.

A nagy csend megakasztá Bedőt töprengésében. Végig nézett a növendékeken és tekintete Roger Lea arczán akadt meg. Eszébe jutott, hogy neki most szent tanári kötelessége ennek a nagy leánynak lehordása Készülődött a prédikáczióra, de egyszerre csak a szemébe ötlött a rendkivüli komolyság, mely a máskor vidám leánykák arczára sötét árnyakat boritott. És semmi nesz. Ünnepies, szomoru némaság nehezedett a teremre. Olyan, mely forró, ólmos nyári délutánokon ejti kétségbe az embert. Fű fa, virág és lombos ág halálos mozdulatlansággal mered a szellőtlen levegőbe, mintha vissza fojtott lélekzettel, gyilkos félelemben várnák a végitéletet. A sötét felhőkkel betakart ég pedig, mint óriási, halotti lepedő függ a sivár némaság felett . . . És hogy a kép még borzalmasabb legyen, néha-néha villám fénye villan át a felhőkön és valamely megrémült állat kiáltása hasitja végig az ijesztő némaságot . . .

A villámok itt sem hiányoztak. Ott lobogtak a nagyobb növendékek tekintetében . . .

A sajátos hangulat varázsa csakhamar hatott Bedőre. A nagy némaság, a bájos leányarczok komoly kifejezése, a lobogó tekintetek, Lea gyönyörü, fekete ruhába burkolt alakja és arczának szenvedő kifejezése, tovahajszolták a Bedőben rejlő tanár-embert és a katedrán csak a költő maradt, kinek lelkét, képzeletét és kedélyét megragadta a hangulatos pillanat.

Szeliden szólitotta meg a szép bűnöst:

— Jöjjön csak közelebb, Róger Lea és mondja meg, miért nem engedelmeskedett Fenyő tanár urnak? hiszen maga máskor olyan szives és szolgálatra kész . . .

Amint Bedő lágy, érzelmes hangja végig bugott a terem néma csendjén, Roger Lea finom termetén gyönge remegés futott át, mint mikor szelid, langyos szellő rezzen végig a szomoru füz lecsüngő galyain . . .

Aztán lassan, lassan felemelte szempilláit és Bedőre nézett . . Amint

azok a nagy fekete szemek a merengő tanár arczára szegeződtek, ez olyan különöset érzett . . . mintha valamely nagy, titokzatos mélység nyilt volna meg előtte . . . A fájdalomnak, az ártatlanságnak, az őszinteségnek és mérhetetlen szomoruságnak sejtelmes világa tárult fel előtte . . . mintha az egész osztály, az egész világ ebbe a nagy feketeségbe tünt volna el egy pillanatra . . .

Sehol, semmi . . . csak a végtelen mélység . . .

És mintha valami szétfoszlott volna, mikor Roger Lea, halkan, alig hallhatóan susogta:

— Fenyő tanár úrral . . . . . nem mehettem!

És kérőn, könyörgőn nézett Bedőre, akinek lelki szemei előtt hirtelen megjelent Fenyő doktor sápadt, élezett arcza, melyből olyan gonosz, dämoni kifejezéssel villogott elő a két apró, sárgás szemgolyó és olyan buján nyult előre a két husos, mindig piros ajak . . . És fülébe csengettek a doktor úr szavai, amint egyszer a lépcsőkön lehaladván, ravasz szemhunyorgatással és ajkait beszivva, mondotta: szép leány ez a Lea . . . pompás leány . . . hehehe . . .

És a szertár ott van a harmadik emeleten, a folyosó legfélreesőbb zugában . . . Bedő szinte megrémült gondolataitól, amint végig tekintett az ártatlan leányarczokon . . .

Amint ujra Roger Leához fordult, érezte, hogy az Anasztázia tanári eszménye semmivé foszlik az ő meghatottságtól rezgő hangjában:

— Hát . . . menjen szépen a helyére Lea . . .

Aztán az osztályhoz fordult:

— Vegyék elő olvasókönyvüket!

Valami halk, elfojtott moraj futott végig a termen:

— Éljen Bedő tanár ur!

De csak halkan, nagyon halkan tört elő ez a lelkesedés, nehogy megsértsék a fegyelmet . . .

Roger Lea pedig halálos, sápadt arczczal állott meg a padban és Bedőre szegezvén tekintetét, arczizmai, ajk-szegletei meg-megrándultak . . . Valamit mondani akart. Csak egy szót: Köszönöm! De nem birt megszólalni . . .

És keble zihálni kezdett, egész testében megremegett és a könnyük nagy cseppekben peregtek alá sápadt arczán . .

Az egyik nevén szólitott leányka szomoru, fátyolozott hangon kezdette olvasni Daudet kis remekét, mely egyik elzászi iskolában tartott utolsó franczia órát rajzolja könnyekig megható vonásokkal.

VII.

Mikor Bedő másodszor ment Vedresnéhez, ez nagy vidáman fogadta:

— Tudja mit, kedves tanár ur, az igazi tanulást, tudja az igazit — Vedresné ránczba szedte homlokát és tudós komolyságot utánozó hanghordozással ejté a szavakat — hagyjuk a jövő hónapra. Addig csak ugy beszélgetünk! Jó?

Bedő megkönnyebbült. Olyan kellemetlen érzés szállotta meg, valahányszor a kötelességszerü tanitásra gondolt. Arra, hogy ő hivatalból, pénzért magyarázza a szép asszonynak a magyar költők munkáit, akárcsak egyetemi hallgató korában a megbuktatott diákoknak, hanyag, tanulni nem akaró leánykáknak.

Hátha még a fizetésre kerül a sor. Már előre irtózott ettől a jelenettől, vérének szilaj vágtatását egyszerre meglassitotta a legsivárabb próza előre érzése.

Vidáman felelé hát Vedresnének:

Nagyon jó, asszonyom, igy beszélgetve megvetjük majd az alapot, melyre aztán majd később épitünk.

Vedresné szinte boldog volt, hogy túlesett ezen a jeleneten. Őt is feszélyezte valami és finom asszonyi

tapintata azt súgta neki, hogy Bedő ne a tanitás *ürügyével* járjon házába. Ürügy? . . . A szép asszony megdöbbent, mikor ez a szó ötlött eszébe. Mért ürügy? Hiszen ő tényleg felszólitotta Sándor Pistát, hogy küldjön neki valakit, ki a magyar irodalommal megismertesse . . . Igen, de ő nem Bedőre gondolt. Milyen bolondság! Mintha egyáltalában gondolhatott volna valakire. Egy pillanat alatt egész multja elvonult előtte. Az a vidám, minden felindulás nélkül való mult . . . Ugy terült az el mögötte, mint valami csendes, simavizü tó, melynek mélyén virágok nyilnak, melynek tükrében ott remeg a tiszta kék égboltozat és melynek felületén vigan siklik tova az ő életének fürge, fellobogózott hajócskája . . . És mintha a nyugalomnak, békének, csendnek egyszerre vége volna . . . Már torlódnak a hullámok . . . Szinte boszszusan nézett Bedőre. Egy idegen, egy ismeretlen, ki hozza a vihart, a veszedelmet.

Vedresné ajkának szélei idegesen rándultak meg és indulatosan rázta meg fekete fürtös fejét. Valamit mondani akart, valami haragosat, hogy megzavarja a nagy csendet, mert ugy érezte, hogy az ugy borul rájuk mint valami közös fátyol, mely alatt csak ők ketten vannak . . . és egymáshoz közel, egészen közel . . .

Kopogtak

Vedresné ugy érezte magát, mint egyszer, midőn öltözködése közben nyult valaki künn a kilincshez. Elsápadt, aztán pir borult arczára: szégyelte magát, amiért megijedt.

Bedő, ki tüzben égő szemét eddig le nem vette a szép asszony arczáról, zavartan nézett az ajtóra.

Vedresné az asszonyok nagy feltaláló képességével és önuralmával állott fel helyéről és ment a vendég felé.

És ott állott vele szemben, jóságos mosolylyal az ajkán, derült sugárzó tekintettel férje: Vedres Károly, az „Első magyar viszontbiztositó intézet“ nagytekintélyü igazgatója

Vedres azon ritka férfiak közé tartozott, kiknek kevés az ellenségük. Egész lényéből végtelen jóindulat, szeretet és barátságosság sugárzott ki. Ha magas, karcsu alakja megjelent valamely társaságban, mindenek mosolyogva néztek feléje. Őszülő haja, melyet oldalt választva fésült és mely szeliden simult előre, magas homlokára, még emelte a hatást, melyet Vedres az emberekre tett: mert tiszteletet gerjesztett és igy szeretetremélтóságát bizonyos komoly szinbe burkolta, a mely élesen megkülönbözteté azt a nemesszivü, de könnyelmü férfiak kedvességétől. Az a derü, mely az ő kedélyéből sugárzott, olyan volt, mint a napsugár, mely gyönge félhomályon tör keresztül és igy nem perzsel, csak melenget, nem kápráztat, hanem arczunkat szeliden végig csókolva, siklik el előttünk. (Folytatjuk.)

A tónusos holland müvészet szeretete visszafejlődés, legalább is oly időben, mikor még Monet él. Szép, hogy mi elég szabadok vagyunk sokfélét egyidőben szeretni, s hogy Rembrandtnak azt a helyet biztositjuk, a melyet egy ilyen hatalmas erő megérdemel. De megdöbbentő, hogy mily tulzásba viszik müveltségüknek ezt az intimitását. Én Rembrandt müvészetébe való elmerülést nemesnek, de izléstelennek tartom.

Meier-Gräfe.

Minden müremek igazi tárgya: maga a müvész, a teremtő. Lehet, hogy czélja egy alakot vagy tájat reprodukálni, de nem ez lesz az eredmény. Mily gyermekes, mily kicsinyes egy eredmény volna ez. Az igazi eredmény maga az ember, a látás ezer módja, mely a végtelenségig változatos, ugyannyira, hogy két gondolat, két érzés, két temperamentum soha sem volt még egyforma.

Fontainas André.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

WATERS ESZTER.

Egy cselédleány története. — Irta: MOORE GYÖRGY.

Két vagy három nap mult el a nélkül, hogy megtudta volna, vajjon sorsa maradásra vagy távozásra készteti-e? Mrs. Barfield beteg volt, és csak egyszer a hét végén, midőn a mosókonyhában volt, hallott valami idegen hangot Latchnéval beszélni Ez Mrs. Barfield lehetett. Hallotta, a mint Latchné elbeszélte urnőjének, hogy Eszter megérkezésének estéjén nem akart munkához fogni. Mrs. Barfield azonban azt válaszolta, hogy nem akar több panaszt hallani; ez már a harmadik szolgáló négy hónap óta és Latchnénak meg kell elégedni vele, ugy a mint van. Mrs. Barfield aztán behivatta Esztert és midőn a konyhába lépett, egy csinos arczu, vörös haju, kis termetü nővel találta szembe magát.

— A mint hallom Waters — nemde igy hivják? — nem engedelmeskedett a szakácsnőnek és este mikor megérkezett, kiment a konyhából.

— Nem igy volt, nagyságos asszonyom! Én csak azt mondtam, szeretném megvárni, mig kosaramat elhozzák a vasuttól, hogy átöltözködhessek. Latchné ugy vélte, hogy nem fog megártani ruhámnak, de ha az ember szegény és nincs sok ruhája . . .

— Hát olyan szüken van vele? . . .

— Nincs sok belőle, nagyságos asszonyom, és az, a melyik aznap rajtam volt . . .

— No jó! hát csak azt akartam kérdezni, van-e szüksége ruhára; mert ha igen, ugy gondolom, leányom adhatna magának, mert körülbelől egyforma nagyságuak és csak keveset kellene alakitani rajta.

— Oh, nagyságos asszonyom, ön tulságosan jó. Ezerszer köszönöm szivességét, de már majd csak segitek magamon, mig első negyedévi béremet megkapom.

Ezen kis beszélgetés után Eszter egyszerre egész boldognak érezte magát és halkan dudolt maga elé a zöldség tisztitás közben. És mind a mellett szilárdan elhatározta, hogy Latchné bármennyire nem szenvedheti, jósággal és szivességgel üzi majd ki azt a haragot az öreg asszony lelkéből, a melyet meg nem érdemelt. Margit azt ajánlotta neki, hogy mondjon le söréről; a külön liter sör bizonyára meglágyitja az öreg asszony szivét és talán annyira meghatja, hogy megmutatja Esternek, hogy készitik a különböző süteményeket és befőztöket.

Mindenesetre Margit is részt vett azokban a csufolódásokban, melyekkel az egész konyhaszemélyzet illette Eszter reggeli és esti imáit. Sőt olykor még Sárával és Grover-el is összebujt és megzavarták Esztert korábbi helyeire vonatkozó kérdéseikkel. Csipkedéseik azonban nem voltak rossz indulatuak és Eszter maga is belátta, hogy ez a semleges álláspont, a melyre Margit helyezkedik, a legokosabb a mit tehet. Margit megvédelmezte Esztert a nélkül, hogy ez a látszata lett volna és valóban szerette. Sőt olykor segitett neki munkája elvégzésében, a melyet Latchné lehetőleg mindig megnehezitett. De Eszter szilárdan elhatározta, hogy mindent megtesz, a mit tőle követelnek. Nem akarta, hogy elbocsássák, Woodview-ban akart maradni, mig kellően meg tanul főzni, hogy aztán más helyet kereshessen magának. De Latchnénak hatalmában állott, hogy megsemmisitse terveit. Mielőtt hozzá látott a hideg halak és mártások elkészitéséhez, mindég talált nehány

fazekat, a mely nem volt elég jól kimosva és ha ezeken már nem talált kifogásolni valót, akkor beküldte Esztert hálószobájába, hogy takaritsa ezt ki alaposan.

— Nem értem, miért oly rossz-indulatu hozzám, — szólt gyakran Eszter Margithoz.

— Nem rosszabb magához, mint a milyen a tö' biekhez volt. Csak ne remélje, hogy tőle megtanul főzni; mindig jól vigyázz ő arra, hogy a konyhaszolgálók végül ne kaparintsák el az ő helyét. De hogy meri azt tenni, hogy mindig magával takaritatja ki szobáját? Ha Grover nem volna olyan zárkózott, akkor megmondhatnók neki, — ő meg megmondhatná a „Szent"-nek, — igy nevezzük mindég a nagyságát. A „Szent" majd kiverné az öreg szeszélyeit, mert azt már elmondhatjuk a „Szent"-ről, hogy mindenkivel szemben igazságos.

*

Mrs. Barfield, vagy a mint nevezték, a „Szent", ugyanahhoz a szektához tartozott, a melyhez Eszter, és a mely „Plymouth testvérek" neve alatt volt ismeretes. Mrs. Barfield, egy bérlő leánya volt, kinek régebben saját birtokai voltak. Nagyon öreg ember volt már és Elliotnak hivták. Ez az Elliot egész életén át egy szegényes pusztán élt, senkivel sem barátkozott és mindég mindenkivel verekedett, de különösen gazdájával és a szegény tolvajokkal, a kik fát loptak. Még most is gyakran lehetett látni, a mint a dombokon sétára indult hosszu, fekete, magasan begombolt kabátjában, és kalapját mélyen lehuzta sovány szürke arczába. A csinos Elliot Fanny mindjárt akkor hóditotta meg a fiatal ur szivét, mikor először meglátta. Akkortól kezdve, a fiatal ember mindég kereste az alkalmat, hogy erre a pusztára lovagolhasson; gyakran látták az arra felé vezető uton, de mielőtt Miss Elliot beleegyezését adta ahhoz, hogy Mrs. Barfieldnek nevezhessék, kérőjének két dolgot kellett megigérnie: hogy belép az ő szent szövetségébe és hogy nem fog futtatni. A Barfield-család büszke tagjai ezt a házasságot szocziális romlásuknak tekintették, de az elfogulatlan szemlélők igen illő házasságnak vélték, mert még nem felejtették el, hogy a Barfieldek még csak három nemzetséggel előbb fuvarosok voltak; csak az előbbi ivadék jutott be a jobb családok sorába és ellen-égeik, irigyeik ekkor azt állitották, hogy ismét lesülyedtek eredeti szinvonalukra

Az ur egy ideig megtartotta igéretét. A versenylovak eltüntek a woodview-i istállókból. Csak második gyermekének születése után futtatta egy lovát egy „akadályverseny"-ben. A woodview-i versenyistálló aztán nemsokára ismét régi fénykorát érte el. Volt aztán könny, veszekedés, czivódás, de idővel mindenki belenyugszik a változhatlanba. Mrs. Barfield nem veszekedett többé férjével versenylovai miatt, annak ellenében férje is megengedte, hogy békében szentelhesse idejét vallásos hajlamainak. Elmehetett a szent áhitatosságokhoz, a mikor csak kedve volt és olvashatta a szent irást, ott és akkor, a hol csak akarta.

Mrs. Barfield szokásai közé tartozott, hogy minden vasárnap a könyvtárban gyüjtötte össze a női szolgaszemélyzetet, hogy Jézus életét megismertesse velök. Mrs. Barfield jósága leragyogott kis gömbölyü arczáról. Vörös-szőke haját, mely a választéknál már kissé szürkülni kezdett, simán fülére fésülve hordta, ugy mint azt a régi rézmetszeteken lehet látni. Bár már közel járt az ötvenhez, alakja még mindég olyan karcsu volt, mint valami fiatal leányé. Esztert vonzotta hozzá a vallásos lelki

közösség érzésének varázsa és ha szemeik imádkozás közben találkoztak, a benső rokonszenv érzésével üdvözölték egymást Eszter szivébe a boldogság érzése költözött nem érezte elhagyottnak magát az idegenek között, tudta, hogy őt és urnőjét erős kötelék fűzi egymáshoz: a Jézusban való szent hit. Mrs. Barfield láttára jámbor gyermekkorának emlékei elevenedtek meg előtte. Boldogan felelt urnőjének kérdéseire és örült, hogy oly jól ismerte a szent irást Mrs. Barfield azt a szokást honositotta meg, hogy a leányok váltakozva felolvasták az uj testamentum egy-egy versszakát és Eszter érezte, hogy titkát nem sokára el kell árulnia. Egy napon Sára olvasott fel egy versszakot és Mrs. Barfield megmagyarázta; most Margiton volt a sor. Mialatt Eszter hallgatta, azon gondolkozott, nem volna jó rosszullét ürügye alatt gyorsan távozni a szobából, de ehhez nem volt elég lélekjelenléte; mialatt nagy aggodalommal és izgatottsággal gondolt erre, Mrs. Barfield felszólitotta, hogy olvasson tovább. Megszégyenülve csüggesztette le fejét és midőn Mrs. Barfield ujból mondta, hogy olvasson tovább, csak fejét rázta.

— Nem tud olvasni Eszter? kérdezte egy jóságos hang tőle és ennek a hangnak csengése felolvasztotta rég visszafojtott érzéseit, ugy hogy a leány kétségbeesett szenvedélyes sirásba tört ki. Egyedül volt fájdalmával, mig egy jóságos kéz a szobából ki nem kisérte És ugyanez a kéz enyhitette fájdalmát azért a vihogásért, melyet akkor hallott, mikor az ajtó bezárult mögötte. Csak nagy nehezen tudott megszólalni; de urnője már a leány első szavai után észrevette, hogy annak lelkét sokkal nagyobb fájdalmak nyomják, mint a mennyit néhány percz alatt elbeszélhetne. Mrs. Barfield elhatározta, hogy pártfogásába veszi és pedig rögtön. Kiküldte a többi leányokat és Eszterrel ismét visszament a könyvtárba. Ebben a félhomályos helyiségben, annak kis zöld székei, üres könyvállványai és madárkaliczkái közepett örök barátságot kötött a két nő, urnő és szolgáló.

Eszter elmondott urnőjének mindent: mennyit követelt tőle Latchné, hogy a többi cselédek mennyit gunyolják főkép jámborsága miatt. Beszélgetés közben szó került a versenylovakra és ekkor észrevette Eszter, hogy urnőjének arcza milyen komor kifejezést öltött.

— Megtanitom magát olvasni Eszter, — szólt Mrs. Barfield. A bibliai órák után minden vasárnap tanitom majd egy félóráig ha a többiek már elmentek. Nem nehéz, nemsokára megtanulja.

Ettől kezdve Mrs. Barfield valóban minden vasárnap egy félórát szentelt szolgálójának tanitására. Ezek a félórák fényes napsugarak voltak a szolgáló hosszu munka hetében. Bár a leánynak elég jó felfogása volt, mégis igen lassan haladt. Mrs. Barfield igen csodálkozott, hogy tanitványa oly nehezen tanul és saját ügyetlenségének tudta be ezt a lassu haladást. Feltünő volt, hogy Eszter mily nehezen sajátitja el a szótagok összeolvasását és mily nehezen érti meg a szavak jelentőségét

IV.

Eszter helyzete Woodview-ben teljesen megszilárdult. A többi cselédek is látták ezt, de azért nem szerették jobban. Latchné még folyton azon fáradozott, hogy semmit se tanuljon, de munkával tulterhelni nem merte többé. Lipót urat épen oly keveset látta, mint az uraságot; csak olykor találkozott vele a folyosón, mert rendszerint szobájában ült. Ott szokta Ginger is pipáját elszivni, és a félig nyitott ajtón át láthatta Eszter, a mint sovány alakja

az asztalon ül és lábáit lóbálja. Lipót ur nagy tudása a csodálkozás kimerithetlen tárgya volt a konyhában. A harmincz év előtt megtartott versenyekre való emlékezései mindenkit érdekeltek. Ismerte a leghiresebb versenyparipákat, azokat, a melyeket ő idomitott és ő lovagolt és számtalan anekdotát tudott elbeszélni róluk és tulajdonosaikról. Ginger arcza elkomorult, ha atyja lovagló művészetét dicsérték és ha aztán kiment a szobából, egyszerre csak kitört Swindlesből:

— Ha Gingert bosszantani akarom, csak annyit mondok: oh, maga sohse lesz olyan urlovas, mint az öreg volt fiatal korában.

Mindnyájan szivesen ültek a cselédszobában és hogy Lipót ur kényelmesen érezhesse magát, Swindles leteritette a karosszéket a nagy farkasbőrrel, melyet utitakarónak szoktak használni. Azután a sápadt kis emberke beleburkolódzott, és mialatt hosszu száru pipáját szitta, a legközelebbi verseny esélyeiről vitatkozott.

A cselédszobának is meg volt a maga illem- és rendszabálya. A kis jockey-fiukat ritkán eresztették be, főkép mivel czipő és kések tisztogatására használták fel őket. Williamnak azonban szabad volt belépnie és ő nagyon büszke volt erre a jogra. Szivesen lemondott a Sárával való sétákról, ha egy félórát a cselédszobában tölthetett. De ha Latchné észre vette azt, arcza elkomorult, és borzasztó lármát csinált a fazekakkal a tűzhely körül. Mrs. Barfield épen ugy irtózott a cselédszobától, mint szakácsnője és Lipótot csak a „kis ember"-nek hivta. Bárha látszólag Lipót ur volt a szolgaszemélyzet főnöke s maga szolgálta ki az öreg urat. Visszamaradt leltárdarab volt ő Mr. Barfield agglegénykorából és Mrs. Barfield tisztán az ő befolyásának tudta be, hogy férje ismét hódolt régi szenvedélyének. Titokzatos legendák keringtek Lipót urról és szobájáról és Eszter minden rossznak és istentelenség szimbolumának hitte azt a füsttel és pálinkás poharakkal teli kis helyiséget. Ha ajtója előtt elhaladt, befogta a füleit, hogy a hangos beszédet ne hallja és önkénytelenül a földre sütötte le szemeit. A legegyszerübb emberi érzés: isteni szeretet és az isteni félelem volt Eszter alapelve. De az emberi természet erősebb volt benne, mint vallása és akkoriban Eszter virágzó, szép husz éves leány volt. Husz esztendeje viharzott benne, nem volt fáradt, uj, friss vér folyt ereiben. Énekelt munka közben, örült az életnek: az udvaron a kertész járt ide-oda a virágok között, fehér cziczák sütkéreztek a napon, vagy a fiatal hölgyek elé futottak, akik kis tálakban tejet hoztak nekik. Folytonos járás-kelés volt az istállók körül is, a versenylovakat járatták, sétálni vitték. Ha aztán összesározva érkeztek haza, a konyhaablakból látta, hogy a fiuk mint tisztitják le kefékkel a szép állatokat. Ha aztán a fiuk elvégezték munkájukat, hanczuroztak, labdáztak, birkóztak egymással.

Eszternek sokszor lett volna kedve megbirkózni velük, oly jól ismerte már őket. Egyszer a szalmazsupban találták meg őt és ekkor kitünően mulattak. Egyszer a fiuk egyike bevallotta, hogy szerelmes bele és ő oly jól mulatott rajta!

Élete aztán mind szebb és szebb lett. Nem bosszankodott már azon, hogy Latchné nem tanitja főzni, Sárának tudatlanságára vonatkozó czélzásait is megszokta már. Még mindég igen szegény volt, nem volt elég ruhája. De volt része örömben is. Igy Mrs Barfield mindég hozzá jött, ha óhajtott valamit és Miss Mary is szivesebben kért tőle tejet macskáinak, mint a szakácsnőtől.

*

Az öreg és versenyparipái, a „Szent“ és üvegháza — ebből állott a woodviewi élet. Azt a néhány vendéget, aki látogatóba jött, miss Mary mulattatta a szalonban vagy a tennispályán. Mrs. Barfield nem fogadott senkit; meg volt elégedve, ha békében hagyták, és nyugodtan járhatott-kelhetett, régi, köröskörül föltüzött ruhájában, — leánya már bizonyára rég eldobta volna, — és ócska, kifakult, pipacs virággal diszitett kalapjában. Ebben az öltözékben járt-kelt üvegházában, öntözte, ápolta virágait. Gyermekein kivül a virágokat szerette legjobban a világon. Tényleg, ugy bánt velök, mint gyermekeivel és az egész napot eltudta tölteni az üvegházban, virágainak tisztogatásával, mialatt a nap az ablakokon át sütötte vállát és hátát. Az egyik kanna vizet a másik után hordta ő maga a kerti uton végig, anélkül, hogy valaha fáradtságról panaszkodott volna. Haragudni csak akkor tudott, ha miss Mary elfeledkezett kedvenczei etetéséről. Mert volt ezekből is elég: nyulacska, macska, csóka, megszámlálhatlan mennyiségben. Nem tudta nézni, hogy ezek a szegény néma teremtések éhezzenek és ő maga ment az istállóba, a honnan szénakötegekkel tért vissza; de olykorolykor több volt a munka, mintsem két kézzel meg lehetett volna győzni. Ilyenkor Esztert küldte kenyérrel, tejjel és husdarabkákkal a szegény csókákhoz, a kikről miss Mary megfeledkezett.

— Nem akarok több állatot tartani, szokta mondani. Miss Mary nem törődik velük és az egész gond az én nyakamba szakad. Csak a szegény macskákra kell nézni, hogyan kapaszkodnak belém és hogy miákolnak!

A ház urnője szivesen beszélgetett Eszterrel a szegény kis állatok iránt érzett szeretetéről és beszélgetés közben gyakran kérdezősködött Esztertől előbbi életéről.

A „Szent“ szivesen hallgatta, ha Eszter atyjáról, a kis zsibárus boltról, az imaestékről és a testvérek egyszerü komolyságáról és hithűségéről beszélt. A körülmények sokat eltörültek már vallásos szokásaiból, de nem oltották ki végleg belőle. Vallása olyan kerthez hasonlitott, melyet már nem ápolt oly szorgalmasan mint előbb, de még mindég forrón szeretett; és mialatt Eszter elbeszéléseit hallgatta, álmodozva gondolta végig saját életét és ezek az emlékek csendes boldogsággal töltötték el.

Igy alakult ki lassanként Eszter élete; a mindennapi foglalkozás örökös változatossága közepett igy ismerte és szerette meg egymást urnő és cselédje és ebben még jobban megerősitette őket a hit kimondhatlan köteléke.

V.

Forró nyári idők jártak; a fü már szinte kiszáradt a dombokon és az öreg minden vágtatás után végig simitotta lovának finom lábait, hogy lássa, vajjon nem dagadtak-e meg.

William minden nap eljött a házba, hogy ujdonságokat halljon. Öt sillingben fogadott; öt vagy tiz fontot is nyerhet vele. Egész kis vagyon lett volna ez reá nézve és mielőtt a cselédszobába ment volna, gyakran megállott Eszter előtt és megkérdezte tőle, hogy van-e valami ujság? Eszter azt ujságolta neki, hogy amint hallotta, Silver Braid a legjobb formában van és aztán folytatta a szőnyeg porolást.

— Igy sohse veri ki a port belőle, — szólt ő. — Adja ide.

Eszter habozott egy pár pillanatig, aztán oda adta és William néhányszor a falhoz ütötte.

— Igy! — szólt aztán és vissza

adta. — Igy szoktam én elintézni ezt a dolgot, most aztán bizonyára nincs több por benne.

— Köszönöm. — Különben Sára körülbelül másfél órával ezelőtt ment itt el.

— Oh, akkor bizonyára a Népligetbe ment. Ön valószinüleg sohsem volt a Népligetben, mi? Van ott tánczterem, szinház, varázs-szinpad és minden szép. De ön természetesen igen jámbor. Maga nem jönne el oda?

— Mit csináljak? Engem már igy neveltek.

— No azért jöjjön el.

— Nem hiszem, hogy jólérezvén ott magam, de talán ott sem roszszabb mint másutt. Mióta itt vagyok ebben a házban, annyit hallottam, hogy valóban . . .

— Hogy valóban? . . . Mit?

— Hogy némelykor valóban haszontalanságnak tartom a dolgokat komolyan venni.

— No természetesen, ez ostobaság is! Tehát eljön a következő vasárnap?

— Vasárnap nem, semmiesetre.

Williám elbeszélte ekkor neki, hogy az öreg lakájnak fogadta fel. Szombat estére elkészül libériája és hétfőhöz nyolcz napra foglalja el állását; eközben mindkettőjüknek eszébe jutott, hogy ezután mindennap látják egymást. William aztán arról kezdett beszélni, hogy mennyire fájni fog anyjának az, ha ő majd a bakon ül a kocsis mellett és kihajtat az urasággal.

— Mindig azt mondta, hogy én jobbra születtem, minthogy szolga legyek; de én ugy találom, hogy az embernek azt kell tennie, a mivel legtöbbet keres. Természetesen szivesen lettem volna jockey és a lovagláson nem is mult volna. Egy ideig azt mondta az öreg, hogy jobban lovagolok mint Ginger. De hát nincs szerencsém! Amint tizenöt éves lettem, hirtelen nőni kezdtem és nőttem folyton! Igen, ha olyan kicsi maradtam volna mint a „Kis ördög!“

Eszter reá nézett és nem tudta, vajjon komolyan beszél-e, vajjon komolyan pokolba kivánja-e pompás alakját és széles vállait?

Egy pár nappal később arra akarta rábeszélni Esztert, hogy vegyen részt egy „silling-Sweepstake*“-en, melyet a szolga-személyzet körében rendez. Eszter azt mondta, hogy ő szegény és augusztus előtt nem kap bért. William felajánlotta, hogy ad ő majd pénzt kölcsön neki és oly szeretetreméltó kedvességgel nyomta kezébe a kalapot, melybe kis czédulákon a lovak nevei voltak felirva, hogy Eszter ugy érezte, hogy nem utasithatja vissza; és még mielőtt meggondolhatta volna, kezeivel már is kihuzott egy számot a kalapból.

Latchné megfordult.

— Talán az én konyhámban akartok fogadni és játszani? Nem hagyod békében ezt az ártatlan leányt, William?

— Ne legyen olyan kiállhatatlan, anyám, nem fogadunk, hiszen ez lutri.

— Az mindegy, mormogta Latchné. Igy szokott kezdődni, aztán mind rosszabbra fordul. Még sohse jött ki jó belőle, de az ég tudja, hogy a szerencsétlenség már elég!

Margit és Sára nyitott szájjal és ámulva nézték a számot, melyet kihuztak. Eszter még ki sem nyitotta czéduláját. Latchnére nézett és már sajnálta, hogy részt vett. Félt, hogy Gover vagy Sára, akik épen bejöttek, kinevetik, mert nem tudja elolvasni azt a nevet, mely a czédulán áll. William látta zavarát és kivette a papirt kezéből.

— Silver Braid! — Ördög adta, megtalálta az igazit.

* Sweepstake: A résztvevők kisorsolják egymás közt a versenyre bejelentett lovak neveit.

Ebben a pillanatban lódobogás hallatszott az udvaron és a leányok az ablakhoz siettek.

William áthajolt fölöttük és csontos kezével intett a „Kis ördög"-nek, a ki Silver Braid-en lovagolt el előttük

— Ez nyer! — kiáltotta William. — Oly biztos, mint a halál!

— Én is azt hiszem, — szólt Lipót ur. — Az eső épen a mi malmunkra hajtja a vizet. Mult héten nem voltak oly jó rendben Silver Braid lábai. Még több esőre volna szükségünk. A legjobb volna, ha a jövő héten folyton esnék.

Az idő majdnem olyannak látszott, mintha Lipót ur óhaja teljesedésbe menne. Az ég kedvezett ennek a versenyistállónak. Reggel mindég szép idő volt. Silver Braid megtette napi sétáját és lábai mind erősebbek, szilárdabbak lettek. Délután, éjjel folyton esett és a tenger felől jövő csapkodó záporesőtől mind derültebb lett a hangulat Woodviewban; Mrs. Barfield és Latchné kivételével a többiek mind ragyogtak a bekövetkező diadal előérzetében. Kérdőpillantások estek a diadalmaskodó komornyikra. Nemsokára ő lett az általános beszéd tárgya. Mintha sorsuk az ő kezébe lett volna letéve.

Különösen Peggy félt tőle és a fiatal hölgy bizalmasan igy szólt a második szobaleányhoz:

— Szeretek megtudni valamit, mert kedvem telik abban, hogy arról beszélhessek, ő ellenben azért, mert kedve telik, hogy száját csukva tartsa.

Peggy, Miss Barfield Margit volt, a család unokahuga, egy gazdag sörfőző leánya.

— Ha reggel a leveleket hozza valakinek, — szólt a kisasszony, — akkor ugy tesz, mintha pontosan tudná, hogy kitől jön Ilyen béka! Én mindenkor bosszankodom, ha szobámba jön.

— Ki nem állhatja az asszonyokat, kisasszony, — szólt a leány. — Sohse enged be bennünket szobájába. Csak Williamnak szabad bemenni, vele a versenyekről beszél.

— William! ez már más. Neki nem kellett volna szolgának lennie. Családja hajdanában semmivel sem volt kevesebb, mint a Barfieldek.

— Ezt hallottam, kisasszony. De igy van már a világban, fel és le megyünk, hogy végtére nem tudja az ember, ki van fenn és ki lenn. Williamot mindnyájan szeretjük, de a kis kölyköt ki nem állhatjuk szobájával együtt. Latchné, a ház gonosz szellemének nevezi.

A komornyik tényleg ravasz, ármányos ember volt, a ki szégyelte a családját és ugy rejtegette őket, a mint csak lehetett. Felesége sápadt, szomoru teremtés volt, épen oly nagy, mint a minő kicsi ő és vagy nevelésénél vagy férjének szigoru régulája következtében nagyon félénk természetü volt. Ha a mezőn találkoztak vele, nagy szerényen meghuzódott egy bokorba, hogy meg ne lássák és a cselédszoba ajtaja mögé bujt el, ha a család valamelyik tagja jött vizet kérni, vagy egy levelet hozott, melyet a postára kellett vinni. A komornyik, akinek alaptermészeténél fogva agglegényi hajlamai voltak, ösztönszerüen szégyenkezett családja miatt; ha sápadt, fáradt felesége, sovány leánya vagy vastag ostoba fia nála voltak és ő kivülről ajtaja felé közeledő léptek zaját hallotta, akkor hirtelen kiugrott szobájából, láthatóan bosszankodott, hogy zavarták és azt kérdezte, mit óhajtanak. Ha az illető Ginger volt, akkor Lipót ur igy szólt:

— Mivel szolgálhatok, Mr. Artur?

— Köszönöm, semmivel, csak azt gondoltam . . .

És Ginger valami bolond kifogás-

sal hozakodott elő és aztán elsurrant, hogy máshol szivja ki pipáját.

Röviddel tizenkét óra előtt Lipót ur mindennap sétára indult: Ha szép idő volt, ez időtájt minden nap találkozni lehetett vele a Shorehamfelé vezető uton. Már harmincz év óta mindennap megtette ugyanezt a sétát, ugy vélte, hogy ezzel tartozik egészségének. Mindennap néhány perczczel tizenkettő előtt ment el és a kellő időben jött vissza, hogy a lunch-re megterithessen, melyet fél kettőkor költöttek el. Tizenkét órától egyig abban a kis házban tartózkodott, melyet gazdájától bérelt családja számára, vagy a „Vörös oroszlánba“ ment egy pohár sörre.

— Már megint a „Vörös oroszlánba“ megy, szólt Latchné. Azok mindent ki akarnak huzni belőle, de ő sokkal ravaszabb és épen azért megy oda; kedve telik abban, ha látja, mily mohó vágygyal nyelik el ott hazugságait, melyeket feltálal nekik. Husz év óta mindent összevissza hazudik nekik a lovakról, de azok mindég lépre mennek. Szégyen, gyalázat! Csak azok a hazugságok, melyeket a szegény Jakson-nak beadott a „Blue Beard“-ról, arra csábitották a szegény embert, hogy minden vagyonát feltette egy lóra!

— És a ló nem nyert?

— Nyert? Az urnak nem is volt szándékában, hogy futtassa és Jackson elvesztette mindenét, sőt még többet. Ekkor a folyóhoz ment és bele lökte magát, ott is veszett. Hazugság, hazugság, semmi más, csak hazugság! De talán igaztalan vagyok vele szemben, nem kell-e mindnyájunknak hazudni? Cselédeknek hazudni kell, ha az uraságnak érdekében áll.

— Talán nem tudta, hogy a ló ki volt huzva.

— No, maga is sokat ért hozzá.

— Igen, felelte Eszter nevetve, de itt egyébbről sem hall az ember és önkénytelenül bele beszél. Azt mondják, Lipót ur nagyon gazdag. A fiuk elbeszélték nekem, hogy a „City and Sub“-nál egész halom pénzt nyert és most ezresei vannak a bankban.

— Ezt sokan mondják, de ki tudja pontosan? Ha valaki nyer, mindég sokat beszélnek; de ha veszit, arról édes keveset hallani.

(Folytatjuk.)

A művészetben a forma minden, az anyag, a tartalom semmi. Egy szabó azért a frakkért, melyhez a szövetet nem ő adja, ugyanannyit számit, mint azért, melyet posztóval együtt szállitott. Azt szokta mondani, hogy csak a formát fizetteti meg — az anyagot ajándékba adja. H e i n e.

▽

Festeni annyi, mint megérteni, behatolni a rejtélyekbe, válogatni, emlékezni; némelyek, a legnagyobbak számára, egy a divinácziával. B e s n a r d

▽

Jelentéktelen az a művészet, mely nem ébreszt fel lelkünkben oly érzelmeket, melyek azelőtt önmagunk előtt is ismeretlenek voltak s amelyek révén kapcsolatba lépünk a mindenséggel. M o u r e y.

▽

A görögök az egész emberiséget feldolgozták. Mi azonban sok mindent elfeledünk. Ők csak a természetet látták, meg ujra csak a természetet, m i azonban azt hittük, hogy a természetet a görögök szemével kell látnunk. D i r e k t kell látnunk, a mások által kivivott eredmények kerülő utja nélkül. Akkor aztán a nagy hallgató márványtömbből egyszerre csak a gesztusok állások, kifejezési formák végtelenségei szabadulnak fel. Végtelen változatosságok, — akárcsak maga az élet. R o d i n.

LÁTOGATÁS.

A lefüggönyözött betegszoba félhomályában hirtelen megállott a lány. Kivülről, a napvilágos utczákról, ahol kaczagó asszonyok járják a korzót, kocsik robognak és ibolyavirág kékellik mindenfelől. És ez a lüktető, kivánatos élet szinte még ott suhogott a puha, sötét ruhája redőiben és a kalapja fátyoláról is szétáradt valami hüvös, üde lehellet.

Egy perczig, amig szeme a sötétséghez szokott, könnyü zavarral nézett körül, aztán megtalálta a beteg fekvőhelyét és tétovázás nélkül, nyugodtan közeledett. A kezét nyujtotta.

— A néninek hoztam egy borleves recipét, — ő küldött be ide magához. Akkor hát nem illetlenség, ugy-e? Jónapot!

A hangja telten, biztosan csengett, — minden mozdulata csupa derüs öntudatosság, — talán tulságosan is. Mintha minden lépését külön elhatározásból tenné.

A beteg ember már az első pillanatban félemelkedett volt, — ideges, gyors mozdulattal, — hogy összeremegtek körülötte az orvosságos üvegek. Lázasan csillogó szemmel, sovány, verejtékes arczával előbbre, — előbbre hajolt, — aztán megismerte a leányt. A meglepetés mohó extázisával mintha nem győzte volna a közelébe várni — és végtelenül szomoru gyermekpillantásában ott égett az elmult hetek minden vigasztalan, emésztő vágyakozása — a reménység, a gyógyulás, a jövendő után. Szinte naiv remegéssel csókolta meg a leány keztyüs kezét.

— Anna! Igazán itt van, Anna?

— Hát persze! Egészen itt!

Mosolygott, egyszerüen, kedvesen, és mégis, ahogy megállt előtte, inkább valami üde álomképnek tetszett. Gyógyitó, csodatevő álomnak, a milyent a megmentett lázbetegek látnak a válság órájában.

— Szégyelje magát, — lehelte halkan, — maga lusta! Itt feküszik, amikor az egész világ mozog ottkünn. Hogy csillámlik a nap, — ha látná, — és mennyi bolond lila virág van már. Hoztam magának is.

Nyugodtan huzgálta le a keztyüjét, — visszatűzte az arczáról a fátylat, — aztán pohárba igazitott egy borzas, kis ibolyacsokrot és megsimogatta puhán, felületesen, — mint egy játékos gyerek haját. Közben egyre csicsergett

— No, — ne busuljon, nem is jó ottkinn. Annyi ember futkos és olyan lármásak. Itt legalább csend van és lehet gondolkozni. Maga ugy is szeret. Mondja? Miről gondolkodik ilyenkor?

Egy rajongó, áhitatos tekintet felelte: „Rólad!"

— Bolondos gyerek! — mosolygott a leány és hirtelen körülnézett:

— Nem hozok széket. Ide ülök — mondta, — és már odarebbent a takaró szélére. Onnét csicsergett tovább.

— Képzelem, hogy mi mindent kifőz itt unalmában. Az egész jövendőt, ugy-e? Mind a vizimalmokat, meg az erdőirtásokat, — aztán a

Gauvy: Aggódás. A párisi Szalonból.

sok lumpolást, asszonyt, medvehajtást, ami még hátra van, – odahaza, Erdélyben Furcsa, ugy-e, hogy mostanság én is ezeken ábrándozom. — Kár, hogy nem lehet együtt. — A Szepességről elküldték mind az abroszokat. Rengeteg hosszuak és Borbála néni nekem ajándékozta a családi ezüstből az ő részét is. Van egy czukortartó, — az csoda!

Csak gyorsabban beszélt-e a kelleténél, — vagy volt a hangjában valami erőltetett, tompa árnyalat? A fiatal ember visszahanyatlott a párnákra és lehunyta a szemét.

— Hogy bolondit, — Anna! Hát igy kell már velem beszélni?

Ez igy váratlan volt, — megdöbbenve hallgatott el a leány.

— Lássa Anna, — mondta vonagló mosolylyal a beteg, — olyan nagyon hálás vagyok, hogy eljött. Olyan jó! De miért néz gyereknek vagy ostobának maga is, aki mindig őszinte volt hozzám. Miért nem mondja: Eljöttem, hogy utoljára lássalak, — hogy nyugodt legyen a lelkiismeretem, — hogy emlegethessem a társaságban. Miért nem igy? Azt hiszi, nem tudom, hogy az édesanyám nem volna ilyen engedékeny máskülönben. Ő küldötte ide — Anna, — ő tudja, hogy egy hétnél hamarább meghalok.

A leány ránézett, — mintha nem értette volna, és nyugodt, csodálkozó tekintete győzelmesen állta ki a férfit, mely kutatva furódott arczába.

— Ejh, hát igazán nem tudja?

— Vagy ugy, — kaczagott fel Anna és összecsapta a kezét. Már megint meghalni készül. — Hát hogy leszünk a radnai jósasszonynyal? Emlékszik? Azt mondta, hogy én tiz esztendővel előbb halok meg. No és hát semmi kedvem sincs még hozzá.

— A jósné hazudott. Már nincs egy hetem.

— Emlékszik, akkor, Radnán. Maga az egyik partjára állt a Hejőnek, én a másikra és ugy — azon át, — csak két arasznyi ott a Hejő.

— Meghalok, Anna, — folytatta a rögeszme makacsságával. — Már érzem azt a hirtelen jobbulást, ami a tüdőbajnál a halált jelenti.

Egyszerre durczás, türelmetlen lett a leány arcza, hangja.

— Pista, — ha maga még ilyen őrültségekkel izgatja magát, — én bizony Isten itthagyom.

Hátat forditott, elindult, — aztán visszahajolt pajkosan, mosolyogva, — mint a Hejő tulsó partjáról. A férfi utánakapott, — visszahuzta,

lázasan, fellobbanó erővel, szinte magához emelte a félkarján.

— Nem engedem ám! — Nem engedlek. Most még az enyém vagy.

A karja, mint két vaspánt kapcsolódott a leány derekára, homloka biborosra vált.

A leány valami ösztönszerü ijedtséggel próbált meghátrálni. Az üde egészség visszarettenése volt ez a lázas, beteg élet lüktető tulzása elől. Összeszoritotta fogát, és az ágy mellett maradt. Ott állt egyenesen, szoborerősen, — emelt fejjel, — és engedte, hogy a csipőjéhez simuljon a beteg forró arcza. A fejére tette a kezét és végigsimitott rajta, — puhán, felületesen, mint az ibolyavirágon az előbb.

— Lássa, — beszélt neki csendesen, — milyen rossz fiu maga. Először is agyonlumpolja az egészségét, — meghül, szerez valami buta katarust magának, — és elnézi, hogy aggódjék az édesanyja, meg a menyasszonya. Aztán még ilyen bolond beszédekkel mulattat. Maga csacsi, — csacsi!

— Még, még, — könyörgött a fiu.

— Ilyenek maguk mind, — maguk erős férfiak. Ez a krakéler népség, — és mind kétségbeesik, ha megfájdul a kiskörme. A legfőbb gyönyörüségök, megrikatni egy asszonyt. Persze azt hitte, — itt mindjárt sirva fakadok, — amiért egy-két hónappal később esküszünk meg.

— Te! Milyen jó tudsz te lenni, — Anna!

— Mintha nagyon bánna az ember egy ilyen képzelődő zsarnokot. Szép kilátások, mondhatom! Magát minden esztendőben vagy háromszor el kell siratni, — mig egyszer engem temet el, — és ki tudja, a Borbála néni ezüstjeivel ki terittet majd, — a második asszony?

— Még, — édes gyönyörüm!

— Tudja mit, — Pista? Igérje meg, hogy akkor sem fogja elvenni azt a sápkóros Pongrácz leányt. — Ugy-e nem? — Nézzen a szemembe és igérje meg.

Ez a beczéző, kimélő hang egyszerre felriasztotta a férfit. A férfit, az embert, — aki ösztönszerüleg hatalmas akar lenni az utolsó lehelletig, — aktiv, számbavehető és veszedelmes. Felnyult a leány vállához és egy mozdulattal meghajlitotta, magához rántotta, csaknem érintette a gyümölcslehelletü, üde száját Aztán egy mozdulattal összecsuklott és a párnái közé furta az arczát.

— A köhögés volt. A jólismert, vérfagylalóan száraz hangja a halálnak.

A leány megfordult, hogy segitséget hivjon, — de a beteg ujjai görcsösen kapcsolódtak a csuklója körül. Leült hát mellé, — végigsimitott a fehér homlokán és felkönyökölve nézte a szenvedőt. A normálisan jó emberek szomoru részvéte simult el a vonásain, az asszonyi lélek ős-irgalmassága azokhoz, akik a védelmére szorulnak. Egy nyulánk, izmos gyereklegényre gondolt, aki vagy három éve, egy kiránduláson, — félkarral átemelte őt a Hejő patakán. Akkoriban érett nagykoruvá bennük az a mesterségesen nevelt érzés, amit a helyzet szuggesztiója szinte elkerülhetlenné

Bréauté: A két tükör. *A párisi Szalonból.*

tett. A szülők akarata, a földjeik szomszédsába, — minden. Anna is ugy hitte akkor, — hogy az másképen nem is lehet. Hát szerették egymást.

A beteg fakó, elváltozott arczczal, pirosan gyürüs szemekkel zihált előtte. Anna rátette a kezét halovány kék eres ujjaira. Megnézte a körmök ives behajlását: ez már az előrehaladott betegség jele. A leány egy pillanatra erős, igaz fájdalom nyilallását is érezte. Ez hát a vég, — gondolta. De vajjon u g y jobb lett volna?

A beteg megszólalt. A hangja nyugodt volt — szinte vigasztaló.

— Anna! Jöjj közelebb, — hallgass ide!

— Nem szabad, sugta a leány és az ajkára tette az ujját.

— De, — kell! Hajolj ide! — Hallottad Anna?

Aztán halkan, — zihálva suttogott a fülébe:

— Lehet, hogy csakugyan nem tudtál róla, — de most belátod, — elhiszed, ugy-e? — Lehet, hogy képzelődöm, tévedek az időre nézve, — talán kihuzom még a elet is, — Lussinban vagy máshol, de hallottál-e valakit tüdővészből kigyógyulni az én koromban?

— De hiszen . . .

— Hallgass, Anna! Egy éjszaka az anyám megszomjazott mellettem. A pohár viz itt volt érintetlenül, — és ő mégis frisset hozatott magának Tudom, hogy fertőző baj, — azóta tudom.

A leány egy pillanatra, — az emberi nagyság egy üdvösséges pillanatára, — ime csak az örök asszonnyá nőtt. Leemelte a beteg ember poharát és ivott. A férfi nézte, — szinte eszelős imádattal, — mint az oltárok szűzét, — aztán elvette a poharat.

— Ez nem az enyém, — sohase használtam, a doktornak készitik ide. De hallgass rám, Anna. Mondjuk, — a legjobb esetben, — hogy még komolyan igérnének nekem egynéhány évet. Azt hiszed, a magaméhoz kötném akkor is a te fiatal, erős életedet? Megrabolnálak-e attól a néhány évtől? Add ide a kezed. Az ujjad, — itt a gyürü helye! — Itt jegyeztelek el játékból, egy összefont buzaszárral, — tudod?

Két ujjával átfogta a leány gyürüs ujját, — aztán a maga forró tenyerébe temette az egészet.

— Ismerlek Anna, — milyen lelkiismeretes vagy te, — babonásan lelkiismeretes. Ez a játékmátkaság elronthatná a boldogságodat. Most megcsókolom a gyürünk helyét Anna, — nem vagy a menyasszonyom

A leány nagyranyilt szemmel, halaványan nézett rá. A keze megremegett, vissza akarta huzni.

— Hagyd csak, — mondta, — és most már ő simogatta szánó, szinte atyai szeretettel, — hagyd, ennek igy kell lenni. Be fogod látni, hogy igy jobb. Igy, most jó, — milyen nyugodt vagyok!

A lélekzete csakugyan halk lett, — könnyebbült, egyenletes.

— Régen voltam ilyen nyugodt. Ha tudnád, Anna, milyen heteket éltem át. Az a sok bizonytalan kétség, — az gyötört el. Sohasem éreztem ilyen egyszerüen, biztosan a halált. Hisz nem is olyan nagy dolog, ugy-e? Te most kimégy az ajtón, és abban a perczben meghaltál nekem. Csakugyan előbb, — mint én neked, — mert én veled maradok azután is, — jó emlékezésed leszek, — ugy-e?

Szó nélkül bólintott a leány és az ajka megremegett. De az a szomoruan gyöngéd tekintet fogva tartotta az arcza minden mozdulatát.

— A halál nem is rossz, — csak biztosan kell tudni. De engem néha elfogott valami kétségbeesett, szivós életvágy. Azt gondoltam, — lehetetlen elpusztulni, mikor élni akarok, — akárhogy, — ha ugy bánva is az életemmel, mint egy törött pohárral. De azért voltak tulcsigázott pillanatok, mikor azt hittem, letépem mind a borogatásokat, összetöröm az orvosságos üvegeket és nekieredek egyszer még az életnek, — egy mohó, süritett, utolsó napra, — tobzódni mámorban, játékban, muzsikában. És esténkint ha jött az önkivület, mondják, erővel tartottak itt. Hozzád akartam menni mindig.

— István!

— Ne! — Hisz most már jól van minden. Most jól vagyok, és olyan nyugodt. Nézd Anna, — mi jutott eszembe. Még a télen járt itt nálam egy pajtásom, — Roxer Sándor, — a nagy szász. Ha tudnád, — folyton rólad beszélt, — ismeri a szokásaidat, a nótád, a szined, a virágokat, amiket szeretsz. Tudsz róla ugy-e, hogy nagyon magadba bolonditottad? Keményfejü, erősvállu legény az, — és kis kutyád lenne, ha hozzá mennél. És a vagyona...

Most már halottsápadtan állott előtte a leány. A mosoly vonagló kisértet maradt a szája körül, a lélekzete gyors lett, a keze menekülni próbált. Esdeklő sikoltás volt a szava:

— István! — Ne beszéljen!

Az felült ujból és előrehajolva, mélyen a szemébe nézett. Mint aki tulesett valaminek a nehezén és fellélekzik valami kis gyönyörüségre. Megint az esdeklőszemü gyerek volt, — a szegény, beteg gyerek, — akivel szemben egyszerre visszanyerte a fölényét.

— Azért, Anna, — add ide még egyszer a kezed. Még egyszer, — megcsókolom a gyürü helyét. Ne csak igy! Jöjj még közelebb, — csak egyszer, — most utoljára. Ölelj meg te is, — a két karoddal, Anna! Az arczod csupa bársony! Látod, — a világ minden dolga közül ez volt a legjobb, — hogy most egyszer, — te, — lásd, boldog vagyok, Anna.

Conydon: A zenemester. *A párisi Szalonból.*

Felnézett, — homlokán lázasan lüktettek az erek. — arczszöglete kiélesedett, — a keze sütött, mint az izzó parázs, — az ajka száraz volt, cserepes. A leány lehajolt hozzá, — hirtelen, alig érintve, — mégis megcsókolta.

— Már sietnem kell, — Isten vele! Legyen jó, — vigyázni kell magára! Isten vele! A viszontlátásig!

Gyorsan megfordult, — vissza se nézett többé.

*

Ottkinn, az ajtóban várta az őszhaju asszony. Hallgatva ölelték meg egymást, aztán félig zokogva suttogtak el egy pár szót.

— Köszönöm! Az Isten is megáldja érte, gyermekem!

— Meddig élhet?

— Napokig! Talán az éjjel . . .

— Hát ha még . . . ?

Semmi sem segithet. Csoda sem.

— Ugy szeretnék vele maradni addig, néni. De visznek falura . . .

Profán vigasztaló szavak ötlöttek az eszébe, aztán megérezte, hogy nincsenek itt helyén. Mit is tehetne ő többet ennek az erősleikü, fájdalmában is büszke öreg asszonynak, aki immár perczenkint idegenebb neki. Lassan haladt az ajtó felé, — ott szétnézett.

— Valamit letettem itt, amikor bementem. Itt van valahol.

Az asszony egy karikagyürüt vett fel az asztalról és odaadta.

— Lássa, édes Annám, — egészen elfelejtkeztem erről. Milyen hálátlan vagyok. Hát legyen boldog nagyon, nagyon, szeressék ugy, ahogy mi szerettük volna. Roxer olyan derék, jó ember, — a fiamat is szerette. Legyen nagyon boldog.

És áldást intett a leány lehajtott fejére, — ahogy az erdélyi protestáns házaknál szokás, — aztán elkisérte az ajtóig

Az pedig ruganyos léptekkel, — sietve indult ki, — ki mentül előbb, — a napra, a zajba, az utczára Átragadt rá az élet beteg imádása, — fullasztotta a csók emléke, amit a kegyeletnek szentelt, — lemosni, — megszabadulni, — itthagyni!!

A vőlegénye várta a sarkon.

Kaffka Margit.

Az a nagy művészet, mely a látható dolgoknak a legszélesebb, de egyszermind legmélyebb jelentőséget tud adni, a mely az élet és természet benső viszonyát a legremekebbül felfedi, mely — hogy Milrand egy szerencsés kifejezését használjam — a legtöbb *megható értéket* foglalja magában. Mourey.

MAGYAR MÜVÉSZEK SIKERE PÁRISBAN.

Czóbel Béla önarczképe. *A párisi Szalonban.*

A magyar müvészek mindinkább érvésülni törekednek külföldön és vonzódnak a nyugat nagy müvészmetropolisai felé. A tavaly állami támogatással sok magyar müvész vett részt a párisi és müncheni nagy szalonok kiállításain és még élénk emlékünkben van az a nagy siker, melyet a velenczei nemzetközi kiállításon, immár két izben, néhány müvészünk aratott. Az idén állami támogatás nélkül is sokan keresték fel, különösen a franczia szalonokat. Igy a »Société Nationale des Beaux Arts" szalonjában kiállitottak Czóbel Béla, Ferenczy Valér, Kunffy Lajos és Vajda Zsigmond. A „Société des artistes français"-nál László Fülöp, Blaskovits Ferencz, Csók István, Józsa Károly, Migl Árpád, Parlagi Vilmos, Soós Anna és Szirmay Tony.

Az idén László Fülöpnek jó esztendeje volt Nemcsak mindkét arczképét, melyek előkelő franczia urakat és hölgyeket ábrázoltak, méltatta a kritika és a közönség, hanem egy előkelő mübarát, Robert de Montesquiou gróf, a ki költő és kritikus egyszemélyben, egy Sargentről irt igen éles kritikai tanulmányában László Fülöpről nagy elösmeréssel emlékezett meg, sőt a L'Art et les Artistes előkelő hasábjain nagyszabásu tanulmányban méltatta müvészetét. Sargent ezen megsértődött: a Szalonba nem küldött képet. Lászlót tapsolják

Az Independant-ok szalonjában Czigány Dezső, Czóbel Béla, Józsa Károly, Koppé György, Kunwald Czézár, Székely Andor jelentek meg. Itt különösen szép sikere volt Czóbel Bélának, a kiről nagy elösmeréssel emlékeztek meg az összes nagy franczia lapok. Igy a „New-York-Herald" párisi kiadása mindjárt a legérdekesebb emberek között emliti fel és figyelmébe ajánlja az amatőröknek Czóbel portrait-it, melyeket a modern törekvések „dernier cri"-jének tart De nemcsak a szalonokban kerestek elismerést a magyar müvészek, hanem a szalonok korlátain kivül is számot adhatunk magyar sikerekről. Közelebbről egy fiatal magyar karrikaturistánknak, Vadász Miklósnak szentelt a „L'assiette au beurre", a legkiválóbb franczia élczlap, egy egész külön számot „L'amour" czimmel, melyben groteszk és humoros szerelmi epizódokat figuráz ki. Bravuros technikával készültek e rajzok és mindegyikből a könnyed gall humor szól felénk. Ha egy fiatal magyar rajzoló a „L'assiette au beurre"-ben a Willette-ek, Léandre-ek mellett jut szóhoz, az a tény minden prixnél és médaille-nál többet beszél. Legkompetensebb elismerése a tudásnak és tehetségnek. Május végén Szenes Fülöp arczképfestönk mutatkozott be egy kisebb kollektiv kiállitás keretében a párisi közönségnek. George Petit előkelő kép kereskedésében állitotta ki tizenöt portraitját, melyek budapesti kiállitásokon már megfordultak. A franczia kritika, köztük a „Figaro" és a „Gil Blas" is sok jóindulattal fogadta Szenes képeit, ez utóbbi annak a reményének adván kifejezést hogy budapesti, bécsi és müncheni sikerei után sikerülnie fog Szenesnek a párisiak szimpátiáját is megnyernie. Mint értesülünk, ez meg is történt és Szenes párisi megbizásokat is kapott.

TARTALOM ÉS FORMA.

Irta: SCHEFFLER KÁROLY.

Személyek: *Festő. Műbiráló.*

(A műkiállitás egyik termében, a hivatalos megnyitó beszéd után találkoznak.)

Festő: Nos, mit szól az elhangzott beszédhez? Ugy látszik, nem nagyon tetszett önnek?

Műbiráló: Őszintén szólva, nem. Nem szeretem, ha művész-elméleteket műelméletekké avatnak.

Festő: Hogyan, — ez két dolog?

Műbiráló: Csaknem mindig. A művész nem veszi számba azt, ami működési körén kivül esik, — rendesen le is nézi, — önfentartási ösztönből. Igy keletkeznek a féligazságok, melyek csak zavart okoznak.

Festő: Pedig a beszéd alapgondolata igazságnak látszik, t. i. hogy a művészetben csak a forma a fő, a tartalom pedig mellékes.

Műbiráló: Ahogy vesszük. A forma fontosságát nem tagadom. De minek e kettő között ellentétet teremteni, mikor minden igazi műalkotásban a forma és tartalom mindig egy.

Festő: Egy? Én azt hiszem, hogy a fődolog a forma. A műalkotásnál minden a művész teremtő erejétől függ és semmisem a motivumtól. A legjelentéktelenebb tárgyat is nagynak foghatjuk fel s viszont a legjelentősebbet is kicsinyesnek. A jól festett...

Műbiráló: Répa ép oly értékes, mint a jól festett Madonna.

Festő: Ezt az elkoptatott hasonlatot nem akartam ismételni, — noha helyeslem.

Műbiráló: Lássuk csak, hátha tisztázhatjuk e kérdést? Mit ért azalatt, hogy jól festett? Tán csak nem a teknikát?

Festő: Szó sincs róla. Vagy helyesebben: ezt is. A teknika, szerintem az egyedüli meglévő eszköz az érzések helyes kifejezésére. Jól festett, annyit tesz, mint eredeti módon megérzett.

Műbiráló: Egy virág látásakor felébredt érzés tehát épen olyan értékü, mint az az érzelem, melyet egy anya és gyermekcsoport látása kelt fel bennünk?

Festő: Noha erőlteti az árnyalatot érzés és érzés között, azt felelem: igen. Legalább is akkor, ha a festő mindkét tárgyat egyformán átérzi s ha a növény és ember neki csak alkalom arra, hogy fényt, levegőt, atmoszférát, tért, szóval a festőit kifejezhesse.

Műbiráló: De hát e kétféle tárgy kifejezése kifutja ugyanazon érzéssel?

Festő: Hadd feleljenek helyettem a képek, melyek itt lógnak.

Műbiráló: Birálatra hi fel? Ez nagy elővigyázatlanság öntől. Mit szól, ha azt állitom, hogy a répatárgyak jól vannak megfestve, vagyis átérzettek, de a madonnatárgyakat nagyon is felületeseknek és üreseknek tartom, mert ugy festették őket, mintha csendéletek volnának.

Festő: De hiszen Madonnákat nem is festettünk.

Műbiráló: Valójában azonban mindig ujra megkisértik. Tulajdonképeni törekvéseikkel ellentétben. A szomszéd teremben függ egy keresztrefeszités, a hátsó teremben pedig egy templomi jelenet áitatosságát akarták visszaadni. Természetesen lehet e tárgyakat csendéletszerüen is festeni, egy keresztrefeszitési jelenet, mely csak dekorativ hangulatként van látva, vagy csak eszköz a világosság, levegő és mozgás

kifejezésére, tiszta műalkotásnak tekinthető. Istenem, melyik felfogást kárhoztathatnánk, ha csak következetesen és művésziesen van keresztülvive! De az ily felfogások nem a legmagasabb lehetőségek, még csak kisérletek sem ahhoz. A művészeti elméletnek azonban a legtökéletesebbet kell szem előtt tartania.

Festő: A régi mesterekre gondol.

Műbiráló: Mindenekelőtt a természetre gondolok.

Festő: Ha azonban a festő a Madonnát csak ugy tudja szemlélni, mint valami növényt, ha a belső vonatkozások közömbösek előtte s csak az impresszió érinti világi hátterével: mégis oly lélektani rejtélyekkel bibelődjék, melyek nem a lelkéből folynak s veleszületett látásával is ellenkeznek?

Műbiráló: Ki volna oly méltánytalan, hogy ezt kivánja! De elégedjék meg oly tárgyakkal, melyek hajlamaival megegyeznek. Ilyenek ebben az esetben a semleges tárgyak. S mindenek előtt a föltételesen igazat ne terjeszsze az egész művészetre általánosan érvényes elméletül, mint a hogy ez itt történt.

Festő: Elismerem, hogy fejlődésem első éveiben sokszor bántottak ily gondolatok. De ezek nem vezetnek semmi eredményre. Nézzen csak körül! Én azt hiszem, hogy az egyedüli helyes festészet az, mely az itt uralkodó elveken nyugszik. Ne emlegessen nekem olyan neveket, mint a milyenek Klinger vagy Böcklin. Természetesen ezek oly egyéniségek, kiknek nagysága engem, mint középszerüt, elnyom, s mindazonáltal azt állitom, hogy az én kis csendéletem valójában jobban van megfestve, mint a nagy gondolatművésznek óriás vásznai.

Műbiráló: Klinger képei nincsenek jól megfestve?

Festő: Általánosságban felelve: nincsenek.

Műbiráló: Vagyis a mi meghatározásunk szerint nincsenek eredeti módon megérezve.

Festő: Ugy van.

Műbiráló: Hogyan van akkor, hogy ön Klingert mégis nagy művésznek mondja?

Festő: Mert azt hiszem, hogy nem mindig érzi nagynak azt, mit nagynak gondolt el.

Műbiráló: Ez igaz. Ezért cseréli össze a gondolatokat az érzésekkel s gondolatképeit az érzés termékeinek tartja. Sejti ugyan, hogy a festészet nagy tartalmak nélkül nem bir meglenni, mert csak ezek tudják megtestesiteni az érzések erejét, de ama alaphibát követi el, hogy azt hiszi, hogy festőnek kell a festészet számára e tartalmakat megteremteni.

Festő: De ki végezze el e munkát, — ha ugyan el kell végezni, — ha nem a festő.

Műbiráló: Az idő, az egész nép. Nagy tartalmak, mint a milyeneket nyujtanak a mondák és legendák s a megnemesedett kulturmilieu összes termékei csak akkor keletkeznek, ha a szociális bajok életküzdelmei áthatolnak a nép képzeletén s ez által eszményesittetnek. A nagy anyag, melyet a festőnek népe nyujt, már bizonyos mértékig művészi forma. Ama szerencsés művész, ki oly korban él, mely neki megnemesitett anyagot, általánosan érzett tartalmakat nyujt, ugyanakkora fáradsággal, mint a mai festő a művészi tökély magasabb fokát érheti el.

Festő: Szóval a művész tisztán csak a sors játékának tekintheti azt, hogy

kora megadja-e neki az alkalmat valamely nagy mű megteremtésére?

Műbíráló: Bizonyos mértékig: igen. Mert mint ahogy vannak geniális emberek, ugy vannak ilyen idők is, azonban a jelenkor nem tartozik ezek közé. Kétségen fölül áll, hogy ön és társai tisztán művészi hatásokra törekednek s hogy bizonyos mértékben sikerül is ezeket elérniök. Az előttünk levő képen szép térgondolatot látok, tulról groteszk pathosszal szól hozzánk egy életből ellesett monumentalitás és szinszépségeket, melyek igazságon, azaz eredeti megérzésen alapszanak, nem soká kell keresnem. Mindezek azonban csak a véletlen művének látszanak. Oly szépségek, melyekkel megtalálóik nem tudnak mit kezdeni. Mi teszi Rembrandt nagyságát, miért van reánk oly nagy hatással a kora renaissance egy-egy középszerü festője is? Csak azért, mert az egyes művészileg értékes dolgokat, melyeket itt szétszórva találunk, műveikben összpontositani tudták. S teszi ezt az egyik lángelméje, a másik pedig egy nagy évszázados hagyomány alapján.

A nagy remekművet a templommal hasonlithatjuk össze: a mi itt a kedélyeket magával ragadja, az a zene, az épitészet, a festészet, de mindezek csak akkor lesznek hatalmas egységgé, ha valamely tartalom, ebben az esetben a szónok szavai körül csoportosulnak. Sőt sok esetben, ha a tartalom értéktelen is, mégis lenyügöző hatást gyakorol. E tartalom önmagában véve nagyon kevés, vagy épen semmi, ha ugy tetszik; de önmagában a forma is csak fele annak, mint a mi lehetne.

A tartalom a fonál, melyre a forma gyöngyei fel vannak fűzve. Az egyes gyöngyök nem értéktelenednek el, ha a fonál hiányzik is, de a részek csak akkor jutnak érvényre, ha egymással egybehangzó összefüggésbe hozzuk öket s értékük megkétszereződik a szellemes elrendezés által.

Festő: Lehet, hogy ugy van, mint mondja. Csak azt kérdem, mire való e tudás a festőnek? Az elméleti tudás nem teszi szineimet összhangzóbbakká és szinértékeim sem lesznek általa helyesebbek. Ha korunkban, mely nélkülözi az élő legendákat és mondákat, nagy tartalmakat keresek, akkor veszélyeztetem helyes festésemet s mondják, hogy ilynemű törekvések nem tartoznak reám, ha azonban minden figyelmemet csak a helyes festésre irányitom, arra, hogy a környezetünkben levő dolgokat eredeti módon érezzem meg, akkor viszont azt hányják szememre, hogy a művészet alsóbb köreiben élek. Ilyen beszélgetéseknek egyedüli eredménye, mély bánat afölött, hogy korunk nem alkalmas a művészi tökély elérésére, de az utána való vágy mégis minduntalan felébred bennünk. Könnyü önöknek szerény műveinket a legnagyobb alkotásokhoz mérni . . .

Műbíráló: Ne zavarjuk össze a dolgot. Mi egy elméletről beszéltünk. Ami pedig vádjait illeti, mi műbirálók megszoktuk, hogy szidnak bennünket, ha kimondjuk azt, mit a festők maguk előtt eltitkolnak s hogy állitásainkat a tagadási szellem termékének minősitik. Azonban, hogy bebizonyitsam, hogy nem gondolok arra, hogy munkáikat egy elv szerint mérlegeljem, most, hogy a tömeg oszladozni kezd, egészen a nézés gyönyörének fogom magam átengedni. S meg lehet győződve, hogy ez élvezetet az elmélet a legcsekélyebb mértékben sem fogja csökkenteni.

Festő: Ez még némi vigasztalást nyujt.

Fordította: **Reich Jenő.**

Brangwyn:
Velenczei temetés.

A londoni kiállitásból.

IBSEN HALÁLA.

Ibsen Henrik *Lob pasztellrajza*

I.

Jött a hir: Ibsen Henrik, Skien város szülötte, fajának wikingi hőse, hivatásának uttörője, a sötét fegyverzetü harczos, e napokban, az Ur 1906. esztendejének május 23-áján, életének 79-ik évében, megtért őseihez; működésének hát vége szakadt minden időkre; mindaz, amit testben, vérben, idegben s szellemben neve jelentett, mostantól fogva csak létezett, mindörökre.

A pontos germán volt. Előbb odatette élete művéhez a pontot. „Epilogus", ezt irta czimül utolsó költeményére. Szépségben meghalni nehéz dolog, különösen az észak fiának, de dolgavégezetten meghalni, ez az ő haláluk szépsége. Sombart a rendszeretetet a germán nép jelleme alapvonásának tekinti s nincs-e igaza még a halál dolgában is? Goethe Faust utolsó mondatának befejezte után hal meg. Wagner Richárd pedig akkor, midőn a Lohengrin motivum Parcifalban visszatér s vele a második kör is bezárul. A norvég Ibsen utolsó müve a halálra elkészültnek éneke a földhöz. Egy sorral sem irt többet. Borongós, utolsó üdvözlése a letellett időnek: ez az utolsó mű. Bucsu a lét kérdésének mélységével. Leszámolás: ha a halottak feltámadnak. Aztán ágynak dől, hogy végül koporsóba tegyék. Dolgavégezetten halni meg! Az utolsó költemény, utolsó szavai: Pax vobiscum. Az utolsó alak, melyet teremtett: Eirene. Magyarul: Béke, béke, béke. Az élet czélját elérte. S most jő a „nagy csend." Dolgavégezetten halni meg. . . .

II.

Ki volt e férfiu? Mester, ki az emberről szóló ismereteinket kibővitette. És a ki magával hordozta a halhatatlanság jellegét.

Látszólagos hidegséggel szemlélte az embereknek egymáshoz s az örökkévalósághoz való viszonyát. A hogy örömüket és bánatukat vizsgálta, ez empirikus kor jelképének látszott. A legszilárdabbak, a rettenhetetlenek közé tartozott. Nem kaczagott s nem sirt: látott. A látás nála az elsődleges, s a dolgok elviselése a másodlagos. Az érzés e nagy szabadságában, páratlanul álló bányász volt. Uj világot alkotott az érzések finom árnyalatainak, a félhomályos ösztönöknek; ez az ő érdeme mint művésznek.

Hozzátehetnők, hogy inkább betetéző, semmint feltaláló volt. (Hisz magától értetődik, hogy az oly nagy emberek, mint ő, legtöbbnyire csak betetézők.) Ismételhetnők: hogy Ibsen elődjeként két német szerepel, Hebbel és Ludvig Ottó; s a dráma mathematikáját jobban értette, mint Lessing s a francziák, sőt valószinü hogy minden idők legexaktabb drámatechnikusa volt . . . S végül ujra felemlithetnők a németekhez s a francziákhoz való kettős viszonyát. De mennyivel kezdetlegesebben tár-

Ibsen halálos ágyán.

gyal Hebbel erkölcstani kérdéseket, mennyivel jobban hatol a dolgok mélyébe Ibsen. Hebbelnél a durván nyers, Ibsennél az aczélélességü erő. Hebbelnél sok még a zavaros, noha ebben is óriási nagyság. De Ibsen a világosság felé hatolt, mert latin emlőkön nevelkedett.

Művészetének ime még egy oldala! Ibsen átértette s megalkotta az uj korszak eszméit és küzdelmeit. Gabriel Borkmanja e küzdelemben él, e küzdelem bűneiben osztozik: mert életetadó értékeket teremt. S kimondja: „Valamennyiünket elgázolnak egyszer, csakhogy ilyenkor fel kell kelnünk s ugy tenni, mintha semmi sem történt volna, s az ilyen keresőnek nem az a főbaja, hogy elesik, hanem hogy nem kél ujra fel.“ Ibsen ezt s még sok mást őskori, jelképes formában fejezte ki. Formulaalkotó volt. E rendkivüli s a mellett nem boldog korszak legnagyobb jelkép alkotója. Az emberek költője volt, nemcsak azért, mert azok uj tetteket visznek véghez, hanem ama pillanatokért is, mikor megpihennek s gondolkoznak a világ felől, az emberek ezeznyi apró viszonyáról s egymáshoz való érzelmeiről, néma vágyakról, félhomályba borult alakokról s meg nem oldott kérdésekről.

Ősképalkotó marad a művészetben, nagy, mint Dante, de legnagyobb ereje, azt hiszem nem ebben, hanem az erkölcsi elem kifejezésében rejlik.

III.

Drámái egy ideig élni fognak (tovább mint mások) — azután idegenek lesznek a későbbi századok fiának: ez a műalkotások sorsa. Kinyilatkoztatásainak igazságai is meg fognak szünni igazságoknak lenni: ez az igazságok sorsa. De a mi örökre maradandó lenne: a nagy bátorság, az egyenes törekvés a czél

felé; a végletekig menő küzdelem.

Teknikailag óriási s erkölcsileg gyáva korunkban Ibsen alakjai az ó-testamentum alakjaira emlékeztetnek, kik nem tűrtek megalkuvást. A végletekig megy a becsületességben, mint ők, semmit sem hallgat el, semmit sem szépit jóakaróan.

Az akaratnak igazsággá való megujitása a legmaradandóbb, a mit ez egyedülálló adott.

Itt kelti fel érzelmeit, az ibseni érzelmeket, a vallásos erejü érzelmeket.

IV.

Az akaratot igazsággá erősitette. (Mik Tolstoj paraszti gorombaságai hozzá képest? Parasztokhoz szóló gorombaságok, egy kissé mesterkélt paraszttól mondva.) Ibsen egy előrehaladott kisebbséghez szólott. Megmutatta, hogyan bukik el az igazság hirdetője, máskor azt, hogy az igazsághirdető, mint legerősebb győzedelmes marad. Ibsen erős volt. Rikitó és nyomott hóvilágitásában eltünnek gyakorta az emberi ideálok vagy az őrültséggel határos fogalmak. Semmi jó sem marad meg, sem az ugynevezett szerelem, semmi állandóság, semmi oly dolog, amiért érdemes volna küzdeni, semmi remény a boldogságra. A kecses fátyol lehull s rideg, szürke önzés mit bájosnak láttunk azelőtt. Kitartás, — várni a nagy csöndre, ime az utolsó menedékhely, ebben a nagyszerü, csodálatos, rejtélyekkel teli világban... a hol a legjobb és legszebb: két ember egyesülése.

Igen, ő isteneket megdöntő volt, de becsületes. Rendithetlen reményevesztett volt, mégis mily óriási vigasz rejlett abban ahogy veszteit reményeit megállapitotta.

Itt állunk mi is a harczban mindnyájan. Emberek, kik egymással szemben igazságtalanok vagyunk; egyenként és összesen sötét hatalmaknak kiszolgáltatva, tisztán akarjuk látni a dolgokat, a csalódásokat megvetjük, szemeinket nem hunyva be, bátran akarunk küzdeni és elbukni!

E tagadó erkölcsösségében valami rendkivüli fölemelő erő volt.

V.

Hátra van még a közte és Goethe közt fennálló különbség. Margit és Faust az isteni Olymposra kerülnek s következik a kiengesztelődés. Ibsen élete munkáját a tagadás pozitiv aktusával fejezte be. Nem vár az égi királynő. Jő a halál a hóhomályban. Ibsen kérdi: Azon az uton vagyunk, hogy a földi birodalmat megalapitsuk? S egy lavina kettévágja a megoldást. Nem mond többet, mint a mennyit mondhat.

A rendithetlenül reményevesztett vallása az, melyet ő hirdet. A lét kérdéseinek megrázóan mély s igaz feltárása.

Nagy igazságszeretetében rejlett megmentő ereje.

VI.

Kétszer láthattam csak, akkor is távolról. Soha sem hallottam hangját, nem foghattam vele kezet. Azonban életem mily sok eseményénél volt ő jelen. Arczát láttam magam előtt, midőn a természet merev, kérdő képekben szólt hozzám. Midőn először láttam a jéghegységet, mintha a hold valamelyik szakadékos vidékén jelent meg előttem az utolsó emberpár: Rubek és Iréne.

El tudom képzelni, hogy valaki az élet valamely nagy csapása, pl. atyja halálakor Ibsen Henriknek ir, mint ahogy a hivő emberek lelkipásztoruknak kiöntik szivük keservét. Mert alakok, kik oly erősek, mint ő, a hitetlenek papjai.

S értékük utolsó része ez: a hitetlenek papjai.

De hisz most nem méltatni akartuk őt, csak jelenteni, hogy Ibsen meghalt.

Kerr Alfréd.

Panaszlevél az iparművészeti társulathoz. Panaszleveleket kér az iparmüvészeti társulat, még pedig záros határidő alatt. Mert reformokat akar. Alapszabály változtatásokat óhajt. A záros határidő azonban lejárt, — junius 5-ig volt csak szabad panaszkodni. Sajnos, mi nem küldhettük el billet-doux-nkat hétpecsétes boriték alatt, — de minek is a pecsét? Itt olyan nyilvánosságos bajok és hibák és veszedelmek rejlenek, a melyek nem is türik a hétpecsétes borítékot. Megszólalt az a közgyülésen, s a közgyülés után, — az, és ugy, a hogy mi azt előre megirtuk. A közgyülésen győzött a maradiság, — de a választmány *legtöbb müvésztagja*, mint egy ember, *lemondott a megtiszteltetésről* s rábizta a társulatot a maga sorsára. A társulat erre fejbe kapott. Mi az? Mi baj? Mit akartok? Tessék hát előállani a panaszokkal. Záros határidő alatt. Junius 5-ig. Aztán csönd legyen! Ugyan, ugyan, tisztelt társaság, — hát Mócsayra hallgattok. — a ki szerint minden rendben van, rendben volt és rendben lesz? Mócsay, az asztalos, azt hiszi, hogy az iparmüvészet a gyalulásból, furnirozásból áll, — elő tehát az iparossággal, minél több megrendelés, minél nagyobb üzem: ez kell a magyarnak. A mit a közgyülésen Bálint Zoltán előadott, tisztelet ne essék szólván, arról a közönség legnagyobb részének halvány sejtelme se volt. Jött rá a válasz: *a müvészek tüntető kilépése a választmányból.* Erre aztán alapszabályváltoztatást határoztak el. Helyes. De kezdjék azon, hogy a társulatot ne laikusok dirigálják, elnököljék, vezessék, — legfeljebb ha adminisztrálják. A társulatot a müvészeknek kell vezetni. A társulatnak müvészi feladatokat kell megoldani. A társulatnál csakis a legjobb elemek érvényesülhetnek, a legjobb elem pedig csak az igazi müvész, a ki minden téren megnyilatkozhat, s kell, hogy megnyilatkozzék. Az a főpanaszunk, hogy ott mindez nem igy van. Ott van mindjárt az uj kiállitási bizottság. Egyszerüen leközöljük a nevüket, mellé állitjuk azon müvészekét, a kik kiléptek, s azokét, a kiket kibuktattak:

Kiállitási bizottság.	**Kilépett vál. tagok.**	**Kibuktatott tagok.**
Alpár, Ágotai, Árkai, Csizik, Faragó Ö., Fittler, Förk, Gyalus, Huszka, Koperly, Kricsek, Maróti, Nádler, Pap, Telcs.	Szinnyei-Merse, Ligeti, Karlovszky, Feszty, Spiegel, Vaszary, Kőrösi.	Bálint Zoltán, Kann Gyula, Lechner Ödön, Rippl-Rónai.

Olvasóinkra bizzuk annak a megitélését, lehet-e szó igazi iparmü-

A gyermekvédő liga Ex-libris kiállításából.

vészeti gyakorlatról ott, abban a társaságban, a hol az aktiv tagok közt oly sok a fél vagy egynegyed tehetség, mialatt a kilépett és kibuktatott tagok a magyar iparmüvészet dicsőségei. Vagy azt hiszi az iparmüvészeti társulat, hogy Alpár, Csizik, Förk, Kerpely stb. izlése fogja a társulatot regenerálni! Ne várjanak a kilépett müvésztagoktól panaszlevelet. Ők dolgozni akartak, — nem fogadták el a munkájukat, viszik másfelé, — de mi lesz a társulattal? Eh, mit, — *müipari mintalapokat fog kiadni és terjeszteni.* Hisz terjeszteni kell a sablont! Sok szerencsét ez eszméhez, melyhez görcsösen ragaszkodnak! Azt hisszük azonban, hogy megjegyzéseink révén magára eszmél a társulat mégis! (Harmadszor.)

Ex-libris-kiállitás. Az orsz. gyermekvédő liga exlibris-kiállitást rendezett, melyben nehány gyüjtőnknek ex libriseit mutatta be. A gyüjtemény igen alkalmas az exlibris iránti érdeklődés felkeltésére, mert nem egy finom müvészi példányt találhattunk. A kiállitás katalogusában *Yartin* József kitünő irónk irt egy fényes tanulmányt az ex-librisről, melyben kifejtette a könyvjegy (vagy Ballagi Aladár szerint a könyvgyüjtő czimer) jelentőségét a könyv megjelölése, a könyvtár anyagának összetartása stb. szempontjából. Rámutatott arra, hogy az ex-libris rajzolás is a kor hatása alatt áll, s pl. „a neoklassiczizmus korában, az empire, a biedermeier-korszakban mind más és más müvészi fölfogás tükröződött vissza e kis lapokról, mert a ketté tört oszlop, a barátságnak az oltáron lobogó szentimentális lángja, a nyárspolgárias virágfüzérek az ex-librisekben épp ugy fölbukkantak, mint az épületek párkányán, a nyitott parkokba levezető terraszokon s az egykoru aczél- és rézmetszeteknek, fametszelnek a technikája, az egyes korszakokban élt grafikusoknak a kezeirása az ex-libriseken sem más, mint nagyobb igényü műlapjaikon.“ Ma pedig, — a mi összetett korunkban — ismét igen változatos az ex-libris. „Összetett a korszak, összetettek a müvészlelkek s a legdivergálóbb elemekből állók. Némelyik müvész az ex-librisekben a multnak hagyományain áll, akadémikus, nyugodt; a másik romantikus, szentimentális; a harmadik modern, sőt túlmodern, egy még csak eljövendő müvészi iránynak a bejelentője. Az egyik egész képet, hatalmas kompozicziót ad, a másikban már több a formaérzék s nem megy tul az ex-libris által megkövetelt határon. Az egyik a régi fametszetek stilusát müveli, a másik modern és egyéni; az egyik tekintetbe veszi a megrendelőnek foglalkozását, hivatását, a másik közönyös témát dolgozik föl, vagy pusztán dekorativ. A milyen komplex a korszak müvészete, olyan az ex-libris is, ennek a müvészetnek egy kedves, szerény kis hajtása.“ A kiállitott ex-librisek közül különösen a modern darabok közt sok az érdekes. Minket azok érdekeltek, melyek széles, egyszerü foltokban adják a jellemzőt, egy-egy vonal egész világ, magában foglal mindent, s hatása tisztán dekorativ. Ilyen például Hübe Erik, Kirchner, Sandström, Faragó József, Lehmann, Conrad Gyula (Fantusz), Fisher, Plorawe, Simpson, Barta Ernő (Földes és Telcs), Nagy, Csányi Károly stb. ex-librisei. Egypárat bemutatunk. Az ex-librisek mellett ki volt állitva *Glück* Frigyes nagybecsü ősmert evőeszköz-, ékszer-, kulcs, s keramikai gyüjteménye. Két kinai szobor rendkivül érdekes, mert a Dalpayrat-diszedényeken látható máz ősének tekinthetők. Az ilyen kiállitásokat gyakran meg kellene ismételni s kibővíteni.

IRODALOM

VILÁGEGYETEM.

„... A tájképfestő müvésznek nagyon kell ismernie a természet törvényeit ... Ha a tájképfestő körültekint a vidéken, temérdek olyan dolgot lát meg, amit laikus nem vett észre ... Az igazi müvész nemcsak észreveszi a szin- vagy rajzváltozatokat, hanem meg is tudja adni azoknak az okát, s tudatosan rajzolja a vászonra, s tudatosan adja meg a szint, amely gyorsan változik, sokkal gyorsabban, mint ahogy az ecsettel követni lehet! ...“

Ezt irja *Cholnoky* Jenő abban a nagyérdekü könyvében, melyet, mint a *Müveltség könyvtára* harmadik kötetét, *Világegyetem* czimmel most adott ki az *Athenaeum*

Amit Cholnoky állit, azt a müvészek régóta gyakorolták. A nagy müvész nagy természetösmerő. S az igazi müértő csakis akkor érti meg a müvészt, ha együtt tud látni a müvészszel, követni képes intencziöit s méltányolni tudja felfedezéseit.

Kell-e ezt példákkal igazolnunk?

Az egész modern müvészetnek az *atmoszféra-kérdés* az alapja. Nem érthetjük meg szinfelfogását, ha nem tudjuk, hogy mit fedeztek fel a természetben s mit akarnak ábrázolni. Mert a müvész igen sokszor még a tudóst is megelőzte természetfelfedezéseivel, mert naivan, érzékien látja a világot s a fontos jellemvonást hamarább meglátja. Igy voltunk az atmoszférával is. A levegőt, a mindent átható, körülölelő formát, szint változtató levegőt a festők hamarább észrevették, mint a tudósok, mert a festő elfogulatlanul, szinte a gyermek szemével néz, a tudós tudja, hogy mit akar látni. Nem egyszer megtörtént, hogy müvészek és festők vettek először észre természetjelenségeket, melyeket a tudomány később igazolt. Hogy az erdei patakban barna viz hömpölyög, azt Thomson vette észre először *Tavasz*-ában :

> From the hills,
> O'er rocks and woods,
> In broad brown cata racts
> A thousand snow fed torrents
> Short at once . .

Hogy a sivatag *biborbarna*, azt Storm látta meg, hogy a moha *vörösbarna* Burns ; Goethe, Lenau nem

egy természetjelenséget oly hiven rajzoltak, a hogy azt természettudós sem különben. *Ratzel* egy gyönyörü könyvében (*Ueber Naturschilderung*) Pierre Loti természetleirásaiból csodás részleteket közöl, s kiemeli, hogy Giorgione volt az első, aki igaz tömegében rajzolta a fakoronát, Ruysdael a sikság szépségeit fedezte fel, Jan van Eyck a mező zöldjét; a felhőt, négy tipusában, a holland müvészet a 15. századtól kezdve következetesen rajzolta, — a tudományban csak ujabban, Howard állapitotta meg. A hegyeket már Perugino puhán és hullámosan ábrázolta, a tudomány pedig csak 300 évvel később konstatálta ezt. De egyáltalán, mennyivel magasabban állottak természetösmeret dolgában Leonardo, Michel Angelo, Dürer, természettudós kortársaik felett?! Rembrandt, a *Három fa* nagy természetösmerője, hogy ösmerhette a zivataros éjt. S Claude Lorrain a nap ragyogását!

Ezek a példák azt igazolják, hogy a művész kenyere a természetismeret, a müértés pedig hasonlókép a természetismereten alapul. A felfedező művész keserves sorsa onnét van, hogy viziója frissebb, mint a tömegé. Ha a művészet haladását követni akarjuk: a természetet állandóan, friss szemmel kell tanulmányoznunk.

Művésznek és müértőnek tehát valóságos kincs ez a könyv, melyet az Athenaeum most adott ki. A földi és égi tünemények egész komplexumát megkapjuk. Szerzőik, főleg Cholnoky, a természetrajongó lelkesedésével és a kitünő iró költészetével fedi fel előttünk a föld és lég csodáit. Müvészi nyelven irott az egész könyv. A tájképfestő, a művészet barátja, a természetet érteni vágyó nem nélkülözheti. A könyv a modern müvészeti törekvések igazolása is: az atmoszférikus hatások, a viztükröződések, a levegő- és szinhatások, a felhők, hegyek, tavak és tengerek életének természetrajza. Aki ezt elolvasta és elméjébe fogadta, egyszerre más szemekkel nézi a modern müvészetet is. Megérti az igazságra való törekvést, a természet csodás megnyilatkozásainak kutatóit: ezen az épitményen állva fogjuk csak igazán megérteni az impresszionizmust és megnyilatkozási módját, — a természet titkos lelkét, melyet a modern művészek keresnek, ábrázolnak, megteremtenek.

Régóta éreztük ennek a könyvnek a szükségét. Ez a könyv kitünő művészet-magyarázat, felnyitja a szemét a laikusnak, egyszerre olyan dolgok lesznek érthetővé előtte, melyeket azelőtt *extravaganciáknak* tartott. A természet tele van csodákkal. A tudomány magyarázni fogja még évszázadokig, — de a művészek mindig fognak ujabb rejtelmeket felfedezni. És ennek köszönhetjük a legnagyobb szellemi élvezeteket. Ez aktiv munka. Együtt fedezzük fel a természetcsodákat a művészszel. Teremtőkké leszünk magunk is. A *Világegyetem* ismerete révén.

Csak a mütárgy szelleme hat a nézö szellemére, de egyszersmind csak szellem találja meg a szellemet.

Detmold.

IBSEN, AZ EMBER.

(Emlékezések).

Skule király. Mond csak Jatgejr, hogy esett az, hogy te dalnok lettél? Kitol tanultad ezt a müvészséget?

Jatgejr. A dalnoki müvészetet nem tanulják.

Skule király. Nem tanulják? Hát ez hogy lehet?

Jatgejr. Szenvedtem, sokat szenvedtem es ez dalnokká tett.

Skule király. A dalnoknak hát szenvednie kell?

Jatgejr. Nekem a szenvedés kellett; masoknak talán örömre vagy kétségre lett volna szükségük —

Skule király. Kétségre?

Jatgejr. Igen, de akkor a kétkedőnek erősnek es egészségesnek kell lennie.

Skule király. Kit tartasz te beteg kétkedőnek?

Jatgejr. Azt, a ki a saját kétkedésében kétkedik.

Ibsen. A trónkövetelők. IV. felv.

Ki ez az Ibsen?

Ezt a kérdést tizennyolcz évvel ezelőtt vetettem fel magamban legelőször. Akkor Berlinben az *Unter den Linden*-en kiáltották a rikkancsok a nevét. A füzet, mely róla szólott, lelkesedett a *Vadkacsáért*, melyet az egyik szinházban aznap este adtak. Tizenkét órakor éjjel tudtam, hogy megösmertem a kor egyik legnagyobb drámairó zsenijét

Azon a télen Schmitt Jenővel olvastuk együtt Ibsent. Ő filozófiai szofizmákat látott benne, én alakteremtő müvészt. Ő röpiratot irt Ibsen elvei ellen, én hódolattal siettem hozzá Münchenbe. Az ő röpiratára azt felelte Ibsen:

— Eredeti elme, — de nem drámairó.

Megirtam ezt Schmittnek Schmitt Jenő azzal felelt, hogy kinyomatta *Nero*-ről irt tragédiáját és elküldte Ibsennek. Erre Ibsen ismét azt felelte:

— Olvastam magyar barátja drámáját. Most ujra csak azt felelhetem: nem drámairó.

És nem volt-e Ibsennek igaza? Schmitt *Nero*-ja egy filozófiai séma, Ibsen mindig és mindenkor csak *embert* akart ábrázolni.

Christiániában napokon keresztül minden este együtt vacsoráztunk a *Grand Hotel* teraszszán, gyakran nagy irói társaságban. Abban az időben a Kis Eyolfon dolgozott.

— Most egészen reális darabot irok, — mondotta. Elvégre engem mindig az emberi jellem, az emberek sorsa érdekelt. Hogy aztán filozofiát, szimbolikus jelentőséget olvastak ki belőle, az nem bánt. Ön ezek a tudósok! Nemrég kapok egy füzetet, mely egész értekezés a *Császár és Galilei* egy alakjának a — nevéről! Ép ma meg levelet kapok, mondanám meg, helyes-e az a magyarázat, hogy *Rosmersholm* Rebekkája Dr. West törvénytelen gyermeke. A szerző abból akarja megmagyarázni Rebekka lelki furdalásait, mert megsejti, hogy a szeretője — az apja . . .

— S mit felelt rá a Mester?

Kivette fésüjét és végigsimitotta

hosszu, ősz haját. Aztán rám nézett. Nagy kék szemében gunyos derü csillogott

— Azt feleltem, hogy a földön minden lehetséges.

Gyermeki naivitással mosolygott.

Budapesti tartózkodása alatt többször nyilatkozott darabjairól, de a legjellemzőbb az a mondása, hogy nagy önmegtagadás rá nézve régebbi darabjainak a megtekintése :

— Minden müvem lelki fejlődésem egy-egy korszakának emléke, melyet tisztelek ugyan, de nem osztozom már bennök, nem legalább teljesen . . . Azt hiszem, az egyetlen *Nóra* az, melynek igazságaiban hiszek.

Ez a vallomása fényt vet felfogására a költészetről :

— Költeni annyit tesz, — irta egyik költeményében, — mint önmagunk felett itélkezni.

Minden egyes munkája ugyanis rendszerint tapasztalatainak költői értékesitése. Hogy igazán megösmerjük költészetének czélzatait, érdekes volna ösmerni belső evolucióját. Hogy a *Nóra*-hoz hozzá közelálló baráti családban megtörtént események inspirálták, hogy a *Népgyülölő*-höz a maga elüldöztetésének eseményei ihlették meg, hogy a hazája részéről szenvedett sérelmek kergették ki a világba, a melyhez közelebb állónak érezte magát, minden nagy egyedülállóságában is : kétségtelen tények.

Christiániában, emlékszem, (s ez kitünően megvilágitja Ibsent, az embert) arra a kérdésemre, miért időznek oly sokat külföldön a norvég irók, Ibsen igy felelt :

— Az ember érzi, hogy Európához tartozik s oda megy, a hol otthon érzi magát.

S ő valóban európai szellem, — de speczifikus nemzeti talajból kisarjadzva. Minden alakja az általános emberinek egy norvég spécziese, a legnagyobb objektiv külső formán át egyéni érzés terméke. Őt is, mint a hogy a czikkünk élére tett párbeszédben mondja, a szenvedés és a kétség tette költővé, — de erős volt és egészséges s hitt a kétségeiben. A mi bántotta : alakká formálódott agyában. Ez aztán megnyugtatta.

Hansen Péterhez irt levelében olvassuk :

«Volt az asztalomon egy üres sörös-pohárban egy skorpio. Időről-időre az állat megbetegedett. Ekkor egy darab puha gyümölcsöt dobtam neki, a mire az állat őrjöngve vetette rá magát, hogy mérgét belelövellje. Erre megint egészséges lett. Hát nem igy van ez velünk is, költőkkel? A természet törvényei a szellemi világra is érvényesek.»

Ibsenre feltétlenül érvényes Ha képzeletét valami megragadta, abból addig ki nem gyógyult. mig a benne egybegyülemlett mérget alkotás közben ki nem lövelte. Emlékszem egy budapesti beszélgetésünkre, melyet naplómból irok ki. A Hungária földszinti éttermében voltunk, egész irói kör vette körül.

— Nyaranként egy tiroli fürdőt látogatok, — mondotta. — Egy délután okos, fiatal, magyar asszonynyal beszélgettem, mindenről és semmiről. Előttünk megy el egy ur, karján vezetve szép, fiatal feleségét. Az én hölgyem hozzám fordul és önkénytelenül, izgalmasan, halkan ezt mondja: „Hogy vágyom erre az ismeretlen férfira!“ Ránéztem. „Csak azért, mert egy másik asszonyt vezet a karján!“ A női lélek rejtelmeit, látják, ezekből a spontán megnyilatkozásokból lehet megösmerni. . .

Mikor a *Solness mestert* elolvastam, azonnal erre a megjegyzésre gondoltam. Hogy vágyik Hilde a mesterre, csak azért, mert másé!

Ime a részlet, mely igazolja ezt:

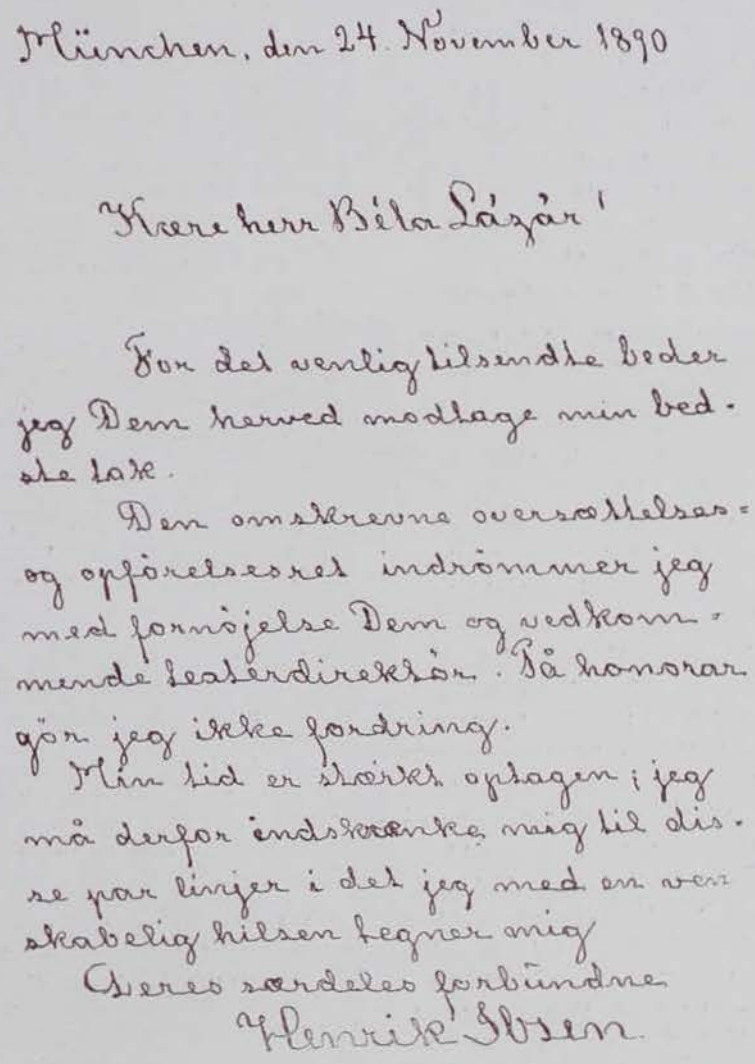
Solness (mély pillantással.) Hilde, ön olyan, mint egy vadmadár!

Hilda. Nem, nem bujkálok cserjék között.

Solness. Igaz, ezt nem teszi. Ön hát olyan, mint egy ragadozó madár.

Hilda. Ez inkább talán . . .

ber, — mondotta — a ki egyedül áll." Ez ugy se tart soká. A legnagyobb igazság, a mely gyülöletet keltett, idővel banalitássá válik. Akkor aztán az, aki a régi igazsághoz görcsösen ragaszkodik, már hazugságot véd. Az igazságok relativok. Ezt

München, den 24. November 1890

Kære herr Béla Lázár!

For det venlig tilsendte beder jeg Dem herved modtage min bedste tak.

Den omskrevne oversættelses- og opførelsesret indrömmer jeg med fornöjelse Dem og vedkommende teaterdirektör. På honorar gör jeg ikke fordring.

Min tid er stærkt optagen; jeg må derfor indskrænke mig til disse par linjer i det jeg med en venskabelig hilsen begner mig

Deres særdeles forbundne

Henrik Ibsen.

A nagy hallgató, a szükszavu ember lelkébe, mint látjuk, néha erősen bele lehetett látni, éppen megjegyzései, levelei révén, — mert maga volt az egyenesség, az őszinteség, a mely minden kertelés nélkül megnyilatkozott nála, mit sem törődve azzal, hogy milyen lesz az első pillanat hatása. „Az a legerősebb ember, — mondotta — a ki egyedül áll." Ez ugy se tart soká. A legnagyobb igazság, a mely gyülöletet keltett, idővel banalitássá válik. Akkor aztán az, aki a régi igazsághoz görcsösen ragaszkodik, már hazugságot véd. Az igazságok relativok. Ezt tudta Ibsen s ezért mondta, hogy régi darabjait nem tudja megnézni. Időközben néki már más lett a véleménye s önmagának ellentmondani csakis egy ujabb alkotásban lehet.

Vagy a lemondásban.

Ezt tette Ibsen. Megirta *Epilogját*. A mult nem jő többé vissza. Az elmulasztott, az idejekorán fel nem

ösmert boldogságot elmulasztottuk örökre Ha a halottak feltámadnak . . ? Nem, a halottak nem támadnak fel.

„Björnson ifiabb fia beszélte nekem, — iria Kerr Alfréd Ibsen temetéséről szóló czikkében, — hogy Ibsen utolsó szava, mikor a rokonság arról beszélt, hogy a mester jobban van, ez volt: *tvertimod*: ellenkezőleg."

Jellemző szó, kiegészitő szó epilogusához. Stilszerü szó egyéniségéhez. Kifejező szó müvészetére. A nagy ellentmondó, akit csak az ellenmondás gyógyitott ki, mint kedvencz állatiát, a skorpiót.

Most aztán ő is meggyógyult

Dr. Lázár Béla.

▽

Babylon vizein *Patai* József nem ösmeretlen a magyar közönség előtt. Most, midőn összegyüjtve jelentek meg Patai költeményei, még szélesebb rétegekben fognak maguknak közönséget hóditani. Hatásuknak titka, hogy régmult időknek vallásos érzéseit müvészi, modern formában szólaltatják meg. Modern formában és modern hangon. Ugy, hogy müfordításai egészen közel hozzák lelkünkhöz régmult időknek óhéber költőit. Érzéseik mélysége, képzeletük merészsége, kifejezéseik ereje, előadásuk méltósága épen ugy hat, mint az eredetiben, de a mi bennük formátlan, az átdolgozásokban kisimitva, formába öntve, kerek egészszé alakitva jelenik meg. A mint azt a mutatványként közölt vers is igazolja. **(R. A.)**

Kaffka Margit irásai. Egy marék virágot szórt felénk egy szép asszony ragyogó máius havában. Illatos, szomoru virágokat, melyeknek történetük van. Ezeket a titkos történeteket beszéli el, meglepően őszinte hangon, mert lira minden szava, ő maga, az asszony látta, érezte át a történeteit és a maga szemével látott világ reitelmeit tária fel. Ebben rejlik ez irások hatásának titka. A női lélek szólal meg, minden történetében a nő hangulatai uralkodnak, s az asszonyt kitünően ösmeri Kaffka Margit. Közöljük mutatványkép kötete legszebb történetét. Figyeljék meg, hogy a haldokló férfi szavából mint érezteti ki a lány lelki világát, noha szó nem magyarázza, csak egy-egy gesztussal, mozdulattal világit be a lány lelkébe. Ezek éles megvilágitások. Fény hatol be a legtitkosabb redőkig. S ez a módszere mindenik történetében. Uj hang, uj látás, uj érzésárnyalatokat kaptunk tőle. S mi más a müvész feladata, mint adni, hogy Paul Verlaine szavával éljünk: *la nuance encore* . . . A kötet az Athenaeum kiadása.

Uj hantok. A Por és Hamu 2-ik sorozata. Irta *Porzó* (Ágai Adolf). Abban a temetőben, melyben Porzó, a magyar tárczairás első nagymestere, vezet el bennünket uj könyvében, omlik a napsugár és a hantokat, a mellett mellett elvonultat bennünket, virágok boritják. Irók, politikusok és müvészek hantjai ezek, a kikkel Ágait összehozta változatos és érdekes pályája és a kikről néhány oldalon megemlékezik. De mennyi minden van azon a néhány oldalon! Sok, sok éles megfigyelés, sok, sok mély érzés és sziporkázó, szellemes ötlet. Hol elmosolyodunk, hol mély megrendultságot érzünk ezeknek a rendkivüli imüvészettel megirt soroknak olvasásakor. Soha senki jobban meg nem jellemezte például Szilágyi Dezsőt, mint Ágai, rövid visszaemlékezésében. És éppen ilyen müvészi jellemraizát nyujtja a három tankónak Kozma Sándornak, Kossuth Lajosnak, Vajda Jánosnak, Abonyi Lajosnak, Munkácsynak és a magyar közélet még sok más kiválóságának. Megérteti, hogy mi mindegyikben a legnagyobb, de a mellett emberileg mind közelebb hozza szivünkhöz. A rendkivül érdekes munka, mely minden magyar embert érdekel, az Athenaeum kiadásában jelent meg.

Irodalmi kincsek. Formájában és tartalmában egyaránt rendkivül érdekes vállalatot inditott meg ezen a czimen az Athenaeum. Az előttünk fekvő első öt kötetecske szenzációt jelent a magyar könyvek kiállitásának történetében. Alakjuk kis nyolczadrét, fedelük finom, félpuha zöld bőr arany nyomással és diszitéssel. Kényelmesen elférnek a zsebben, akár valami finom jegyzőkönyv és e mellett szövegük nagybetüs nyomása nagyon kellemes a szemnek is.

Képeink. D á n i s-nek jelen számunkban közölt «A plague-on» cz. képét, a L'Art et les Artistes szivességéből közöljük. Mult számunkban Bihari Sándornak, Márk Lajosnak, Thormánnak és Munkácsynak képeit a K ö n y v e s K á l m á n r. t. engedelmével közölhettük. Ez utóbbi képek müvészi reprodukcziói a Könyves Kálmánnál igen olcsó árban kaphatók.

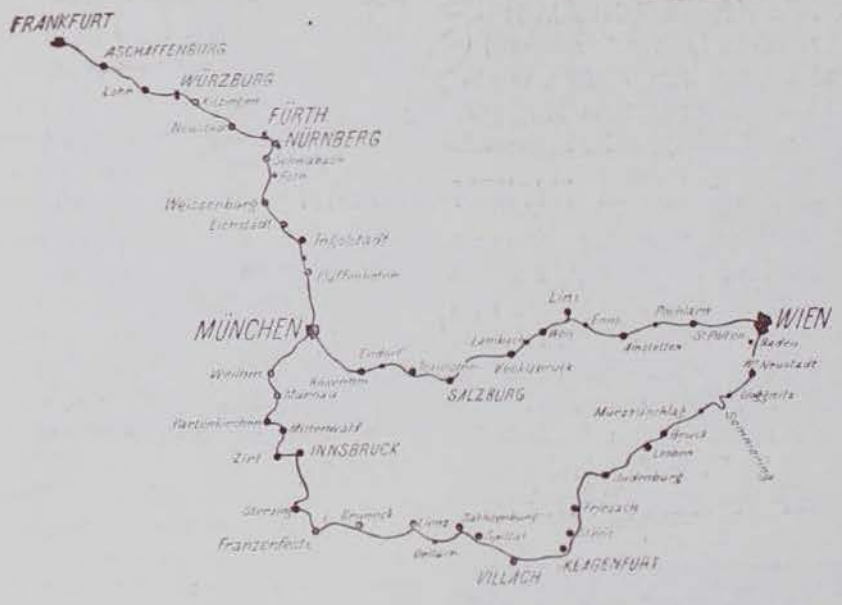
INNEN-ONNAN

A Herkomer automobilverseny.

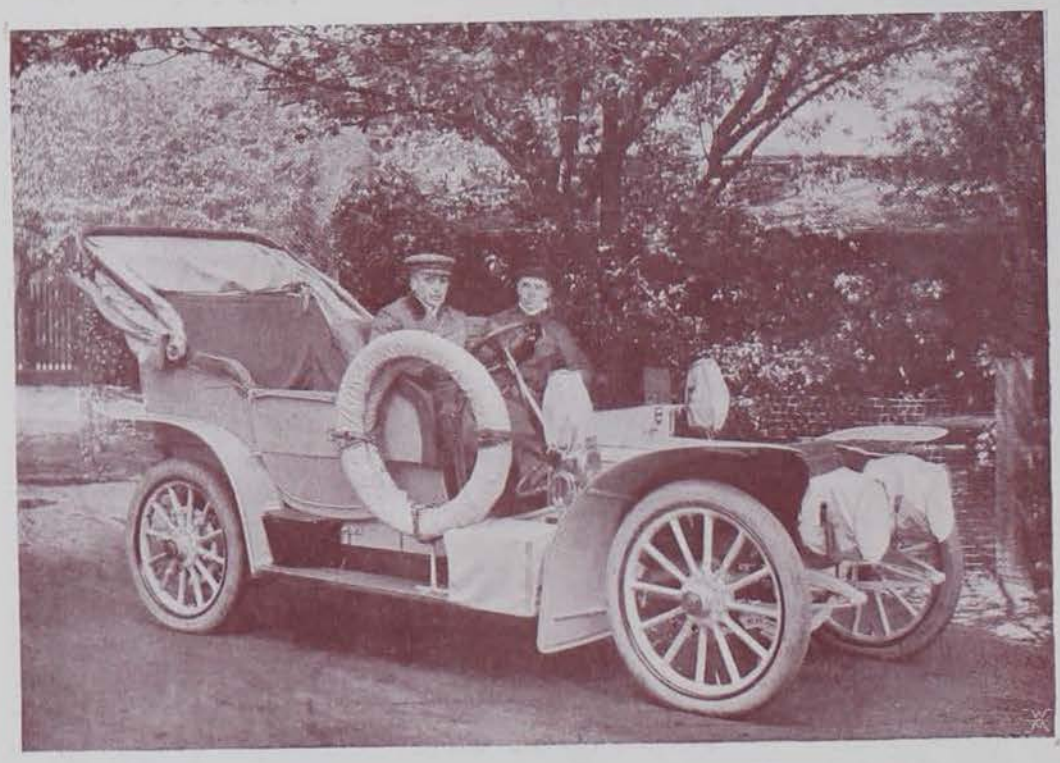

Báró Born Frigyes.

Herkomer Hubert szenvedélyes, rajongó hive az automobilsportnak. Nem annak az eszeveszett száguldozásnak, a mely az express vonatok sebességének tulliczitálásában látja az ideált, hanem annak az automobilizmusnak, a mely a gépkocsit a tökéletességig óhajtaná fejleszteni, a kényelmes és czélszerü közlekedés és utazás tekintetében. Mig az előbbi irány hivei: a Gordon-Bennet amerikai milliárdos által kitüzött dijakért koczkáztatják a maguk és mások életét, addig a Herkomer dijért évről-évre azok szállnak sikra, a kik a legczélszerübb berendezésü, legkényelmesebb futógépkocsikkal üzik ezt a nemes sportot. Az idén a versenyzők Frankfurtból indultak ki és Nürnberg, Münchenen át jöttek Bécsig és onnan vissza Klagenfurt érintésével tértek vissza München-, illetve Frankfurtig, miként az itt reprodukált térkép mutatja. Minket magyarokat azért érdekel ez a verseny, mert ezuttal először vettek részt magyar automobilisták ilyen nagyszabásu nemzetközi versenyen. Báró Born Frigyes, a magyar automobil-egyesület igazgatója, egyik legfáradhatlanabb gépkocsizó, a ki az elmult télen nagyban fáradozott azon, hogy a verseny utja Magyarországon keresztül vezessen, volt az egyik versenyző; a másik felsőványi Baruch Jenő, a ki nemrégiben még egyike volt az első urkocsisoknak, mig most ugyanilyen szenvedélylyel kormányozza gépkocsiját. A magyar versenyzők ezuttal nem nyertek dijakat, mert a gépkocsi ördöge mindkét magyar versenyző gépét megrontotta az uton, mindamellett kellemes emléket hagytak magok után a nemzetközi társaságban, a melynek tagjai nagy lelkesedéssel be-

A Herkomer verseny útja.

Felsőványi Baruch Jenő

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Herkomer Hubert, a verseny megalapitója.

széltek Baruch Jenőnek arról a gáláns udvariasságáról, hogy a versenyen kivül követte őket és a bécsi pihenőt megszakitva, a Semmeringre vezető uton bevárta őket és a robogó gépkocsikba Kugler bonbonok és virágok özönét dobálta be. Henrich porosz kir. herczeg, a ki szintén részt vett a versenyen, valóságos elragadtatással emlékezett meg erről a kellemes meglepetésről. Képeink a magyar versenyzőket és Herkomer Hubertet mutatja be.

▽

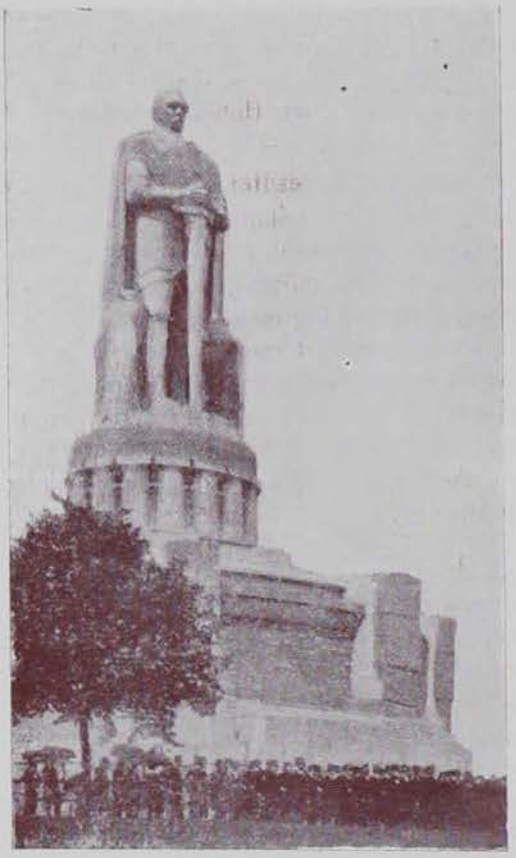
A grafikai egyesület, melynek érdekében többször felszólaltunk, a napokban megalakult. Elnöke: *Szinnyei Merse* Pál lett, a kiváló művész, a kinek bizonyára sikerülni fog maga mellé a fiatal erők legjelesebbjeit csoportositani. A grafikai egyesület tagja lehet mindenki, aki évente 20 koronát fizet s ezért három csak 100 példányban megjelent grafikai műalkotást fog kapni. Ajánljuk olvasóink figyelmébe.

▽

Velasquez Vénusát, melyet lapunk áprilisi számában mutattunk be, véglegesen megvásárolták a londoni muzeum számára, csekély egy millió frankért. A mikor először állitották ki, egész London talpon volt, ott nagy társadalmi esemény egy műremek bemutatása. Hasonlóképp nagy esemény volt Lipcsében. Klinger Beethovenjének végleges felállitása, a városi muzeum épületében, külön, a művész által diszitett és épitett és berendezett teremben, mely most templomszerü alakot nyert, benne a fehér és kék szin dominál. A mig a költségek meg nem térültek (250 ezer márka) külön 1 márka a belépti-dij a Klinger-terembe. Erről persze Londonban szó sincs.

▽

A spanyol királyné csipkelegyezőjét mutatjuk be olvasóinknak, a csipkelegyezőt, melyet egy vércsöpp érintett. Egy vércsöpp, mely kis hija, hogy tragédiává nem tette a legpoetikusabb idillt. A spanyol királyné csipkelegyezője örök emlék. — stilszerü emlék, — szinte calderoni hangulatu: az élet álom, — vagy álom az élet? Erre a májusi szép aranjuezi napra — esküvője napjára — sokáig fog emlékezni a szép angol lány, a kiből spanyol királyasszony lett, de mindjárt első lépésénél megösmerte azt a spanyol vad szenvedélyt, mely az inkvizicziót és a spanyol büszkeséget teremtette. Emlékezetes kis csipkelegyező!

Lederer Bismarckja Hamburgban.

Lederer Bismarck szobrát, a modern német szobrászat e leghatalmasabb alkotását, most lepleztek le. Ime a monumentális megoldás egyik kitünő példája. Micsoda egyszerü formák! Micsoda hatalmas vonalak! Mennyire az egész a fontos e müemléken s hogy eltünnek a részletek. Hamburg város ezzel az emlékkel igazi nagy mükincset szerzett, — pedig mennyi kicsinyes intrika próbálta megteremtését lehetetlenné tenni. Végre is győzött a jobb belátás, — ott a *szakértők* nem merték leszavazni a müvészek egyhangu véleményét Lehet, hogy véletlen; de Hamburg ezzel igen sokat nyert.

A spanyol királyné naszajándékából

Schmittely József. Ez a név egészen uj a nagy közönség előtt, pedig a viselője negyed százados jubileumát ünnepelte a napokban. Huszonöt esztendő óta dolgozik Schmittely József a „Pesti Hirlap" szer-

Schmittely József

kesztőségében, amelynek segédszerkesztője. A dolgos, munkás ujságirónak minden munkában eltöltött esztendeje hadi év, annyira igénybe veszi tudását, fizikumát, idegeit a lázas, halasztást nem türő munka. És ha az ujságiró annyi idő alatt sem *akar* kiemelkedni a névtelenségből az csak arra mutat, hogy jobb szereti a tisztes munkát a magamutogatásnál És valóban, Schmittely József tipusa a munkáért hevülő, egyszerü ujságirónak, aki mellett szinte gombamódra lesznek az ugynevezett „nagy emberek", ő maga azonban nem kér soha sem az ünnepeltetésből, sem az elismerésből. Amennyire szerény embernek ismerjük, talán most is rossz néven veszi, hogy foglalkoznak vele az ujságok és hogy az arczképét kiadjuk.

A MODERN INTERNATUS.

Manapság, mikor a főváros egyre hatalmasodó ereje mind jobban vonzza nemcsak a munka, a kereset után vágyódó lakosságot, hanem a tökéletes iskolákat kereső tanuló ifjuságot is, szükségszerüleg keletkeznek itt a fővárosban azok az intézmények, melyek az ifjuságnak, mely az iskolaéven át szülei házát nélkülözi, gondos felügyelettel és neveléssel együtt családi hajlékot nyujtsanak.

Bármilyen kitünő legyen is az iskola, melyet a gyermek, a serdülő ifju látogat, hivatását nem teljesitheti kellően, ha vele párhuzamosan a család is nem veszi ki részét a gyermek neveléséből. Ezt a családi nevelést, a gyermeki szellem és kedély ápolását tűzte ki czéljául Gábor Ignácz tanár, mikor néhány esztendővel ezelőtt internátusát alapitotta. Az akkor még kicsiny és egyszerü intézet néhány év alatt föllendült, megnagyobbodott és fővárosunknak ilynemű első intézetei közé emelkedett.

És joggal, mert hivatását fennállása óta komolyan és szép eredménynyel teljesiti. Meg is van hozzá mind az az eszköze, melyet modern nevelő-intézettől követelhetünk.

Budapest gyönyörü villa negyedében, Nagy János-u. 25. sz. alatt van az intézetnek nagy, árnyas kerttel biró csinos épülete. Tehát nemcsak egészséges vidéken, hanem sok iskola közelében is. Mert magában az intézetben iskola nincsen. A növendékek mint nyilvános iskolák tanulói, nagyobbára a polgári és középiskola I—VI. osztályából. A növendékeknek magaviselete és az iskolában való haladása állandó ellenőrzés alatt áll, napi 3—4 órai munkaidőben a fiukat a felügyelő tanerők rendes és pontos munkához szoktatják, egyszersmind az esetleges hézagokat pótolják, az elfelejtett tananyagot felfrissitik és a szükséges magyarázatokat megadják. A tanitás nem tömeges, hanem egyéni, minden egyes növendéknek szellemi tehetségéhez illő. Tehát épen e tekintetben olyasmit nyujt, amit a nyilvános iskola nem nyujthat. Az intézet tulajdonosa nagy gondot fordit arra, hogy növendékei idegen nyelveket elsajátitsanak, még pedig a leg-

Rézslet az internátus kertjéből

MTA AKADÉMIAI KÖNYVTÁRA

könnyebb, legkellemesebb módon, családjával és nevelőkkel való társalgás utján. A zenei kiképzésre külön zongora- és hegedü-tanfolyamokat rendezett be. Az intézet önképzőkörében pedig alkalmuk van a fiuknak, hogy egyéni tehetségüket is fejlesszék és szellemi önállóságra törekedjenek.

Nemkülönben gondoskodik az intézet a növendékek testi neveléséről is. Az internátus maga czélszerü berendezésével a hygienia minden követelményének megfelel. Háló- és tanulótermei tágasak, szellősek és világosak, hatalmas, gondozott kertjében a növendékek számára tenniszpálya és tornakészülék van, kellemes és egészséges szórakozást tehát elegendőképen találnak.

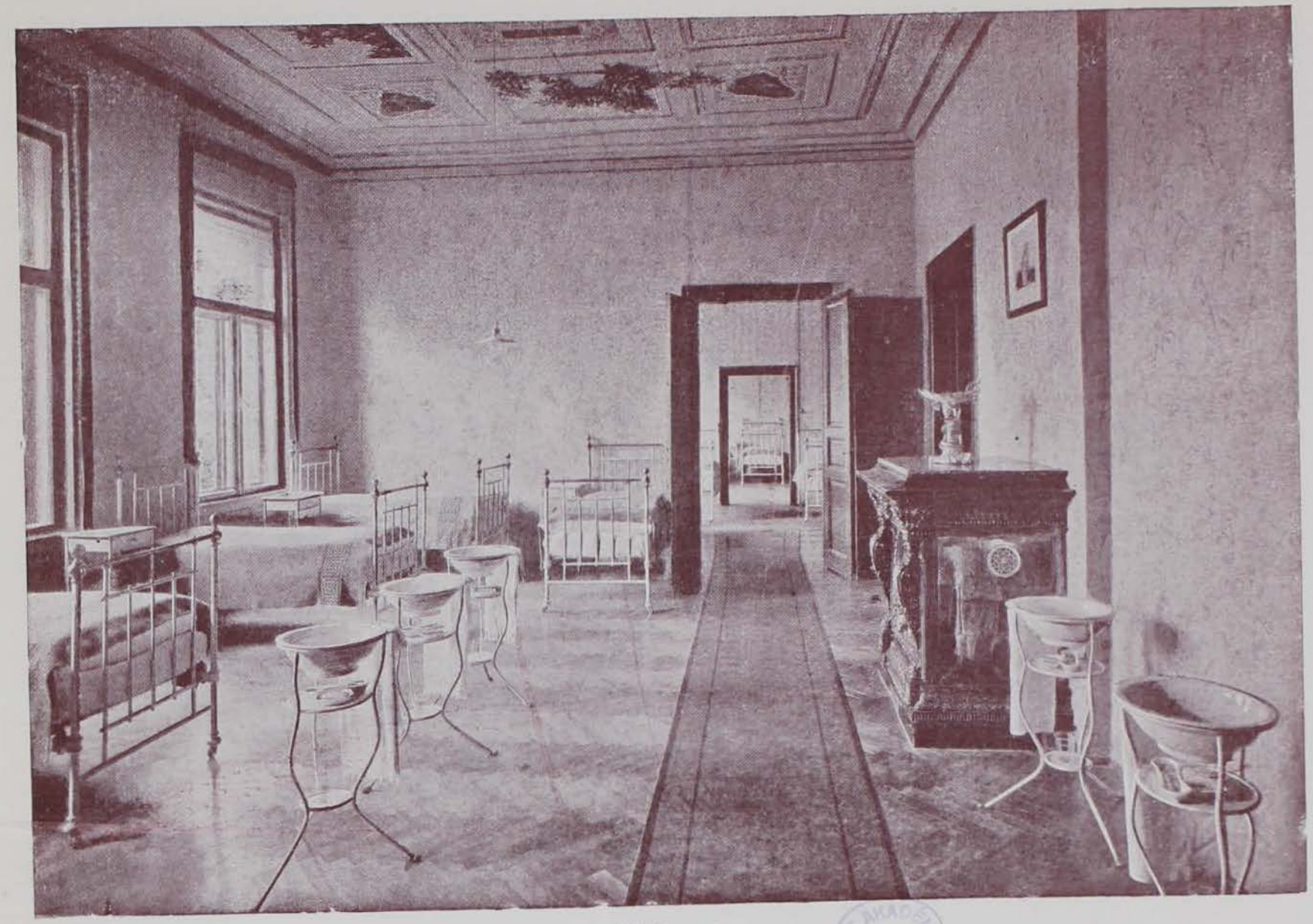
Az intézetnek megvan az az előnye is, hogy növendékei nyáron át is kötelékében maradhatnak. Erre a czélra tulajdonosa *Tátra-Lomniczon*, a magas Tátra tövében nagyszabásu *szünidei internátust* létesitett, a melynek nemcsak az a czélja, hogy a növendékek hazánk eme gyönyörü helyén kellemesen nyaraljanak, hanem meg is kedveltesse velök a természetet és fogékony ifju lelkökben szépségei iránt szeretetet támasszon. Teszi ezt kisebb-nagyobb kirándulások, hegyi túrák és többnapos gyalogvándorlások által, melyek a fiuk testi erejét, tudását és jellemét egyaránt fejlesztik.

Mindezek igazolják, hogy a Gábor-féle nevelő-intézet még a leggondosabb szülő kivánságait is kielégitheti, pótolja a szülői házat, a családot, mert a gyermek megtalálja benne kellő szigoruság mellett a szeretetteljes nevelést.

Az intézet igazgatósága (VI., Nagy János utcza 25) kivánatra bárkinek küld prospektust.

SELFMEN.

A takarékosság és a müvelődés, egy napon született — mondja Barnaby Rudge, Dickens puritán regényhőse. És a filozofáló regényhősnek, minden kulturtörténész igazat fog adni. Az egyéni takarékosság képezi a családok és nemzetek gazdasági jólétét és ennek megismerésére az emberiség csak a müvelődés bizonyos fokán jutott. Mert a takarékosság nem természeti ösztön vagy hajlam, hanem öntudatos gazdasági elv, és a nevelés produktuma. A takarékosság erkölcsi alapja az önmegtagadás és az igy gyüjtött tőke nem a kapitalizmus erkölcstelenségeiből,

Hálótermek.

MTA KÖNYVTÁRA

hanem az életszükségletek bölcs szabályozásából a gyönyörökről való önkéntes lemondásból ered. Az értelem, a mely az embert a jövőbe való látás jogával is felruházza, e joghoz kapcsolta a jövőről való gondoskodás kötelezettségét is. Valahányszor az előrelátás erényét emlegetjük már az elővigyázatra serkentő intés által fegyver van kezünkbe adva. Fegyver, a melynek neve: *takarékosság*.

A mai társadalom egyik veszélyes kórtünete nem annyira a pénzhiány, mint inkább a megszerzett pénz értékének meg nem becsülése. Mert a jólét titka nem is annyira a vagyonban, hanem az azzal járó gazdálkodás észszerüségében rejlik. A ki munkájával többet keres, mint a mennyi saját és családja szükségleteinek kielégitésére megkivántatnék, s e megtakaritott feleslegből bizonyos összeget félretesz, az kétségtelenül ugy saját, mint a társadalom jólétének nivóját emeli.

Igaz, hogy a könnyelmüségben sok kedves vonás van. De bármennyire magasztalják is azt a quartier latinben, polgári társadalomnak nem lehet erénye. Ulászló királyról jegyezte fel a krónika, hogy könnyelmüsége miatt annyi hitele sem volt, mint egy korabeli zsellérnek s voltak napok, a melyeken a királyi családnak annyi pénze sem volt, hogy a konyhai szükségleteket fedezni tudta volna. Nagy nyomorában a párisi érsekhez fordult, a ki tizezer tallért *és egy üres perselyt küldött a királynak*, a melyre azt irta: e perselybe kellett volna Felségednek naponta egy ezüstöt tennie, s ma az én tizezer tallérommal együtt még egyszer annyi pénze volna Felségednek».

A takarékosságnak több utja és módja van. Az emberek azonban gyakran csak azért nem takarékosak, mert nincsenek kezök ügyében olyan eszközök és módok, a melyek ezt külsőleg elömozditanák. A kishivatalnoknak, a munkásembernek, a tanuló gyermekeknek nincs idejök ahhoz, hogy kisebb betétjeikkel esetről-esetre a takarékpénztárakat folyton felkeressék, a hol a várakozási idő megzavarja egész idő és munkarendjüket, az otthon félretett pénz pedig állandóan ki van téve az emberi természetből kifolyó kisértéseknek, hogy más czélra fordítják, mint a melyre gyüjtetett.

Szocziális szempontból egy igazán nagy fontosságu és elmés szerkezetü pénzgyüjtő perselyt hoz most a közforgalomba egy élelmes vállalkozó. Ez az u. n. **„SELFMEN“** persely, a mely a külföldön, de különösen Amerikában, ugyszólván „minden család asztalán helyet foglal“. Erről a perselyről mondta egy elmés franczia iró, hogy ez a találmány több hasznára lesz az emberiségnek, mint a még feltalálandó repülőgép.

A „Selfmen“ egy aczélból készitett, csinos alaku takarékpersely, a mely a beléje dobott pénz kihullását vagy kiszedését megakadályozó készülékkel van ellátva. Ezzel a perselylyel a takarékosság szelleme vonul be minden házba.

Amerika, a gyakorlati ész és szellem hazája, adta ezt a találmányt is az ó-világnak. Amerikában az e perselylyel való gyüjtés intézménye oly fejlődést ért el, hogy a „Selfmen“ perselyek betéteiből még az amerikai kolosszális pénzintézetek sorában is, a leghatalmasabbak közé emelkedett az az intézet, a mely a Selfmen perselyek kultiválását tüze ki feladatául. A Selfmen persely ethikai alapja a takarékosság, a mely a pénzgyüjtésnek mindenki által tisztelt és becsült formája.

Az a hatalmas amerikai pénzintézet, a mely a Selfmen perselyek betéteiből fejlődött nagygyá, a takarékosság hajlamát és erényét akként próbálja kifejleszteni és ébrentartani, hogy magas jutalmakat, rendszeres prémiumokat tüz ki évről-évre olyanok részére, a kik a Selfmen perselyek révén a legnagyobb összegeket takaritották meg. Ez a premium azonban kizárólag a kis emberek javára irányul és a munkásember takarékosságát van hivatva jutalmazni.

A Selfmen persely nemcsak az uj világ takarekossági szellemének szimboluma, hanem egyszersmina az igazi demokratizmusé, ugy áll rendelkezésére a takarékos hivatalnoknak, mint a kereskedőnek és munkásnak, ifjunak és vénnek, gyermeknek és felnőttnek, a mit a nagy tőkéket őrző pánczélos termü fényes bankokról elmondani nem lehet.

Ebből a Selfmen-fele perselygyüjtésből a nagy pénzintszetekre is értékelendő előnyök hárulnak, mert a persely a pénzintézeti vállalkozó szellem részére uj tőkeforrást is jelent, a mennyiben a fillérekből a betétek által olyan tőke koncentráltatik, a mely, még a nagy alaptőkével dolgozó intézeteknél is jelentékenyen emeli az üzleti forgalmat.

Mindeme előnyök teszik végtelenül becsessé a „Selfmen“ perselyeket, a melyek hihetőleg rövid idő alatt nálunk is elterjednek és a szép persely szives otthonra lel a magyar uriházak termeiben éppen ugy, mint a szegény munkás egyetlen szobájában.

ÉRTESITÉSEK.

A modern kávéházról irott czikkünket, amely a „Jövendő“ májusi számában jelent meg, kiegészitjük a *Thonet testvérek* nevével, amely czég a famunkákat szolgáltatta a művészi berendezésü kávéházhoz. Thonet testvérek izlését, kiváló szolidságát ismeri mindenki s igy erről ezuttal nem is kell külön megemlékeznünk. Amde a czég a kávéház berendezéséhez ezuttal a művészek teljes átérzésével járult hozzá, s ez okozta, hogy nagyszabásut, modernet, tetszetőset produkált. A Thonet testvérek ujabb müveit különben is jellemzi, hogy kitünően illenek a modern stilhez. Csupa szerkezet, kevés léha disz és nemes egyszerüség. Igy aztán természetesen a hatás nem marad el.

Mattie Wilkes, Afrika csalogánya.

Ős-Budavárának, ennek a nagyszabásu s előkelő mulató helynek az idei szezonja páratlan a maga nemében. Az igazgatóság, amelynek élén *Friedman* A., ez az agilis és széles látkörü szakember áll, a világ legelsőrangu varieté művészeit és művésznőit szerződtette a nagy varieté-szinpad számára s igy természetes, hogy az előadások magas művészi szinvonalon állanak s kizárólag családias jellegüek. A nagyszabásu juniusi műsorból kiemelendők a *Lorch család* ikariai játéka, *Schäfer Severus*, az artista király, az *Alvió trió*, a *Picanninies-csoport*, *Johnson és Wells*, a néger énekespár, továbbá *Mattie Wilkes*, a gyönyörü hangu afrikai néger énekesnő, akit Afrika csalogánya név alatt ismer az artista világ. Ennek a nagystilü fekete énekesnőnek az arczképét mutatjuk be lapunk jelen számában a közönségnek. Ős-Budavára igazgatósága különben az idei szezonban több jótékonyczélu ünnepélyt rendez, a melyen a budapesti szinpadok legelsőrangu művésznői müködnek közre. Az érdekes ünnepélyekre külön is felhivjuk a közönség figyelmét.

Van egy művészet, s ez az egyedül igazi, mely törvényszerü hatásával, erejével elragadatásba ejti érzékeinket, felemeli szellemünket oly magaslatokba, a honnét a kis haza léghajóból nézett falunak hat.

Meier-Gräfe.

A rajz a művészet alapja. Ezt mindennap jobban érzem. Ezért szeretem Ingrest! Ah, ha ő lett volna a mesterem, mi máskép történt volna minden.

Whistler.

ELŐKELŐ CZÉGEK

BRACHFELD F.
férfidivat- és fehérnemüek
V., Dorottya-utcza 7. szám.

Takács Ferencz
porczellán- és zománczozott edény nagyáruraktára
Baross-tér 4. sz

Muhr György nagyvendéglő
Utóda: KASZÁS LAJOS
Kerepesi-ut 44. sz.

GAMBRINUS VENDÉGLŐ
Budapest legnagyobb étterme
Erzsébet-körut 27. sz.
Tulajdonos: NEMENYI BÉLA

Continental nagyszálloda
Nádor-utcza 22.
Tulajdonos: FEJÉR GYULA.

New-York kávéház
Tulajdonosok: Harsányi Testvérek

Balaton kávéház
Kerepesi-ut 17.
Tulajdonos: Tihanyi József

LESSIVE HUNGÁRIA
a legjobb mosópor.

EHM JÁNOS ÉTTERMEI
KEREPESI-UT 1.
Esténként kitünő czigányzene.

BRISTOL SZÁLLODA
IV., Ferencz József-rakpart 35.
Tulajdonos: ILLITS JÓZSEF.

ABBAZIA KÁVEHÁZ
ANDRÁSSY-UT 49.
Tulajdonos: STEUER GYULA.

Ha őszül a haja
használja a hirneves
STELLA-VIZET
mely nem fest, hanem a haj eredeti szinét adja vissza.
Kapható egyedül ZOLTÁN BÉLA gyógyszertárában.
Ő császár és királyi fensége József főherczeg udvari szállitója.
Budapest, V. ker., Szabadság-tér, Sétatér-utcza sarok.
Egy üveg ára 2 korona.

A Balassa-féle valódi, világhirü angol
UGORKATEJ
a legkitünőbb szépitőszer; felülmulja az összes létező szépitőszereket. Azonnal eltávolit szeplőt, májfoltot és minden tisztátalanságot az arcról és annak friss üdeséget, fiatalságot kölcsönöz. Ára 2 kor. Ugorkaszappan 1 kor. Poudre 2 kor. és 1 kor. 20 fill. Ugorkacréme 2 kor. — Kapható minden gyógyszertárban és drogueriában. — Főszétküldési hely:
Balassa-gyógyszertára, Budapest—Erzsébetfalva.

A már 53 év óta dicséretreméltólag ismert, s a 71012. sz. Bm. leirat követelményeinek teljesen megfelelő

UJ-VUKOVÁRI

arctisztitó kenőcs szeplő, himlőhely, sömör, májfoltok, fakadékok, forrósági pörsenések, orrvörösségek és minden egyéb arcvirágzások ellen, valamint az uj-vukovári

bőrszépitő szappan mely az arckenőcscsel a használati utasitás szerint alkalmazva, még korosabb egyéneknek is viruló és fiatal kinézést kölcsönöz.

Egy nagy tégely ára kor. **60** fill., kisebb **1** kor., szappan **1** kor. Utánzásoktól óvakodjunk! Csak **Krajcsovics** által **Vukováron** készitett kenőcs valódi. — Minden tégelyen **Krajcsovics**, a készitő arcképe látható.

Főraktár: Budapest, Király-u. 12., és Andrássy-ut 26. Török József gyógyszertára.

LUSER L.-féle TOURISTA-TAPASZ.

Biztosan és gyorsan ható szer tyukszem, szemölcs és a talp, valamint a sarok bőrkeményedései, továbbá mindennemü bőrelszarusodás ellen. A hatásért jótállás vállaltatik.

E tapasz csak egy nagyságban létezik és pedig drbkint 1,20 kor. Mindig határozottan LUSER-féle tourista-tapasz kérendő.

Központ szétküldési raktár

Schwenkl L. gyógyszertára, Meidling-Bécs

Csak akkor valódi, ha minden használati utasitás és minden tapasz a mellettes védjeggyel és aláirással el van látva, azért is erre ügyelni kell.

Magyarországi főraktár:
Török József gyógysz. Budapest
Király u 12 · Andrássy-ut 26.

1 doboz ára 1.20 K., vidékre 1.65 K., előzetes beküldése mellett bérmentve.

Francia folyékony hajfestőszer (Chromatique Parisien) ::

melylyel minden hajat tetszés szerint 10 perc alatt állandóan megfesthetni feketére, barnára vagy szőkére. Tulajdonságai: a szin állandó s a természetes szintől meg nem különböztethető, alkalmazása egyszerü. **Ára 4 kor.** A használathoz szükséges csészék, kefék stb. **1.20 korona.** Főraktár **Budapesten:**

Török József gyógyszertára Király-u. 12. és Andrássy-ut 26.

KÖZGAZDASÁG.

Az Adriai Biztositó Társulat 1905. évi üzleti jelentései és zárszámadásai a 67-ik üzleti évről, melyet ez év április 25-én megtartott közgyülésén terjesztettek elő, a következő fontosabb adatokat tartalmazzák: Az életbiztositási osztályban 54,492.674 korona biztositott tőkéről szóló 9130 ajánlat nyujtatott be, melyek ellenében 48,800,942 korona biztositott tőkéről állittattak ki kötvények. A biztositási átlag 1905. évi deczember 31-én 318 millió koronát meghaladó tőke és 796.591 korona járadékra rugott, minélfogva 22,830.424 korona tiszta szaporodás mutatkozik. — Életbiztositási dijakban 13,571.525 korona vételeztetett be, mig halálesetek, valamint a biztositottak életében esedékes tőke a járadékokkal együtt 7,233.448 korona kifizetését igényelték. A kamatláb leszállitására szolgáló pótdijtartalék az idei 200 ezer koronát tevő átutalás folytán 2,000.000 koronára emelkedett. Az életbiztositási osztály dijtartalékai és dijátvitelei a 2,000 000 koronát tevő pótdijtartalék nélkül 85,448.943 koronát tesz ki a mult évihez viszonyitva 5.786.704 korona tiszta emelkedést mutatnak. A tüzbiztonsági ágazatban a dijbevétel 22,334.200 koronára, a szállitmány-biztositási ágazatban 1,648.489 koronára és a betörés és lopás elleni biztositási ágazatban 337,904 kor.-ra rugott; ez utóbbi 3 ágazatban visszbiztositások 10,745.019 kor. t és károk 15,430,116 koronát és visszbiztositók részének levonása után tisztán 8,255 979 koronát igényeltek E három biztositási ágazat dijtartaléka 14 583,385 koronára és a visszbiztositás levonásával 8,143 688 koronára emelkedett. — Az igazgatóság előterjesztésére a közgyülés elhatározta hogy ez évi nyereségből a B. mérleg rendelkezésére álló tartalékába 500.000 koronát utal és részvényenkint 200 koronát osztalékként kifizet. A társulat különféle tartalékai 1905. évi deczember 31-én a függő károkra tisztán tartalékba helyezett 2,396 608 koronát tekintetbe nem véve, 102 millió koronát meghaladó összeget teszen és pedig dijtartalékok (a visszbiztositók részének levonásával) 87,663.954 korona, nyereménytartalékok 10,078 207 korona és árfolyamingadozási tartalék 4,294.904 korona. A társulat tisztviselőinek nyugdijpénztára és takarék- és ellátási pénztárának vagyona összesen 1,786 822 koronát teszen

A vas- és fémipari kiállitás. A városligeti nagy iparcsarnokban tanulságos és a magyar ipar nagy haladásáról tanuskodó kiállitás nyilt meg nemrégiben. A kiállitásnak, a mely páratlanul áll a maga nemében — csak egy baja van; az, hogy alig akad látogatója.

Pedig fényesen igazolja azt a nagyméretü haladást, a melyet a magyar vas és fémipar tett az utolsó tiz esztendőben.

A kiállitás egyik legérdekesebb része az *„Agrária"* magyar gépforgalmi r. t. kiállitása. Az Agraria 1903-ban alakult és terjedelmes üzletköre folytán viszonteladók részére kitünő bevásárlási forrásnak tekinthető. Ekékben és vetőgépekben a legelterjedtebb külföldi konkurenciával eredményesen vette fel a versenyt és ezekben a czikkekben ma az országban a legszámottevőbb forgalmat éri el. Legujabban az Agrária megszerezte *Ásványi* Lajosnak, a palicsi földmüves iskola igazgatójának kukoriczaszár-tépő készülékét s tekintve, hogy a czikk közgazdasági szempontból nagyon szükséges, nagy forgalmat ér el vele.

Hasonlóan érdekes és minden tekintetben kiváló része a kiállitásnak *Lakos Lajosnak* (IV., Váczi-utcza 40.) a csoportja, a melyben a találékonyságáról, szolidságáról és ritka ügybuzgalmáról ismert gyáros legujabb takaréktüzhelyeit, kéménytoldóit és nyárssütőit mutatja be. Lakos Lajosnak a neve évtizedek óta ismert ezen a téren hazánkban s bátran elmondhatjuk, hogy gyártmányai nemcsak kiváló izlésről tesznek tanuságot, hanem egyuttal arról is, hogy ez a gyártási ág annyira ki van fejlődve nálunk, hogy nemcsak kiállja a versenyt a külföld hasonló termelési ágával, hanem messze felül is mulja azokat. Lakos Lajos kiállitása különösen a szakemberek körében kelt méltó feltünést.

Az iparmüveszet körébe vág már némi tekintetben a *Steiner Ármin és Ferencz* cs. és kir. udvari érczárugyárosok kiállitása (IX., Köztelek-utcza 6.) Diszmübádogos munkák, horganydiszitmények, szobrok horganyöntvényekből, különlegességek mart vörösrézből, nyomott és öntött felirati táblák, jelvények és érmek, lámpák, jelzőkészülékek és érczkoporsók alkotják a gyönyörü kiállitás anyagát. Ebben a nemben természetesen a legjobbat, a legizléseseb-bet s a legnemesebbet állitotta ki a czég, a mely e téren a legelső az országban s a külfölddel is bizvást felveheti a versenyt.

Kaszab és Breuer (VI., Váczi körut 33.) csavargyárának kiállitása már a gyártmányok csoportositása tekintetében is leköti a szemlélő figyelmét s élénk tanubizonysága annak, hogy ez a gyártási ág is a fejlettség legmagasabb fokán áll az országban. A kiváló szakértelem párosul itt is a gon.

dos, szolid munkával s ez adja meg az értékét a kiállításnak.

Kulcsár Sándor bronzáru és czináru gyáros (VII., Dessewffy-u. 11.) légszesz, villam és acetylen világitáshoz. modern és szolid kivitelü világitó testeket állitott ki. A kiállitás anyagából láthatni, hogy az elsőrangu czég különösen a viszontelárusitóknak tette teljesen lehetővé a külföldi gyárak termékeit. A jó izlés és szolid munka teszik értékessé a gyártmányokat.

Ehrlich Ferencz (VII., Dohány-u. 12.) magyar kályha és tüzhely-gyárának kiállitása szintén egyik legérdekesebb és legtanulságosabb része a vas és fémipari kiállitásnak. Saját gyártmányu Meidinger-friedlandi, chamotte és más rendszerü kályhák, elegáns takaréktüzhelyek képezik a kiállitás anyagát Az Ehrlich-czég gyártmányai mind kiváló izlésről és nagy szakértelemről tesznek tanuságot s a rosszul funkczionáló kémények megjavitására szolgáló füstszivó készülékei is a legelső ranguak ebben a nemben. Az Ehrlich-czég kiállitása különben nemcsak a legnagyobbak egyike, hanem a legszebb részét is képezi a tanulságos és szép kiállitásnak.

De az egész vas- és fémipari kiállitás olyan impozáns, hogy bátran ajánljuk megtekintését az érdeklődők figyelmébe.

Felelős szerkesztő: LÓRÁNT DEZSŐ.
A művészeti részt szerkeszti:
LÁZÁR BÉLA.
Segédszerkesztő: HORVÁTH ELEMÉR

Fogak szájpadlás és gyökér eltavolitása nelkül 3 koronától feljebb. Az általunk készitett és a párisi fogorvosi akadémia kiállitasán arany éremmel és a diszkereszttel kitüntetett fogak nagyon könnyen megszokhatók és beszédnél semmiféle nehézséget nem okoznak. Vidéki megrendelések 12 óra alatt elkészithetnek csakis a FOGORVOSI INTÉZETBEN

Budapest, Erzsébet-körut 50. sz.

a Royal-szállóval szemben. — Fogorvos: LŐFFLER EMIL. Rendelés 9—12-ig, 3—7-ig. — Fogtechnikai főnök: GROSSMANN SIMON. Fogad egész nap. **Pájdalom nélküli fogmütétek 2 korona. Tartóstömések 3 koronától.** Rossz és fajós fogak aranykoronával lesznek ellátva, továbbá új, amerikai eltávolithatatlan aranyhidak 10 évi jótállás mellett készittetnek.

MÉRSÉKELT ÁRAK, részletfizetés mellett is.

BUDAPEST Ferencz József rakpart.

HUNGARIA NAGYSZÁLLODA

Külön lakosztályok fürdőszobákkal

A kávéház teljesen ujonnan berendezve

Gyönyörü fekvéssel a Duna partján, remek kilátással a királyi palotára, a budai hegyekre és a Dunára. A jelenkor minden kényelmével berendezve

BURGER J. KÁROLY igazgató.

ÁLLATORVOSI RENDELÉSEK kis állatoknak.

Naponta d. u. 3—5-ig.

ÖHLER BENŐ állatorvosi rendelő intézetében Erzsébet-körut 2., I. em. (Telefon-szám 80—10)

MEGJELENT

A „MŰVELTSÉG KÖNYVTÁRA"

harmadik kötete:

A VILÁGEGYETEM

a föld és a csillagvilág fizikai tüneményeinek ismertetése.

Irták: CHOLNOKY JENŐ és KÖVESLIGETHY RADÓ egy. tanárok.

A VILÁGEGYETEM

cimü munka tartalma:

A levegő, Az óceán, A szárazföld, A viz körutja, Tájképek, Csillagászat, A technika vivmányai, Az ember, A világegyetem, A föld, Az élők világa, A társadalom.

382 szövegképpel 74 műmelléklettel és egy forgatható csillagtérképpel.

A Müveltség Könyvtára első sorozata hat kötetből áll; a hat kötet ára 144 kor.

A Müveltség Könyvtára kötetei félévi időközökben jelennek meg. — Megrendelhető minden könyvkereskedésben.

A Müveltség Könyvtára egyes köteteinek ára diszes félbőrkötésben 24 kor. Havi részletre is kapható.

Kérjen prospektust bármely könyvkereskedőtől vagy a kiadóhivataltól:

ATHENAEUM irodalmi és nyomdai r.-t.

Budapest, VII., Kerepesi-ut 54. szám.

Évente 6 huzás! **UJ MAGYAR** Évente 6 huzás!

JELZÁLOG-SORSJEGYEK.

Legbiztosabb óvadékképes értékpapir. Felülmulhatatlan játékterv. Főnyeremény: **egymillió, 500.000, 400.000, 300.000, 250.000, 200.000, 150.000, 100.000** korona és számos fő- és melléknyeremény:

Elvállaljuk a 3%-os magyar jelzálog-sorsjegyek

konverzióját

(kicserélését) uj nyereménykötvényekre és a

hivatalosan megállapitott kedvezményeken kivül még különös előnyöket is nyujtunk.

Erre vonatkozó részletes prospektusokat ingyen és bérmentve küldünk. Felvilágositásokkal szivesen szolgálunk.

Elfogadunk továbbá

UJ MAGYAR JELZÁLOG-SORSJEGYEKRE

előjegyzéseket

eredeti feltételek

mellett költség és jutaléknélkül

à 140 korona.

A bejelentéssel egyidejüleg darabonkint 10 korona foglaló küldendő be hozzánk.

Uj magyar jelzálog-sorsjegyeket ezenkivül

részletfizetés

ellen is eladunk és pedig:

CSAK 28 havi részletre **à 6 kor.**

VAGY 10 havi részletre **à 15 kor.**

Az első részlet beküldése ellenében, az uj sorsjegyek megjelenése után, elküldjük a törvényesen kiállitott részletivet, melynek alapján a vevő az egyedüli játékjogot már az első huzástól kezdve élvezi.

A konverzió és előjegyzés már junius hó 22-ikén befejeződik.

Nemzeti Pénzváltó Részv.-Társ. Budapest, Andrássy-ut 9.

3 NAP alatt minden kéz bársonysimává és hófehérré lesz

dr. Kovács kézpaszta

altal, — ára 1 K 20 fill.

Mindenütt kapható V. gyógytár, VI. Gyár-utca 17.

Kivánatra „toilette titkok" ingyen és bérmentve.

A Nemzeti Baleset-Biztositó R.-T. Budapesten, VII., Erzsébet-körut 13.

Befizetett részvénytőke 1.000,000— K. **Biztositéki alapok 3.652,724.77 K.**

A magy. kir. államvasutak, a cs. és kir. szab. kassa-oderbergi vasut tisztviselőinek, nemkülönben az összes vasuti és hajózási alkalmazottak balesetbiztositásait kedvezményképp havi dijfizetés mellett hivatalos levonással is olcsó dijtételek ellenében elfogadja. — Elfogad továbbá egyénenkénti balesetbiztositásokat, gyári alkalmazottak és vállalatok személyzetének csoportos balesetbiztositását, utazási biztositásokat, vasuti balesetek ellen való biztositást az élet egész tartamára egyszeri dijfizetéssel, gyermekbalesetbiztositásokat a befizetett dij visszatérítésével; biztositást nyujt ipari és gyárvállalatok tulajdonosainak a törvényes szavatosság esetére, valamint kerékpár- és automobil tulajdonosok szavatossági kötelezettségeire.

Egyénenkénti és csoportos balesetbiztositás. Élethossziglani vasuti és utazási biztositás. Gyermek-balesetbiztositás dijvisszatérítéssel. — Szavatossági biztositás.

»Globus« müintézet és kiadóvállalat részvénytársaság Budapest, VI., Aradi-utcza 8. sz.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

15—20 éves hölgyeknek! **A SZÉPSÉG TITKA.** Vigyázzon jól, mert itt a nyár!

Eredeti levelek hiteles másolata:

Egy csongrádi menyecske levele: A Diana Crém és Diana szappant minden oldalról ajánlották, melyet meghozattam és nagyon hálás vagyok érte. Sárgás szeplőimet és pattanásaimat teljesen elveszitettem annyira, hogy arcom és kezem oly finom tiszta lett, mint az alabástrom.

Egy szatmári uriasszony irja: Mult évben hozatott Diana-Crém és Diana szappanból kérek 1—1 adagot, mert ez az egyedüli szer részemre, mely megakadályozza, hogy tavaszi szeplőim láttatlanok legyenek.

Egy fővárosi primadonna nyilatkozata: Mi szinésznők tudjuk legjobban megitélni, hogy milyennek kell lenni egy finom arccrémnek és szappannak. Hát mondhatom, hogy a Diana-szépitőszereket kipróbáltuk többen és az volt az általános vélemény, hogy a Diana-crémet és Diana-szappant bátran világgá bocsáthatják, sok nő hálás lesz érte és nem fognak szégyent vallani vele.

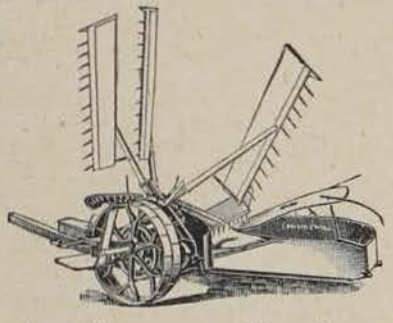
Tisztelt gyógyszerész ur! Sziveskedjék a Diana pirositójából küldeni 10 koronáért két üveggel, mondhatom, hogy mindnyájan nagyon meg vagyunk elégedve.

Tisztelettel Z. K. grófnő.

T. Erényi Béla urnak Budapest. A küldött Diana pirositó sokkal többet ér, mint a külföldi drágább pirositók, azért én barátnőmmel mindég ezt használom. Kérem Abbáziába küldeni 1 üveggel, mert jövő héten oda utazom. Üdvözli Dr. K. K.-né.

Egy kopaszodó ur aláirásával kaptuk a következő sorokat: Feleségem részére ajánlották a Diana hajszeszt, melyből 1 üveggel hoztam. A mennyiben hajhullása fél üveg elhasználása után megszünt, a második felét én használtam el. Most magamnak kérek még egy üveg «Diana hajszert», hogy megmentsem azt a pár szál hajamat, mely még megvan, de nem szeretném elveszteni.

Egy tégely **Diana-crém** (éjjel használható zsiros crém) **75** krajczár, **Diana-szappan 75** kr., **Diana-parfum** (originális nagy üveg) **5** korona, **Diana-puder** 3 szinben (szarvas bőrrel) **75** kr., egy tégely **Diana-pirositó 5** kor. Egy üveg **Diana-hajszesz 4** kor. Központi főraktár, honnan a szállitás naponta titoktartás mellett történik utánvétellel: **Erényi Béla Diana-gyógyszertára, Budapest, Károly-körut 5.**

A világhirü eredeti

„Johnston“

gyártmányu fükaszálók, aratógépek és teljesen aczél szénagereblyék a legmegbizhatóbb eszközök.

Kezelésük egyszerü, munkateljesitésük meglepően nagy és megválasztott elsőrangu anyaguknál fogva igen tartósak.

Árjegyzékkel és felvilágositással készséggel szolgálnak

a Johnston Harvester Co.

Magyarország, Ausztria és Szerbia kizárólagos képviselői:

Bächer Rudolf és Melichar Ferencz

Budapest. VI., Nagymező-utcza 68.

Dr. Gölis-féle emésztő-por.

(1857 óta kereskedelmi cikk.)

Étrendi szer, kitünő hatása van a különösen nehezen emészthető ételek föloldására, valamint az általános emésztésre és igy a test táplálására és erősítésére is. Naponta kétszer használva, evés után egy kávéskanálnyit téve a nyelvre s a szokásos itallal leöblítve, kedvező befolyást gyakorol a hiányos emésztés következtében föllépő jelenségeknél, minők: **gyomorégés, nyálkaképződés, székrekedés, aranyeres bántalmak, altesti pangás** stb.

Ásványvíz-gyógymódnál mintelő-vagyutókura, vagy egyidejüleg a gyógymóddal kitünő hatást fejt ki.

Minden doboznak dr. Gölis pecsétjével és a bejegyzett védjegygyel kell lezárva lenni s mindenkor határozottan dr. Gölis-féle emésztő-por kérendő a vétel alkalmával.

Egy nagy doboz ára 2 K. 52 fillér, egy kis doboz ára 1 K. 68 fillér

Dr. Gölis-féle egyetemes emésztő-por központi szétküldése:

Bécs, I., Stefansplatz 6. (Zwettlhof.

Főraktár:

Török József gyógyszertara BUDAPEST, Király-utca 12. és Andrássy-ut 26. szám.

Dr. Lengiel Fr.-féle **NYIRFA-BALZSAM**

Tavaszszal a nyirfából kifolyó nedvet már az őskorban ismerték a nők, mint kitünő szert, sokféle bőrbaj ellen. Szakszerüleg választott anyagok és bevált eljárás által sikerült ezen növényi anyagból oly mesterséges balzsamot előállitani, a melynek hatását a bőrre határozottan csodásnak lehet nevezni. Lassu lehámlás által a bőr megujul, mely azután minden kiütéstől, szeplőtől, foltoktól, vörösségtől stb. menten mutatkozik. Rancok és himlőhelyek lassankint teljesen elsimulnak. Az arcszin üde és jól szinezett lesz. **I korsó ára 3 korona. Dr. Lengiel benzoé-szappana** lényegesen elősegiti a hatást. Darab ára **I korona 20 fillér és 70 fillér.**

Főraktár Magyarország részére:

Török József gyógyszertára

Budapest, Király-utca 12. szám

és Andrássy-ut 29. szám.

Steinbach Gábor

Ameublements complets kárpitos és diszitő

BUDAPESTEN

VI., Podmaniczky-utcza 18.

TELEFON-SZÁM: 20-76.

Roth Miksa

üvegfestő és mozaikmüves

Budapest

VIII., Kender-utcza 24. szám.

?

MAGYARHON ELSŐ, LEGNAGYOBB ÉS LEGJOBB HIRNEVŰ ÓRAÜZLETE.

Alapittatott 1847

Brauswetter János

Szegeden

ÓRÁK, ÉKSZEREK 10-évi jótállással

RÉSZLETFIZETÉSRE

Képes árjegyzék bérmentve. Javitások pontosan eszközöltetnek.

?

SELFMEN amerikai takarékpersely

Kapható

Spitzer Gyula

vezérképviselőnél

BUDAPEST,

VI., Munkácsy-utca 4.

Prospektusok és a perselyek kezelési módszerének leirása pénzintézetek részére szivesen rendelkezésre áll.

.. TELEFON 106 ..

A világhirü **Winkelmann**-zongora **valódi angol** szerkezetével és remek lágycsengésü hangjával minden zongora-művészt és szakzenészt bámulatba ejtett; megtekinthető és .. **gyári árban** kapható a ..

ZEITTER ÉS WINKELMANN-FÉLE

ANGOL ZONGORA-TEREMBEN .. **BUDAPEST,** PÁRISI-UTCZA 2. (fiem.) Váci-utca sarkán

Ugyanott kapható más bel- és külföldi **zongora** és pianino a **legjutányosabb árak** mellett 360 koronától kezdve feljebb. Zongorák kölcsön kaphatók, hangolás, javitás és bőrözések csakis szakképzett munkások által pontosan eszközöltetnek. — **Angelus Orchester amerikai zongorajátszó készülék egyedüli főelárusitója.** .. TELEFON 106.

«Globus» müintézet és kiadóvállalat részvénytársaság Budapest, VI., Aradi-utcza 8. sz

302214

Budapest, 1906 Julius—Október IV. évfolyam

JÖVENDŐ

MODERN MŰVÉSZETI

∴ ÉS IRODALMI HAVI FOLYÓIRAT ∴

Felelős szerkesztő
LÓRÁNT DEZSŐ

A művészeti részt szerkeszti
LÁZÁR BÉLA

Szerkesztőség és kiadóhivatal
BUDAPEST
Erzsébet-körut 9

Előfizetési ára
egy évre
12 korona

Günther Wagner Pelikán Festékei

Legfinomabb jegyü festékek művészek részére. Árlapokat és mintákat kivánatra küld a gyáros: Günther Wagner Hannover és Bécs.

Alapitva 1834.
30 kitüntetés.

TELEFON 106. A VILÁGHIRÜ TELEFON 106.

Winkelmann

valódi angol szerlágycsengésü hangora-művészt és latba ejtett; megtekezetével és remek árban kapható a

ZONGORA

jával minden zonszakzenészt bámukinthető és gyári

ZEITTER és WINKELMANN-FÉLE

ANGOL ZONGORA-TEREMBEN **BUDAPEST,** PÁRISI-UTCZA 2. (félem.) Váci-u. sarkán

Ugyanott kapható más bel- és külföldi **zongora** és pianino a **legjutányosabb árak** mellett 360 koronától kezdve feljebb. Zongorák kölcsön kaphatók, hangolás, javitás és börözések csakis szakképzett munkások által pontosan eszközöltetnek.

ANGELUS ORCHESTER amerikai zongorajátszó készülék egyedüli főelárusitója.

A CARRARAI MÁRVÁNY-HEGYEK KÖZÖTT.

Irta: VERNON LEE.

Vernon Lee arczképe. *Sargent rajza.*

M.T. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

A márványhegyek szive, csucsok és sziklák, melyek Lucca és Pisa buja pázsitos síkságait körül szegélyezik olyanok, mint óriások, kik lakomára gyültek össze s most könyökükre támaszkodva ülnek az étkezésnél. Firenze hidjairól és Siena magaslatairól nézve finom, észrevehetlen átmenettel csillan fel ez a kisértetszerü koszoru. Csak éles lángoszlopokhoz hasonló feltörő alakjuk révén különböztetjük meg a viharfelhőktől.

Itt ülök a lejtőn, a bányák fölött. Körülöttem sárguló gesztenyefák. Száraz balzsam és mirha illata tölt be mindent. Oly magas ponton vagyok, hogyha fejemet elforditom s az ereszkedő hegygerinczek sorozatán átpillantok, nem a völgybe ér tekintetem, hanem a fenséges tengerre. Épp átellenben, hirtelen mint mikor az uton egyszerre csak egy ház áll előttünk, törtet fölfelé a nagy Monte Altissimo. A csucsától le a tövéig, tiszta márvány A kopasz sziklák a leghalványabb lilaszinüek. Csak itt-ott vannak világos fahéjbarna sávok, — az időjárás műve, — melyeken kapaszkodó barátaim és a két kőzuzó csak gombostüfejeknek látszanak.

A hires Tacca Bianca bányába kusznak fel, mely valamennyi között a legmagasabban fekszik s mértföldekről látható. Egy nagy, ragyogó hófolt, mely csipkézett körvonalokkal válik le az égboltozatról. Terület, melyet kristálytiszta márvány alkot. A legbelsőbb magva a hegynek. Ez nem ugy alakult, mint a többi bánya. Ezt nem az emberek kezei ásták ki, hanem a napnak, viharnak és fagynak szüntelen erőlködései. Ott fönt keresztül-kasul, az utnak keskeny kiszögelésénél vas ékeket vernek a sziklákba, deszkákat fektetnek rájuk, vagy csak odakötik a munkásokat, akik ezen lebegő állapotban faragják ki a hegy oldalából a kőkoczkákat.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Márványtömbök szállitása Carrarában.

Ha fölpillantok, a hatalmas Tacca Bianca épp szemben van velem. Fehér és párás a vakitó napfényben. Az óriási hegy minden részéből felénk tör a véső halk csengése, a melybe bele vegyül a forrás tiszta csobogása is. Időről-időre felhangzik egy-egy kőlavina csikorgása A fehér görgeteg nagy szökéssel ugrik párkányról-párkányra.

A Monte Altissimo bányái nemcsak a legmagasabban fekvők, hanem a legcsodálatosabbak is mindazok között, melyek a Serravezza ikervölgyeiben oly szép számmal találhatók. Mindegyik a hegy oldalán van, őszi képpel biró gesztenyeerdők és bükkösök fölött. Lent a mélyben, vagy a magasban, távolról idecsillanó hófoltoknak látszanak. Nagy barlangok, telve a legcsodálatosabb márványdarabokkal és sötétpiros laza szerkezetü földdel. A pelyhes törmelékek medreiről azt hihetnők, hogy sürü olajligetek, melyekben teljes virágu krizantémumokat szórtak el. Két vad hegyipatak kanyarodik a kettős völgyön át. A márványportól oly fehéren csillog, mint a jégmező. Majd lassan, nyugodtan hömpölyög tova sárguló nyárfák között a tenger homokos partja felé. Utjukban fürészmalmokat hajtanak, melyek a márványtömböket kvarczhomokkal bedörzsölik és lapos koczkákra vágják.

Az utakat vastagon befödi a márványpor. Ökrös kocsik mély nyomai láthatók, melyek a hatalmas kőlapok

durvára faragott tömbök ide-odatologatása közben vésődtek bele. Ha megérkeznek rendeltetési helyükre a fürészmalomba vagy raktárba, a fuvarosok leszállnak ülésükről s emelőgépek segélyével lefordítják a kőtömböket. Munkaközben sajátságos dudolással kisérik mozdulataikat. A kőtömb lassan megfordul önmaga körül, a szekér szépen ide-oda billen, meginog s aztán lezuhan s beleverődik a márványszilánkokba. Majd egyik csucsára emelkedik s aztán végleg oldalra dül.

Ez az egyszerü módja a márványbányászás és szállitásnak, nagyon érdekes és szép munka. Még nem akadtak két egyenlő kőtömbre. Megkapó, hogy ezek mint az élőlények, nem a durva erőszaknak engednek, hanem egy hihetetlenül finom, ügyes érintésnek. Ez különösen akkor tünt fel nekem, mikor a legmélyebben fekvő bányák egyikében voltam. Vörös bányának neveztük el. A karminpiros földtől olyan a nagy kerek csarnok, mintha karmazsinból vágták volna ki. Néhány nagy olajfa és márványtörmelék alkotta ragyogó fal emelkedik fölötte. A bemenetet hatalmas, durván faragott tömbök őrzik. Ezek oldalvást vannak, ott hol a viz szivárog. Hálóval van befödve, mely narancssárga, moh vagy jegeczhez hasonlit. A másik oldala aranyozott rózsás, husszinüre árnyalt és étetett. Olyan szinek ezek, melyek mellett Giorgione aktja halvány és hideg. Ezen sekély mélységü sziklás hely fölött, melynek talaja tüzvörös, félig elrejtőzve az olajfák közé még egy másik kőbánya nyilására bukkanunk. Alatta óriási, csaknem függélyes csatornák mereszkednek. Fehér és vöröses törmelék van benne, mely szünet nélkül a völgy felé siet s belecsuszik és hengeredik a folyóba.

A hegyek néha kaczéran szolgáltatják a kivánt tömböket. Szinte készen. Csak azt a pontot kell kikeresni, a honnét a robbantás a legelőnyösebb. A robbantás előtt még egységes tömeg, s utána törmelékbe hullott darabok. Szerencse, ha egy-egy jelentékenyebb tubus megmarad. Ilyenkor a hegyről kötelek segitségével rudakon szállitják le őket.

A munkások ép készültek arra, hogy egy óriási nagyságu márványtömböt ilyen siklón leszállitsanak. A követ a bánya bejáratánál, kis négyszögletes helyen gesztenyefából készült hengerre emelték. Néhány lombokkal födött kunyhó és különös szerkezetü kézifürész volt körülöttük. Körülbelül tizenkét ember tolta a kőtömböt az

Robbantás előtt.

Robbantás után.

emelőrudra. Néhány közülök igazán gyönyörü volt. A mozdulatok pedig valamennyinél megkapóan szépek. Előre lökdösték a követ, egyengették utját, miközben ugy énekeltek, mint a tengerészek. Végre előretolódott a lapos földnek a párkányáig. A munkások folyton körülötte szaladgáltak, kiáltoztak. Azután kihuzták a hengereket, — egynek kivételével — s a tömböt emeltyük segélyével, nagy kötelekkel megerősitve, egészen szélére állitották. A munkavezető, miután minden oldalon szabaddá tette, megadta a jelt, s a kőtömeg megindult a hengerről. Több száz lábnyi mélységbe, a csöndes mederbe, magával rántva a márványtörmelék porát, s csakhamar mintegy füstfelhőbe burkoltnak látszott, mely zuhanását kisérte. A hegyoldal belerengett, a szörnyeteg megérkezett.

— Ez aztán jól gőzölgött — mondja a munkavezető.

Ugy látszik, a régiek nem ismerték a Vezza és Serrában levő bányákat, mert Augusztus óta a márványt többnyire a Spezia felőli oldalról kapták, a Luni vagy ahogy mi nevezzük, a Carrara völgyeiből. Mintha Michel Angelo lett volna az első, aki felismerte, hogy a firenzeieknek a saját földjükön — igy nevezi Pietrasanta hegyeit — épp oly szép márványuk van, mint amilyet a marchesi Lunigiana ad nekik. Ezért bizta meg őt VII. Kelemen éveken át utak épitésével s bányák nyitásával. Beszélik, hogy még az Altissimoban is ásatott. Ki tudja, talán a csodálatos Tacca Bianca csúcsáig is eljutott?!

A bánya kovácsa, aki az Altissimo tövében lakik s akivel hosszasan elbeszélgettem a gesztenyefák alatt, azt mondta, hogy réges-régen, még mielőtt vendégszerető franczia barátaink átvették a pompás Tacca Biancát, egy Buonarotti nevü egyén megkisérelte a bányászást. De ez csak fecsegés — una favola. Bármint áll is a dolog, én azt hiszem, hogy sokkal jobban illettek Michel Angelo egyéniségéhez a nagy márványormok és keskeny szakadékok, mint a Vatikán előszobái. Nagyon szerette elfeledni a műterem fondorlatait, bosszuságait s életét csak itt fönt képzelem, amint nézte, hogy tombol a vihar a szirteken, vagy a hajókat figyelte, amint az alkonypir fényében vitorláztak, messze-messze, tul a hegygerinczen.

Igen, bizonyos, hogy a márványhegyek, melyeket vagy a firenzei dombokról vagy a tenger partjairól

látott, kisérték az ő művészi képzeletét. Ámbár háttérnek sohase használt igaz hegyeket, állásukat s ugyszólván mozdulataikat rögzitette. Egyiknek a bágyadt nyugalmát, másiknak a kényelmetlenül feltámasztott vállát és könyökét, a nyak forgatását, a hát és derék erőltetett nyujtását, a kőóriásoknak egész ősrégi tragédiáját, emelkedését, győzelmét és bukását: mind odavarázsolta a próféták, sibyllák, allegorikus férfiak és nőkre.

Ez a legnagyobb szolgálat, melyet a csúcsaival omladozó székesegyházhoz hasonló nagy Monte Altissimo a művészetnek tett. Ki tudja?! Mert ah, a márvány, a legfinomabb, legtisztább, ugyszólván a klasszikus márvány, későn jött a felszinre.

Márványtömbök leeresztése a hegyről.

Eredeti felvétel Carrarából.

Nicolo és Giovanni Pisano, Donatello és Jacopo della Quercia, ha nem akadtak régi oszlopok darabjaira, csak eres, foltos, hamar porladó anyagból alkották műveiket. Ugy látszik, Michelangelo se használta a vidék legjobb márványát. A Tacca Biancáét bizonyára nem. Ez korunk számára maradt meg.

És a szirtekre kötözött, magasan lebegő emberek csak egyre dolgoznak, bányászszák a nagy kőtömböket. Ami engem illet, nagy változáson estem át. A véső halk pengése mellett, mely a hegyszakadékokon át ide hangzik, a márványtörmelékek dübörgése, dobbanások ijesztő zaja közepett érzem, hogy ezentul a modern szobrászatban életet és csodálatos sajátságokat fogok találni. És mindig visszaemlékszem majd a márványra, melyből vésik, a naptól izzó növények kábító illatára, az Altissimo lábánál csobogó forrásra s a sasra, mely ott kóvályog magasan a kisértetekhez hasonló fehér ormok fölött.

Forditotta: **Lázár Riza.**

Tudós csodabogár vagy Kupeczky családi öröme.

Nyári Sándor, a ki már egyszer elkövetett Kupeczkyről egy könyvet, (de milyet? Majd bemutatjuk!) most czikket irt róla a *Müvészet*-ben, szólván egyebek közt imigyen:

„(Visszatért Bécsbe) a hol 1716-ban *családi öröm* is várt reá, amennyiben fia született. Ez volt talán az egyetlen verőfény családi életében. Mikor Olaszországból Bécsbe érkezett, akkor hallotta, hogy mesterének Klaus festőnek árvája Zsuzsánna nagy nyomorban él. Hálából nőül vette mestere leányát, a ki aztán a bécsi dán követség papjával, Schickeisen tiszteletes urral *csalta meg* az urát."

Punktum. Igy ir egy „tudós". Ebből igazán kiderül Kupeczky — családi öröme!

A nagyság lényege, minden fokozata egyforma; a látható sokféleségből ki kell olvasni azt az egyetlent, amiben a lényeg rejlik. A többit sem kell elmellőzni, de alá kell rendelni, ugy, hogy a vezető hang tisztán kihangozzék. Mellékes, hogy mit ábrázol, egy fej-e vagy egy történet; a mellé és alárendelt viszonyatot meg kell őrizni és a szemet képessé kell tenni arra, hogy közvetlenül és könnyen felfoghassa a lényeget.

Wölfflin.

□

Tiz parasztból tiz lordot csinálhatok, de tiz lordból sem tudok egy Holbeint.

VIII. Henrik, angol király.

A szerelem azért születik, hogy bejárja a félvilágot, s nem azért, hogy letelepedjék egy házaséletbe, mint egy vén gebe; az a művész, aki megnősül, nem igazi művész; valami féltékeny birtokos, mindenkor kész arra, hogy a látogatókat is elhessegesse, s a ki ezt: „Feleségem!" ugy mondja, mintha azt mondaná: „Sétapálczám" vagy „Esernyőm".

Courbet.

□

Az magától értetődő legyen, hogy a művész tudja mesterségét; de finom elme is legyen, hogy tudjon azzal bánni.

Stauffer—Bern.

Józsa Károly eredeti fametszete. *A toilette*

MAGYAR GRAFIKUSOK.

JÓZSA KÁROLY.

A modern grafika fellendülésében a hatvanas és hetvenes évek japánkultuszának nagy szerepe volt. Ez időben váltak ismeretesekké nálunk a japán reálista mesterek, az *ukioye-riu* művészei (igy nevezi a japán a szines fametszőket). Uj szinhatások, uj mozgásmegoldások, a ritmika uj elemei, a szines ellentétek játékos felhasználása, a kihagyás és jellemzés művészete tárult fel a modern művészek előtt. Manet, Whistler, de Nittis, Degas, Monet bűvös hálójába kerültek a japánoknak, akik

Józsa Károly eredeti fametszete. *A szobrász.*

egészen uj igazságokra, a látás uj elveire, a dekorativ foltelosztás uj törvényeire oktatták ki őket.

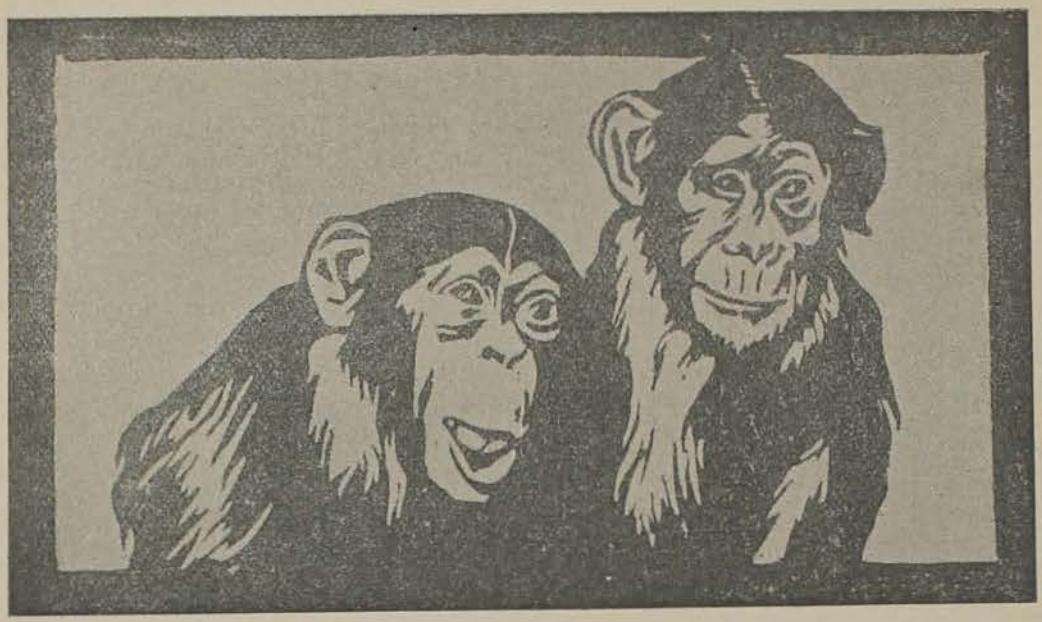
Az impresszionista-mesterek környezetében a levegőhatások, a futó, illanó mozgások visszaadása, az atmoszféra szépségei, a reflex-játékok tanulmányozását a kifejezési eszközök minden fajtájára kiterjesztették. Chéret a plakátra, Toulouse-Lautrec a szines litografiára, Valloton a fametszetre, Rops a rézkarczban alkalmazták az uj igazságokat. Mindeneknek egy lőn alapelve: keresni a dekorativ igazságot s ez vezette őket a grafika alaptörvényeinek ujra való fölfedezésére.

Maradjunk most csak a fametszetnél. A legujabb korig a fametszet reprodukáló eszköz volt. Ez azt jelentette, hogy megtagadta önmagát. Legbensőbb lényegével ellentétbe került. A fametsző a festő eszközeinek utánzója lőn. Hamis ideáloknak áldozott. A viszonyok kényszeritették erre. A fametsző mesterember lett. Az illusztrált lapok és könyvek festmények reprodukcziójáért követelte tőlük és a fametsző engedelmeskedett.

A fametsző egy darab papirost dekorál. Egy sik lapot. A vonalai csak a sik lap kettős dimenziójában érvényesülhetnek. A fametszőtől azonban mást kivántak. Azt, hogy a mélység hatását is kihozza. Hogy ne diszitő rajzot, hanem stereoszkopikusan látott jeleneteket vessen falapjára. Ezzel játékká sülyedt a mestersége. S ha sikerült az eredeti festmény kézirását is utánoznia, a fametszés legnagyobb sikereit ünnepelhette.

Józsa Károly eredeti fametszete. *Álarczos hölgy.*

Józsa Károly eredeti fametszete. *Majmok.*

Szolga lett Dürerék hatásos művészetéből. Szolga, aki követte ura: a festő parancsszavát. Szolga, aki hajlongott, hódolt annak, amivel egész lényegével ellentétben állott. Tekintélyben sülyednie, ügyességgé aljasodnia kellett.

A japán fametszetek megismerése visszavezette a modern fametszetet eredeti feladatához.

Mit láttak az Utamarok és Hiroshigék, a Hokusajok és Yeishik fametszetein?

Azt, hogy e művészek megőrizték a fametszet dekorativ jellegét, lapos, egyszerü, jellemző foltok, gyöngéd, ragyogó szinhatások, rezgő átlátszóság, ideges mozgás, meglepő silhuettek, finom arabeszkek jellemzik alkotásaikat. Mindent kifejeznek, de mindent a lehető legnagyobb egyszerüséggel. Ez az egyszerüség csupa raffinált gazdagság — az eszközei pedig az aszimetrikus elhelyezés, a bizarr perspektiva, a *mise en page* eredeti volta, az apárt szinhatások, s kifejezve mindez olyan eszközökkel, amelyek magának a fametszésnek természetében rejlenek.

Valloton óta a modern fametszet ujjáalakult. Visszamentek a forráshoz. Orlik kiment Japánba, hogy az eredeti iskolában leshesse el a fametszés titkait. S az eredmény a fametszet renaissance-a.

A fiatal magyar grafikusok legtöbbje, ezek között *Józsa* Károly is ebből az ujonnan felösmert igazságokból szedte meggyőződéseit Az ő vonalát a fametsző kése teremti, mely nagy foltokat, erősen meghuzott konturokat, s e konturokon belül csekély részleteket tür meg. A fő, amire hatását alapitja, a jellemző természetszelet, amely dekorativ, egységes és kifejező legyen. Eléri ezt a mozgás, a jellegzetes mozgás visszaadásával. Ahogy fürdőkádba lép be a fiatal

asszony, ahogy kis bronzát szemléli a szobrász, ahogy bután bámulnak a világba majmai, s ahogy kaczéron néz oldalt álarczos hölgye, — mindebben a jellemző vonás eredeti megfigyelése adja meg a szépet. Ez az eszme bennök. A fény és árny erőteljes hangsulyozása, legtöbbször a sárgásszürke és a fekete ellentétje elegendő neki arra, hogy dekorativ hatásait elérje. Csak álarczos hölgyének akart könnyedséget, illatot, előkelő frivolitást adni azzal, hogy a sárga papirosadta fénybe kékkel nyomatta az árnyékokat és piros foltokkal pikáns zamatot adott részleteinek. Valloton nehéz kezejárásának hatását érezzük műveiben, — de bizunk további fejlődésében, mely érzései elmélyedésével, a technikai bravur fejlődésével mindjobban elvezeti őt a *maga* grafikai vonalához.

Az itt bemutatott sikerült példák ebben a reményünkben megerősitenek.

r—a.

Éj.

Domjanić M. Dragutin.

Ha sejtelmes éjjel halvány borzongás
Lesúnyja fejét a lengő fűszálnak,
Ha hull a levél s a bársonyos árnyból
Kivillan a fénye a jánosbogárnak, —

Ha kitárja szárnyát fészkén a madárka
S álmában kékszinü várak felé röppen,
Ballgatag utak elvesznek a homályba
Fekete hegyek közt, szürkepárás ködben:

Ilyenkor a lelkem eltünni szeretne,
Csöndes út mentén meghúzódva bárhol
Az éjben, amelyre nem jö pirkadás
S amely fölött csak hünyt csillag világol...

Ford. **Batthyány Geyza.**

Hartmann halálakor irt nekrológok olvasásakor Schoppenhauernek ezen szavaira gondoltam: „Az igaznak és kiválónak felléptekor a rossz utját állja, helyét elfoglalja. Ha hosszu küzdelem után végül sikerül neki a helyet kiküzdeni, magának tekintélyt szerezni, nem fog sokáig tartani, előállanak egy modoros szellemtelen otromba utánzóval, hogy azt nyugodtan a lángész mellé ültessék: mert ők nem látják a különbséget, s egész komolyan azt hiszik, hogy ez is egy afajta.“

Báró Berger Alfréd.

Az Abbázia művészasztalánál.

Cserna Károly karrikaturája.

Nagy Vilmos rajza.

ÉLETFORGATAG.

Irta: LÁZÁR BÉLA.

I.

A leeresztett ablakredőny hasadékain át becsillant a napsugár s Ilus kiugrott az ágyból. Hirtelen felrántotta az egyik ablakredőnyt s mosolyra derült.

— Szép idő lesz, gondolta, s visszakerült az ágyhoz, leült annak a szélére s öltözködésbe fogott. Anyja, a diványon rögtönzött ágyban, lassu, egyenletes lélegzéssel aludt tovább s Ilus lelkére ráborult hollószárnyaival a boru. Helyzetének kinos, szorongó érzete meglepte. Tehetetlenségében kicsordult a könye, miközben egyre szerepének egyes szavait mormogta. Szive összeszorult, a gázlángra, a közönségre, a szinpadra gondolván; s lelkét hasgatta a fájdalom, ha nyomora jutott eszébe, az égető kétség; az, hogy mittevő legyen, honnét szedi majd elő a ruhát a ma esti előadásra, s hirtelen hangos zokogásban tört ki.

Az anya nyugtalanul mozgott ágyában, mire elfojtotta a siró könyeit. Megborzadt egy-egy gondolatra, undorérzetek fojtogatták s lelkében felébredt egy kép, megnyugtatóan, csillapitó hatással és szerelmesen összeborzongott.

— Édes drága Magdám, — mormogta magában, miközben szedte magára a ruhadarabokat s képzeletében a kis Mariska volt, szerény, szende és ódivatu, szerelmes és türelmetes, mint a hogy bizony az ő élete is merő türelem, ah, több, szenvedés egy jobb jövő reményében, a siker, a dicsőség türő várása, mit csak szerető érzéseinek kéje, tisztasága, lágy és meleg hangulatai enyhitének.

Aztán kitárta az ablakot és belebámult a reggeli fővárosba. Ebben a kis mellékutczában mindenütt éltek már az emberek, siettek lázasan a buta munkára, az ablakok telve ágynemüekkel, szőnyegdarabokkal s a szemeteskocsit váró cselédlányok ott vihogtak csoportokba verődve a kapuban.

— Kimegyek a bácsihoz mégis — gondolta Ilus — kérni fogom, s talán segit valamivel. De honnét vegyek egy bluzt? A kék szoknyám talán jó lesz, csak valami szürkés-barna bluzt kapnék valahol.

Anyja felébredt.

— Szép idő lesz anyus, — szólott a lány, hizelkedve közeledve az öreg asszonyhoz, — lesz közönség, hiszem . . .

— Menj ki a bácsidhoz.

— Ki fogok menni . . . pedig be nehezemre esik . . . az asszony látni fog és a bácsit megszidja . . . Sóhajtott.

— Te vagy az oka Tudtad, hogy én beteg vagyok . . . Hát tehetek. arról? . . . Eleget szenvedtem . . . Most már beteg vagyok . . . Türtél volna.

— Rossz volt hozzám az asszony. A bácsi meg pártolta.

— Igaz, rossz volt. De . . . türtél volna. Most nem kellene komédiáskodnod Aztán megint azzal a Balog urral vagy mindig. Koldus, nyomorog . . . Mire való? Megszólnak és miért?

A leány fellázadt.

Hát az a bajod, hogy haszon nélkül szólnak meg? Inkább szenvedek, nyomorgok, de igy maradok . . . A lelkem tisztasága az enyém, s az marad . . . Nem tudtam türni az asszony kinzásait, most meg te kezded?

Az anya nem értette. Az öreg asszonyt csak az bántotta, hogy kivette a nyugodtságából, melylyel a fiánál éldegélt, mikor oly jó volt ott minden, a bátyja gondoskodott a lányáról,

őt a fia tartotta, ülhetett a jó meleg kályha mellett napestig, s álmodozhatott . . . a lányságáról . . . a grófról, a ki kocsival jött érette . . . de nem ment, mert az anyja nem engedte, férjhez adta, s küzdött egy életen át . . . Most megint megkezdje a régi nyomort? . . . Sírni kezdett.

— Mi bajod anyus?

— Miért nem türtél? . . .

A leány nem felelt. Érezte, hogy közöttük egy világ tátong s a maga elhagyottságában szorongó fájdalmak fojtogatták. Az öreg asszony, önzésében, nem tudja megérteni az ő lelkét. Miért nem türt? De türhetett-e? Négy éves volt, hogy bácsija magához vette őt, az árvát. Akkor már özvegy ember volt a bácsi s neveltette. Övé volt az egész ház, a falu és a patak mente, szabad, dédelgetett, a falu kedvencze volt. Az özvegy korcsmáros vendégei beczézgették az eleven kis leányt, akinek értelmes szava, hangos kaczagása derübe vonta a házat. Gyönyörü évek voltak azok . . . . . Tizenkétéves gyerkőczleány lett, hogy beköltözött a házba az asszony. Egy évre rá megszületett a kis Ali és ettől kezdve pokol lett az élete. Ki sem mozdulhatott az ivóból, varrni, kötni, surolni, mosogatnia kellett Hogy hazakerült az iskolából, csupa nehéz munka volt az élete, mely letörülte a rózsákat az arczáról s könybe boritotta a ragyogó kék szemeit. Nem tudta türni a keserves parancsokat. Ugy érezte, hogy békót vertek reá s ő nyögve viselte terheit . . . a mig viselhette. S egy napon, hogy Balog Sándor megsajnálta és beszélt neki a város csodáiról, aztán, hogy bevitte a városba és este a szinházba, hirtelen elfogta egy vágy, érthetetlen, lázas szenvedélylyel, s hazafutott az anyjához . . . Az asszony nem ellenezte. Jobb lesz igy, menjen haza az anyjához s a bácsi is beleegyezett. Mit akar? Szinésznő akar lenni? Jó! Be fogják iratni a szinésziskolába, ha felveszik. Felvették és járta az iskolát. A bácsija néha, lopva, adott neki valamit, ha bejött a faluról, az asszony tudtán kivül, titok-

Demachy (Paris). *Tánczosnö-tanulmány.*

ban. De anyja siránkozott, panaszkodott. Mért nem türt tovább? Hát lehetett?

— Nincs kávéra pénzünk, ha Ujpestre akarsz menni — szólt az anyja.

— Adjon egy darab kenyeret.

Odaült a tükre elé s fésülte a haját, a fekete, hullámos ragyogó haját, mely végigomlott meztelen vállain és megbizsergette a vérét. Arra gondolt, hogy tizenegyre visszajő Ujpestről, s látja Sándort, ma tizenegyig van csak kurzusa, s együtt sétálnak vagy egy órát. Milyen szép tavaszi nap ez a mai . . . ragyogó sugárözön boritja a várost, együtt fog sétálni Sándorral . . . s beleharapott a száraz kenyérbe.

Mikor visszajött Ujpestről — a bácsihoz nagynehezen férközheett, ugy őrizte azt az a sárkány fösvény asszony — három forint volt a zsebében és azon apróságokat vásárolt össze, egy pár félczipőt, harisnyát, keztyüt s tizenegyre a népszinház előtt már ott állott Sándor. Sétálni indultak. A fiu arról beszélt, hogy kapott egy uj leczkét és most már kevesebb ideje van kurzust járni, de legalább jobb sora lesz az anyjának. A lánynak is megnyilott a szive. A két szegény lélek elpanaszolta egymás baját. A fiut nagyon bántotta, hogy gazdag társai már az őszszel levizsgáztak, ő még egyre kurzusokat hallgat, mert nagyon elmaradt. nincs pénze kurzust fizetni, talán eltelik még másfél esztendő, hogy diplomához jut és kell még hozzá négyszáz forint. Összeborzadt.. Négyszáz forint . . . A lány meleg tréfás hangon beszélt arról, hogy nincs bluza az esti játékhoz, kölcsön fogja kérni, de kitől?

Igy került a sziniiskola elé. A leány felszaladt, a fiu ment órát adni, a nehéz kételylyel szivében.

— Jó, hogy jösz Ilus, ki vagy irva! — kiálltották feléje.

— Miért?

— Ruhákat kell bejelenteni . . .

Halottsápadt lett a leány, s az ajtónál megállott, némán.

— Mi az, mi bajod, Ilus? — kérdezték tőle társnői.

Ilus sirva fakadt. Ekkor hozzálépett az egyik leány, a czifra, a parfümös, a selyemruhás Rózsi.

— Jer fel hozzám . . . kölcsön adok néked mindent, ami kell.

A leány szivében harczott vivott a szégyen és az undor. Beleöltözzék ennek a lánynak a czifra rongyaiba, melyeket az a testével keresett? Másrészt a szégyen, a visszavonulás, a kudarcz s lelke előtt felzugott a siker, a taps s mámorba ejtette.

Az anyja csak örült néki.

— Lám, hogy megsegit a jó isten!

Nézte, nézte az ágyra teritett szürke selyembluzt, azt a csipkés alsószoknyát, a kivarott inget, a hajladozó füzőt, melyekből ibolyaillat áradt s egész lényében föl volt háborodva. Érezte, hogy égeti, kinozza majd őt ez a sok tisztátalan czifra, ha felölti, eldobja magától a lelke tisztaságát is. Aztán Sándorra gondolt Mit fog gondolni? Helyesli? Aztán a jövő; a vidékről feljött igazgató; nem dobhatja el szerencséjét. Az anyja mosolygó arczára nézett.

— Próbáld fel Ilus . . .

— Nem, nem, majd este.

És fölvette. Az öltözőben lángba borult arczczal nézett a tükörbe, s habozott, mialatt anyja kézre adta a ruhadarabokat. Aztán csöngettek, s ő kilépett a szinpadra s elfelejtett mindent, mindent, csak a kis Mariska volt, egészen az, az ódivatu, szerény és szende, a szerelmes és türelmetes, a ki növérét, a nagy Magdát, az ő külön, előtte érthetetlen világban élőt csodálja, szereti, öleli, csókolja, lázas, szenvedélyes, pillanatra kitörő, önmagáról megfeledkezett örömmel. A nagy Magda neki a müvészet volt, melyért küzdött, türt rugást, megalázást; melyért koldult,

viselte megesett lányok ruháját, szenvedett becsmérlést, rágalmat, ártatlanul, tiszta, ragyogó lelkivilágának tudatában, szótlanul, panasz nélkül, éretted ó nagy Magda, ó isteni, rejtelmes, csodás Müvészet! . . .

. . . Még tombolt a taps, mikor öltözőjébe begurult a kis gummilabda vidéki direktor s átölelve a remegő gyereket, igy szólott:

— Na kis Ilus, holnap aláirjuk a szerződést.

II.

Sietve haladt végig a köruton, élettani kurzusról jövet Egész uton Pflüger rángási törvényén, meg azon a hiányzó nyolczvan forinton járt az esze, melylyel letehetné a szigorlatát. Egyre a belső zsebében levő takarékpénztári könyvecskét szorongatta, százhusz forintot ért, de neki most két százra volna szüksége, sürgősen, minél előbb. A fiziológiai szabályokat és anyagi gondjait kaotikus összevisszában forgatta agyában, közeledve a Népszinházhoz, várva ott Ilit.

Szép májusi délelőtt volt. De ő nem látta se a ragyogó napsugarat, se a nők ragyogó tavaszi öltözékeit. Haladt egyenest, végig a hosszu köruton, Ili elé, a Népszinházhoz s lelkében váltakoztak a hangulatok, Hirtelen valami melegség fogta el. hogy Ilire gondolt s szinte hallani vélte csengő kaczaját. De hogy a hiányzó nyolczvan forint jutott az eszébe, meg az édes anyja (aki szegény. vénségére is ott sütteti magát a tüzhely előtt, hogy neki és a kosztosoknak főzzön) elkomorult ismét s azokra a keserves esztendőkre gondolt, melyeket immár átszenvevedett s azokra, melyeket még át kell szenvednie, csakhogy diplomához jusson. Arra már nem is mert gondolni, hogy mi lesz aztán?!

— Megsegit majd valahogy az Isten!

Demachy (Poris). *Tanulmány.*

Futott tovább, a hosszu körúton, egyre közeledve a Népszinház elé, hol Ili talántán várja. Ugy örült a lelke, hogy az Ili sikerére gondolt, arra a tapsra, mely felhangzott a szavaira, az örömkönyeinek áradozó kitörése után; hátha szerencsés lesz az a kis leány, azután a sok nélkülözés után meg is érdemelné, olyan jó, olyan becsületes a lelke. Hevesen dobogott a szive, hogy a Népszinházhoz ért.

Ili még nem volt ott. A villamos megállóhely előtt kezdett fel- s alájárni, ez a legkevésbé feltünő. Egészen Ili foglalta el lelkét. Türelmetlen várakozással nézett a járón végig, a szinésziskola felé, jön-e már? Jött, a czifra Rózsával, Rózsa hevesen gesztikulálva beszélt, Ili szomoruan, földre szegzett tekintettel haladt mellette. Közeledtek.

— Tehát eljösz? De biztosan! Ma este? Érted menjek?

Ili feltekintett. Hogy meglátta Sándort, hirtelen elpirult s ideges, szaggatott, lázas hangon felelte Rózsának:

— Nem, nem, nem! . . . Ma nem, ma nem!

Rózsa is észrevette őt s hirtelen visszafordult. Aztán elindultak a belváros felé, ketten, ő meg Ilus. szótlanul. Mindkettőnek nyomta a lekét valami. Valami névtelen bánat valami kifejezhetetlen szenvedés, olyan sejtelem és sejtésféle.

Tudták, hogy most történni fog valami közöttük. Féltek és epedtek. Mentek azért tovább, szótlanul. Aggódva és remegve haladtak egymás mellett.

A Rókus-kórház előtt járhattak, hogy megszólalt Sándor:

— Mi hir, Ilí?

— Sürgönyt kaptam.

— Mennie kell?

— Már tegnapelőtt ott kellett volna lennem. De még nincsen rendben a dolgom.

— Mit szólott az igazgató?

— Melyik?

— Az iskolaigazgató.

— Az? Mit szóljon? Aláirtam a kötelezvényt, 180 frtot kér, havi részletekben fogom megfizetni. Jobban nyugtalanit a másik; küldi a szerepeket egyre-másra s én Istenem, olyan izgatott, olyan lázas vagyok, hogy nyugodtan el sem tudom olvasni őket. Ime, hogy mulnak a napok és nem tehetek eleget a szerződésemnek. Azt a husz forintot, amit utiköltségre küldött, odaadtam a háziasszonyomnak; — majd kisült a szemem, hogy már négy hónapja nem fizettünk semmit. Mama ugy köhög . . . fáj a melle . . . nem tud dolgozni . . . S mit csináljak?

Megállott. Ránézett a fiura, aztán megint mentek tovább.

— Itt van a zsebemben a toilettejegyzék, mi minden kell egy naivának?! Hogy mehetek le ezek nélkül? A szinpadra se eresztenek . . .

Aztán könyek csillogtak a szemében. Sándor halaványra válva hallgatta a leány suttogva kiejtett szavait.

(Folytatjuk.)

A művészet abban áll, hogy a természetet mintául vegyük, lelkiismeretesen másoljuk, de keressük ki fenséges részleteit. A rut egyén véletlen s nem a természet jellege.

Ingres.

□

Vallástalan lehetsz, — de izléstelen ne légy soha.

Chenevard.

Az az igazi művész, aki tisztábban, mélyebben lát, mint mások. „Látod ezt a csillagot?“ — kérdi. „Nem.“ „Nos, én látom.“

Préault.

□

Csak azzal vitatkozhatunk, akivel egy véleményen vagyunk, s azzal is csak árnyalatok fölött.

Préault.

KISÉRTETEK.

Regény a magyar társadalmi életből. — Irta: BIHARI PÁL.

VIII.

Bedő már néhány lépést tett az Andrássy-ut felé, midőn az igazgató barátságos hangja, de mindég a fülébe csengett. Annyi jóság, annyi becsületesség hangzott ki abból.

Bedő földre szegezett tekintettel haladt előre, midőn hirtelen egy régi-régi gyermekkori jelenet jutott eszébe . . . Megboldogult édes atyja, őt a hét éves fiucskát az ölébe kapta és szaladt vele a szoba egyik végétől a másikig. És nevetett édesdeden . . .

Annyira hasonlitott ez a hang az igazgatóéhoz . . .

És eszébe jutott Bedőnek ebben a pillanatban az édes anyja is, amint ott ült a kereveten és zselid mosollyal ajkán, ragyogó tekintettel nézte, hogy mint futkos az a nagy gyerek a kicsivel . . .

Az anyja mosolygott, de nem nevetett soha hangosan. Szép, szelid arczán mindég ott terjengett valamelyes csendes bánatnak árnya . . .

Bedő, ki ezenközben az Andrássy-ut külső oldalára ért, leült a Drechsler-féle kávéház egyik utczai asztalához és épen oda látott *arra* az erkélyre . . .

Ugy rémlett előtte, hogy ott fehérlik Vedresné hófehér ruhája . . .

És egyszerre megint csak az édes anyjára gondolt, arra az áldottra, jóra, az is olyan nagyon szerette a fehér ruhát, mely illett bánatos arczához.

Az Andrássy-ut gázlángjai felgyultak és a kávéház előtti villamos ivlámpák vakitó fényt vetettek a járdára.

Minden asztalt elfoglalt a közönség. Csak Bedő volt egyedül. Nem jól esett neki, hogy *épen most* folyton édes anyja és atyja jut eszébe. Olyan különös gondolattársitás.

Mással akarta elméjét elfoglalni és figyelni kezdette a közönséget. Az a régi, mindennapi volt az. Az asztalok körül ugyanazok a jól borotvált arczok és ugyanazok a czifra kalapu, aranylányczos, karpereczes és nagy fülbevalóju hölgyek, kik nem is tudják elképzelni, hogy miképen telhet el nap kávéház nélkül. Közbeközbe egy-egy gyermek ágaskodik, hogy belelásson a képes lapba. Hadd szokja meg jó korán a kávéházat, a hol később élnie és halnia kell.

Hiába tarkálott a sok czifra toll, hasztalan rikitottak a szines kelmék, az egész kép fölé mégis valami sivár egyhanguság borult. Az asszonyok szemén olyan kifejezéstelenül bámultak maguk elé . . . Tekintetük fényét megtompitotta a végtelen közönyösség. Hisz igy ülnek napnap után, szinte ugyanabban az órában, ugyanabban a környezetben.

Bedő körüljártatá tekintetét. Aligalig villog itt-ott valamely gyenge mosoly fel Olyan ünnepi, unalmas arczok . , .

Ezt a kávéház, a czifra csillogó kávéház teszi, mely rányomja a maga hideg diszességének jellegét a közönségre.

Milyen egészen más a hangulat ott, hol vendéglőben, sörházban szórakozik a polgárság . . . Innen az a varázs, melyet a müncheni vagy párisi korcsma hangulata gyakorol a budapesti emberre. Hiszen az a nyilvános helyeken mutatkozó kedélyesség egészen ismeretlen előtte. Itthon örökös, sötét figyelmeztetésképen lebeg a pinczérek frakkja szeme elött: ember gondolj méltóságodra és ama tiszteletre, melylyel embertársadnak tartozol.

Csak ott a járdán, az ivlámpák fényébe boritott aszfalton vibrál igazi élet.

Bedőnek vállára tette valaki a kezét:

— Jó estét kolléga ur! hehe . . . ugy-e szép asszonyok, nézze, nézze azt ott, milyen ingerlően emeli a ruháját, milyen izgatóan mered bele a villamos fénybe fekete harisnyája . . hehe . . . És hogy suhog az a ruha . . . tudja az a hang úgy fut rajtam végig, mint a villanyos áram . . hehe.

Fenyő Péter volt a Schreib-féle intézet természettudósa . . .

— Várjon, ide ülök maga mellé . . . hallja csak . . . nézze csak meg azt a leányt, ott jön a második lámpánál, fekete ruhában . . . mit szól hozzá? . . .

Bedő, ki Roger Lea engedetlensége óta, még jobban idegenkedett a sápadt képü embertől, közönyösen felelte:

— Csinos leány!

— Ugyan, ugyan, miféle ember maga! Az ereiben megolvadt jég folyik . . . arra csak annyit tud mondani, hogy csinos! Az a leány egyszerüen pompás . . . hehe! Nézze, milyen selymes arczbőr, milyen termet . . . Érti maga azokat a szemeket . . . Azok gyujtanak, perzselnek . . És az a mell . . . tudja az én képzeletem élénk . . tudja én érzem a forró hus kisugárzását . . . és én látok . . . hehe! kolléga . . mondja csak nem hasonlit a leány a mi növendékünkhöz, Roger Leához . . . Plane, hogy ez is feketében van . .

Az a hölgy, ki Fenyő Pétert igy fellelkesitette, ép ott ment el előttük és kihivóan mosolygott . .

Fenyő felugrott:

— Én megyek kolléga . . . tudja az én vérem forr és ilyenkor ugy éget, hogy szinte fáj . . . Egész testemen végig száguld a tüz . . hehe . . a szerelem, az örök tüz . . . Ugy-e hasonlit Leához . . . kolléga . . . hm . . . pompás darab . . . Jó éjszakát . . hehe . . .

Bedő undorral nézett a tanár után . . . Még egy pillanatig látta sápadt arczát és éhes, sóvár szemeit, melyek mohón keresték azt a fekete ruhás leányt, ki a komor szinekkel igyekezett valami regényes mázt adni azoknak a bájaknak, melyek Fenyő Péter vérét lángra lobbantották.

És Bedő arra a jelenetre gondolt, midőn ott állott előtte Lea és végtelen szomorusággal szegezvén rá tekintetét, halkan, alig hallhatóan suttogta:

— Fenyő tanár urral . . nem mehettem!

Bedő nagy haragot érzett szivében:

— Gyalázat, gyalázat . . .

De aztán lecsillapodott. Mintha azt a csendet érezné, mely akkor ott az iskola termében vette körül. Roger Leát látta lelki szemeivel . . És mintha az arczáról leolvadó szelidség eltompitotta volna az utcza zsivaját. Bedő álmodozva nézett maga elé . . , Bele a járdát körül vevő fénybe és azon tul a sötétebb kocsiutra, mig egyszerre szeme odatapadt az erkélyre, a melyet inkább sejtett, mint látott . . . Gyenge borzogató áramként futott rajta végig valami bágyadt izgalom.

Olyan jó volt igy ülni. Olyan jó . . . Lelke nyugodalmas békébe merült alá . . . mig egyszerre kedves, jóságos hang csendült bele a kedélyére boruló csendbe:

Az igazgató hangja . .

Bedő hirtelen a pinczér után csengetett . . A méla hangulat szétfoszlott . . .

Boszankodott, a miért az a hang csendült fülébe és a miért abból jóságot hallott ki . . .

És mig hazafelé ballagott, a saját lelkében igyekezett olvasni, hogy miért boszankodik . . . miért? . .

IX.

— Chm, chm . . .

Bedő felébredt és szemeit dörzsölve

nézett Csendics nénire, ki tőle telhető kedves mosolylyal állott ágya előtt és hunyorgatott a szemével:

— Későn jött haza Bedő ur, chm! chm!...

Csendics néni, ha hangja, mely minden kimondott szó után élesedett, elérte a határt, melyen tul már a gixer régiója kezdődik, ezt a pillanatot torkának furcsa, egészen egyéni jellegü reszelésével jelezte... Ennek a hangnak minémüségéről a fentebbi „chm! chm!"-mel igyekeztünk némi halovány fogalmat ébreszteni. De megbocsáthatlan hibát követnénk el a történeti hűség ellen, ha nem jeleznők, hogy ebben a chm! chm!-ben nem csak a mellnek és toroknak, de az orrnak hangjai is igen jelentékeny szerepet játszának. Sőt akadtanak Bedő látogatói között olyanok is, kik a leghatározottabban azt állitották, hogy Csendics néninek ez az egyéni hangprodukcziója kizárólagosan az orron keresztül történik. Ennek a pártnak legerősebb argumentuma az volt, hogy Csendics néni orra terjeszkedési vágyában tullépte azt a tért, melyet az illendőség szab egy jóizlésü orr elé, másrészt azonban ugyancsak a Csendics neni nyaka mintegy ellensulyozni akarván elébb emlitett testrész szerénytelenségét, egészen magába huzódott. Következésképen: mivelhogy a Csendics néni orra minden tekintetben a leghatalmasabb benyomást teszi a szemlélőre, valószinü, hogy a hangok egy részének létrehozását is magának foglalá le. És eme hangok egyike ama bizonyos: chm: chm! Mivel azonban ez a kérdés egészen pártatlan szakértők elé sohasem került, az utókor számára eldöntetlen maradt.

Bedőnek azonban fel se tünt ez a sajátságos hang és az ásitásra nagyon is emlékeztető szájmozdulattal felelé:

— A bizony, későn . . . no, de egyszer hetenként, vasárnap aludhatunk kissé tovább, ugy-e Csendics néni!

— Ennélfogva bejöttem, hogy bejelentsek egy urat. Már egy félórája vár künn . . .

Ugy látszik Bedő már-már megszokta háziasszonyának logikátlanságát, mert anélkül, hogy fejét az ő késői hazajövetele és a Csendics néni jelentése közötti okozati összefüggésen csak egy pillanatig is törte volna, megkérdezé, hogy ki az a látogató.

— Valami ur . . . Kőcsögkalapja van, tehát chm! chm!... valami máj . . . ejnye na . . . máj, de előtte van valami . . . de azt biztosan tudom, hogy máj van benne... chm, chm!

— Kiben van a máj? Miféle májról beszél maga, Csendics néni?

— Hát annak az urnak a nevében van . . . chm! fránya egye meg az olyan furcsa neveket, chm! megyek, megkérdezem . . .

Csendics néni sietve jött vissza, nehogy ujra elfelejtse a látogató nevét és diadalmasan kiáltotta:

— Ugy-e mondtam, hogy van benne máj . . . Thomayernek hivják, itt van a kártyája chm, chm!

— Ah! ugy! Thomayer István kollégám. Küldje csak be, Csendics néni, őt igy is elfogadom.

— Küldöm, küldöm... chm, chm! Thomayer, Thomayer . . . furcsa név . . .

Csendics néni motyogva tünt e az ajtó mögött, hogy az egy pillanattal később ujra kinyiljon.

Először az a kalap tünt fel a látóhatáron, melyet Csendics néni a köcsög névvel tisztelt meg. Ámbátor az a kalap a köcsöghöz tényleg hasonlitott, de a kalap elnevezést már csak némi tulzással lehetett rá alkalmazni Azután megjelent a Thomayer István ur arcza is . . . Midőn Thomayer ur arczát emlitjük *előbb*, valóban méltánytalanok vagyunk ama rengeteg fekete szinü szőrtömeggel

szemben, melyből csak itt-ott derengett elő az a világosabb valami, amit mi kellő udvariassággal Thomayer arczának jeleztünk. Ha még megjegyezzük, hogy ennek az urnak fejéről vállig érő bozontos haj hullott alá és hogy szemei feketék, ragyogók voltak, akkor természetesnek találhatjuk csak, hogy valahol Thomayer ur megjelent, ott az apróbb gyermekek ijedt bőgéssel üdvözölték jöttét. A dajkamesék rettenetes külsejü, vérszomjas rablóit látták benne megelevenedni. Ezt a gyermekijesztő benyomást egy cseppet sem mérsékelte erős, mély hangja, mely olyan hatást tett, mintha valamely földalatti pinczéből vagy kriptából tört volna elő . . . Thomayer, ki különben a világ legártatlanabb embere volt és jól tudta, hogy a szomszédságban és azokban az utczákban, ahol gyakrabban jár, az ő nevével rémitik a rossz gyermekeket, azzal igyekezett megjelenésének ijesztő benyomását enyhiteni, hogy ha csak szerét tehette: nevetett és hajlongott, emellett arra igyekezvén, hogy mozdulataiba lehető sok lágyságot, bizalmat gerjesztő kedvességet varázsoljon. Bár nagy sajnálattal, de az igazsághoz hiven konstatálnunk kell, hogy Thomayer István ur igyekezetét csak vajmi csekély mértékben koronázza siker . . . Mert az ő nevetése a kisebb igényü bömbölések között is megállta volna helyét és mivel mindig hirtelen hajolt meg, a gyermekekre olyan hatást tett, mintha utánuk akarna kapni, hogy egy-kettőre lenyelje őket . . .

Thomayer, ki jobb kezében ama bizonyos köcsögkalapot tartá és bal hónalja alá valami könyvfélét szoritott, az ajtót betéve, mereven megállott, aztán, mintha dróton rángatnák, meghajolt és épen jó reggelt akart mondani, midőn szemei egyszerre összehuzódtak, majd kitágultak és mereven néztek maguk elé. Ez a vizsgálódás csak egy pillanatig tartott, a másikban már felhangzott Thomayer István kisérteties hangja:

— Deffreger . . .

Aztán nagy megelégültséggel tette hozzá:

— Ah! Bocsánat jó reggelt . . . tudja kolléga ur, *a művész* mindig művész marad . . . Az ágya felett Deffreger utánzat van. Rögtön megismertem . . Még ágyban van, nem a kép, ön . . . boldog ifju! Már hatkor dolgoztam . . . Arczkép . . . Hja! hat gyerek, mind leány, és egy feleség! . . .

— Isten hozta, kolléga ur, bocsásson meg, hogy igy fogadom, de hallom, hogy már régen itt van, nem akartam tovább váratni, üljön ide erre a székre, mellém!

Thomayer István, a Schreier-féle intézet rajztanára ebben a pillanatban olyan hirtelen és olyan mereven hajlitá meg derekát, hogy még Bedő is meglepődöttt.

— Köszönöm, köszönöm . . . ha tudná miért jöttem, nem fogadna oly szivesen . . .

Itt a rajztanár először hallatá ama kisebb fajtáju bömbölést, melyet ő szerényen nevetésnek nevezett.

— Ugyan, ugyan, hát mi olyan végett jöhetett volna, ami rám nézve kellemetlen lehetne . . . most már igazán kiváncsi vagyok, csak hamar ki vele Thomayer ur!

Thomayer összeránczolta a szemöldökeit, ami egy cseppet sem tette arczát barátságosabbá, aztán igy szólt:

— Fiatal ember ne legyen türelmetlen! . . . Az ember mindig elég korán tudja meg a rosszat!

Ezt, amint az később ki fog derülni, Thomayer ur tréfásan akarta mondani, de hangja oly siri borzalmassággal furódott Bedő fülébe, hogy kellemetlenül kezdte magát érezni.

— Maga tréfál, Thomayer ur . . .

— Az én tréfám virág, mely sir-

domb felett nyilik! . .

Ugy látszik, hogy a rajztanár már észrevette a hatást, melyet szavai Bedőre tettek és igy folytatá:

— Hát jó . . . mondjuk tréfának! Igaz, tréfa, de azért komoly. Ugy-e, ön engem nem ért . . .

Bedő arczán kétségtelenül látszott, hogy ezt eltalálta derék kollégája.

— Hát világosabban szólok. Én nem azért jöttem, amiért jönnöm kellett . . .

Ez kétségtelenül még világosabb volt, de Bedő jelezte, hogy ő még mindig nem érti.

— Ön most sem tudja, miért jöttem . . . hát . . . különös ügy . . . de azért csudálkozom, hogy nem tudom elég érthetően előadni. Már nagy gyakorlatom van. Szóval . . . én csak ugy formálisan jöttem . . . hogy épen elmondhassam, hogy itt voltam. Kérem, szíveskedjék azonnal kijelenteni, hogy ön ebben az öt évben nem szándékszik megnősülni.

Bedő zavartan nézett körül, aztán az ajtó felé . . majd ujra kollégájára. Azt hitte, hogy annak elméjében meghibbant valami:

— Mit jelentsek ki? . . . hogy nem . . .

— Hogy nem akar ebben az öt évben családapai örömökben részesülni! . . . Soh'se habozzék. Az én felelősségemre, jelentse ki. Gondolja meg, hat gyermek . . . egy feleség!

Thomayer be sem várta Bedő feleletét:

— Helyes! Ön nem nősül meg!... Megmondom neki . . . Az igaz, hogy az ön jó dolgának fuccs! de mégis jobb *igy*, mint *ugy* . . .

Bedő már ekkor elvesztette türelmét:

— Az istenért Thomayer ur! beszéljen végre világosabban! Ön megfoszt engem öt évre a házasélet boldogságától . . . de miért, és ki az a *neki* . . . és miért mondja, hogy az én jó dolgomnak fuccs! Es miért jobb igy mint ugy? Mi az az igy és mi az az ugy?!

Ebben a pillanatban ujra elnevette magát a rajztanár, de ugy, hogy Bedő ijedten kapott a füléhez.

— Ön igazán eredeti ember kolléga! hogy mi az az igy és mi az az ugy? Nagyszerü kérdés. Sok benne a humor! . . . Én is humorizálhatnék most, szólván: igy és ugy között a különbség hat gyerek és egy feleség. Legalább lehetne ez a különbség . . . De legyünk komolyak.

Thomayer hangja még mélyebben és rémesebben hangzott ezután:

— Mi vagyok én most Bedő ur? Ugy-e egyszerü rajztanár, ki reggel hat órakor kelek, hogy a szomszéd szatócsnak arczképét rajzoljam meg krétával. Hiába, hat gyerek és egy feleség! Lássa . . . ez a sors vár önre is . . .

— Thomayer ur, ha ön nem beszél komolyabban, én segitségért kiáltok!

— Bocsánat! . . . én most már nagyon is komoly vagyok! . . . . Csak ne legyen türelmetlen! Azt mondtam, hogy önre is az a sors vár, ami én reám . . . Kivéve az arczképrajzolást. De meglesz a hat gyerek és egy feleség! . . . De a baj nem ez . . . hanem az a 1600 forint tanári fizetés . . . Érti már? Ha én ezelőtt 20 évvel, mikor hozzám küldött Schreier Helén, hogy nem volnék-e hajlandó Anasztázia kisasszonyt boldogitani, nem lettem volna olyan ideálista, akkor én most intézeti igazgató lennék, . . Ur . . . pénz . . . tavaszi, őszi tárlat . . . Képeim . . .

Thomayer ábrándosan nézett maga elé, mint valamely álmodozó medve.

Aztán olyant rázott bozontos fején, hogy a hosszu, kóczos fürtök felriasztott kigyókként röpködtek szerte:

— Nem, nem bántam meg! . . . Anasztázia mint feleség brr! és még egyszer brr: és harmadszor is brr! Inkább festem Piacsek Vladimirt, a

szatócsot! . . . Most is boldog vagyok és büszke, ha arra gondolok, hogy visszautasitottam . . . pedig ettől a perctől kezdve folyton boszszantottak . . . De nem eresztettek el, mert nem kaptak olcsóbb rajztanárt. Én meg maradtam, mert nem akartam Pestről elmenni . . . akkor még reméltem . . azt hittem, hogy nagy művész leszek... olyan nagyon hittem . . .

Akármilyen mély és kisérteties volt is Thomayer hangja, az utolsó szavakból annyi keserüség, fájdalom és csalódás hangzott ki, hogy Bedőnek megesett rajta a szive.

De csak egy pillanatig tartott Thomayer elérzékenyülése. Aztán nagyot fujt, mintha az ábrándokat akarná széthessegetni:

— Szóval mióta megnősültem, épen tizenkét éve mult a nyáron, engem, mint az intézet régi barátját — igy mondja Schreier Helén — ilyen apróbb, intim szolgálatokra is felkérnek . . . Az én tisztem, hogy az illető tanárban, mert az érdemes hölgy csak tanárhoz akar menni, kedvet ébreszszek az intézeti direktorsághoz . . . Hogy lehető legfényesebben fessem le előtte a jövőt . . . De ön iránt az első perctől kezdve rokonszenvet érzek. . . nem akartam hát még a forma kedvéért sem rábeszélni, bár tudom, hogy ugy sem lett volna a dologból semmi! Brr! . . . Anasztázia mint feleség! Inkább Piacsek Vladimir! . . . Brr! Brr!

Bedő önkénytelenül mosolygott. Arra gondolt, hogy ha az érdemes tanhölgy hallaná, mily lelkesen dicsőiti a derék Thomayer az ő bájait és egyéb női erényeit . . . Furcsa házasságközvetitő, az bizonyos! De ezt csak gondolta Bedő, hangosan ellenben igy szólt:

— Na látom, hogy maga igazán jó barátom Thomayer ur . . . hát intézze el ezt a dolgot legjobb belátása szerint . . . mondjon a hölgyeknek valami udvarias választ . . . például . , .

— Mit például! Azt fogom mondani, amit akkoriban én feleltem: ön öt évig még nem nősül, punktum! Családi ok! Nem kell ezt megtartani. Én öt hónapra nősültem... Küldtem nekik meghivót . . . micsoda arczot vágtak, mikor gratuláltak . . .

Itt aztán nevetésképen ugy elbödült a derék Thomayer, hogy Csendics néni ijedten dugta be a fejét az ajtón:

— Bedő ur mi történt? chm! chm! . . .

— Semmi, semmi . . . a kollégám nevetett . . .

A lakásadó asszony gyanus tekintetet vetett a nevető emberre, aztán visszavonulóban az ablakra nézett, mintegy jelezni akarván: még egy ilyen nevetés és az üveg csörömpölve hull szét!

A derék házasságközvetitő ennek a nevetési rohamnak megszünése után egyszerre nagyon is elkomolyodott:

— Bedő ur, midőn én önnek most gratulálok, egyuttal részvétemet is kifejezem . . . mert mint mondám, az ön jó dolgának most már fucs... fucscs . . . fucscscs . . .

Thomayer ezt a három fucs-ot mind mélyebben és nyomatékosabban ejté, mint a temetési beszéd után a papok szokták az amen-t.

Azután felállott:

— És most megyek... festeni ... Piacsek... hat gyermek, egy feleség!

Bedő még egyszer megköszönte Thomayer urnak iránta tanusitott barátságát, mire ez kétszer-háromszor a már jelzett hirtelenséggel meghajolt. Már az ajtónál volt, midőn egyszerre visszasietett az ágy elé:

— Bocsánat . . . sziveskedjék ezt a képet megnézni.

És Thomayer Bedő elébe tartotta ama könyvet, melyet eddig hónalja alá szoritott:

— Ez a vázlat-könyvem. Felismeri-e kolléga ur, hogy kit ábrázol ez a skicz?

Bedő mindent elkövetett, hogy ráismerjen Thomayer vázlatának eredetijére . . . de hasztalan:

— Bocsánat Thomayer ur . . . én ismerem ezt az arczot... csak ugy hirtelenében nem tudom a nevét . . . ez . . . izé . . . de határozottan hasonlit rá . . . ugyan segitsen . . .

Thomayer diadalmasan kiáltá:

— Piacsek Vladomir . . .

Bedő meglepetve nézett kollégájára. Ő sohasem látta ezt a Piacsek urat, miért kivánja hát Thomayer, hogy felismerje. De örömet akarván a szegény félbemaradt művésznek okozni, lelkesen kiáltá:

— Persze, Piacsek . . . igazi Piacsek . . . Látja, én csak látásból ismerem azt az urat, igy hát nem jutott a neve eszembe . . . De a hasonlóság meglepő . . . valóban meglepő . . .

Thomayer szerénykedve mondá:

— Hát egy kicsit értünk hozzá . . . ha nem is volt alkalmunk a továbbképzésre . . . Látja kolléga ur, hat gyermek és egy feleség! . .

Thomayer még néhányszor ismételvén kedvenez szójárását, bókolva, mintha görcsei volnának, az ajtó felé hátrált és vidáman távozott.

Bedő különös hangulatban maradt egyedül. A lejátszódott jelenet felett valami csendes derü huzódott végig, de ugy rémlett előtte, hogy valahol a háttérben sötét árnyak merednek feléje. Ugy érezte magát, mint aki valamely édes italt ivott, mely keserü utóizt hagy maga után.

X.

Vedres nevenapját szük körben ünnepelték meg. Csak családtagok és jó barátok voltak hivatalosak. A vacsorának vége volt. A társaság három egymásba nyiló, fényesen világitott szobában oszlott meg. A háziur szobájában kártyáztak, Vedresné boudoirjában néhány éltesebb asszony beszélgetett, mig a társaság zöme a középső teremben mulatott. A hölgyek megengedték az uraknak, hogy szivarozzanak és igy ama bizonyos füstkarikák, melyek a novelláknak és regényeknek elengedhetlen kellékei, lustán hömpölyögtek tova az asztalok felett.

Sándor Pista rendületlen elszántsággal hallgatta Zieglerné ő nagyságát, a háziasszony egyik régi barátnőjét:

— Hiába, hiába Sándor ur, a franczia csak franczia marad . . .

Zieglerné ő nagysága diadalmas tekintetet vetett a hires iróra, mintegy azt akarva mondani: mit szól ehhez, hallott ön már ilyent asszony szájából? Mert Zieglerné asszonyságnak szent meggyőződése volt, hogy gyakran mond rendkivül eredeti és meglepő dolgokat.

Sándor Pista a legnagyobb komolysággal felelte:

— Szent igaz, asszonyom . . .

Zieglerné erre a felbátoritásra lelkesen folytatta:

— Igy hát senki rossz néven nem veheti tőlünk, ha inkább olvasunk franczia irókat, mint . . . mint . . .

Zieglerné azt akarta mondani, hogy mint magyar irókat, de mint szerfelett okos asszonynak, az utolsó pillanatban eszébe ötlött, hogy talán nem lesz egészen tapintatos dolog, ha ezt épen Sándor Pistának, a legnépszerübb magyar tárczairónak mondja a szemébe és ezért igy fejezte be a mondatot: — . . . mint más irót!

A saját okossága annyira fellelkesitette Zieglerné asszonyt, hogy az utolsó szót szinte kiáltotta és még egyszer megismételte: — . . . mint más irót!

Sándor Pista nagyot szippantott a szivarjából:

— Asszonyom, az ön izlése egyszerüen meglepő! . .

— Ugy van . . . egyszerüen meg-

lepő, ezt megboldogult férjem is mondotta . . .

Az a hölgy, ki ezekkel a szavakkal erősitette meg Sándor Pista véleményét, néhai Gerzsó Károly takarékpénztári titkár, és Vedres iskolatársának özvegye volt. Ez a tiszteletreméltó asszony azon nők közé tartozott, kikről nem mondják, hogy elbolonditják a férfiak fejét. Azok az urak, kik beszéltek vele, egyetlen szóban fejezték ki véleményüket: csunya! Ilyen körülmények között a világ nem is csodálkozott azon, hogy a derék hölgy rettenetes szivós módon ragaszkodott ahhoz az egy férfiuhoz, kin uralkodhatott, Gerzsó Károlyhoz. Ez a ragaszkodás olyan volt, mely elől nincs menekvés még a halálban sem. Amint az be is bizonyult, mert a jó Gerzsó már körülbelül tiz éve *pihenne* a kerepesi-uti temetőben, ha hű hitvese minduntalan felszinre nem rángatná a siri homályból... Valóban kétségbeejtő lehetett szegény Gerzsó halotti pihenése, midőn akarva nem akarva, nappali és éjjeli társaságokban meg kellett jelennie, hogy élczeket mondjon el, hogy megerősitsen, tagadjon, bizonyitson, czáfoljon és hamis tanuvallomásokat tegyen, mint most Vedresék estélyén . . . Ő neki, ki életében nem sokat törődött az irodalommal általában és a franczia-val különösen, egyszerre fel kell támadnia, hogy Zieglernének, a franczia irók olvasásában megnyilatkozó jó izlése mellett tanuskodjék. Ha lélekbuvárok fürkészni kezdették volna Gerzsóné halottidézési rögeszméjének okait, ugy valószinüleg arra az eredményre jutnak, hogy azok tisztán a hiuságra vezethetők vissza. Az érdemes hölgy ugyanis szükségesnek látta folytonos hangoztatását annak, hogy igenis volt férfiu, ki neki meghódolt... A különös az egész dologban az volt, hogy Gerzsó özvegye annyira megszokta néhai férje folytonos idézését, hogy végre nem is beszélt soha első személyben. Az ő itéletei, nézetei a siron keresztül kerültek napfényre. Ismerősei már meg sem lepődtek, ha igy szólott: azt tetszik kérdezni, hogy hogy izlik ez a mártás? . . . Oh, megboldogult férjem igen szerette! — Kedves, ifju barátom, nem szép, hogy mamácskájának panaszra ad okot, megboldogult férjem ezért nagyon haragudott volna...

Gerzsóné épen azon gondolkozott, hogy nem mondott-e megboldogult férje még valamit Zieglerné izléséről, midőn érzelmes sóhajtásba olvadó hang rezgett végig a termen:

— Ah! Guy de Maupassant . . .

Sándor Pista előtt ez a sóhajtás sem lehetett valami egészen uj dolog, mert sem meglepetés, sem kiváncsiság nem mutatkozott arczán. Gunyos mosolylyal tekintett a sóhajtozó hölgy, Hoffman bankár élete párja felé, ki egy szemközti kereveten ülve, merengve nézett a menyezet felé, mintha ott látná Guy de Maupassant-t. Szemét egy pillanatig sem véve le a szoba emlitett részéről, epedő hangon susogta:

— Mit tart Sándor ur, Guy de Maupassant-ról? . . .

— Ugyanugy vélekedem róla, mint nagyságos asszonyom . . .

— Ah, valóban . . . persze már beszéltünk erről . . . ugy-e milyen nagy és olyan kedves . . .

Mig a bankárné ezeket a szavakat ejtette, legyezőjét tartó jobb kezét bágyatagon alácsüggeszté, szemeit mélán forgatá a menyezet felé, ajkait bájos mosolyra csucsoritotta és ezenközben mind csak arra gondolt, hogy igy ült-e a mult évben Marienbadban is, midőn az a szép német ifju igy szólott: Az ön egész lényén valami sejtelmes, megható szentimentálizmus ömlik végig, amely engem egészen elbódit . . .

Ezen pillanat óta a vastag, termetes hölgy ahol és amidőn csak szerét ejtheti: sóhajt, forgatja a szemeit és

ama bizonyos marienbadi helyzetbe igyekszik magát visszaerőltetni . . .

Sándor Pistát azonban ez a „sejtelmes érzelmesség“ egy cseppet sem hatotta meg és az jutott eszébe, hogy ő nagysága épen ebben a helyzetben, épen ezen hangon susogta a mult héten ölebéről:

— Úgy-e milyen nagy már . . . és milyen kedves . . .

Ennek a visszaemlékezésnek hatása alatt, nagyon jókedvüen tóditotta a bankárné szavait:

— Sőt nagyon nagy . . .

A bankárné egy pillanatra feléje forditotta érzelmet sugárzó tekintetét:

— Rendkivüli . . .

Sándor sem hagyta magát:

— Sőt óriási!

Gerzsóné ebben a pillanatban időszerünek tartotta a halottidézés folytatását:

— Ez az! óriási! Ugyanezen kifejezést használta megboldogult férjem is, ha Gu . . . Gü . . . Gü . . . ha arról a francia iróról beszélt.

Néhány pillanat mulva franczia irók és munkáik nevétől visszhangzott az egész szalon. Nem ugy beszéltek róluk, mint valami idegenről, hanem azzal a meghittséggel, melylyel a magunkéról, a bennünket legközelebbről érdeklő, lelkünkhöz forrt személyekről és dolgokról szoktunk megemlékezni.

Amint Sándor Pista végignézett a társaságon, ugy tetszett neki, hogy sok ujkori franczia nagyságnak jellemzése ott van a fecsegő asszonyok arczán és lényében Mig a Lnvedaae-ok, Gyp-ek, Prevost-k és más hasonló ivásu irókról és müveikről beszéltek, arczuk kihevült, szemük csillogott, de ebben a ragyogásban semmi sem volt a nagy, a hatalmas lángnak fenségéből, mely csodálatra késztet, hanem annál több, a ballethölgyek meztelen vállait diszitő, hamis kövek izgató villogásából. Az asszonyok piros ajkairól ugy pattogtak, röpködtek a felületes megjegyzések, könnyedén odadobott itéletek, hamarosan kimondott vélemények, mint a tárgyalt regények és szindarabok szellemes, de léha párbeszédei, szines, de szappanbuborékként szétpattanó ötletei.

Valamelyik egy magyar iró nevét emlitette:

— Igen, igen, ezt én is szeretem, olyan francziás . . .

— Olyan pikáns . . .

— És szellemes . . .

— Igazi párisi felfogás . . .

— Az, az, beszél mindenről, de igazán *mindenről* és amellett sohasem durva . . .

— Szemünk elé varázsolja a leg .. hogy is mondjam . . . a legelmondhatlanabb, a legdiszkrétebb .. hogy is mondjam . . . dolgokat, de finom fátyolon keresztül, ugy hogy inkább sejtünk, mint látunk és ez . . . olyan kellmes . . . szóval igazi franczia!

— Az ujabb magyar irói nemzedék legjelentékenyebbje . . .

Sándor Pista ezeket a szavakat hallván, hirtelen körülnézett, a jövendőbeli igaz magyar regényiróját: Bedő Kálmánt keresve.

Az ott ült a szalon egyik zugában elhelyezett asztalka mögött és felhevült arczczal nézett maga elé, látszott, hogy mit se hall, mit se lát abból, mi körüle történik, mit körüle beszélnek

Az asztal előtt, a társaság felé fordulva Vedresné állott. Mindenképen erőlködött, hogy ugy tessék, mintha a beszélgetőkre, a vitatkozókra figyelne, de az egyszerü, fehér ruha alatt olyan nyugtalanul emelkedett keble és szeme olyan sötét tüzben lobogott, hogy ez az izgalom vajmi csekély összefüggésben lehetett csak a megvitatott témával. Amint Vedresné észrevette, hogy Sándor Pista okos tekintete ott csüng a Bedő arczán, elfogulatlannak akart látszani és mosolyogva fordult a tanárhoz:

— Én nem lelkesedem ugy a franczia irókért . . .

Bedő összeránczolt homlokkal, szurós tekintettel nézett Vedresnére és hangjában szárazon recsegett a bosszuság, mikor megszólalt:

— Nem felel? . . .

Az asszonynak ugy tetszett, mintha finom, szuró tövisek szitáltak volna egész testére és egy pillanatra megfeledkezve Sándor Pistáról és az egész társaságról, szinte indulatosan mondotta:

— Nem, nem, nem!

És az asszony arcza tüzben égett és keble zihált, összeszoritott kis ökle az asztalra nehezedett és szeméből láng omlott. Bedő ugy érezte, mintha millió és millió szikra hullott volna rája és mintha minden szikra a vérébe csapott volna, hogy tüzelje, forralja . . . Homlokáról elsimultak a ránczok, lelkéből mint apró ködfoszlány röppent tova a kedvetlenség, egész lénye abba a tüztengerbe olvadt bele, mely a szép asszonyból áramlott ki és még jobban feléje forditotta az arczát, hogy biztosabban érje az a láng, az a tüz, az a hév, hogy jobban égjen, lobogjon benne, mert ez olyan kéjes . . .

Egy pillanatig tartott csak . . .

Vedresnének, Sándor Pista feléjük irányuló, fürkészó tekintete jutott eszébe és megfordulván, mosolyogva mondotta:

— Nem, nem lelkesedem ugy a franczia irókért . . ., hogy ide néz Sándor Pista, talán mondani akar önnek valamit.

Bedő, ki egészen átengedte magát a sajátos, izgató élvezetnek, mit a vérébe szakadt lángtenger viharzása okozott, gépiesen tekintett barátja felé, ki ekkor a kövér Hoffmannéval beszélgetetett már nagy vidáman. De Bedő ugy vélte, hogy Vedresné különös hangon figyelmeztette Sándor Pistának feléjük irányuló tekintetére.

Talán *azért* nem akart most felelni... Hirtelen igy szólott:

— Jó! hát majd máskor . . . nos, hát nagyságos asszonyom nem lelkesedik a franczia irókért és miért nem, ha szabad kérdeznem?

Vedresné sötét szemei forró bársonyként tapadtak Bedő arczára:

— Nem kapnak elég mélyen lelkembe, a komolyabbak is olyan hatást tesznek rám, mint akik apró lámpásokkal járnak az emberi sziv körül. Egyszer egyik, máskor másik zugába vetnek egy-egy halovány fénysávot, de annak legmélyére vajmi ritkán világitanak, annak egészére sohasem árasztanak teljes világosságot. És én azokat csodálom, kik hirtelen, váratlanul beleengednek bennünket látni az emberi lélek roppant mélységeibe, mint mikor vakitó villámfény hasit bele valamely szakadás sötétjébe és mi szivszorongva, visszafojtott lélekzettel nézünk alá, a sejtelmekkel teli ürbe . . . Az oroszokat, a nagy oroszokat szeretem!

Bedő gyönyörködve hallgatta a szép asszonyt és amint ott állt előtte testéhez tapodó egyszerü fekete ruhában, melyből olyan márványszerüen emelkedett ki hófehér nyaka, finom arcza, egyszerre csak Tolstoinak, a nagy orosznak remekére gondolt és szinte megdöbbent, midőn Vedresné ki rá szegezte szemét, mintegy a lelkéből olvasván, mondotta:

— Karenina Anna tetszett nekem talán minden regény között a legjobban!

Vedresné ennek a mondatnak szavait fokozatosan halkabban mondotta, úgy, hogy az utolsó alig-alig hallatszott . . . Megbánta, hogy ezt a regényt emlitette. Nem is akarta Bedő megjegyzését hallani, nem is tudott elfogulatlanul arczába nézni. Félt attól, amit Bedő felelhet és félt Bedő arczának kifejezésétől. Ujra a társaság felé fordult, de nem moz-

dult el az asztaltól . . Gépies mosolylyal ajkán a még mindég fecsegésbe merült társaságra szegezte tekintetét, de az a bizonytalanság, mely abban révedezett, eléggé jelezte, hogy tulajdonképen nem oda figyel, a hová néz . . . Vedresné ugy érezte, hogy menekülni szeretne messzire, de nem tudott megmozdulni, mivelhogy azt, amitől félt, várta is . . . És egyszerre meleg, izgató áram zsibbadozott végig egész testén és ajkait félig kinyitva, delejes fényü szemeit a bizonytalanba meritve, leste Bedő halkan ejtett, szakadozott, izgatottságtól el-el fuló szavait:

— Karenina Anna . . . az a szép, az a fenséges . . . feketeruhájából mint bársonyos márvány villog ki hófehér nyaka, csodás arcza . . Karenina Anna, kinek nyugott szivébe ugy kapott hirtelen a szenvedély, mint vérszomjas ragadozó szelid báránynak husába. Karenina Anna, kinek fehér lelke egész büvös lénye ugy lobog a szerelmi lángban mint fehér galamb, mely csendes fészkéből tüztengerbe hullt . . . Karenina Anna, ki elhagyja férjét, ki gyenge kezeivel darabokra tépi a kötelékeket, mik a társadalomhoz füzik, mert szabad akar lenni, szabad, hogy szerethessen, hogy csak szerethessen. Oh, hogy szeretett, hogy szeretett . . Hogy tudta, hogy szerelem nélkül meddő az élet, hogy a szerelem az erény, hogy az érzéketlenség a bün, hogy aki szeret Istennek hódol, hogy aki közönyös, vétkezik a legnagyobb, a legszentebb ellen!

Vedresné testén, lelkén bágyatag gyengeség ömlött végig. Ugy érezte, hogy elszáll belőle minden erő, hogy olyan jó volna belefullni hófeher, büvös párnák közzé és nem tudni semmit, nem látni semmit, csak hallgatni, hallgatni és érezni a puhaságot. a fehérséget. Szempillái félig leereszkedtek és mint valami ködös fátyolon keresztül látta a villámok fényének ideges remegését, a beszélgetők arczát, szemek villogását, ajkak mosolygását, de minden felett ott reszketett az a hang, az a suttogó, az forró . . .

— Az, Karenina az igazi asszony . . mert szeretett testével, lelkével, a szerelem volt számára minden, a többi egyéb; a semmi! Amint minden más egyéb valóban semmi . . . A szerelem az éltető, a perzselő, az emésztő láng . . a többi érzés égi bogár villogása, csak sötétben elsüppenő szikra . . . Karevina volt a tiszta! Glóriás fény boritotta testét, mert szerelemben fürösztötte, de a kik nem szeretnek és házasságban élnek, tisztátlanok, legyen testük márvány . . . mert sár hull egyre rájuk . . . (Folytatjuk.)

Rembrandt a művészetről.

Egy műértő kereste fel egyszer Rembrandt műtermét és közvetlen közelről akarta megnézni a művét. Rembrandt visszahuzta s jelentőségteljesen igy szólt hozzá:

— Lépjen kissé hátra. A festék magától rosszul lesz.

Houbraken, Grote Schauborgh, I. 254.

*

Uram, — irta Rembrandt Huygensnek 1639. jan. 27-én, — ha az itt küldött képet (a frankfurti Simon megvakitásáról van szó) világos helyre akasztja, olyan teremben, ahol jól vissza lehet lépni, a kép azt hiszem hatni fog.

A mű be van fejezve, ha a művész kifejezte czélzatait.

*

— Uram, — kérdezte Rembrandtól egyik tanitványa, — mikép kell komponálni?

— Törekedj arra, hogy a mit tudsz helyesen alkalmazd, akkor azt, ami még rejtve van előtted, mihamar kikutatod.

Rembrandt.

□

Szinész, ki nem ért képekhez, szegényes szinész; festő aki nem arczismerő, szegényes festő.

Diderot.

VI.

A fiuk labdáztak az istállóban, de Észternek semmi kedve sem volt akkor, hogy velük ugrandozzék. Künn minden oly csendes volt s oly édes illat töltötte be a léget, mely egész valóját átjárta. Kiment tehát az ittálló felé.

A ponny és a szamár eléje jött s ő mindkettőnek fejét megsimogatta. Élvezetet okozott ma neki, hogy valami élő lényt megérinthet. Észrevette, hogy a nagy, csendes bükkfák lehorgasztották fejüket s pompás virágillat szállt feléje a kertből. A lombok s a föld friss illata kéjesen borzongatták testét. A madárdal is édesen csengett fülébe és sóvárogva epedő lelkét az égnek látszott felemelni. A földhöz való ábrándos szerelem s a vágy, hogy eggyé lehessen a természettel dagasztották keblét. Az est szépsége s a tenger felől fujdogáló szellő halk lehellete, az örökké tartó egészség érzetét keltették fel benne s elképzelte, hogy hozzá is eljön egy fiatal ember, ugy mint azokhoz az ifju hölgyekhez, kikről Sára könyveiben van szó. Hogy csevegnének vele az esti szürkületben, mialatt a denevérek fel s alá repkednek s a lombok között felkél a hold.

Az uraság elutazott s bőven volt ideje, hogy még vagy egy hétig gyönyörködhessen az esti szürkületben s a felkelő holdban De társaság után vágyódott. Sára és Grover nagyon is fenhéjázóak voltak ahhoz, hogy a cselédleánynyal sétáljanak. Margit pedig egy fiatal emberrel sétált s késő este mielőtt lefeküdtek, el szokta mesélni Észternek, hogy az mit beszélt neki.

Eszter tehát nem tehetett mást e nyári estéken, mint hogy a konyhaablaknál ült és várt. Sokszor ölébe ejtve karjait mély sóhaj tört ki kebléből. E nagy világon nem volt a számára más foglalkozás mint varrni s egyedül menni sétálni. Nem szerette már az unalmas hegyeket, de mégsem volt képes arra, hogy lefekvésig egyedül üljön a konyhában. Ki akart menni a szabadba, az öreg pásztor elé, hogy megvárja, mig ez a birkákkal hazatér; egy darab kenyeret tett hát zsebébe a kutyák számára s lassan kifelé ment. Margit a Népligetbe ment. Jön-e majd hozzá is valaha egy fiatal ember? Ha igen, hát milyen lesz? S azután kinevette önmagát e gondolatáért. Nem birta elképzelni, hogy lenne oly fiatal ember, ki ő iránta érdeklődnék.

Ebben a pillanatban véletlenül hátranézett s egy férfit látott az uton feljönni, nagyságáról és széles vállairól rögtön ráismert benne Williamre.

Aha! gondolta magában, ez bizonyosan Sárát keresi, csak azt ne gondolja, hogy én itt őreá várakoztam. S tovább ment; kiváncsi volt, hogy a legény követi-e, de nem mert hátranézni Végre ugy rémlett neki, mintha közvetlen mögötte lépteket hallana s szive hangosan vert. A legény néven szólitotta.

— Azt hiszem, — mondta ő megfordulva — hogy Sára a Népligetbe ment.

Miért beszél mindig Sáráról? Hányszor mondottam már, hogy nem törődöm vele, már régen vége mindennek . . . Sétálni megy?

— Igen, mondotta a leány. Friss levegőt akartam szivni.

Azután együtt mentek a kert kapujáig. William kinyitotta s előre engedte Esztert.

A woodwiewi birtokokon tul, melyek fa keritéssel voltak körülvéve, a kopár fensik mögött, dombok emelkedtek. Nyugat fele lapos völgyben végződött a vidék. Az Elliot-féle birtokhoz tartozó erdőnél tünţek el az utolsó fák is. Mögöttük mind magasabbra emelkedett a fensik, fátlan pusztaság, melyet csak itt-ott szakitottak meg vad cserjék.

Birkaszag volt érezhető a levegőben s nemsokára rendben vonult el előttük a nyáj, utána a pásztor hatalmas kalapjával és görcsös botjával, két bozontos kutyája pedig nyomon követte. Egynéhány fogoly repült fel most a lóhere közül s elszálltak a dombok felett Eszter és William követték őket szemeikkel s a lenyugvó naptól megvilágitva látták magok előtt a tengert s a városokat.

— Ugy-e mily gyönyörü est? Eszter bólintott; leültek a meleg fűbe s egész lelkök eltelt a szürkület csodás szépségével

— Még sok ideig nem lesz esőnk!

— Miből tudja?

— Mindjárt megmagyarázom, — felelt William, ki örült, hogy magasabb tudásról adhat számot. — Nézzen csak délnyugat felé, amerre a dombok lejtősödnek. Lát valamit?

— Semmit! — mondta Eszter, miközben hiába erőltette meg szemeit.

— Mindjárt gondoltam! Ha azonban párás volna a levegő, akkor láthatná a Wight szigeteket!

— Merre van a versenytér? kérdé Eszter, hogy valamit mondjon.

— Ott tuloldalt a startot nem mutathatom meg, az messze a dombok mögött van Portslade-felé. Onnan indulnak a lovak, itt a rekettye-bokrok mellett mennek el és Truly-barn mellett érnek a czélhoz. Truly-barnt sem lehet innen látni, vagy egy fél mértföldnyire van attól a csürtől ott.

— És ez a sok föld mind az öregé?

— Igen, sőt még a többi is, csakhogy nem valami értékes föld ez erre, nem ér többet holdja tiz shillingnél.

— És hány hold lehet.

— Mindaz amit itt lát?

— Igen.

— Az öreg birtoka egészen Southwickhillig terjed, sőt észak felé még messzebbre. Ugy-e nem is tudja, hogy ez a nagy darab föld, mi itt köztünk és a csür között terül el, valamikor az én családomé volt?

— A maga családjáé?

— Bizony! A Latchok valamikor dusgazdag emberek voltak; dédapám idejében a Barfieldok még nem mérkőzhettek velük. Dédapámnak szép csomó pénze volt, de mindent elveszitett.

— A versenyen?

— Ott is sokat vesztett a sohesem öregedő világfi! Egymást érték a kakasviadalok, vadászatok és versenyek. Azután nagyapám követte őt, aki végleg belekerült a hinárba, s koldusbotra jutott, ugy hogy egészben vagy öt garast hagyott apámra. Azért nem akarta édesanyám, hogy libériába bujjak. Azt mondja, hogy én vagyok hivatva arra, hogy a családot a régi magas polczra emeljem. Ezt meg is fogom tenni, de nem ugy mint ő akarja, hogy csomagokat czepelek Brightonban.

Eszter néma csodálattal tekintett Williamra, s mert ez észrevette, hogy a leányban értelmes hallgatóra talált, folytatta elbeszéléseit családja egykori vagyonáról és rangjáról, mig végre a fü oly harmatos lett, hogy haza kellett indulniok.

Az égen szépen sütött a hold, a dombok lejtőin imbolygott a fény, a völgyekből szürke köd szállott fel, s a partmentén világitó fénykoszoru gyanánt gyultak ki a városok lámpái.

A juhokat a cserénybe terelték, ott feküdtek a szürke domblejtő tövében, távolabb a holdtól megvilágitott vidék s a tenger terült el előttük.

Eszter sohasem érezte annyira, hogy mily kimondhatatlanul szép mindez mint most. — Oh mily szép — mondta Williamre nézve.

Ahogy az uton lementek, lábok alatt porzott a föld.

— Ez nem jó Silver Braidnek — mondotta William. Okvetlen szükségünk van reá, hogy ma vagy holnap még eső legyen. — Jöjjön, tette hozzá — járjuk körül a farmot. Az is az öregé, de egy Johnson nevü fiatal ficzkónak adta bérbe, az az, ki után Peggy azelőtt szaladgált.

Ily kedélyes beszélgetés közben mind bensőbb barátokká lettek. William beszélt neki arról a fiatal emberről, ki Miss Maryt cserben hagyta, a shorchami mulatóhely énekesnőiről, kik iránt a könnyen hevülő Ginger szerelemre gyulladt. Eszter, ki feszülten figyelt, oly boldog volt, mint azelőtt soha. Mindaz, mit idáig elviselt, most jelentéktelen semmiségnek tetszett neki. S mialatt keblét ily megmagyarázhatatlan, de mégis erős érzelmek dulták, William megmutatta neki a galambházat, ama kedves kis állatokkal, melyek a téglákon aludtak, megmutatta neki a mühelyt, a kovácsokat s a régi kunyhókat, melyekben a juhász és a kerülő laktak. S ez az egész lélek nélküli természet, még a legjelentéktelenebb tárgyak is, isteni szellemtől látszottak áthatva lenni s saját tuláradó érzéseinek jelképeit látta bennök.

Midőn a farmon tulhaladtak, az országuton folytatták utjokat, mig egy buzaföld miatt oem mehettek tovább.

A hold némán világitotta meg a tájat s ők hallgatták a csalogány dalát, mely egy közeli bokorból hallatszott hozzájok. Előbb a barna madárkát akarták a bokor ágai közt kifürkészni, majd afölött gondolkoztak, mi okozza szokatlan kedélyállapotukat.

A holdat eltakarta a part felett lebegő köde. Ahol a fák eltüntek látszott parti fövény s csillámlott a folyó vize. Életük minden költészetét rejtette magában e pillanat. Csak midőn William gyufát gyujtott, hogy pipázhasson, hallgatott el érzéseik csodás zenéje. Az egész uton beszélt William a leánynak s csak akkor állt meg egy-egy pillanatra, mikor kialvó pipáján nagyokat szippantott.

— Édesanyám azt mondja, hogy ha csak egy szemernyi büszkeség is volna bennem, akkor nem bujtam volna libériába. De az én véleményem az, hogy mitsem ér a büszkeség, ha az embernek pénze nincs. Azt feleltem anyámnak, hogy csak ugy duzzadok a büszkeségtől, de az én büszkeségem az, hogy pénzt kereshetek. Nem tudom megérteni, hogyan lehet valaki büszke, ha egész életén át szegény akar maradni. Teremtőm! mennyit beszéltem anyámnak, már nem tudtam hová lenni. Ő csak a libériát látja maga előtt. Ilyenek az asszonyok! Mi hasznom is lett volna belőle, ha egész életemen keresztül csomagokat czepelek? S később mikor már lábaim megromlottak volna, egyszerüen kitették volna szürömet, hogy aztán az árokban pusztuljak el s a község költségén temessenek . . . Erre törekedjek? mondottam anyámnak. Az ilyen büszkeség ugyan egy hajitófát sem ér, azt mondhatom. Tudom én mit cselekszem, jobbat nem tehetek, mint hogy itt beállok szolgának, aztán ha egy-kétszer szerencsém lesz akkor valahol egy csinos korcsmát vásárlok s folytatom a fogadást saját szakálomra.

— Akkor is tovább akar fogadni?

— Igen. Tiz-tizenkétszer szeretnék nagy nyereményben részesülni, vagy egy fél tuczat olyan fogadás, mint a milyent Silver Braidre kötöttem, alaposan talpra állitana. Ezer vagy ezerötszáz fontért megvehetném aztán a „Vörös-oroszlánt“ s aztán

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

ha saját csapszékem van, minden nagy versenyen játszhatnék.

Eszter áhitatosan hallgatta a legényt, ki nem beszélt másról mint jockeykről, korcsmárosokról és sulyokról. Meg volt róla győződve, hogy ha megveheti a „Vörös-oroszlánt“ akkor rövid időn belül Joe Wallkers egész fogadási irodája az ő kezébe megy át. Az, hogy e dolgoknál a rendőrség is közbeléphet, némi félelmet ébresztett a leányban, mit csak növelt Williamnak ama megjegyzése, hogy nagyon óvatosnak kell lenni a fogadásnál, pláne ha nem ismerjük az illetőt, kivel fogadunk. De ez a félelme is elmult midőn William gyengéden körülölelte. Szivükben ujra megszólalt ama bübájos zene s boldogan csevegve mentek hazáig.

VII.

A Barfield istálló joggal számithatott nagy győzelemre.

Az eső ujra esett, a lekaszált széna teljesen tönkre ment s az egész gabonatermés nagy veszedelemben forgott, de ki törődött most egynéhány mérő buzával? Egy font izommal több a remek lovak testén többet ért most mint az egész környék összes gabonatermése. Hadd essék az eső, ameddig tud, ha a gabna az utolsó szemig is tönkremegy, hacsak a versenylovak lábai épek.

Ez volt az elv Woodwiewben s az utolsó napokban az egész városkát elfogta a versenyláz, sőt sokat a bérlők közül is, kik már megunták nézni, mint rothad a termés a folytonos esőtől.

Az a felfedezés, hogy a kis ördög egynéhány kilóval gyarapodott, csökkentette az örömmámort, sőt általános levertséget okozott. A legszigorubb kutatásokat inditották az iránt, hogy mikor és mi módon kapott a kis ördög annyi táplálékot, hogy ily hájtömegre tehetett szert. Az öreg magához hivatta s óriási tömeg hashajtót adott át neki, folytonosan ügyelve arra, hogy minden cseppet lenyeljen s mikor ennek hatása megvolt, a kis ördögöt két nagy felöltőbe gönygyölve portsladi sétautjára küldötték. William, kinek hosszu lábai e czélra nagyon alkalmasnak mutatkoztak, — kisérte őt el.

Mikor a kis ördög visszatért, már két nagyszerü tollpárnás ágy volt számára elkészitve. Lipót ur és Swindles ur sajátkezüleg csomagolták be s midőn kis idő mulva észrevették, hogy nem eléggé izzad, Lipót ur jó nagy csésze forró teát készitett számára.

Ezen a módon szokta azelőtt az öreg felesleges hustömegét leizzadni.

— A kis ördög maga az oka, mondta Swindes ur, ha nem lett volna oly telhetetlen, akkor most nem kellene izzadnia s minket felesleges munkától és fáradságtól kimélt volna meg.

— Telhetetlen! morgott a gyerek, ki a forró teától ujra izzadni kezdett. — Három hónap óta nem ebédeltem tiszteségesen. Szeretném már ezt az egész mesterséget sutba dobni.

— Azt megteheted, de csak a verseny után, — mondotta Swindes. — Mit gondol Lipót ur nem volna jó a melegitő üvegeket elővenni. A vánkosok már meglehetősen hidegek.

— Hidegek! Hisz majdnem megpörkölnek. Lipót ur az Istenért ne engedje a melegitő üveget ide hozni, mert még az a kis hus is leolvad rólam, ami rajtam van.

— Csak ne komédiáz, mondta Lipót ur. Ha nem fogadsz szót akkor még több orvoságot kapsz s még egyszer sétálnod kell Williammal.

— Ha nem melegitjük a vánkosokat, — mondta Swindes ur, — akkor ebben a pillanatban egészen száraz lesz.

— Szó sincs róla. Hiszen uszom az izzadságban.

— No, no, csak ne illetlenkedj, akkor ha felkelsz szép darab ürüpecsenyét kapsz, mondá Lipót ur.

— Mennyit? Két darabot?

— Azt tudod nem igérhetem, attól függ mennyit fogytál, nem akarjuk, hogy ismét ugyanannyival gyarapodj.

— Még sohasem hallottam ilyen szamárságot! mondta Swindes, az én időmben nem sokat kérdezték, hogy egy ilyen gyerek mit akart, azt csinálták vele, amit jónak láttak.

Lipót ur most azzal kötötte le a kis ördög figyelmét, hogy bókokkal halmozta el, dicsérve lovaglását. Eközben Swindes felemelte az ágytakarót.

— Jaj Swindes, ur eléget!

— Az Isten szerelmére, ne engedje ugy ficzkándozni az ágyban! Nem tudja megfogni? . . .

— Már hogy égetnélek el, birka? Még hozzád sem nyultam, az ágytakarót érezted.

— No, akkor az ágytakaró volt olyan forró mint a tüz. De most már csakugyan elég!

— Hát láttak már ilyet? Ilyen kis ördög fél a melegtől? Sohasem hittem volna, ha nem látnám saját szememmel, kiáltotta Lipót ur. Szólj, akarsz-e Goodwodban nyerni vagy nem? Mert ha nyerni akarsz akkor maradj nyugton, mig ezt az utolsó pár kiló hust is leszedjük rólad.

— Ép az utolsó pár kiló az, mi az embert annyira tönkreteszi, az első pár lemegy mint a vaj, mondta a gyerek s eltolta a melegitő üveget. Tudom előre, hogy ugy el fogok gyöngülni, hogy czudarul fogok lovagolni. Lipót ur és Swindes jelentőségteljes pillantásokat váltottak, az utolsó szavak gondolkozóba ejtették őket s a melegitő üveget eltették. Midőn azonban a gyereket megmérték, azt találták, hogy még mindig nagyon nehéz s az öreg megparancsolta, hogy ujra meg kell sétáltatni. A kis ördög ugyan panaszkodott, hogy lábai fel vannak törve, de ez nem használt, William felügyelete alatt ujra Portsladeba küldték.

Midőn az utolsó pár kiló hus is eltünt a kis ördög parányi testéről, Lipót ur sokkal nyugodtabb lett. Az a hir keringett a levegőben, hogy az egész pénzét Silver Braidre akarja feltenni s egy nap egy konyhakertész azt mesélte, hogy találkozott Lipót urral a Brightonba vezető uton.

— Aha — suttogták — az öreg Watkins már nem elég megbizható neki. No, ha Silver Braid nyer, akkor Woodview sok időre nem látja majd Lipót urat. Akkor ama nagy partmelléki házak valamelyik veszi meg s kocsit lovat hozzá.

(Folytatjuk.)

Tudni mindent, hogy kifejezhessünk mindent. Ez a jeligém. Élő művészetet csinálni. Ez a czélom.

Courbet.

□

A lelki megelevenités mily eszközéről mondott le a pseudoantik szobrászat vak szemgolyóival!

Treu.

□

Áldott legyen az óra, mely engem a teknika urává tett, hogy ezentul a szellemnek zavartalanul szolgálhassak.

Feuerbach.

Ha attól tesszük függővé egy kép megitélését, hogy tartalmilag érdekes-e vagy sem, akkor hamis eredményeket kapunk, mert igen sok nagy művésznek sikerült, érdekes és érdektelen tárgyakat egyaránt művészileg feldolgozni.

Trübner.

□

A kétely az igazság kezdete.

Münz.

□

Nem beszélni kell a műalkotásokról, hanem szemlélve őket: hallgatni előttük.

Burghárd.

Reggeli piacz Bártfán. *Feledi Dezső amatörfelvétele.*

A MODERN MŰVÉSZET ŐSEI A SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUMBAN.

A XIX. század nagyra volt ugynevezett historiai érzékével. A történeti szempontokon át megitélni a multat, a viszonyokat, a jelenségeket: ime ezt tartotta legnagyobb vivmányának. Lenézte a raczionalista XVIII. századot, feneketlen gőggel beszélt mindenről, a mi az ő gondolkodásával meg nem fért. Többek közt akkor találták ki a *történeti szemmel való nézést.* Ezzel a történeti szemmel nézte a mult képzőművészeti alkotásait, s itélt meg minden korszakot, kikeresve belőle azt, amit felhasználhatott. Mi más ez, mint jellemnélküli eklekticizmus? Mint elvtelenség az izlés megnyilatkozásban?

Az izlésünk nem velünk született ugyan a maga teljes fejlettségében, de kétségtelenül adva van organizmusunkban, faji jellegünkben. Éppen azért ha fejleszthetjük is, de nem a végtelenségig. Csak faji sajátságaink korlátain belül. Innét van az, hogy a historiai szemmel való nézés lehetetlen; mert minden egyes faj ugyanabban a korban, tökéletesen egyazon historiai tudás mellett más-más ural-

kodó izlést mutat, s a fajon belül az egyes egyének izlése még jobban elkülönösül.

Aki tehát egy-egy képtárt megtekint, öncsalódásba kergeti bele magát, ha az iskola u. n. történeti szemével akarja szemlélni a mütárgyakat. Ellenkezőleg csakis a maga szemével láthat, a szemeit pedig organizmusa, értelmi foka, izlés fejlettsége befolyásolja teljesen. A modern ember, a kiről fel kell tennünk, hogy a modern kor müvészi törekvéseit ismeri, a régi képeket is csak azon szemmel nézi, a mivel egy modern képkiállitást. A szempont tehát, a melyet a *Szépmüvészeti Muzeum* ismertetésénél figyelembe veszünk ez:

Mi az, a mi legjobban érdekelheti a modern embert, ha végig sétál most megnyiló muzeumunk régi képei közt?

Bizonyára az, a mi legközelebb áll modern lelkéhez, az az, müalkotások, melyekben a modern törekvésekkel rokon vonásokat fog felfedezni, s azon müvészek, akik a modern müvészetnek legitim ősei. Azokat fogja ő szépeknek érezni. Vak lesz, ha őszinte, minden más irány iránt. Nem lehetetlen, hogy eljő az az idő, a mikor a most mellőzöttek ujra életre kelnek, — de nekünk ma még halottak ők, némák és érzéstelenek, mert nem szólhatnak a szivünkhöz.

Ez az oka, hogy a Muzeum olasz, német és magyar primitivjei közt oly gyorsan végig futunk. A prerafaelista láz már elmult Ruskin a szárazföld müvészi mozgalmaira nem hatott. A primitiv müvészek, tehát a kora renaissance müvészeit csak az angolok — azok is csak egyideig — tudták rajongó szemmel nézni, azok is Rosetti, Burne-Jones, s Watts müvészetén át. Pedig a mi muzeumunk primitiv osztályai gazdagok a kort jellemző alkotásokban. A történetiró bő anyagra találhat. Muzeumunkat éppen az jellemzi s helyezi a kisebb galériák közt a legelső helyre, hogy felöleli a festészet egész fejlődését, majd minden iskolát többé-kevésbbé kiváló, de mindenesetre jellemző alkotásokban. A primitiv olasz mesterek között első sorban a velenczeiek vannak fényesen képviselve, Squarcione, Crivelli, Catena, Marziele, Jacopo da Valencia jellemző alkotásokkal magyarázzák a szinek szeretetének ébredését.

Gentile *Bellini* remekmüve, Catharina Cornaro arczképe, már a modern ember lelkéhez is szól. Mily jellemző erő, hatalmas formaösmeret és a tompa szinek finom egybehangolása jellemzi ezt a kissé elvirult szépséget, kinek arczát, nyakát remekbe bogozott fátyol takarja el félig, az egykori szépség emlékeit tárva fel előttünk.

Szin, fény, levegő, ime e három kiválóan festői elem az, amely minket érdekel. A germán primitiveknél mindez lassan bontakozik ki. Csupán rajzkérdések, kompoziczios feladatok érdeklik, belső rajzformák, kicsinyes látás, naturalisztikus részletek keresése foglalkoztatják őket. Memling, Gerard Dávid, s a kis német iskolák nagyrészt névtelen mesterei, Dürer-ig, Hans Baldung és Lukas Cranachig,

az egy Grünewaldot kivéve, minden olasz hatás ellenére, első sorban rajzmüvészek. Dürernek arczképtanulmánya (egy magyar kutató Dr. Takács megállapitása szerint András öcscsének a képmása) szinte merőben rajz, s a magyarországi primitiv képek is nagyrésze németországi mesterek hasonló irányu alkotásai.

A rajz dominál Raffaelünk Madonnáján is, ez elkezdett, vázlatos és éppen ezért igen érdekes müalkotáson, mert a szin hatalmas ereje Giorgione és Tiziano velenczei alkotásain ragyog fel először a maga hatalmas erejében.

A fénybe meritett szin töréseit, változatait, a tonusok gyöngéd egymásba olvadását, a levegő változatos és kecses csodáit, a felszálló reflexek játékait, az elvesző fénypontokat megfigyelni, megrögziteni Leonardo da Vinci hatalmas alkotásai láttán kezdték a renaissance müvészei, s Coreggio a fényárny gyöngéd ellentéteivel már magikus hatásokat tudott előidézni. Képtárunk Corregioja az ő lirikus lelkének fénybe-árnyba meritett áradozása, kaczér Madonnája odanyujtja emlőit a gyermek Jézusnak, kissé érzékies mozdulattal ugyan, mint a parmai angyalok, melyet még azzal is kiemel, hogy a fényhatást a Madonna csodaszép emlőire vetiti.

Mily más világ az, amely Tiziano körében fogad. Nagy elődje *Giorgione,* a bánatos ifju, hasonlókép csupa lira, de érzéseinek jelképei szinei, melyek melancholikus érzelmeit csodálatos akkordokban fejezik ki.

Ő az első modern müvész, aki szint és fényt keresett s azok egymásra gyakorolt hatását, egy meseszerüvé tett álomélet költői kifejezése által.

Képtárunk egyik leghatalmasabb modern alkotása az ő fiatal férfiarczképe,* melyből valami rejtett, leplezett démoni fájdalom, érzéki tüz, fellobanó, de elfojtott szenvedély szól felénk. A renaissance nagystilüen érző embere. Csupa érzés, csupa lira. Lefokozott szinek: sötét kék ruha, melyen itt-ott villan fel az aranypaszománt, szürke háttér, vöröses hálóba foglalt barna, lendületesen omló hajfürt. A fő a melancholikus kifejezés, amit a finoman megmintázott beesett szem, a remek ajk, az ideges orrcsimpa és az arcz aranysárga karnacziója idéz elő. A kifejezés mélysége kapcsolja össze ez alkotását többi müvével, melyek közül egy, a Louvre idillikus szimfoniája közvetlen kapcsolatban áll Manet „Reggeli a füben" czimü müvével, aki szinhatásban, fényproblémában egyenesen Giorgineból indult ki.

Tizianot is ő formálta. Sajnos, képtárunk e nagy mestert csak hatásában mutatja be, a mint szinfelfogása Sebastiano del Piombon, Loronzo Lottoban, s végül az angol modern mestereknél Reynoldsnál, Hoppnernél nyilatkozik meg.

Mily hatalmas Tiziano-emlék *Piombo* portraitja, hogy lehetett ezt a szinfanfárt egy pillanatig is Raffael-

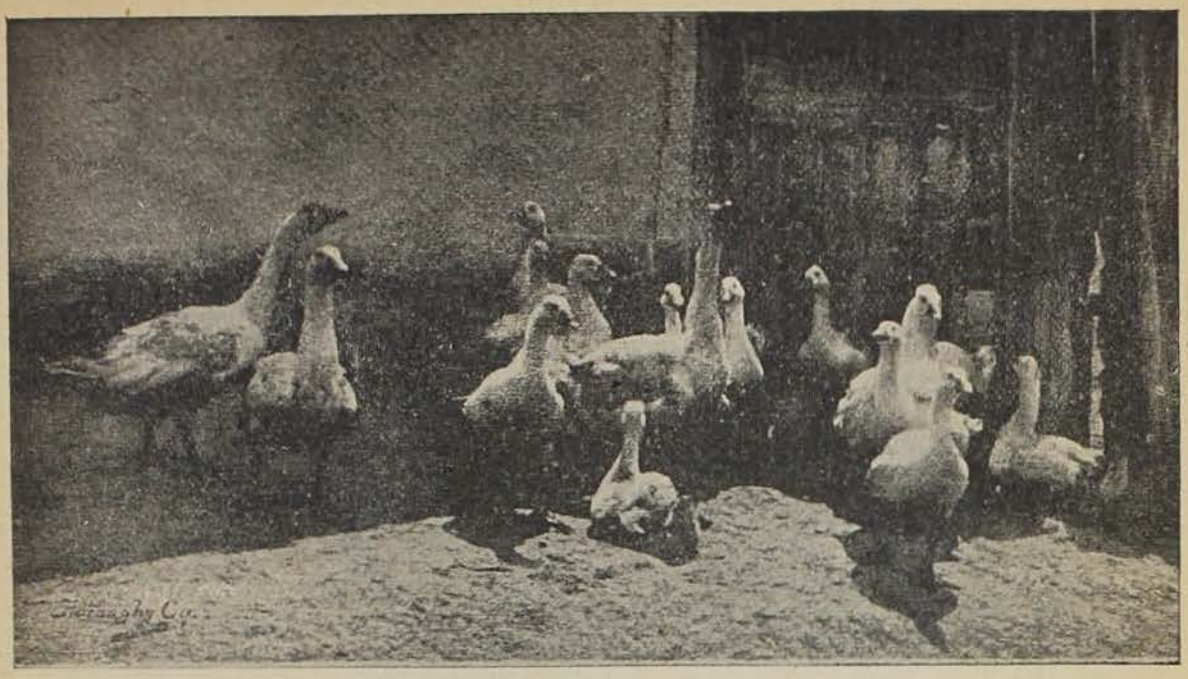
*A felirás, mely szerint a kép Antonio Broccardot, a fiatalon elhunyt költőt ábrázolja, későbbi. Ez megdönti Léderer hipotézisét, aki szerint az 1531-ben ifjan meghalt költőt az 1510-ben meghalt Giorgione nem festhette. A kép azonban nem Broccardot ábrázolja.

nek nézni? A nyitott oszlopcsarnokban, kezét a könyökön nyugtatva, áll prémgalléros köpenyegében az alig pelyhedző szakálu szép renaissance férfi. A szép és öntudatos férfi. Érzi erejét, szellemét, hatalmát. Az oszlopnyilás mögött tizianos kék ég mosolyog a dombos tájra. Innét kapja szineinek egyszerü derüs harmoniáját, sugárzó fényét, meleg koloritját. Mily ellentét a két karakter között, Giorgine lelkét homályos bánat dulja, Piombo szineiben szinte kacag felénk a festő.

Giorgione bánatos érzelgése jelenik meg képtárunk harmadik nagy alkotásában, a Lorenzo *Lotto* arczképben. Van benne valami Lotto aszketikus hajlandóságából, aki embereire is ráerőszakolta a maga önkinzó érzéseit. Égfelé forditott szemmel, keztyüs kezével mintegy keresve, kutatva valamit, önmagába elmélyedve áll előttünk a finom arczu, nemes tekintetü férfi. Minden egyszerü e képen, a világtól elforduló tépelődés, a szinek harmoniája, melyben egyetlen változatosságot csak a barna kabát piros gallérja és a fehér ing csipkegallérja hoz. Egyébként szürke minden, mint a hangulata. Az az aszkéta hangulat, mely később Lottot kolostorba kergette, száll felénk e képéből is.

Ime a képtár három hatalmas alkotása, melyek mellett a modern embert itt Romanino hatalmas ecsetkezelése, ott Tiepolo Benczuros szinharsogása köti le. Az olasz osztályból azonban főleg ezekkel a sulyos emlékekkel megyünk át a spanyolokhoz.

Keressük Murillot? Képtárunkban a nagy spanyol festő néhány minden kétséget kizáró valódi és jellemző müvel van képviselve, a kis Jézus a Madonna ölében ül és kenyeret osztogat, s a Szent család, Szent József a gyermek Jézussal: — a többit a spanyol szakértők kétségbevonják. De Murillo egyházi müvészetét a modern ember nem érzi át. Lágysága és érzelgős áhitata, előadásának és festési erejének keresett gyöngédsége limonádéhatásokat vált ki a modern, éles ellentétekhez szokott ember lelkiből. Spanyol... Ez a szó nem jelentheti Murillo lágy angyalait, édeskés andaluziai Madonnáit s gyöngéd indulatokat felkeltő tárgyait. Spanyol... Ez a szó *Riberát* jelenti, aki képtárunkban is kitünően van képviselve, egy hatalmas martir képpel, a melyen a fény és árny éles ellentétei vad birkozásra kelnek. Spanyol... Ez a szó *Velasquezt* jelenti, a szürke tonust, a nyugodt harmoniát, a fenséges egyszerüséget, a végtelen igazságot, szinharmoniát és megtört fényt, levegőbe állitott egyéneket, szélesen, egységesen látott alakokat. Képtárunk katalogusa nem ösmer Velasquezt, pedig a Murillóról elnevezett arczképben, a mióta Meller Simon erre figyelmeztetett, mindjobban felismerem a mester kézirását. Ugyanaz a végtelen egyszerüség, a melylyel Velasquez megadta minden tárgynak a maga jellegét, szinte semmivel, s mégis a legfestőbb minden festő között. Velasquez láthatott csak egy-egy arczon annyi formát, ő nézte meg oly brutális öszinteséggel modelljeit, hogy az arcz minden ránczának, a szem-

Libák. *Nagyrévi Haranghy György amatőrfelvétele.*

öldök minden rezzenésének kikeresse karaktert adó erejét.

Ezzel lett Velasquez a modern művészet megteremtője. Manet, Whistler, Boldini, Sargent tőle tanulták meg az embert objektiven látni és láttatni. De Velasqueznak egyenes utódja is volt, *Goya*, aki most már három alkotásával fényesen van képviselve képtárunkban.

A jelenség egységes impressziójának visszaadása, Velasquez nagy igazsága, Goyának vérébe ment át

A modern impresszionismus minden bravurja, a foltlátás minden igazsága Goyánál jelenik meg legelőbb. Ő adta vissza a pillanatig tartó, futó, illanó mozgásokat, ő rögzitette vásznára a vásári élet hullámzását, a bikaviadalt leső tömeget, a verekedés közben előálló mozgásokat, a legmerészebb rövidülésekben, merőben folthatásukban. Mint Velasquez utódja s udvari festő csupa brutális öszinteség, nagy impressziók visszaadása, csupa vadság és szenvedély, mértékfeletti erő és meg nem alkuvó igazságszeretet, realismus a legfukarabb előadásban, a fontos mozzanatokra szoritkozó, minden ecsetvonása az élet egy-egy megrezzenése. Manet érezte őt is legelőbb, Boldini és Sargent követik ma is, de a villámszerü mozgást, az élet e teljét, az előadás e vad szenvedelmességét senki sem multa felül. Amit Giorgine kezdett, a meztelen Venus, Tiziano, Velasquez folytatott, azt Goya modernizálta. Az ő meztelen *Majá*-ja nem Giorgione szüzies, álmodozó, nem Tiziano majesztetikusan érzéki, Velasquez aszketikusan nemes Venusa, Goyánál a meztelen test rokokoszerü grácziát, kaczér érzelgést, vá-

gyakozó sejtelmet, izgalmas vágyakozást sejtet; csak Manet értette meg, akinek Olympiájában egy félszázad mulva ujra éled a modern kurtizán raffinált érzéki sovárgása.

A mi képtárunk három Goyá-ja közül kettő kitünően jellemzi a mestert, a köszörüs és a vizhordó leány pillanatfelvételek, az élet egy-egy kilesett szelete, a mint a müvész szenvedelmes temperamentumának hirtelen fellobbanásai vászonra vetették. Szürke ég, szürke harmonia. De nem a szin a fontos, hanem a mozdulat elevensége, a jelenség egysége, a melyben a müvész az életet megérzi, s érezteti. Uj akviziczio az 1807-ben festett kissé reprezentáczios arczképe, a mely egy igazságügyminisztert ábrázol, szinte karikaturaszerü verismussal. De még sem kicsinyesen. Kiveri ő a paszomántot is, de nem olyan hamis lokális szinekkel, mint ami „udvari" festőink. Még itt is, pedig Goya ekkor már hatvanegyéves volt, fiatalabb az érzésében, mint igen sok mai fiatal.

Az érzés szenvedelmes erejében csak egy kongenialis társa volt, aki a momentán érzések visszaadásában őt is felülmulta, a holland Franz *Hals*, a modern mesterek egyik kiválósága, a kitől szerencsére képtárunk is őriz egy kitünő alkotást. A haarlemi mester másfél századdal előbb élt, mint Goya, de csupa szenvedély, csupa igazság és egész fejlődése nem egyéb, mint az a törekvése, hogy eszközeinek minél nagyobb egyszerüsitése által minél erősebb illuziókat teremthessen. A modern müvészet az egyszerüsités nagy elvét tőle tanulta meg. Egyszerü szinharmoniáival, a szürke, fekete és fehér finom tonusegységével momentán hangulatot kifejezni senki sem tudott jobban Franz Halsnál, Courbet és iskolája s az ő révükön az egész modern müvészet tőle tanulta meg nemcsak a formalátás finomságát, nemcsak a modellirozás fineszeit, nemcsak a széles ecsetkezelésben rejlő hatalmas hatásokat, de a lelki élet megrögzitésének elementáris erejét is. A mi arczképünkről mindez leolvasható.

Hals tanitványa mindezekben a nagy *Rembrandt* s nem Lastmanné, a kitől elemi ismereteket tanult, nem az olaszoké, a kiket ha másolt is, akkor is átirt a maga stiljébe. Rembrandt a tonuslátásból azonban (Carravaggio hatása alatt) a fény és árny nagy ellentéteihez emelkedett, a maga fényproblémáját felállitva. A mi muzeumunk Rembrandtjai a mestert későbbi fejlődésében mutatják, az oszlop tövében ülő öreg rabbinus 1642-ből való, a mikor a mester már 36 éves volt, a másik, Sz. József álma is kifejlett müvészetének emléke.

Az afmoszférikus hatások kutatása iránt a holland müvészetben kezdettől fogva meg volt az érzék. Rembrandt közvetlen elődei közt találunk egy kiválóan érdekes mestert, Hendrik *Avercampot*, aki a muzeum egy 1899-iki szerencsés vétele által fényesen van képviselve, egy téli tájjal, mely csupa finom szürkeség. A jég poetikus festője ő, a mélybe huzódó violás árnyékokkal, a jégen madártávlatból megnézett

apró alakokkal, a melyek mozgása kitünően van megfigyelve. Akárcsak egy Pissaro-t láttnák magunk előtt, még a téli ég hideg párázata is kitünően van visszaadva.

Az elődök minden kisérleteit Rembrandt összefoglalta és hatalmasan kifejtette.

A modern művészetnek mély meggyőződései mind Rembrandtban találják igazolásukat; benne a való élet művészi interpretálásának jogosultsága, hiszen az ő egész művészete — akkor is, ha bibliai vagy képzeleti tárgyakhoz nyult, — holland viszonyokban gyökeredzik, a holland élet, családja, barátai, kortársai jelennek meg művészetében, de elsősorban ő maga, a hangulat, az érzés a kifejezés minden jellemző formájában. A legnemzetibb művészet az övé, de amellett a legegyénibb. Fromentin, aki mint festő elsősorban festői eszközeit nézte, mivel ebben kortársai között annyira egyedül álló, ugy itélt, hogy ő a legkevésbbé hollandus festő. Taine, aki viszont elméleti megvilágitásban szemlélte, belehelyezte kora szellemébe s ugy találta, hogy a leghollandibb festő mindenek között. Minél jobban tanulmányoz-

C. Legnarde (Paris) felvétele. *Pierot.*

zuk azonban éppen a hollandi festészetet és az akkor holland viszonyokat, annál inkább igazat adunk Bodé-nak, a nagy Rembrandt-kiadás zseniális szerzőjének, hogy Rembrandt csakis Hollandiában képzelhető el s csakis a holland müvészet kapcsolatában lehet őt teljesen megérteni.

A holland atmoszféra vezette őt annak a modern müvészet által ösmert igazsággá vált tételnek kultiválására, hogy a festmény főszemélye a szines, vibráló, mindent átfogó és mindent felfogó levegő, s a modern müvészet nagy atmoszféra-festészete Rembrandtban találja az első müvészi kifejezőjét. Az ő fényárny-felfogása vezette a moderneket a tónusban látás titkaihoz, elnyomva a helyiszineket egy nagy, egységes szinharmóniában, hogy ezzel hatalmas orchestrális hatásokat érjenek el. A modern müvészet tőle tanulta a szines árnyék titkainak felismerését, tőle, aki a legmélyebb árnyéknak is megőrizte finom, átlátszó szinességét. Ez vezette a moderneket a fényproblemához, mely Rembrandtot egész müvészi pályán foglalkoztatta. Ő az első *luminista*, ahogy őt már 1893-ban Geoffroy nevezte, kutatta egyre a fény hatását a szinre, a formákra, keresve a szin fényteremtette reflexeit, azok egymásra hatását, csodálatos eredményekre jutva. *Sámson megvakitásán* (Frankfurt) a háttérből felénk ömlő fénysugár végigomlik a kifelé rohanó Delilán, millió reflexbe olvasztva annak finom rózsaszinü ruháját. Mintha Besnard egyik vakitó fényjátéka előtt állanánk! A hibásan éjjeli *Őrjárat*-nak nevezett amsterdami képén eljutott a plein air legvakmerőbb megoldásáig, ahol a formákat és szineket szinte felbontotta a fény, a délelőtti izzó napsugár vibrálása, ragyogása, remegése, mely megtörik az őrjáratra induló alakok között, a szük utczában, a magas házak között, s egész erejével végignyaldossa az alakokat, ahol csak éri, s felbontja a konturokat, egymásba olvasztva határaikat, remegő bizonytalansággal. A modern, szabad, szétszórt fényfestést ettől már igazán csak egy fél lépés választja el, s mindjobban közeledett a modern fényfestés azon problémájához, mely a plasztikát nem a fényellentétek által, hanem a szineknek a fényben való fokozásával éri el. Fénynyel rajzol, fénynyel fest Rembrandt, felbontván a fényt szinelemeire, a pointilisták utját háromszázaddal előre kijelölve, mikor szinkezelését közelről megnézve ugy találjuk, hogy egy-egy szin, például a piros hatását kis sárga, barna, kékes-fekete szintónusok egymásba keverésével éri el.

Nemcsak felfogásában, nemcsak technikájában modern Rembrandt, de az élet valószerüségének, a futó, illanó, erőteljes, illuziót fokozó mozgások visszaadásában is az, szinte Degas őse, s erre öntudatosan törekedett. Egyetlen önvallomásában, barátjához, Huygens Konstantinhoz, 1639-ben irt levelében mentegetődzik, mért küldi a megrendelt képeket oly későn, azt mondja, hogy müvében a legtöbb és legtermészetesebb

mozgás van megfigyelve. Mivel éri el a mozgás ez illusióját? A bizonytalan rajzzal, a fénynek vezetésével, itt-ott perspektivikus fogásokkal, de mindenek fölött a jelenetek egyszerüsége által, — ismét egy elv, melyet belőle olvasott ki a modern művészet.

S ebben aztán nagy tanitványokra is talált, a fénysovár Pieter de Hooghban, s főleg a delfti *Vermeerben*, aki egy kiváló arczképével van nálunk képviselve. Ő már egyenesen fénybe állitja alakjait, a hustonus gyöngéd rózsaszine finoman olvad bele a fehérgallér, a fehér keztyü, a fehér kézelő, a fehér főkötő, és a fekete köntös éles ellentétébe, melyet a sötétszürke háttér kapcsol össze. Az ő fénye nem a betolakodó napsugár, mint Rembrandtnál, hanem a világos napfény, mely betölti a szobát, s világossá teszi az árnyékot is. A szőke szinharmoniát szereti. A fekete ruhás alakra annyi fehért rak, hogy alakja nem válik sötétté. Emeli a kép világos összhangját pasztous festékkezelése, mely főleg a fényben durva, reczés, telve anyagszerü hatással. A fény játékát és töréseit minden modern müvész között ő figyelte meg legelőbb, — hágai tájképén a reflexek játéka egyszerüen csodálatos.

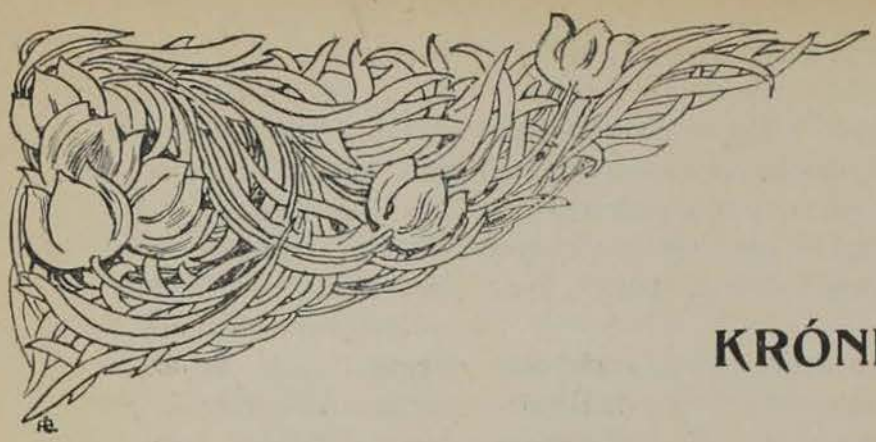
A fényprobléma nagy mestere, Albert *Cuyp* is egy igazi mestermüvel van nálunk képviselve, a sekély vizben álló tehenekkel, melyeket ragyogó arany napsugár nyaldos végig. Hatalmas egén finom felhőzet képződik, mely gyöngéd, szürke tömegekké tömörül. Ezek a gomolygó felhők csak itt-ott vetnek árnyékot a vizben gázló állatokra, ezáltal alkalmat adnak a müvésznek arra, hogy erősebb modellirozást adhasson előtérben álló alakjainak, ami a levegőég fényben ragyogó, aranysárga vibrálásával kissé ellentétben áll ugyan, — de Cuyp sohasem rajzol oly kicsinyesen, hogy ez az ellentét bántó legyen. Az ő tehenei egyszerü, szélesen odavetett arabeszkek, mint megannyi élő folt. Emeli mindezt az álló viz festésének mély igazsága, mely átlátszó és szines, tükrözi az eget, melytől szint és életet nyer.

De az igazság e nagy mestereit koruk nem sokra becsülte. Nekik a sima, az édeskés összefoglaló kellett, a minő *Morelsee*, akit a maga kicsinyes viziójával képtárunk egy képe jól reprezentál; az angoloknál pedig Reynolds s köre, főleg *Hoppner* volt a nagyrabecsült, a kinek képtárunk egyik legérdekesebb, valóban a fehér szin finom szimfoniáját zengő alkotását őrzi. Ők az összefoglalók, az eredményeket bemutatók. Övék a csengő siker.

A modern müvészeknek tehát könnyü volt választani. Akadémikus szabályokba foglalták a mesterek tanitásait. Akik felesküdtek ezekre, szolgák maradtak. Akik nyitott szemmel nézték meg a természetet, az uj idő uj érzéseivel, azok uj müvészetet teremtettek.

Az uj müvészetet majd a Szépmüvészeti Muzeum modern osztályában fogjuk felkeresni.

Dr. Lázár Béla.

KRÓNIKA

Tudomány és művészet. Egy vagy kettő a tudomány és a művészet? Concha Győző azt irta a nyáron, hogy kettő. Az elmélet és a gyakorlat egymástól független legyen, — hirdette. „Valamint a szépnek világában az eszthetika tudománya és az alkotó művészet külön ágak, a nemzetnek országló világára is *helyes*, ha annak tudománya és művészete elkülönülnek.“ (*Budapesti Hirlap* junius 1.) A jeles jogász e teorémáját a historia világitásánál el kell vetnünk. Nem hogy helyes, — ellenkezőleg, mindig *átkos*, ha a tudomány és művészet elkülönült. Elkülönült akkor, mikor az élet és a teoria hadi lábon állott egymással. A teoria csak követheti a gyakorlatot. A gyakorlatot az élet és annak viszonylatai teremtik meg, s a teoriának nem lehet, nem szabad az életet mellőzni. Mindég az életnek, a gyakorlatnak, a tényeknek van igazuk és a végső győzelem mindég az életé. A mikor az eszthetika tudománya nem értette meg az életet, a régi teoriákhoz makacsul ragaszkodott, csődbe került mindég. Courbet művészetét az akadémikus körök ellenezték. Az élet Courbetnek adott igazat, az őszi szalon ünnepeli s a teoréma Courbet alapján változott. Ez történt Manet-val, ez történt Angliában Whistlerrel, aki plane beperelte a régi *tudományt* és noha egy ideig visszautasitásra talált, ma mégis az ő igazsága lett *Az Igazság*. Százszámra hozhatnók fel a példákat. Rembrandtot az akadémikus tudomány szinte a halálba kergette és ma? Ma az ő gyakorlata lett az akadémikus igazság. Concha példája tehát hamis. Szomoru, ha ilyen erős a maga esetében is. Pedig valószinüleg olyan. A politikai elvek sem örök elvek, érvényök nem örökön tartók, talán még az eszthetikaiaknál is relativebbek. De amikor megjegeczedtek, — amikor az élettel való kapcsolatuk meglazult, — amikor nem sarjadtak az életből, sőt azzal ellentétbe kerültek, nem az élet bukott el soha, hanem mindég a politika változott. Egy igaz, hogy a politika tudománya nem függhet a pillanatnyi érdektől, — a mint az eszthetika tudo-

mányát sem befolyásolhatja egyetlen művész érdeke. De ahogy az élettől függ a politika, s élet alatt a kor szellemét, kollektiv törekvéseit értjük, — ugy az élettől függ az eszthetika is, s élet alatt a kor művészetét, a művészet általános irányát értjük. Tudomány és művészet tehát egy. Egy abban, hogy mindkettőnek forrása az örök élet.

A tudós amatör. Bürger-Thoré, a nagynevü franczia kritikus, Vermeer ujra felfedezője, a barbizoni iskola első interpretálója mondotta, hogy csak azt a művészt ismerjük igazán, akinek műve ott lóg szobánk falán, s azt minden lelkiállapotunkban tanulmányozhatjuk. Akkor aztán társa lesz életünknek. Testvérünknek fogadjuk, s osztozkodni fog minden érzésünkben, mert érzéseinket átvisszük reá. Azok közé a szerencsés

Vincidor kartonja. *Keszler József felfedezése.*

tudósok közé, akiknek megadatott az ilyen igazi megösmerés, tartozik szeretett mesterem, Keszler József, akinek egyes elejtett szaváből többet tanulhatni, mint nagy bölcsek köteteiből. Néki megadatott, hogy a tudós amatör életet élje. Megáldotta sorsa finom érzékkel, biztos itélőerővel, jó szemmel, felruházta magát nagy tudással, kifejlesztette izlését, s most a felfedező gyönyöreit élvezheti. A kép, melyet közlünk, egyik legnagyobb tudóssikerét jelenti. Tommaso Vincidor de Bologna egy szines kartonja ez, mely gyönyörüen

kiegészíti a Raffael iskolájából kikerült mesterről való ismereteinket, Keszler József fedezte fel egy budapesti kis régiségkereskedőnél, felösmerte és meghatározta, s az most méltó helyen, egy nagy bécsi gyüjtő fényes gyüjteményében a legelső helyet foglalja el. Vincidor Raffael tanitványa volt, akit Brüsszelbe küldött, hogy Pieter van Aelst a hires szőnyegszövőnél kartonjai alapján készült szőnyegszővést vezesse. Onnét irt aztán Vincidor a pápának 1521-ben levelet, melyben tudatja, hogy elkészült a nála megrendelt kartonokkal, s hogy azok alapján készülnek már a gyönyörü szőnyegek. E kartonok egyikét találta meg és ösmerte fel Keszler József, a többi elkallódott, még az eredeti szőnyegek is, csak másolataiból maradt meg 8 Matilde herczegnő tulajdonában Az eredeti kartont 1900 deczemberében Thulden holland festőnek tulajdonitották egy berlini árverésen, a hol egy kis budapesti régiségkereskedő megvette. Keszler azonnal helyesen határozta meg s Müntz, Rafael nagy biografusa, elfogadta Keszler meghatározását és a *Le Monde catholique illustré*-ban közölte. A gyönyörü, szinekben ragyogó karton Rafael szellemét sugározza. A játszadozó puttok, a gyönyörü gyümölcsfüzér mind kaczagó, derüs szinekben ragyog felénk. Bécs büszke lehet erre a kincsre, de mi viszont büszkék vagyunk a mi tudós amatörünkre, akinek finom izlése felösmerte, s ezzel a művészettörténetét egy értékes művészszel gazdagitotta. Vincidort e műve alapján most már nemcsak névleg ösmerjük és becsüljük.

Hol az igazság? A közönség joggal panaszkodik, hogy nem tud eligadulni a kritikán. Egy-egy tárlat alkalmából homlokegyenest ellenkező véleményeket olvashat egyazon művészről. Bemutatunk egy eklatans példát. A nyáron a *Magyarország* egyetlen számában Szikszay Ferencz festő, és B. Gy. műkritikus (jeles munkatársunk Bölöni György) művészi kritikáit olvashattuk. Szikszay egy ujabb spanyol mestert, Sorolla y Bastidát ismertette legutolsó párisi kollektiv kiállitása alkalmából, s alkalmat vett erre a kitérésre:

„(Beszélve az impreszionista mesterek utánzóiról, igy folytatja:) Az ilyen perverz lelkü, amenikus, akarat és elhatározás-nélküli művészettel foglalkozó emberek a mukáikkal csak bosszuságot, disputákat és végül csődöt okoztak a művészet és irodalom terén . . . Miattuk állott be már Franciaországban az a szomoru állapot, hogy a művészetszeretők és műgyüjtők inkább megvesznek drágán egy jól hamisitott *Coro*-t, *Daubigny*-t, *Greuze*-t vagy *Boucher*-t, mint tiz eredeti *Cézanne-Gaugnin*-, *Vuillard*-, *Piot*- vagy *Guillaumin* mázolmányt. Ezt tökéletesen megértem, mert ez utóbb emlitett urak őrültségei között józan izlésü ember igazán nem képes jól érezni magát."

B. Gy. viszont arról ir, hogy hódit a modern művészet, Gauguin-nek már amatőrje is akad.

„Uj idők jöttek és uj emberek. A Gérome-ok, Bougereau-k és a régi „pompier"-k dicsőségének hire hamva sincs. Nem elég modern a fiataloknak *Besnard* sem, nem *Lucien Simon* és nem *Cottet* az ideáljuk, Manet-ra, Cézanne-ra, Gauguinre esküsznek, szeretik forrón és lelkesedéssel a *Vuillard*, a *Valotton*, a *Denis* képeit. Kevésbbé hallott nevek ezek — nálunk. De itt hóditanak. Nemcsak itt párisi földön *Havre*-ban, a vidéken

modern szalon alakult, melyen az ő lobogójuk lobog. Győzelmesen térnek vissza Londonból és nagy a sikerük a modern törekvések embereinek, az independant-piktoroknak Berlinben is a „Secessio"-ban. Halott mesterüknek *Van-Gogh*-nak kollekciója most járja a világot. A modern művészet hódit mindenütt. Nyugaton."

Mit csináljon most a szegény közönség? Ki a *józan ízlésü ember?* Szikszay vagy Bölöni? Az egyik festő, a másik finom műértő. Tehát mind a kettő szaktekintély. Van ennek magyarázata? Van. A magyarázat az, hogy kétféle izlés van, kétféle, egymást kizáró izlés. Az egyik a *betetőzőkhöz*, a másik a *keresőkhöz* fordul. Az egyik az egyes irányok eredményeit levonó, azok törekvéseit betetőző, nyugodt, biztos, eredményekre hivatkozó művészetet szereti. A másikat lázasan érdekli a kereső, uj utakat törő, ingadozó, nyugtalan szellemü, mindég elégedetlen művészet. Az egyik jelenében már mult: ime, Besnard, Simon, Cottet, — akik egybefoglalták Manet és iskolájának egyik ágát. A másiknak sóhasincs jelene, egyre a jövőt kutatja: ime Vuillard, Valotton, Denis, akik Gauguin és Van Goghból indultak ki, de egyre kutatnak, mindég uj ösvényre térnek, sohasem fejlesztenek ki egyet s isten ments, hogy betetőzzenek valamit. Szikszaynak tehát nagy ember Sorolla y Bastida, isten Besnard, rajong Ménardért, — Bölönit egész idegrendszerében felzaklatja Denis egy uj törekvése, s minden ujitás, meg az is, ami annak látszik. Ha ezt figyelembe vesszük, tudjuk olvasni irásaikat. De ők typusok. Hogy melyik az értékesebb? Ebben már csak az izlés, temparamentum dönthet. A mi szimpátiánk hiába, be kell vallanunk, — a Bölöniekhez fordul.

Az Abbazia művészasztalánál:

Pór Bertalan karrikaturája. Nagy Vilmos rajza.

Azt mondják, hogy az izmok anatomiáját csak a végett tanulmányozzuk, hogy megtanuljuk nézni a természetet; de a tapasztalat azt mutatja, hogy e tanulmány után az embernek nehezére esik a természetet nem másképen látni, mint amilyen.

Diderot.

□

Ki tehát én előttem az igazi, a nagy kolorista? Az, aki a természetnek és a jól megvilágitott tárgyaknak tónusát leste el és aki képének szineit megtudta egyeztetni egymással.

Diderot.

□

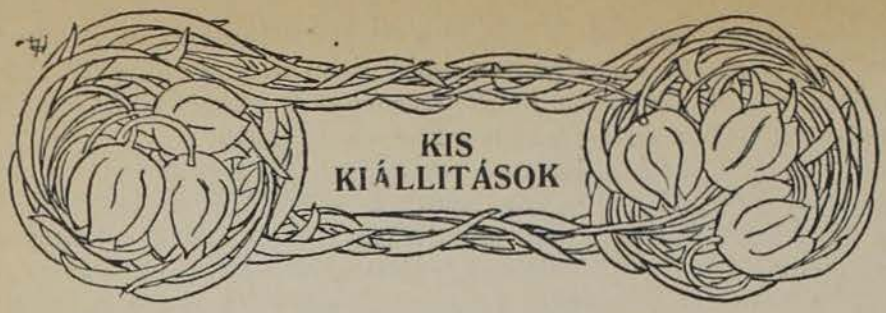
A portraitfestő keresse ki az előtte lévő arcznak örök szépségeit, hajszolja azokat a szerencsés pillanatokat, a mikor azok megnyilatkoznak

Chasséria u.

□

Mikor Francesco Barbarini pápa lett, igy szólt Bernini-hez:

— Rád nézve is szerencse, hogy mecenásod pápa lett, de nagyobb az én szerencsém, hogy egy Bernini pápaságom idején Rómában él.

Munkácsy-szoborpályázat. Immár másodszor találja meddőnek a zsüri a Munkácsy-szoborpályázatot. Első esetben joggal, de a mostani ítéletet jogtalannak kell mondanunk, mert *Pásztor* János pályaműve nemcsak hogy kimagaslik a többi közül, de igazán intim és mégis monumentális erejü alkotás. Pásztor ülve ábrázolja a mestert, amint magába mélyed, munka közben, hogy belső sugallatára hallgasson. Ez jellemző Munkácsyra, aki mindent magából meritett, belső képeit festette meg s lelke érzéseit vitte vásznára. A mozgás szobrászilag is jól van éreztetve, a vázlatból kiérezzük a nagy körvonalakat s a mintázó erejét a nagyobb méretben megcsinált fej fényesen igazolja. Ez a Munkácsy-fej a magyar portrait-szobrászat egyik legjobb alkotása. Vele ez a hódmezővásárhelyi parasztfi legnagyobb portrait-szobrászaink közé emelkedett. Rodin szellemét érezzük e hatalmas formákban, amelyek élnek, érzést fejeznek ki; a magábamerülést, a képzeleti világba mélyedést, szellemi életet. Aki a lélek ilyen vizionárius kifejezője, akinek annyira hatalmában áll a vonal, s oly erős a silhuette-teremtésben, annyira érzi a kő karakterét, — azt szükebb pályázatra szoritani szinte kegyetlenség. Hátha kimerül az ihlete? Pásztor János e pályaműve — hiszszük — egyes részleteinek finomabb elemzése (teszem, a balláb erősebb éreztetése) után végül is diadallal fog kikerülni a szükebb pályázatból. A többi pályamű ihletnélküli alkotás, egynéhány egyszerüen szörnyszülött, a legtöbb pedig kezdetleges kisérlet. Nem szerencsés *Telcs*, ahogy felállitotta alakját, nincs benne semmi közvetlenség, *Kallósé* ül, de noha mintázása igen vázlatszerü, többet sejtet, semmint ad, mélyebb érzést nem éreztet. (Annál jobb azonban a *Márkus* Géza architekturája.) *Tóth* Istváné is ül, de szinte a rémület kifejezésével, mint fejezhetné ez ki Munkácsyt? *Margó*-énál is az épitészeti rész jobb, mint a barok mozdulat és a barok drapéria, melyet a zsüri festőinek talált és elvetett. Itélete helyes, de indokolása nem. Van festői szobrászat, de Margóé nem az. A festői elem a szobrászatban a világitásnak formateremtő erejében és e hatás tudatos éreztetésében rejlik. Az, hogy Margó festőileg elrendezett, méreteiben szertelen drapériát lógat le, a festői szobrászatnak nem példája, egyszerüen barok eltévelyedés. *Jobbágy* ugy ültette volna az utczára Munkácsyt, hogy az a műteremben is röstelkedett volna. Ez a

tulintimitás nem felel meg a nyilvános helyre állitott szobor feltételeinek. *Bethlen* sokat markolt és keveset fogott. Az a hangos mozdulat, mely deformált testet csinált az alakjából, üres deklamálásnak hat. A többi csupa kezdő kisérlet, szóra sem érdemes, csak az egyik fiatal akart valamit, mikor a nagy épitészeti alapra reliefeket rakott, amelyek Munkácsy három főművét (a Krisztus Pitátus előtt, Miltont és a Siralomházat) ábrázolják. Egyszerüen áttéve a relief stilusába. Ha ehelyett elbeszélné ez alkotások történetét, amint azokból a mester jelleme kiderül, a gondolat értékesebb lett volna. De első sorban tudni kellene dombormüveket csinálni. Mindent összevéve, azt találjuk vigasztalónak, hogy Pásztor tehetsége ebből a pályázatból megerősödve került ki. Az ő zsenijétől sokat várunk.

A Bihari-hagyaték. Publikumunk bosszut állott. Mivel megszokta, hogy a Keleti-Brodszky-Spányi kiállitásokon potom száz-kétszáz koronákon vásárolhatott „műremekeket", egyszerüen hallatlan drágának jelentette ki, hogy az özvegy egy Bihari-képért százasokat, néha ezreseket is elmert kérni. Ami pedig drága, az nem kell. Tehát sztrájkoltak mecénásaink. Amikor az özvegy megijedt és lejebb szállitotta az árakat, már késő volt. Hasztalan szólalt fel a Tulipánszövetség, — „Bihari drága" — maradt a jelszó, s a hagyaték nagyrészt visszavándorolt az özvegy birtokába. Pedig ezen a kiállitáson volt egypár elsőrangu *morceau*, ilyen volta Bihari önarczképe, noha Bihari ereje nem az arczképben kulminált, sőt!

Bihari Sándor önarczképe.

De a tanulmányai között is sok volt az értékes, — egy valörtanulmánya (szatócsboltot ábrázolt) a finom szinmegfigyelés remeke, tájképvázlataiban a biztosan megérzett kompozicziő keltett érdeklődést. De mindez már nem használt! Bihari drága — mondották műbarátaink és Biharit el kellett raktározni. Mi azt hisszük, nem sok időre.

Kacziány Ödön. A *Nemzeti Szalon* megakarta ösmertetni a magyar közönséggel Kacziány Ödönt. De a magyar közönség huzódozott tőle most is. Mert csak a témáit nézte. Azok pedig hátborzongatók, telve holdvilághatással, halálgondolatokkal, sejtelemmel, vad viziókkal. Közönségünk pedig hamis teoriák rabja. Azt prédikálták néki az iskolában, hogy *heiter ist die Kunst.* Keresi tehát a derüs szépet, a sablonszerüt, a sabloncsiszoltat. Hogy Kacziány vázlataiban, lámpahatásaiban, levegős interieurjeiben egy sejtelmekben, álmodozásban gazdag költői sziv szólal meg, hogy viziói nagy képzelőerőről, findm érzelmekről tesznek ékesen szóló tanubizonyságot, azt a külső témák látói nem vették észre. Még a kfállitást nyomon követő árverésen sem méltányolták eléggé. Pedig az igazság Kacziány oldala mellett van, mellette mindenki, aki a művészetben egyéniséget, érzést, lelket s nem *derüt, szépet* s más ilyen avult esztétikai kacsot keres.

Az Abbazia művészasztalánál:

Nagy Vilmos ön-karrikaturája.

Kitünő rajzolókban nincs hiány; nagy szinező kevés van. Ugyanigy vagyunk az irodalomban: száz hideg logikus esik egy nagy szónokra; tiz nagy szónok egy közepes költőre. Valami nagy érdek egyszerre csinálhat valakiből ékesen szólót; de bármit mond is Helvétius, még halálbüntetés terhe alatt sem fog valaki tiz jó verset irni.

Diderot.

□

Ha a művészi alkotásban szem elől tévesztjük a végső czélt, — a művészet játékszerüvé lesz.

Hofman A.

□

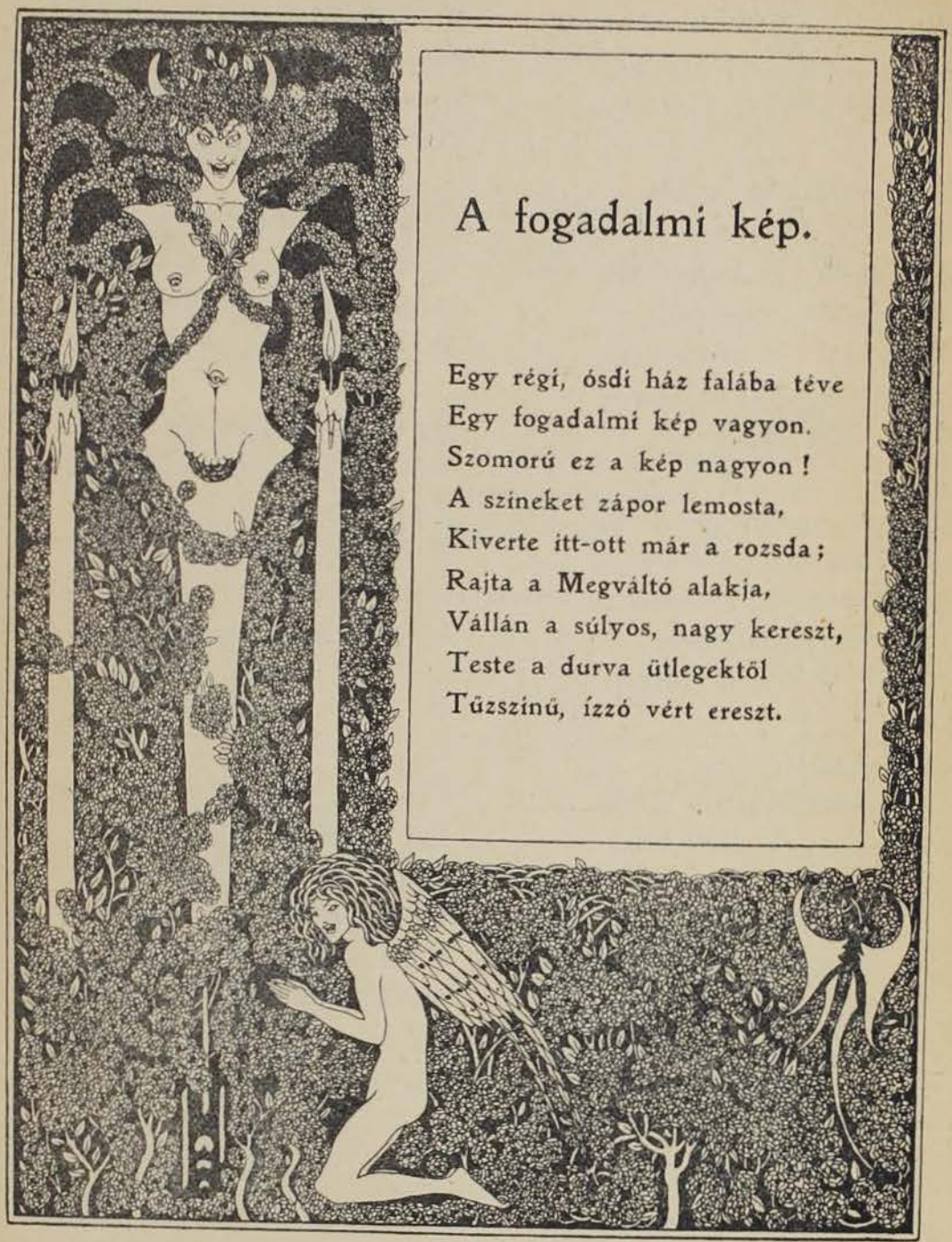
Az állat és a növény a legcsodásabb stilisztikai élőkép és mestermű, s az ember is azzá lehetne, ha nem volna annyira alávetve az izléstelen divatok szeszélyének.

Hofman A.

□

Vannak tárgyak, melyeket az árnyék juttat érvényre, mások a világosságban érdekesebbek. A barnák feje szépül a félárnyékban, a szőkéké a világosságban.

Diderot.

A fogadalmi kép.

Egy régi, ósdi ház falába téve
Egy fogadalmi kép vagyon.
Szomorú ez a kép nagyon!
A színeket zápor lemosta,
Kiverte itt-ott már a rozsda;
Rajta a Megváltó alakja,
Vállán a súlyos, nagy keresztt,
Teste a durva ütlegektől
Tűzszínű, ízzó vért ereszt.

Aubrey Beardsley rajza.

Gyöngéd kezek a fogadalmi képre
Mindennap friss virágot hordanak.
Az ég ivén, ha feltűnik a nap,
Kegyes anyókák mennek-jönek,
S fölékesítik nagy alakját
A megdicsőült szenvedőnek.

S ha estre válik az idő,
S szürke palástba jő az alkonyat,
Megjelenik egy kopott ifjú
A fogadalmi kép alatt.
Megjelenik ott minden este,
Akár esik, akár ha fagy, —
Mert vétke nagy...

De nem bocsánatot keres,
Sőt bűnt követni jő ide.
Hol egy nárcíszt, hol meg egy rózsát
Tesz a kabátja zsebibe,
És szól a képhez ímígyen:

Megváltó Jézusom,
Babérodat megtépni jöttem,
Képedet ujra meglopom.

De ne haragudj rám nagyon,
Hiszen neked sok a virágod,
S elfonnyad itten hasztalan!
Akkor pedig, — mi haszna van?

Érzem tudom, nem vetsz meg érte,
A te vallásod szeretet.
A kicsi Zsuzskát, úgy-e, mint én,
Te is oly forrón szereted?

Kicsi Zsuzskának nincs virágja,
És a virágot szereti.
Ezt a pár szálat, Uram Jézus,
Ó, hadd vigyem el én neki!

Itt lakik a szomszédban éppen.
A menyország van a szemében.
Ha virágot lát, mosolyog,
Mint odafenn az angyalok!

Ha virágot lát, mosolyog,
És a virágnak csók a bére:
Ezért a csókért meghalok!
Megváltó Jézusom,
Hogy oltárodat meglopom,
Bocsáss, bocsáss meg érte!...

* * *

Egy régi, ósdi ház falába téve
Egy fogadalmi kép vagyon.
A színeit zápor lemosta,
Kiverte itt-ott már a rozsda.
Rajta a Megváltó alakja,
Vállán a súlyos, nagy kereszt,
És minden, minden áldott este
Mosolyogva hallgattja ezt.

BATTLAY GEYZA.

Csak egyfajta kritika tiszteletreméltó. Ez a dolog lényegéből fejlődik ki. Igy szól a költőhöz: Ezt akartad, ezt kellett akarnod, s megvizsgálja, mily viszonyban van akarata az elért eredménynyel. Minden más kritika — csapás. Hebbel.

IPARMŰVÉSZET

A lakásberendezés művészetéről. Ha mindazokat az árjegyzékeket átlapoznók, melyeket egy jegyespárnak eljegyzése közzététele után az egyes czégek lakásberendezés czéljából beküldenek, azt hihetnők, hogy manapság mi sem kényelmesebb, mint lakást berendezni. Oly nagy választékot találunk azokban a „minden izlésnek megfelelő“, minden árban, minden lehetséges stilben és fanemben készült teljes szobákból, hogy feltehetjük, csakugyan könnyü lesz valami jót magunknak kikeresni. Mily csalódás! Kellemetlenül hat mindjárt az a nagyhangu öndicsekvés, melylyel ezeknek a czégeknek árjegyzékei fogalmazva vannak: „Különházak teljes lakásberendezések számára; több mint 200 szoba áll szállitásra készen, naponta ujdonságok behozatala, a „legnagyobbmérvü“ jótállás a „legművésziesebb“ kivitelért, a legolcsóbb árak mellett; külön kárpitozó, pallér- és szobrász-műhelyek, rajzoló és diszitési műtermek, gőzüzem, villamos üzem“ és mindama kifejezések, melyekkel a sima szavu butorgyár már az árjegyzék boritékán imponálni akar. És az ábrák többnyire nem azt mutatják, amit szeretnénk és jegyespárunk ösztönszerüleg is érzi, hogy ezek a ravaszul kieszelt rajzok, a szőnyegek, virágvázák és szobrok stb. által magának a butornak benyomását elfátyolozzák s ha sikerül mindent elgondolni onnan, ami nem oda tartozik, akkor látjuk, hogy többnyire nem mások vannak mögéjök rejtve, mint azok az olcsó, divatmulta gyári butorok, melyek minden külvárosi butorbódéban feltalálhatók. Ám jegyespárunknak magasabbak az igényei. Bejárják tehát az összes nagyobb butorkereskedéseket, melyekben „a megtekintés vásárlás nélkül is szivesen megengedtetik“. Itt már többnyire drágább és bizonyára jó munkák is vannak. Egyenként ha vesszük őket, nem is mondhatunk semmi rosszat a butorokra, kivált ha a beszédben gyakorlott elárusitó kisasszony is biztosit, hogy ez a legujabb forma, a legjobb és legelegánsabb, ami

jelenleg létezik és rendesen épen most akarták ugyanezt megvenni. A munka gáncsnélküli; kivül mahagoni, belül fenyő, a vasalás „valódi ezüstözött" stb.; de azért még sem maradunk meg náluk, mert „nincs lelkük", „nem szólitanak meg", azaz nem hivnak fel ilyesmire: „kössünk barátságot egész életünkre". Most azt proponálja a vőlegény, hogy forduljanak kisebb kézműves mesterekhez. Ezeknek azonban semmi sincs készenlétben. Ez szakfolyóiratokkal jön elő s azt is előterjeszti, hogy készittessenek tervezeteket egy általa ismert butorrajzolóval; de raktáron nem tarthat semmit, mert a divat gyorsan változik. Ehhez azonban jegyespárunknak joggal nincs bizalma, nagyon körülményes; azt mondják, hogy avatatlan ember rajzok után nem tud helyesen itélni, az árak is magasak, és végül megtörténhetik, hogy kisebb mesterek nem pontosak a szállitással. Tovább tehát! Keressük fel még egyszer a nagyobb czégeket, akik a kiállitásokról, folyóiratokból ismeretesek. Igaz, ezek igen jó, de valószinüleg igen drága dolgokat tartanak és mindenek felett azért nem rendelhetünk ezeknél, mivel butoraik ujdivatuak s ezáltal idegenszerüleg hatnak. Az utolsó eszköz, magához egy művészhez fordulni, — mintha a szabónál egy öltönyt mérték után csináltatunk, ugy butorainkat is saját szükségletünkre „mérték után" épittetni, — ez, a természetesen jókora mellékköltségek miatt csak oly embereknél jöhet figyelembe, kik többet áldozhatnak rá mint jegyespárunk, továbbá azon szerencséseknél, kik saját házukban laknak. Még sem olyan könnyü hát a butorberendezést megrendelni, mint aminőnek kezdetben látszott! Legjobb, ha magunk állitunk össze egy jegyzéket butorszükségletünkről tisztán praktikus szempontból. Fontoljuk meg: Mindenekelőtt arra kell figyelemmel lennem, hogy én jelenleg bérlakásban lakom, tehát a lehetőséghez mérten többszöri költözködésre kell számitanom, azért a butoroknak hordozhatóknak kell lenniök és oly méretüeknek, hogy esetleg kisebb helyiségekben is elférjenek, mint a milyenben most lakom. Továbbá: Költözködés esetében más nagyságu szobák miatt a butorokat talán más összeállitásban kell a szobákban felosztanom, mint voltak az első lakásban; azért kerülöm a különböző méretü butorokat. Aztán háztartásom akként van berendezve, hogy a butorok tisztán és épségben tartására nem sok szolgáló áll rendelkezésre. Ezért elhagyom a porfogó komplikált faragványokat. Továbbá kerülöm az éles párkányokat, hegyes sarkokat, melyek könnyen letörnek és másokat is megsérthetnek.

Mi, modern, hygienikus emberek megkivánjuk, hogy lakásunk ott is tiszta legyen, ahol azt senki sem látja. Tehát a szekrényeknek vagy oly távolságra kell lenni a padozattól, hogy alattuk a port fel lehessen mosni, vagy pornak nem szabad alája kerülni, tehát köröskörül a padlóval kell érintkeznie. Ha most egyenként vesszük őket, ugy először is a hálószobára gondolunk, melybe ágyak, éjjeli szekrények, mosdóasztal, szekrények és székek tartoznak. Szükség van-e minderre? — kérdezem. Ujabban

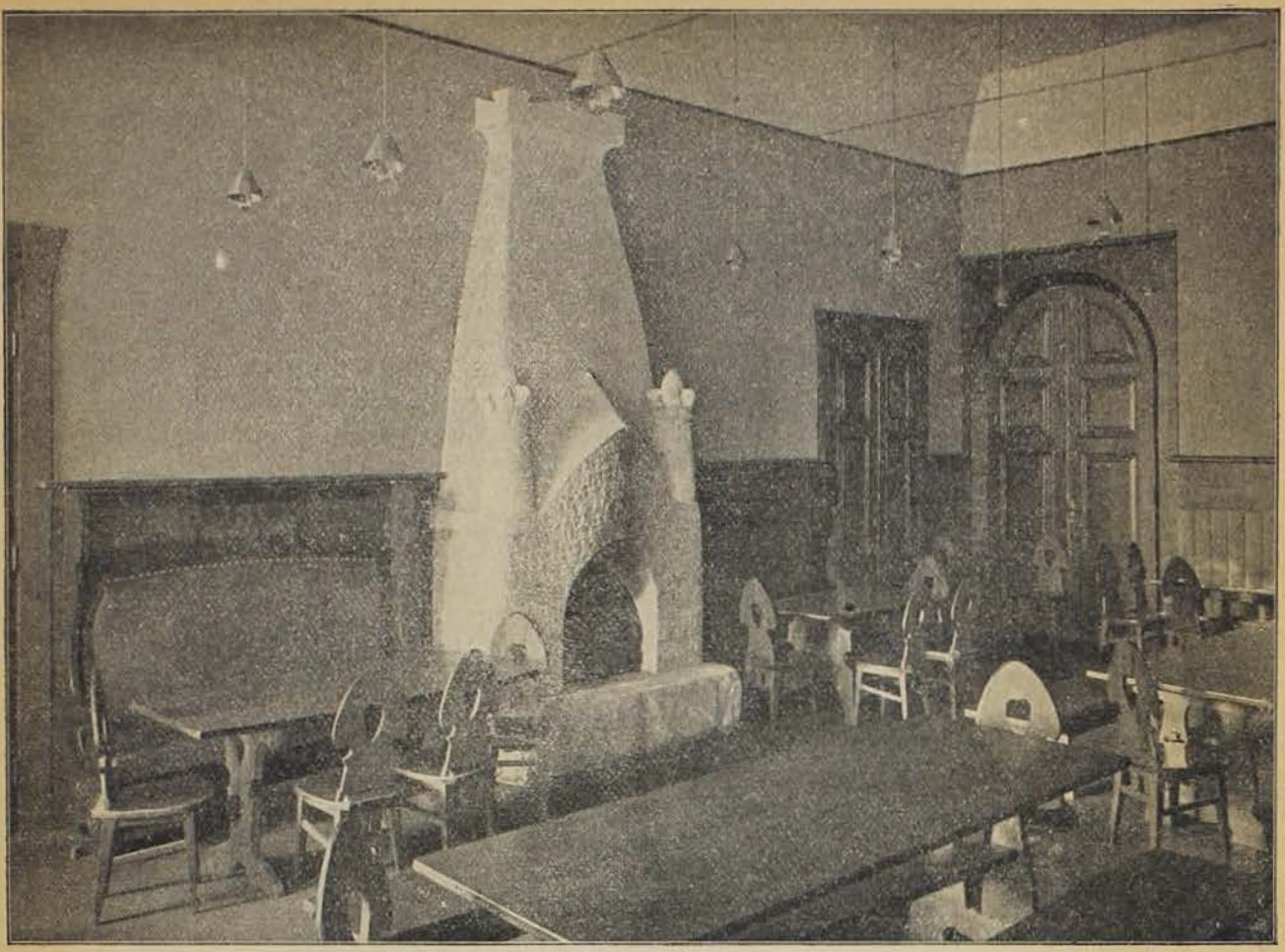
már a kisebb bérlakásokban is van a hálószoba mellett fürdőszoba, amelyben a fürdőkádon kivül egy falbaépitett mosdómedencze is van mely szintén a lakáshoz tartozik. Ez sokkal kényelmesebb, használatban kellemesebb és tisztább mint az a mosdómedencze, melybe korsóval és csöbörrel kell hordani a vizet, azonkivül olcsóbb, mert meglehetős sok napi munkát takarit meg. Ezzel azonban a nagy márvány mosdóasztal is fölöslegessé válik. De ha mégis szükséges, ugy gondoljuk csak meg, nem lesz-e czélszerübb egy széles nagy mosdóasztal helyett — melynél azonban két ember egyidőben még sem mosdhatik — két kisebb, könnyebbet beszerezni. El kell kerülni, hogy a tükör szoros összeköttetésben legyen a mosdóasztallal. A mosdóasztalt ugy állitjuk fel, amint azt a szoba alakja kivánja, a tükör azonban a világitási viszonyoktól függ. A kettő ritkán esik egybe. Ha a tükör és mosdó el vannak választva, akkor függetlenek vagyunk. Miként a mosdóasztal, ugy néha a nagy szekrények is feleslegesek. Ha nálunk is életbe lépne ama szokás, hogy már a ház épitésénél bizonyos helyeket a falba épitett szekrények számára tartanak fenn — mint ahogy ez Angliában és Amerikában divik — akkor azok a méregdrága óriási szekrények, melyek hálóhelyiségeinket agyonnyomni látszanak, feleslegesekké válnának. De ha a ruhaszekrényre mégis, okvetlen szükség van, legyen az legalább olyan tágas, hogy a ruháknak, melyek fogasain lógnak, elegendő helyük legyen, ajtai olyanok legyenek, hogy ezek becsukásánál egyes ruhadarabok közbe ne szoruljanak; a szekrény belső feneke teljesen sima legyen, hogy kényelmesen ki lehessen söpörni és törülgetni. Az ágyak ne legyenek tulságosan nehezek, s czélszerü, ha lábaik könnyen forgó csigákkal vannak ellátva, hogy az ágyakat a padló feltörlésénél akadálytalanul lehessen tovább tolni. Valamint a hálószobában a mosdószekrény, ugy az étkezőnek legfontosabb butordarabja, a nagy pohárszék is felesleges. Legtöbbnyire a porczellán-tárgyak, asztali eszközök s ezüstnemüek megőrzésére szolgál. Már most ha valamire szükségünk van, ugy a szolgálónak vagy a vendégek jelenlétében kell azt kihozni, ami zavarólag hat, vagy pedig a konyhában, vagy más helyen kell ezeket felhalmozni. De ha az asztali eszközöket künn a konyhában tartjuk, a használat perczéig künn maradhatnak. Különben is a mi lakásainkba nem valók ez iromba, nehéz pohárszékek. Kis, ügyes darabok a czélt jobban szolgálják. Ami az ebédlő asztalt illeti, igen elegáns szerkezetek vannak, melyeknek segitségével az asztal negyságát a vendégek számához arányithatjuk. Közönséges háztartásokban a régóta ismert kihuzós asztalok elégségesek. A székeket pedig ne csak szemmel válaszszuk ki, hanem azzal az érzéssel is, melyet a rajta ülésnel szerzünk. Az ebédlő-székek nagyjában olyanok lehetnek, mint a többi szobákban levők. A bőrülések kényelmesek, mert puhák; anélkül hogy melegitenének; csak arra ügyeljünk hogy valódi, puha, nyulékony természetes szinü bőrt kapjunk; a bőrgyárak műnyomásai nem igen emelik

a tartósságot. Egyszer egy karosszékemet — a kárpitos minden ellenzése ellenére — egy darab borjubőrrel huzattam át, melyet czipészem szerzett be és minden nap örömömet találtam a huzat finom, puha, nemes anyagában. Sok tévedésre nyujt alkalmat a pamlag; nézetem szerint a kerevet nem csak arra való, hogy ráüljenek, hanem arra is, hogy azon néha kényelmesen, hosszában elnyujtózzunk. Tehát már a készitésnél figyelemmel kell lenni a támlányokra és párnákra. Továbbá a pamlag rendesen igen magas ahhoz, hogy ráülhessünk. És véleményem itt ismét eltér a kárpitos nézeteitől: nem látom át, hogy miért lenne okvetlen szükséges a jó párnákhoz, hogy a huzat minden ráncza félelmetesen ki legyen simitva, hogy a kész pamlagnak huzata olyan feszes legyen mint a dobbőr, ugy hogy az első nyolcz hétben az uj kereveten ugy ülünk, mint mikor a golyók egymást érintik. A konyhánál megtakarithatom magamnak a közelebbi kioktatásokat, mert ezt rendesen mindjárt észszerüen szokták nézni, ezáltal könnyebb is abba jó dolgokat beszerezni. A még hátralévő helyiségekről, a szalonról, noha ezt egy kis fogadó szoba is helyettesiti, a lakószobáról, dolgozószobáról stb. nehéz általánosan kielégitő szempontokat felállitani, mert ezek a helyiségek és rendeltetésünk a háztartás körében igen különbözők. Mindezen megfontolások oly természetesek, hogy felesleges róluk hosszasan beszélni. De érdekes: épen erre a természetességre ügyelnek a legritkábban; nézzünk csak be a butorkereskedésekbe, vagy épen saját háztartásunkba és el kell ismernünk, hogy ott legtöbbször épp ez a tekintet hiányzik.

Thierny Károly.

A festő felelőssége a festékanyagért. A modern festékanyagokkal való könnyelmü visszaélés, mely nemcsak magának a müvésznek hirnevét, alkotását teszi tönkre, de egyenesen megkárositja a festmény tulajdonosát is, a bajor parlamentben érdekes megbeszélésre vezetett. Egy kis bajor város ugyanis megbizott egy jeles festőt a városháza kifestésével. A város nem tudott jól fizetni, a festő spórolt tehát a festékanyagon. Nemsokkal utóbb a festmény repedezett, szinét vesztette, tönkre ment. A városban nagy volt az elégedetlenség s a város képviselője szóba hozta az esetet a parlamentben is, mely elhatározta, hogy bizottságot küld ki, mely ellenőrizze a festékanyagot és hasonló esetben *felelősségre vonja a festőt is.* A bajor parlament álláspontját mi is helyeseljük. A festőnek ösmernie kell a mesterségét, tehát tisztában kell lennie a festékanyaggal, melylyel dolgozik. A régi mesterek maguk készitették anyagukat és ösmerték annak minden alkotó elemét. A modern festők hallatlan felületessége egyenesen felháboritó, mert lábat ad a festékgyárosok csalárd üzelmeinek. Európaszerte meg kellene állapitani a festő felelősségét a festőanyagért. *A müvészet érdekében.*

A helsingforsi diákotthon terme. *Lindahl és Thomé tervezete.*

Finn művészet. Lechner Ödön, a magyar nemzeti művészetet hirdető röpiratában rámutatott a forrásokra, amelyekből a modern építészeti alapelveken nyugvó nemzeti művészet kifejlődhetik. A *népies* formanyelv *művészi* kiépitése: ime — igy szólt a mester — ez az az alap, amelyet fejleszteni lehet. Ott vannak a finnek, vérrokonaink, a párisi kiállitáson bemutatott pavillonjukkal, annak egész felépitésében, berendezésében és dekorativ kiképzésében modern és népies alapu finn művészet nyilatkozott meg. *Gesellius*, *Lindgren* és *Saarinen* a neve annak a három művésznek, akik a finn népies motivumok alapján állva, utat mutattak a modern nemzeti törekvéseknek. Szellemükben dolgoztak a fiatal finnek, többek közt Axel Gallén, a festő, akit a Kalevala inspirált. Most pedig már egész sora a művészeknek követi őket. Ezek közé tartoznak *Lindahl* és *Thomé* épitészek, akik a helsingforsi diákotthont épitették és belső berendezését is ők végezték. Bemutatjuk az egyik terem képét, — s mily meglepetés! Ebben a stilben, mely a finn parasztstilus megnemesitése, mily sok a rokonvonás a magyar népies motivumokkal. A massziv agyagkályha népies, zománczos diszével, a székfejek hajlása, a lóczák és asztalok, mindebben mennyi a magyaros iz és mennyi a közeledés Lechnerhez!

IRODALOM

A kritika alkonya.

Nem először ütött a kritika órája. A kritikusok és művészek serege századok óta ellenségként áll egymással szemben és közöttük tartós béke soha sem lesz. De egyenlő erőben az ellenfelet megbecsülve nem törnek egymás megsemmisitésére. Mindegyik a maga állásában marad és a közönség pártatlan biróként nézi a küzdelem játékát.

A játékból komoly harcz lesz néha napján. Már Goethe igy fakadt ki egy izben: „Schlagt ihn tot, den Hund! Er ist ein Recensent!“ Egy századdal utóbb ugyanazt a jelszót hangoztatja a művészek felzudult serege. Berlinben Sudermann elnöklete alatt a kritikusok tulkapásai ellen tiltakozó gyülést tartottak és nem sokkal kiméletesebb szavakkal támadták az ellenséget. Nordau a kritika ellen inditott pörről ir és Jones angol drámairó esetét emliti, a ki „Whitewathing Julia“ czimü darabjának première-jén a Times szini kritikusát Walkey-t kitiltotta a szinházból, mert darabjait nem tudja eléggé méltatni. Ernst Ottó a bécsi „Burgtheater“-ben előadott „Die Gerechtigkeit“ cimü vigjátékával nem ily erőszakosan, de ép oly határozottsággal adja a hirlapi kritikusok tudtára véleményét. A czimet a zughirlapirás egyik leghitványabb tipusa viseli. Egy napilap szerkesztőségében játszik az egyik felvonás, a műhelyt látjuk, a corruptio fészkét, ahonnan rendszeres támadást szerveznek egy fiatal zeneszerző ellen. Megkeseritik első sikere örömét, az előadás előtt közölt gyalázatos birálattal tönkre akarják tenni, és amikor előadás után a szerző mégis győz, taps és babér környezi: az ellenséges lap „Die Gerechtigkeit“ kiadója és tulajdonosa, a hajsza főintézője maga ajánlkozik a szerző darabjának megvételére, kiadására.

Nemcsak a szinpad, az élet is számtalan hasonló példát nyujt. Az alkotó művészek méltatlankodása nem alaptalan és felmerül a kérdés, van-e szükség kritikára, van-e a kritikának létjogosultsága? Ha ezt megengedjük, feltünik a másik kérdés, mi a feladata, mire terjedhet ki a művészet uj és legujabb termékeiről szóló itéletmondásában? Nem tekintünk a mult megszentelt művészi és költői alkotásait méltató tudományos kritikára és egyes kiváló alkotó művészekre, akiknek az ellenséges kri-

tika sem árt, akik biztos léptekkel az Olimpus magaslatára hágnak, felhőegükből nyugodtan néznek le a feléjük tollukat villogtató támadókra.

A művészeti termelés terén a kritikának ugyanaz a szerepe van, mint a kereskedelemnek a nemzetgazdaságban Mindkettő közvetitő a termelő és fogyasztó között. Az alkotó művész a termelő, a műélvező közönség a fogyasztó; amannak alkotásait a kritikus hozza forgalomba. Feladata a forgalmat megkönnyiteni, előmozditani, nem megakadályozni. Nem tölti be, ha csak önérdekét szolgálja és nem illeszkedik bele a szellemi élet országának harmóniájába. Akkor jogos a támadás, hogy megkárositja az alkotó művészt, valamint a kereskedő megröviditi a termelőt, ha nem szolgálja a közérdeket. Az ellentét kiélesedik és kitör a harcz, amely a szellemi élet terén még hevesebb lehet mint az anyagi világban. Az ellenséges kritika a műalkotás menetét okozhatja. Ítéletével hosszu időre, talán örökre elzárhatja előle az utat, mely a közönség elé vezet és a művésznek csak az lehet vigasza, hogy a késő utókor talán fel fogja még fedezni. Mennyi erő, mennyi fáradtság (az anyagi érdeket nem tekintve) vész igy kárba!

Teremtő ösztönének engedve alkot a valódi művész. Nem az elismerés, nem a haszon a czélja, de szüksége van mindkettőre. Nem ezek táplálják a művészi erőt, de nélkülök gyakran elsatnyul, elvész. Az alkotásban a művész gyönyört talál, az adja meg jutalmát. Fokozza az a tudat, hogy másoknak is élvezetet szerzett. A műélvező tömeg elismerő vagy elvető ítéletéből saját tehetségére következtethet és ennek az ítéletnek kénytelen-kelletlen mindig aláveti magát. De közbelép egy hivatlan harmadik: véleményét általános igazságnak nyilvánitja és gyakran mielőtt a függöny legördülne, a szerző már olvashatja alkotásának élet-halál ítéletét. A közönség teljes és pártatlan itélőszéke elé még nem is került ezután oda talán sohasem jut. Pedig ennek ítéletében, ha kedvezőtlen is, megnyugodnék. Tartózkodásban, hidegségben nyilvánul csupán: az iró könyvét nem olvassák, darabját nem nézik, a festő képét nem veszik. Lassan jut ennek tudatára, vigasztalja a gondolat, hogy ezzel a művel nem volt szerencséje. A kritikus gyakran ettől is megfosztja, mert nemcsak a műről mond határozott ítéletet, hanem tehetségéről.

A jóhiszemü birálat is eltéveszti czélját, ha általános, végérvényes igazságot akar mondani. A művet tulbecsüli: a közönség csalódik; ha kevésre becsüli, a műélvezetet megzavarja. Számtalan forrása lehet mindkét végletnek. A művészet és kritika mai rohamos munkájában leggyakoribb az itélet elhamarkodottsága: az egészről végitéletet még mondani se lehet. Nem is látja gyakran az egész alkotást, nem tud beléhelyezkedni, ilyenkor egyoldaluan, sablont követve itél. Másutt keres támasztó pontokat és mivel a művel legszorosabban függ össze a költő személye, belevonja magánéletét, ez befolyásolja itéletét. Ha a művészet terén marad, gyakran egy eszmény vezeti, ezt keresi csupán a műben. Összehasonlitja más alkotásokkal, pedig minden mű önczél, nem egy másik kedvéért jött létre. Keresi forrásait, az eredetiséget veszi mértékül, a mire Molière megfelelt már: „Je prends mon bien ou je le trouve."

A rosszhiszemü biráló a tisztességtelen verseny, reklám terére lép. Az érdek, a személyeskedés eszköze lesz, bár tartós hatása nem lehet, korunk bonyadalmas, zürzavaros szellemi életében ideig-óráig a művészetben óriási károkat, válságokat okozhat. Ezek után kérdhetjük; milyen legyen

a helyes középuton haladó kritikus, mennyiben lesz kritikájának értéke?

A művész a műélvezőknek alkot. A kritikus is műélvező legyen. Erre születni kell, de tanulás, önművelés is sokra viszi. Belé tudja magát helyezni a művész lelki világába és tárja ki lelkét mindazon folyamatok előtt, melyek abban végbemennek. Ne keresse reflexiókban a mű értéktarifáját. Ha nem nyujt semmi élvezetet, önmagát vizsgálja meg, mielőtt a szerzővel szállna pörbe. Egyéni benyomásait kifejezheti, de csak mint egyénieket Mások benyomásainál ne tulajdonitson azoknak nagyobb jelentőséget, ne keressen bennök több igazságot. Közel jár-e ahhoz vagy sem ez csak élvezőképességétől függ. Mint kritikus az objectiv igazságra másnál több jogot nem formálhat. Véleményét csak a kifejezésmód különbözteti meg másokétól, az irodalmi forma, ebben tünik ki ismereteinek, tanulmányainak szük vagy széles köre, felületessége vagy alapossága. A kifejezésmód elsajátitása mesterség, amely hivatlanok kezében sok veszedelmet okozhat. Akiben a művészetek alkotásai nem keltenek műélvezetet ne nyuljon ehhez az éles eszközhöz. Akiben megvan a műélvezésre a képesség, az se feledje, hogy egyéni véleményt, nem itéletet kell mondania. Mihelyt ennél többet ad illetéktelen biróvá lesz.

A kritikus független legyen a birált mű sorsától. Nem vihet bele semmit, nem vehet el belőle semmit. Sőt a művészek nem is tanulnak tőle, tehetségük természetes fejlődése viszi őket a helyes vagy helytelen irányban. A műélvezetet kereső közönséget tájékozhatja, véleményének kifejezését megkönnyitheti, de ne téveszsze meg. Főkép meg ne akadályozza, hogy a szellemi élet forgalmában a művészet termékei a közönség elé jussanak. Hivatása a forgalmat előmozditani, nem akadályozni. Ha ezt feledi, az alkotó művészek felette mondanak itéletet, a közönség megerősiti és a kritika hitelét veszti, elbukik!

Karl Lajos.

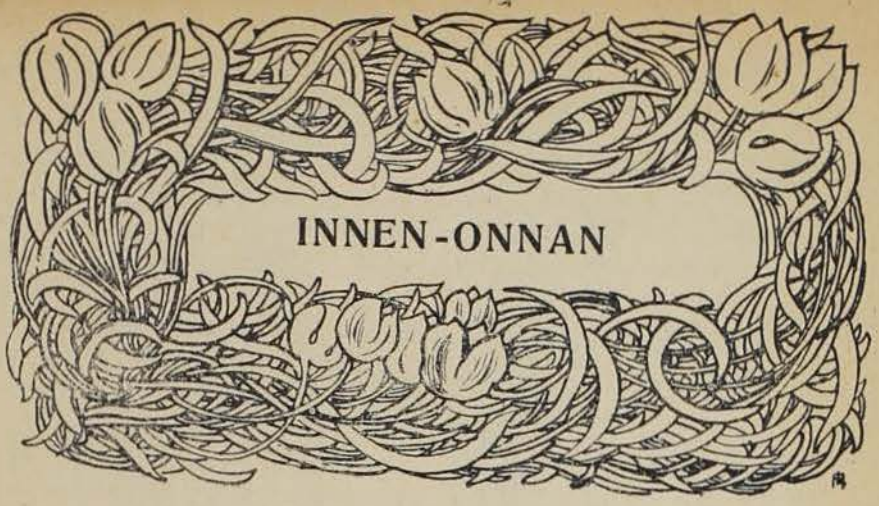
□

Palágyi Lajos uj költeményei. Kilenczedik kötete ez Palágyi Lajosnak, akinek forrongó lelkét tükrözik. A szenvedelmes hang, mely első köteteit jellemezte, mind bölcselmibbé vált. A gyülölködésből a szereteten át a világ kontemplativ szemléletéig jutott el. Az azonban, hogy az emberiséget érdeklő problémákkal foglalkozik, minden időben jellemezte. Vergődése közt majd a bibliához, majd a görög költészet forrásaihoz fordult, tiszta vizekben szeretett evezni. Igy lett a lázongó költőből ábrándos dalok csöndes poétája. A világgal elégedetlen szoczialistából nemzeti érzésü hazafi, aki azt énekeli:

Szeretlek, mert a nagyvilágban
Oly egyedül állsz, nemzetem!

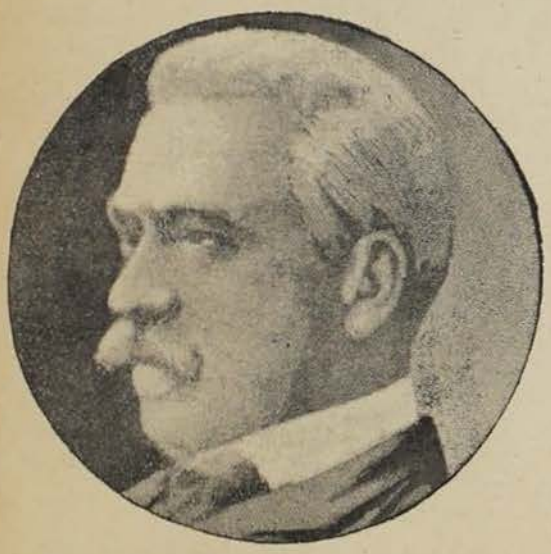
A lirikus azonban itt is uralkodik benne, a maga egyéniségébe a tömeghangulatokat beolvasztva. Uj kötete nem ad uj jellemvonásokat, csak felfrissiti a képet, melyet költészetéről nyertünk. Az a költemény, melyet a mult számunkban közöltünk *Éjjel a hajón* (a kötet éke), bölcselmi magaslatokig emelkedő érző lélek megnyilatkozása. Hazafias érzései is megkapó képekben nyernek kifejezést. Csak stilje nehézkesebb, mert nem a mai kor divatos könnyed rimfaragása, hanem a gondolatok sulyos tartalmával viaskodik. S mikor néha prózai a kifejezésében, gondolati tartalmával akkor is kiváló.

A művészi fényképezés évkönyve. Az amatőrfényképezés művészi jellegét most már talán fölösleges is vitatni. A Photoklub, a Szövetség kiállitásai mindenkit meggyőzhettek, hogy akiben művészi tehetség lakozik, kifejtheti azt fotografálás közben is. Dr. Kovács, báró Purcell és Sternád Béla szerkesztésében 1906-ra egy gyönyörü kiállitásu évkönyv jelent meg, mely a hazai és külföldi fényképezés haladásáról ad kitünő képet A legjelesebb külföldi és hazai amatőrképek gazdag gyüjteménye e könyv, s a szerkesztők szivességéből egy pár finom darabot mi is bemutathatunk. Ilyen elsőrangu alkotás vagy száz van a könyvben, melyben kitünő szakczikkek végzik a felvilágositás, a továbbképzés munkáját. (Ára 5 korona. Kapható Sternád Bélánál, Egyetem-utcza 2.)

A féltékenység amerikai ördöge.

Nagy szenzáczió előtt áll Amerika, most fogják tárgyalni az amerikai gyilkos milliomos pörét. Közöljük a tragédia szereplőinek arczképét. A szépséges asszonyét, a volt kedvesét, s a férje arczképét. Mind a három szép, egészséges, élnivágyó ember. A kik ösmerték a pénz értékét, a szerelem kéjét is megbecsülték, az élet örömeit is élvezni tudták. És éppen ez volt a veszte mind a há-

WHITE építész: az áldozat.

romnak. Mert közéjük került a gonosz nő. A szivtelen nő. A csodaszép nő. Aki semmi egyéb csak szép, de azt értékesiteni akarja, azzal társadalmi állást, jólétet, sőt tiszteletet is ki akar erőszakolni. Mindent feláldoz ennek a czélnak. Érzékeinek a rabja. Gyilkol, hogy szeretkezhessék. Árulkodik, hogy érvényesülhessen. Játszik a féltékenység ördögével, hogy szeszélyeit kielégithesse. Ezt az asszonyt, minden morális érzék hiján, pusztán az érzékei kormányozták. Hány ilyen nő kerül az utunkban! Csakhogy — szerencsére — a legtöbbnek nincs alkalma gyilkos ösztöneit kielégiteni. És elpusztul a saját maga szenvedélyei között. De aki aztán egyszer belekerül a kellő környezetbe, az aztán bosszut áll a sok ezer, kielégitetlen szenvedélyek közt elpusztuló asszonytársáért Mint furakodik be az érzékekbe a gyilkos kigyó! Felszitja a legrejtettebb pislogó parázst is, tüzet csihol a vér gerjedelmeiből, s vak eszközévé tesz mindenkit, kit sorsa közelébe juttat. Az első áldozat kisiklik kezei közül. Az epikurens épitész-művész csak szép műalko-

THAW-né, az amerikai ördög.

tásnak nézte, s mikor szépségével betelt s más valaki megkivánta, hagyta hogy távozzék. A kigyóban dult-fult a bosszuvágy. A fiatal milliomosban vad szenvedélyt keltett, kinozta, játszott véle, csakhogy zsarnoka lehessen. Mily vad szenvedély égett a férj ereiben, mely vakon hitt a gonosznak, aki egy brilliánsért féltékenynyé tette az első kedves iránt, azt hazudta, hogy még egyre üldözik, hogy a régi jogokat ujra követelik, s a féltékenység, a szégyen, hogy felesége más ember karjai közt volt valaha, gyülöletet, olthatatlan bosszuvágyat ébresztett a férj lelkében. Kéjes örömmel lőtte le tehát. Meg kell gyilkolnia a felesége volt szeretőjét. Micsoda hatalmas és emberi érzés! Mint a vad indiánus kaczagott fel mikor felesége azzal rémitgette, hogy az épitész még egyre üldözi. Azt hisszük, ez csak asszonyi cselfogás volt. De a férjnek kivánatos gyönyör. Van kifogása, hogy gyilkolhasson. És gyilkolt!

THAW: a gyilkos milliomos.

Müvészeink sikere a külföldön. A *Studio* októberi száma a festőknek kellemes meglepetést szerzett. Kitüntetően foglalkozik egy magyar szobrászmüvészel, a bohémvilág legkedvesebb alakjával, Donáth Gyulával, az örök-ifju és szellemes művészszel, a kinek hat-hét alkotását is bemutatja. Nosza nagy vigasság kelt Bohémiában. Hangos lett tőle a Vampetics. Csak a festők ünnepelték, mert a szobrászoknak — fájt. Strobl és Zala mesterek szedik a megrendeléseket, csinálják a nagyhangu *jövő-szégyeneket*, de se a mai, se a későbbi Studio — becsületes meggyőződéssel — nem dicsérheti őket. Nos hát elmaradtak. Tanunk rá egy nagy társaság, hogy azért igen jól éreztük magunkat, Donáth mesterrel élünkön. Sok ilyen estét, ilyen alkalmat a magyar müvészetnek! — A fiatal festőmüvészek, *Czóbel* Bélával az elén, az őszi szalonban megint sikert arattak. „Ebből még pap lesz, akárki meglássa." Még pedig a müvészet felszentelt papja. ebből a Czóbel Bélából, a ki az egész nyáron át Nagybányán dolgozott, s most a párisiak gyönyörködnek magyaros ragyogó szineiben.

Hogy a szépség eltünő, az a rút vigasztalása. Münz.

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Az Abbazia művészasztalánál:

Ernst Lajos karrikaturája. Nagy Vilmos rajza

Szerkesztő: ADORJÁN DEZSŐ.
Kiadótulajdonos: DEMÉNY JÓZSEF.

Rákóczi.

1906. okt. 28.

Kiért ugy epedtünk:
Dicső fejedelmünk,
Szabadságunk vezére, —
Megjöttél, itthon vagy
Te szép országodnak
Vérrel szentelt földébe.
Maradj is népeddel!
Megváltó neveddel
Bizony győzünk is végtére.

Endrődi Sándor.

Szerkesztői üzenetek.

W. L. Budapest Czikkei igen érdekesek — de irodalomtörténeti szaklapnak valók. Közönségünk — sajnos — könnyebb kosztot kiván.

K. L Kolozsvár. Ha lehet, teljesitjük kérését s bemutatjuk legközelebb a királyi palotát, lehető részletesen.

H. N. Nagyvárad. Mint látja, közlünk mi fiatal poétától is költeményt, ha az oly finom és elmés, mint most Battlay Geyzáé, — az önét nem használhattuk fel.

„THE GRESHAM“ ≡
ÉLETBIZTOSITÓ TÁRSASÁG LONDONBAN.

Alapittatott 1848-ban.

Magyarországi fiók Budapesten:
Ferencz József-tér 5—6. (Saját palota.)

Vagyon 1905. december 31-én	K 223 817,069.68
Érvényben levő biztositásai (tőkeösszeg) . .	„ 580.000,000.—
Dijtartalék	„ 218 844,912.87
Biztositott feleknek kifizettetett	„ 515.093,924.85
1905. évi dij- (és kamat-) bevétel	„ 32,677,080.71
A magyarországi üzlet magyar értékekben elhelyezett dijtartaléka	„ 25,661.446.09

A magyarországi igazgató tanács:
Gróf Andrássy Géza, v. b. t. t. országgy. képv., elnök. Gróf Batthyány Tivadar országgy. képv. Gróf Benyovszky Sándor, országgy. képv. Gróf Karátsonyi Jenő, v. b. t. t. országgy. képviselő. Simon Jakab, tőzsdetanácsos.

Beckett A. Reginald, igazgató. **Czövek Jenő**, igazgató.

ELŐKELŐ CZÉGEK:

BRACHFELD F.
férfidivat- és fehérnemüek
V., Dorottya-utcza 7.

TAKÁCS FERENCZ
porcellán- és zománczozott edény nagykereskedése
Baross-tér 4. szám.

LESSIVE HUNGÁRIA
a legjobb mosópor.

ABBAZIA KÁVÉHÁZ
Andrássy-ut 49. szám.
Tulajdonos: Steuer Gyula.

NEW-YORK KÁVÉHÁZ
Tulajd. Harsányi Testvérek.

Schuller Fer. VENDÉGLŐJE
(volt Klivényi)
Andrássy-ut 39. szám.

BALATON KÁVÉHÁZ
Tulajdonos: Tihanyi József.
Kerepesi-ut 17. szám.

KÖZPONTI TEJCSARNOK
Rottenbiller-utcza 31.
A legkit. tej- és vajtermékek.

Muhr György nagyvendéglő
Utóda KASZÁS LAJOS.
Kerepesi-ut 44. szám.

MODERN KÁVÉHÁZ
Ferencz József rakpart.

3 NAP alatt minden kéz bársonysimává és hófehérré lesz **Dr. KOVÁCS KÉZPASZTA** által. — Ára K 1.20. Mindenütt kapható.
V. Gyógytár, VI. ker., Gyár-utcza 11. szám.
Kivánatra „toilette titkok" ingyen és bérmentve.

Ha őszül a haja
használja a hirneves **Stella-vizet** mely nem fest, hanem a haj eredeti szinét adja vissza.

Kapható egyedül:
Zoltán Béla gyógyszertárában.
Ő csász. és kir. fensége József főherczeg udvari szállitója. — **Budapest, V., Szabadság-tér,** Sétatér-u. sarok.
Egy üveg ára 2.— Korona.

A **Balassa**-féle valódi, világhirü angol **Ugorkatej** a legkitünőbb szépitőszer; felülmulja az összes létező szépitőszereket. Azonnal eltávolit szeplőt, májfoltot és minden tisztátalanságot az arczról és annak friss üdeséget, fiatalságot kölcsönöz. — Ára 2 korona Ugorkaszappan 1 korona. Poudre 2 kor. és 1 kor 20 fillér. **Ugorkacréme 2 Kor.** — Kapható minden gyógyszertárban és drogeriában.
Főszétküldési hely: **Balassa-gyógyszertára, Budapest—Erzsébetfalva.**

TÖRÖK szerencséje ÖRÖK!

Tisztelettel van szerencsénk a nagyérdemű közönség b. figyelmét a nemsokára kezdődő

XIX. magyar kir szab

OSZTÁLYSORSJÁTÉKRA

felhivni. Az uj XIX. sorsjáték ismét **igen sok és nagy nyereménynyel** rendelkezik és rövid fél éven belül ismét

16 millió 457.000 korona

hatalmas összeg jut biztos kisorsolásra. Siessen ennélfogva **postafordulattal egy szerencsesorsjegyet** azon **számból** nálunk megrendelni, mely egy önt érdeklő

FÉRFI vagy NŐ NEVE mellett áll.

Ádám	4090	Blanka	21611	Gábor	81167	Jakab	86588	Magdolna	87134	Rozália	84762
Adél	20426	Borbála	84361	Gáspár	84725	János	96605	Malvin	98598	Rózsika	100672
Adolár	44961	Boriska	83805	Genovéva	109353	Jenő	20404	Manó	122163	Rudolf	6123
Adolf	83676	Brigitta	101951	Gergely	18854	Johanna	40812	Margit	4113	Salamon	25992
Ágoston	96994	Cecilia	6316	Gertrud	38184	Jolán	93624	Matild	20995	Samu	79707
Ágota	5111	Corneiia	25245	Géza	82803	Józsa	113537	Mária	59535	Sarolta	83871
Ágnes	21608	Dániel	81162	Gizella	86582	József	87125	Márkus	84716	Sári	108364
Aladár	74359	Dávid	83899	Gusztáv	96446	Judith	98591	Mártha	100659	Sándor	17728
Albert	84773	Dénes	109345	György	20402	Juliska	113555	Márton	6114	Simon	38126
Alfréd	100916	Dezső	17784	Gyula	40453	Karolin	4108	Mátyás	32024	Szerena	81915
Ákos	6301	Dóra	38169	Hedvig	83543	Katinka	20991	Melánia	75919	Tamás	85139
Amália	26235	Dorottya	82025	Heléna	122740	Katalin	59123	Mihály	83866	Teréz	109829
Ambrus	81155	Ede	86091	Henriett	86917	Kálmán	83798	Mfklós	106119	Terus	20014
András	83879	Elek	91419	Henrik	98684	Károly	100658	Miksa	12530	Theodoria	38991
Anna	108872	Elemér	20293	Hermann	100697	Klára	5639	Mór	88118	Tibor	83474
Anatolia	17777	Emil	40451	Hermina	9104	Klotild	12007	Nándor	81910	Tihamér	89392
Antal	38144	Emma	835334	Hilda	20600	Kornél	75917	Narcisz	86101	Tivadar	91410
Apollona	81927	Endre	113582	Hugó	58471	Kornélia	83860	Neszti	109828	Tóbiás	122715
Aranka	86056	Ernő	122725	Ibolyka	83795	Kristóf	106104	Olga	19819	Valéria	122782
Arnold	91411	Ernesztin	100691	Iduska	100655	Krisztina	9008	Orbán	38982	Vendel	122764
Arpád	20021	Erzsébet	113533	Ignác	5636	Kunigunda	29534	Oszkár	83452	Veronika	122713
Arthur	38996	Eszter	4099	Ilona	21620	Lajos	81240	Ottó	86600	Viktor	89357
Attila	83530	Etel	20588	Ilma	75909	Laura	84738	Ödön	96970	Viktória	122198
Aurél	113568	Éva	56306	Ilka	83820	László	109825	Pál	20409	Vilma	122718
Balázs	122724	Evelin	83776	Illés	105306	Lenke	19814	Paula	122711	Vilmos	5167
Bálint	122744	Eufémia	100654	Irén	8452	Leó	38974	Pelagie	122791	Vince	21605
Barnabás	99294	Ferenc	5633	Irma	26887	Leónia	83445	Petronella	122712	Zoltán	74345
Benedek	4098	Flóra	21617	Imre	81178	Lidia	86595	Péter	87146	Zsigmond	84767
Bernát	20438	Franciska	74368	István	84736	Lina	96625	Piroska	98788	Zsófia	100911
Berta	48078	Frida	83808	Iván	109824	Lipót	20408	Pista	122171	Zsuzsanna	6256
Béla	83724	Frigyes	105044	Izabella	19813	Lőrinc	41942	Regina	4946		
Bella	98138	Fü öp	7976	Izidor	38938	Ludmilla	122163	Richard	26996		
Betti	5455	Gabriella	26878	Janka	83434	Lujza	122757	Róbert	70886		

Ezen számok csakis nálunk kaphatók! Kérünk azonnali szives megrendelést, miután ezen számok gyorsan elkelnek.

Az I-sö osztályu sorsjegyek árai:

Egész-sorsjegy	Fél sorsjegy	Negyed sorsjegy	Nyolcad sorsjegy
12 korona	**6 korona**	**3 korona**	**1 50 korona**

TÖRÖK A. ÉS TÁRSA BANKHÁZA R.-T. BUDAPESTEN

Legnagyobb osztálysorsjáték-üzlet.

KÖZPONT: IV. ker., Szervita-tér 3/n. szám.

Fiókok: Teréz-körut 46/n., V., Váczi-körut 4., VIII., Muzeum-körut 11.

Sürgönyczim: **TÖRÖKÉK BUDAPEST.**

Hirdetmény.

Ezennel közhirré tétetik, hogy miután a **Magyar Kir. Pénzügyminiszterium** ellenőrző közegei a Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték **XIX. sorsjáték** I osztályára szóló sorsjegyeket felülvizsgálták, azok a főelárusitóknak árusitás végett kiadattak.

Az I. osztály huzása 1906. november hó 22-én és 23-án tartatik meg A huzások a **Magyar királyi állami ellenőrző hatóság** és királyi közjegyző jelenlétében, nyilvánosan történnek a Huzási teremben (IV., Eskü-tér, bejárat a Duna-utca felől). — Sorsjegyek a Magy. Kir Szab. Osztálysorsjáték valamennyi árusitóinál kaphatók.

Budapest, 1906. évi október hó.

Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték Igazgatósága.

Tolnay. Hazay.

Rimamurány-Salgó-Tarjáni Vasmű Részvény-Társaság.

Hirdetmény.

A Rimamurány-Salgó-Tarjáni Vasmű Részvénytársaság részvényeinek uj szelvényivei a megfelelő szelvényutalványok ellenében f. é. november hó 2-ától kezdve adatnak ki.

A szelvényutalványok benyujthatók:

Budapesten a társulat főpénztáránál, V., Nádor-utca 36. szám, egy példányban kiállitott számjegyzék kiséretében

Bécsben a Wiener Bank-Verein pénztáránál, valamint a Wiener Bank-Verein összes osztrák fiókintézeteinél **kettős** példányban kiállitott számjegyzék kiséretében.

Az ezen célra szolgáló ürlapok a fent megnevezett benyujtási helyeken kaphatók.

A szelvényutalványok számait a számjegyzéken **feltétlenül és pontosan számtani sorrendben** kell felsorolni.

A benyujtott szelvényutalványokról ideiglenes elismervények adatnak ki, melyeken az uj szelvényivek átvételének időpontja fel lesz tüntetve

Budapest, 1906. október 23-án.

(Utánnyomás nem dijaztatik.)

Az igazgatóság.

Minden gazda saját érdekében cselekszik, ha
a hirneves ée csakis eredeti „Bächer"-féle

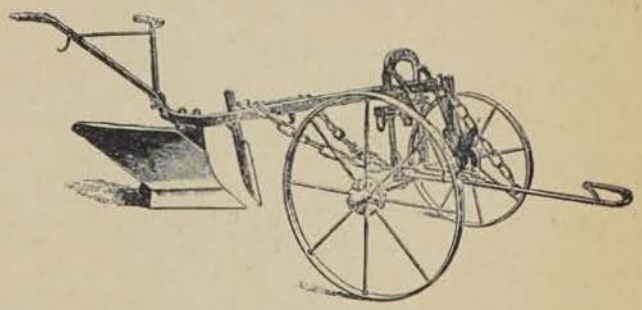
aczélekéket és tégelyaczél-eketesteket

vásárolja.

A Bächer-féle ekék és eketestek kisgazdák számára is készülnek és **ugy könnyü suly, biztos járás,** mint **tartósság tekintetében minden más gyártmányt felülmulnak és munkateljesités tekintetében kiválnak.**

Az ekefej törhetetlen aczétból készül, melyekért szavatosságot vállalok.

Árjegyzéket és árajánlatot készséggel ingyen küldök.

BÄCHER RUDOLF kizár. ekegyár raktára.

Magyarországi vezerképviselő: **SZÜCS ZSIGMOND, Budapest, Nagymező-u. 68.**

15—20 éves hölgyeknek! **A SZÉPSÉG TITKA.** **Vigyázzon jól, mert itt a nyár!**

Eredeti levelek hiteles másolata:

Egy csongrádi menyecske levele: A Diana Crém és Diana szappant minden oldalról ajánlották, melyet meghozattam és nagyon hálás vagyok érte. Sárgás szeplőimet és pattanásaimat teljesen elvesztettem annyira, hogy arczom és kezem oly finom tiszta lett, mint az alabástrom.

Egy szatmári uriasszony irja: Mult évben hozatott Diana-Crém és Diana szappanból kérek 1—1 adagot, mert ez az egyedüli szer részemre, mely megakadályozza, hogy tavaszi szeplőim láttatlanok legyenek.

Egy fővárosi primadonna nyilatkozata: Mi színésznők tudjuk legjobban megitélni, hogy milyennek kell lenni egy finom arczcrémnek. Hát mondhatom, hogy a Diana-szépitőszereket kipróbáltuk többen és az volt az általános vélemény, hogy a Diana-crémet és Diana-szappant bátran világgá bocsáthatják, sok nő hálás lesz érte és nem fognak szégyent vallani vele.

Tisztelt gyógyszerész ur! Szíveskedjék a Diana pirositójából küldeni 10 koronárt két üveggel, mondhatom, hogy mindnyájan meg vagyunk elégedve.

Tisztelettel Z. K. grófnő.

T. Erényi Béla urnak Budapest. A küldött Diana pirositó sokkal többet ér, mint a külföldi drágább pirositók, azért én barátnőmmel mindég ezt használom. Kérem Abbaziába küldeni 1 üveggel, mert jövő héten oda utazom.

Üdvözli Dr. K. K.-né.

Egy kopaszodó ur aláirásával kaptuk a következő sorokat: Feleségem részére ajánlották a Diana hajszeszt, melyből 1 üveggel hoztam. A mennyiben hajhullása fél üveg elhasználása után megszünt, a második felét én használtam el. Most magamnak kérek még egy üveg „Diana hajszert", hogy megmentsem azt a pár szál hajamat, mely még megvan, de nem szeretném elveszteni.

Egy tégely **Diana-crém** (éjjel használható zsiros crém) **75** krajczár, **Diana-szappan 75** krajczár, **Diana-parfum** (originális nagy üveg) **5** kor. **Diana-puder** 3 szinben (szarvas bőrrel) **75** kr., egy tégely **Diana-pirositó 5** kor. Egy üveg **Diana-hajszesz 4** kor. Központi főraktár, honnan a szállitás naponta titoktartás mellett történik utánvéttellel:

Erényi Béla Diana-gyógyszertára, Budapest, Károly-körut 5.

Téli menetrend.

A magyar királyi államvasutak vonalain és az általuk kezelt magánvasutakon f. évi október hó 1-én a téli menetrend lép életbe, mely a jelenleg érvényes nyári menetrenddel szemben a következő lényegesebb változásokat tartalmazza:

A Budapest-keleti p. u.—bruck—királyhidai vonalon a Budapest-keleti pályaudvarról délután 2 óra 10 perckor induló gyorsvonat Hegyeshalom állomáson feltételesen megállittatik.

A Bicskéről este 7 órakor Budapest-keleti pályaudvarra induló személyvonat megszüntettetik.

Budaörs megállóhelyen az összes személyszállitó vonatok tartózkodásai megszüntettetnek.

A győr—fehringi vonalon a Fehringről délelőtt Győrbe érkező gyorsvonat Szemere állomáson feltételesen megállittatik.

A Budapest-nyugoti p. u. esztergomi és Buda császárfürdő kitérő ó budai vonalakon.

A Budapest-nyugoti pályaudvarról délelőtt 9 óra 5 perckor illetve Buda-császárfürdő kitérőről délelőtt 8 óra 54 perckor Piliscsabára induló és az onnan Budapest-nyugoti pályaudvarra éjjel 10 óra 5 perckor, illetve Buda-császárfürdő kitérőre éjjel 10 óra 15 perckor érkező vasár és ünnepnapi vonatok megszüntettetnek A Budapest-nyugoti pályaudvarról, illetve Buda-Császárfürdő kitérőről Piliscsabára és vissza vasár- és ünnepnapokon közlekedő második vonatpár azonban bezárólag november hó 18-ig forgalomban marad.

A pozsony-ujváros—szombathelyi vonalon a Pozsony-Ujvárosból jelenleg reggel 7 óra 8 perckor Hegyeshalomra induló vegyesvonat az előbbi állomásról csak délelőtt 9 óra 5 perckor fog indulni és Hegyeshalom állomáson Budapest felé nem a személy-, hanem a gyorsvonathoz nyer csatlakozást.

A Hegyeshalomtól Pozsony-Ujvárosig délután közlekedő vegyesvonat csatlakozásba hozatik a Budapest felől érkező gyorsvonattal is.

A budapest marcheggi vonalon a Galántáról este 9 óra 25 perckor induló és jelenleg Marcheggig, illetve Wienig közlekedő gyorsvonat a pozsony-marchegg—wieni vonalrészen megszüntettetik. Marcheggtől, illetve Wientől Pozsonyig egy uj személyvonat naponta fog közlekedni, mely Wienből reggel 6 óra 45 perckor, Marcheggről reggel 8 óra 55 perckor indul és Pozsonyba délelőtt 8 óra 55 perckor érkezik, ellenben megszüntettetnek Pozsony Marchegg—Wien között a nyári évad alatt vasár- és ünnepnapokon közlekedő kiránduló-vonatok

A Budapest-nyugoti pályaudvarról reggel 7 óra 20 perckor Zsolnára induló és az onnét este 9 óra 45 perckor Budapestre érkező gyorsvonat Perbete állomáson rendesen, a Pozsonyból reggel Galántára induló helyi gyorsvonat pedig Diószeg állomáson feltételesen fog megállitatni.

A f. évi nyári menetrend életbeléptetése alkalmával Budapest—Párkány-Nána, Budapest—Nagy-Maros, Budapest—Vác és Budapest—Palota-Ujpest között forgalomba helyezett naponkénti, illetve vasár- és ünnepnapi helyi vonatok megszüntettetnek, oly kivétellel, hogy a Budapestről reggel 6 órakor Érsekujvárra induló vonat Budapesttől Párkány-Nánáig forgalomban marad, továbbá a Párkány-Nánáról este 6 óra 20 perckor és a Nagy-Marosról délelőtt 11 óra 45 perckor Budapestre induló vonat télen is közlekedni fog.

A Budapestről este 7 óra 5 perckor Nagy-Marosra induló és az onnét éjjel 10 óra 45 perckor Bucapestre érkező személyvonatok forgalma Vác és Nagy-Maros között megszüntettetik, Budapest és Vác között azonban e vonatok október és április hónapokban forgalomban maradnak.

A Budapestről este 7 óra 15 perckor Palota-Ujpestre induló és az onnét este 8 óra 20 perckor Budapestre érkező vonatok forgalma a november hó 1-től bezárólag március 31-ig terjedő időtartamra a palota-ujpest—dunakeszi-alagi vonalrészre is kiterjesztetik.

A párkány-nána-garamberzencei vonalon a jelenleg Balassa-Gyarmat felől Csatára érkező és onnan Balassa-Gyarmatra induló vonatok a párkány-nána—csatai vonalrészen közvetlenül Párkány-Nánáig, illetve Párkány-Nnánáról kiindulólag fognak közlekedni.

A pozsonyujváros—ujkomáromi vonalon az Uj-Komáromból jelenleg este 6 órakor Pozsony-Ujváros felé induló személyvonat Uj-Komáromból már délután 5 óra 11 perckor indittatik és Pozsony-Ujvárosba este 10 óra 48 perckor fog érkezni.

„Thália" könyvnyomda, Budapest, Pannonia-utca 6.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Kánitz C. és Fia

Papirraktár. Kő- és könyvnyomda. Műkönyvkötészet. Ajánlja a legművészibb izlésben készült papircikkeket.

BUDAPEST, V., DOROTTYA-U. 12.

MÜASZTALOSOK KÁRPITOSOK ÉS DISZITŐK ▫ MÜIPARI VÁLLALAT

Fodor Mihály Utódai

CSÁSZ. és KIR. UDVARI SZÁLLITÓK

Saját asztalos- és kárpitosmühelyek

BUDAPEST, kizárólagosan IV., VÁCZI-UTCZA 24.

Fleischl Károly

▪ SZOBRÁSZ ▪

Budapest, VI., Felsőerdősor-utca 1.

Elvállal mennyezet és faldiszitések készitését teljes müvészi kivitelben

—⚠—

Károlyi György

BUDAPEST,

V., Dorottya-utcza 14.

Papirraktár, kő- és könyvnyomda, mükönyvkötészet

A legmüvészziesebb izlésben készit papirczikkeket.

Haraszti József

Bronzöntő

Budapest, VII., Huszár-u. 5.

Steinbach Gábor

TELEFON 20-76

BUDAPEST,
VI. Podmaniczky-utcza 18.

Ameublements complets — Kárpitos és diszitő

ROTH MIKSA

üvegfestő és mosaikmüves

Budapest, VIII. Kender-utca 24.

?

?

„Thália“ könyvnyomda, Budapest, Pannonia-utca 6.

MTA
1826
K